T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

DOĞU TÜRKÇESİ İLE YAZILAN SİRÂCÜ'L-KULÛB (GRAMER-METİN-ÇEVİRİ-DİZİN)

ÜMRAN YAMAN
2502080298

TEZ DANIŞMANI
YRD. DOÇ. DR. ÖZCAN TABAKLAR
(DÜZELTİLMİŞ TEZ)

İSTANBUL 2016

AÇIKLAMA

Doğu Türkçesi ile Yazılan Sirâcü'l-Kulûb (Gramer-Metin-Çeviri-Dizin) başlıklı doktora tezi hakkında 27.02.2015 tarihinde gerçekleştirilen sınav neticesinde oybirliği ile "Düzeltme" kararı alınmıştır. Tez Savunma Tutanağında yer alan

1. Metnin yeniden değerlendirilmesi
2. Gramer kısmının genişletilmesi
3. Dizin kısmının yeniden düzenlenen metne göre gözden geçirilmesi

kanaatlerine göre tezin belirtilen yerleri tekrar gözden geçirilerek gerekli düzeltmeler yapılmıştır.

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

DOKTORA
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı	:	Ümran YAMAN	**Numarası**	:	2502080298
Anabilim Dalı / Anasanat Dalı / Programı	:	Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Eski Türk Dili Bilim Dalı	**Danışmanı**	:	Yrd. Doç. Dr. Özcan TABAKLAR
Tez Savunma Tarihi	:	07.09.2015	**Saati**	:	13.00
Tez Başlığı	:	Doğu Türkçesi ile Yazılan Sirâcü'l-Kulûb (Gramer-Metin-Çeviri-Dizin)			

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin **50. Maddesi** uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **KABULÜNE** OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- Prof. Dr. Mustafa ÖZKAN		Kabul
2- Prof. Dr. Fikret TURAN		Kabul
3- Prof. Dr. Gülşen Seyhan ALIŞIK		Kabul
4- Yrd. Doç. Dr. Özcan TABAKLAR		Kabul
5- Yrd. Doç. Dr. Feryal KORKMAZ		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- Prof. Dr. Musa DUMAN		
2- Prof. Dr. Hatice TÖREN		

Versiyon: 1.0.0.2-61559050-302.14.06

ÖZ

DOĞU TÜRKÇESİ İLE YAZILAN SİRÂCÜ'L KULÛB (GRAMER-METİN-ÇEVİRİ-DİZİN)

Ümran YAMAN

Doktora tezi olarak hazırlanan bu çalışmada, Topkapı Sarayı Koğuşlar Bölümünde, 1057 numara ile kayıtlı Sirâcü'l Kulûb adlı Doğu Türkçesi ile yazılmış eser konu edilmiştir. Yahudi âlimlerinin Hz. Muhammed'e sorduğu soruları ve bu sorulara aldığı cevapları ihtiva eden eserin bu nüshası 1335'te istinsah edilmiştir ve müstensihi bilinmemektedir. Türkçeye çeviri bir eser olduğu bazı nüshalarında zikredilen Sirâcü'l Kulûb'un gerek Doğu Türkçesi, gerekse Oğuz Türkçesi ile farklı nüshaları mevcuttur. Çalışmada öncelikle eser ve bu eserin diğer nüshaları hakkında bilgiler verilerek dil ve muhteva bakımından özellikleri tespit edilmiş, eserin Latin harflerine transkripsiyonu yapılmış, ardından Türkiye Türkçesine çevrilmiş, son olarak da metnin gramatikal dizini hazırlanmıştır. Metnin tıpkıbasımı da çalışmanın sonuna eklenmiştir. Eserin Türk dili ve Türk edebiyatı içindeki konumunun ortaya konulması ve muhteva ile dil özelliklerinin değerlendirilmesiyle Türkoloji çalışmalarına katkı sağlanması hedeflenmiştir.

Anahtar kelimeler: Sirâcü'l-Kulûb, Doğu Türkçesi, Harezm Türkçesi, Hz. Muhammed, Kırk Sual

ABSTRACT

SİRÂCÜ'L-KULÛB WRITTEN IN EASTERN TURKISH (GRAMMAR-TEXT-TRANSLATION-INDEX)

ÜMRAN YAMAN

The study we have examined in this PhD thesis is about a work named Sirâcü'l-Kulûb, which was written in Eastern Turkish and placed in the Topkapi Palace Library Koguslar Collection with catalogue number 1057.

This copy of the book, which is on the questions that the Jews posed to the Prophet Mohammed and his answers to them, was written in 1335 by an unknown author.

There are different copies of this book, which was written in Eastern Turkish and Oghuz Turkish, and some of the copies indicate or tell that the book is a translation.

This thesis studies of Sirâcü'l-Kulûb and its copies. It analyzes its content and grammatical features and includes a transcription into Latin script and a translation into Turkey Turkish. Also, it has been prepared with a grammatical index and the facsimile has been added. This study aims to classify and evaluate this book in the Turkish language and literature and also aims to contribute to Turcology studies.

Keywords: Sirâcü'l-Kulûb, Eastern Turkish, Khwarezm Turkish, Hz. Muhammed, Forty Questions

ÖNSÖZ

Sirâcü'l-Kulûb, Hz. Muhammed'in peygamberliğini ilan edip insanları İslâm'a davet etmesi ve bundan sonra İslâmiyet'in kabulünün hızla yayılması neticesinde Yahudi âlimlerinin bir araya gelip Hz. Muhammed'e Tevrat ve İncil'de yer alan meselelerle ilgili sorduğu soruları ve bu sorulara verilen cevapları ihtiva eden bir eserdir.

Sirâcü'l Kulûb adlı bu eserin gerek Doğu Türkçesi gerekse Batı Türkçesi ile yazılmış birçok nüshası bulunmaktadır. Doktora çalışmamıza konu olan nüsha, Topkapı Sarayı Koğuşlar Bölümünde 1057 numara ile kayıtlı olan nüshadır. Miladi 1335 yılında istinsah edilen, müstensihi ve istinsah yeri belli olmayan bu nüshanın dili daha önce erken dönem Çağatay Türkçesi olarak tavsif edilmekle beraber, eserin dilinin Harezm Türkçesine daha yakın olduğu anlaşılmaktadır.

Giriş kısmında öncelikle metnin konusu, İslâm ve Türk edebiyatındaki örnekleri üzerinde bilgiler verilmiştir. Giriş kısmının ardından Gramer bölümünde çalışmamıza konu olan metnin imla özellikleri incelenmiş, fonetik ve morfolojik yapısı ortaya konulmuş, kelime türleri bakımından tahlili yapılmıştır. Metin kısmında eserin Latin harflerine transkripsiyonu verilmiş, sonraki bölümde ise metin Türkiye Türkçesine çevrilmiştir. Eserin gramatikal dizini de hazırlanarak söz varlığı meydana çıkarılmıştır. Çalışmanın sonunda metnin tıpkıbasımına da yer verilmiştir.

Eseri doktora tezi olarak çalışmam için tavsiye eden ve emekliliğine kadar Tez Danışmanlığımı yürütüp bilgi ve tecrübelerini benimle paylaşan hocam Prof. Dr. Osman Fikri SERTKAYA'ya, tezimi hazırlarken desteğini ve kıymetli bilgilerini esirgemeyip sabırla bana yol gösteren Tez Danışmanı hocam Yrd. Doç. Dr. Özcan TABAKLAR'a, çalışma boyunca destek ve bilgisini yanımda hissettiğim hocam Yrd. Doç. Dr. Feryal KORKMAZ'a ve her aşamada yanımda olan dostum ve meslektaşım Dr. Aslı ZENGİN'e teşekkürü bir borç bilirim.

Ümran YAMAN

İÇİNDEKİLER

ÖZ ……iii
ABSTRACT……iv
ÖNSÖZ ……v
TABLO LİSTESİ ……x
KISALTMALAR VE İŞARETLER LİSTESİ ……xi
TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ ……xii
GİRİŞ.....1
I.BÖLÜM: GRAMER ……27
1.1. METNİN İMLÂ ÖZELLİKLERİ ……27
1.1.1. ÜNLÜLERİN YAZILIŞI ……27
1.1.2. ÜNSÜZLERİN YAZILIŞI ……54
1.1.3. FARKLI YAZILAN KELİMELER ……55
1.2. SES BİLGİSİ ……56
1.2.1. ÜNLÜLER ……56
1.2.1.1. ÜNLÜ UYUMU ……56
1.2.1.1.1. KALINLIK-İNCELİK UYUMU ……56
1.2.1.1.2. DÜZLÜK-YUVARLAKLIK UYUMU ….57
1.2.1.2. ÜNLÜ DEĞİŞMELERİ ……61
1.2.1.3. ÜNLÜ DÜŞMESİ ……62
1.2.1.4. ÜNLÜ TÜREMESİ ……62
1.2.1.5. ÜNLÜ KAYNAŞMASI ……63
1.2.2. ÜNSÜZLER ……63
1.2.2.1. ÜNSÜZ UYUMU ……63
1.2.2.2. ÜNSÜZ DEĞİŞMELERİ ……64
1.2.2.3. ÜNSÜZ DÜŞMESİ 66
1.2.2.4. ÜNSÜZ TÜREMESİ ……67
1.3. ŞEKİL BİLGİSİ ……68
1.3.1. KELİME YAPIMI-YAPIM EKLERİ ……68
1.3.1.1. İSİMDEN İSİM YAPMA EKLERİ ……68
1.3.1.2. İSİMDEN FİİL YAPMA EKLERİ ……68

1.3.1.3. FİİLDEN İSİM YAPMA EKLERİ ……...69
1.3.1.4. FİİLDEN FİİL YAPMA EKLERİ ……70
1.3.2. İSİMLER-ÇEKİM EKLERİ ……70
1.3.2.1. ÇOKLUK EKİ ……..…..70
1.3.2.2. İYELİK EKLERİ ……..…..71
1.3.2.3. HAL EKLERİ ……71
1.3.2.3.1. YALIN HAL (NOMİNATİF) ……71
1.3.2.3. 2. İLGİ HALİ (GENİTİF) …… 71
1.3.2.3.3. YÜKLEME HALİ (AKKUZATİF) ……72
1.3.2.3.4. YÖNELME HALİ (DATİF) ……...73
1.3.2.3.5. BULUNMA HALİ (LOKATİF) ……73
1.3.2.3.6. AYRILMA HALİ (ABLATİF) ……...74
1.3.2.3.7. EŞİTLİK HALİ (EKVATİF) ……..74
1.3.2.3.8. VASITA HALİ (İNSTRUMENTAL) ……74
1.3.2.3.9. YÖN EKİ (DİREKTİF) ……..75
1.3.2.4. AİTLİK EKİ ……..75
1.3.3. SIFATLAR ……...75
1.3.3.1. NİTELEME SIFATLARI ……..75
1.3.3.2. BELİRTME SIFATLARI ……..76
1.3.3.2.1. İŞARET SIFATLARI ……76
1.3.3.2.2. SORU SIFATLARI ……76
1.3.3.2.3. BELİRSİZLİK SIFATLARI ……...76
1.3.3.2.4. SAYI SIFATLARI ……..76
1.3.3.2.4.1. ASIL SAYI SIFATLARI ……...76
1.3.3.2.4.2. SIRA SAYI SIFATLARI ……...76
1.3.3.2.4.3. KESİR SAYI SIFATLARI ……...76
1.3.3.2.4.4. ÜLEŞTİRME SAYI SIFATLARI ……...76
1.3.4. ZAMİRLER ……...…….77

1.3.4.1. ŞAHIS ZAMİRLERİ …….77
1.3.4.2. İŞARET ZAMİRLERİ ……..79
1.3.4.3. BELİRSİZLİK ZAMİRLERİ ……...……80
1.3.4.4. SORU ZAMİRLERİ …….……80
1.3.5. ZARFLAR ……81
1.3.5.1. HAL ZARFLARI ……..81
1.3.5.2. MİKTAR ZARFLARI …….……..81
1.3.5.3. YER ZARFLARI ……...81
1.3.5.4. ZAMAN ZARFLARI ……81
1.3.5.5. SORU ZARFLARI ……82
1.3.6. FİİLLER ……...82
1.3.6.1. FİİL ÇEKİM EKLERİ …….……..82
1.3.6.1.1. ŞAHIS EKLERİ…….. 82
1.3.6.1.2. ŞEKİL VE ZAMAN EKLERİ ……84
1.3.6.1.2.1. BİLDİRME KİPLERİ ……..84
1.3.6.1.2.1.1. GENİŞ ZAMAN ……...84
1.3.6.1.2.1.2. GÖRÜLEN GEÇMİŞ
ZAMAN ……..86
1.3.6.1.2.1.3. ÖĞRENİLEN GEÇMİŞ
ZAMAN ……....86
1.3.6.1.2.1.4. GELECEK ZAMAN…. 87
1.3.6.1.2.2. TASARLAMA KİPLERİ 88
1.3.6.1.2.2.1. EMİR KİPİ 88
1.3.6.1.2.2.2. ŞART KİPİ 88
1.3.5.1.2.2. GEREKLİLİK KİPİ 89
1.3.5.1.2.3. BİRLEŞİK ÇEKİMLER 89
1.3.5.1.2.3.1. HİKAYE BİRLEŞİK
ÇEKİMİ 89
1.3.5.1.2.3.2. RİVAYET BİRLEŞİK
ÇEKİMİ 89
1.3.5.1.2.3.3. ŞART BİRLEŞİK
ÇEKİMİ 90

1.3.6.1.3. FİİL ÇEKİMİNDE SORU 90
1.3.6.2. İSİM-FİİLLER 90
1.3.6.3. SIFAT-FİİLLER 90
1.3.6.4. ZARF-FİİLLER 92
1.3.6.5. BİRLEŞİK FİİLLER 93
1.3.6.5.1. BİR İSİM VE BİR FİİLDEN OLUŞAN YARDIMCI FİİLLER 93
1.3.6.5.2. İKİ FİİLDEN OLUŞAN YARDIMCI FİİLLER 95
1.3.6.5.2.1. YETERLİK 95
1.3.6.5.2.2. TEZLİK 95
1.3.6.5.2.3. SÜREKLİLİK 95
1.3.7. EDATLAR 95
1.3.7.1. ÜNLEM/SESLENME EDATLARI 96
1.3.7.2. BAĞLAMA EDATLARI 96
1.3.7.3. SON ÇEKİM EDATLARI 96
II. BÖLÜM: METİN (TRANSKRİPSİYON) 97
III. BÖLÜM: ÇEVİRİ 169
IV. BÖLÜM: DİZİN 228
ÖZEL ADLAR DİZİNİ 438
SONUÇ 457
BİBLİYOGRAFYA 459
TIPKIBASIM 467
ÖZGEÇMİŞ 538

TABLO LİSTESİ

TABLO 1: KAPALI E (Ė)'LERİN METİNDE YAZILIŞ BİÇİMLERİNİN SAYISAL İSTATİSTİĞİ 44-52

KISALTMALAR VE İŞARETLER LİSTESİ

Ar. : Arapça
BM : British Museum nüshası
bkz. : bakınız
EF : Ergaş Fazılov nüshası
E.T. : Eski Türkçe
F. : Farsça
krş. : karşılaştırınız
Moğ. : Moğolca
Soğd. : Soğdca
Mosk. : Moskova Devlet Arşivi'nde bulunan nüsha
TK : Topkapı Koğuşlar nüshası
~ : benzer şekil
< : bu şekilden gelir
< > : metinde olmayıp tarafımızca eklenen kısım
[…] : tahribat sebebiyle okunamamış kısım
{ } : metinde fazla veya yanlış yazılan ibare

TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ

ا	a, ā, e	ص	ṣ
آ	ā, a	ض	ż
ء	ʻ	ط	ṭ
ب	b, p	ظ	ẓ
پ	p	ع	ʿ
ت	t	غ	ġ
ة	t	ف	f
ث	ş	ق	ķ
ج	c, ç	ك	g, k, n̂g
ح	ḥ	ل	l
خ	ḫ	م	m
د	d	ن	n
ذ	ẕ	نك	n̂g
ر	r	و	o, ö, u, ü, v
ز	z	ه	a, e, h
س	s	ى	ė,ı, i,ī, y
ش	ş		

GİRİŞ

"HAREZM" ADI

"Harezm" kelimesi üzerine bugüne kadar birçok farklı görüş öne sürülmüştür. Kelime Arap transkripsiyonuna göre *Ḫwārizm*; VII. yüzyıl Harezm sikkelerinde *Ḫwrzm*; kadim Pers dilinde *Uvarazmiş*; Babilce *Huwarizma*; Elmaca *Marazmiş*; Avestede *Hvairizem*; Yunanca *Xapasmia*; Latince *Chorazmia* olmuştur.[1] Harezm dilinde ete "har", oduna da "rizm/rezm" denildiğinden buraya "Hâr-rizm" adının verildiği, zamanla kelimenin Hârizm (Huvârizm) şeklini aldığı iddia edilmiştir.[2] Ayrıca Hârizm'in Farsça hûrşid (güneş) ve hürden (yemek) kelimelerinden türediği veya "Hurrîler'in ülkesi" anlamına geldiği de ileri sürülmektedir.[3]

HAREZM TARİHİ

Harezm, Ceyhun (Amu Derya) nehrinin döküldüğü Aral gölünün güneyinde ve bu nehrin sağıyla solunda kalan bölgeye verilen addır. Bu bölge bugün Özbekistan ve Türkmenistan sınırları içinde yer almaktadır.

Harezm bölgesi, coğrafi konumu sebebiyle tarih boyunca önemli bir yerleşim ve ticaret merkezi olmuştur. Doğusundaki Kırgız bozkırları ve Kızılkum Çölü, batısındaki Karakum Çölü'nün ortasında Ceyhun Nehri ve deltası bölge için hayat kaynağı olmuş ve verimli toprağı ile tarih boyu halkları kendine çekmiştir.[4] Bunun yanında, doğudan ve güneyden gelip Karadeniz'in kuzeyine, İdil boyuna, Rusya içlerine ve İskandinav ülkelerine giden ticaret kervanlarının bu bölgeden geçmeleri, Harezm'in önemini daha da artırmıştır. Gelişmiş ve merkezi bir ülke konumunda olan Harezm, komşu bozkırlardaki göçebe halkın alış veriş ihtiyaçlarını gidermek için sürekli gelip gittikleri bir bölge idi.[5] Ayrıca Ceyhun ırmağı ile kanallar doğal barikat görevini üstlenmiş, bir taraftan diğerine geçişi engellemesiyle bölgenin askerî

---

[1] Ahmet Caferoğlu, **Türk Dili Tarihi**, İstanbul, Enderun Yayınevi, 3. baskı, s. 110.
[2] Yâkūt, Muʿcemü'l-büldân", II, 452-455 : Abdülkerim Özaydın, "Harizm", **DİA**, c. 5. 2. 217.
3 C. E. Bosworth, "Khwārazm", **The Encyclopedia of Islam**, Second Edition. Edited by: P. Bearman, Th. Bianquis, C.E. Bosworth, E. van Donzel, W.P. Heinrichs, Vol IV, 1978, s. 1061.
4 Aysu Ata, **Harezm-Altın-Ordu Türkçesi**, İstanbul, TDAD: 36, 2002.s. 9.
[5] Nuri Yüce, "Harezm Türkçesi", **Türkler**, 5. cilt, s. 1514.

bakımdan savunulmasını kolaylaştırmıştır. Bundan dolayı gerek Sâmânoğulları ve Gazneliler, gerekse Selçuklular zamanında bölgeye vali olarak tayin edilenler kısa zamanda bağımsızlıklarını ilan ederek hanedanlıklar kurmuşlardır.[6]

Harezm'de "Harezmşah" unvanıyla 305-997 yılları arasında hüküm süren ilk hanedan Afrigoğulları'dır. Kaynaklarda eski Harezm halkının ayrı dini, dili, ayrı takvim, ayrı ölçü, tartı ve para sistemleri bulunduğu bildirilmiştir.[7] Ayrıca Harezm dilinin de Doğu İran dillerinden olduğu ifade edilmiştir.

Harezm, 717 yılında İslâm orduları tarafından fethedilmiştir. Ancak bölgede hâkim olan Afrigoğulları sülalesinden Harezm hükümdarı İskeçmük'ün Harezmşahlık görevi devam etmiştir. 995 yılında Sâmânoğulları burayı ele geçirip Harezmşahlık yetkisini almışlardır. 10. yüzyılda Arap coğrafya ve tarihçilerinin kaydettikleri bazı Türkçe kelimeler, Abbasiler devrinde yönetime giren Türk valiler, bu dönemde söz konusu bölgede Türkler'in varlığını ortaya koymaktadır.

1017 yılında Gazneli Mahmud Harezm'i alıp buranın idaresini Vali Altıntaş'a bırakmıştır. İdare 1040'tan itibaren Kıpçak ve Kanglı boylarından olan komutanların eline geçmiştir. Bölgeye bir süreden beri yerleşmeye başlayan Oğuzların yanı sıra Kıpçak ve Kanglıların da yerleşmesiyle Harezm'in etnik yapısındaki değişme gittikçe Türklerin lehine yoğunlaşmış ve Selçuklulardan Çağrı Bey'in Harezm'e girmesinden sonra ülkeyi Selçuklular adına yöneten Anuş Tigin ve Kıpçak Türklerinden Ekinci bin Koçkar zamanında Türkleşme işi tamamlanmış, böylece Harezm'de Kıpçak, Kanglı, Oğuz lehçeleri karışımı bir Harezm Türkçesi oluşmuştur.[8]

1097 yılında Selçuklu hükümdarı Sultan Sencer, Kutbuddin Muhammed'i Harezmşah olarak tayin etmiştir. Bu tarihten 1231 yılına kadarki dönem, Harezmşahlar sülalesi dönemidir. 1057'den itibaren yarı müstakil bir hüviyet kazanan devlet, Celâleddin Harezmşah döneminde Moğol istilası ile yıkılmıştır (1231). Bölge XV. yüzyıl başlarına kadar İlhanlılar, Çağataylar ve Şeybaniler (Özbekler)'in yönetimi altında bulunmuştur.

---

[6] Aysu Ata, **a.e**., s. 9

[7] Birûnî, **El-Âsâru'l-Bâkıye**, s.36-48. Z. V. Togan, Über Die Sprache und Kultur der Alter Chwarezmier", **ZDMG** 90, 1936, s. 27-30.

8 Nuri Yüce, **Mukaddimetü'l-Edeb**, (Giriş, Dil Özellikleri, Metin, İndeks), Ankara, TDK Yay., 1988, s.4.

HAREZM TÜRKÇESİ

Harezm Türkçesi, XI.-XII. yüzyıllarda gerek etnik yapı gerekse siyasi hayat bakımından Türkleşen Harezm bölgesinde Oğuz, Kıpçak ve Kanglı boylarının yerleşik hayata geçmelerinin sonucu olarak Türk dilinin doğu kolunu teşkil eden Karahanlı (Hakaniye) Türkçesi temelinde, güneybatı kolunu teşkil eden Oğuz Türkçesi ve kuzeybatı kolunu teşkil eden Kıpçak Türkçesinin bu bölgede karışıp kaynaşmasından oluşan Türkçeye verilen addır.[9] Bu şekilde farklı boyların oluşturduğu nüfus yapısı sebebiyle dil yapısı da farklılık arz etmektedir. Daha önce de belirtildiği gibi, şehirlerdeki karışık Türk unsurlarının yanında Türk valiler, askerî kuvvetin Türk unsurları bölgede Türkçenin yayılıp kullanılmasında büyük etken olmuştur. Harezm Türkçesi ile yazılmış ilk eserler 13. yüzyıla aittir. Bununla beraber 14. yüzyıl, bu tarihî lehçe ile en çok eserin yazıldığı dönemdir.

HAREZM TÜRKÇESİ İLE YAZILAN ESERLER:

1) Mukaddimetü'l-Edeb: Zemahşerî tarafından 1128-1148 yılları arasında Altınordu sahasında yazılıp Harezmşah Atsız'a sunulan; Arapçayı öğretmek amaçlı alınan kelime ve kısa cümlelerden oluşan bir eserdir. İsimler, fiiller, harfler, isim çekimi şeklinde beş bölümden oluşan eser, daha önce rastlanmayan kelimeleri barındırması bakımından da ayrı bir önem taşımaktadır. Mukaddimetü'l-Edeb'in pek çok farklı nüshası bulunmaktadır. Şuşter nüshasının Türkçe bölümü Nuri Yüce tarafından incelenmiştir.[10] Eser üzerine birçok farklı çalışma da yapılmıştır.[11]

2) Kısasü'l-Enbiyâ: Nâsıreddin b. Burhaneddin er-Rabguzî tarafından 1310 yılında Ribat-ı Oğuz'da Moğol prensi Nasıreddin Tok Buga adına Farsçadan tercüme edilmiştir. Kısasü'l Enbiyâ'nın pekçok nüshası bulunmaktadır. Eserin ilk ilmi neşri 1859 yılında İlminsky tarafından yapılmıştır.[12] Kazan baskısını esas alan Şemsüddin Hüseyn, 1881'de eseri yayımlamıştır.[13] Gulam Hasan Arifgan da eseri Taşkent'te taş

[9] Aysu Ata, **a.e.**, s. 12.
[10] Nuri Yüce, **Mukaddimetü'l-Edeb** (Giriş, Dil Özellikleri, Metin, İndeks), Ankara, TDK Yay., 1988.
[11] Bu çalışmaların bir listesi için bkz. Aysu Ata, **Harezm-Altın-Ordu Türkçesi**, İstanbul, TDAD: 36, 2002, s.33-34.
[12] N. İlminsky, **Kısas-ı Rabguzi**, Kazan, 1859.
[13] Şemsüddin Hüseyn, **Kısas-ı Rabguzi**, Kazan, 1881.

baskı olarak yayımlamışır.[14] Jakob Schinkewitsch, Londra nüshasının sentaksını konu edindiği tezini daha sonra yayımlamıştır.[15] Kaare Grönbech ise en eski nüsha olan Londra nüshasının tıpkıbasımını yapmıştır.[16] Eser üzerinde en geniş kapsamlı çalışma Aysu Ata tarafından yapılmıştır.[17] Ayrıca kendisi başka bir çalışmasında bu eser üzerine yapılan yayımlar hakkında ayrıntılı bilgi vermiştir.[18]

3) Muînü'l-Mürîd: İslâm adlı bir müellif tarafından 1313'de Harezm'de, İslâm'ı yeni öğrenenler için yazılmış 900 beyitlik bir risaledir. Muînü'l-Mürîd'de yazarın kendi adını İslâm olarak vermesine rağmen Ebu'l-gâzi Bahadır Hân'ın Şecere-i Terâkime adlı eserinde Muînü'l-Mürîd'in Şeyh Şeref Hâce tarafından yazıldığını belirtmesi eserin müellifi konusunda çeşitli tereddütlerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur.[19] Tek nüshası Bursa Yazma ve Basma Eserler Kütüphanesi'nde bulunan eser üzerine ilk ve en kapsamlı çalışmayı A. Zeki Velidi Togan yapmıştır.[20] Eseri Recep Toparlı 1988 yılında yayımlamıştır.[21] Ali Fehmi Karamanlıoğlu tarafından hazırlanan çalışma 2006 yılında basılmıştır.[22] Son olarak Recep Toparlı ve Mustafa Argunşah, eseri 2008 yılında tekrar yayıma hazırlamıştır.[23]

4) Hüsrev ü Şîrîn: Kutb tarafından 1341-1342'de Tini Beg Han ve karısı Han Melek Hatun adına Nizâmî'nin aynı addaki mesnevisinden tercüme edilmiştir. Altınordu sahası eserlerindendir. Paris'te bulunan tek nüshası üzerine önce 1958'de A. Zajaczkowski[24], daha sonra da Necmettin Hacıeminoğlu çalışma yapmıştır.[25]

---

[14] Gulam Hasan Arifgan, **Rabguzi Kısasu'l-Enbiya**, Starıy Taşkent 1916-1917.
[15] Jakob Schinkewitsch, "Rabguzi's Syntax", **MSOS** II, XXIX, 1926, 130-172. XXX, 1927, 1-57. Türkçeye çeviren: Sabit Paylı, **Türk Dili Belleten** III, 8-11, 1947.
[16] Kaare Grönbech, **Rabguzi, Narrationes de Prophetis**, Kopenhag, Cod. Mus. Brit. Add. 7851, 1948.
[17] Aysu Ata, Nāṣırü'd-dīn bin Burhānü'd-dīn Rabġūzī, **Kışaşü'l-Enbiyā (Peygamber Kıssaları)**: I Giriş-Metin-Tıpkıbasım, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları:6811, 1997. II Dizin, Ankara, TDK Yayınları, 681-2, 1997.
[18] Aysu Ata, **Harezm-Altın Ordu Türkçesi**, İstanbul, TDAD: 36, 2002, s.20-21.
[19] Recep Toparlı, Mustafa Argunşah, **Muînü'l-Mürîd,** Ankara, TDK Yay., 2008, s. 17.
[20] A. Zeki Velidi, "Harezm'de Yazılmış Eski Türkçe Eserler", **Türkiyat Mecmuası**, II, 1926 İstanbul, 315-345.
[21] Recep Toparlı, **Muînü'l-Mürîd**, Erzurum 1988.
[22] Ali Fehmi Karamanlıoğlu, **Muînü'l-Mürîd**, İstanbul, Beşir Kitabevi, 2008.
[23] Recep Toparlı, Mustafa Argunşah, **a.e.**
[24] Ananiasz Zajaczkowski, **La Plus Ancienne Version Turque du Husräw u Şîrîn de Qutb**. I: Texte, II: Fac-simile, III: Vocabulaire. Warzsawa, Polska Akademia Nauk Komitet Orientalistyczny, 1958-1961.
[25] Necmettin Hacıeminoğlu, **Kutb'un Hüsrev ü Şirin'i ve Dil Hususiyetleri**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları 1378, 1968.

5) Muhabbetnâme: Hârizmi tarafından 1353'te Hâce Muhamed Big'e ithafen yazılan bir mesnevidir. Farsça beyitler de ihtiva etmektedir. Eser üzerine Tourkhan Gandjei[26], A. M. Şçerbak[27], E. N. Nadjib[28], Sir G. Clauson[29] ve O. F. Sertkaya[30] çalışmalar yapmışlardır.

6) Nehcü'l-Ferâdis: Harezm Türkçesinin en mühim ve kapsamlı eseri olup Kerderli Ali oğlu Mahmûd tarafından 1358'den önce yazılmıştır. Kırk hadis türünde, mensur bir eserdir. Eserin Yalta'da, Kazan'da ve St. Petersburg kütüphanelerinde çeşitli yazmaları bulunmaktadır.[31] Eser üzerinde Z. Velidi Togan, Yakub Kemal, Hamza Zülfikar, Semih Tezcan, A. F. Karamanlıoğlu gibi âlimler çeşitli çalışmalar yapmışlardır.[32] Janos Eckmann'ın hazırladığı metin, Hamza Zülfikar ve Semih Tezcan tarafından düzenlenerek yayımlanmıştır.[33] Aysu Ata da metnin dizinini hazırlamıştır.[34]

7) Mi'râc-nâme: 1436'da Mâlik Bahşı tarafından Herat'ta istinsah edilmiştir. Eserin bugüne kadar iki nüshası bulunmuştur. Biri Paris Bibliothéque Nationale'de bulunan Harezm Türkçesi ile yazılmış Uygur harfli nüsha, diğeri de Süleymaniye Kütüphanesi'nde kayıtlı Çağatay Türkçesi ile kaleme alınmış nüshadır. Uygur harfli Harezm Türkçesi ile yazılmış nüsha ilk olarak Pavet de Courteille tarafından

---

[26] Tourkhan Gandjei, "Il "Muhabat-nâma" di Horazmî" **Annali dell' Istituto Universitario Orientale di Napoli**, vol. VI, Roma 1957; vol. VII, Roma 1958; Tourkhan Gandjei, "Il lessico del "Muhabat-nâma" **Annali dell' Istituto Universitario Orientale di Napoli**, Nuova Serie, VIII, Roma 1959.

[27] A. M. Şçerbak, "Oguz-nâme, Muhabbat-nâme." **Pamyatniki Drevne Uygurskoy i Staro Uzbekskoy Pis'mennosti**, Moskva, 1959.

[28] E. N. Nadjib, **Horezmi, Muhabbet-name**, İzdanie, Teksta, Transkripsiya, Perevod i İssledovanie, Moskva 1961.

[29] Sir G. Clauson, "The Muhabbat-nâma of Xwârazmî", **CAJ**, VII, 1962, 241-255. (Çevirisi: Ayşe Gül Sertkaya, Hvarezmî'nin Muhabbet-nâme'si" **İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi**, XXXVII, 2007, s. 191-207.

[30] O. F. Sertkaya, "Horezmî'nin Muhabbet-nâme'sinin İki Yeni Yazma nüshası Üzerine", **Türkiyat Mecmuası**, XVII, 1972, s. 185-207.

[31] Bkz. Gülden Sağol, "Harezm Türkçesi ve Harezm Türkçesi İle Yazılan Eserler" **Türkler**, 5. Cilt Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s. 804-813.

[32] Bu çalışmaların listesi için: Prof. Dr. Mustafa Argunşah, Prof. Dr. Gülden Sağol Yüksekkaya, Yard. Doç. Dr. Özcan Tabaklar, "Harezm Türkçesi" (Haz. Prof. Dr. Gülden Sağol), **Karahanlıca Harezmce Kıpçakça Dersleri**, Kesit Yayınları, Eylül 2010, s. 101.

[33] János Eckmann, **Nehcü'l-Ferâdis**, (Metin) Yayına Hazırlayanlar: Semih Tezcan, Hamza Zülfikar, Ankara, TDK Yay., 1984; Semih Tezcan-Hamza Zülfikar, János Eckmann, **Nehcü'l-Ferâdis Cennetlerin Açık Yolu**, Ankara, TDK Yay., 1995.

[34] Aysu Ata, **Nehcü'l-Ferâdis, Uştmahlarnıng Açuk Yolı. Cennetlerin Açık Yolu**, III, Dizin, Sözlük, Ankara, TDK Yay., 1998.

yayımlanmıştır.[35] Daha sonra aynı nüsha üzerine Osman F. Sertkaya mezuniyet tezi hazırlamıştır.[36]

8) Dâsitân-ı Cumcuma: Hüsâm Kâtib tarafından Altınordu'da 1368-1369 yılında yazılmış dinî bir mesnevidir. Altın Ordu'daki Müslüman Türkler tarafından çok rağbet gören bu eser, 995/1548 yılında Kırım Hanı Sahib Giray bin Hacı Giray'ın emri ile Harezm-Altun Ordu Türkçesinden Anadolu Türkçesine çevrilmiştir.[37]

9) Yarlık ve Bitikler: Altın Ordu sahasında yazılmış yarlık ve bitikler de tüm dil özellikleri ile olmasa da Harezm Türkçesi başlığı altında ele alınmaktadır.[38]

10) Satır Arası Kur'an Tercümeleri:

- Süleymaniye Kütüphanesi Hekimoğlu Ali Paşa Camii 2 numarada kayıtlı, 1363 istinsah tarihli, 9 satırlık 538 varaktan oluşan satır arası Kur'an tercümesi. Bu tercüme üzerine kapsamlı tek çalışma Gülden Sağol tarafından yapılmıştır.[39]

- İngiltere (Manchester) John Rylands Kütüphanesi Arabic MSS 25-38'de kayıtlı satır arası tercümeli Kur'an tercümesi. Başı ve sonu eksik olduğundan kim tarafından ve nerde yazıldığı bilinmeyen eser hakkında J. Eckmann 13. yüzyılın ikinci yarısı veya 14. yüzyılın ilk yarısından önce istinsah edilmediğini belirtmiştir.[40]

---

[35] Pavet de Courteille, **Mirâdj-Nâmeh: Le manuscript Oigour de la Bibliothéque Nationale,** Paris 1882.

[36] Osman F. Sertkaya, "Mirâcnâme, Metin, İndeks**"**, İÜ Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Mezuniyet Tezi, İstanbul, 1968.

[37] Aysu Ata, **Harezm-Altın Ordu Türkçesi**, İstanbul, TDAD: 36, 2002, s.43.

[38] Bu yarlık ve bitikler hakkında yapılan çalışmalar için bkz. Aysu Ata, a.e., s. 45-46.

[39] Gülden Sağol, **An Inter-linear Translation of the Qur'an Into Khwarazm Turkish= Harezm Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi: Introduction and Text**. I, Sources of Oriental Languages and Literatures 21, Turkish Sources XIX, Harvard University The Department of Near Eastern Languages and Civilizations, 1993.

Gülden Sağol, Glossary. **An Inter-linear Translation of the Qur'an Into Khwarazm Turkish= Harezm Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi:**II, Sources of Oriental Languages and Literatures 26, Turkish Sources XIX, Harvard University The Department of Near Eastern Languages and Civilizations, 1995.

Gülden Sağol, **An Inter-linear Translation of the Qur'an Into Khwarazm Turkish= Harezm Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi: Facsimile Section One: 1^{b}-300^{b}**. III, Sources of Oriental Languages and Literatures 36, Turkish Sources XIX, Harvard University The Department of Near Eastern Languages and Civilizations, 1996; Section Two: 301^{a}-587^{b}. III, Sources of Oriental Languages and Literatures 46, Turkish Sources XXXIX. Harvard University, 1999.

[40] János Eckmann, "Eastern Turkic Translations of the Koran" **Studia Turcica**, XVII, Budapest 1971, s. 154. Bu nüsha üzerine yine Janos Eckmann çalışmalarda bulunmuştur: Janos Eckmann "Two Fragments of a Koran Manuscript with lnterlinear Persian and Turkic Translations " **Central Asiatic Journal**, XIII/4 (1969), 287-290; Janos Eckmann, **Middle Turkic Glosses of the Ryland Interlinear Koran Translation**, Bibliotheca Orientalis Hungarica XXI, Akadémiai Kiadó. Budapest, 1976.

Eserin metnini giriş, notlar ve dizin ile birlikte 2004 yılında yayımlayan Aysu Ata; eserin dilinin Karahanlı Türkçesi olduğunu ileri sürer.[41]

- Özbekistan İlimler Akademisi Ebu Reyhan el Biruni Şarkşinaslık Enstitüsü'nde 2008 numara ile kayıtlı diğer bir eser satır arası Türkçe ve Farsça Kur'an tercümesidir. 273 varak olup yazan, yazılış yeri ve tarihi hakkında bilgi yoktur. A.A. Semenov bu tercümenin 13. yüzyıla ait olduğunu ifade etmiştir.[42] Eser üzerine Emek Üşenmez doktora yapmıştır.[43]

11) Sirâcü'l-Kulûb: Dinî-tasavvufî konulu, didaktik, mensur bir eserdir. Çeşitli çevrelerde tercüme edilmiş eserin metinleri birbirinden farklı çeşitli nüshaları bulunmaktadır (Bkz. 4.2.).

HAREZM TÜRKÇESİNİN DİL ÖZELLİKLERİ

İmlâ ve Fonetik Özellikler:

* Harezm ve Altın Ordu Türkçesi metinleri Karahanlı Türkçesindeki e/i karışıklığını devam ettirdiği gibi Çağatay Türkçesine ait kelimelerde ilk hecedeki /e/ ünlüsünün /i/ veya /ė/ye dönüşmesi kuralının da başlangıcını teşkil etmektedir.[44] Özellikle Nehcü'l-Ferâdis'te daha titiz biçimde yazıldığı tespit edilmekle beraber "ė"yi karşılamak üzere yazıda üstünlü ye (ﮮ) biçiminin kullanıldığı görülmektedir.

* Son ve sondan bir önceki seslerde dudak ve diş-dudak ünsüzlerinin bulunduğu kelimelerde 1. ve 2. şahıs iyelik ekleri, ilgi hali eki, zarf-fiil eki ve bazı yapım ekleri, yardımcı ünlüleriyle birlikte yuvarlaklaşmışlardır.[45]

* Eski Türkçedeki -d- ve -d sesi, Orta Türkçede ḏ (ذ); sonraki metinlerde de yavaş yavaş y'ye dönmüştür. d > ẕ > y şeklindeki ses değişimi Harezm Türkçesi metinlerinde karışık bir biçimde görülür.

---

[41] Aysu Ata, **Türkçe İlk Kuran Tercümesi-Karahanlı Türkçesi**, Ankara, TDK Yay., 2004, s. XXIX.

[42] A.A. Semenov, **Sobranie vostoçnyh rukopisey, Akademii Nauk Uzbekskoy** SSSR, IV, Taşkent 1957, s. 45-46.

[43] Emek Üşenmez, "Eski Kur'an Tercümelerinden Özbekistan Nüshası Üzerinde Dil İncelemesi: Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük-Ekler Dizini." İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yeni Türk Dili Bilim Dalı Yayımlanmamış Doktora Tezi, 2010.

[44] Aysu Ata, Nāṣırü'd-dīn bin Burhānü'd-dīn Rabġūzī, **Kışaşü'l-Enbiyā (Peygamber Kıssaları)**: Giriş-Metin-Tıpkıbasım, Türk Dil Kurumu Yayınları:6811, Ankara 1997, s. XXVII.

[45] A. B. Ercilasun**, Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi**, Ankara, Akçağ Yayınları, 6. baskı, 2008, s. 398.

* Kelime başında t~d karışık haldedir.

* -g- > -w- değişimi görülmektedir.

* İlk hecesinin sonunda n, ñ bulunan bazı Türkçe kelimelerde görülen b- > m- değişikliği Harezm Türkçesi metinlerinde her iki şekliyle de görülür.

* Kelime başında y- protezi sıkça görülmektedir.

* Birden fazla heceli kelimelerin sonundaki -G sesinin Oğuzcanın tesiriyle düştüğü ve düz ünlünün de yuvarlaklaştığı görülür.

* Bazı yapım ekleri ile kelimenin bünyesine dahil hecelerin ve çekim eklerinin başında bulunan -G- seslerinin korunması veya düşmesi karışık bir durum arz eder.

* -ķ- > -ğ- değişikliği seyrek olarak görülür.

* Eski Türkçedeki b ünsüzünden dönüşmüş olan w'nin genelde muhafaza edilmekle beraber bazen v veya f'ye döndüğü görülür.

Morfolojik Özellikler:

* Geniş zaman çekimi -r; -Ar; -Ur + şahıs ekiyle yapılır.

* Gelecek zaman partisipi olarak -AsU, -GU, -IsAr bir arada kullanılır.

* Gelecek zaman ve istek kipi çekimi -GA(y) + şahıs eki ile yapılır.

SİRÂCÜ'L KULÛB

ESERİN KONUSU

Hz. Muhammed'in peygamberliğini ilan etmesinin ardından Arap yarımadasında İslamiyet hızla yayılmaya başlar. Bu durum Mekke ve Yemen'deki Hristiyanları ve Yahudileri endişelendirir. Birlikte devrin en büyük Yahudi âlimlerinden Abdullah bin Selâm'a giderek vaziyeti arz ederler. Abdullah bin Selâm, onlara eski kitaplarda ahir zamanda Muhammed isimli peygamberin geleceğinin yazdığını, bütün peygamberlerin sonuncusu ve en hayırlısı olacağını, dininin batıdan doğuya bütün dünyaya yayılacağını, hükmünün kıyamete kadar geçerli bulunacağını ifade eder. Gelen kişiler ise Hz. Muhammed'in bahsedilen peygamber olup olmadığını bilmediklerini ve onu imtihan etmeleri gerektiğini söylerler. Bu görüşmenin ardından Hz. Muhammed'e Tevrat ve İncil'deki izahı güç meseleler hakkında şahitler huzurunda sorular sormaya karar verirler. Ümmî olan İslam

Peygamberinin bu vak'alar hakkında bilgisi bulunmadığını düşündükleri için sorularına cevap veremeyeceğini, bunun sonucunda peygamberlik davasından vazgeçeceğini ümit ederler. Böylece Tevrat ve İncil'den kırk (bazı rivayetlerde yetmiş) soru hazırlayarak Hz. Muhammed'in yanına gelirler. O da, Allah'ın Cebrail'e vahyetmesi suretiyle sorulan soruların hepsine cevaplarını verir. Sirâcü'l-Kulûb, işte bu soruları ve cevaplarını ihtiva eden bir eserdir.

Bu eserde, dünyanın yaratılışından başlayarak peygamber kıssaları, melekler, kıyamet alametleri, ahiret âlemi, cennet ve cehennem gibi birçok mesele konu edilmiştir. Dolayısıyla Türkçe nüshalarının Türkoloji bakımından büyük değer taşıması yanında, dinî-İslâmî bilimler açısından da önemi büyüktür.

Eser baştan sona soru-cevap şeklinde ve sade bir üslupla yazılmıştır. Cevaplar öncelikle Kur'an-ı Kerim ile, ardından hadislerle ve çeşitli rivayetlerle desteklenerek inandırıcılık kazandırılmaya çalışılmıştır.

ESERİN NÜSHALARI

ARAPÇA VE FARSÇA NÜSHALAR

Ayşe Gül Sertkaya, Sirâcü'l-Kulûb'un Arapça ve Farsça nüshalarından bahsederken biri Arapça, dördü Farsça olmak üzere beş nüsha zikreder ve bunların künyelerini verir.[46]

Bunların dışında, Kütahya Vahidpaşa İl Halk Kütüphanesi'nde 43 Va 1465 numara ile kayıtlı İbrahim b. Mirza tarafından istinsah edilmiş Farsça bir nüsha bulunmaktadır. 14 satırlık 90 varaktan oluşan bu eser talik yazı ile yazılmıştır.[47] Yine Kütahya Vahidpaşa İl Halk Kütüphanesi'nde 43 Va 1415 numara ile kayıtlı, H. 737 yılında Şadi tarafından istinsah edilmiş 10 satırlık 62 varaktan mürekkep başka bir Farsça yazma daha bulunmaktadır.[48]

[46] Ayşe Gül Sertkaya, Horezm Türkçesi İle Yazılan Sirâcü'l-Kulûb: Giriş-Transkripsiyonlu Metin-Çeviri-Tıpkıbasım, İstanbul Çantay Yayınevi, 2010, s. 11-12.
[47] https://www.yazmalar.gov.tr/detay_goster.php?k=153662
[48] https://www.yazmalar.gov.tr/detay_goster.php?k=153618

TÜRKÇE NÜSHALAR

Metnin Sirâcü'l-Kulûb adıyla hem Doğu hem de Batı Türkçesiyle yazılmış birçok nüshası bulunmakla beraber; aynı konu, aynı şekilde "Kırk Suâl" adı ile de işlenmiştir.

Gerek Topkapı Koğuşlar nüshasının ilk sayfasında "Uluġ muʿtemedler ṭaleb ḳıldı-lar erse, türkçe ėwürdi-miz." ibaresi, gerek Arap harfli Harezm Türkçesi nüshasındaki "... ʿarab tiliçe ėrdi. türk tili-ge öwürdük kim ögrenge āsān bolsun tėp." ifadesi, metnin tercüme olduğunu ispat etmektedir. Devamındaki "ʿarab tili bilgen kendü oḳıġay menfaʿat alġay. ammā ʿarab-ça bilmegen-ler mundın ülüş-süz ḳalġay-lar" cümleleri de bu metnin henüz çok fazla bilinmediğini, dolayısıyla nüshalarının yaygınlaşmamış olduğunu göstermektedir.

DOĞU TÜRKÇESİ İLE YAZILANLAR:

Sirâcü'l-Kulûb'un Doğu Türkçesi ile yazılan nüshalarından dördü bugün mevcuttur:

Arap Harfli, Harezm Türkçesi ile Yazılan Sirâcü'l-Kulûb:

Bu nüsha ile ilgili, Osman Fikri Sertkaya, doktora tezinde şu bilgileri vermiştir:

"Prof. Dr. E.N. Nadjib, 9-16 Ağustos 1960 tarihlerinde, Moskova'da toplanan XXV. Milletlerarası Oriyantalistler Kongresi'nde Moskova Devlet Arşivi'ndeki bir yazmayı tanıtan bir tebliğ vermiştir. "Datırovannaya Tyurkoyazıçnaya Rukopis LVI Veka Sirācü'l-Kulûb İz Tsentral'nogo Gosudartstvennogo Arhiva SSSR v Moskve" (Tru-dı Dvadtsat' Pyatago Mejdunarodnogo Kongressa Vostokovedov, Moskova, 9-16 Ağustos 1960, cilt III, Moskova 1963, s. 323-329.) adlı tebliğinde Prof. Nadjib, Moskova Devlet Arşivi'nin eski eserler kısmında, Fonds N 181'de, 1468 numara ile kayıtlı ve 224 varaklı dinî bir yazmanın Sirācü'l-Kulûb ve Serāyi'ü'l-ahkām adlı iki eseri ihtiva ettiğini belirtmekte ve bu eserlerden ilki olan Sirācü'l-Kulûb adlısını tanıtmaktadır. Eserin dili istinsah tarihinden çok daha eski

husussiyetleri ihtiva ettiği için telif tarihinin istinsah tarihinden daha önceleri, takriben XIII. asrın sonu XIV. asrın başları, tahmin edilmektedir."[49]

Bu nüsha, Ayşe Gül Sertkaya tarafından 2010 yılında "Harezm Türkçesi ile Yazılan Sirâcü'l-Kulûb: Giriş-Transkripsiyonlu Metin-Çeviri-Tıpkıbasım" adıyla yayımlanmıştır. Girişte Sirâcü'l-Kulûb'un mevcut nüshaları ve bu nüshalar üzerinde yapılan çalışmalar hakkında bibliyografya sunulmuş; ayrıca eserle aynı usulde hazırlanıp farklı isim taşıyan başka eserler hakkında da bilgiler verilmiştir. Ayşe Gül Sertkaya, söz konusu nüshada yer alan on dokuz soru ve bunların cevaplarının transkripsiyonunu yapıp Türkiye Türkçesine çevirmiştir. Ardından metnin tıpkıbasımını da çalışmasına eklemiştir. Bununla beraber önsözünde Emir Necib'in Osman F. Sertkaya'ya verdiği fotoğraflar üzerinden çalıştığını ve bunların ilk 19 soruyu ihtiva ettiğini, yazmanın devamını Moskova Devlet Arşivi'nden ısmarladığını, metnin devamı varsa gramatikal dizini metnin tamamı transkripsiyonlandıktan sonra yapacağını da belirtmiştir.[50]

Arap Harfi Harezm Türkçesi İle Yazılan Sirâcü'l-Kulûb

Bu nüshanın metni Ergaş Fazılov tarafından neşredilmiştir. Ancak nüshadaki sayfalar karışık olduğundan belirli bir sıra gözetilememiş, bu sebeple de eserin Sirâcü'l Kulûb olduğu anlaşılamamıştır.[51]

Arap Harfli Doğu Türkçesi ile Yazılan Sirâcü'l Kulûb

Çalışmamıza konu olan bu nüsha, Topkapı Sarayı Müzesi Koğuşlar Bölümü'nde 1057 numara ile kayıtlı olan yazmadır. (bkz. 4.2.2.4)

Uygur Harfli Çağatayca Yazma:

British Museum Or. 8193'te kayıtlı olan bu yazma, Mansur Bahşı tarafından 1431-1432 tarihlerinde Yezd'de kaleme alınmıştır. Yazmanın içinde ayrıca şu eserler bulunmaktadır:

1. Sirâcü'l-Kulûb (2a-129b)
2. Mes'ele Kitabı (130a-135b)

[49] Osman Fikri Sertkaya, "İslâmî Devrenin Uygur Harfi Eserlerinden Sirâcü'l-Kulûb-transkripsiyon ve indeks", İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eski Türk Filolojisi Kürsüsü, Doktora Tezi, İstanbul 1975.
[50] Ayşe Gül Sertkaya, **a.g.e**., s. 9.
[51] Ergaş İsmailoviç Fazılov, "Eine neue Quelle zur choresmtürkischen Sprache", **Journal of Turkish Studies**, 13, Harvard, 1989. s. 47-80; **Turcologica, I**, Taşkent, 2008, s. 282-325.

3. Râhatü'l-Kulûb (137a-159a)

4. Horezmî'nin Muhabbet-nâme'si (159b-173a)

5. Manzum ve mensur parçalar (173b-182b)

Bunlardan başka Zeki Velidî Togan "Yeseviliğe Dair Bazı Malûmat" adlı makalesinde Sirâcü'l-Kulûb'un bir yazmasından bahsetmiş, ancak bu yazma bulunamamıştır.[52] Bu nüsha üzerine Osman Fikri Sertkaya doktora çalışması yapmıştır.[53]

BATI TÜRKÇESİ İLE YAZILANLAR

Raif Yelkenci Nüshası

Eser hakkında tek bilgi İsmail Hikmet Ertaylan tarafından verilmiştir.[54] Bugün bu nüshanın nerede olduğu bilinmemektedir.

Kemal Yavuz Nüshası

560 varaklık bir mecmua içinde olup Sirâcü'l-Kulûb 220.-330. sayfalar arasındadır. 41 soru bulunmaktadır. Bu nüsha üzerine Kasım Yazıcı Yüksek Lisans çalışması yapmıştır.[55]

Topkapı Sarayı Müzesi Revan Köşkü Kitaplığı

R. 362 numara ile kayıtlıdır. "Sirâcü'l-Kulûb ve Nûru'l-Kulûb adını taşımaktadır. 13 satırdan oluşan 69 varak bulunmaktadır. Girişte 24 soru olduğu ifade edilmekle birlikte toplamda 31 soru vardır. Müstensihi, istinsah tarihi ve yeri belirtilmemiştir. Yakup Karasoy, eserin sonundaki hayvan tespihlerinin sonradan eklendiğini ifade etmektedir.[56]

Türk Dil Kurumu Nüshası

Türk Dil Kurumu Kütüphanesi Türkçe Yazmaları bölümünde bulunan bu eser 50 yapraktan oluşmakta olup her yaprakta 13 satır vardır. Çıpa filigranlı esmer

[52] Zeki Velidi Togan, "Yeseviliğe Dair Bazı Yeni Malumat", **60. Doğum Yılı Münasebetiyle Fuad Köprülü Armağanı**, İstanbul 1953, s. 522-529.
[53] Osman Fikri Sertkaya, "İslâmî Devrenin Uygur Harfi Eserlerinden Sirâcü'l-Kulûb-transkripsiyon ve indeks", İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eski Türk Filolojisi Kürsüsü, Doktora Tezi, İstanbul 1975.
[54] İsmail Hikmet Ertaylan, **Ahmed-i Dâ'i, Hayatı ve Eserleri**, İstanbul, İÜ Edebiyat Fakültesi Yay., 1952, s. 177-180.
[55] Kasım Yazıcı, "Sirâcü'l-Kulûb ve Dil Özellikleri: Metin-Gramer-Lugat" (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2002.
[56] Yakup Karasoy, a.g.e., s. 19.

kâğıda harekeli nesih hattıyla yazılmıştır. Söz başları ve cetveller kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Siyah meşin bir cilt içerisinde bulunmaktadır.[57] Bu nüsha 25 soru ihtiva etmektedir.

Konya İzzet Koyunoğlu Nüshası

Konya İzzet Koyunoğlu Müzesi 12861 numarada bulunan bu eser, Yakup Karasoy tarafından Yüksek Lisans tezi olarak çalışılmıştır.[58] Ayrıca Yakup Karasoy bu Yüksek Lisans çalışmasını düzenleyerek daha sonra "Sirâcü'l-Kulûb: Gönüllerin Işığı" adıyla yayımlanmıştır.[59] Bu nüshada bulunan hayvan tespihleri üzerine bir makale de yazmıştır.[60] Bu nüsha 37 varak olup her sayfada 15 satır vardır. Eserde toplam 25 soru yer almaktadır.

Millî Kütüphane Nüshası

Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonunda bulunan bu nüsha 11 satırlık 82 varaktan oluşmaktadır. Harekeli nesihle yazılmış bu eserin sözbaşları, sözüstleri ve duracakları kırmızı, yaprakları rutubet lekelidir. Bu nüsha üzerine herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Eser hakkında daha önce yapılan çalışmalarda herhangi bir bilgi verilmemiştir. Eser, kütüphane çalışmaları sırasında tarafımızca bulunmuştur.

DİĞER ESERLER:

Sirâcü'l-Kulûb adını taşıyan bu eserlerden başka, konu ve konunun işleniş tekniği bakımından aynı özelliklere sahip olmakla beraber farklı isimler taşıyan eserler de mevcuttur. Bunların en yaygını, bugün de aynı isimle bilinen "Kırk Sual" adlı eserdir. Bugün kütüphanelerde birçok nüshasına rastladığımız bu eser Mevlânâ Furâtî'ye (Firâkî) aittir.

Furâtî'nin Kırk Sual'i üzerine çeşitli çalışmalar yapılmıştır. 1851 yılında J. Th. Zenker, Kırk Sual'i başta kısa bir girişle Türkçe-Fransızca sözlüğünü vererek Arap harfleriyle yayımlamıştır. Metin "hāźā kitāb-ı hikâyet-i ḳırḳ su'āl" adını

[57] https://www.yazmalar.gov.tr/detay_goster.php?k=98220

[58] Yakup Karasoy, "Ahmed-i Dâ'i-Sirâcü'l-Kulûb (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1985.

[59]Yakup Karasoy, Yakup Karasoy, **Sirâcü'l-Kulûb: Gönüllerin Işığı**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2013.

[60]Yakup Karasoy, "Sirâcü'l-Kulûb ve Eserdeki Hayvan Tespihleri", **Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, 19, 2006, s. 27-52.

taşımaktadır.[61] Ardından A. Arhangel'sago metne ve Kuran-ı Kerim'e dayanarak İslâm kozmolojisini işler ve Furati'nin Rusça çevirisini verir. J. Hein ise Mevlana Furatî'nin metninin Almanca çevirisini sunar.

Kırk Sual'in farklı nüshaları üzerine metin ve inceleme tezleri de yapılmıştır:

Hanife Gülmez, "(Mevlana Furâtî) Kitâbü Kırk Su'al Transkripsiyon ve Sözlük", İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eski Türk Dili Kürsüsü Lisans Tezi, İstanbul, Haziran 1981, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, no:2230.

Reyhan Turgut, "(Mevlana Furâtî) Kitâbü Kırk Su'al Transkripsiyon ve Sözlük", İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eski Türk Dili Kürsüsü Lisans Tezi, İstanbul, Haziran 1981, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, no:2249.

Mehmetrahim Sait, "Kitâb-ı Kırk Sual, Metin ve İndeks", Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1990.

Yücel Önen, "Kırk Sual (İnceleme-Metin-Sözlük), Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Eski Türk Edebiyatı, Yüksek Lisans Tezi, Kütahya 2009.

Kırk Sual'in günümüz Türkçesine de çevirileri yapılmıştır:

Molla Furati, Hazırlayan: Fevzi Görgen, **Kırk Sual ve Hazret-i Muhammed'in Nurlu Sözleri,** Pak Neşriyat, İstanbul, 1958.

Mevlânâ Firâkî, **Kırk Sual**, Hazırlayan: Hâce Emine Âdil Kıbrısî, İstanbul, Sebil Yayınevi, 1983.

M. Mevlânâ-i Firâkî**, Hz. Resulullah'ın Nurlu Sözleri ve Kıymetli Öğütleri: Kırk Sual-Kırk Cevap**, Türkçeleştiren: Mustafa Varlı, İstanbul, Esma Yayınları, t.y.

[61] J. Th. Zenker, Quarante Questions adressées par les Docteurs Juifs au Prophéte Mahomet. La Texte Turc Avec un Glossaire Turc-Français, Vienne, Publié Sous Les Auspices de la Société Orientalie D'allemagne, 1851. Eserin internet ortamındaki kopyası için: http://www.archive.org/stream/quarantequestion00furauoft#page/n167/mode/1up

ARAP HARFLİ DOĞU TÜRKÇESİ İLE YAZILAN SİRÂCÜ'L-KULÛB

NÜSHANIN TAVSİFİ

Topkapı Sarayı Müzesi Türkçe Yazmalar Kataloğu'nda bu yazmadan şu şekilde bahsedilmektedir:

"Sirâcü'l-Kulûb: Yaprak 1'de tahminen VIII. yüzyılda Çağatay Türkçesi ile telif edilmiş anonim bir mevize kitabıdır. Başı: El-hamdü li-llahi rabbil alemin.. bu kitab türkçe tasnif kılındı. Müsülman-larka asan bolmak üçün.. Yazma, Aharlı kalın kağıtlı olup, 210 mm. boy ve 140 mm. eninde 129 yaprağı ihtiva eder. Her sahifede Arap neshi ile 94 mm. uzunluğunda 15 satır vardır. kahve rengi derili ve ebru cildli yazma H. 736 (1335) Cemaziyelulasında istinsah edilmiştir. Varak 1-71'de bir eser, 92'den sona kadar da Süleyman peygambere atfolunan Dîvname adlı Doğu Türkçesi ile yazılmış bir eser bulunmaktadır."[62]

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Türkiye Yazmaları Kataloğunda ise nüsha içinde bir eserin daha olduğunun tespit edildiği ve nüshanın içinde üç eserin bulunduğu belirtilmektedir:

"Kahverengi deri ve ebru cilt. Bu kitap: I- 1 b'de Tahminen VIII. yy.da Çağatay Türkçesi ile yazılmış anonim mevize kitabıdır. II- Y. 92'b de Çağatay Türkçesi ile nücuma dair bir eser; III- Y. 92'b de Dîv-nâme adlı Çağatayça bir eser olup Süleyman peygambere atfolunmuştur."[63]

NÜSHANIN DİLİ

Sirâcü'l-Kulûb üzerine yapılan çalışmalarda bu nüshanın dili genellikle Çağatayca veya Doğu Türkçesi olarak verilmiştir. Ancak biz, yapmış olduğumuz çalışma neticesinde bu nüshanın dilinin Harezm Türkçesi özelliklerini gösterdiği düşüncesindeyiz. Zira 3.2.'de belirtilen Harezm Türkçesi özellikleri bu nüshanın dil özellikleriyle örtüşmektedir. Bunları şu şekilde özetleyebiliriz:

- e/i yazımı sorununun bulunması

[62] Fehmi Edhem Karatay, **Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu**, I, İstanbul 1961, s. 129; II, İstanbul, s. 190 ve s. 390.
[63] https://www.yazmalar.gov.tr/detay_goster.php?k=120521

- Harezm Türkçesi için karakteristik bir durum olan düzlük yuvarlaklık uyumundaki karışıklığa sıkça rastlanması

- b sesinden dönüşen w'nin korunmakla beraber zaman zaman v'ye dönüşmesi

- d>z̲>y değişikliği gösteren kelimelerin beraber kullanılması

- kelime başında t ve d ünsüzlerinin beraber görülmesi

- /G/ sesinin hece başında korunduğu ve düştüğü örneklerin beraber bulunması

- birden fazla heceli kelimelerin sonunda /G/ sesinin düşmesi

- eski ve yeni şekillerin sıklıkla bir arada kullanılması

NÜSHANIN YAZARI VE YAZILIŞ TARİHİ

Elimizdeki nüshada yazar ya da müstensih hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Sadece elimizde bulunan nüsha, mevcut Sirâcü'l-Kulûb nüshaları içinde en eski nüsha olup 1335 tarihinde istinsah edilmiştir. Metnimizin ilk sayfasında yer alan "*uluġ muʿtemedler ṭaleb ḳıldı-lar erse, türkçe ėwürdi-miz.*" ibaresi eserin tercüme bir eser olduğunu açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Eserin Arapçadan Türkçeye tercüme edildiğine dair bir başka ibare de Harezm Türkçesi ile yazılan diğer bir nüshada ifade edilmektedir. Dolayısıyla söz konusu Türkçe yazmaların da ilk kaynak olarak yabancı bir dilden tercüme edildiği şüpheye yer bırakmamaktadır.

Batı Türkçesi ile yazılan Sirâcü'l-Kulûb isimli eserlerin yazarları konusunda farklı görüşler ortaya koyulmuştur. İsmail Hikmet Ertaylan, eserin yazarını Ahmed-i Dâ'i olarak kabul etmektedir. Mustafa Toker, bunun sebebinin şu şekilde açıklanabileceğini söyler:

"Atatürk Üniversitesi Merkez Kütüphanesinin Seyfettin Özege bölümünde *Agâh Sırrı Levend* kitapları arasında (ASL 348) gördüğümüz *Sirâcü'l-Kulûb* nüshasının *Raif Yelkenci* nüshası olabileceğini daha önce belirtmiştik. Çünkü Ertaylan'ın *Raif Yelkenci'nin* şahsî kütüphanesinde gördüğünü söylediği bu nüshanın bugün nerede olduğu bilinmemektedir. Ertaylan'ın sözünü ettiği *Sirâcü'l-Kulûb* nüshası, şu an Erzurum'da bulunan nüsha ise onun *Sirâcü'l-Kulûb*'u *Dâ'i*'ye atfetmesinin sebebi, kitap içerisinde *Dâ'i*'ye ait olduğunu bildiğimiz *Miftahü'l-Cenne* adlı eser ile *Dâ'i* mahlasının geçtiği 2

varaktan ibaret bir manzume parçasının bulunması olabilir. Ertaylan, *Miftahü'l-Cenne* ile *Dâ'i*'ye ait bir manzume parçasının aynı kitap içerisinde yer aldığını görünce "*Sirâcü'l-Kulûb*'da *Dâ'i*'ye ait olmalıdır." diye düşünmüş olabilir."[64]

Bundan başka Eleazar Birnbaum, Sirâcü'l Kulûb'un Bosna'da bir nüshası bulunduğunu, bu nüshanın yazarının Kıvamî olduğunu, ancak savaş sırasında yandığını ifade eder.[65]

Sirâcü'l-Kulûb'un yazarı olarak gösterilen Ahmed-i Dâ'i ve Furâti (Firâki) bu eserin müellifi değil mütercimidir.

Siracü'l Kulûb yazarlarından biri de yukarıda adını zikrettiğimiz Furâti (Firâki)'dir. Furâti'nin eserinin Kırk Su'âl, Hâza Kitâb-ı Kırk Su'âl, Su'âl-i Erba'in gibi isimlerle kütüphanelerde birçok yazması bulunmaktadır. Mustafa Toker, Furatî'ye ait olan Sirâcü'l Kulûb nüshasını tanıtmış, bu yazma ve Sirâcü'l-Kulûb'un yazarı hakkında sonuç bölümünde şu bilgileri vermiştir:

"Elimizdeki yazmanın *Furâtî* (veya *Firâkî*)'ye ait olduğu kesindir. Eserin içeriğine baktığımızda *Ahmed-i Dâ'i*'ye atfedilen *Sirâcü'l-Kulûb* ile aynı olduğu görülmektedir. Bu da *Furâtî*'nin eserini kaleme alırken, dili itibariyle daha eskiye dayanan *Dâ'i'*ye atfedilen *Sirâcü'l-Kulûb*'u okuduğunu ve ondan yararlandığını göstermektedir. *Sirâcü'l-Kulûb*'un istinsah tarihi daha eskiye dayanan bir Farsça ve bir de Çağatayca nüshasının bulunması ise Anadolu Türkçesiyle yazılmış olan eseri *Dâ'i* hazırlamış olsa bile, eserin te'lif değil, tercüme olduğunu söylememiz gerecektir. Belki de *Dâ'i* bu sebeple eserde adını zikretmemiştir. İstinsah tarihi daha eski olan Farsça nüshasından hareketle de *Sirâcü'l-Kulûb*'un önce Fars diliyle kaleme alındığını söylemek -şimdilik- mümkündür. *Furâtî* (*Firâki*)'nin yazdığı *Sirâcü'l-Kulûb* dışındaki gerek Farsça ve gerekse Türkçe nüshalarda müellif adının geçmemesi de dikkati çeken bir diğer husustur."[66]

---

[64] Mustafa Toker, "Furâtî 'Sirâcü'l-Kulûb'unun Yeni Bir Nüshası Üzerine", **2007 Unesco Mevlâna Yılında Uluslararası VII. Dil, Yazın, Deyişbilim Sempozyumu (02-05 Mayıs 2007) Bildiri Kitabı 1.** Cilt, Konya, Aralık 2007, s.555-556.

[65] Eleazar Birnbaum, "Burnt Books: A Catalogue of Some Turkish Manuscripts Destroyed in the 1992 War in Bosnia." **Şinasi Tekin Anısına Uygurlardan Osmanlıya**, İstanbul, Simurg Yayınları, 2005, s. 228.

[66] Mustafa Toker, a.g.e., s. 556.

DOĞU TÜRKÇESİ İLE YAZILAN SİRÂCÜ'L-KULÛB NÜSHALARINDA SORULARIN KARŞILAŞTIRILMASI

Doğu Türkçesi ile yazılmış Sirâcü'l-Kulûb nüshalarında bulunan soruların ortaya konulması, muhteva ve üslûp farkı hakkında genel çizgilerle bir fikir verecektir.

1.TK: *Ḥaḳ taʿālâ> dünyānı ʿarş[nı] ḳaç kün-de yarattı?*

Mosk.: 1. *Teŋ̂gri tebāreke vü taʿālâ yerni kökni ḳaç künde yarattı hem ḳayu kün yarattı?*

EF.: -

BM: *Dünyanın yaradılışı hakkında, baştan eksik*

2. TK: *Ḥaḳ <taʿālâ> cümlelerdin aşnu ne yarattı?*

Mosk: 2. *Teŋ̂gri ʿazze ve celle ḳamuḳdın aşnu <nė> yarattı?*

EF.: *Teŋ̂gri ʿazze ve celle ḳamuḳdın aşnu <nė> yarattı?*

BM: -

3. TK: *Teŋ̂gri ʿazze ve celle bu yėti ḳat kökni yarattı. Tėgme kök-nüŋ̂ atı nė turur? Anıŋ̂ <ṣıfatı> netek turur? Tėgme kök-niŋ̂ feriştesi nėtek ḳılur? Bularnıŋ̂ ṭāʿati nė turur? Bularnıŋ̂ uluġı ferişte atı kim turur?*

Mosk: 3. *bu kök-lerni kim yarattı? tėgme birniŋ̂ atı nė turur?*

EF.: -

BM: -

4. TK: *Teŋ̂gri ʿazze ve celle yėti ḳat yer yarattı. Tėgme biri-niŋ̂ atları nė turur? İçinde nė-ler bar turur?*

Mosk: 4. *Teŋ̂gri tebāreke vü taʿālâ yeti ḳat yerni yarattı. Tėgme birniŋ̂ atı nė? Ol yerler içinde nėteg ḫalḳ-lar bar? Ṣıfāt-ları nė-teg ol?*

EF.: -

BM: -

5. TK: *(Arada eksik sayfa var. Cennetin yaratılma nedeni ve sıfatları hakkında.)*

Mosk:

EF.:

BM:

6. TK: *Ṭamuġ ṣıfatı nėtek turur? Bu kün tamuġ ḳayda turur?*

Mosk: *6. tenĝri tamuḳ-nı nėdin yarattı? nė yerde turur? at-ları nė turur? içinde nė türlüg ḫalḳ-lar bar turur?*

EF.: -

BM: -

7. TK: *Allâhu taʿālâ kökdeki yarattuḳı ḳuş ṣıfatı nėtek ėrdi?*

Mosk: 9. *tenĝri ʿazze vü celle kök-te bir ḳuş yaratıp turur. ol nė ḳuş turur? anıńĝ ṣıfāt nė-teg turur?*

EF.: -

BM: -

8. TK: *Ṭūbâ yıġaçı nė ol? Kevṯer nė ol? Anıńĝ nėtek ṣıfatı turur?*

Mosk: 10. *ṭūbâ yıġacı nė-den turur? kevṯer ḥavẕ[ı] nė-den turur? ṣıfāt-larını beyān ḳılu bėrgil?*

EF.: -

BM: -

9. TK: *Terāzū ṣıfatı nėtek turur?*

Mosk: 7. *ḳıyāmet kün ḳul-ları-nıńĝ ṭāʿatı ve maʿṣiyeti-ni tartuġu tarāzū nė-teg turur? yeme ṣıfāt nė-teg turur?*

EF.: -

BM: -

10. TK: *Ṣırāṭ nė ol? Ṣıfatı nė turur?*

Mosk: 8. *Kıyāmet küni ḳul-lar keçgü ṣırāṭ-nıńĝ ṣıfāt nėteg turur?*

EF.: (Soru kısmı eksik)

BM: -

11. TK: *Tėnĝri ʿazze vü celle ʿarş-nı kürsī<ni> nėdin yarattı? Anınĝ ṣıfatı nėtek turur? Nė öze turır?"*

Mosk: 11. *ʿarşnı tenĝri nė-din yarat(t)ı? nė üze ornadı?*

EF.: *Tenĝri taʿālâ ʿarşnı nėdin yarattı? Taḳı kürsī-ni nėdin yarattı? Ṣıfatlarını beyān ḳılġıl.*

BM: -

12.TK: *ʿArş nė öze turur?*

Mosk: 11. *ʿarşnı tenĝri nė-din yarat(t)ı? nė üze ornadı?*

EF.: -

BM: -

13. TK: *Yėr yüzinde ança peyġamber ėrdi. Ol peyġamber-lerdin nėçesi nebī ėrdi ve mürsel nėçe ėrdi? Ve kökdin nėçe kitāb ėndi?*

Mosk: 12. *tenĝri ʿazze vü celle yer yüzinge nėçe peyġāmber ıdı? alarda mürsel-leri nėçe ėrdi? nebī-leri nėçe ėrdi?*

EF.: *Mevlâ taʿālâ ḳullarıġa nėçe peyġamber ʿa[leyhi's-selā]m ıẕmış? Nėçesi mürsel, nėçesi nebī turur?*

BM: 2. *ḫaber ḳılġıl bişge kim ḥaḳ taʿāl-ā neç-e peyġām-ber yarat-tı taḳ-ı neçez-i mürsel irti taḳ-ı neç-e kiḍīb köktin peyġāmber-ler-ġa kelti (1/15-6/2)*

14. TK: *Melekü'l Mevt kim ol? At-nė ol?*

Mosk: -

EF.: *Melekü'l Mevt ḳayu ferişte turur? Ṣıfatı nėtek turur?*

BM: 3. *ḫaber ḳılġıl bis-ge kim ʿaṣrāyil kim turur (6/2-8/4)*

15. TK: *Münkir ve nekīr nė ferişteler turur? Bularnınĝ ṣıfatı nėtek turur?*

Mosk: 13. *münker nekir tėgen nė ferişte-ler turur? ṣıfātı nėteg turur?*

EF.: *Münker ü nekir ḳayu ferişte? Ṣıfatı nėtek turur?*

BM: 4. *ḫaber ḳılġıl biz-ge kim kim münĝker bile bile nekīr kim turur (8/14- 19-14)*

16. TK: *Kök miftāḫı-nė turur? Nė birle açılur?*

Mosk: 17. *ḫaber birgil kök bağı nė turur? kilīdi nė turur? nė bilen bağlanur? nė bilen açılur?*

EF.: -

BM: 10. *ḥaber ḳılġıl biz-ge kim kök işiki-ninĝ kilit-i nedür (20/11-51/2)*

17. TK: *ʿĀlem içinde ṣavmaʿası birle yörügli kim ėrdi?*

Mosk: 18. *o savma'a balıḳı nė turur deryā içinde turur?*

EF.: -

BM: 11. *ḥaber ḳılġıl biz-ge kim gūr-ı revan ḳayẕ-ı irti taḳ-ı ol kim irti kim anınĝ içinte irti kim ṭāʿat ḳılur irti (52/2-55/16)*

18. TK*: Dünyā içinde nė yėr turur kim bir kėz kün tėgdi, andın özge tėgmedi ėrdi tā ḳıyāmet-ḳa tėgrü?*

Mosk: 19. *ol ne yer ėrdi kim anĝa bir ḳata kün tüşti taḳı ḳıyāmet-ḳa tėgi kün tüşmegey?*

EF.: -

BM: 12. *ḥaber ḳılġıl biz-ge kim ol ne yir irti kim bir ḳoḍl-a anĝa kün tüşti taḳı ḳıyāmet -ḳa teggінç-e kün yan-a ol yir-ge tüşgüẕ-i yoḳ (56/1-60/16,* devamı eksik)

19. TK: *Kendü ḳavmına ögüt bėrgüçi kim ėrdi? Nė ādemī ėrdi, nė ferişte ėrdi ve nė perī ėrdi?*

Mosk: -

EF.: *(Soru kısmı eksik)*

BM: 13. *Süleyman peygamber hikayesi,* baştan eksik (61/1-71/6)

20. TK: *Beytü'l-Maʿmūr nė ol? Anınĝ ṣıfatı nėtek ol? Bu kün ḳayda turur?*

Mosk: -

EF.: *Beytü'l-maʿmūr nė turur? Ṣıfatı nėtek turur? Taḳı ḳayda turur?*

BM: 5. *ḥaber ḳılġıl biz-ge kim beyḍel-maʿmūr ne turur (19/14-24/5)*

21. TK: *Ḳāf taġ tėrler, nėtek turur? Anınĝ artında nė bar turur*?

Mosk: 15. *ḳāf taġı nė turur? andın narı nėler bar? ṣıfātı nėtėg turur?*

EF.: *Ḫaber bėrgil bizge kim Ḳaf tag̀ı < nė turur? Ṣıfāt nėtėg turur?>*

BM: 6. *ḥaber ḳılg̀ıl biz-ge kim ḳāf tag̀-ı neçük turur (24/5-29/8)*

22. TK: *Ṣūr nė turur? Anın̂g ṣıfatı nėtek turur?*

Mosk: 16. *sūr nė turur? isrāfîl ṣūrnı nėtėg ürgey? ṣıfātı nėtėg turur?*

EF.: *Ṣūr netek bolur? Ṣıfatı nėtek turur?*

BM: 7. *ḥaber ḳılg̀ıl kim sūr ne nem-e turur taḳ-ı isrāfil kim turur (29/8-34/1)*

23. TK: *Kökler<nin̂g> ḳuflı nė turur? Nė birle bag̀lanur?*

Mosk: 17*. ḫaber birgil kök bag̀ı nė turur? kilīdi nė turur? nė bilen bag̀lanur? nė bilen açılur?*

EF.: -

BM: 9. *ḥaber ḳılg̀ıl biz-ge kim kök-nin̂g işiki ne nem-e bil-e bag̀lanur taḳ-ı kök-nin̂g ḳuflı nedür (50/3-30/11)*

24. TK: *Yėr yüzinde yüridi-ler, anlar nė ata arḳasındın sızdı ve nė ana raḥmindin çıḳtı. Ol kim-ler ėrdi*

Mosk: -

EF.: -

BM: 14. *ḥaber birgil biz-ge kim ol biş kim irẓ-e kim irti kim aḍa-sız an-a-sız irti-ler taḳ-ı ṭüny-ā-ta yörür irti-ler (81/1-83/4)*

25. TK: *Ḫorūs çaḳırg̀anı nė turur?*

Mosk: -

EF.: -

BM: 15. *suvāl ḥaber ḳılg̀ıl biz-ge kim ḥorūẓ çarlaẓ-a ne aydur (85/5-85/15)*

26. TK: *İlk binā kim cihānda ėrdi, nė ėrdi?*

Mosk: -

EF.: -

BM: 16. *ḥaber ḳılġıl biş-ge kim ev(v)el-ḳı ʿimāret ṭüny-ā-ta ne nem-e irti (85/15-90/3)*

27.TK: *Ḳamuġ-dın yüksek köşk cihān içinde ḳaysı turur?*

Mosk: -

EF.: -

BM: 17. *suvāl ḥaber ḳılġıl biz-ge kim ṭüny-ā-ta barç-a ʿimāret-ler-tin öndür-rek ḳayẕ-ı ʿimāret irti (90/4-93/8)*

28. TK: *Ol aş kim ādemī-ler yėdi-ler nė dünyādın ėrdi ve nė uçmāḫ-dın ėrdi, ol nė aş ėrdi?*

Mosk: -

EF.: -

BM: 18. *ḥaber ḳılġıl biz-ge kim ol ḳayẕ-ı taʿām irti kim anı ḥalāyıḳ-lar yiti-ler taḳ-ı ol taʿām ne uçmak-tın irti ne tüny-ā-tın irti*

29. TK: *Tenĝizler aşlı ḳandın turur?*

Mosk: -

EF.: -

BM: 22. *ḥaber ḳılġıl biz-ge kim bu ṭary-ā-lar-nınĝ asl-ı neçük irti taḳ-ı ḳıyāmet küni bolẕ-a bu ṭary-ā-lar ḳayda barġay taḳ-ı neçük bolġay (148/7-153/12)*

30. TK: *Ol kim ėrdi ādemī-lerdin tört ḳurla öltürdiler. Tenĝri ʿazze ve celle kendü ḳudreti birle tiri ḳıldı?*

Mosk: -

EF.: -

BM: -

31. TK: *Suvāl ḳıldı-lar kim ‘ol nė oġlan ėrdi kim anası ḳarnında sözledi?*

Mosk: -

EF.: -

BM: 24. *ḥaber ḳılġıl biz-ge kim oğlan kim irt-i kim anaẕ-ı ḳarnın-ta söz söşler irti (164/6-165/2)*

32. TK: *Mūsâ peyġamberniŋ ʿaleyhi's-selām ʿaṣāsı nė yıġaç ėrdi? Anıŋ aṣlı ḳandın ėrdi ve anıŋ ṣıfatı nėtek ėrdi? Anıŋ özre nė yazlu ėrdi?*

Mosk: -

EF.: -

BM: 25. *ḥaber ḳılġıl biz-ge kim ol ne taş irti kim mūẕ-ā taş-ġa ʿasāsın urt-ı taḳ-ı ol taş-tın su çıktı (165/3-168/16)*

33. TK: *Bu kün peyġamberlerdin kim ėrse tiri bar mu?*

Mosk: -

EF.: -

BM: -

34. TK: *Ḳayu peyġāmber ėrdi kim Teŋri ʿazze ve celle anı ölmiş-din soŋra tiri ḳıldı?*

Mosk: -

EF.: -

BM: -

35. TK: *Dünyā içinde uçmāḥ-ḳa mėŋzer uçmāḥ ėter mėn tėgen kim ol?*

Mosk: -

EF.: *(Soru kısmı eksik.)*

BM: -

36. TK: *Dünyā içinde anası ḳırḳ yaşlıġ, bir ḳavlde sėkiz yaşlıġ; ammā oġlı yüz yėgirmi yaşlıġ kim ėrdi?*

Mosk: -

EF.: -

BM: 21. *ḥaber ḳılġıl biz-ge kim ol aḍa bil-e oġul kim-ler irt-i-ler kim aḍaẕ-ı ḳırḳ yaşar irti ḳar-a sakal-lıġ taḳ-ı oġlı yüz yigirm-i yaşar irdi aḳ sakal-lıġ (142/9-148/7)*

37. TK: *Ẕu'l-kifl peyġamber mu ėrdi yā ėrmez mu?*

Mosk: -

EF.: *(Soru kısmı eksik.)*

BM: 23. *ḥaber ḳılġıl biz-ge kim ṣül-kifl kim irti taḳ-ı ṣül-kifl peyġāmber mü turur y-ā vel-ī mü irti (153/13-164/5)*

38. TK*: Ol nė taş ėrdi kim on iki yol çıḳtı?*

Mosk: -

EF.: -

BM: -

39. TK: *Ḳaç peyġāmber ölüp yana tirildi?*

Mosk: -

EF.: -

BM: -

40. TK: *Aṣḥābü'r-Re's kim-ler turur?*

Mosk: -

EF.: -

BM: 26. *ḥaber ḳılġıl biz-ge kim aẕ-ḥābı reẕ kim-ler irti-ler (169/1-180/8)*

41. TK: *Aṣḥābu'l Uḫdūd kim-ler ėrdi?*

Mosk: -

EF.: -

BM: 27. *ḥaber ḳılġıl biz-ge kim aẕ-ḥābül-uḥdūṭ kim-ler irti-ler (180/8-196/16)*

42. TK: *Cibrīl 'aleyhi's-selām Dāvūd peyġāmberḳa ṣaḥīfe indürdi. Ḳaç mes'ele ėrdi?*

Mosk: -

EF.: -

BM: -

43. TK: *Süleymān ʿaleyhi's-selām bu kün ḳayda turur? Yüzügini aşayu barġan kimler ėrdi?*

Mosk: -

EF.: *(Soru kısmı eksik)*

BM:

TK'da olmayan sorular:

BM: 8. *ḫaber ḳılġıl biz-ge kim āhir ṣamān-e-te bu ṭüny-ā neçük bolġay (34/2-50/2)*

BM: 19. *ḫaber ḳılġıl biz-ge kim ol kim irt-i kim ṭüny-ā-ta uçmak bil-e tamuġ yasat-ı (106/4-122/16, devamı eksik)*

BM: 20. *Cirefʿe peygamber hikayesi, baştan eksik (113/1-142/8)*

I. GRAMER

1.1. METNİN İMLÂ ÖZELLİKLERİ

Metin ünlü ve ünsüzlerin yazılışı bakımından bir imlâ birliği göstermemektedir. Aynı kelimenin farklı yerlerde ve hatta aynı cümle içinde bile farklı şekillerde yazıldığı görülmektedir.

1.1.1. ÜNLÜLERİN YAZILIŞI:

a ünlüsünün yazılışı:

Başta: Kelime başında "a" ünlüsü genellikle elif (ا)ile yazılmıştır:

ādemī ادمى (22b/04), *açlıḳ* اجلیڭ (47b/02), *aldadıŋ* الدادیڭ (50b/08)

Bazen a ünlüsünün medli elif (آ) ile yazıldığı görülür:

at آت (13b/12), *at-ġa* آتغا (30b/06), *āyet* آیت (32a/05), *āl* آل (35a/05), *āş* آش (38b/10), *attı* آتی (66a/14), *āvāz* آواز (68a/01), *Ādem* آدم (71a/12)

Kelime başında üstünlü elifin (أ) kullanıldığı bir örnek mevcuttur:

ara أرا (49b/12)

Ortada: Kelime ortasında "a" ünlüsü birkaç istisna hariç elif (ا) ile yazılır.

aḳsaḳ اقساق (25a/02), *bıçak* بچاق (33a/03), *oğlan* اوغلان (66a/07), *perhizkâr* پرهیزکار (7b/05), *bolġay* بولغای (27b/06)

Sonda: Kelime sonunda "a" ünlüsü elifle (ا) veya güzel he (ه) ile gösterilir:

(ا) ile: *ḳatında* قتندا (48a/10), *ʿaṣā* عصا (53a/10)

(ه) ile: *savma'a* صومعه (24b/01)

Arap imlâsının etkisi ile â ünlüsünün ye (ي) harfi ile yazıldığı örnekler mevcuttur:

Mevlâ مولی (1b/07) *şerâ* شرا (3b/12), *ʿĪsâ* عیسی (4a/13), *Mūsâ* موسی (34a/02), *Tevrīt* توریت (17a/05)

e ünlüsünün yazılışı:

Başta: Kelime başında elifle (ا) yazılır:

edebke ادبکا (40a/08)

Ortada: Kelime ortasında genellikle elifle (ا) gösterilir:

tiler تيلار (32b/01), *ögretgey* اوكرتكاي (56b/02), *kėrek* كيرك (31a/10)

Herhangi bir harf veya hareke ile gösterilmediği sınırlı sayıda örnek vardır:

ālem عالم (20b/06), *cevāb* جوابنا (2a/01)

Sonda: "e" ünlüsü kelime sonunda genellikle elifle (ا) yazılır:

künde كوندا (2a/01), *nėrse* نارسا (48a/01), *tėnige* تنكا (19a/10)

e ünlüsünün kelime sonunda bazen güzel he (ه) ile yazıldığı da görülür:

birle بيرله (1b/07), peyveste پيوسته (28b/02), tevbe توبه (64a/12)

Kapalı e (ė) ünlüsünün yazılışı:

Metinde ilk hecede bulunan "e"lerin yazılışında tutarlılık bulunmamaktadır. Aynı kelime için bile zaman zaman bu farklılık göze çarpmaktadır. İlk hece ünlüsünün yalnız (ۑ) harfi kullanılarak yazıldığı gibi, bu harfe hareke eklenerek ya da (ا) harfi ile karşılandığı da görülmektedir. Bunun yanında herhangi bir işaretle gösterilmediği durumlar da sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Metnin transkripsiyonu sırasında birlik sağlamak amacıyla Türkçe kelimelerin ilk hecesinde kapalı e (ė)'yi ifade etmek için kullanılan tüm işaretler "ė" ile gösterilmiştir. Bununla beraber hem kullanılış biçiminin bir istatistiğini çıkarabilmek hem de bundan sonraki çalışmalara kolaylık sağlamak amacı ile bu sesin nerede ne şekilde yazıldığı da liste ve genel tablo şeklinde ortaya koyulmuştur:

-yalnız ye (ۑ) ile yazılanlar:

bėg 64a/06, 64a/08, 69b/15, 70a/08

bėkle- 24b/13, 43b/12

bėlgür- 35a/05, 48a/04, 54b/10, 15a/02

bėlgüsüz 4a/14

bėr- 1b/08, 1b/09, 2a/08, 2b/12, 6b/05, 7b/15, 9a/10, 9b/15, 11b/04, 11b/07, 11b/11, 12a/09, 12a/10, 12b/01, 12b/05, 13a/07, 13a/10, 14a/05, 14a/06, 14a/13, 14b/07, 15a/12, 15b/04, 16a/12, 17a/13, 17b/11, 18a/13, 18b/06, 18b/06, 19b/13, 20b/02, 20b/07, 20b/15, 21a/14, 21b/06, 22b/02, 22b/02, 23b/13, 23b/14, 23b/13, , 24a/02, 24a/08, 25a/15, 25b/01, 25b/11, 25b/14, 26a/15, 29b/09, 30a/03, 30a/04, 31a/05, 31a/11, 31a/13, 31b/04, 32a/03, 32b/08, 33b/11, 34a/10, 34a/15, 36a/08, 36a/11, 37a/05, 37b/15, 38b/12, 38b/15, 39a/02, 41b/01, 42b/02, 43a/08, 43b/01, 44a/01, 44b/01, 45a/09, 45a/15, 46b/09, 46b/11, 48a/12, 50a/15, 51a/07, 51b/08, 52b/07,

52b/08, 52b/14, 55a/06, 55b/11, 56b/04, 56b/09, 57b/14, 58a/06, , 58a/14, 58b/15, 59a/04, 59b/03, 61a/05, 62a/12, 62b/03, 62b/10, 63b/08, 64a/08, 64a/11, 64a/11, 64a/13, 64a/15, 64b/02, 64b/15, 65a/03, 65a/05, 65a/06, 65b/04, 66a/02, 66b/14, 67a/02, 67b/03, 68a/08, 68b/09, 68b/11, 69a/13, 70a/07, 70b/07, 71b/02, 71b/02
bėrü 11b/10, 28b/08, 38a/12
bėş 1b/0, 10b/15, 10b/15, 31b/14, 36a/06, 39b/11, 53a/01, 59a/04
bėşinç 16b/14, 33b/15, 59a/08
bėş yüz 3a/07, 3a/10, 3b/13, 6a/10, 6a/11, 9b/10, 15a/05, 17a/06, 30a/12
bėze- 30b/04
çėçek 12a/04, 18b/13, 21b/01, 53a/08, 61b/14
dėk 18b/06
ėgin 50b/01
ėglenme- 1b/09
ėkegü 68b/13, 49b/13, 63a/13, 65a/08
ėki 3b/02, 3b/03, 3b/05¸ 9a/03, 12a/02, 17b/05, 18a/14, 18b/01, 22a/12, 27a/13, 30b/05, 32b/02, 32b/06, 35a/06, 37a/14, 39a/12, 39b/07, 41a/08, 52b/02, 53a/10, 54a/02, 54a/09, 54a/10, 54b/14, 54b/14, 54b/15, 57a/10, 57a/15, 62a/07, 64a/01, 64a/03, 65a/14, 65b/08, 66b/07, 67b/15, 69b/03, 70a/12
ėki yüz 54b/01
ėkinç 10a/05, 13a/07, 16b/13, 25b/03, 27b/02, 31b/15, 53a/12, 56b/02, 59a/06, 64a/01, 65a/01
ėkinçi 4b/13
ėl (1) 3b/01, 3b/01, 6b/07, 12b/12, 62a/14, 67a/01, 67a/06, 33b/03, 67a/02, 31a/09, 31b/01, 38a/06, 48b/09, 19b/06, 26b/11
ėl (2) 53a/07, 56b/10, 62b/11, 63a/02, 65b/08, 66a/14, 66b/01, 66b/02, 71b/11, 71b/14
ėlig 54a/06, 31a/07, 47b/06, 33a/02, 13b/06, 44a/07, 48a/02, 50b/12, 51b/09, 55b/10, 33b/02, 36a/05, 44a/11, 33b/04, 48a/14, 39a/12, 39b/09, 45b/12, 46b/14, 18b/12, 35a/13, 36a/04
ėlikle- 49b/03
ėllig(2) 71b/09

ėllig miñg 38a/08

ėlt- 12a/13, 14a/09, 14a/14, 14b/08, 14b/09, 19a/03, 19b/12, 14a/11, 42a/05, 30b/10, 48b/15, 19a/10, 53b/04, 47b/10, 44a/01, 17b/02, 30b/08, 44a/03, 47b/09, 49a/02, 50b/15, 18a/06, 18a/11

ėmdi 7a/10, 14b/02, 14b/04, 15a/10, 37a/15, 37b/04, 37b/05, 37b/06, 37b/09, 39a/02, 49b/04, 51a/12, 51a/12, 55a/03, 56a/05, 59a/01, 60a/10, 60b/01, 60b/10, 61a/04, 61a/09, 61b/06, 64a/09, 69a/10

ėmgek 2b/05, 71b/14

ėmīn 27a/02, 40a/11, 43b/08

ėn- 16a/12, 17a/03, 17a/07, 17a/09, 17a/11, 18b/12, 19a/10, 25b/11, 40b/11, 41b/05, 41b/05, 41b/11, 43b/06, 50b/01, 52b/15, 53a/01, 56a/05, 56a/11, 56b/10, 63a/08, 64b/03

ėndür- 20b/05, 25a/01, 33b/07, 38a/09, 39a/03, 39b/01, 40b/12, 40b/13, 64b/05, 68a/04

ėniş 13b/04

ėr- 35a/11, 31a/05

ėri- 2b/16, 7a/03

ėrit- 5a/03

ėrmek 7b/14

ėrin 17b/04

ėş 70a/10

ėşek 36a/12, 36a/13, 63a/03, 63a/08, 63a/08, 63a/13, 63b/01, 63b/06

ėşik 62a/03

ėşit- 6a/02, 6a/05, 10a/12, 16b/03, 18b/09, 18b/09, 33b/06, 43a/10, 43b/02, 44a/02, 52b/10, 55a/15, 55b/05, 55b/11, 58a/08, 60b/01, 65b/02, 65b/07, 66a/07, 70a/01, 70a/02, 70b/07

ėşittür- 18b/08, 21a/09, 24a/15, 24b/15

ėt 43b/04, 43b/05, 47b/07

ėt- 24b/01, 24b/03, 61b/10

ėttür- 38a/07

ėw 7a/06, 7a/06, 9b/03, 9b/03, 11b/06, 11b/15, 25a/15, 25b/04, 37a/12, 37a/14, 37b/03, 37b/03, 37b/04, 37b/07, 37b/09, 37b/09, 45a/09, 47b/04, 47b/09, 47b/10, 47b/13, 47b/15, 48a/01, 48a/02, 48b/02, 48b/05, 48b/07, 49b/12, 55a/04, 58a/10, 58a/12, 62a/07, 63a/05
ėwekliklik 2b/09
ėyegü 30b/14
ėẓer 12a/07
ėẓgü 17b/11, 19b/04, 43b/01
ėẓgülük 18a/04, 36b/05
fėdā 33b/11
kėç- 1b/10, 3b/11, 13b/10, 13b/11, 13b/11, 13b/12, 13b/13, 13b/15, 14a/02, 15a/14, 15b/12, 19a/04, 19b/11, 22b/10, 22b/11, 22b/12, 22b/14, 23a/03, 23a/04, 25a/06, 28b/10, 30b/13, 31b/09, 31b/11, 45a/01, 47b/15, 52a/13, 55b/09, 59b/09, 60a/01, 63a/02, 66a/10, 69b/10, 70a/04, 70b/08
kėçe 16a/01, 44a/09, 47b/12, 50a/01
kėçe 16a/01, 44a/09, 47b/12, 50a/01, 55a/05, 55b/13, 59b/05, 59b/05
kėçür- 21a/13, 63a/06, 64a/12
kėdin 59b/15, 60a/13
kėl- 4a/08, 28b/09, 59b/12, 60a/02, 53b/11, 59b/06, 67a/05, 67a/10, 71a/03, 71a/05, 71a/07, 71b/05, 71b/14
kėmi 20b/14, 20b/09, 20b/10
kėmiş- 27b/14, 14b/01, 15b/10, 16a/05, 33a/15, 33b/02, 34b/10, 34b/11, 34b/12, 35a/03, 45a/03, 48b/14, 65b/01, 65b/09
kėmüş- 45a/02
kėndür- 36a/04
kėn̂g 19a/13, 68b/01
kėn̂glik 9a/05, 22a/12
kėrekinçe 6b/05
kėrpīc 43b/15
kėrü 45a/08

kėz 10a/12, 10b/15, 21b/05, 23b/10, 27b/01, 35b/03, 37b/08, 37b/11, 44b/03, 44b/04, 49b/05, 49b/14, 56b/02

kėz- 7a/06, 12b/05, 19b/09, 21b/11, 30b/09, 57b/09

kėẓin 60b/05, 61a/03

nė 2b/11, 4b/06, 4b/08, 6b/02, 6b/03, 7a/11, 7b/03, 11a/02, 11a/02, 13a/15, 13a/15, 14b/02, 14b/10, 14b/11, 15a/08, 15b/03, 17a/13, 17b/13, 18a/12, 18b/05, 19a/05, 19a/12, 19b/11, 20a/07, 20b/01, 20b/01, 20b/04, 21a/12, 21b/05, 23b/13, 23b/13, 23b/14, 24a/02, 24a/14, 25a/14, 25b/13, 25b/14, 26a/01, 26a/01, 26a/03, 26a/04, 26a/14, 27a/11, 28b/05, 28b/05, 28b/05, 28b/05, 29b/09, 29b/09, 30a/09, 30a/09, 30a/10, 30a/13, 30a/13, 30b/01, 30b/01, 31b/03, 31b/04, 32a/01, 32a/01, 32a/06, 32b/01, 32b/10, 32b/10, 32b/15, 33a/08, 33b/14, 33b/14, 34b/06, 35a/12, 35a/12, 36a/07, 36a/08, 36a/10, 36a/12, 36a/14, 36b/01, 36b/02, 36b/03, 36b/04, 36b/06, 36b/08, 36b/09, 36b/11, 36b/12, 36b/13, 37a/01, 37a/03, 37a/05, 38a/06, 38b/10, 38b/11, 38b/11, 38b/15, 40a/01, 40a/02, 40a/07, 41b/08, 42a/05, 43a/02, 43a/06, 43a/10, 43a/10, 43a/10, 43a/11, 43a/11, 43a/11, 44b/02, 44b/11, 44b/11, 45b/08, 46a/04, 47a/04, 47b/06, 47b/06, 47b/06, 47b/06, 47b/13, 48a/07, 48a/07, 48b/04, 49a/14, 49b/15, 50b/13, 51a/08, 51a/09, 51b/06, 52b/01, 52b/06, 52b/12, 52b/13, 53b/05, 53b/05, 53b/14, 54a/04, 54a/10, 55b/02, 58b/05, 58b/11, 58b/11, 60b/10, 60b/13, 61a/14, 62a/08, 63b/07, 65b/10, 67a/11, 68a/10, 68a/11, 68a/12, 68a/13, 68a/14, 68a/15, 68b/01, 68b/02, 68b/03, 68b/03, 68b/04, 69a/10, 69b/02, 70b/13, 71a/07, 71a/13, 71b/13, 72a/04

nėçe 5b/06, 15a/07, 16a/11, 16a/11, 16a/12, 23a/14, 26a/08, 28b/09, 31b/10, 31b/11, 33a/12, 36b/15, 42a/01, 42a/10, 45b/05, 46a/14, 46b/05, 47a/05, 48b/15, 53a/09, 53b/06, 54a/02, 54b/06, 59a/14, 60a/03, 63a/02, 63b/03, 66a/11, 67a/02

nėçük 16a/11, 23a/03

nėgü 60a/12, 60b/04

tė- 1b/12, 1b/12, 1b/14, 2a/02, 2b/06, 2b/10, 3a/14, 3a/15, 3b/13, 4a/09, 4a/15, 7a/05, 7a/06, 7a/12, 7a/15, 7b/11, 7b/15, 9a/09, 9b/06, 10b/06, 10b/12, 11b/07, 12a/14, 14a/04, 14a/06, 14a/07, 14a/08, 14b/11, 15b/04, 16a/02, 16b/03, 16b/05, 17b/15, 19a/11, 19a/12, 19a/13, 20a/06, 20a/06, 20a/10, 20b/08, 20b/13, 21a/09, 21a/13, 22a/11, 22b/01, 22b/07, 22b/09, 23a/01, 23a/10, 23a/15, 23a/15, 23b/11, 25a/08,

25a/13, 26a/11, 26a/13, 26a/14, 26b/14, 27a/10, 27a/11, 27a/14, 28a/01, 28a/13, 28a/15, 30a/01, 30a/05, 30b/07, 30b/10, 31a/05, 31a/05, 31a/07, 31b/05, 33a/03, 34b/08, 34b/12, 36a/04, 38a/05, 38a/14, 41b/09, 42b/11, 44b/09, 45a/13, 46a/04, 46a/05, 48b/07, 50a/08, 50b/03, 51a/02, 51a/05, 53b/06, 54a/04, 54a/11, 54b/13, 55b/02, 55b/04, 56a/10, 57a/10, 57a/11, 57a/12, 57a/14, 57b/08, 58b/12, 59a/11, 59b/10, 59b/13, 59b/15, 60a/06, 60a/11, 60a/12, 60b/03, 60b/04, 60b/08, 60b/11, 61a/08, 61a/09, 61a/12, 61a/14, 61b/02, 61b/04, 61b/05, 61b/08, 61b/09, 61b/10, 61b/10, 62a/01, 62a/08, 62a/11, 62b/03, 63a/07, 63b/03, 63b/08, 63b/10, 63b/13, 63b/15, 64a/08, 64a/13, 64b/03, 64b/08, 64b/11, 64b/13, 64b/15, 65a/06, 65a/08, 65a/10, 65b/04, 65b/06, 65b/09, 65b/13, 66a/14, 66a/15, 66b/14, 67a/01, 67b/03, 67b/11, 67b/12, 68a/01, 68a/06, 68a/08, 68b/11, 69a/07, 69a/13, 70b/11, 70b/13, 71a/09, 71b/12, 71b/15, 72a/08

tėg- 2b/05, 3b/11, 4a/03, 19a/06, 20b/08, 21b/05, 21b/06, 23b/10, 23b/12, 23b/12, 24a/15, 24b/11, 30b/15, 30b/15, 37b/12, 37b/13, 41b/15, 43b/09, 43b/10, 43b/13, 49a/12, 52a/15, 53a/15, 54b/07, 56b/02, 58a/02, 58b/12, 62b/06, 63a/04, 67b/03, 69b/10, 70a/04, 70a/14, 70b/09, 71a/08

tėgi 5b/14, 5b/15, 10b/08, 11b/12, 11b/12, 13a/10, 15b/14, 28a/01, 28b/03, 29b/02, 29b/12, 71b/11

tėgin 54b/10, 57b/09

tėgirmek 27b/01

tėgirmen 27b/11

tėgme 3a/07, 3a/10, 4b/02, 4b/06, 4b/07, 5b/08, 5b/09, 5b/09, 5b/10, 6a/10, 6b/02, 6b/13, 9a/03, 9a/04, 9a/05, 9a/11, 9a/15, 9b/01, 9b/03, 9b/03, 9b/04, 10a/03, 10a/04, 11b/01, 11b/08, 12a/06, 12a/15, 12a/11, 15a/05, 15b/08, 18b/03, 22a/12, 22a/13, 24a/13, 24b/05, 26b/10, 28b/15, 29a/04, 29a/09, 29b/06, 35a/06, 35a/08, 35a/09, 45b/10, 45b/15, 50a/11, 56a/15, 59a/12, 64b/04

tėgre 35a/12, 57b/01, 62b/11, 63a/01, 63a/02

tėgrü 3a/04, 3a/10, 9a/05, 11a/05, 11b/14, 15a/05, 16a/04, 16a/04, 18a/08, 19a/08, 21b/06, 23b/12, 28b/07, 42a/10, 45b/04, 59b/05

tėgür- 10b/01, 16b/02, 25b/08, 33a/07, 44a/13, 44b/02, 45a/10, 52a/02, 69b/10

tėk 4a/11, 6b/07, 6b/07, 6b/07, 6b/08, 6b/08, 7a/03, 10a/15, 12a/08, 13b/08, 13b/11, 13b/11, 13b/11, 13b/12, 13b/12, 14a/01, 14a/02, 18b/02, 22b/09, 23a/01, 23a/15, 27b/10, 27b/11, 28b/04, 29a/01, 29b/01, 29b/03, 32a/12, 32b/04, 33a/02, 33b/05, 35a/01, 35a/06, 35a/06, 35a/13, 38a/03, 39b/04, 40b/07, 43a/11, 46a/06, 48a/06, 48b/08, 54a/13, 58b/09, 70b/14, 72a/07

tėk 70a/02

tėmür 48b/10, 69a/03

tėñgiz 2a/07, 3a/08, 6a/12, 6a/15, 15a/01, 21b/07, 22b/15, 23a/02, 23a/03, 23a/05, 23a/12, 23a/14, 23b/02, 38b/07, 41b/14, 48b/15, 49a/02, 49a/06, 57b/03, 57b/05, 58a/03, 67a/07, 67a/08, 67a/09, 70b/08, 70b/09, 71a/08

tėr- 34a/06, 34a/11, 49a/05, 49a/06, 56a/14

tėrgi 71a/14

tėri 43b/05

tėwe 31b/15, 32a/11, 32a/12, 32b/06, 32b/07, 32b/10, 34b/10, 35a/09, 35b/02, 61b/13, 61b/13, 62a/02

tėzgin- 28a/10

yė- 12a/15, 12b/01, 35a/12, 35b/03, 38b/10, 39b/01, 40a/13, 40a/15, 40b/01, 40b/02, 45a/01, 45a/06, 47b/13, 48a/07, 53a/03, 53a/04, 53a/05, 56b/04, 59b/07, 59b/13, 59b/15, 60a/03, 60a/06, 71b/02, 71b/03

yėdi 2b/03, 3a/06, 3b/10, 3b/10, 16b/12, 41a/13, 41a/13

yėti 10a/03, 10a/03

yėgrek 49b/05

yėgirmi 13b/12, 13b/14, 15a/11, 16b/07, 16b/05, 17a/10, 24a/04, 35b/08, 68a/05

yėl 2a/07, 4b/04, 6b/05, 22b/02, 24a/14, 24b/15, 30a/06, 30a/08, 46a/11, 46b/04, 49a/03, 49a/03, 53a/06, 58b/09, 58b/09, 64a/08

yėm 45a/01

yėme 5a/03, 5b/13, 7a/12, 7b/12, 28a/12, 41b/07, 55b/08, 60a/10, 61b/02, 69b/05, 69b/11

yėmiş 45b/11, 45b/15, 45b/15, 48a/06, 48a/11, 48b/03, 53a/08, 54a/11

yėn- 23a/14

yėr 2a/03, 3a/03, 3a/09, 3a/12, 3a/15, 3a/15, 4a/14, 6a/10, 6a/11, 6a/11, 6a/13, 6b/02, 6b/02, 6b/12, 13b/03, 14b/04, 14b/13, 14b/15, 15a/06, 15b/11, 15b/15, 16a/10, 16b/09, 17b/04, 18b/04, 20a/04, 20a/05, 21b/05, 22a/12, 22b/02, 22b/03, 24a/02, 24a/03, 24a/04, 24a/05, 24a/06, 24a/08, 24a/09, 24a/09, 26b/08, 26b/09, 27b/07, 27b/09, 28a/04, 29a/03, 29a/03, 30a/12, 32b/09, 33a/11, 33b/01, 34b/05, 34b/13, 35a/01, 35a/05, 35a/08, 35a/13, 37b/04, 37b/05, 38a/12, 38a/14, 41a/05, 41b/05, 41b/06, 41b/06, 41b/10, 41b/10, 42a/06, 42a/06, 43a/13, 44a/07, 44b/11, 45a/03, 45a/04, 45a/04, 46a/13, 46b/02, 48b/04, 48b/09, 48b/12, 49a/04, 50b/06, 50b/10, 51a/10, 53b/03, 53b/04, 53b/06, 54a/04, 57a/07, 57a/10, 57a/15, 58b/05, 58b/07, 58b/09, 59b/11, 61a/07, 62a/04, 63b/02, 64a/03, 64a/03, 64a/12, 67b/05, 68a/15, 69a/04, 69b/13

yėt- 22a/01

yėti 2b/03, 3a/15, 6a/09, 6a/10, 20a/03

- esre (ـِ) ile yazılanlar:

kėl- 45a/15

kėyik 56b/14

kėz- 39a/10

tėp- 50b/06

yėt- 19a/08

yėti 26b/08, 27b/06, 27b/10, 29a/08

- ye+esre (يِ) ile yazılanlar:

bėş 3b/05

bėş yüz 3b/05

ėgin 51b/01

ėl 40a/10, 18b/03

ėllig 38a/09, 54a/07, 64b/05

ėm- 67b/12

ėmīn 56b/14

ėn 11a/05

ėn- 16b/13, 40b/04, 41b/05

ėr 21b/13

ėrük 60a/01

ėt 21a/03

ėtmek 40b/03

ėw 59b/08

kėç- 14a/01, 20b/14

kėçe 58a/09

kėdin 3a/14

kėmi 20b/10

nėçe 38b/04

tėg- 21b/15, 37b/13, 41a/13, 41a/15, 57b/11, 57b/13

tėgi 37b/12, 41b/12

tėgin 15a/15, 18b/08, 19b/05

tėgme 10a/09

tėgre 37b/03, 57b/05

tėgrü 52a/03

tėk 38a/10, 38a/12, 40b/04

tėñgiz 41b/01, 42a/02, 43a/14, 43a/14

yė- 21a/03, 35b/04, 40a/11, 40a/12, 40b/04, 40b/05, 41a/01, 53a/06, 59b/14

yėdi 38a/11, 56a/02

yėgirmi 17a/08, 24a/03, 24a/04, 24a/05, 24a/06

yėme 11b/13, 21b/04, 24b/09

yėmiş 48a/05, 54a/10

yėr 3b/10, 26b/03, 26b/03, 26b/06, 26b/06, 40b/06, 41a/14, 41b/09

yėti 3a/13, 14b/13, 25b/08, 25b/08, 44b/15

- ye+üstün (ـَـ) ile yazılanlar

nėçe 31b/09

tėgme 9b/02

yėl 4b/04, 24b/15, 49a/04, 49a/05

- Herhangi bir harf/işaret olmayanlar:

bėkle- 37b/03

bėlgür- 15a/01, 40a/03

bėr- 46b/06, 2b/07, 6b/14, 7a/13, 19a/14, 19a/14, 24a/01, 30a/09, 31a/13, 31b/05, 45a/07, 48a/09, 53b/02, 58a/12, 55a/10, 60b/08, 72a/04, 69a/12, 72a/05, 72a/10
bėri 31a/05
bėril- 39b/11
bėrk 33a/03, 38a/03, 46a/08
bėşinç 5a/11, 13b/12
bėze- 31a/02, 32a/09, 42b/05, 42b/10, 43a/12, 50a/11
bėzen- 43a/14, 61b/15
dėk 11b/13
deri 51b/01
ėl 51b/01, 17b/06, 44a/01, 57b/14
ėlig 3b/02, 3b/07, 58a/01
ėlt- 7a/03
ėm- 27b/13
ėmüklüg 43b/08, 32a/12
ėndür- 38b/13
ėr 19a/15, 19b/01, 20a/12, 21b/13, 31b/09, 31b/13, 32a/07, 38a/09, 38a/10, 42b/07, 44a/08, 45b/01, 46a/01, 47a/05, 47a/07, 47a/15, 61b/12, 62a/07, 66a/03, 70a/05, 47a/02, 68b/07, 47a/08, 49b/04, 28b/11, 44a/01, 28b/11, 31b/12
ėr- 1b/13, 2a/02, 2a/03, 2a/04, 2a/06, 2a/10, 2a/12, 2a/13, 2a/14, 2a/15, 2a/15, 2b/01, 2b/01, 2b/06, 2b/15, 3a/01, 3a/02, 3a/04, 3a/08, 3a/13, 3b/05, 3b/08, 3b/09, 4a/12, 4b/01, 6a/02, 6a/02, 6b/01, 7a/03, 7a/05, 7a/06, 7a/08, 7a/08, 7a/08, 7a/11, 7a/15, 7b/02, 7b/04, 7b/05, 7b/02, 7b/06, 7b/06, 7b/06, 7b/08, 7b/09, 7b/15, 9b/05, 9b/06, 9b/06, 9b/10, 9b/11, 9b/12, 9b/12, 9b/12, 9b/13, 9b/14, 10b/11, 11a/15, 11b/15, 11b/15, 13a/02, 14a/07, 14a/12, 15a/07, 15a/14, 15a/14, 15b/01, 15b/15, 16a/10, 16a/11, 16a/11, 16a/14, 16a/14, 16b/04, 16b/05, 16b/13, 16b/13, 16b/14, 16b/14, 16b/15, 16b/15, 17a/05, 17a/09, 17a/11, 17b/13, 18b/07, 18b/08, 19b/02, 19b/04, 19b/14, 20a/15, 20b/03, 20b/06, 20b/08, 20b/09, 20b/10, 20b/11, 20b/12, 21a/01, 21a/01, 21a/07, 21a/07, 21a/07, 21a/13, 21b/03, 21b/06, 21b/07, 21b/08, 21b/10, 21b/12, 21b/13, 21b/14, 21b/15, 21b/15, 22a/02, 22a/11, 22a/12, 22a/13, 22a/14, 22a/14, 22b/07, 22b/08, 22b/09, 22b/11, 22b/12, 22b/12, 22b/13, 23a/01, 23a/08,

23a/11, 23a/12, 23a/13, 23b/01, 23b/01, 23b/11, 23b/13, 23b/13, 23b/14, 23b/14, 23b/15, 24a/01, 24a/02, 24a/02, 24a/03, 24a/03, 24a/04, 24a/05, 24a/05, 24a/06, 24a/07, 24a/08, 24a/09, 24a/10, 24a/11, 24a/11, 24a/12, 24a/13, 24a/14, 24a/15, 24b/01, 24b/02, 24b/03, 24b/04, 24b/06, 24b/07, 24b/09, 24b/09, 24b/10, 24b/10, 24b/11, 24b/12, 24b/13, 24b/15, 25a/02, 25a/02, 25a/02, 25a/02, 25a/03, 25a/11, 25a/12, 25a/13, 25b/12, 25b/14, 26a/01, 26a/04, 26a/10, 26b/03, 27a/02, 27a/04, 27a/05, 28a/01, 28b/04, 29b/15, 30a/09, 30a/10, 30a/10, 30a/10, 30a/14, 30b/01, 30b/01, 30b/05, 30b/05, 30b/15, 30b/15, 31a/01, 31a/01, 31a/04, 31a/08, 31a/15, 31b/01, 31b/10, 31b/11, 32a/02, 32a/03, 32a/04, 32a/04, 32a/07, 32a/08, 32a/09, 32a/09, 32a/10, 32a/10, 32b/01, 32b/04, 32b/07, 32b/10, 32b/10, 32b/11, 32b/11, 32b/12, 32b/15, 33b/08, 33b/09, 33b/09, 33b/09, 33b/14, 33b/14, 33b/15, 33b/15, 34a/03, 34a/01, 34a/04, 34a/12, 34a/12, 34a/14, 34a/14, 34a/13, 34a/13, 34a/13, 34a/15, 34b/02, 34b/05, 34b/07, 34b/07, 34b/07, 34b/08, 34b/10, 34b/11, 34b/12, 34b/12, 34b/15, 35a/01, 35a/04, 35a/05, 35a/06, 35a/07, 35a/07, 35a/09, 35a/09, 35a/10, 35a/10, 35a/13, 35a/13, 35a/14, 35a/15, 35a/15, 35b/02, 35b/04, 35b/10, 35b/12, 36a/01, 36a/01, 36a/02, 36a/02, 36a/03, 36a/03, 36a/04, 36b/04, 36b/04, 37a/05, 37a/05, 37a/06, 37a/06, 37a/06, 37a/08, 37a/09, 37a/10, 37a/11, 37a/12, 37a/14, 37a/15, 37b/01, 37b/04, 37b/04, 37b/05, 37b/06, 37b/07, 37b/07, 37b/08, 37b/08, 37b/09, 38a/01, 38a/07, 38a/13, 38a/14, 38a/14, 38a/15, 38b/01, 38b/02, 38b/05, 38b/09, 38b/10, 38b/11, 38b/11, 38b/12, 38b/13, 38b/15, 39a/02, 39a/02, 39a/05, 39b/07, 39b/14, 40a/13, 40a/13, 40b/04, 40b/04, 40b/05, 40b/06, 40b/09, 40b/11, 40b/11, 41a/01, 41a/01, 41a/04, 41a/05, 41a/06, 41a/06, 41a/08, 41a/08, 41a/09, 41a/09, 41a/09, 41a/10, 41a/10, 41a/11, 41a/11, 41a/15, 37b/05, 41b/03, 41b/04, 41b/05, 41b/06, 41b/08, 41b/08, 41b/10, 41b/11, 42a/02, 42a/12, 42a/14, 42a/15, 42b/02, 42b/03, 42b/04, 42b/04, 42b/04, 42b/05, 42b/06, 42b/07, 42b/07, 42b/07, 42b/08, 42b/09, 42b/11, 42b/12, 42b/12, 42b/13, 42b/14, 42b/14, 42b/15, 43a/03, 43b/02, 43b/09, 43b/13, 44a/09, 44a/09, 44a/11, 44a/12, 44b/02, 44b/07, 44b/07, 44b/08, 44b/09, 44b/11, 44b/15, 45a/01, 45a/01, 45a/02, 45a/05, 45a/05, 45a/06, 45a/12, 45a/12, 45a/13, 45a/14, 45b/02, 45b/02, 45b/03, 45b/07, 45b/08, 46a/01, 46b/01, 46b/03, 46a/04, 46b/09, 46b/11, 46b/13, 46b/15, 47a/02, 47a/02, 47a/02, 47a/05, 47a/06, 47a/07, 47a/08, 47a/10, 47b/07, 47b/08, 47b/11, 47b/12,

48a/01, 48a/02, 48a/06, 48a/08, 48b/03, 48b/04, 48b/05, 49a/03, 49a/08, 49a/15, 49b/10, 49b/15, 50a/01, 50a/02, 50a/03, 50a/05, 50a/06, 50b/08, 50a/11, 50a/11, 50a/12, 50b/10, 50b/10, 51a/07, 51a/11, 51a/14, 51b/12, 52a/04, 52a/04, 52a/05, 52a/06, 52a/07, 52a/08, 52a/14, 52a/14, 52a/15, 52b/01, 52b/02, 52b/03, 52b/06, 52b/07, 52b/07, 52b/07, 52b/07, 52b/08, 52b/09, 52b/10, 52b/11, 52b/12, 52b/12, 52b/13, 52b/13, 52b/14, 52b/15, 53a/03, 53a/09, 53a/10, 53a/11, 53a/11, 53a/12, 53a/13, 53b/06, 53b/08, 53b/09, 53b/15, 53b/15, 54a/01, 54a/01, 54a/02, 54a/03, 54a/04, 54a/04, 54a/05, 54a/06, 54a/06, 54a/07, 54a/08, 54a/09, 54a/10, 54a/10, 54a/11, 54a/11, 54a/11, 54a/12, 54a/13, 54a/14, 54b/02, 54b/04, 54b/04, 54b/06, 54b/07, 54b/08, 54b/09, 54b/10, 54b/11, 55a/01, 55a/03, 55a/03, 55a/05, 55a/05, 55a/07, 55a/08, 55a/09, 55a/09, 55a/10, 55a/14, 55b/01, 55b/03, 55b/05, 55b/05, 55b/07, 55b/07, 55a/12, 55b/02, 55b/04, 55b/06, 55b/14, 55b/15, 55b/15, 56a/01, 56a/02, 56a/04, 56a/05, 56a/10, 56a/13, 56a/13, 57a/11, 57a/12, 57a/15, 57b/01, 57b/02, 57b/03, 57b/04, 57b/05, 57b/06, 57b/06, 57b/10, 57b/11, 57b/12, 57b/13, 57b/13, 58a/03, 58a/04, 58a/05, 58a/07, 58a/07, 58a/08, 58a/11, 58a/12, 58a/15, 58b/01, 58b/01, 58b/05, 58b/06, 58b/07, 58b/07, 58b/07, 58b/10, 58b/10, 58b/12, 58b/12, 58b/13, 59a/02, 59a/04, 59a/06, 59a/09, 59a/10, 59a/12, 59a/12, 59a/13, 59a/14, 59a/14, 59b/02, 59b/04, 59b/05, 59b/07, 59b/09, 60a/04, 60a/14, 61a/07, 61b/11, 61b/12, 62a/02, 62a/08, 62a/08, 62a/13, 62b/02, 62b/04, 62b/04, 62b/08, 62b/10, 62b/11, 62b/13, 63a/10, 63a/12, 63b/07, 63b/08, 63b/10, 63b/13, 64a/01, 64a/03, 64a/05, 64a/07, 64a/08, 64a/09, 64b/01, 64b/04, 64b/04, 64b/04, 64b/05, 64b/06, 64b/06, 64b/08, 64b/09, 64b/12, 64b/14, 65a/03, 65a/04, 65a/07, 65a/07, 65a/09, 65a/13, 65a/14, 65b/02, 65b/02, 65b/06, 65b/08, 65b/14, 66a/02, 66a/03, 66a/03, 66a/03, 66a/04, 66a/04, 66a/06, 66a/07, 66a/07, 66a/09, 66a/10, 66a/12, 66b/01, 66b/02, 66b/02, 66b/03, 66b/05, 66b/09, 67a/01, 67b/01, 67b/04, 67b/05, 67b/07, 67b/07, 67b/08, 67b/08, 67b/08, 67b/10, 67b/11, 67b/11, 67b/12, 67b/13, 67b/13, 68a/01, 68a/05, 68a/06, 68a/06, 68a/08, 68b/09, 68b/11, 68b/14, 68b/15, 68b/15, 68b/15, 69a/01, 69a/08, 69a/08, 69a/09, 69a/10, 69a/13, 69b/12, 70a/02, 70a/05, 70a/05, 70a/06, 70a/06, 70a/08, 70a/09, 70a/15, 70b/02, 70b/03, 70b/07, 71a/08, 71a/14, 71a/15, 71b/01, 71b/08, 71b/12, 71b/15, 72a/03, 72a/04, 72a/09, 72a/10

düzeltilmiş

ėrklig 4b/13, 7b/13, 61a/15

ėrin 17b/04

ėrnek 71a/02

ėrte 7b/01, 16a/01, 26b/14, 35b/12, 41a/04, 49b/13, 50a/06, 55a/05, 55a/07, 55b/15, 69a/05

ės- 22b/02

ėsenle- 33a/11

ėsenleş- 56a/15

ėşek 63b/05

ėwrül- 27b/11

ėwür- 1b/13, 23a/14

ėyle 3a/05, 19a/03, 30a/10, 37a/10, 43b/05, 43b/12

fedā 43a/01

keç 13b/11

kėç- 11a/14, 11b/13, 13b/02, 13b/09, 36a/03, 63a/14, 71a/08, 72a/04

kėl- 1b/06, 1b/08, 3b/04, 4a/15, 7a/12, 7b/01, 10b/12, 12a/06, 12a/09, 12a/11, 12b/04, 13a/12, 14a/09, 14b/05, 15a/15, 16a/15, 16a/15, 16b/02, 17a/03, 17a/06, 18b/14, 19a/03, 19a/15, 19b/06, 20a/03, 20a/08, 20a/13, 20b/09, 20b/13, 21a/10, 21a/14, 23a/09, 26b/13, 27a/08, 28a/14, 28b/07, 30b/06, 30b/10, 31a/05, 31a/05, 32b/07, 34a/09, 36a/01, 37a/08, 37b/11, 38b/08, 39a/11, 39b/07, 39b/08, 39b/10, 40a/08, 40a/14, 40b/09, 40b/09, 40b/15, 42a/01, 42a/05, 42a/07, 42b/09, 43b/02, 44a/10, 44b/08, 45a/08, 45b/01, 47a/13, 49a/03, 50a/03, 50b/02, 50b/05, 50b/11, 51a/07, 51a/10, 51a/12, 53a/03, 55a/06, 55b/07, 56a/12, 56a/15, 57a/07, 57b/03, 58a/10, 59b/01, 59b/03, 60a/12, 61b/06, 62a/07, 62b/05, 63a/11, 63b/02, 63b/03, 63b/04, 65a/15, 65b/04, 65b/06, 65b/08, 65b/09, 65b/10, 66a/11, 66b/01, 67a/05, 67a/09, 69a/11, 69b/13, 70b/01, 71a/12, 40a/14, 71b/10, 71b/13, 72a/01

kėltür- 3b/04, 3b/07, 12a/06, 14b/04, 14b/08, 16a/15, 18b/13, 19b/06, 20a/04, 20a/05, 21b/01, 25a/03, 26b/08, 29b/11, 29b/14, 32a/05, 32a/15, 32b/01, 32b/02, 33b/01, 33b/09, 37a/12, 43b/04, 48b/09, 48b/09, 48b/11, 48b/11, 49a/14, 50a/06, 58a/15, 65b/06, 67b/04, 72a/06, 72a/07, 72a/11, 43b/10, 44a/06, 44a/07, 46a/07, 51b/01, 55a/04, 65b/09, 67b/09

kėlür- 19b/07

kėmiş- 35a/02, 34b/09, 48b/05

kėmüş- 34b/09, 34b/09, 34b/10

kėr- (germek) 35b/15

kėrek 9b/13, 13b/02, 23b/06, 31a/05, 31a/10, 31b/03, 36b/15, 40a/04, 43a/13, 53b/15, 54a/04, 54a/10, 54b/03, 54b/05, 61a/08, 70a/09

kėrekinçe 71b/02

kėrek- 14a/03, 14a/07, 14a/08, 33a/03, 43b/15

kėrü 40a/08

kės- 33a/13, 33a/14, 48b/06, 48b/08

kėsek 59b/13, 63a/10

kėsil- 49b/06, 66a/10

kėtür- 20b/13, 27a/03, 30a/07, 34b/01, 43b/07, 44b/12, 45b/15, 51b/09, 58b/10

kėydür- 12a/12, 20a/09, 29b/13, 31a/01, 51b/07

kėyindür- 56b/03

kėz 61b/04

nėçe 63a/11

nėme 14b/04

nėsne 30a/09

nėtek 2b/01, 2b/07, 3a/11, 4b/07, 4b/07, 6b/14, 7b/04, 9a/09, 9b/11, 9b/14, 10a/10, 10a/12, 10b/09, 11a/02, 11a/04, 12b/07, 12b/10, 13b/03, 13b/14, 14b/02, 14b/11, 16a/08, 17a/11, 17b/05, 17b/13, 18a/13, 18b/10, 18b/15, 20a/13, 22b/14, 25a/14, 25b/01, 25b/12, 26a/14, 27a/12, 27b/07, 27b/11, 28a/02, 30a/02, 32b/04, 32b/04, 32b/15, 33b/12, 34a/06, 35a/04, 36a/02, 40b/04, 49a/02, 49a/13, 52b/13, 57a/08, 57b/03, 58b/09, 60b/03, 63a/07, 63b/06, 63b/09, 66b/04, 66b/13, 69b/05, 71b/13

sėkiz 62b/02

sėkizinç 41a/14

sėksen 35b/02

tė- 13b/06, 16b/07, 30a/10, 36b/04, 41a/11, 47a/09, 55b/12

tėg- 23a/05

tėgi 35b/02

tėgür- 52a/05, 70a/04

tėk 10a/11

tėk 18b/09

telim 17b/10, 59a/11, 63a/02, 64a/05, 64a/06, 64a/09, 68b/05, 68b/06, 68b/06, 68b/07, 68b/07, 68b/08, 68b/08

tėmür 43b/04, 43b/10, 51b/01, 70a/12

*tėŋ̂*giz 42a/11, 42a/12

tėpe 41b/07, 69b/12, 70b/06

tėpren- 10b/07, 10b/07, 10b/07, 10b/08, 10b/08, 10b/12, 32b/05, 33a/03, 34b/13, 35a/01, 35a/05, 49a/08, 71a/04, 71a/04

tėr- 34a/10, 45a/13

tėrgi 71a/10, 71a/13, 71a/15, 71b/01, 71b/02

tėri 33a/13

yėgrek 28a/09, 40a/04, 51a/01

yėnil- 49b/04

yėr 2b/03, 3a/10, 3a/10, 3b/01, 3b/13, 4a/07, 4b/01, 6a/10, 6a/13, 6b/03, 6b/03, 6b/06, 7a/12, 9a/10, 9a/12, 9b/10, 10a/10, 14b/03, 15a/01, 20a/03, 22a/15, 23a/08, 24a/03, 24b/02, 25a/06, 25b/08, 34b/13, 37a/13, 37b/05, 41b/07, 42a/02, 43b/03, 43b/05, 44b/10, 45a/05, 45b/14, 52b/06, 53b/03, 53b/14, 54a/11, 54b/14, 56b/09, 57a/06, 60b/13, 71a/04, 71a/12, 71b/07, 71b/11, 71b/15, 72a/06

yėşer- 64a/03

yėt- 15b/01, 22a/03, 25a/06, 25a/09, 54a/05, 57a/03, 64b/04

yėti 2a/03, 3a/09, 4b/06, 6a/11, 6a/12, 9a/10, 10a/03, 14b/13, 14b/14, 14b/15, 26b/02, 27b/07, 47a/02, 71a/04

yėti yüz 10a/03, 10a/03

yėtinç 5b/03, 5b/06, 16b/15, 17a/05, 42a/04, 60a/13

yėtmiş 9a/15, 10a/04, 12a/11, 50a/10

yėtmiş bir 1b/06

*yėtmiş miŋ̂*g 4b/02, 9b/01, 9b/01, 9b/02, 9b/03, 9b/04, 10a/09, 10b/01, 22a/13, 34a/11, 37b/12

- elifle (ا) yazılanlar:

bėrü 71a/14

kėmiş- 11b/14, 15a/01

nė 6a/06, 10b/08, 13a/13, 17b/06, 19a/11, 21a/10, 23b/05, 34b/09, 45b/07, 45b/11, 54b/05, 57a/15, 63b/04, 64b/01, 71b/07

nėrse 2a/09, 14a/03, 14a/07, 14a/08, 14a/13, 31b/11, 33a/06, 41a/05, 47b/01, 48a/01, 49b/02, 50b/10, 52b/08, 53a/08, 61a/07

tėk 17b/06

- elif+üstünle (ٰ) yazılanlar:

bėrü 5b/13

nė 31a/11

düzeltilmiş

TABLO 1: Kapalı e (ė)'lerin metinde yazılış biçimlerinin sayısal istatistiği

FİİL	yalnız ye ile yazılanlar	esre ile yazılanlar	ye+esre ile yazılanlar	ye+üstün ile yazılanlar	Herhangi bir harf/işaret olmayanlar	elifle yazılanlar	elif+üstünle yazılanlar
bėg	4						
bėkle-	2				1		
bėlgür-	4				2		
bėlgüsüz	1						
bėr-	139				21		
bėri	1				1		
bėril-					1		
bėrk					3		
bėrü	3					1	1
bėş	8		1				
bėşinç	3				2		
bėş yüz	9		1				
bėze-	1				6		
bėzen-					2		
çėçek	5						
dėk	1				1		
dėri					1		
ėgin	1		1				

düzeltilmiş

FİİL	yalnız ye ile yazılanlar	esre ile yazılanlar	ye+esre ile yazılanlar	ye+üstün ile yazılanlar	Herhangi bir harf/işaret olmayanlar	elifle yazılanlar	elif+üstünle yazılanlar
ėglenme-	1						
ėkegü	4						
ėki	37						
ėki yüz	1						
ėkinç	11						
ėkinçi	1						
ėl (1)	15		2		4		
ėl (2)	10						
ėlig	19				3		
ėlikle-	1						
ėllig(2)	1		3				
ėllig miṅg	1						
ėlt-	23				1		
ėm-			1		1		
ėmdi	24						
ėmgek	2						
ėmịn	3		1				
ėmüklüg					2		
ėn			1				

düzeltilmiş

FİİL	yalnız ye ile yazılanlar	esre ile yazılanlar	ye+esre ile yazılanlar	ye+üstün ile yazılanlar	Herhangi bir harf/işaret olmayanlar	elifle yazılanlar	elif+üstünle yazılanlar
ėn-	21		3				
ėndür-	10				1 (ek)		
ėniş	1						
ėr			1		28		
ėr-	2				734		
ėri-	2						
ėrin	1				1		
ėrit-	1						
ėrklig					3		
ėrmek	1						
ėrnek					1		
ėrte					11		
ėrük			1				
ės-					1		
ėsenle-					1		
ėsenleş-					1		
ėş	1						
ėşek	8				1		
ėşik	1						

düzeltilmiş

FİİL	yalnız ye ile yazılanlar	esre ile yazılanlar	ye+esre ile yazılanlar	ye+üstün ile yazılanlar	Herhangi bir harf/işaret olmayanlar	elifle yazılanlar	elif+üstünle yazılanlar
ėşit-	22						
ėşittür-	4						
ėt	3		1				
ėt-	3						
ėtmek			1				
ėttür-	1						
ėw	33		1				
ėwekliklik	1						
ėwrül-					1		
ėwür-					2		
ėyegü	1						
ėyle					6		
ėẕer	1						
ėẕgü	3						
ėẕgülük	2						
fėdā	1				1		
kėç					1		
kėç-	35		2				
kėçe	4		1				

düzeltilmiş

FİİL	yalnız ye ile yazılanlar	esre ile yazılanlar	ye+esre ile yazılanlar	ye+üstün ile yazılanlar	Herhangi bir harf/işaret olmayanlar	elifle yazılanlar	elif+üstünle yazılanlar
kėçe	8						
kėçür-	3						
kėdin	2		1				
kėl-	13	1			109		
kėltür-					43		
kėlür-					1		
kėmi	3		1				
kėmiş-	14				3	2	
kėmüş-	1				3		
kėndü					31		
kėndür-	1						
kėn̂g	2						
kėn̂glik	2						
kėr-					1		
kėrek					16		

düzeltilmiş

FİİL	yalnız ye ile yazılanlar	esre ile yazılanlar	ye+esre ile yazılanlar	ye+üstün ile yazılanlar	Herhangi bir harf/işaret olmayanlar	elifle yazılanlar	elif+üstünle yazılanlar
kėrekinçe	1						
kėrpīc	1				1		
kėrü	1				1		
kės-					4		
kėsek					2		
kėsil-					2		
kėtür-					9		
kėydür-					5		
kėyik	-	1					
kėyindür-					1		
kėz	13				1 (ek)		
kėz-	6	1					
kėzin	2						
nė	164					15	1
nėçe	29		1	1	1		
nėçük	2						
nėgü	2						
nėme					1		

düzeltilmiş

FİİL	yalnız ye ile yazılanlar	esre ile yazılanlar	ye+esre ile yazılanlar	ye+üstün ile yazılanlar	Herhangi bir harf/işaret olmayanlar	elifle yazılanlar	elif+üstünle yazılanlar
nėsne					1		
nėrse						15	
nėtek					61		
sėkiz					1		
sėkizinç					1		
sėksen					1		
tė-	165				7		
tėg-	35		6		1		
tėgi	12		2		1		
tėgin	2		3				
tėgirmek	1						
tėgirmen	1						
tėgme	47		1	1			
tėgre	5		2				
tėgrü	16		1				
tėgür-	9				2		
tėk (1)	46		3		1	1	
tėk (2)	1				1		
tėlim					13		

düzeltilmiş

FİİL	yalnız ye ile yazılanlar	esre ile yazılanlar	ye+esre ile yazılanlar	ye+üstün ile yazılanlar	Herhangi bir harf/işaret olmayanlar	elifle yazılanlar	elif+üstünle yazılanlar
tėmür	2				4		
tėŋ̂giz	27		4		2		
tėp-	-	1					
tėpe					3		
tėpren-					14		
tėr-	5				2		
tėrgi	1				5		
tėri	1				1		
tėwe	12						
tėzgin-	1						
yė-	25		9				
yėdi	7		2				
yeti	2						
yėgrek	1				3		
yėgirmi	9		5				
yėl	16			4			
yėm	1						
yėme	11		3				
yėmiş	8		2				

düzeltilmiş

FİİL	yalnız ye ile yazılanlar	esre ile yazılanlar	ye+esre ile yazılanlar	ye+üstün ile yazılanlar	Herhangi bir harf/işaret olmayanlar	elifle yazılanlar	elif+üstünle yazılanlar
yėn-	1						
yėn̂gil-					1		
yėr	104		8		50		
yėşer-					1		
yėt-	1	1			7		
yėti	5	4	5		14		
yėti yüz					2		
yėtinç					6		
yėtmiş					4		
yėtmiş bir					1		
yėtmiş miṅg					11		

ı,i ünlülerinin yazılışı:

Başta: Kelime başında ı, i ünlüleri genellikle elif ve ye (ايـ) ile yazılır:

ıġladı (71b/15), *ıraḳ* (33a/05), *ızġıl* (70b/03), *içkerü* (55a/10), *ileyinde* (39b/10), *inçgerek* (13b/02)

Kelime başında ı, i ünlülerinin sadece elifle (ا) yazıldığı örnekler de bulunmaktadır:

ısmarladı (53b/01), *ırmaḳ* (11a/06), *ısırġa* (30b/03), *icābet* (42b/06)

Ortada: Kelime ortasında ye (ـيـ) ile yazılır:

düzeltilmiş

cānlıġ جانلغ (28a/01), *içindeki* إچندكي (69b/04), *tirgizgey* تيرگيزكاي (29a/06)

Bazen kelime ortasında bu sesi ifade eden hiçbir işaret kullanılmaz:

bilekleri بلاكلاري (24a/07), *fāẓıl* ناضلى (68b/15), yen*gilmedi* ينكلماي (49b/04)

"ı, i" ünlülerini göstermek için zaman zaman esrenin de kullanıldığı görülmektedir. Esre genellikle ye harfi ile beraber kullanılır; çok az örnekte ye harfini kullanmadan doğrudan esre ile "ı, i" ünlüsü karşılanmıştır.

yızıġı يزيغى (14a/10), *tizginini* تيزگينيڭ (23b/04), *bulardın* بولاردين (40a/03), *artımızdan* ارتمزدين (22a/03)

Esrenin çoğunlukla ablatif ekinin ünlüsünü göstermek için kullanıldığı görülür:

mėndin مندن (33a/10), *raḥmindin* رحمندين (33b/15), *andın* اندين (33a/02)

Sonda: Kelime sonunda ye (ى) ile yazılır:

saçı ساچي (54b/10), *taştı* تاشتى (68a/02), *tatġusı* تاتغوسي (4b/02), *tėgmedi* تيكماي (43b/09), *tėgresi* تيكرسي (57b/05), *yüzügi* يوزوكي (68b/12)

o,ö, u, ü ünlülerinin yazılışı:

Başta: Kelime başında elif ve vav (او) ile gösterilir:

oḳıdı اوقيدى (31a/12), *ögretgey* اوگرتكاي (56b/02), *uluġ* اولوغ (43b/15), *ündetti* اوندادى (62a/12)

Ortada: Kelime içinde vav (و) ile gösterilir.

boġzındın بوغزندين (42a/09), *ḳamuġ* قموغ (41a/05), *kökercin* كوكارجين (36b/06), *çürimiş* جرمش (28b/05),

Bazen sadece ötre (ُ) kullanılır:

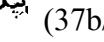
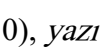
ḫurma خرما (39b/12), *pustı* بشتي (53b/12)

Sonda: Kelime sonunda vav (و) ile gösterilir.

yaşru ياشرو (43b/13), *sawaşu tur-* سوشو تورلار (34b/14), *sėwinü* سوغو (70b/01), *ölgü tur-* اولگو تورلار (36b/08)

Harekeli kelimeler:

Metin harekesiz bir metindir, ancak bazı kelimelerin yazımında hareke de kullanılmıştır. Bu durum Arapça kelimelerde de Türkçe kelimelerde de görülmektedir:

müvekkel (17a/14), *ėllerinde* (18b/03), *Siccīnde* (20a/03), *tėgresinde* (37b/03), *mutaṣaddıḳ* (42b/14), *alnıma* (50b/03), *ayıttı* (65b/10), *yazı* (69a/14)

1.1.2. ÜNSÜZLERİN YAZILIŞI:

b-p yazılışı:

Metinde p ünsüzü genellikle b (ب) harfi ile karşılanmaktadır:

ḳapuġ (7a/13), *küp-ni* (46b/02), *parmaḳından* (71a/02), *pelīd* (19b/08)

Bazen p (پ) harfi ile yazıldığı da görülür:

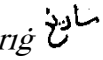
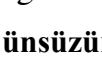
pāylarını (2a/05), *pāre* (3a/07)

c-ç yazılışı:

ç ünsüzünü göstermek için cim (ج) harfi kullanılır:

ḳaçan (54a/03), *açlıḳ* (47b/02), *balçıḳ* (23b/06)

s ünsüzünün yazılışı: Metinde s sesi Türkçe kelimelerde istisnasız sin (س) ile yazılmıştır. Bu durum, Doğu Türkçesinin bir özelliğidir:

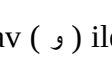
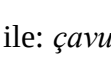
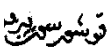
sarıġ (5a/15), *ḳısturdılar* (44b/13)

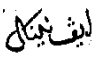
t ünsüzünün yazılışı: Metinde Türkçe kelimeler Doğu Türkçesinin bir özelliği olarak te (ت) ile yazılmaktadır. Tı (ط) ile yazılan Türkçe kelimeler şunlardır:

ṭaġḳa (18b/07), *aṭlandı* (21b/09), *aṭlar* (21b/11), *ṭuḳ* (21b/12)

v~w~f ünsüzünün yazılışı:

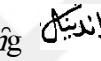
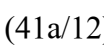
Eski Türkçenin kelime içi ve sonu b ünsüzlerinin metinde üç işaret ile temsil edildiği görülür.

vav (و) ile: *çavuşlar* (23a/15), ḳaravaşıŋ (31a/10), ḳavşursun (20a/12)

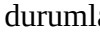
w (ۋ, ف) ile: *ėwniŋ* (37a/14), *kiwürdiler* (55a/04), *öwke* (33a06), *sowuḳ* (10b/10)

ŋg sesi:

Metinde ŋg için nun ve kef (ڭ) harfleri kullanılmıştır:

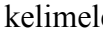
aldandıŋg (51a/11), *ḳaravaşıŋg* (31a/09), *tilleriŋge* (41a/12)

Şeddeli yazılış: Çoğunlukla Arapça, birkaç yerde de Türkçe kökenli kelimelerde şedde (ّ) kullanılmıştır:

dürr (10a/10), *ḫulle* (12a/11), *cennet* (12a/14), *ẕerre* (18b/04), *ėllerinde* (18b/03), *attı* (66a/14), *yattı* (32b/08)

Tenvin:

Birkaç kelimede, -den ablatif eki, iyelik eki ve akkuzatif ekinin kullanıldığı durumlarda tenvin (ً, ٍ) bulunmaktadır:

yėrden (9a/10), *içinden* (28b/06), *endāmın* (44b/14), *selāmın* (44a/13)

1.1.3. FARKLI YAZILAN KELİMELER

Metin içinde normal imlâsından farklı yazılan kelimeler bulunmaktadır. Bu kelimelerin metinde birden fazla kez kullanılması, alelâde bir yazım hatası değil, müstensih/yazarın dilinin özelliği olduğunu göstermektedir.

āsānd اساند (33a/05, 45b/12), *civāmerd* جوامرد (47b/14, 48a/10), *civāmerdlıḳ* جوامردلیق (26a/08)

1.2. SES BİLGİSİ

1.2.1. ÜNLÜLER

Metinde çeşitli harflerce gösterilen dokuz ünlü (a, e, ė, ı, i, o, ö, u, ü,) kullanılmıştır.

1.2.1.1. ÜNLÜ UYUMU

Türkçede ünlü uyumu iki şekilde incelenmektedir.

1.2.1.1.1. KALINLIK-İNCELİK UYUMU

Türkçenin en önemli özelliklerinden biri Eski Türkçeden beri devam edegelen kalınlık-incelik uyumudur. Bir kelimenin ilk hecesinde kalın ünlü varsa ondan sonra gelen ünlülerin de kalın olması veya bir kelimenin ilk hecesinde ince ünlü varsa sonraki ünlülerin de ince olması şeklinde açıklanan bu uyumun Doğu Türkçesinde bilhassa yabancı asıllı kelimelerde bozulduğu görülür.

Yabancı asıllı kelimelere kalın ek getirme eğilimi ya bu kelimelerin Doğu Türkçesinde kalın telaffuz edilişleriyle açıklanmış ya da imlâda klişeleşme zorunluluğuyla temellendirilmiştir.

Bununla beraber Doğu Türkçesine ait eserlerde aynı kelimeye gelen aynı ekin bazen kalın bazen ince ünlülü şeklinin kullanılmış olduğunun görülmesi bu kelimelerin imlasında tam bir kaidenin olmadığı, bunların telaffuzlarında yer yer tereddüte düşüldüğü ihtimalini kuvvetlendirmektedir. Bu tereddütlerin çıkış noktasını ise kalınlık-incelik uyumuna sahip olmayan ve bünyelerinde hem kalın hem de ince ünlü barındıran kelimelerin, kelimeleri kalın ve ince sıra şekliyle ikiye ayıran Türkçenin ses düzenine ters oluşlarında görmek mümkündür.

Metinde, son heceleri ince sıradan olan kelimelere kalın sıralı getirilen ekler, +raḳ ve +lıḳ isimden isim yapma ekleriyle +ġa/+ḳa, datif ekleridir.

+ġa/+ḳa : ***Ādemġa*** (30b/06, 30b/13, 30b/14, 37b/06, 51a/03), ***Ādemḳa*** (2a/13, 28b/14, 31a/08), *ʿAlâ-yı ʿİlliyīnḳa* (18a/06),

bazirgânlıḳḳa (42b/08), *Beytü'l-Muḳaddesḳa* (62b/06, 63a/03, 70a/04), *butḫāneġa* (50a/10), *dünyāġa* (28b/02, 42a/01, 53a/03), *gevherġa* (2b/15), *ḫāceḳa* (23b/04), *ḫalīfeḳa* (62a/09), *ḥülleḳa* (19a/02), *ibādetḳa* (10b/06), *īmānġa* (65a/15, 67a/10), *īmānḳa* (67a/05, 34a/01, 65a/08) *kerāmetḳa* (24a/15), *laʿīnḳa* (46b/06), *meẕālimlerġa*(52a/02), *muʿabbirlerḳa* (63b/14) *mü'minlerġa* (10b/14, 16a/07), *mü'minlerḳa* (12a/09), *nezzāreḳa* (49a/07, 66b/01), *peyġamberḳa* (16b/12, 25b/11, 53a/14, 68a/04, 68a/09) *peyġāmberıñgızḳa* (65b/11), *secdeġa* (15b/02, 4a/13, 35b/10), *Siccīnḳa* (18a/10), *şīşeḳa* (70b/07)

+lIk : *āhestelıḳ* (2b/07), *ʿācizlıḳın̂*ga (14b/05), *ʿazīzlıḳ* (29b/11), *beẕbaḫt-lıḳ* (13a/02, 13a/03), *civāmerdlıḳ* (26a/08), *düşmenlıḳ* (45b/01), *ḫācelıḳ* (23b/04), *ḫaṭīblıḳta* (26a/01), *müʾezzinlıḳ* (25b/14), *peyġamberlıḳ*(34a/03, 44a/14, 65b/08), *şāẕīlıḳ* (33b/13), *tekebbürlıḳ* (34a/01)

+rAk : *ʿacebraḳ* (29a/01, 58a/09), *ʿāciz-raḳ* (47b/08), *güzīderaḳ* (16b/07), *sehlraḳ* (9a/14), *ziyāderaḳ* (7a/15)

Bununla beraber +rAk ekli bir örneğin uyuma sahip olduğu "*mükerremrek* (15b/06)", datif ekinin kullanımında ise bazı yabancı kelimelere ince sıradan +ge ekinin getirildiği görülmektedir: *faẓlınge* (64a/14), *kāfirge* (28b/13), *kibrītge* (46a/10), *minberge* (69a/05), *muʿtemedlerge* (48b/15), *mülkümge* (14b/06), *mü'minlerke* (12b/05, 36a/11), *nādānlarge* (36a/13), *şehrge* (63a/09), *zırnīḫke* (46a/10)

Bu durum Doğu Türkçesine ait eserlerde olduğu gibi bu metinde de yabancı asıllı kelimelerin yazılışında tam bir imlâ birliği olmadığı ve bunların telaffuzlarında tereddütlerin bulunduğunu göstermektedir.

1.2.1.1.2. DÜZLÜK-YUVARLAKLIK UYUMU

Metinden, bu dönemde düzlük-yuvarlaklık uyumunun henüz tam olarak teşekkül etmediği anlaşılmaktadır. Düzlük-yuvarlaklık uyumuna aykırı pek çok

örnek bulunmaktadır. Kelime gövdelerinde karşılaşılan uyumsuzluk, kullanılan yapım eklerinin tek şekilli olmasından kaynaklanmaktadır. Yine bazı çekim eklerinin bünyesinde bulunan ünlülerin, düz veya yuvarlak tek şekilli olmalarından dolayı uyumsuzluk söz konusudur. Ünlülerdeki bu uyumsuzluk, kelime kök ve gövdelerinde uyumsuzluk ve çekim eklerinde uyumsuzluk başlıkları altında incelenecektir.

Kelime Kök ve Gövdelerinde Uyumsuzluk

Metinde kelime kök ve gövdelerinde düzlük-yuvarlaklık bakımından karşılaşılan uyumsuzluklar ya yapım eklerinin tek şekilli olmasından ya da bir dudak veya diş-dudak ünsüzünün etkisiyle oluşan uyumsuzluklardır.

Metinde düzlük-yuvarlaklık uyumunun bulunmadığı kelimeler şunlardır:

agu (70a/01), *altun* (21b/11), *ayruç* (53a/10), *bilezük* (30b/03), *bulıt* (27b/10), *çüri* (28b/05), *érük* (60a/01), *ésrü-* (70b/01), *ḫātūn* (32b/04), *inçü* (62a/06), *ḳayu* (6b/10), *ḳazgu* (52a/03), *kendü* (3b/02), *ḳoẓı* (5b/13), *ḳumrı* (36a/14), *ḳuyı* (54a/05), *menĝlü* (57b/08), *munĝlı* (18b/06), *uragut* (30b/15), *ugrı* (54a/14), *yalguz* (71b/03), *yinçü* (10a/14), *yöri-* (40a/06)

Tek şekilli olmaları sebebiyle eklendikleri kelimelerde düzlük-yuvarlaklık uyumunu bozan ekler şunlardır:

-DUr-: *agdur-* (55a/07), *aḳtur-* (41b/12), *azdur-* (51a/05), *éşittür-* (21a/09), *éndür-* (25a/01), *éttür-* (38a/07), *ḳaldur-* (35a/04), *kéltür-* (16a/15), *kéndür-* (36a/04), *kéydür-* (31a/01), *kéyindür-* (56b/03), *ḳıstur-* (44b/13),*ḳızdur-* (43b/11), *mindür-* (30a/06), *oltur-* (14a/08), *sındur-* (21a/03), *tayandur-* (3b/09), *yagdur-* (10a/10), *yandur-* (42b/12)

+egü: *biregü* (7a/07), *ékegü* (68b/13), *üçegü* (65b/13)

+GU: *éyegü* (30b/14), *éẓgü* (17b/11), *ḳadgu* (33a/08), *ḳaygulu* (32b/13), *menĝgü* (45a/11)

-GU: *bargum* (7a/12), *çıḳgusı* (70a/09), *ḳılgu* (61a/08), *kéçgü* (13b/02), *tatgusı* (4b/02), *üzengü* (12a/07), *yörimegü* (71a/12)

-GUçI: *aygucı* (9a/08), *bilgüçi* (15a/08)

-UK: *açuḳ* (70a/15), *artuḳ* (69b/11), *buçuḳ* (13b/13), *émüklük* (32b/07), *yazuḳ* (26b/04)

-KUr-: *bėlgür-* (35a/05), *ḳıçḳur-* (67b/14), *kigür-* (30b/02)

+lU: +lIg isimden isim yapma ekinin son ünsüzünün düşmesiyle ekin ünlüsü de yuvarlaklaşarak uyum dışı kalmıştır: *atlu* (31b/05), *inlü* (24b/14), *meŋ̂lü* (57b/08), *ṣūretlü* (28b/06)

+lIK: Yalnız bir örnekte uyum dışı kalmıştır: *uzunlıġı* (13a/10)

-mUr: *yaġmur* (10a/11)

-U: *aşnu* (2b/11), *ḳarşu* (71b/06), *tėgrü* (3a/04), *yaru* (5a/02), *yaşru* (43b/13), *yazlu* (52b/13), *yıyılu* (53a/08)

-Ur-: *aşur-* (46b/01), *bitür-* (48b/06), *ėwür-* (1b/13), *ḳavşur-* (20a/12), *kėçür-* (63a/06), *kėlür-* (19b/07), *kėtür-* (45b/15), *sawur-* (49a/03), *tėgür-* (33a/07)

Dudak veya diş-dudak ünsüzünün etkisiyle şu kelimelerin bünyesinde yuvarlaklaşma olmuştur:

avuç (39b/12), *çavuş* (23a/15), *ıwuḳ* (53a/03), *ibük* (36b/04), *ḳamuġ* (2a/15), *ḳapuġ* (7a/13), *mündi* (63a/03), *sėwünç* (19b/01), *tamuġ* (7a/02), *tamur* (48a/04), *tapuġ* (21b/14), *tėmür* (43b/04), *yawuz* (7a/02), *tapun-* (32a/03), *tapunç* (43a/02), *yupar* (10a/04)

Çekim Eklerinden Kaynaklanan Uyumsuzluk:

İsim Çekim Ekleri:

İyelik ekleri: 1. ve 2. teklik şahıs ile 1. çokluk şahıs iyelik eklerinin önündeki ünlü, eklendiği kelimenin son hecesine uyar. 2. teklik şahısta bir istisna görülmektedir: *yüziŋ̂* (57b/14). Teklik 3. şahıs iyelik eki bir istisna dışında [*özün* (34a/14)] düz ünlülüdür; bu sebeple son hecesi yuvarlak ünlülü kelimelere eklenince uyum dışında kalır: *süsi* (57b/12), *ucı* (33b/04), *yoḳuşı* (13b/04). 1. ve 2. çokluk şahıs iyelik eklerinin tamamı da düz ünlülüdür: *ikegümiz* (49b/13), *iniŋ̂gizke* (24b/14), *kendüleri* (52a/10). Çokluk 2. şahıs iyelik eki almış son hecesi yuvarlak ünlülü bir kelime metinde bulunmadığından bu ekin durumu tespit edilememiştir; ancak dönem özelliği olarak bakıldığında genellikle çokluk 2. şahıs iyelik eki ünlüsünün uyuma girdiği görülür.

Yön ekleri yalnızca yuvarlak ünlülüdür:

+rU, +ArU, +gArU/+kArU: *içkerü* (55a/10) , *ilgerü* (12a/13), *kėrü* (23a/08) *bėrü* (5b/13) , *yoḳaru* (3a/06)

Genitif eki genellikle tek şekilli olarak kelimelere eklenmiştir; bu şekilde düz ünlülü olarak kullanılmasından dolayı uyumun bozulduğu örnekler şunlardır:

butnıng̑ (42b/04), *kök-ning̑* (4b/07), *ḳuş-nıng̑* (71b/12), *öküzning̑* (3b/10), *resūl-nıng̑* (69a/12), *ṣūrnıng̑* (27a/15), *tamuġ-nıng̑* (9a/11), *uluş-nıng̑* (63a/06), *yāḳūt-nıng̑* (3b/04)

Bunlar dışında, aşağıdaki örneklerde genitif ekinin ünlüsü yuvarlaktır ve uyuma girmiştir:

kök-nüng̑ (4b/06), *ḳuş-nung̑* (10a/08), *ḳul-nung̑* (13a/09), *ḳapuġ-nung̑* (14b/07), *kününg̑* (51b/12), *munung̑* (32a/12), *tamuġ-nung̑* (6b/15)

Bazı kelimelerin hem düzlük yuvarlaklık uyumuna tâbi olan hem de olmayan şekilleri kullanılmıştır:

atlu (31b/05)	*atlıġ* (15b/13)
çaġur- (36b/01)	*çaġır-* (40a/03), *çaḳır-* (23a/05)
kėmüş- (34b/09)	*kėmiş-* (27b/14)
ḳıruġ (39b/12)	*ḳıraġ* (21a/15), *ḳırıġ* (11a/13)
oḳı- (7b/09)	*oḳu-* (59a/11)
süng̑i (35a/06)	*süng̑ü* (21b/13)
tirgüz- (45b/04)	*tirgiz-* (29a/06)
toḳın- (54a/09)	*toḳun-* (3a/02)
törtinç (5a/08)	*törtünç* (59a/07)
uzunlıḳ (13a/10)	*uzunluḳ* (12b/13)
yöri- (40a/06)	*yörü-* (20b/06)

Fiil Çekim Ekleri:

Geniş Zaman Eki: Metinde geçen geniş zaman eklerinden biri +Ur ekidir. Bu ekin ünlüsü yuvarlak olduğu için uyumu genellikle bozmuştur: *ayt-urlar* (10b/05), *ẖaber bėr-ür* (6b/14), *kėl-ürler* (12a/05), *ḳıl-ur* (2b/13), *yıġlaş-urlar* (5b/15), Yalnız bir örnekte geniş zaman ekinin ünlüsü düzdür: *ḳalır mėn* (61b/06).

Görülen Geçmiş Zaman Eki: Görülen geçmiş zaman ekinden sonra gelen teklik 1. şahıs ekinin iki örnekte uyuma tâbi olmadığı görülür: *ınan-dum* (47a/12), *ḳıl-dum* (47b/01). 2. şahıs ekleri uyuma tâbi olup teklik 3. şahıs görülen geçmiş zaman eki sadece dar-düz şekillidir: *aşur-dı* (46b/01), *bol-dı* (2b/16), *buyur-dı* (3b/03), *ḳon-dı* (39b/10), *tayandur-dı* (3b/09), *ur-dı* (26b/06). Çokluk 1. şahıs da yalnız yuvarlak ünlülüdür: *ḳılduḳ* (3a/13), *yaratılduḳ* (69b/03). Çokluk 2. şahıs görülen geçmiş zaman eki de uyuma tâbidir. Çokluk 3. şahıs görülen geçmiş zaman eki de teklik 3. şahıs görülen geçmiş zaman ekinde olduğu gibi tek şekillidir: *bol-dılar* (10b/10), *kėtür-diler* (20b/13), *ḳop-tılar* (45a/03), *ḳorḳ-tılar* (22a/02), *kör-diler* (16b/02), *körüş-tiler* (72a/03), *sürt-tiler* (45a/04), *tut-tılar* (39a/01), *tüş-tiler* (35b/06)

Öğrenilen Geçmiş Zaman Eki tek şekilli ve ünlüsü dar-düzdür: *buyurmış ėrdi* (32b/12), *olturmış sėn* (17b/12), *öltürmiş* (66a/15), *tolturmışlar ėrdi* (34b/12), *unutmış mėn* (61a/11), *urulmış* (11b/02), *urmış* (17b/04), *yandurmış* (42b/12).

Emir Kipi teklik 2. şahıs eki uyuma tâbi değildir: *körgüzgil* (4a/07), *tėgürgil* (33a/07). Bir örnekte uyum bulunduğu görülür: *ḳoşulġul* (68a/01). Teklik ve çokluk 3. şahıs emir ekleri de yuvarlak ünlülüdür: *aytsunlar* (46b/08), *barmasun* (44a/05), *bitsün* (45b/11).

Yardımcı ünlüler:

Metindeki kelimelerde kullanılan yardımcı ünlülerin kullanımında bir düzensizlik söz konusudur. Yardımcı ünlülerin düzensiz kullanımı bazen kelimelerde düzlük-yuvarlaklık uyumunu bozmaktadır:

körinmiş (23a/02), *yaratul-* (9b/13)

1.2.1.2. ÜNLÜ DEĞİŞMELERİ

1. ı->a- değişmesi:

Metinde tespit edilen ı->a- ünlü değişimi metnin bütününde değildir; aynı kelimenin aslî biçimine uygun yazıldığı da görülmektedir.

yıġaç (11b/12) > *aġaç* (14a/05)

ıġladı (71b/15) > *aġlaştılar* (72a/04)

2. I~U değişmesi:

Metinde kelime içinde -I- ~ -U- değişmeleri açısından bir tutarsızlık söz konusudur. Bazı kelimelerde iç seste -I- ünlüleri yuvarlaklaşarak -U- olurken, bazı kelimelerde -U- ünlüleri düzleşerek -I- ünlülerine dönüşür.

bodınını (6b/05) ~ *boẕunı* (65a/07)

oḳıdı (31a/12) ~ *oḳup* (59a/11)

sünĝi (35a/06) ~ *sünĝüler* (21b/13)

yöridi (40a/06) ~ *yörügli* (20b/06)

3. e~ü değişmesi:

Kelime içinde e~ü değişimi gösteren iki örnek bulunmaktadır:

sünĝügin (63b/02) - *sünĝek* (30b/14)

tepesinde (41b/07) (< E.T. *töpü*)

1.2.1.3. ÜNLÜ DÜŞMESİ:

Bir kelimeye gelen yapım eki veya çekim eki sebebiyle vurgusuz orta hece durumuna gelen dar ünlüler düşme eğilimi gösterir.

Çekim eklerinin düşmeye sebep olduğu örnekler: *alnıma* (50b/03), *aġzın* (35a/05), *boġzındın* (42a/09), *boynına* (50a/13), *burnunġa* (14a/10), *ḳarnım* (52b/06), *oġlan* (32b/04)

Yapım eklerinin düşmeye sebep olduğu örnekler: *aẕrıldı* (37a/09), *buyruḳına* (33a/01), *ėwrülgey* (27b/11), *ḳavşursun* (20a/12), *meñgzetti* (55a/11), *ornadı* (63a/14), *oynaġay* (56b/15), *ötrü* (26a/04), *sėwnüşürler* (10b/05), *tėgrü* (11a/05), *töklündi* (43b/05), *ulġaydı* (2b/14), *uyku* (63a/12), *yalġuz* (71b/03), *yaşru* (43b/13)

1.2.1.4. ÜNLÜ TÜREMESİ:

Metinde Arapça bir kelimede iç seste ünlü türemesi tespit edilmiştir:

mekir (56b/13) < Ar. *mekr*

1.2.1.5. ÜNLÜ KAYNAŞMASI

Ünlü ile biten bir kelime, ünlü ile başlayan başka bir kelime ile birleşirken ünlülerden biri düşmektedir:

ayruç (53a/10), *böyle* (55a/03), *ėkegü* (68b/13), *nėçük* (23a/03), *nėrse* (14a/03), *nėsne* (30a/09)

1.2.2. ÜNSÜZLER

Metinde kullanılan ünsüzler şunlardır:

b, c, ç, d, ḍ, f, g, ġ, h, ḥ, ẖ, j, k, ḳ, l, m, n, p, r, s, ṣ, s̲, t, ṭ, v, w, y, z, ẓ, z̲

1.2.2.1. ÜNSÜZ UYUMU

Türkçe kelimelerde, yan yana gelen ünsüzlerin seda bakımından birbirlerine uyma hadisesidir.

Metnimizde bu uyumun bir geçiş devresi özelliği gösterdiğini görmekteyiz. Özellikle datif eklerindeki sedasızlaşma ve görülen geçmiş zaman eki ünsüzünün uyuma girme temayülü dikkat çekmektedir. Bununla beraber uyuma girmeyen kelimelerin sayısı da bir hayli fazladır:

Sedasız ünsüzden sonra sedalı ünsüz: *aḳġay* (7a/03), *ʿarşda* (29b/11), *aşdın* (39b/01), *batġay* (22b/01), *bitgen* (11a/13), *butġa* (43a/02), *çanaḳda* (12a/15)…

Sedalı ünsüzden sonra sedasız ünsüz: *aġızḳa* (23b/06), *arslanlarḳa* (45a/03), *cihānḳa* (41a/03), *fulanḳa* (13a/03), *ġarbta* (28b/07), *ẖaccḳa* (7a/04), *ẖōnḳa* (40b/02), *ḳandīlḳa* (29b/12), *ḳarḳa* (5a/03)…

Bunlar yanında ünsüz uyumunun bazı yerlerde gerçekleştiği bazı yerlerde ise gerçekleşmediği örnekler de mevcuttur:

Ādemġa (30b/06) – *Ādemḳa* (28b/14)

bėlgürti (40a/03) - *bėlgürdi* (48a/04)

īmānġa kėl- (67a/10) – *īmānḳa kėl-* (67a/05)

ḳanatġa (15a/05) - *ḳanatḳa* (10b/01)

1.2.2.2. ÜNSÜZ DEĞİŞMELERİ

b sesi

b->p- değişikliği

Türkçede aslında b ile başlayan bazı kelimeler sonradan p'ye dönmüşlerdir.[67] Batıda Eski Anadolu Türkçesinin son dönemlerinde, Doğuda Mani devrinden kalan Eski Uygur Türkçesi metinlerinde bu değişikliğin örnekleri görülmeye başlanmıştır. Metinde, daha sonra p ünsüzüne dönüşen iki kelime b'li şekillerini muhafaza etmektedirler.

barmaḳı (24b/02), bın̂*garġa* (57b/13)

Tek örnekte b- > p- değişikliği olmuştur:

pişmiş (60a/02)

b->m- değişikliği

Bünyesinde –n, -n̂g gibi diş veya geniz sesi bulunan bazı kelimelerin başındaki b- sesi, bir kısım Türk şivelerinde m- tarafındadır.[68] Nazal benzeşme olarak adlandırılan bu ses olayının metnimizdeki örnekleri şunlardır:

mėn (7a/07), *men̂ggü* (61b/06), *men̂glü* (57b/08), *mindi* (30b/08), *mindürdi* (30a/06), *mündi* (63a/03), *mündürgeyler* (12a/12), *munça* (42a/11), *munda* (17b/12), *mundaġ* (16b/03), *mundın* (43b/15), *mun̂ga* (15b/09), *mun̂glı* (18b/06), *munı* (41a/01), *munlar* (32a/07), *munlardın* (16a/13), *munlarḳa* (10b/04), *munlarnı* (39b/01), *munun̂g* (32a/12), *mün̂güz* (33b/07)

Bir örnekte bünyesinde nazal ses bulunmayan kelimenin başındaki b sesinin m'ye döndüğü görülür:

miz (20b/12)

-b-, -b > -w-, -w / -f-, -f / -v-, -v

Eski Türkçedeki b sesi kelime içinde ve sonunda, Karahanlı, Harezm ve Altın Ordu Türkçesinde üç noktalı f'ye, Çağataycada ise tamamen v'ye dönmüştür.[69]

[67] Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi**, İstanbul, Bayrak Basım Yayım Dağıtım, 2000, s. 83.
[68] N. Hacıeminoğlu, **Harezm Türkçesi ve Grameri**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No.3405, Ankara 1997, s. 30.
[69] Nuri Yüce, "Türk Dili", **İslam Ansiklopedisi**, İstanbul, 1988, c. XII/II, s. 487.

Divanü Lügati't - Türk'te *f* (ف) ile *b* (ب) arasında söylenen (ڤ) *w* harfinin Oğuzlarla onlara yakın olanlar tarafından (و) *v*'ye çevrildiği ifade edilmiştir.[70] Metnimizde çoğunlukla w (ڤ,ۋ) ünsüzü kullanılmıştır.

w ile yazılan kelimeler:

ėw (7a/06), *ėwekliklik* (2b/09), *ėwrül-* (27b/11), *ėwür-* (1b/13), *öwke* (33a/06), *sawur-* (49a/03), *sėw-* (21a/02), *sėwin-* (70b/01), *suwur-* (49a/01), *uwtan-* (23a/15), *yawuz* (7a/02), *yawlaḳ* (7b/13), *yiwek* (53a/05) , *yuw-* (57b/15), *yuwḳalayu bėr-* (20b/15)

Tek bir örnekte ise (و) yazıldığı görülmektedir.

ḳaravaş (31a/10)

d sesi

Kelime başında t/d

Kelime başında t ünsüzünün d ünsüzüne döndüğü birkaç örnek mevcuttur. Bunların bazıları her iki şekilde de görülmektedir.

dagı (66b/05) – *takı* (3a/15)

dėrisin (51b/01) – *tėrisi* (43b/05)

dėrinĝliki (6a/12)

-d- >-z- > -y-

Eski Türkçedeki *d* sesi, Karahanlı ve Harizm Türkçesinde kelime içinde ve sonunda *-d-, -y-; -d, -y* olmuş, Çağatayca'da ise tamamiyle *y*'ye dönmüştür.[71] Metinde kelime içinde bulunan d ünsüzleri y ünsüzüne dönmeye başlamıştır. Bu değişim sürecinde ara ses olan z sesi metinde çokça görülmektedir. Her üç ünsüzü de taşıyan örnekler de mevcuttur.

ayaḳındın (43b/06) – *azaḳı* (17b/03), *azın* (7b/14), *azrıldı* (37a/09), *ḫudāyā* (21a/12) – *ḫuzāyā* (26b/15), *bez-baḫt* (18a/08), *bozunı* (65a/07), *cādū* (51a/11) – *cāzū* (46a/02), *ėzerleri* (12a/07), *ėzgü* (19b/04), *ėzgülük* (36b/05), *feryād* (70b/02) – *feryāz* (21a/09), *ḫıdmetler* (21b/01), *ızġıl* (70b/03), *ızrıldım* (71b/14), *izgey men*

[70] Besim Atalay (Çev.), Mahmud el- Kaşgarî, **Divanü Lügati't-Türk Tercümesi**, Ankara, 1939, c. I, s. 31-32

[71] Besim Atalay (Çev.), Mahmud el- Kaşgarî, **Divanü Lügati't-Türk Tercümesi**, Ankara, 1939, c. I, s. 32.

(44b/05) *iẕişke* (70b/05), *ḳadġum* (33a/08) – *ḳaygulu* (32b/13) – *ḳaẕġu* (52a/03), *ḳaẕaşı* (22b/06), *kėdin* (60a/13) – *kėẕin* (61a/03), kėydürdi (31a/01) - *kėzgeyler* (12b/5), *ḳoyar* (53b/05) – *ḳoẕġıl* (33a/08), *ḳuyıḳa* (54a/05) – *ḳuẕuġda* (9b/01), *ḳuyruḳını* (36a/01) – *ḳuẕruḳı* (4a/03), *küẕeẕmese* (25a/09), *şādīlıḳ* (10b/05) – *şāẕīlıḳ* (33b/13), *uyku* (63a/12), *ümīdde* (68b/05) - *ümīẕ* (1b/14), *üstāẕlar* (38a/06), *yaydı* (53a/07), *yayıldı* (53b/07), *yād* (16b/10) - *yāẕ* (36a/09), *yaẕaġ* (21b/14), *yıyılu* (53a/08) – *yıẕıġlıġ* (19b/03)

-g- > -w-

Her iki biçimi de metinde bulunan şu kelimede g>w değişmesi görülmektedir:

kigür- (30b/02) > *kiwür-* (2a/14)

-ġ- > -w-

Metinde şu kelimelerde ġ>w değişikliği vardır:

sowuḳ (10b/10), *sowuḳluḳı* (69b/04) < *soġuḳ*

sıwa- (48a/13), *sıwaġlıġ* (62a/06) <*sıġa-*

-ḳ- > -ḫ-, -k- > ḫ

Metinde bu değişime örnekler şunlardır:

oḫşa- (5b/09), *zırnīḫ* (46a/07)

1.2.2.3. ÜNSÜZ DÜŞMESİ

g düşmesi

Eski Türkçede eklerin başında bulunan g'ler sonradan, kelime bünyesine dahil olup umumiyetle düşmüş bulunanlar hariç, diğer Türk şivelerinde de muhafaza edilmiş, Batı Türkçesinde ise umumiyetle düşmüştür. Eski Türkçede iki ve ikiden çok hece sonundaki g'ler sonradan bazı Türk şivelerinde muhafaza edilmiş, bazılarında sedasızlaşarak k olmuş, çoğunda ise düşmüştür.[72]

Metnimiz bu ses olayı bakımından karışıklık gösterir. Hem g'li şekiller hem g'siz şekiller beraber kullanılmaktadır.

-g-, -ġ sesini koruyan kelimeler: *aġrıġ* (43b/12), *ʿāḳil-lıġ* (48a/12), *arıġ* (18b/14), *ayġuçılarġa* (9a/08), *baġlaġucı* (40b/14), başlıġ (71a/09), *bėlgürdi* (48a/04), *bėlgüsüz* (46a/14), *bilgüçi* (15a/08), *bulġaşıp* (53b/11), *ėmgek* (2b/05),

[72] Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi**, İstanbul, Bayrak Yayınları, 2009, s. 86.

içkerü (55a/10), *ilgerü* (15b/10), *illig* (71b/09), *ḳamuġ* (10b/03), *ḳaplıġ* (69a/04), *ḳapuġ* (7a/13), *ḳatıġ* (18b/04), *ḳorḳuġ* (54a/15), *közlüg* (71a/10), *ḳuruġ* (48a/11), *nūrluġ* (31b/09), *saçıġ* (31a/15), *sarıġ* (5a/15), *tamuġ* (13b/01), *tamuġluġ* (18a/08), *tatlıġ* (19a/05), *toluġ* (51a/02), *uçtmāḫlıġlarnı* (61b/05), *vilāyetlıġ* (71b/09), *yaraġlıġ* (65b/05), *yaşlıġ* (62b/02), *yüzlüg* (66b/02)

-g-, -ġ, düşmesi olan kelimeler: *acın* (aç olarak) (47b/10), *heybetli* (2b/16), *isilik* (69b/04), *ḳayġulu* (32b/13), *kėrek* (13b/02), *köprü* (13b/01), *yoḳaru* (3a/06), *yarlıḳar* (20a/13)

İkili şekiller: *açı* (33a/06) ~ *açıġ tur-* (60b/02)
atlıġ (61b/12) ~ *atlu* (31b/05)
ḳatıġlıġ (39b/12) ~ *ḳatıġlıḳ* (18a/10)
ḳaẓġuluġ (50a/08) ~*ḳaẓġuluḳ* (11a/10)
ölüg (46b/11) ~*ölü* (63b/01)
ṣūretlıġ (10a/01) ~*ṣūretlü* (28b/08)
tiri (54b/13) ~*tirig* (68b/06)
yudı (58a/01) ~*yuwġıl* (57b/15)
yüklü (32b/04) ~*yüklüg* (52b/06)

1.2.2.4. ÜNSÜZ TÜREMESİ

Türkçede daha çok dar ünlülerin önünde bir y- türemesi meydana gelmiştir. Metnimizde de bunun örnekleri mevcuttur:

aġaç (14a/05) ~ *yıġaç* (14a/06)
ıġladı erse (71b/15) ~ *yıġladı* (33a/10)
ırak (33a/05) ~ *yıraḳ* (68a/13)
inçü (62a/06) ~ *yinçü* (10a/14)
yiñne (59a/13)
yüzüm (63a/15)

1.3. ŞEKİL BİLGİSİ

1.3.1. KELİME YAPIMI-YAPIM EKLERİ

1.3.1.1. İSİMDEN İSİM YAPMA EKLERİ

Metinde geçen isimden isim yapma ekleri şunlardır:

+an : *oġlan* (32b/04)

+çe : *Türkçe* (1b/04)

+daş : *ḳarındaş* (64a/11)

+egü : *ėkegü* (68b/13)

+ge : *özge* (5b/09)

+GU : *ėẓgü* (17b/11), *ḳadġu* (33a/08), *meñggü* (45a/11)

+l : *ḳızıl* (12a/07), *yaşıl* (25b/03)

+le : *ḳurla* (9a/15), *tünle* (54a/01)

+lIG/+lUG : *āḳillıġ* (48a/12), *ḫaşemlıġ* (24b/01), *ḳaplıġ* (69a/03), *nūrluġ* (31b/09)

+lIk, lUk : *āhestelıḳ* (2b/07), *çıġaylıḳ* (68a/12), *ėksüklük* (14b/06), *ėweklik* (2b/09), *ḫoşnūdluḳıdın* (51b/08), *saçlıḳ* (71a/10), *töleklik* (2b/07), *uluġluḳını* (2b/12), *uzunlıḳ* (13a/10)

+lI/+lU : *atlu* (31b/05), *heybetli* (2b/16), *yüklü* (32b/04)

+n : *bodınını* (6b/05)

+nç : *altınç* (65a/03), *sėkizinç* (41a/14)

+raḳ : *narураḳ* (60a/04)

+sIz/+sUz : *ḫālsiz* (27b/13), *közsüz* (66b/08)

-sul : *yoḳsul* (47b/05)

+ş : *bağışladım* (25b/15), *yėmiş* (54a/10)

1.3.1.2. İSİMDEN FİİL YAPMA EKLERİ

Metinde bulunan isimden fiil yapma ekleri şunlardır:

+A- : *atadılar* (64a/02), *bėzediler* (42b/05), mėn̂*gzemez* (9b/05), *ornadı* (63a/14), *otar* (54a/10), *oynaġay* (56b/15), *tiledi* (37a/11)

+ar- : *aḳardı* (54b/11)

+at- : *yoḳatur* (35a/10)

+ay- : *ulġaydı* (2b/14)

+dA- : *aldadı* (50b/08), *izdeyü* (64b/10), *ündedi* (34a/03)

+i- : *bitiñ* (19a/09)

+ḳa- : *yarlı(g)ḳar* (2b/01)

+ḳUr- : *ḳıçḳurdı* (67b/14)

+lA- : *aġırladılar* (69a/01), *azarlatmaḳ* (7a/08), *baġışladım* (25b/15), *başladı* (46a/12), *bekledi* (43b/12), *ėliklegeyler* (49b/03), *yıġladı* (59a/09), *yumurlanmış* (3a/08)

+sa- : *suwsadı* (63a/08)

1.3.1.3. FİİLDEN İSİM YAPMA EKLERİ

Metnimizde geçen fiilden isim yapma ekleri şunlardır:

-Ak : *ėweklik* (2b/09), *kėsek* (59b/13), *ḳonaḳ* (58a/12)

-g : *bitig* (64a/10), *saçıġ* (31a/15)

-gA : *kölige* (14a/06)

-gU : *sünñgü* (21b/13)

-gUçI : *bilgüçi* (15a/08)

-U : *yaru* (5a/02), *yaşru* (43b/13)

-k : *aḳsaḳ* (25a/02), *butaḳı* (29a/08), *ėmgek* (2b/05), *ıraḳ* (33a/05), *sowuḳ* (10b/10), *tanuḳ* (25b/13), *tayaḳ* (36a/05), *töleklik* (2b/07), *töşeklerdin* (10b/09), *yoḳ* (2b/01)

-kün : *ötkün* (18b/02)

-l : *tükel* (45a/07)

-m : *yarım* (30a/12)

-mA : *tėgme* (4b/02)

-mAk : *aġırmaġı* (36a/12), *tėgirmeki* (27b/01)

-mUr : *yaġmur* (10a/15)

-nç : *ḳorḳunçluġ* (69b/13), *sėwünç* (19b/01)

-ş : *ėnişi* (13b/04), *saḳış* (47a/06), *uçuş* (15a/15), *üküş* (42a/11)

-t : *bulıt* (27b/10)

-UK : *açuḳ* (70a/15), *artuḳraḳ* (69b/11), *bıçuḳ* (13b/13), *bölükde* (64b/04), *buyruḳına* (33a/01)

-z : *boġuzındın* (42a/09)

1.3.1.4. FİİLDEN FİİL YAPMA EKLERİ

Metindeki fiilden fiil yapma ekleri şunlardır:

Süreklilik anlamı katan ekler:

-A- : *süredi̇ler* (48b/12)

Pasiflik-meçhullük anlamı katan ekler:

-l- : *açılıp* (61b/14), *ıẕırıldım* (71b/14), *tikilmiş* (11a/11)

-n- : *aşınġay* (18b/08), *baġlanur* (20a/02), *ḳılındı* (1b/04)

Faktitif anlamı katan ekler:

-Ar- *çıkardı* (2a/14), *kiterdi* (44a/12)

-DUr- : *aġdurġaylar* (20b/05), *azdurur* (51a/05), *çumdurġaylar* (14b/09), *kėltürdi* (21b/01),*öndürdi* (2a/07), *secde ḳıldurdı* (2a/13)

- gUr- : *kigürdi* (30b/02)

-gUz- : *körgüzdüm* (47b/01)

-t- : *ayttı* (1b/07), *azarlatmaḳ* (7a/08), *ėltgeyler* (12a/13), *mėn̂gzetti* (55a/11), sürttiler(45a/04)

-Ur- : *aşurdı* (46b/01) , *bitürdi* (48b/06), *ḳavşursun* (20a/12), *tėgrü* (3a/10)

Olumsuzluk anlamı katan ekler:

-mA- : *tėgmedi* (2b/05), *unutmasın* (1b/14)

Dönüşlülük anlamı katan ekler:

-n- : *ėglenmedin* (1b/09), *kizlendiler* (70a/15), *ötündi* (4a/14)

İşteşlik anlamı katan ekler:

-ş- : *aġlaştılar* (72a/04), *bulaştı* (33a/07), *esenleşti* (56a/15), *sözleşmezler* (5b/13), *toḳuştı* (53b/11), *tutuştı* (46a/10)

1.3.2. İSİMLER-ÇEKİM EKLERİ

1.3.2.1. ÇOKLUK EKİ

Çokluk eki +lAr şeklindedir:

ırmaḳlar (42a/01), *ḳarıncalarġa* (25a/08), *kişilerniñ*g (1b/10), *sünĝüler* (21b/13)

1.3.2.2. İYELİK EKLERİ

Metinde iyelik eklerinin kullanım şekli aşağıdaki gibidir. İyelik ekinden önce gelen yardımcı sesin ünlü uyumu düzenli değildir.

Teklik 1. şahıs : +m, +(I)m, +(U)m

dōstum (6a/06), *ḳarındaşım* (64a/10), *ümmetim* (57a/08)

Teklik 2. şahıs: +n̂g, +(I)n̂g, +(U)n̂g

könĝlüñgni (44b/03), *taḫtıñgnı* (30a/07), *tapuġuñgda* (52a/01), *yüziñg* (57b/14)

Teklik 3. şahıs: +I, +sI. Daima dar-düz ünlülüdür.

arḳasına (3b/09), *ėligin* (55b/10), *ėkisi* (54b/14)

Çokluk 1. şahıs: +mIz. Yalnız dar-düz ünlülü şekli bulunmaktadır.

ėkegümiz (49b/13), *ḳudretimiz* (3a/13), *könĝlümiz* (39a/08)

Çokluk 2. şahıs: +(I)n̂gIz. Yalnız dar-düz ünlülüdür.

iniñgizke (24b/14), *peyġamberlıḳıñgızḳa* (65b/11), *tėñgriñgiz* (23a/06)

Çokluk 3. şahıs:

kendüleri (52a/10), *uluġlarınıñg* (5b/05)

1.3.2.3. HAL EKLERİ

1.3.2.3.1. YALIN HAL (NOMİNATİF)

Yalın hal eksizdir. İsimlerin, sonuna herhangi bir hal eki gelmeden kullanılan biçimidir.

köpük (3a/08), *tėñgiz* (43a/14), *yıġaç* (24a/08)

1.3.2.3. 2. İLGİ HALİ (GENİTİF)

Metinde genitif hali ekleri +nIn̂g; +nUn̂g şeklindedir. Bununla beraber ekin kullanımı esnasında ünlü uyumu bakımından düzensizlik vardır.

tėgme *kökniñg* atı... (4b/06)

tėgme *köknin̂g* ferişteşi... (4b/07)

bularnıŋ̂ ṭā'atı... (4b/07)

tamuġnuŋ̂ tobduḳı... (6b/15)

...*tamuġnıŋ̂* at-ları... (9a/11)

ol *ḳuşnuŋ̂* başı... (10a/08)

Ḳaravaş sėniŋ̂, ḳul *sėnüŋ̂*, uçmāḫ, āḫiret *sėnüŋ̂*. (31a/10,11)

munuŋ̂ tėk tėwe... (32a/12)

... *ḳuşnıŋ̂* raḥm<ı> kėldi. (71b/15)

1. Teklik şahıs zamirinin genitif hali hem "mėnim", hem de "mėniŋ̂" şekli ile bulunmaktadır.

...*mėnim* öze yörigey-ler. (26b/05)

...*mėniŋ̂* sebebimdin... (7b/10)

Genitif eki almadığı halde cümle içinde genitif haline giren kelimeler de mevcuttur.

Anıŋ̂ uluġluḳını *hīç kim ėrse* ṣıfat ḳılur söz<i yoḳ> turur. (2b/12)

Bularnıŋ̂ uluġı *ferişte* atı kim turur? (4b/08)

Akkuzatif ekinin genitif fonksiyonu ile kullanıldığı bir örnek vardır:

Kendülerin *ulуların* öltürdi-ler. (55b/02)

1.3.2.3.3. YÜKLEME HALİ (AKKUZATİF)

Akkuzatif ekleri, fiili doğrudan doğruya etkileyen isimlerde bulunur. Metindeki akkuzatif ekleri +nI ve +n ekleridir.

+nI

*Yėti ḳat yėr**ni** kök**ni** yarattı.* (2a/03)

*ʿĀd bodı-nı**nı** evvel yėl birle helāk ḳıldı.* (6b/05)

*Ol ḳılsun ol nėçe yıl ḳılduḳu**nı*** (38b/04)

*… özüm**ni** munda kördüm.* (72a/09)

+n: Sadece iyelik eklerinden sonra kullanılır.

*Bu ferişte iki aẕaġı**n** ol yāḳūt öze urdı tayandı.* (3b/05)

*…ferişteler ḳamuġ yüzleri**n** Beytü'l-Maʿmūr tapa ḳılurlar.* (25b/09)

*Köŋ̂lindeki kėçkeni**n** bildi.* (30b/13)

Anınĝ közin *sıwadı.* (48a/13)

… kendülerin ululaın öltürdi-ler. (55b/03)

Bunlar dışında cümle içinde akkuzatif haline girdiği halde akkuzatif eki almayan kelimelere de rastlanmaktadır:

Eger bu tag̀-lar ***taşı*** *tamug̀ içindeki kükürt taşı-ḳa èltseler…* (7a/02)

Kökke fermān boldı: 'Yā kök! ***Suwunĝ*** *kötürgil!* (41b/10)

Mèn ***mālım*** *ve* ***cānım*** *ve* ***tenim*** *Tènĝri yolı içinde fedā ḳılayım* (42b/15)

Ayrıca akkuzatif ekinin genitif fonksiyonu ile kullanıldığı örnekler de mevcuttur:

Tègme ***ḳapug̀ın*** *kènĝligi maşrıḳ-ḳa mag̀rīb-ḳa tègrü turur.* (9a/04)

1.3.2.3.4. YÖNELME HALİ (DATİF)

Metinde kullanılan datif ekleri +gA, +kA, +A ekleridir.

+gA

dünyāge (21b/02), *faẓlınge* (64a/14), *gevherg̀a* (2b/15), *hīç kim ersege* (2b/05), *secdega* (4a/13), *şehrge* (63a/09), *tag̀ınge* (71a/07)

+kA

anlarḳa (6b/11), *ḳavmıḳa* (20b/07), *ḳıyāmetḳa* (3a/04), *muʿabbirlerḳa* (63b/14), *Muḥammedü'l Muṣṭafâḳa* (17a/11), *şīşe-ḳa* (70b/07), *Tengriḳa* (20b/08)

Bu ekin ünsüzünün yazılışıyla ilgili metinde bir düzensizlik mevcuttur. Aynı kelimeye gelen datif ekinin yazılışında bile bu düzensizlik görülmektedir:

Ṭāʿatı-nı nūr bulaḳa urg̀ay-lar ve maʿṣiyeti-ni ḳaranĝg̀u bulag̀a urg̀ay-lar. (12b/14,15)

Mūsâ-g̀a (22a/09) - *Mūsâ-ḳa* (22a/02)

+A (3. teklik şahıs iyelik ekinden sonra)

ḳulag̀ına (30b/03), *ortasına* (67a/07), *saḳına* (3b/11), *tègmesine* (12a/06), *yüzine* (30b/02)

1.3.2.3.5. BULUNMA HALİ (LOKATİF)

Bulunma hali ekinin metinde genellikle ünsüz uyumuna bağlı olduğu görülmektedir. Kullanılan lokatif ekleri +DA şeklindedir.

aramızda (46b/10), *ḫaṭīblıḳta imāmlıḳta* (26a/01), *orunda* (35b/06), *uçmāḫta* (61b/05), *vaḳtta* (13a/05)

+DA ekinin sadece lokatif değil, ablatif fonksiyonu ile kullanıldığı örnekler de bulunmaktadır:

Anda kėdin… (3a/14)

…bolup anda soŋ̂g yüz yıl kėçti. (63a/13)

Künlerde bir kün… (65b/07)

Zemherīrde sowuḳraḳ nė ol? (68b/04)

1.3.2.3.6. AYRILMA HALİ (ABLATİF)

Metinde +dAn ve +dIn ablatif ekleri kullanılmıştır.

+DIn

duʿādın (1b/14), *ḳamuġdın* (37b/14), *ḳazġuŋ̂gdın* (56a/08), *ḳorḳuġındın* (54b/11), *öŋ̂gümizdin* (22a/03)

"t" ile biten kelimelerde zaman zaman metatez gerçekleşmiş, kelime sonundaki "t" sesi ile ek bünyesindeki "d" sesi yer değiştirmiştir.

odtın (9b/01) < *otdın* (9b/02)

yāḳūdtın (5a/15) < *yāḳūtdın* (5a/05)

-dAn

andan (6b/01), *heybetinden* (3a/05), *içinden* (28b/06), *nażarından* (2b/16), *otdan* (24b/07)

1.3.2.3.7. EŞİTLİK HALİ (EKVATİF)

Metindeki eşitlik eki +çA şeklindedir.

barça nėrselerni (2a/08), *yėti ḳat kökçe ve yėti ḳat yėrçe* (6a/12,13), *ançada tayandı* (7b/01), *ṭāʿatı tuşınça* (13b/09), *ḳançа barsa* (58a/15)

1.3.2.3.8. VASITA HALİ (İNSTRUMENTAL)

Metinde Eski Türkçeden beri Türkçenin genel instrumental eki olan +n kullanılır.

ḳuşluḳın (35b/12), *üçün* (2b/10), yakın (40a/13), *yüzin* (13a/09)

1.3.2.3.9. YÖN EKİ (DİREKTİF)

Metindeki direktif ekleri +GArU, +rU, +rA ekleridir.

asra (3a/10), *içkerü* (55a/10), *ilgerü* (12a/13), *ḳayra* (59a/09), *kėrü* (31b/01), *soñgra* (59a/03), *taparu* (69a/14), *taşra* (34a/14), *yoḳaru* (3a/06)

Zamirlerden sonra bu ek +gAr şeklindedir:

añgar (21a/2)

1.3.2.4. AİTLİK EKİ

Bu ek bir nesneyi bağlı ve ait olduğu başka bir nesneye göre veya zaman ve mekân içindeki yerine işaret etmek suretiyle belirtir.[73]

Metnimizde bu ek hem kalın hem de ince sıradan ünlü ile kullanılmıştır.

havādaḳı ḳuşlarnı (2a/05), *maġrıb-daḳı kişi-leriñg* (9b/09), *Allâhu Taʿālâ kökdeki yarattuḳı ḳuş* (9b/14), *ḳamuġ-dın üstünki tamuġ* (9b/07), *ėlindeki ḫalāyıḳ* (42b/10)

İki örnekte ḳ'nın sedalılaşarak ġ'ya döndüğünü görmekteyiz:

maşrıḳ-daġı ḳapuġını (9b/08), *evvelġı rek'at* (71b/satır üstü)

1.3.3. SIFATLAR

1.3.3.1. NİTELEME SIFATLARI

Önüne geldikleri isimlerin vasıflarını, niteliklerini bildiren sıfatlardır. Metinde geçen bazı niteleme sıfatları şunlardır:

ėzgü müjde-ler (17b/11), *fezaʿ* ün (35b/06), *ḫaḳ* peygamber (34b/07), *ḫōş ün-ler* (10b/03), *ḳarı kişi* (40b/12), *ḳara libās* (19b/10), *ḳatıġ yadın* (4a/11), *körklüg ṣūret* (19a/15), *meñgü uçtmāḫ* (45a/11), *sarıġ yāḳūdtın* (5a/15), *yawuz yıẓıġ-lıġ* (7a/02)

[73] Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi**, İstanbul, Bayrak Yayınları, 2009, s. 161.

1.3.3.2. BELİRTME SIFATLARI

1.3.3.2.1. İŞARET SIFATLARI

Metinde geçen işaret sıfatları şunlardır:

bu *ferişteleri* (15b/15), ***ol*** *heybetli naẓarından* (2b/16), ***olġ*** *sāʿat* (22b/03), ***oloḳ*** *endām-ġa* (29a/04), ***uşol*** *yıġaç köligesinde* (14a/06)

1.3.3.2.2. SORU SIFATLARI

Metnimizde bulunan soru sıfatları şunlardır:

ḳayu *vaḳt* (6b/10), ***nė*** *yėr* (21b/05), ***nėçe*** *ferişteler* (5b/06)

1.3.3.2.3. BELİRSİZLİK SIFATLARI

Metinde bulunan belirsizlik sıfatları şunlardır:

cümle *tėnĝizlerni* (2a/07), ***barça*** *nėrselerni* (2a/08), ***ḳamuġ*** *cihān-nı* (2a/15), ***baʿżı*** *ḫaberde* (13a/04), ***envāʿī*** *zīnet* (31a/02), ***her*** *kün* (3a/04), ***tėgme*** *künde* (4b/02), ***telim*** *kerāmet-ler* (17b/10)

1.3.3.2.4. SAYI SIFATLARI

1.3.3.2.4.1. ASIL SAYI SIFATLARI

bėş *yüz yıl-lıḳ* (3b/05), ***bir*** *kün* (34a/11)

1.3.3.2.4.2. SIRA SAYI SIFATLARI

evvel *ürgüsi-ge* (27b/02), ***ilk*** *ḳat kök* (4b/09), ***altınç*** *ḳat* (5a/14), ***bėşinç*** *ḳat kök* (5a/11), ***ėkinç*** *ḫat* (10a/05)

1.3.3.2.4.3. KESİR SAYI SIFATLARI

yarım *kün* (30a/11), ***buçuḳ*** *kün* (13b/13)

1.3.3.2.4.4. ÜLEŞTİRME SAYI SIFATLARI

birer *burāḳ* (12a/06)

1.3.4. ZAMİRLER

1.3.4.1. ŞAHIS ZAMİRLERİ

1. Teklik Şahıs Zamiri:

Yalın hal	*mėn*
Akkuzatif hali	*mėni*
Datif hali	*maŋga*
Lokatif hali	*mėnde*
Ablatif hali	*mėndin*
Genitif hali	*mėnim, mėniŋ*
Ekvatif hali	-

2. Teklik Şahıs Zamiri:

Yalın hal	*sėn*
Akkuzatif hali	*sėni*
Datif hali	*saŋga*
Lokatif hali	-
Ablatif hali	*sėndin*
Genitif hali	*sėniŋ/sėnüŋ*
Ekvatif hali	-

3. Teklik Şahıs Zamiri:

Yalın hal	*ol*
Akkuzatif hali	*anı*

Datif hali	*anŋga*
Lokatif hali	*anda*
Ablatif hali	*andan, andın*
Genitif hali	*anıŋg*
Ekvatif hali	*ança*

1. Çokluk Şahıs Zamiri:

Yalın hal	*biz*
Akkuzatif hali	*bizni*
Datif hali	*bizge*
Lokatif hali	-
Ablatif hali	*bizdin*
Genitif hali	*bizim, bizinŋg*
Ekvatif hali	-

2. Çokluk Şahıs Zamiri:

Yalın hal	*siz*
Akkuzatif hali	*sizni, sizlerni*
Datif hali	*sizge, sizlerge*
Lokatif hali	-
Ablatif hali	-
Genitif hali	*sizinŋg*

Ekvatif hali	-

3. Çokluk Şahıs Zamiri:

Yalın hal	*anlar*
Akkuzatif hali	*anlarnı*
Datif hali	*anlarġa, anlarḳa*
Lokatif hali	-
Ablatif hali	*anlardın*
Genitif hali	*anlarnıŋ̂g*
Ekvatif hali	-

1.3.4.2. İŞARET ZAMİRLERİ

bu

Yalın hal	*bu*
Akkuzatif hali	*munı*
Datif hali	*muŋ̂ga*
Lokatif hali	*munda*
Ablatif hali	*mundın*
Genitif hali	*munuŋ̂g*
Ekvatif hali	*munça*

bular

Yalın hal	*bular*

Akkuzatif hali	*bularnı*
Datif hali	*bularġa, bularḳa*
Lokatif hali	-
Ablatif hali	*bulardın*
Genitif hali	*bularnıŋ̂ġ*
Ekvatif hali	-

munlar (<bunlar)

Yalın hal	*munlar*
Akkuzatif hali	*munlarnı*
Datif hali	*munlarḳa*
Lokatif hali	*munlardın*
Ablatif hali	-
Genitif hali	-
Ekvatif hali	-

1.3.4.3. BELİRSİZLİK ZAMİRLERİ

barçası (35b/07), *barı* (47a/10), *biri* (28b/15), *biregü* (23b/12), *cümlesini* (35a/12), *fulān* (13a/01), *hīç kim ėrse* (38a/03), *nėme* (14b/04), *nėrse* (33a/06)

1.3.4.4. SORU ZAMİRLERİ

ḳança (22b/07), *ḳandın* (69b/13), *ḳanı* (28a/15), *ḳayda* (25a/07), *ḳaydın* (71a/12), *ḳayusı* (56a/10), *kim* (17a/13), *nė* (2b/11), *nėgü* (60a/12)

1.3.5. ZARFLAR

1.3.5.1. HAL ZARFLARI

Metinde bulunan hal zarflarından bazıları şunlardır:

Bu yip birle mėnim ėligim aẕaḳım ***berk*** *baġlaġıl.* (33a/03)

Sėn mü ėrdiñg kim ***böyle böyle*** *ḳılur ėrdiñg?* (55a/03)

Taḳı ***ėyle*** *tėrler...* (30a/10)

Circīs anı ***andaġ*** *kördi…* (42b/13)

1.3.5.2. MİKTAR ZARFLARI

Kim-niñg ṭāʿatı ***az*** *bolsa...* (13b/10)

Cihān barça ***kap-ḳara*** *bolġay.* (27b/15)

Yana ***bir*** *çaḳırdı.* (70b/15)

Resūl cuhūdlarḳa ***hīç*** *ėglenmedin cevāb bėrdi.* (1b/09)

Yawlaḳ ***ḫurrem*** *<bolup> ayġay-lar:* (14a/05)

...tikilmiş taşı ***ḳamuġ*** *yinçü mercān-dın ve zeberced <ü> yāḳūt-dın turur.* (11a/12)

Ançа *yoḳaru kötürdi-ler anı…* (38a/11)

Tėnġri-niñg kitāb-ların ***tėlim*** *oḳup* (59a/11)

Ton-ları ***tükel*** *barçın ėrdi.* (21b/11)

Fesād ve maʿṣiyet ***üküş*** *bolsa* (56b/08)

1.3.5.3. YER ZARFLARI

Bėrü *kėlgil!* (31a/05)

İçkerü *kirdi.* (55a/10)

Kėrü *yanġıl kendü ḥāliñge!* (40a/08)

Narurаḳ *bardı-lar.* (60a/04)

Firʿavn-ı laʿīn ***taşra*** *çıḳar ėrdi.* (34a/14)

Hīç kim ėrse ***yaḳın*** *barmadı…* (40a/13)

Melekü'l-Mevt hīç başı-nı ***yoḳaru*** *kötürmez.* (17b/08)

1.3.5.4. ZAMAN ZARFLARI

Burun *mu kėmüşür sėn...* (34b/09)

Uġan iẕi ʿazze ve celle ***derḥāl*** *idrīs-ni ḳayra tirgüzdi.* (60b/09)

... ***ėmdi*** *mescid turur.* (37b/05)

Ėrte *ḳıyāmet bolgay!* (26b/14)

ʿĀd bodı-nını ***evvel*** *yėl birle helāk ḳıldı.* (6b/05)

... ***henüz*** *titreyü turur...* (3a/04)

İlk *yekşenbe kün ėrdi kim ibtidā ḳıldı.* (2a/02)

Mevlâ ʿazze ve celle ***ḳayra*** *tirgüzdi.* (59a/09)

Aẕaḳ-ları ***nāgāh*** *batġay.* (22b/01)

Tėnĝri ʿazze ve celle tirgüzdi ***tekrar.*** (45b/04)

Kükürt ***terk*** *yaḳılġan turur.* (7a/01)

Tünle *ḳamuġ ʿıyāl-ları birle yattı-lar.* (41a/04)

Ol sāʿat yėl ***yana*** *tėrdi ol külni.* (49a/05)

Tėnĝri ʿazze ve celle ***yarın*** *ḳıyāmet kün buyurġay...* (12b/09)

1.3.5.5. SORU ZARFLARI

Ḳaçan kim *anlarḳa kündüz bolsa...* (6b/11)

...içindekiniñ ḥāli ***nėtek*** *bolġay* (9b/11)

nişe *ayttıñ...* (25a/03)

1.3.6. FİİLLER

1.3.6.1. FİİL ÇEKİM EKLERİ

1.3.6.1.1. ŞAHIS EKLERİ

Çekimli fiilerde hareketi yapan veya olan şahsı ifade eden şahıs ekleri, şahıs zamiri şeklinde veya iyelik eki menşeli ekler biçiminde bulunmaktadır. Şahıslara göre kullanılan ekler ve zamirler ile bunların hangi kiplerle birlikte kullanıldığı tabloda gösterilmiştir:

	Teklik	Çokluk
1. şahıs	*-AyıM, -AyIn* (emir kipi)	*-K* (görülen geçmiş zaman)

	-m (görülen geçmiş zaman)	*miz, biz* (geniş zaman)
	(şart)	biz(gelecek zaman)
	mėn (geniş zaman)	*-AlIm, -AlInĝ* (emir kipi)
	(öğrenilen geçmiş zaman)	
	(gelecek zaman)	
	(şart)	
2. şahıs	*-nĝ* (görülen geçmiş zaman)	*nĝuz* (görülen geçmiş zaman)
	sėn (geniş zaman)	*siz* (geniş zaman)
	(öğrenilen geçmiş zaman)	(gelecek zaman)
	(gelecek zaman)	*-nĝ, -nĝlAr* (emir kipi)
	-GIl (emir kipi)	
3. şahıs	*-sUn* (emir kipi)	*-lAr* (görülen geçmiş zaman)
		(geniş zaman)
		(öğrenilen geçmiş zaman)
		-sUnlAr (emir kipi)

1.3.6.1.2. ŞEKİL VE ZAMAN EKLERİ

1.3.6.1.2.1. BİLDİRME KİPLERİ

1.3.6.1.2.1.1. GENİŞ ZAMAN

Fiilin belirli bir zamanı değil, bütün zamanları ifade ettiğini gösteren kiplerdir. Metinde geniş zaman kipi şahıslarla birlikte şu şekilde kullanılmıştır:

-Ur +şahıs zamiri

	Teklik	Çokluk
1. şahıs	*uwtanur mėn* (14b/04)	*körer ḳılur miz* (65b/12)
	ėşitür mėn (65b/07)	*kemüşür biz* (34b/09)
2. şahıs	*alur sėn* (17b/13)	-
	sözleyür sėn (21b/04)	
3. şahıs	*bolur* (1b/12)	*fermānlayurlar* (19a/02)
	açılur (20b/02)	*yuyurlar* (19a/02)
	yıġlayur (6a/07)	*atayurlar* (64a/14)

İki örnekte geniş zaman ekinin ünlüsünün dar-düz olduğu görülür:

ḳalır (61b/06), *turır* (14b/11)

-r + şahıs zamiri

	Teklik	Çokluk
1. şahıs	-	*tiler biz* (32b/01)
2. şahıs	*aldar sėn* (51a/12)	*tiler* siz (32a/06)
3. şahıs	*yarlıḳar* (3a/14)	*tėrler* (12a/14)

-Ar +şahıs zamiri

	Teklik	Çokluk
1. şahıs	*baḳar mėn* (17b/14)	*tutar biz* (14b/03)
	körer mėn (51b/06)	*tiler biz* (39a/08)
2. şahıs	*sunar sėn* (31a/09)	*tiler siz* (32a/06)
	yıġar sėn (43a/10)	
3. şahıs	*çıḳar* (10b/01)	*ögerler* (5a/13)
	kėçer (11a/14)	*tutarlar* (16a/06)

Geniş Zamanın Olumsuzu

Geniş zamanın olumsuzu –mAz / -mAs + şahıs zamiri ile yapılmıştır.

	Teklik	Çokluk
1. şahıs	*ḳolmaz mėn* (14a/14)	-
	bilmez mėn (20a/06)	
	turmas mėn (69a/13)	
2. şahıs	*çıḳmaz sėn* (16a/14)	*ḳorḳmaz siz* (40a/01)
		kėlmez siz (40a/08)
3. şahıs	*ḳarār kılmaz* (3a/05)	*oḳımazlar*. (11b/06)
	ėritmez (5a/03)	*ḫālī bolmazlar* (6b/09)
	mėn̂gzemez (5b/09)	

1.3.6.1.2.1.2. GÖRÜLEN GEÇMİŞ ZAMAN

-DI/-DU + şahıs eki

	Teklik	Çokluk
1. şahıs	*ḳurtuldum* (13a/13)	*yarattuḳ* (2b/05)
	oḳıdım (15b/13)	*yaratılduḳ* (69b/03)
2. şahıs	*bozdun̂g* (14a/12)	*boldun̂guz* (14b/02)
	tüştün̂g (71b/07)	
3. şahıs	*yarlıḳadı* (2b/06)	*kėltürdi-ler* (3b/04)
	secde ḳıldurdı (2a/13)	

1.3.6.1.2.1.3. ÖĞRENİLEN GEÇMİŞ ZAMAN

-mIş+şahıs zamiri

	Teklik	Çokluk
1. şahıs	*maḫrūm bolmış mėn* (71b/12)	-
	unutmış mėn (61a/11)	
2. şahıs	*olturmış sėn* (17b/12)	-
3. şahıs	*kıtmiş* (15a/12)	*uġramış-lar* (10b/06)
	körinmiş (23a/02)	

-ıp turur

Metinde -Ip turur şekliyle öğrenilen geçmiş zamanın karşılandığı görülmektedir. Yalnız teklik 3. şahıs için kullanılan bu şeklin bazı örnekleri şunlardır:

bėzenip turur (61b/15), *kėçip turur* (15b/12), *yaratıp turur* (6a/12), *yād kılıp turur* (12b/03)

1.3.6.1.2.1.4. GELECEK ZAMAN

-gAy + şahıs zamiri

	Teklik	Çokluk
1. şahıs	*bulġay mėn* (43a/03)	*ınanġay biz* (32b/02)
	ėndürgey mėn. (39b/01)	
2. şahıs	*kėltürgey sėn* (33b/01)	*helāk bolġay siz* (25a/05)
	yarlıḳaġay sėn (10b/12)	
3. şahıs	*bėrgey* (12b/05)	*mündürgey-ler* (12a/12)
	ayġay (14a/04)	

1.3.6.1.2.2. TASARLAMA KİPLERİ

1.3.6.1.2.2.1. EMİR KİPİ

	Teklik	Çokluk
1. şahıs	*barayım* (7a/10)	*bolalım* (40a/11)
	tėreyin (34a/10)	*tutalıŋ̂g* (70a/11)
	ündeyim (43a/02)	
2. şahıs	*kirgil* (3a/15)	*miniŋ̂g* (12a/10)
	açġıl (13a/14)	*ėltiŋ̂gler* (19a/10)
	ayıtġıl (18b/05)	
3. şahıs	*tursun* (20a/11)	*aytsunlar* (46b/08)
	ėndürsün (39a/03)	

1.3.6.1.2.2.2. ŞART KİPİ

	Teklik	Çokluk
1. şahıs	*kötürsem* (32a/14)	*işlesek ėrdük* (39a/01)
	içse mėn (57b/09)	
2. şahıs	*körse sėn* (70a/03)	*tiler ėrseŋ̂giz* (45b/08)
	sürseŋ̂g (7a/10)	
	körseŋ̂g sėn (69b/09)	
3. şahıs	*yörise* (70b/05)	*ėltseler* (7a/03)
	açsa (13a/14)	*açsalar* (9b/09)

1.3.6.1.2.2. GEREKLİLİK KİPİ

-ġu kėrek

urġu kėrek (23b/06)

1.3.6.1.2.3. BİRLEŞİK ÇEKİMLER

1.3.6.1.2.3.1. HİKAYE BİRLEŞİK ÇEKİMİ

ÖĞRENİLEN GEÇMİŞ ZAMANIN HİKÂYESİ

buyurmış ėrdi (32b/12), *tėgmiş ėrdi* (21b/15), *yaratmış ėrdi* (2a/15), *yumurlanmış ėrdi* (3a/08)

GELECEK ZAMANIN HİKÂYESİ

aḳġay ėrdi (7a/03), *aşınġay ėrdi* (18b/08), *bī-hūş bolgay-lar ėrdi* (6a/02), *çoḳraġay ėrdi* (9b/10), *ḳoẕġay ėrdiṅ* (56a/05), *örtegey ėrdimiz* (69a/09), *yaratḳay ėrdi* (2b/06)

GÖRÜLEN GEÇMİŞ ZAMANIN HİKÂYESİ

ʿahd ḳıldıṅ ėrdi (14a/12), *kėmiştüṅ ėrdi* (48b/05), *öltürdüm ėrdi* (45b/03), *tiledi ėrdi* (41b/03)

GENİŞ ZAMANIN HİKÂYESİ

barur ėrdim (7a/05), *maḳṣūdum ėrmez ėrdi* (7a/08), *ögrenürler ėrdi* (24a/13), *rūze tutar ėrdi* (7b/06), *topuḳındın kėçmez ėrdi* (6a/15), *töşeyürler ėrdi* (24a/10), *yıġlayur ėrdi* (7b/02)

ŞART KİPİNİN HİKÂYESİ

bilse ėrdim (15a/07), *ursalar ėrdi* (18b/07)

1.3.6.1.2.3.2. RİVAYET BİRLEŞİK ÇEKİMİ

GENİŞ ZAMANIN RİVAYETİ

ḳıyāmet bolmas ėrmiş (27a/02)

1.3.6.1.2.3.3. ŞART BİRLEŞİK ÇEKİMİ

GÖRÜLEN GEÇMİŞ ZAMANIN ŞARTI

aytu berdim ėrse /7b/15), *bütmedi-ler ėrse* (20a/15), *ıẕur boldı ėrse* (20b/07), *naẕar ḳıldı ėrse* (3a/01), *oḳıdım ėrse* (7a/15)

GENİŞ ZAMANIN ŞARTI

kemüşür ėrsen̂giz (3b/10), *tiler ėrsen̂g* (49b/15), *tileyür ėrsen̂g* (70a/09), *uçar ėrsen̂g* (15b/01), *yarlıḳamaz ėrsen̂g* (7a/11)

1.3.6.1.3. FİİL ÇEKİMİNDE SORU

Fiil çekiminde soru "mu" soru ekiyle yapılır. İnce ünlülü kelimelerden sonra ek, ünlü uyumuna bağlı olarak ince ünlülü yazılmıştır.

Ḳaldı-lar mu yā ġarḳ ***mu*** *boldılar ėrki?* (22b/07)

Sėn fulan ėrmez ***mü*** *sėn?* (41a/10)

Tėn̂gri-ge īmān keltürür ***mü*** *siz…* (32a/15)

1.3.6.2. İSİM-FİİLER

-mAk

Fiilerin hareket isimlerini yapan ektir. Zaman anlamı bulunmamaktadır.

*āsān bol-****maḳ*** (1b/05), *yıġla-****maḳ****-ı-nı* (6a/05), *öte-****mek****-ke* (10b/11), *bar-****mag̀****-a* (14b/03), *tapun-****maḳ****-dın* (32a/03), *yė-****meg****-e* (47b/13)

1.3.6.3. SIFAT-FİİLLER

Sıfat-fiilleri oluşturan ekler, fiillere gelip onlara isim özellikleri kazandıran, eklendiği kelimeye cümle içinde sıfat(/adlaşmış sıfat) fonksiyonu kazandıran eklerdir.

Metinde bulunan sıfat-fiil ekleri şunlardır:

Geçmiş Zaman Sıfat-Fiil Ekleri

-dIK/ -dUk

*…men ża'īf yaratulma-****duḳ*** *ḳul kėrek ėrdim.* (9b/13)

*…dünyāda yaratıl-**duḳ**-dın bėrü…* (11b/10)

*…tėg-**düg**-i yoḳ ėrdi.* (23b/11)

*…mėnin̂g ẓulm ḳıl-**duḳ**-u-m-nı…* (25a/07)

*Ten̂gri ʿazze ve cellenin̂g tile-**düg**-i…* (28a/05)

*…kör-**düg**-ü-m yoḳ ėrdi* (48b/04)

Bu ekin ardından lokatif ekinin gelmesiyle, kelime cümle içinde zarf-fiil fonksiyonu kazanır:

*Ḳamuġ cemʿ bol-**duḳ**-ta* (25b/09)

*Bıçaḳ san̂ga tėg-**dük**-te* (33a/03)

-mIş

11.-14. yüzyılların Orta Asya Türkçesi metinlerinde umumî olduğu söylenen[74] bu ek metnimizde sıkça görülmektedir.

*Ol öl-**miş**-ler toprakı…* (28b/10)

*…rāst bol-**mış**-dın son̂g…* (29a/05)

*…suwsa-**mış** yan̂glıġ…* (42a/09)

*…yumurlan-**mış** kül…* (49a/08)

*Bilmedi ferişte ėr-**miş**-i-ni.* (59b/04)

*…mėn ögren-**miş** ʿilm…* (66a/12)

*…kör-**miş**-i-m yoḳ* (72a/07)

Geniş Zaman Sıfat-Fiil Ekleri

-gAn

*…yoḳaru çıḳ-**ġan** tütündin…* (3a/06)

*Kükürt terk yakıl-**ġan** turur.* (7a/01)

*…Tėn̂gri-din özge bil-**gen** yoḳ.* (11a/07)

*…tevrīt tile-**gen**-ler-ni…(*62b/07)

*…pend bėr-**gen** ḳarındaş…* (64a/11)

Bu ek "uġan" kelimesinde kalıplaşarak özel isim meydana getirmiştir:

*…u-**ġan** erklig Tėn̂gri…* (61a/15)

-gli

[74] Eckmann, János, **Çağatayca El Kitabı**, Ankara, Akçağ Yayınları, 3. baskı, 2005, s.104

Eski Türkçe döneminde çok kullanılan bir sıfat-fiil ekidir. Metinde tek örneği vardır.

*…ṣavmaʿası birle yörü-**gli**…* (20b/06)

-mAz

"-r, Ar, -Ur" geniş zaman sıfat-fiil ekinin olumsuzudur.

*…ınan-**maz** kişi-ler…(*49b/03)

*Ol közi kör-**mez** yiğit…* (66b/03)

-r, Ar, -Ur

*…sözleş-**ür** bolsa…* (16b/01)

*…mėnin̂g sėw-**er** resulüm…* (21a/02)

*…özine oḫşa-**r** körmiş yoḳ ėrdi.* (31a/04)

*…boġuzla-**r** ḳoy tėk…* (33a/01)

*…rūze aç-**ar** vaḳt…* (47b/12)

Gelecek Zaman Sıfat-Fiil Ekleri

-gU

Bu ek gelecek zaman ve gereklilik ifade etmektedir. Çağataycadan önceki devirlerde sıklıkla kullanılmıştır.

... aẓın *bar-**ġu**-m* yėrim yoḳ. (7a/12)

*…kėç-**gü*** kėrek. (13b/02)

Ḳamuġ tirigler *öl-**gü*** tururlar. (36b/08)

…tapa *bar-**ġu**-ḳa* ārzūsı kėldi (59b/01)

Nėrse *ḳıl-**ġu*** kėrek (61a/08)

*…yörime-**gü*** yėrge… (71a/12)

1.3.5.3. ZARF-FİİLLER

Metinde geçen zarf-fiil ekleri şunlardır:

-A

*aç-**a** bėrin̂*gler (19a/14), *aş-**a*** başladı (23b/08), *ör-**e** turur* (25b/15), *ḳoş-**a** ḳoş-**a*** (62a/02)

-mAdIn

*ėglen-**medin*** (1b/09), *okut-**madın*** (20b/08), *toġ-**madın*** (52b/04)

-gInçA/-kInçA

*aç-**ḳınça*** (6b/09), *körme-**ginçe*** (69a/12)

-U

*öğret-**ü*** bėrdi (1b/08), *iŋ̂gle-y-**ü*** başladı (32b/03), *sawaş-**u*** turdı-lar. (34b/14), *ör-**ü*** turdı (39a/10), *öltür-**ü*** bilmedi (66a/11)

-UncA

-gInçA/-kInçA ekinin başındaki ünsüzün düşmesi ile oluşmuştur. Tek bir örnekte karşımıza çıkar.

*tėgür-**ünce*** (25b/08)

-uçak

Batı Türkçesinin ilk devirlerinde sıklıkla kullanılan bir ektir.

*ur-**uçaḳ*** (13b/09)

-GAlI

*öl-**geli*** (47a/07), *yė-**geli** unamadı* (59b/07), *toġ-**ġalı*** (65b/12)

-p / -Ip / -Up

*yun-**up*** (10b/10), *ḳapsa-**p*** (26b/01), *ınan-**ıp*** (64a/14), *yügür-**üp*** (67a/09)

-dUkDA

*yayıl-**duḳta*** (21b/15), *cemʿ bol-**duḳta*** (25b/09), *tėg-**dükte*** (33a/03), *yarat-**tuḳda*** (3a/13), *yaratıl-**duḳdın** bėrü* (11b/10), *ḳanat ur-**duḳta*** (10a/14)

-erde /-urda

*ʿibādet ḳıl-**urda*** (10b/05), *ėn-**erde*** (52b/15)

-mIşDA

*tur-**mışta*** (41a/14), *sanç-**mışda*** (59a/13)

1.3.6.5. BİRLEŞİK FİİLLER

1.3.6.5.1. BİR İSİM VE BİR FİİLDEN OLUŞAN YARDIMCI FİİLLER

Genellikle Arapça ya da Farsça kökenli bir kelime ile bir yardımcı fiilin yan yana gelerek bir hareketi ifade etmesi hadisesidir. Metinde bu şekilde kullanılan birleşik fiiller şunlardır:

al-

menfaʿat almaġay-lar ėrdi (41b/06)

bėr-/ber-:

cevāb bėrdi (1b/09), *ḫaber bėrür* (6b/14), *dürūd bėrür* (25b/11), *at bėrdi-ler* (30a/04), *ḳonaḳ bėrdi* (58a/12), *destūr bėrgil* (69a/12)

bol-

tėmek bolur (1b/12), *ḫālī bolmaz-lar* (6b/09), *meşġūl boldı-lar* (10b/10), *bī-hūş bolġay-lar* (13a/08), *cemʿ bolduḳta* (25b/09), *müteḫayyir bolup* (39b/13), *dermānde boldum* (46a/05), *mütābiʿ bolduñg* (51a/12), *ėmīn bolġay* (56b/14) *sözleşür bolsa* (16b/01), *açar bolsa* (54a/03), *ḳatılmış bolġay* (28b/11), *kėçmez boldı* (66a/10)

işle-

renc işlemek (31b/13)

ḳal-

müteḫayyir ḳalıp (15b/02), *mīrāṣ ḳaldı* (53a/14)

kėl-

aġır kėlse (12b/15), *edeb-ke kėlmez siz* (40a/08)

kėltür-

fermān kėltürdi (16a/15), *īmān kėltürürmü* (32a/15)

ḳıl-:

ṭaṣnīf ḳılındı (1b/04), *ṭaleb ḳıldı-lar* (1b/13), *taḳdīr ḳıldı* (2a/09), *secde ḳıldurdı* (2a/13), *naẓar-ı raḥmet ḳıldı* (2b/13), *yād ḳılur* (4a/05), *ḳaṣd ḳıldı* (23a/07), *yoḳ ḳılgay mėn* (38b/04), *vaṣiyyet ḳılġıl* (56a/06)

kötür-

nişān kötürsem (32a/14)

tart-

ḳılıç tarttılar. (52a/07)

tegür-

feryād tėgürgil (52a/02)

töndür-

yüz töndürdi-ler (35b/09)

tut-

yalġan-ḳa tutup (20a/15), *emānet tutġıl* (21a/04), *kėrü tut* (31b/01), *ārām tutsun* (31b/07), *yolġa tuttı* (53b/01)

tüş-

ḳorḳuġ tüşti (41a/07), *kön̂gline tüşti* (55b/08)

ur-

mühr urdı (41a/12)

1.3.6.5.2. İKİ FİİLDEN OLUŞAN YARDIMCI FİİLLER

1.3.6.5.2.1. YETERLİK

bil-

yıġa bilmedi (53b/06), *ḳatlanu bilmedi* (55b/08), *öltürü bilmedi* (66a/11)

1.3.6.5.2.2. TEZLİK

bėr-

ögretü bėrdi (1b/08), *ḳısmet ḳılu bėrdi* (2a/08), *ızu bėrür* (6b/05), *kiterü bėrgey* (14a/05), *töşeyü bėrin̂gler* (19a/14), *yıġa bėrgil* (44b/01), *tirgüzi bėrgil* (60b/08)

1.3.6.5.2.3. SÜREKLİLİK

başla-, tur-

titreyü başladı (3a/02), *ıġlayu başlaġay-lar* (14b/01), *aşa başladı* (23b/08), *in̂gleyü başladı* (32b/03), *kükreyü başladı* (46a/12), *öre turur-lar* (16a/05), *ḳapsap turur* (26b/01), *baḳa tururlar* (67b/15), *saḳlap turur* (70b/10)

1.3.7. EDATLAR

Tek başlarına manaları olmayan, sadece gramer vazifeleri bulunan, birlikte kullanıldıkları kelimelerin, kelime gruplarının, cümlelerin kullanılışlarına ve ifade kabiliyetlerine yardım ederler.[75] Edatlar, yapıları ve yanında bulundukları kelime/kelime grubuna kazandırdıkları anlam bakımından çeşitli gruplara ayrılarak

[75] Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi**, İstanbul, Bayrak Basım Yayım Dağıtım, 2000, s.348.

incelenirler. Çalışmamızda edatlar, kullanım biçimlerine göre üç ana başlık altında ele alınacaktır:

1.3.7.1. ÜNLEM/SESLENME EDATLARI

Duygu ve heyecan ifadesi olup bazı durumlarda hitap anlamı da taşımaktadır.

dirīġā (7b/10), *ėy* (18b/14), *her-āyine* (66b/11), *ḫuẕāyā* (7a/09), *ilâhī* (21a/10), *lebbeyk* (50a/15), *vāveylâ* (9b/06), *vay* (39b/15), yā (22b/05)

1.3.7.2. BAĞLAMA EDATLARI

Bunlar kelimeden küçük dil birliklerini, kelimeleri, kelime gruplarını ve cümleleri şekil veya mana bakımından birbirine bağlayan, onlar arasında bir irtibat kuran edatlardır.[76]

ammā (57a/10), *daġı* (66b/05), *eger* (31b/03), *hem* (2a/11), *kim* (22a/05), *meger* (23a/11), *takı* (18a/10), *ve* (35b/08), *ve hem* (2a/11), *ve ḫattā* (16b/02), *velī* (61a/12), *velīkin* (45b/03), *vü* (5b/10), *yā* (22b/07), *yaʿnī* (10b/13), *yėme* (21b/04),

1.3.7.3. SON ÇEKİM EDATLARI

İsimlerden sonra gelerek bağlı olduğu isimle cümlenin diğer unsurları arasında zaman, mekân, cihet, tarz, başkalık vb. gibi bakımlardan çeşitli ilgiler kuran kelimelerdir.[77]

Vasıta-Beraberlik: *birle* (18a/10), *ile* (23a/10)

Sebep: *üçün* (12b/10)

Benzerlik: *kıbi* (18b/02), *munĝlı* (18b/06), *tėk* (29b/03), yanĝlıġ (42a/09)

Zaman edatları: *burun* (23b/11), *dėk* (18b/06), *kėdin* (3a/14), *kėẕin* (60b/05), *tėgi* (37b/12), *tėgin* (18b/08), *tėgrü* (16a/04)

Yer-yön edatları: *ara* (61b/15), *asra* (63b/02), *ilgerü* (12a/13), *koẕı* (42a/09), *öze* (17b/03), *özre* (51b/03), *tapa* (35b/01), *tėgi* (10b/08), *tėgrü* (19a/08), *utru* (34b/07), *üstün* (9a/14)

Başkalık: *artuḳraḳ* (69b/11), *aẕın* (7b/14), *özge* (21b/06)

---

[76] Muharrem Ergin, **a.e.**, s.352.

[77] Necmettin Hacıeminoğlu, **Harezm Türkçesi ve Grameri**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No.3405, Ankara 1997, s. 102.

II. BÖLÜM: METİN

ʿArab-dın bėş peyġamber boldı: Şuʿayb, Hūd, Ṣāliḥ, İsmāʿīl Muḥammed[78]

[1b] [1]*bismi'l-lāhi'rraḥmāni'r-raḥīm*

[2]*el-ḥamdü li'l-lāhi rabbi'l-ʿālemīn ve'l-ʿāḳıbetü li'l-muttaḳīn velā ʿudvāne illā ʿale'ż* [3]*żālimīn ve'ṣ-ṣalātu ve's-selāmü ʿalâ muḥammedin ve ālihi ecmaʿīn* [4]*ve sellim* **teslīm**[en] **keşīrā**[79].

Bu kitāb Türkçe ṭaşnīf ḳılındı, [5]müsülmān-larḳa āsān bolmaḳ üçün. Cuhūdlar *ʿaleyhimü'l-laʿne* [6]kėlip Resūl-ḳa *ʿaleyhi's-selām* yėtmiş bir **suvāl** ḳılıp ṣavāb [7]öze **cevāb** bulduḳ-ları, Mevlâ yarlıġı birle. Cebrāyīl ayttı: [8]*ṣalavatu'l-lāhu ʿaleyhi ve selamuhu* kėlip Resūl-ḳa ögretü bėrdi. [9]Resūl cuhūdlarḳa hīç ėglenmedin cevāb bėrdi. [10]Cümle ozaḳı kėçgen kişi-lerniñ ḳıṣṣaları maḫlūḳāt [11]ve mevcūdāt-nıñ beyānı. Bu kitāb atı **Sirācü'l Ḳulūb** [12]turur. Maʿnīsi andaġ tėmek bolur, köñgül-ler çerāġı tėmek bolur. [13]Uluġ muʿtemedler ṭaleb ḳıldı-lar ėrse, Türkçe ėwürdi-miz. Müsülm[ān] [14]duʿādın unutmasun tėp, ümīẕ üçün, Allāhu taʿālâ [fermānı] [15]birle.

[BİRİNCİ SUÂL]

Suvāl ḳıldı-lar cuhūdlar *ʿaleyhimü'l-laʿne*: "<Ḥaḳ taʿālâ> dünyānı 'arş[nı] **[2a]** [1]ḳaç kün-de yarattı?" Resūl *ʿaleyhi's-selām* **cevāb** andaġ aydı kim: "Altı [2]künde yarattı" tėp.

İlk yekşenbe kün ėrdi kim ibtidā ḳıldı. [3]Yėti ḳat yėrni kökni yarattı.

Düşenbe ėrdi; aynı künni yarattı, [4]yulduzlar yarattı. Felek içinde ornattı.

Seşenbe kün ėrdi; [5]cümle pāy-larnı, cānvarlarnı, havādaḳı ḳuşlarnı, kök [6]içindeki ferişte-lerni yarattı.

Cehārşenbe kün ėrdi kim deryālarnı, [7]cümle tėñgizlerni, yėl-lerni yarattı. Nebāt-larnı öndürdi. [8]Cümle maḫlūḳāt-larnı, rūzlarnı ḳısmet ḳılu bėrdi. Barça [9-10]nėrselerni taḳdīr ḳıldı. *Ḳavluhū taʿālâ* [80] قِى اَرْبَعَةِ اَيَّامٍ سَوَآءً لِلسَّآئِلِين

[78] Sayfanın üst kısmına yazılmış, metinden bağımsız bir ibaredir.

[2] "Esirgeyen ve bağışlayan Tanrı'nın adı ile. Hamd âlemlerin rabbinedir ve güzel akıbet ancak inananlarındır ve düşmanlık ise ancak zalimleredir, selâm ve salât Muhammed hazretlerine ve onun bütün ailesinedir, onlara çokça selâm olsun."

Penc-şenbe kün ėrdi; uçmāḥ-nı, cümle ḥūrī-lerni [11]ḳuṣūrı niʿmeti taḫtı baḫtı birle yarattı ve hem tamuġ-nı cümle ʿaẕābı [12]ve ʿuḳūbeti birle yarattı.

Āẕīne kün ėrdi kim ādemni ḥavvānı yarattı. [13]Āẕīne kün ėrdi feriştelerni ādem-ḳa secde ḳıldurdı. Āẕīne kün [14]ėrdi, uçmāḥ-ḳa kiwürdi. Aẕīne kün uçmāḥ-dın çıḳardı.

[15]Şenbe kün ėrdi kim ḳamuġ cihān-nı yaratmış ėrdi. Tamām ārāste **[2b]** [1]ḳılmış ėrdi. Ve hīç nėrse ėksügi yoḳ ėrdi. Nėtek kim yarlıḳar: [2-3] [81] وَلَقَدْ خَلَقْنَا السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِى سِتَّةِ اَيَّامٍ وَمَا مَسَّنَا مِنْ لُغُوبٍ Maʿnīsi ol bolur kim "Yėdi ḳat yėrni ve yėti ḳat kök-ni, [4]aradaḳı cümle uçmāḥ-nı ve tamuġ-nı, cānavarlarnı, cümle maḫlūḳāt [5]ve mevcūdāt-nı altı künde yarattuḳ. Hīç kim ėrsege ėmgek tėgmedi." [6]tėp yarlıḳadı.

Cümleni ṭarfetü'l-ʿayn içinde yaratḳay ėrdi. Ammā [7]ḳul-larıṅġa töleklik āhestelıḳ ögretü bėrdi. Nėtek Resūl [8]aydı *'aleyhi's-selām* yarlıḳar: ***El-ʿaceletü min e'ş-şeyṭān ve't-teenī min e'r-raḥmān.***[82] [9]Ėweklik{lik} Şeyṭān-dın turur, töleklik Raḥmandın turur [10]tėmek bolur. Bu ḥikmet üçün Allāhu taʿālâ altı künde yarattı.

[İKİNCİ SUAL]

Suvāl ḳıldı-lar [11]cuhūdlar *ʿaleyhimü'l-laʿne*: "Ḥaḳ <taʿālâ> cümlelėrdin aşnu ne yarattı?" Resūl *ʿaleyhi's-selām* [12]**cevāb** bėrdi: "Cümledin aşnu bir gevher yarattı. Anıṅġ uluġluḳını hīç[83] [13]kim ėrse ṣıfat ḳılur söz<i yoḳ> turur."

<Ḥaḳ taʿālâ> kündin kün naẓar-ı raḥmet ḳıldı. [14]Ol gevher ulġay-dı. Tėṅġri *tebareke ve taʿālâ* bir kün naẓar-ı heybet [15]birle ol gevherġa naẓar ḳıldı ėrse, ol gevher Tėṅġri *ʿazze ve celle* [16]-niṅġ ol heybetli naẓarından ėridi, suw boldı. Ve yana Tėṅġri *ʿazze ve celle* **[3a]**[1]ol suw-ḳa naẓar ḳıldı ėrse, ol suw Tėṅġri heybetinde titreyü [2]başladı. Biri biri-nġe toḳunup[84] çalḳandı ėrse tütün ḳoptı[85]. Anıṅġ tütüni

---

[80] Fussilet, 41/10: "Birbirine eşit dört günde gıdalar takdir etti.". Tüm ayetin meali: "O, dört gün içinde (dört evrede), yeryüzünde yükselen sabit dağlar yarattı, orada bolluk ve bereket meydana getirdi ve orada rızık arayanların ihtiyaçlarına uygun olarak rızıklar takdir etti."
[81] Kâf, 50/38. "And olsun biz, gökleri ve yerleri ve her ikisi arasında bulunanları altı günde (altı evrede) yarattık. Bize hiç yorgunluk dokunmadı."
[82] Hadis: "Acele etmek Şeytan'dandır, sâkin olmak Rahman'dandır."
[83] "…hīç…": sayfa kenarında ek
[84] "…toḳunup…": satır üstünde ek

havāḳa bardı. [3]Ol suw öze köpük ḳoptı ve ol köpük bir yėrde[86] yumurlandı, cemʿ boldı. Ol suw kim [4]henüz titreyü turur tā ḳıyāmet-ḳa tėgrü ve her kün ḳayda kim suw bar ėrse, [5]ėyle titreyü turur, ḳarār ḳılmaz ol bir baḳmaḳ heybetinden.

Bes ol [6]yoḳaru çıḳġan tütündin kökni yarattı. Andın kökni yėdi [7]pāre ḳıldı[87]. Biri birindin asra ḳoydı. Tėgme kök ḳalın-lıġı bėş yüz [8]yıl-lıḳ yol turur. Ol köpük tėñgiz öze yumurlanmış ėrdi. [9]Yėrni andın yarattı. Andın ol yėrni yėti pāre ḳıldı. Biri [10]birindin asra ḳoydı. Tėgme bir ḳat yėrdin yėrke tėgrü bėş yüz [11-12]yıl-lıḳ yol turur. Nėtek kim yarlıḳar: [88] وَجَعَلْنَا فِى الْاَرْضِ رَوَاسِىَ اَنْ تَمِيدَ بِهِمْ وَجَعَلْنَا فِيهَا فِجَاجًا سُبُلًا لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ. Maʿnīsi ol bolur kim “Yėr kök evvel [13]yarattuḳda birer ḳat ėrdi. Ḳudretimiz birle yėti ḳat ḳılduḳ.” [14] tėp yarlıḳar.

Anda kėdin Allāhu Taʿālâ bir ferişte yarattı. Fermān boldı [15]ol ferištege kim: “Yėti ḳat yėr altıñga kirgil!” tėyü. Ol ferişte taḳı yėrniñg altına[89] kirdi. **[3b]** [1]Bir ėlgi birle sundı maşrıḳ tapa taḳı bir ėlgi birle sundı maġrıb tapa. Bu yėrni [2]iki ėligi birle kendü boynı öze tuttı, ḳarār ḳıldı. Ol ferištenıñg [3]iki aẕaġı havāda muʿallaḳ turdı.

Andın Tėñgri *ʿazze ve celle* buyurdı. [4]Bir yaşıl yāḳūt firdevs-din kėltürdi-ler. Ol yāḳūt-nıñg [5]ḳalın-lıġı bėş yüz yıl-lıḳ yol ėrdi. Bu ferişte iki aẕaġın ol [6]yāḳūt öze urdı tayandı.

Andın soñg Tėñgri *ʿazze ve celle* buyurdı; firdevs [7]uçmāḫdın bir sıġır kėltürdi-ler kim ol sıġır-nıñg ḳırḳ miñg ėlgi, [8]ḳırḳ miñg aẕaġı, ḳırḳ miñg başı bar ėrdi. Ol sıġırnıñg ḳırḳ [9]miñg münġüzi bar ėrdi. Ol yāḳūt-nı ol öküz arḳasına tayandurdı. [10]Ol öküzniñg münġüzi yėdi ḳat yėrdin yėdi ḳat kökdin ve ḥicāb [11]-lardın kėçti, tā ʿarş saḳına tėgdi tayandı. Ol öküzniñg aẕaġı muʿallaḳ[90] [12]havāda ḳaldı.

Andın Tėñgri *ʿazze ve celle* bir s̱erâ yarattı. S̱erâ ezʿār toprāḳ [13]tėmek bolur. Ḳalın-lıġı bėş yüz yıl-lıḳ yėr turur. Andın Tėñgri *ʿazze ve celle* [14]-din fermān boldı. Ol öküz aẕaḳı ol s̱erâ havāda ḳaldı.

---

[85] “…erse tütün ḳoptı”: sayfa kenarında ek
[86] “ve ol köpük bir yerde…”: satır üstünde ek
[87] “…ḳıldı”: satır üstünde ek
[88] Enbiya, 21/30. Tam ayetin meali: “İnkar edenler, göklerle yer bitişikken, bizim onları ayırdığımızı ve diri olan her şeyi sudan meydana getirdiğimizi görmediler mi? Hâlâ inanmayacaklar mı?”
[89] “…taḳı yėrniñg altına…”: sayfa kenarında ek
[90] “…muʿallaḳ…”: sayfa kenarında ek

Andın [15]Tėngri *ʿazze ve celle* bir balıḳ yarattı. Ol balıḳ-nıṅ atı Şemhūd turur. Balıḳnı şerâ **[4a]** [1]altında urdı. Rivāyet andaġ ḳılurlar; ol balıḳ şerânıṅ[91] bir buçḳaḳından [2]başını kötürdi. Taḳı bir buçḳaḳından ḳuẕruḳını kötürdi. [3]Başı ḳuẕruḳı ʿarşḳa tėgdi. Başı ḳuẕruḳı birle ḥalḳa ḳıldı. [4]Cümle ʿālem-ni ḳapsadı. Bu ol balıḳ turur kim Kelām-ı Mecīd [5]içinde yād ḳılur: [92] نٓ وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَۙ

Ḫaber içinde {rivāyet}[93] [6]andaġ rivāyet[94] ḳılurlar kim ʿİsâ peyġamber *ʿaleyhi's-selām* duʿā ḳıldı [7]ayttı: "Ėy Bār Ḫuẕāyā! Ol balıḳ-nı manṅa körgüzgil kim yėr [8]anıṅ arḳası öze turur". Mevlâ-dın fermān kėldi kim "Yā ʿİsâ![95] Deryā [9]kırıġıṅa barġıl!" tėp. ʿİsâ *ʿaleyhi's-selām* deryā ḳırıġıṅa [10]bardı olturdı. Bir balıḳ deryādın başını çıḳardı. [11]Üç tün kün ḳatıġ yadın oḳ çıḳar tėk revān çıḳtı. [12] ʿİsâ peyġamber *ʿaleyhi's-selām* neẕẕāre ḳılu turur ėrdi. Bu balıḳ [13]-nıṅ başı henūz çıḳmaz. ʿİsâ *ʿaleyhi's-selām* secdege tüşdi. [14]Tėngri *ʿazze ve celle*-ḳa ötündi. Ayttı: "İlâhī, ol yėrni kötürgen [15]balıḳ bu mu turur?" tėp ötünse, fermān kėldi Sübḥān-dın: **[4b]** [1]"Yā ʿİsâ, bilgil! Ol yėrni kötürgen balıḳ bu ėrmez. Ol [2]balıḳ-nıṅ tėgme künde tatġusı ḳuşluḳ-da yėtmiş miṅ [3]bu balıḳ mėṅgizlik turur. Bes ol balıḳ suw öze turur. [4]Suwnı Allāhu taʿālâ yėl öze tutar. Bu cümlelerni yėl öze [5]tutar".

[ÜÇÜNCÜ SUAL]

Suvāl ḳıldı-lar cuhūd-lar *ʿaleyhi'l-laʿne*: "Tėngri *ʿazze ve celle* [6]bu yėti ḳat kökni yarattı. Tėgme kök-nüṅ atı nė turur? Anıṅ <ṣıfatı> [7]nėtek turur? Tėgme kök-niṅ feriştesi nėtek ḳılur? Bularnıṅ [8]ṭāʿatı nė turur? Bularnıṅ uluġı ferişte atı kim turur?" <Resūl *ʿaleyhi's-selām*> **cevāb** [9]yarlıḳadı:

"İlk ḳat kök yaşıl zümürrüddin turur. Atı [10]Barḳıʿa turur. Anıṅ feriştеleri cümle sücūd içinde tururlar. [11]Tesbīḥ-leri bu turur kim ayurlar: *Sübḥāne ẕī'l mülki*

[91] "…şerânıṅ…": sayfa üstünde ek
[92] Kalem, 68/1: "Nûn. (Ey Muhammed) Andolsun kaleme ve satır satır yazdıklarına."
[93] "…rivāyet…": sayfa kenarında ek
[94] "…rivāyet…": sayfa kenarında ek
[95] "Yā ʿİsâ": sayfa kenarında ek

ve'l melekūti.[96] [12]Uluġları-nıñ atı İsmāyīl turur. Taḳı bir ferişte bar turur. [13]Yaġmur-ḳa bulıt-ḳa ėrk-lik turur. Atı Raʿd turur.

Ėkinçi ḳat [14]kök nūrdın turur. Atı Arḳalūb turur. Anıñ ferişteleri [15]cümle rükūʿ içinde turur. Tesbīḥ-leri bu turur: *Sübḥāne ẕi'l-ʿizzeti* **[5a]** [1]*ve'l ceberūti*[97] Uluġ-ları-nıñ atı Arḳāyīl turur. Taḳı bir ferişte [2]bar turur. Anıñ atı Ḥabīb turur. Yarusı ḳardın yarusı ot [3]-dın. Yėme ḳarnı buznı ot ėritmez. Buz ḳar ot {ḳar}ḳa ziyān [4]ḳılmaz. Tesbīḥ-leri bu turur kim ayurlar: *Sübḥāne men ellefe'l-belḫi* [5]*ve'n-nāri e'l-lefe beyne ḳulūbü.*[98]

Üçünç ḳat kök ḳızıl yāḳūt-dın [6]turur. Atı Ḳaydūm turur. Ferişteleri cümlesi[99] ḳıyām içinde tururlar. [7]Tesbīḥ-leri bu turur: *Sübḥāne ḥayyi'l-lezī lā yemūtu.*[100] Uluġ-ları [8]-nıñ atı Kök-yāyīl turur.

Törtinç ḳat kök yinçüdin turur. [9]Anıñ ferişteleri teşehhüd içinde tururlar. Tesbīḥ-leri bu turur: [10]*Sübḥāne'l-meliki'l-ḳuddusi rabbü'l-melāiketi ve'r-rūḥ.*[101] Anıñ atı [11]Mūsyāyīl turur.

{Ve} Bėşinç ḳat kök yaşıl yāḳūt-dın [12]turur. Anıñ atı Rīḳā turur. Ferişte-leri cümle ḥamd ü şenā [13]ḳılıp Mevlânı ögerler. Tesbīḥ-leri bu turur: *Sübḥāne rabbi* [14]*külli şey'in.*[102] Uluġ-ları-nıñ atı Nūryāyīl turur.

Altınç ḳat [15]kök sarıġ yāḳūd-tın turur. Anıñ atı Dīḳā turur. Ferişteleri **[5b]** [1]cümle Mevlâ-ḳa şenā ayurlar. Şenāları bu turur: *Sübḥâne ḫâlike'n-nûrî* [2]*sübḥâna'l-lâhi ve bi hamdihi.*[103] Uluġ-ları-nıñ atı Ruvāġıl turur.

[3]Yėtinç ḳat kök gevhėrdin turur. Anıñ atı ʿUrniyā turur. [4]Ferişteleri-niñ tesbīḥ-leri bu turur: *Sübhâna'l-lâhu ʿadede ḫalḳihi* [5]*ve midâde.*[104] Uluġ-ları-nıñ atı Būryāyīl [6]turur.

---

[96] "Mülkün sahibi olan Allah'ı tesbih ederim."
[97] "İzzet ve kahır (sahibi Allah'ı) tesbih ederim."
[98] "Ateş ile buzu ve kullarının kalplerini bir araya getiren (Allah'ı) tesbih ederim."
[99] "-si": sayfa kenarında ek
[100] "Daima canlı olan ve hiç ölmeyen Allah'ı tesbih ederim."
[101] "Kutlu melik ve ruh ile meliklerin rabbini tesbih ederim."
[102] "Eşyanın sahibini tesbih ederim."
[103] "Nurun yaratıcısını tesbih ederim ve O'nun hamdi ile (Allah'ı) tesbih ederim."
[104] "Yarattıkları adedince Allah'ı tesbih ederim."

Yėtinç ḳat kök içinde nėçe ferişteler bar kim anlarnıṅ [7]atı Kerrūbiyān turur. Uluġ-ları-nıṅ saḳış-ları-nı Tėṅri [8]-din özge bilgen yoḳ. Tėgme biri-niṅ şūreti ve ḫulḳı [9]özge özge. Tėgme bir<i-niṅ> endāmı biri biriṅge <mėṅgzemez oḫşamaz> ve tėgme biri-niṅ [10]başı özge, ḳanatı özge. Tėgme bir luġat birle Tėṅri-ge ve *sübhāne* [11]*ve taʿālâ* tesbīḥ ḳılurlar. Bularnıṅ ünleri biri biriṅge ḥīç [12]mėṅgzemez oḫşamaz ve tesbīḥ-leri biri biriṅge oḫşamaz. [13]Ḥīç sözleşmezler. Yoḳaru ḳoẕı yėme baḳmazlar. Ol kündin bėrü kim [14]Tėṅri *tebāreke ve taʿālâ* bularnı yarattı, ol kündin bu küṅge tėgi [15]bu kündin ḳıyāmet-ḳa tėgi meger kim zār zār bī-hūş yıġlaşurlar. **[6a]** [1]Bir ün birle yıġlaşurlar. Eger anlarnıṅ zārı-lıḳını ḫalāyıḳ-lar [2]ėşitür bolsalar ėrdi, bī-hūş bolgay-lar ėrdi.

Ḫaber turur [3]rivāyet ḳılurlar Peyġambėrdin *ʿaleyhi's-selām* kim ayttı: "Ol tün [4]kim mėni miʿrāc-ḳa alıp bardı-lar ol kün içinde ol [5]ferişteleriṅ yıġlamaḳını ėşittim. Cebrāyīl<ke> *ʿaleyhi's-selām* [6]sordum: "Yā dōstum Cebrāyīl, bu nė zārı-lıḳ turur?" Ayttı kim [7]" Yā Resūlu'l-lāh, Kerrubiyān-lar yıġlayur, sėniṅ ʿāṣī ümmetiṅ [8]üçün.".

Ebū Hureyre *raẓiya'l-lahu ʿanhu* rivāyet ḳılur Peyġamber [9]-din *ʿaleyhi's-selām*. Tėṅri *ʿazze ve celle* yėti ḳat kök yarattı. [10]Tėgme kök ḳalın-lıḳı bėş yüz yıl-lıḳ yėr turur. Yėti ḳat yėr [11]yarattı. Yėr ḳalın-lıḳı bėş yüz yıl-lıḳ yėr turur.

Yėti ḳat kökde [12]Mevlâ taʿālâ bir tėṅgiz yaratıp turur. Dėriṅgligi yėti ḳat kökçe [13]ve yėti ḳat yėrçe turur. Anıṅ içinde bir ferişte yaratıp turur. [14]Mevlâ-ḳa tesbīḥ ḳılur. Muḥammed ümmetini yarlıḳayu tileyür. Ol [15]ferişte ança uluġ turur kim ol tėṅgiz anıṅ topuḳındın kėçmez **[6b]** [1]ėrdi. *Bāreka'l-lāhu aḥsenü'l-ḫāliḳīn*"[105]

[DÖRDÜNCÜ SUAL]

Andan yana cuhūdlar[106] **suvāl** ḳıldı-lar: "Tėṅri *ʿazze* [2]*ve celle* yėti ḳat yėr yarattı. Tėgme biri-niṅ atları nė turur? [3]İçinde nė-ler bar turur?" **Cevāb** aydı:

"İlk ḳat yėrde ādemī-ler <ornı turur.

[105] "Yaratıcıların en güzeli Allah'tır."
[106] "Andan yana cuhūdlar…": satur üstünde ek

Ėkinçi ḳat yėr yėl-ler>[107] [4]ornaḳı turur. Cümleni ḳudret birle yıġıp tutar. Ḳullarıŋ̂a [5]kėrekinçe ıẕu bėrür. ᶜĀd bodı-nını evvel yėl birle helāk [6]ḳıldı.

Üçünç ḳat yėrde ḫalāyıḳ-lar turur. Yüzleri ādem yüzi [7]tėk, aġızları it aġızı tėk, ėl-leri ādem ėli tėk, aẕa [8]-ḳları sıġır aẕaḳı tėk, tükleri ḳoy tüsi tėk. Köz yumup [9]açḳınça Mevlâ-ḳa maᶜṣiyet ḳılmaz, ṭāᶜat-dın ḫālī bolmaz [10]-lar. Anlarnıŋ̂ dereceleri yoḳ. Ḳayu vaḳt kim bizge kündüz [11]bolsa, anlarḳa tün bolur. Ḳaçan kim anlarḳa kündüz bolsa, [12]bizge tün bolur.

Törtinç ḳat yėrde kükürt taşları [13]yaratıp turur tamuġ-luġ-larḳa ᶜaẕāb üçün. Tėgme taşları [14-15]taġ mėŋ̂izlik turur. Nėtek Ḳurān[108] içinde ḫaber bėrür yarlıḳar: وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ[109] Tamuġ-nuŋ̂ tobduḳı ādemī-ler turur. Taḳı kükürt **[7a]** [1]taşları turur. Kükürt terk yaḳılġan turur. <Kėç> öçügen bolur. [2]Hem yawuz yıẕıġ-lıġ turur. Eger bu taġ-lar taşı tamuġ içindeki [3]kükürt taşı-ḳa ėltseler derḫāl mum tėk ėrip aḳġay ėrdi.

[4]Ḥikāyet ḳılur Manṣūr-ı ᶜAmmār *raḥmetu'l-lāhi ᶜaleyhi,* aytur: "Bir vaḳt ḥac-ḳa [5]barur ėrdim. Kūfega tėgdim. Ḳaraŋ̂ġu boldı. Kūfe içinde [6]kėzer ėrdim. Bir ėw ḳapuġınŋ̂a tėgdim. Ol ėw içinde [7]biregü zār zār yıġlayur. Aytur: "Ėy Bār Ḥuẕāyā! Mėn żaᶜīf [8]ḳul sėni āzārlatmaḳ maḳṣūdum ėrmez ėrdi. Ol [9]yawuzluḳumdın sėni āzārlattım. Ėy Bār Ḥużāya! Ol ḳılduġumnı[110] [10]ėmdi ḳoydum. Ėy Bār Ḥuẕāyā! Mėni sürseŋ̂ ḳayda barayım [11]ve bu yazuḳumnı nė ḳılayım? Eger sėn mėni yarlıḳamaz ėrseŋ̂ [12]aẕın barġum yėrim yoḳ tėp mėniŋ̂ yėme raḥmum kėldi, yıġladım. [13-14-15]Ḳapuġ yaruḳındın bu āyet-ni oḳıyu bėrdim: وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلٰٓئِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ [111] tėp oḳıdım ėrse üni taḳı ziyāderaḳ boldı. **[7b]** [1]Ançada tayandı. Ėrte birle ḳopdum kėldim. Körer mėn ḳapuġ-da bir cenāze [2]turur. Uruġ-luġ bir ḳarı ḳurtḳa feryāẕ ḳılu yıġlayur ėrdi. [3]Ayttım: [112] اِنَّا لِلّٰهِ وَاِنَّٓا اِلَيْهِ رَاجِعُونَ.

---

[107] Diğer nüshalardan hareketle tamamlanmıştır.
[108] "…Ḳurān…": satır üstünde ek
[109] Bakara, 2/24. Tam ayetin meali: "Eğer, yapamazsanız -ki hiçbir zaman yapamayacaksınız- o halde yakıtı insanlarla taşlar olan ateşten sakının. O ateş kafirler için hazırlanmıştır."
[110] "…-mnı…": sayfa kenarında ek
[111] Tahrim, 66/6. Tam ayetin meali: "Ey iman edenler! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun. O ateşin başında gayet katı, çetin, Allah'ın kendilerine verdiği emirlere karşı gelmeyen ve kendilerine emredilen şeyi yapan melekler vardır."
[112] Bakara, 2/156. Tam ayetin meali: "Onlar; başlarına bir musibet gelince, 'Biz şüphesiz (her şeyimizle) Allah'a aidiz ve şüphesiz O'na döneceğiz.' derler."

Anŋga yaḳın bardım. Ayttım: “Bu nė [4]cenāze turur?” Ḳurtḳa aydı: “Oġlum ėrdi.” Ayttım: “Nėtek öldi?” [5”]Namāzkâr ve perhīzkâr ėrdi. <Tün bolsa> namāz ḳılur ėrdi. Kündüz bolsa [6]rūze tutar ėrdi. Resūl ferzendesi ėrdi. Ol nübüvvet-i ḫānedānī [7]-din.” Ayttım: “Ḳaçan sökel boldı?” Ayttı: “Hīç sökel bolmadı. Seḥer [8]vaḳtında ẕikr-i namāz ḳıldı. Andın münācāt ḳılur ėrdi. Bir kim [9]ėrse bir āyet-i Ḳurān oḳıdı. Ol oġlum heybet-de cān teslīm [10]ḳıldı.”

Manṣūr-ı ʿAmmār aytur: “Dirīġā! Bu yigit mėninŋ sebebim [11-12]-din ölmiş.” tėyü yıġladım. Ḳurtḳa aytur: [113]وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ . Tamuġ-nunŋ tonẕuḳı ādem oġlanı turur. Yėme kibrīt [13]taş-ları turur. Öz özinŋe ėrklik ferişteler bar. Yawlaḳ [14]ėrmek tururlar. Bu taş-larnı aẕın ıẕmazlar. Mevlâ-nınŋ [15]fermānınġa hergīz ḫilāf ḳılmazlar” tėyü tefsīr. Yana aytu bėrdim ėrse[114] **[eksik sayfa 8a-8b]** **[9a]** [1] turur. Dārü’l-aḫret yinçü-din turur. Cennāt-i ‘Adn sarıġ yāḳūt-dın [2]turur. Cennātü’l-Mevâ nūrdın turur. Cennātü’l-Firdevs gevhėrdin [3]turur. Tėgme uçmāḥ-nınŋ ḳapuġı özge özge turur. İki ṭabaḳa [4]turur. Biri zümürrüddin ve biri zeberceddin. Tėgme ḳapuġın [5]kėŋligi maşrıḳ-ḳa maġrīb-ḳa tėgrü turur. Tėgme ḳapuġ-da [6]bitilmiş turur: “*Lâ ilâhe illa’llâh u muḥammedü’r-resūlullâhu”. <ene> lā üʿaẕẕibu men* [7]*ḳāle hā*[115]. Yaʿnī Tėŋri taʿālâ aytur “Mėn mėn Tėŋri. Mėndin özge [8]yoḳ. Bu kelimeni ayġuçı-larġa mėn ʿaẕāb ḳılmaġay mėn.”

[ALTINCI SUÂL]

Suvāl [9]ḳıldılar: “Tamuġ ṣıfatı nėtek turur? Bu kün tamuġ ḳayda turur?” tėp. [10]Resūl *ʿaleyhi’s-selām* **cevāb** bėrdi:

“Tamuġ bu kün yėti ḳat yėrde [11]astın turur. Tėgme tamuġ-nınŋ at-ları bar. Biri biriŋe [12]miŋ yıl-lıḳ yėr turur. ʿAẕāb-ları biri birindin ḳatıġ-raḳ [13]turur. Biri-niŋ atı cehennem, leẕā, ḥuṭāme, cahīm, saʿīr, saḳar, hāviye. [14]Cümledin üstün, ʿaẕābı sehl-raḳ cehennem turur. Anınŋ içinde [15]bir ḳol bar turur. Yėtmiş ḳurla odtın taġ-lar bar. Tėgme taġda **[9b]** [1]yėtmiş miŋ kuẕ{r}uġı, od-tın. Tėgme kuẕuġda

[113] Tahrim, 66/6. Tam ayetin meali: “Ey inananlar! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun. Onun başında acımasız, güçlü, Allah’ın kendilerine buyurduğuna karşı gelmeyen ve emredildiklerini yapan melekler vardır.”

[114] “Ḳurtḳa aytur... aytu bėrdim ėrse”: Müstensih bu kısmı muhtemelen istinsah ettiği metni kopya ettiği sırada karıştırmıştır. Bu konu önceki sayfada (7a) anlatılmaktadır.

[115] “Allah’tan başka ilah yoktur ve Muhammed O’nun elçisidir, diyen kuluma azap etmem..”

yėtmiş miṅg [2]köşk bar, ot-dın. Tėgme köşk içinde yėtmiş miṅg sarāy [3]bar, ot-dın. Tėgme sarāyda yėtmiş miṅg ėw bar, ot-dın. Tėgme ėw-de yėtmiş miṅg ṣanduḳ bar ot-dın.[116] [4]Tėgme ṣanduḳ-da yėtmiş miṅg ḳatıġ ʿaẕāb bar. Biri biriṅge [5]mėṅgzemez. <Resūl *ʿaleyhi's-selām*> bu sıfat-nı <beyān> ḳıldı ėrse, ʿĀyişe anamız *raẕīya'l-lâhu ʿanhā* [6]feryād ḳılu bī-hūş bolup[117] tüşti. Vāveylâ tėyü yıġlayur ėrdi. Aytur ėrdi: [7]"Ḳamuġ-dın üstünki tamuġ andaġ turur kim anıṅg ʿaẕābı azraḳ [8]turur. ʿUḳūbeti kemterrek turur. Eger ol tamuġ-nuṅg maşrıḳ-daġı [9]ḳapuġını açsalar, maġrıb-daḳı kişi-lerniṅg cümle teni çoḳraġay [10]ėrdi. Bėş yüz yıl-lıḳ yėrdeki-niṅg ḥāli mundaġ bolsa, içindeki [11]-niṅg ḥāli nėtek bolġay *neʿûẕu bi'l-lāh*." Bir pārsā ʿālim bar ėrdi. [12]Aytur: "Kāşkī tamuġ-nı yaratmaduḳ ėrse ėrdi {ėrdi.} Eger yarattı [13]ėrse, mėn żaʿīf yaratulmaduḳ ḳul kėrek ėrdim."

[YEDİNCİ SUAL]

Suvāl ḳılurlar: [14]"Allâhu Taʿālâ kökdeki yarattuḳı ḳuş ṣıfatı netek ėrdi?" Resūl *ʿaleyhi's-selām* [15]cevāb bėrdi:

"Tėṅgri taʿālâ ʿarş üstinde bir ʿamūd yaratıp tur[ur] [10a][1] ḳızıl yāḳūdtın. Ol yāḳūt öze bir ḥorūs ṣūret-lıġ ḳuş yaratıp [2]turur. Közi gevhėrdin, teni ʿambėrdin. Miṅg tört yüz ḳanatı [3]bar turur. Yėti yüz sağında yėti yüz solında. Tėgme bir ḳanatı [4]yėtmiş tügi cümle yupar kāfūrdın. Tėgme tük öze bir ḫaṭ [5]bitilmiş turur. Evvel ḫaṭṭı[118]: *Lā ilāhe illā'l-lāhu muḥammedü'r-resūlu'l-lāhu*[119]. Ėkinç ḫat [6]bitilmiş turur: *Bismi'l-lāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm*[120]. Üçinç ḫat kim [7-8]bitilmiş turur: كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ اِلَّا وَجْهَهٗ لَهُ الْحُكْمُ وَاِلَيْهِ تُرْجَعُونَ[121] . Ol ḳuş-nuṅg başı ʿarş-da, aẕaḳı taḥtü'ṣ-ṣerâ-da [9]turur. Tėgme künde Tėṅgri *ʿazze ve celle* bu ḳuş öze yėtmiş miṅg [10]yėrde dürr ü mercān ve yupar ve ʿamber ve kāfūr yaġdurur. Nėtek kim dünyāda[122] [11]yaġmur yaġar[123] tėk.

---

[116] "Tėgme ėw-de yetmiş miṅg ṣanduḳ bar ot-dın.": sayfa kenarında ek
[117] "…bolup…": satır üstünde ek
[118] "Evvel ḫaṭṭı…": satır üstünde ek
[119] "Allah'tan başka ilah yoktur ve Muhammed O'nun elçisidir."
[120] "Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla"
[121] Kasas, 28/88. Tam ayetin meali: "Sen Allah ile beraber başka bir ilaha ibadet etme. Ondan başka hiçbir ilah yoktur. O'nun zatından başka her şey yok olacaktır. Hüküm yalnızca O'nundur ve kesinlikle O'na döndürüleceksiniz."
[122] "…-da…": satır üstünde ek
[123] "…yağar…": satır üstünde ek

Ḳaçan kim mü’eẕẕin-ler namāz vaḳtında bang-ı namāz ḳılsalar, [12]bes mü’eẕẕin āvāzı èşitse ol ḳuş bir kèz çaġırur. Nètek [13]kim ḳuşlar ʿādeti turur, ol ḳalıp aytur: *Sübhāne’l-lāhi’l-aẓīm ve bi-ḥamdihi*[124]. [14] Ḳaçan kim ol ḳuş ḳanat ḳanat urduḳta, ol yinçü, mürvarīd ,[15]mercān ve yupar ve ʿamber ve kâfūr uçmāḥ ḫalḳı öze yaġar, yaġmur yaġar tèk. **[10b]** [1]Ḳanat ḳanat-ḳa[125] tègürür. Yètmiş miñg ün çıḳar. Ve anıñg ḳanat-ları ḥareket [2]ḳılur. Ḳamuġ uçmāḥ yıġaç-ları butaḳ-ları yapraḳ-ları biri biriñge [3]toḳınur. Uçmāḥ-dın ḫōş ün-ler çıḳar. Ḳamuġ uçmāḥ ḥūrī-leri biri [4]biriñge baḳıp külişürler. Munlarḳa neẕẕāre ḳılurlar. Körerler mü’min-ler [5]-niñg ʿibādet ḳılurda sèwnüşürler. Taḳı şādī-lıḳ ḳılurlar. Ayturlar: [6] "Bizim melīk-lerimiz Mevlâ-ġa ʿibādet-ḳa uġramış-lar.” tèyü.

Ḳaçan ol [7]ḳuş tèprense, ʿamūd tèprenür. ʿAmūd tèprense, cümle ʿarş kürsī-din taḥte’ṣ-ṣerā-ḳa [8]tègi tèprenür. Yarlıġ bolur: “Nè üçün tèprenür siz?” Ol ḳuş ayġay: ʿ *Aleyhinā ve seyyidinā*. [9]Dünyā içinde żaʿīf Muḥammed ümmet-leri nètek isik töşek-lèrdin [10]ḳopup sowuḳ suw birle yunup namāz-ġa meşġūl boldı-lar. [11]Sènińg farīżańgnı ötemekke uġradı-lar èrse, mènim raḥmım [12]kèldi. Anıńg üçün tèprenür mèn, turumaz mèn.” Ḫattâ anlarnı yarlıḳaġay sèn” tèdi. Yana[126] fermān boldı Tèńgri-din [13]*ʿazze ve celle* aytur: *Elān ḳuddira vecebe ʿaleyhimü’r-raḥmetu*[127] Yaʿnī Tèńgri *ʿazze ve celle* [14]aytur kim: “Vācib boldı kim mümin-lerġa mènim raḥmetim birle naẓar ḳılmaḳ.” [15] Her künde bèş kèz bèş namāz vaḳtında Tèńgri *ʿazze ve celle* ḳul-larıńga **[11a]** [1]raḥmet birle naẓar ḳılur. Bes tamuġ ʿaẕābı bularḳa ḥarām boldı.

[SEKİZİNCİ SUAL]

Suvāl [2]ḳıldı-lar: “Ṭūbā yıġaçı nè ol? Kevṯer nè ol? Anıńg nètek ṣıfatı [3]turur?” Resūl *ʿaleyhi’s-selām* aytur:

“Kevṯer ırmaḳ turur. Mèniń üçün [4]yaratıldı. Nètek kim yād ḳılur:

[124] “Yüce Allah’ı hamd ile tesbih ederim.”
[125] “-ḳa”: satır üstünde ek
[126] “Ḫattâ anlarnı yarlıḳaġay sèn” tèdi. Yana…”: sayfa yanında ek
[127] “Şimdi onlara rahmet edileceği (hükmü) takdir olundu.”

إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ[128]. Ol arıḳ [5]-nıṉg ėni maşrıḳ-dın maġrıb-ḳa tėgrü turur. Tėṉgri *ʿazze ve celle* yaratmış[129] [6]turur, ḳudreti birle. Ol ırmaḳ uzunluḳını Tėṉgri-din özge [7]bilgen yoḳ. Ol ırmaḳ suwı ḳardın aḳraḳ turur ve yupardın [8]yumşaḳ-raḳ turur ve baldın tatlıġ-raḳ turur, buzdın sowuḳraḳ [9]turur. Ol suwnı içgen-ge özge içmek yoḳ, suwsamaḳ [10]yoḳ, ḫasta bolmaḳ yoḳ, ölmek yoḳ, ḳazġuluḳ bolmaḳ yoḳ. [11]Ol ırmaḳ-nıṉg ḳırıġ-ları ḳızıl altun-dın turur ve tikilmiş [12]taşı ḳamuġ yinçü mercān-dın ve zeberced <ve> yāḳūt-dın turur. Ḳamuġ [13]köpük-leri yupar ve kâfūr turur. Anıṉg ḳırıġında bitgen ot [14]zaʿferān turur. Ol suw ʿarş altından kėçer. Firdevs uçmāḫ-ḳa [15]aḳar. Ol suw içinde ḳuş-lar bar, kim ėrse anıṉg ṣıfatını hīç <kim> ėrse **[11b]** [1]aytu bilmez. Tėgmesi-niṉg uluġ-luḳı (…)[130] ol ırmaḳ aralarında ḳapuġ-lar [2]bar yinçüdin urulmış. Ḳaçan ḳıyāmet küni bolsa ḫalḳ ḳıyāmet ʿaraṣātında [3]suwsuz ḳalduḳta Resūl *ʿaleyhi's-selām* kendü ümmetine ol ırmaḳ-dın [4]suw bėrgey. Resūl *ʿaleyhi's-selām* aydı kim ilk gürūh kim suw içgey-ler [5]mėnim ḥavżımda yoḳ-sul-lar bolġay kim ton-ları opranmış. Kim ėrse [6]bularnı ėwine oḳımazlar. Bularnıṉg ḳızların ʿavrat-lıḳ-ḳa almazlar. [7]Bularḳa ḳızların bėrmezler. Ve ol kün mėnim ol ḫāṣ ḥavżımdan su içgen bular bolġaylar" tėdi. Ve ammā[131] {ammā} ṭūbā yıġaçı ol turur kim Resūl-ḳa [8]*ʿaleyhi's-selām* kerāmet üçün yaratıp turur. Anıṉg tėgme bir butaġı [9]öze bir ferişte olturup tesbīḥ aytur. Ol yıġaç-nıṉg uluġ [10]-luḳı ança turur. Dünyāda yaratılduḳ-dın bėrü bir uluġ ḳuş yaratıp [11]turur. Kündin küṉge yaṉgı ḳanat yaṉgı ḳuvvet bėrür. Ol kündin bu küṉge [12]tėgi uçar. Ḳıyāmet-ḳa tėgi uçsa taḳı ol yıġaç başın körmegey. Taḳı bir [13] butaḳından kėçer dėk bolġay. Anıṉg yėme yapraḳ-ları ança uluġ turur [14]kim andın bir yapraḳ bu dünyāga kėmişse, maşrıḳ-dın maġrıb-ḳa tėgrü tutġay [15]ėrdi. Hīç köşk ve hīç ėw bolmaġay uçmaḫ içinde. **[12a]** [1]Meger kim ol yıġaç-nıṉg bir butaġı anda bar bolġay. Mevlâ ḳudreti birle [2]anıṉg tübinde iki yol yaratıp turur. Biri kāfūrdın taḳı biri [3]selsebīl-din.

---

[128] Kevser, 108/1: " Şüphesiz biz sana Kevser'i verdik."
[129] "…-tmış…": sayfa kenarında ek
[130] Metin herhangi bir ara olmadan devam etmekte; ancak anlama bakıldığında atlama olduğu anlaşılıyor.
[131] " Ve ol kün mėnim ol ḫāṣ ḥavżımdan su içken bular bolġaylar" tėdi. Ve ammā…": sayfa yanında ek

Ṭūbā yıġaçı tübinde bir mürġzār yaratıp turur. [4] Atı verd çeçek turur. Yapraḳı yupar zaʿferān-dın. Ḳaçan kim uçmāḥ [5]-lıḳ-lar körüşmek tileseler, ol mürġzārḳa kėlürler. Tėn̂gri *ʿazze ve celle* [6]ḳudreti birle ferişteler kėlgey-ler. Tėgmesine birer burāḳ kėltürgey-ler. [7]Ėẕerleri, yügen-leri, üzengüsi ḳamuġ ḳızıl altundın bolġay. [8]Ol burāḳ-larnın̂g yüzleri tamām çerāġ tėk bolġay. Andın son̂gra [9]ol ferişteler kėlgey-ler. Mü'min-lerḳa beşāret bėrgey-ler. "Tėn̂gri *ʿazze ve celle* [10]sizge selām bėrür. Aytur kim: 'Bu buraḳ-larġa minin̂g, mėnim ḳonuḳ [11]-luġum-ġa kėlin̂g.' Andın son̂gra tėgmesine yėtmiş ḳat ḥulle [12]kėydürüp ol burāḳ-larġa mündürgey-ler. Andın ferişteler [13]ilgerü yörigey-ler. İkrām u iʿzāz birle ėltgey-ler ol maḳām-ḳa kim [14]anın̂g atı şavḳu'l-cennet tėrler. Tėn̂gri *ʿazze ve celle* ḳonuḳluḳı ol [15]birle bolġay. Ḳaçan kim ṭaʿām yėgey-ler, tėgme çanaḳda türlük türlük **[12b]** [1]aşlar bolġay. Ḳaçan kim aş yėse-ler, andın son̂gra şerāb bėrgeyler. [2]Ol şerābnı kim Tėn̂gri *ʿazze ve celle* Ḳurān-ı mecīd ve Furḳān-ı ḥamīd içinde [3]yād ḳılıp turur. Ḳavluhū taʿālâ: وَسَقٰىهُمْ رَبُّهُمْ شَرَابًا طَهُورًا[132] [4]Cümle ṭaʿām şerāb-dın fāriġ bolsalar Mevlâ-dın ḫil'at-lar kėlgey, [5]kėẕgey-ler. Andın son̂g Tėn̂gri *ʿazze ve celle* mü'min-lerge selām bėrgey. Kendü [6]keremi birle faẓl ḳılıp dīdār ʿaṭā ḳılġay. *Allāhümme'r-zuḳnā* [7]*ve'l-mü'minīn ve'l-mü'mināt*[133]

[DOKUZUNCU SUÂL]

Suvāl kıldılar: "Terāzū ṣıfatı nėtek turur?" [8]Resūl *ʿaleyhi's-selām* **cevāb** aydı:

"Terāzū ol turur kim Tėn̂gri *ʿazze ve celle* [9]yarın ḳıyāmet kün buyurġay kim terāzū ḳurġay-lar ḫalḳ-larnın̂g ṭāʿatı ve maʿṣiyeti-ni tartmaḳ üçün. Nėtek kim yarlıḳar ḳavluhū Taʿālâ [11-12]134 وَالْوَزْنُ يَوْمَئِذِۣ الْحَقُّۚ فَمَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ فَأُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

İbn ʿAbbās *raẓīya'l-lâhu ʿanhu* aytur: Terāzū Mīkāīl ėlinde bolġay. [13]Anın̂g mesāmī uzunluḳı maşrıḳ-dın maġrıb-ḳa tėgi bolġay. Bir belesi nūrdın [14]taḳı bir belesi ḳaran̂ggudın bolġay. Ṭāʿatı-nı nūr beleḳa urġay-lar. [15]Ve maʿṣiyeti-ni ḳaran̂ggu beleġa urġay-lar. Eger birisinde dāne aġırınça aġır kėlse **[13a]** [1]münādī ḳılġay bir

[132] İnsan, 76/21. Tam ayetin meali: "Üstlerinde ince ve kalın ipekten yeşil elbiseler vardır. Gümüş bileziklerle süsleneceklerdir. Rableri onlara tertemiz bir içecek içirecektir."
[133] "Allah'ım mümin tüm kadın ve erkeklere rızık ver."
[134] Araf, 7/8. Tam ayetin meali: "O gün amellerin tartılması da haktır. Kimlerin sevabı ağır basarsa işte onlar kurtuluşa erenlerdir."

ferişte: “Fulan oġlı fulan-ḳa nīk-baḫt-lıḳ cāvidāne, [2]özge beẕbaḫt-lıḳ yoḳ.”, ṭāᶜat-lıġ érse. Eger maᶜṣiyeti cerb kélse [3]ferişte nidā ḳılġay: “Fulan oġlı fulan-ḳa beẕ-baḫt-lıḳ cāvidāne, özge nīk- [4]baḫt-lıḳ bolmaḳ yoḳ.”, *neᶜūẕu billâh.* Baᶜżı ḫaberde andaġ kélür ḳaçan kim [5]ḳıyāmet küni bolsa *amennâ ve ṣaddaḳnâ* üç vaḳt-ta meşġūl bolġay-lar [6]ata ᶜıyālını bilmegey. Nāmeler uça başlaġay kim-ge öñg-din kim-ge arḳadın ve kimge soldan[135] [7]bérgey-ler. Ékinç tamuġnı ḥāżır ḳılsalar tamuġ bir kükregey, [8]cümle ḫalāyıḳ-lar yüzin tüşgey-ler, bī-hūş bolġay-lar. Üçünç terāzū [9]tolur vaḳt-da bir ḳul-nuñg nāmesini çıḳarġay-lar. Añga maᶜṣiyet [10]ḳılmaduḳ ümmet-niñg nāmesini bérgeyler. Ol nāmeniñg uzunlıġı tamām[136] maşrıḳ-dın maġrıb-ḳa tégi bolġay. [11]Bu maᶜṣiyet-ni bir beleġa urġay-lar. Ançada bir ayaça kāġıd uça [12]kélgey, nūrdın beleḳa ḳonġay. Maᶜṣiyetni basġay. Bu ḳul ᶜaceb içinde [13]ḳalġay. Ayġay: “İlâhī! Bu né kāġıd turur kim mén anıñg sebebinde ḳurtuldum?” [14]Fermān bolġay: “Açġıl kāġıdnı!” Açsa körgey kim yazılmış turur[137]: *Lâ ilâhe illa’llâh muḥammedü’r-resulullâh*[138]. [15]*ümmetü’l-müznibeh ve rabbu’l-ġafūr.*[139]

[ONUNCU SUAL]

Suvāl ḳıldı-lar: “Ṣırāṭ né ol? Ṣıfatı né turur?” **[13b]** [1]Resūl *ᶜaleyhi’s-selām* **cevāb** aydı: “Ṣırāt köpri turur {anı} hem[140] tamuġ öze ḳıl méñgizlik turur. Ḳıldın [2]hem inçgerek, ḳılıç-dın hem yitirek. Herāyine andın çāre yoḳ, kéçgü kérek. [3]Nétek kim yarlıḳar: [141] فَلَا اقْتَحَمَ الْعَقَبَةَ Ve anıñg uzunluġı[142] üç miñg yıl-lıḳ yér turur. Miñg yıl-lıḳ [4]tüzi, miñg yıl-lıḳ yoḳuşı turur. Miñg yıl-lıḳ énişi turur. ᶜAẕāb ferişteleri [5]ot-dın ᶜamūdlar alıp ḳırıġ-larında turur. Resūl *ᶜaleyhi’s-selām* ṣırāṭ-nıñg[143] bir başında [6]turuḳ-ġay. Éligin kötürgey. Zārı-lıḳ birle “Ümmetī! Ümmetī!” téyü[144] turġay. [7]Cebrāyil *ᶜaleyhi’s-selām* raḥmet ferişteleri birle bir başında turġay-lar. “İlâhī!

[135] “…-dın ve kimke soldan…”: sayfa yanında ek
[136] “…bérgeyler. Ol nāmeniñg uzunlıġı tamām…”: sayfa yanında ek
[137] “…kim yazılmış turur…”: satır üstünde ek
[138] “Allah’tan başka ilah yoktur ve Muhammed O’nun elçisidir.”
[139] “Günahkâr ümmet ve çok bağışlayan Rabbim”
[140] “Ṣırāt köprü turur {anı} hem…”: satır üstünde ek
[141] Beled, 90/11: “Sarp yokuşun ne olduğunu sen ne bileceksin?”
[142] “Ve anıñg uzunluġı…”: satır üstünde ek
[143] “…ṣırāṭ-nıñg…”: satır üstünde ek
[144] “…téyü…”: satır üstünde ek

Sellem! [8]Sellem!” Ferişteler ḫalāyıḳ-larnı sürgey-ler, çoban ḳoyı tėk sürer. Kāfirler [9]evvel aẕaḳ uruçaḳ tüşgey-ler. Mü’min-ler ṭāᶜatı tuşınça kėçgeyler. [10]Kim-niṉg ṭāᶜatı üküş-rek bolsa, terk kėçgey. Kim-niṉg ṭāᶜatı az bolsa, [11]kėçrek kėçgey. İlk gürūh kėçgey-ler tamām [yaşın tėk. Ėkinç güruh kėçgey-ler tamam yėl tėk. Üçünç güruh kėçgey-ler tamam][145] ḳuş tėk, törtinç gürūh [12]tāzī at tėk, bėşinç gürūh tamām yaẕaġ tėk.

Āḫir kėçgen yėgirmi [13]bėş yıl kėçe ḳılġay ḳıyāmet yılı birle. Ḳıyāmet-niṉg buçuḳ küni [14]dünyānıṉg yėgirmi bėş yılınça bolġay. Nėtek kim yarlıḳar ḳavluhū Taᶜālâ [146] فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ Bu kėçgen ümmet ḳap-ḳara **[14a]** [1]kömür tėk bolup[147] kėçgey. Ve ammā[148] Ebū Hureyre *raḍıya’l-lâhu ᶜanha* rivāyet ḳılur, Resūl-dın [2] *ᶜaleyh*: “Bu kömür tėk bolup kėçgen ümmet tamuġ–ḳa baḳġay-lar. Ayġay-lar: [3] “İlâhī! Uş bu tamuġ-dın bizni kitergil! Bizge özge nėrse kėrekmez.” [4]tėp ayġay ‘*Elḥamdülillâhi’l-leẕī neccānā min baᶜdi mā rāyetu’n-nāra’llahi taᶜālâ.* [149] Allâhu Taᶜālâ tamuġ-dın [5]kiterü bėrgey.

Iraḳ-dın bir aġaç körgey-ler. Yawlaḳ ḫurrem <bolup> ayġay-lar: [6]“İlâhī! Uşol yıġaç köligesinde orun bėrgil!” tėp. Yarlıġ bolġay [7]kim “ᶜAhd ḳıldıṉg ėrdi hīç nėrse kėrekmez tėyü.” Ötüngey-ler: “Ėy Bār [8]Ḫuẕāyā! Bu köligede olturalım, özge nėrse kėrekmez.” tėp. Ferişte [9]kėlgey. Ol aġaç köligesinge ėltgey-ler. Andın soṉgra yıraḳ-dın [10]baḳġay-lar. Uçtmāḥ körgey-ler, cümle niᶜmeti ārāste. Yıẕıġı burnunġa kirgey. [11]Ayıtġay: “İlâhī! Uşol uçmāḥ ḳapuġınṉga ėltgil!” Yana yarlıġ bolġay: [12] “Uwtanmaz mu sėn, mėnim birle ḳaç ḳata ᶜahd ḳıldıṉg ėrdi. Yana bozduṉg!” [13]Ötüngey-ler: “Ėy Bār Ḫuẕāyā! Bu bir tilekim-ni bėrgil! Özge nėrse [14]ḳolmaz mėn.” Fermān bolġay, uçmāḥ ḳapuġınṉga ėltgey-ler. Yana körgey-ler [15]uçmāḥ içindeki ḫūrī ḳuṣūr u taḫt niᶜmet-lerini. Başlarını ḳoẕı **[14b]** [1]kėmişgey-ler. Nā-ümīẕ bolup ıġlayu başlaġay-lar. Yarlıġ bolġay: [2]”Nė boldunṉguz? Nėtek turur siz?” Ötüngey-ler: “Ėy Bār Ḫuẕāyā!

[145] Metinde olmayıp başka bir nüshadan tahmini olarak tamamlanmıştır.
[146] Meâric, 70/4. Ayetin tamamının meali: “Melekler ve ruh (Cebrail), ona süresi elli bin yıl olan bir günde yükselir.”
[147] “…bolup…”: satır üstünde ek
[148] “Ve ammā…”: satır üsünde ek
146 Allahu Teâlâ’nın cehennemini (ateşini) gördükten sonra bizi kurtaran Allah’a hamdolsun.

Ėmdi tīz [3]baḳar biz hīç ṭāᶜatımız yoḳ, bu yėrke barmaġa. Ammā faẕl ḳılıp bizni[150] [4]bu yėrke kėltürdüñg. Ėmdi uwtanur mėn taḳı nėme tilemekke[151]". Tėñgri *ᶜazze ve celle*-din fermān [5]bolġay kim "Ḳulum ᶜācizlıḳınga maḳar kėldi. Mėniñg uçmāḥ-da hīç ḥācetim [6]yoḳ. Ḳullarım üçün yarattım. Mėniñg mülküm-ge hīç ėksüklük revā [7]yoḳ". Tėñgri Taᶜālâ bir ḳulġa ança köşk bėrgey ḳapuġ-nuñg alnı [8]bu dünyaça yėti bolġay. Ferişteler burāḳ-lar kėltürüp ḳāᶜide birle ėltgeyler. [9]Ḥayvān suwınga çumdurġay-lar. Köşk-leriñge ėltgey-ler, Allâhu Taᶜālâ [10]faẕlı birle.

[ON BİRİNCİ SUAL]

Suvāl ḳıldı-lar: <"Tėñgri ᶜazze ve celle> ᶜarş-nı kürsī<ni> nėdin yarattı? Anıñg ṣıfatı [11]nėtek turur? Nė öze turır?" tėdi-ler. Resūl *ᶜaleyhi's-selām* **cevāb** aydı:

"Tėñgri [12]*ᶜazze ve celle* ᶜarşnı kürsīni nūrdın yarattı. Kürsī-niñg[152] uluġ-luḳı ança turur [13]kim yėti ḳat yėrçe ve yėti ḳat kökçe bolġay. Ḳavluhû Taᶜālâ

[153] وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ Yana ᶜarş-nıñg uluġ-luḳı ança turur, yėti [15]ḳat yėr ve yėti ḳat kök. Ve kürsī anıñg muḳābelesi andaġ turur kim bir dānesini **[15a]** [1]tėñgiz-ge kėmişse, nėçük kim bėlgürmese, bu yėr kök taḳı kürsī anıñg ḳatında [2]andaġ bėlgürmegey". *Subḥâne'l ḫālıḳu'l ᶜaẓīmü'l-müdebbirü'l-ḳadīm.*[154]{ḫaber}

Caᶜfer İbn-i [3]Muḫammede'ṣ-Ṣādıḳ aytur *raẓiya'l-lâhu ᶜanhu*, uluġ atasından kim "Tėñgri *ᶜazze ve celle* [4]bir ferişte yaratıp turur. Anıñg atı Ḫarḳāyil turur. Ol ferişтege on [5]sėkiz miñg ḳanat yaratıp turur. Tėgme ḳanat-dın ḳanat-ġa tėgrü bėş [6]yüz yıl-lıḳ yėr turur. Bir vaḳt ol ferişte köñglinge andaġ tüşti [7]kim "Kāşkī mėn bilse ėrdim kim ᶜarş-nıñg uluġ-luḳı nėçe turur, [8]ᶜarş altında nė bar turur." Tėñgri *ᶜazze ve*

---

[150] "…bizni…": Sayfa kenarında ek
[151] "…taḳı neme tilemekke.": satır üstünde ek
[152] "…-si-…": satır üstünde ek
[153] Bakara, 2/255: "…O'nun kürsüsü bütün gökleri ve yeri kaplayıp kuşatmıştır."
Ayetin tamamının meali: "Allah kendisinden başka hiçbir ilah olmayandır. Diridir, kayyumdur. Onu ne bir uyuklama tutabilir, ne de bir uyku. Göklerdeki her şey, yerdeki her şey onundur. İzni olmaksızın onun katında şefaatte bulunacak kimdir? O, kulların önlerindekileri ve arkalarındakileri (yaptıklarını ve yapacaklarını) bilir. Onlar onun ilminden, kendisinin dilediği kadarından başka bir şey kavrayamazlar. Onun kürsüsü bütün gökleri ve yeri kaplayıp kuşatmıştır. (O, göklere, yere, bütün evrene hükmetmektedir.) Gökleri ve yeri koruyup gözetmek ona güç gelmez. O, yücedir, büyüktür."
[154] "Ezelî olan, her şeyi idare eden yüce Yaratıcıyı tesbih ederim."

celle bilgüçi turur ḫalḳ köñglündekini[155], [9]ol ferişтege on sėkiz miñg ḳanat taḳı yarattı. Fermān boldı kim "Ėy [10]ferişte! Ėmdi turġıl, uçġıl!" Ol ferişte Tėñgri fermānı birle [11]yėgirmi bėş miñg yıl andaġ uçtı, uçtı ol ḳanat-ları[156] [12]sınmış ve ḳuvvet kitmiş. Yana ança ḳanat ve ança ḳuvvet taḳı bėrdi. Yana [13]buyurdı kim "Uçġıl!" Otuz miñg yıl taḳı uçtı. Andın baḳtı. Taḳı [14] ʿarş-nıñg bir aẕaḳından kėçmedük ėrdi. Tėñgri *ʿazze ve celle*din [15]fermān kėldi kim "Ėy ferişte! Eger ḳıyāmet küninge tėgin bu uçuş birle **[15b]** [1]uçar ėrseñg, henüz takı ʿarş-nıñg bir saḳınġa yėtmegey sėn." Ol [2]ferişte müteḥayyir ḳalıp secdege bardı. Secde içinde bu tesbīh-ni [3]ayttı: *Subḥane rabbiye'l-aʿlā ve biḥamdihi*[157]

[ON İKİNCİ SUAL]

Suvāl ḳıldı-lar:" ʿArş nė öze turur?" [4]tėdi-ler. Resūl *ʿaleyhi's-selām* **cevāb** bėrdi: "<Tėñgri Taʿālâ> bu dünyā yaratılmazdın [5]burun tört ferişte yarattı. Anlardın uluġ-raḳ ferişte yoḳ. [6]Anlardın mükerrem-rek ferişte yoḳ. Tört ferişte turur kim Tėñgri *ʿazze* [7]*ve celle* bu ferişтelėrdin törter yüz yarattı. Biri ilgerü biri [8]artında biri saġ-dın biri sol-dın. Tėgme yüzleri-niñg şıfat [9]-ları özge özge turur. Bu añga mėñgzemez, ol muñga mėñgzemez. [10]Bular ʿarş altında tururlar ve baş-ların <ilgerü> {ve} kėmişip ve ʿarş bular [11]-nıñg ėgni öze turur. Bular-nıñg aẕaḳ-ları köklėrdin ve yėrlėrdin, [12]suw-lardın ve ol ögüzdin ve şaḫrādın kėçip turur."

Vehb İbn [13]Münebbih aytur *raḥmetu'l-lāhi ʿaleyhi*: "Mübtelā atlıġ kitāb içinde oḳıdım. Ol ferişte [14]-lerniñg baş-larından aẕaḳ-larıñga tėgi yüz miñg taḳı yėti yıl-lıḳ [15]yėr turur.

Ḫaberde andaġ kėlür: Ḳaçan bu ferişтelerni yarattı ėrse, cümle **[16a]** [1]ferişтege fermān boldı. Ėrte kėçe bu tört ferişte<ge> selām [2]ḳılıñg-lar tėyü. Anlarnıñg uluġ-luḳı üçün ol [3]kün-de bėrü kim Tėñgri *ʿazze ve celle* bularnı yaratmış turur. [4]Ol kündin bu küñge tėgrü ve bu kündin ḳıyāmet-ḳa tėgrü [5]öre turur-lar. Baş-ların ilgerü kėmişip ʿarşnı boynı{larını} [6]öze kötürüp tutarlar ve peyveste añgar meşġūl tururlar

[155] "…-ndekini…": sayfa kenarında ek
[156] "…-ları…": satır üstünde ek
[157] "Ey yüce Rabbim! Seni bütün noksan sıfatlardan tenzih eder ve Sana hamd ederim."

[7]kim Tėnĝrige *ʿazze ve celle* ṣenā ḳılurlar. Mü'min-lerġa yarlıḳamaḳ [8]tilerler. Nėtek kim Tėnĝri *ʿazze ve celle* Ḳurān içinde yād ḳılur[158], ḳavluhū Taʿālâ:اَلَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ

وَمَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيُؤْمِنُونَ بِهِ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ اٰمَنُواۚ [159]

[ON ÜÇÜNCÜ SUAL]

[10]**Suvāl** ḳıldı-lar: "Yėr yüzinde ança peyġamber ėrdi. Ol peyġamber [11]-lėrdin nėçesi nebī ėrdi ve mürsel nėçe ėrdi? Ve kökdin [12]nėçe kitāb ėndi?" Resūl *ʿaleyhi's-selām* **cevāb** bėrdi:

"Tėnĝri [13]*ʿazze ve celle* yüz {miñg} yėgirmi <tört> miñg peyġamber ıẕtı. Munlardın [14]üç yüz on üç mürsel ėrdi. Özgeleri enbiyālar ėrdi. [15]Mürsel ol bolur kim Cebrāyil kim-ge kėldi, fermān kėltürdi yüzine utru **[16b]** [1]sözleşür bolsa. Nebī ol bolur kim anıñg ḳatına ferişte [2]kėlmedi, vaḥy tėgürmegey. Bular cümle tüşinde kördi-ler. Taḳı kimi [3]ün ėşideler kim "Mundaġ ḳılġıl ve bu ile tėgil!" Ol kim [4]ferişte kördiler, üç yüz on üç ėrdiler. Bularġa resūl [5]{resūl} tėrler. Yėgirmi altı ten ėrdi-ler. Bular güzīdeler turur. [6]Ol kim Tėnĝri *ʿazze ve celle* bularnıñg atların Ḳurān içinde [7]yād ḳıldı. Yėgirmi ten turur kim bularġa tėrler necī ve güzīderaḳ [8]özge peyġamberlėrdin. Tėnĝri *ʿazze ve celle* iḥsa lafẓı öze bularġa [9]ṣenā ḳıldı. On sėkiz ten turur kim bularnıñg atların bir yėrde [10-11]yād ḳıldı. Enʿām sūresi içinde

وَاجْتَبَيْنَاهُمْ وَهَدَيْنَاهُمْ اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ [160]. On toḳuzınç Ādem peyġamberni yād ḳıldı. وَلٰكِنَّ اللّٰهَ [161]

يَجْتَبِى مِنْ رُسُلِه Bu mürsel-ler içinde yėdi peyġamberḳa [13] kitāb ėndi. Biri Şīt ėrdi. Ėkinç

---

[158] "Netek kim Tėnĝri *ʿazze ve celle* Ḳurān içinde yād ḳılur": sayfa kenarında ek

[159] Mümin sûresi, 40/7. Tam ayetin meali: Arş'ı taşıyanlar ve onun çevresinde bulunanlar (melekler) Rablerini hamd ederek tespih ederler, O'na inanırlar ve inananlar için (şöyle diyerek) bağışlanma dilerler: "Ey Rabbimiz! Senin rahmetin ve ilmin her şeyi kuşatmıştır. O halde tövbe eden ve senin yoluna uyanları bağışla ve onları cehennem azâbından koru."

[160] En'am, 6/87.Tam ayetin meali: "Babalarından, çocuklarından ve kardeşlerinden bir kısmını da. Bütün bunları seçtik ve bunları dosdoğru bir yola ilettik."

[161] Âl-i İmrân 3/179. Tam ayetin meali: "Allah, pisi temizden ayırıncaya kadar mü'minleri içinde bulunduğunuz şu durumda bırakacak değildir. Allah size gaybı bildirecek de değildir. Fakat Allah,

İdrīs ėrdi. [14]Üçünç İbrāhīm, törtinç Mūsâ ėrdi. Bėşinç Dāvūd ėrdi. [15]Altınç ʿİsâ ėrdi. Yėtinç Muḥammed *resūlu'llah* ėrdi *ṣalavātu'l-lahi ʿaleyhim* **[17a]** [1]*ecmaʿīn*.

Cümle kitāb-lardın fāżıl-raḳ Ḳurān turur. Cümle peyġamber [2]-lėrdin fāżıl-raḳ Muḥammed Muṣṭafâ turur. Cümle kitāb-lar Ramażān [3]ayında ėndi. Ṣuḥuf Ramażān ayı-nıṉg üçünç küni kėldi [4]İbrāhīm-ḳa *aleyhi's-selām*. İbrāhīm-din soṉgra toḳuz yıl boldı. [5]Ramażān ayı-nıṉg yėtinç kün ėrdi kim Tevrīt Mūsâ-ḳa [6]kėldi. Tevrīt-din soṉgra bėş yüz yıl boldı. Ramażān [7]ayı-nıṉg on yėtinç küni-de Dāvūd-ḳa Zebūr ėndi. Zebūrdın [8]soṉgra miṉg iki yüz yıl boldı. Ramażān ayı-nıṉg yėgirmi [9]birinç tüni ėrdi kim İncīl ʿİsâ-ġa ėndi. İncīl-din [10]soṉgra altı yüz yıl-dın kündin Ramażān ayı-nıṉg yėgirmi [11]bėşinç tüni ėrdi kim Furḳān Muḥammedü'l Muṣṭafâ-ḳa ėndi. Nėtek [12]kim yarlıḳar: [162] شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِی أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْاٰنُ

[ON DÖRDÜNCÜ SUAL]

Suvāl kıldılar: [13] "Melekü'l-Mevt kim ol? At-nė ol?" Resūl *ʿaleyh* **cevāb** bėrdi:

"Melek [14]ü'l-Mevt bir ferişte turur kim Tėṉgri *ʿazze ve celle* müvekkel ḳılmış ḫalk [15]-lar cānını almaġa. Anıṉg atı ʿAzrāyil turur. Ve hem anıṉg ornı[163] törtinç ḳat **[17b]** [1]kökde turur. Anıṉg ṣıfatın Resūl aydı, *ʿaleyh*. Ol tün kim mėni [2]miʿrac-ḳa ėlttiler. Törtinç ḳat kökde bir ferişte kördüm közüm[164] [3]birle. Bir kürsī öze olturmış bir taḫt öṉgde. Bir aẕaḳı [4]kök-niṉg ėrnine urmış, bir aẕaḳın yėr ėrnine urmış. [5]Cümle cihān anıṉg iki aẕaḳı arasında. Nėtek kişi bir ṭabaḳ [6]ėline almış tėk. Cebrāyil-ḳa sordum: "Yā dōstum Cebrāyil! Bu nė [7]ferişte turur?" Cebrāyil aydı: "Bu ʿAzrāyil turur. Melekü'l-Mevt hīç [8]başı-nı yoḳaru kötürmez. Saġḳa solḳa baḳmaz. Cebrāyil

---

peygamberlerinden dilediğini seçer (gaybı ona bildirir). O halde Allah'a ve peygamberlerine iman edin. Eğer iman eder ve Allah'a karşı gelmekten sakınırsanız sizin için büyük bir mükafat vardır."

[162] Bakara sûresi 2/185. Ayetin tam meali: (O sayılı günler), insanlar için bir hidayet rehberi, doğru yolun ve hak ile batılı birbirinden ayırmanın apaçık delilleri olarak Kur'an'ın kendisinde indirildiği Ramazan ayıdır. Öyle ise içinizden kim bu aya ulaşırsa onu oruçla geçirsin. Kim de hasta veya yolcu olursa tutamadığı günler sayısınca başka günlerde tutsun. Allah size kolaylık diler, zorluk dilemez. Bu da sayıyı tamamlamanız ve hidayete ulaştırmasına karşılık Allah'ı yüceltmeniz ve şükretmeniz içindir.

[163] "Ve hem anıṉg ornı…": sayfa kenarında ek

[164] "…közüm…": sayfa kenarında ek

ʿaleyh [9]aṉga āgāh ḳıldı. Aydı: “Bu Muḥammed turur ve ḫātemü’l-enbiyā turur.” [10]ʿAzrāyil maṉga ḳoptı, selām ḳıldı. Tėlim kerāmet-ler ḳıldı. [11]Mevlâ-dın ėẕgü müjde-ler bėrdi. Resūl aydı. [12]Aṉga sordum: “Sen munda olturmış sėn. Ḫalḳ-larınıṉg cānını [13]nėtek alur sėn?” ʿAzrāyil aydı: “Dünyāda nė canāvar bar ėrse, anıṉg atı [14]munda yazılmış turur. Mėn peyveste bu taḫta-ḳa baḳar mėn. Ḳaçan cānvar [15]ʿömri tükense maṉga munda maʿlūm bolur.” tėdi. Ve hem anıṉg[165] **[18a]** [1]{anıṉg} saġında ferişteler turur kördüm öre turur. Ḳamuġ anıṉg [2]fermānında turur. Ol saġdın tapa turġan raḥmet ferişteleri turur. [3]Cümle ʿAzrāyil-ḳa baḳarlar. Eger bende nīk-baḫt bolsa, ḳamuġ raḥmet [4]ferişteleri yastuḳına kėlürler ėẕgülük birle aġırlıḳ birle. [5]Ve Melekü’l-Mevt anıṉg atın ol taḫta-dın yuyar. Bular anıṉg cānın [6]tenindin alurlar. Andın ol cānı ʿAlâ-yı ʿİlliyīn-ḳa ėltürler, ol [7]çemenler-ge. Ol çemenler kim uçmāḫ çemenleri turur, tā ḳıyāmet küniṉge [8]tėgrü. Ve eger bende beẕ-baḫt bolsa ve tamuġ-luġ bolsa, ʿaẕāb ferişteleri [9]anıṉg yastuḳına kėlürler. ʿAẕāb ve ʿuḳūbet birle anıṉg cānın tenindin [10]alurlar, ḳatıġ-lıḳ düşvārlıḳ birle. Taḳı anıṉg cānın siccīn-ḳa [11] ėltürler yawuz yıẕıġ-larġa tamuġ yıẕıġ-larından.

[ON BEŞİNCİ SUAL]

Suvāl ḳıldı-lar [12]cuhūdlar *ʿaleyhi’l-laʿne*: “Münkir ve Nekīr nė ferişteler turur? Bularnıṉg ṣıfatı [13]nėtek turur?” Resūl *ʿaleyhi’s-selām* **cevāb** bėrdi:

“Biliṉg kim Münkir ve Nekīr [14] ėki ferişte turur kim Tėṉgri *ʿazze ve celle* bularnı müvekkel ḳılmış turur, ādemī-ler [15]ve pėrī-ler özre. Gürında sorġay-lar ölüglerge. Ḳaçan ḳulını laḥd **[18b]** [1]içine ursalar, ol ėki ferişte kėlürler. ʿUḳūbet birle bularnıṉg [2]közleri ot tėk yanar. Ün-leri tamām ötkün üni kibi öter. [3]Tėgmesi-niṉg ėllerinde topuz tutarlar, ot-dın. Eger ḳamuġ ʿālem [4]ḫalḳı yıġılsalar, ol topuznı bir ẕerre[166] yėrindin kötürmegey-ler. Ḳatıġ heybet [5]birle kėlürler. Taḳı sorarlar kim ‘Ayıtġıl! Tėṉgriṉg kim turur ve taḳı dī-niṉg nė turur ve taḳı peyġamber<niṉg> kim

[165] “…maṉga munda maʿlūm bolur.” tėdi. ve hem anıṉg…”: sayfa altında, yanlış yazılan ibarenin yerine.
[166] “…ẕerre…”: satır üstünde ek

turur?'[167] 'Ayıt! Dīnińg kim, peyġamberi-ńg kim?'[168] Allâhu taʿālâ tevfīḳ [6] bėrse, cevāb aysa, munńglı dėk [...][169] *Neʿūẕu bi'l-lāh*, cevāb bėrmese ol topuz birle [7]urġaylar ve eger topuznı ṭaġḳa ursalar ėrdi, ol tamām ḳır kibi [8]aşınġay ėrdi. Ādem-din bu künńge tėgin cümle canāvarlar anıńg[170] ünini ėşitürler. [9]Tėk Ādem oġlı birle pėrī-ler ėşitmezler. Her kim anı ėşitgey, anńga [10-11]laʿnet ḳılurlar. Nėtek kelāmı içinde yād ḳılur: أُولَٰئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ [171] Resūl *ʿaleyhi's-selām* yarlıḳar: "Ḳaçan mü'min muvaḥḥidniń ölümi [12]kėlse, anıńg yastuḳına raḥmet ferişteleri ėngeyler[172]. Ėligleringe uçmāḫ-dın [13]şarāblar alıp torḳa ḫulleler kėltürüp türlük çėçekler birle [14]kėlgey-ler. Melekü'l-Mevt aytġay: "Ėy arıġ cān, çıḳġıl bu arıġ tendin!" [15]Tėńgri *ʿazze ve celle* yarlıḳar ve ḫoşnūdluḳı tapa. Nėtek kim bir ḳaṭre yupardın **[19a]** [1]tütün kibi kökke aġar, ol cān-nı çıḳarġay-lar. Andın ol ferişte [2]-lerge fermānlayurlar. Cānını ḫulle-ḳa çulġap yupar birle yuyurlar. [3]Andın anı kökke ėltgey-ler ve hōş yıẕıġ andın kėlgey. Ėyle kim [4]yupar yıẕıġından ḫōşraḳ kim ferişte ḳatından kėçmegey. [5] Ayıtġaylar: "Bu nė tatlıġ yıẕıġ turur?" Ayġay-lar: "Bu fulān [6]oġlı fulān cānı turur. Andın ḳaysı kökke tėgse, kök ḳapuġ<ları> anńga [7]açılġay-lar. Kök muḳarreb-leri anıńg kerāmeti-de barġay-lar [8]tā yėti ḳat kökke tėgrü. Andın Tėńgri *ʿazze ve celle* buyurġay: "Bu mėnim [9]ḳulum atın ʿİlliyīn-de bitińg!" Yana fermān bolur kim "Ḳulum cānını [10]tenige ėltińgler." Meşhed-ḳa tėniń̇ge kirür cānnı alıp ėngeyler. Taḳı ol cānnı gūr içinde ḳoyġaylar. Anda[173] Münkir ve Nekīr ayurlar: [11] "İẕińg kim?" Tėyür: "Allāh." "Dīnińg ne ol?" "Müsülmānlıḳ." "Yalawaçıńg [12]kim ol?" Ayur: "Muḥammed *resūlu'l-lâh*" tėp. "ʿİlmińg nė ol?" Ayur: "Ḳurān [13]turur" tėp. Fermān bolur: "Gūrını kėńg ḳılıńglar! Uçmāḫ ḫullelerin [14]töşeyü bėriń̇gler! Uçmāḫ ḳapuġın

[167] "Taḳı sorarlar kim "ayıtġıl! Tėńgriń̇g kim turur ve taḳı dī-niń̇g nė turur ve taḳı peyġamber<niń̇g> kim turur?": sayfa kenarında ek
[168] Bu ibare aslında satır dışına yazılmış olan kısmın içinde olduğundan fazlalık oluşturmaktadır.
[169] Metnin bağlamına bakıldığında burada cümlenin eksik bırakıldığı anlaşılmaktadır.
[170] "…anıńg…": satır üstünde ek
[171] Bakara 2/159. Tam ayetin meali: "İndirdiğimiz apaçık delilleri ve hidayeti Kitap'ta açıklamamızdan sonra onları gizleyenler var ya, işte onlara hem Allah lanet eder, hem de bütün lanet etme konumunda olanlar lanet eder."
[172] "…ėngeyler." sayfa kenarında ek
[173] "…alıp ėngeyler. Taḳı ol cānnı gūr içinde ḳoyġaylar. Anda…": sayfa kenarında ek

açа bėrinŋgler!” Anınŋ yıẕıġı ve rāḥatı [15]anŋga yėtilgey. Bir ėr kelgey. Körklüg ṣūret, ḫōş yıẕıġ-lıġ uz **[19b]** [1]sözlüg bu ėr aytġay: ‘Sanŋga müştāḳ-lıḳ, sėwünç sanŋga kim bu kün [2]ol kün turur kim sanŋga vaʿde ḳılmış ėrdi.’ Andın mü’min aytġay: [3]‘Sėn kim turur sėn?[174] Mundaġ körklüg yüzlüg, tatlıġ yıẕıġ-lıġ körmişim yoḳ [4]ėrdi.’ Aytġay: ‘Mėn sėninŋg ol ėẕgü girdārınŋg mėn. Ḳıyāmet-ḳa [5]tėgin sėninŋg birle bolġay mėn.’

Neʿūẕu bi’l-lâh, eger beẕ-baḫt bolsa [6]ʿaẕāb ferişteleri kėlgey-ler. Ot-dın pelās kėltürüp, ėl-lerinde [7]ot ʿamūdlar kėlürüp yıraḳ turġay-lar. Melekü’l-Mevt ayġay: [8]‘Ėy pelīd cān! Çıḳġıl bu pelīd ten-din!’ Tėnŋri-ninŋ *ʿazze ve celle* [9]ḫışmı ve otı ʿaẕābı tapa. Ol ḳaçġay, kėzgey anınŋ endām-ları [10]içinde. Taḳı Melekü’l-Mevt-din alġay-lar, ḳara pelās-ḳa sarġay-lar ve andın [11]hīç ferişte ḳatındın kėçmegey-ler kim ayġay-lar: ‘Bu nė yawuz yıẕıġ turur?’ [12]Ayġaylar: ‘Fulān oġlı fulān-nınŋ cānı turur.’ Andın ėltgey-ler anı [13]kökke. Kök ḳapuġ-lardın anŋga açmaġay-lar. Ve anŋga yol bėrmegey-ler. [14-15]Resūl *ʿaleyhi’s-selām* bu āyet-ni oḳısa yıġlayur ėrdi:

[175] اِنَّ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا وَاسْتَكْبَرُوا عَنْهَا لَا تُفَتَّحُ لَهُمْ اَبْوَابُ السَّمَّاءِ ‘Ol **[20a]** [1]kim ėrseler kim bizinŋg āyet-lerimizge inanmaz[176]-lar, anlarġa kök [2]ḳapuġ-ları baġlanur açılmaz. Bular uçmāḫ-ḳa kirmegey.’ Tėnŋri-din [3]fermān kėlgey kim : ‘Anınŋ atını siccīn-de yazınŋ yėti ḳat yėrde. [4]Ol yėrde kim tamuġ ḳatınŋga ėletinŋ.’ Ferişteler anı kėltürgeyler ol[177] [5]yėrge. Andın ol cānı teninŋ-ge kėltürgey. Münkir ve Nekīr kėlürler. [6]Suvāl ḳılur: ‘Men rabbüke?’ tėse ‘Āh bilmez mėn’ tėr. Aytġay-lar: [7]’Dīninŋ nė ol?’ Ayġay: ‘Bilmez mėn.’ Aytġay: ‘Yalawaçınŋ kim?’ [8]Ayġay: ‘Bilmez mėn.’ Kökdin ün kėlgey: ‘Yalġan aytur. Bėrinŋ [9]anŋga ot töşeklerin! Kėydürünŋ anŋga ot ton-ların! [10]Açınŋ anŋga tamuġ ḳapuġ-ların! Ta semūm tütüni anŋga tėge [11]tursun ve tar ḳılınŋ anınŋ gürını tā sünŋüklerin biri biringe [12]ḳavşursun!’ Yėr ḳısar, cümle sünŋüklerini ẕerre ẕerre ḳılurlar. Taḳı bir ėr [13]kėlgey yüzi zişt, tonı taḳı. Nėtek kim yarlıḳar:

---

[174] “…turur sėn?”: satır üstünde ek

[175] Araf 7/40. Metinde yanlış yazılan kelimeler bulunmaktadır. Ayetin tamamının meali: “Âyetlerimizi yalanlayanlar ve o âyetlere uymayı kibirlerine yedirememeyenler var ya, onlara göklerin kapıları açılmaz. Onlar, deve iğne deliğinden geçinceye kadar cennete de giremezler! Biz suçluları işte böyle cezalandırırız.”

[176] “…inanmaz-…”: satır üstünde ek

[177] “…ol….”: sayfa yanında ek

لَا تُفَتَّحُ لَهُمْ اَبْوَابُ السَّمَّاءِ [178] [14]Maʿnīsī ol bolur: ‘Ol kişi-ler kim bizi̇ñg fermānımız yoḳatı [15]Ḳurān-nı yalġan-ḳa tutup bütmedi-ler ėrse, kök ḳapuġı bağlanur. Añga **[20b]** [1]hergīz raḥmet yoḳ.’

[ON ALTINCI SUAL]

Suvāl ḳıldı-lar: “Kök miftāḥı-nė turur? Nė birle [2]açılur?” Resūl *ʿaleyh* **cevāb** bėrdi: “Kök miftāḥı tevḥīd kelimesi [3]turur. Her kim tevḥīd sözin ayturlar ėrse kök ḳapuġ-ların [4]raḥmet birle añga açarlar. Nė ṭāʿat kim ḳılsa kökke ağar. Hem [5]ağdurġay-lar, anıñg öze raḥmet ėndürürler.

[ON YEDİNCİ SUAL]

Suvāl ḳıldı-lar: [6]“ʿĀlem içinde ṣavmaʿası birle yörügli kim ėrdi?” Resūl *ʿaleyh* **cevāb** [7]bėrdi: “Ḳaçan Yūnus peyġamber ḳavmı-ḳa Mevlâ *ʿazze ve celle* belā ıẕur boldı [8]ėrse, belā mañga tėgmesün tėyü Tėñri-ḳa ötünmedin ḳaçıp çıḳtı. [9]Kişi-ler birle kėlip kėmige minip[179] deryāḳa kirdiler ėrse, Tėñri *ʿazze ve celle* fermānı birle [10]bir balıḳ kėmini tuttı ėrse, cümle kėmi içindeki ḫalāyıḳ-lar aydı-lar: [11]‘Bu arada Allah-ḳa yazġan kim ėrse bar ėrse ḥaḳīḳat tevbe ḳılsun. [12]Yoḳ ėrse helāk bolur miz.’ Yūnus peyġamber ayttı: ‘Bu arada Allah-ḳa zillet [13]mėndin kėldi.’ tėyü. Kėtürdi-ler özini suw-ḳa attılar, balıḳ yuttı. [14]Kėmi selāmet kėçti. <Yūnus peyġamber> balıḳ ḳarnında ḳırḳ kün ḳaldı. Bir rivāyet ḳırḳ [15]yıl anda ḳaldı. Balıḳ-nıñg tėni yuwḳalayu bėrdi. Yūnus deryā içindeki **[21a]** [1]cümle ʿacāīb-ler bar ėrse körer ėrdi. Balıḳ-ḳa fermān boldı: ‘Yūnus [2]peyġamber mėniñg sėwer resūlum turur. Sėniñg ḳarnıñg-nı añgar [3]zindān ḳıldım. Anıñg ėtin yėmegeysėn, süñgüklerin sındur [4]-maġay sėn. Emānet tutġıl!’ Ol balıḳ ḳarnında ḳırḳ kün [5]boldı, ḳırḳ tünki ẕerre ṭaʿām şarāb içmedi, kendü çifti birle [6]ḳoşulmadı Yūnus ḥürmeti üçün. Yūnus peyġamber namāzḳa tikildi. [7]Tażarruʿ birle zārı-lıḳ ḳılur ėrdi. Nidā ḳılur ėrdi:

[178] Araf 7/40. Tam ayetin meali: “Âyetlerimizi yalanlayanlar ve o âyetlere uymayı kibirlerine yedirememeyenler var ya, onlara göklerin kapıları açılmaz. Onlar, deve iğne deliğinden geçinceye kadar cennete de giremezler! Biz suçluları işte böyle cezalandırırız.”

[179] “…kėlip kėmige minip…”: sayfa kenarında ek

[180] فَنَادٰى فِي الظُّلُمَاتِ اَنْ لَّا اِلٰهَ اِلَّا اَنْتَ سُبْحَانَكَ اِنِّي كُنْتُ مِنَ الظّٰلِمِيْنَ [9]tėp feryāz ḳıldı. Allahu taʿālâ zārı-lıḳ-nı ferişte̊lerge̊ e̊şittürdi. [10]Ferişte̊ler ötündi-ler: ‘İlāhī! Bu nė zārı-lıḳ turur?’ Fermān kėldi: [11]’Yūnus peyġamber üni turur *ṣalavātu’llâhi ʿaleyhim*.’ Ferişte̊ler ötünürler: [12] ‘Ėy Bār Ḫudāyā! Bu nė üçün yıġlayur?’ Fermān bolur: ‘Zillet ḳıldı.’ [13]Ayturlar: ‘Ėy Bār Ḫuzāyā! Zilletini kėçür!’ tėyü yıġlaştı-lar ėrse, Allâhu taʿālâ [14]ʿafv ḳılu bėrdi. Fermān kėldi balıḳ-ḳa: ‘Emānet kim ısmarladım, [15]selāmet bizge ısmarlaġıl!’ Balıḳ deryā ḳıraġın̂ga reyāḥin tübin̂ge **[21b]** [1]çıḳtı. Türlük türlük çiçekler kėltürdi. Belū ḫıdmet-ler ḳılu [2]turuḳtı. Uş ṣavmaʿası birle dünyāga yörigen Yūnus peyġamber turur.” [3]Bu cevāb-larnı cuhūdlar ṣavāb öze buldılar ėrse, ayturlar: [4]“Muḥammed ḥaḳ rāst sözleyür sėn. Biz yėme tevrīt içinde mundaġ körüp [5]biz.”

[ON SEKİZİNCİ SUAL]

Suvāl ḳıldı-lar: “Dünyā içinde nė yėr turur kim bir kėz kün tėgdi, [6]andın özge tėgmedi ėrdi tā ḳıyāmet-ḳa tėgrü?” Resūl **cevāb** bėrdi: [7]“Ol Mışır tėn̂gizi ėrdi kim ḳarındaşım Mūsâ peyġamber Firʿavn-dın [8]ḳaçıp Benī-İsrā’īl-ler birle çıḳtı ėrse, Firʿavn-ı laʿīn ḫalḳı birle [9]aṭlandı Benī-İsrāʿīl-ler artınca. ʿĀlim-lerimiz *raḥmetu’l-lâhi ʿaleyhim ecmaʿīn* [10]andaġ rivāyet ḳılurlar kim ol kün Firʿavn süsi yüz min̂g atlıġ ėrdi. [11]Ḳamuġ tāzī aṭlar minip, altun yarıḳ-lar kėzip, ton-ları tükel [12]barçın ėrdi. Aṭları altun ṭuḳ birle ve barçın tertīb birle ol [13]yüz min̂g ėr tükel ḥarbeler sün̂güler birle ėrdi. On bir min̂g ėr [14]yazaġ ʿamūdlar birle ėrdi. Bularnın̂g artınca tapuġda yügürürler [15]ėrdi. Ḳaçan yayılduḳ-ta Mūsâ *ʿaleyhi’s-selām* deryā ḳırıġınga tėgmiş ėrdi. **[22a]** [1]Firʿavn taḳı süsi birle Benī-İsrā’īl-ler artınca yėtti. Ḳaçan Mūsâ [2]*ʿaleyhi’s-selām*-nın̂g ḳavm-ları Firʿavn-nı kördi ėrse, ḳorḳtı-lar. Mūsâ-ḳa [3]ayturlar: ‘Tėn̂gri-nin̂g resūlı, uş artımızdan düşman yėtti, uş [4]ön̂gümizdin uluġ deryā turur. Bu kün bizdin bir kişi tirig [5]ḳalmaġay.’

[180] Enbiya, 21/87. Tam ayetin meali: “Zünnûn’u da hatırla. Hani öfkelenerek (halkından ayrılıp) gitmişti de kendisini asla sıkıştırmayacağımızı sanmıştı. Derken karanlıklar içinde, ‘Senden başka hiçbir ilah yoktur. Seni eksikliklerden uzak tutarım. Ben gerçekten (nefsine) zulmedenlerden oldum.’ diye dua etti.”

Taḳı andaġ rivāyet ḳılurlar kim Yūşâ' İbn Nūn Mūsâ-nıñ [6]aẕaḳıñga tüşti ve duʿā ḳıldı. Tėñgri-niñg *ʿazze ve celle* bu āyetini [7]yād ḳıldı: *Allâhümme leke'l-ḥamd ve ileyke el-müşteḳâ ve bike'l-müstavāt* [8]*ve ente'l-müste'ān ve lā havle ve lā ḳuvvete illā billāhi'l-ʿaliyyü'l-ʿazīm*[181]**.** Tėñgri *ʿazze* [9-10]*ve celle* Mūsâ-ġa vaḥy ḳıldı:

فَاَوْحَيْنَآ اِلٰى مُوسٰٓى اَنِ اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْبَحْرَ ۗ فَانْفَلَقَ فَكَانَ كُلُّ فِرْقٍ كَالطَّوْدِ الْعَظِيْمِ ۚ [182] 'Yā Mūsâ! ʿAṣāñgnı [11]deryāḳa urġıl!" tėyü. Tayaḳnı deryāḳa urdı ėrse, deryā on [12]iki yol boldı. Tėgme yol kėñg-ligi iki aġaç yėr ėrdi. Benī [13]İsrā'īl-ler on iki ḳabīle ėrdi. Tėgme ḳabīle-de yėtmiş miñg baş [14]ḫalḳ ėrdi. Deryāḳa kirür boldı-lar ėrse baʿżı-ları ḳorḳtı-lar. [15]Ayttı-lar: 'Ėy Tėñgri peyġamberi! Suw yėri balçıḳ turur. Kölüklerimiz **[22b]** [1]aẕaḳ-ları nāgāh batġay. 'Deryā içinde helāk bolġay miz!' tėyü. Tėñgri [2]*ʿazze ve celle* yėl-ge fermānbėrdi, ol yėrde esti. Kün-ge fermān bėrdi, [3]ol yėrde toġdı. Oloġ sāʿat içinde ḳuruġ boldı. Altı yüz miñg [4]ādemī Benī-İsrā'īl-ler Mūsâ birle ol on iki yolġa kirdi-ler. Baru [5]başladı-lar. Mūsâ-ḳa ayturlar: 'Yā Resūlu'l-lāh! Biz munça hezārlar miñg [6]ḫalḳ birle deryāḳa kirdimiz. Kim-niñg ḳaẕāşı kim-niñg ḳarındaşı [7]ḳança bardı? Ḳaldı-lar mu yā ġarḳ mu boldılar ėrki?' tėyü zārı [8]ḳıldı-lar ėrse, fermān boldı Mūsâ-ḳa: ''Aṣāñg birle suw-nı urġıl!' [9]tėyü. Tayaḳnı deryāḳa urdı ėrse suw cümle ġalbır tėk ot boldı. [10]Biri birini köre ḫōş ḫekāyet ḳılu selāmet kėçti-ler.

Ḳaçan kim Benī [11]İsrā'īl-ler ol yanḳa kėçti ėrse Mūsâ tiledi kim ʿaṣā birle [12]urġay ėrdi, ol yana aḳġay ėrdi. Firʿavn süsi kėçmegey [13]ėrdi. Tėñgri *ʿazze ve celle* Mūsâ-ġa vaḥy ḳıldı: 'Ėy Benī-İsrā'īl-ler! Siz [14-15]kėçiñg, ol tursun.' Nėtek kim yarlıḳar ḳavluhū Taʿālâ: وَاتْرُكِ الْبَحْرَ رَهْوًا ۗ اِنَّهُمْ جُنْدٌ مُّغْرَقُوْنَ [183] Ḳaçan Firʿavn-ı laʿīn *ʿaleyhi'l-laʿne* ol tėñgizge **[23a]**[1]tėgdi ėrse, kördi kim ol suw yarılmış taġ {taġ} tėk bolup [2]havāḳa barmış, tėñgiz tübi körinmiş. Benī-İsrā'īl-ler selāmet [3]kėçmiş. 'Körer mü sėn

[181] Kur'ân-ı Kerîm'de ayet değildir, Hz. Musâ'nın duasıdır: "Allahım! Her türlü hamd sana mahsustur. Sıkıntılar sana sunulur. Yardım senden dilenir. Güç ve kuvvet ancak büyük ve yüce olan Allah'tandır."

[182] Şuara suresi 26/63: "Bunun üzerine Mûsâ'ya, "Asan ile denize vur" diye vahyettik. Deniz derhal yarıldı. Her parçası koca bir dağ gibiydi."

[183] Duhan 44/24: "Denizi açık halde bırak. Çünkü onlar boğulacak bir ordudur."

tėn̂giz mėnim heybetim-din nėçük yarılmış [4]ve yol ve yol bolmış. Hele kėçgey mėn ol ḳaçmış ḳullarımnı [5]tutġay.' Andın tėn̂giz ḳırıġın̂ga tėgdi turdı ve çaḳırdı ayttı: [6]*184* "اَنَا رَبُّكُمُ الْاَعْلٰى" Ayttı: 'Mėn mėn Tėn̂grin̂giz!' Anın̂g ve ḫalāṣ-ları alnıda [7]sücūd ḳıldı-lar. Firʿavn-ı laʿīn ḳaṣd ḳıldı deryāḳā kirmekke. [8]Yana ḳorḳtı. Ol yėrdin kirü töner ėrdi. Cibrīl *ʿaleyhi's-selām* [9]bir ala ḳısraḳ minip kėldi, bir destār başın̂ga sarıp. [10]Aṣḥāb-ı tevāriḫ ėyle tėp ayturlar kim ol kün Firʿavn [11]süsinde hīç ḳısraḳ yoḳ ėrdi. Meger ol Cibrīl miner [12]ėrdi *ʿaleyhi'selām*. Ḳısraḳ kişnedi, Firʿavn alnında tėn̂gizke [13]kirdi. Firʿavn-ı laʿīn-nin̂g atı ayġır ėrdi, anın̂g artınca [14] ėwürür tėn̂gizge. Atı nėçe kim tarta kördi, yėn̂ge bilmedi ve 'Mėnim [15]atım tutun̂g!' tėmege uwtandı. Ferişteler çavuşlar tėk bolup **[23b]** [1]saġdın soldın Firʿavn süsi-ni sürer ėrdi-ler. Ayturlar ėrdi-ler: [2] 'Kendü tėn̂grin̂giz artınca kirin̂g!' Firʿavn süsi ḳamuġ tėn̂gizke [3]kirdi-ler. Hīç kim ėrse ḳalmadı. Cibrīl-i emīn Firʿavn atı-nın̂g [4]tizgini-ni tuttı. Aytur: 'Ėy melʿūn! Ḫ^{v}āce-ḳa ḳulı yazsa, ḫ^{v}āce-lıḳ [5]tartışsa çāresi ne ol?' Firʿavn-ı laʿīn aytur: 'Balçıḳ birle [6]ağızḳa urġu kėrek.' Cibrīl *ʿaleyhi's-selām* balçıḳ birle aġzıḳa [7]urdı. Ançada deryā bir ḳıġırdı. Cümle deryā ḳarış ḳarış ot [8]boldı. Tütün aşa başladı. Tamuġ-dın bir ḳozaḳ açıldı. Suw [9]içinde Mevlâ taʿālâ ot birle helāk ḳıldı. Aġızlarından cümle [10]yılan-lar çıḳtı. Ol deryā tübi turur kim an̂ga bir kėz kün tėgdi. [11]Andın burun özge tėgdügi yoḳ ėrdi. Andın son̂gra taḳı [12]tėgmedi, taḳı tėgmegey tā ḳıyāmet-ḳa tėgrü.

[ON DOKUZUNCU SUÂL]

Suvāl ḳıldı biregü: [13] "Kendü ḳavmına ögüt bėrgüçi kim ėrdi? Nė ādemī ėrdi, nė ferişte [14]ėrdi ve nė perī ėrdi?" Resūl *ʿaleyhi's-selām* **cevāb** bėrdi: "Ol [15]ögüt bėrgüçi Süleymān peyġamber ḳarıncası ėrdi *ʿaleyhi's-selām*. Tėn̂gri *ʿazze* **[24a]** [1]*ve celle* Süleymān-ġa *ʿaleyhi's-selām* peyġamberlıḳ bėrmiş ėrdi, hem pādişāh-lıḳ [2]bėrmiş ėrdi. Nė yėrde kim süsi tüşse ėrdi, yüz aġaç [3]yėr tutar ėrdi. Yėgirmi bėş aġaç yėr ādemī-ler tutar ėrdi. [4]Yėgirmi bėş aġaç yėri perī-ler tutar ėrdi. Yėgirmi bėş aġaç [5]yėr dīvī-ler tutar ėrdi. Yėgirmi bėş aġaç <yėr> ḳuş-lar tutar ėrdi. [6]Yėgirmi tört aġaç yėr içinde taḫt urug-luġ ėrdi. Altundın [7]tört bilekleri yāḳūt, zeberced birle ārāste

[184] "Ben sizin yüce Rabbinizim."

ḳılmış ėrdi. [8]Perī-ler bir ḫalı toḳuyu bėrmiş ėrdi-ler. Bir yıġaç yėrdin taḳı bir [9]yıġaç yėr ḳamuġ ibrişīm-din ėrdi. Tört yıġaç yėr içinde [10]taḫt-ḳa töşeyürler ėrdi. Ol taḫt öze on iki miṅg [11]altun kürsī ėrdi. Peyġamber zādeler oltururlar ėrdi. On [12]miṅg kümüş kürsī ėrdi, perī-lerniṅg ʿulemāları oltururlar [13]ėrdi. Tėgme bir ʿālim-de on miṅg ṭālib-i ʿilm-ler ʿilm ögrenürler [14]ėrdi. Ḳayu ʿālim nė ʿilm aysa, yėl Süleymān peyġambermiṅg ḳulaḳınga[185] [15]ėşittürür ėrdi. On iki miṅg ʿābidler kim kerāmet-ḳa tėgmiş **[24b]** [1]zāhidler ėrdi. Ṣavmaʿa ėtip ʿibādet ḳılurlar. Andaġ ḫaşem-lıġ [2]zāhidler ėrdi; eger barmaḳı birle taġḳa işāret ḳılsa taġ yerindin [3]yörigey ėrdi. Ol taḫt öze perī-ler bir yıġaç ėtip turur [4]-lar ėrdi, butaḳ-ları yāḳūt-dın, yapraḳ-ları zeberceddin. Taḫt öze [5]-sinde tėgme yapraḳ öze ḳuş-lar olturup yiṅgne öti-çe kün közi [6]taḫt öze tüşmez ėrdi. Ḳayu müsülmān-nıṅg biri biri birle[186] ḫuşūmet [7]-leri bolsa, bir ferişte ot-da ʿamūd alıp havāda turur ėrdi. Ḳayu [8]perī şeyṭān <Süleymān>ġa boyun sunmasa, ot birle urup helāk ḳılur [9]ėrdi. Süleymān-nıṅg yėme bir[187] ḳamçısı bar ėrdi. Maşrıḳ-da salsa maġrıb-daḳı [10]dīvni urur ėrdi ve maġrıbde salsa maşrıḳdaġı[188] dīvni urur ėrdi. Kün-lerde bir kün cümle ḫayl-ları taḫt-nı [11]birle havāda uçup yörir ėrdi. Bir ḳol-ġa tėgdi. Ol ḳol [12]içinde cümle ḳarınca ėrdi. Süleymān peyġambermiṅg ʿ*aleyh* çėrikini kördi [13-14]ėrse, ḳarıncalarıṅg uluġ-ları bėkledi. Aytur: [189] ʿĖy يَا اَيُّهَا النَّمْلُ ادْخُلُوا مَسَاكِنَكُمْ ʾ

ḳarıncalar! İnlü ininṅgizke kiriṅg kim Süleymān çėriki birle [15]kėlür, ziyān ḳılmasun.’ Yėl körse, yėl bu sözni Süleymān-ġa ėşittürür ėrdi. **[25a]** [1]Yėl-ke fermān boldı kim ol ḫālini ol ḳarınca ḳatına ėndürdi. [2]Ol ḳarıncalar uluġı kim ėrdi bir aḳsaḳ ėrdi ve hem bir közi kör ėrdi ve hem taḳı ? yoḳ ėrdi.[190] Anıṅg atı ḳurtḳa [3]ėrdi. Anı Süleymān ileyine keltürdi-ler. Aṅga ayttı: “Nişe ayttıṅg kim: [4]‘Yā ḳarıncalar! İnlü ininṅgizke kiriṅg kim Süleymān çėrigi aẕaḳı altında [5]helāk bolġay siz.’ Sėn mėni bilmez mu sėn kim mėn Süleymān peyġamber mėn [6]ve ʿādil mėn. Ol yėrdin kėçmegey mėn kim

[185] “…-ḳınga…”: sayfa kenarında ek
[186] “…birle…”: satır üstünde ek
[187] …bir…”: satır üstünde ek
[188] “…dīvni urur ėrdi ve maġrıbde salsa maşrıḳdaġı…”: sayfa kenarında ek
[189] Neml, 27/18. Ayetin tamamının meali: “Nihayet karınca vadisine geldikleri vakit bir karınca, "Ey karıncalar! Yuvalarınıza girin, Süleyman ve ordusu farkına varmadan sizi ezmesinler" dedi.
[190] “ve hem bir közi kör ėrdi ve hem taḳı ----- yoḳ ėrdi.”: sayfa kenarında ek

mėndin kim ėrsege renc yėtgey [7]ve mėnim süsümdin. Sėn mėninġ ẓulm ḳılduḳumnı ḳayda kördüngʔ?” Ḳarınca [8]aytur: ‘Yā Resūlu’l-lāh, mėn sizge ẓālim tėmedim ammā Mevlâ mėni bu ḳarıncalarġa [9]uluġ ḳıldı. Bularnı yaraġım yėtginçe küẕezmese mėn ḳıyāmet kün [10]zişt bėsi taḳı zişt. Anġa aytġay: ‘Müştāḳlıḳ sanġa ʿaẕāb ve ʿuḳūbet-ḳa [11]bu kün ol kün[191] turur kim sanġa vaʿde ḳılmış ėrdi. Andın sėninġ ol [12]yawuz girdārınġ mėn. Ol üküş yazuḳınġa ḳıyāmet bolsa ėrdi [13]men kendü yawuzlukum-nı körmegey ėrdim.’ tėgey.

[YİRMİNCİ SUAL]

Suvāl ḳıldılar: “Beyt [14]ü’l-Maʿmūr nė ol? Anınġ ṣıfatı nėtek ol? Bu kün ḳayda turur?” Resūl [15] **cevāb** bėrdi: “Beytüʿl-Maʿmūr bir ėw turur yinçüdin. Bu kün törtinç ḳat kökte turur. **[25b]** [1-2]Nėtek kim Ḳurān-ı Mecīd içinde ḫaber bėrür:

وَالطُّوْرِ وَكِتَابٍ مَسْطُوْرٍ فِى رَقٍّ مَنْشُوْرٍ وَالْبَيْتِ الْمَعْمُوْرِ [192] Resūl aydı *ʿaleyhi’s-selām*: “Beytü’l Maʿmūrnınġ tört deriçesi [3]bar turur. Biri ḳızıl yāḳūt-dın, ikinç-si yaşıl zümürrüddin, üçünç-si [4]ḳızıl altun-dın, törtinç-si baḳırdın. Ol ėw ḳızıl yāḳūt-dın turur. [5]Anınġ bir köşe-sinde bir menāre bar. Ol Kaʿbe berāberinde turur. Ḳaçan [6]kim āẕīne kün bolsa, āẕīne namāzı kirse dünyāda mü’eẕẕin-ler bāng-ı namāz [7]ḳılu başlasalar, Tėngri *ʿazze ve celle* buyurur kim ol menāre öze Cebrā’īl çıḳıp[193] bāngʔ-ı namāz [8]ḳılur. Cebrāyil üni yėti ḳat yėrdin ve yėti ḳat kökke tėgürünçe kim köklerde [9]ferişteler ḳamuġ yüzlerin Beytü’l-Maʿmūr tapa ḳılurlar. Ḳaçan kim ḳamuġ cemʿ bolduḳta [10]Mīkāīl ol yāḳūt minber öze aġar, ḫuṭbe oḳur[194] ve Tėngrige *subḥāne ve taʿālâ-ḳa* [11]senā ḳılur, Peyġamberḳa *ʿaleyhi’s-selām* dürūd bėrür. Ol minbėrdin iner, āẕīne [12]namāzın ḳılur. Nėtek kim mü’min-ler munda ḳılur ėrse, ḳaçan kim namāzdın fāriġ [13]bolsalar Cibrīl öre turur, aytur: ‘Ėy ferişteler! Tanuḳ bolungʔ! Nė mėn {mėn} [14]de kim mü’eẕẕin-lıḳ-

[191] “…kün…”: sayfa kenarında ek
[192] Tûr, 52/1-4. İlk 7 ayetin meali: “Tûr'a, yayılmış ince deri sayfalara düzenle yazılmış kitaba, "Beyt-i Ma'mur"a, yükseltilmiş tavana (göğe), kabaran denize andolsun ki, şüphesiz Rabbinin azabı mutlaka gerçekleşecektir.”
[193] “…Cebrā’īl çıkıp…”: sayfa kenarında ek
[194] “…oḳur…”: satır üstünde ek

dın Tėnĝri *ʿazze ve celle* manĝa nėkim ş̲evāb[195] bėrdi ėrse mėn anı Muḥammed ümmeti [15]mü'ez̲z̲in-lerine bağışladım.' Andın Mīkāīl öre turur. Aytur: 'Ėy ferişteler! Tanuḳ **[26a]** [1]bolunĝ! Nė mėnde kim manĝa bu ḫaṭīb-lıḳta imām-lıḳta nėkim ş̲evāb[196] boldı ėrse [2]mėn anı Muḥammed ümmeti imām-larına ve ḫaṭīb-lerinĝe bağışladım.' [3]Andın İsrāfīl öre turur. Aytur: 'Ėy ferişteler! Tanuḳ bolunĝ nė [4]mėnde kim manĝa āz̲īne namāzın-da ötrü nėkim ş̲evāb[197] boldı ėrse mėn anı Muḥammed ümmeti [5]cemāʿat-larınĝa bağışladım.' Ḳaçan mundağ tuyduḳta Tėnĝri [6]-din fermān kėlür: 'Mėn mėn ?*ʿaleyhi ve ene maʿdenu's-sehā* [7]*şehīdekum melā'iketi innī ḳad ġafertu ummete Muḥammedin*[198] Maʿnīsi ol turur kim Tėnĝri *ʿazze ve celle*[199] aytur: 'Ėy ferişte [8]-lerim! Mėni birle nėçe seḫāvet tartışur siz civā<n>merdlıḳ ve ʿaṭā [9]mėndin körünĝ. Ol ḳullarım āz̲īne namāzı ḳıldı-lar [10]ėrse manĝa ʿibādet ḳıldı-lar *sübḥāne rabbiye'l-ʿaẓīm*[200] [11]tėyü mėni uluġ-ladı-lar. *Erḥa me'r-raḥimīn ekremü'l-ekremīn*[201]. [12]Mėn mėn sezārāḳ turur siz cümleni yaratmaḳ-ḳa. Tanuḳ bolunĝ [13]cümle Muḥammed ümmetini yarlıḳadım.' tėp.

[YİRMİ BİRİNCİ SUAL]

Suvāl ḳıldı-lar: "Ḳāf tağ [14]tėrler, nėtek turur? Anınĝ artında nė bar turur?" Resūl *ʿaleyhi's-selām* [15]**cevāb** bėrdi: "Ḳāf tağı yaşıl zeberceddin turur. Bu cihān-nı **[26b]** [1] ḳapsap turur. Kök evcleri ol turur. Kök yaşıl-lıḳı andın [2]turur.

ʿAli İbn Ebī Ṭālib *raḍıyaʿllāhu ʿanha* aytur: 'Allāhu taʿālâ ḳaçan kim yėti [3]ḳat yėrni yarattı ėrse yėr ötündi: "Ėy Bār Ḫuz̲āyā! Mėni ādemī-ler [4]ḳarārgāhın ḳılsar sėn mėnim öze yazuḳ ḳılġay-lar ve pelīd ādemī<ler> [5]mėnim öze yörigey-ler. Tėnĝri

[195] "…nėkim ş̲evāb…": sayfa kenarında ek
[196] "…nėkim ş̲evāb…": satır üstünde ek
[197] "…ötrü nėkim ş̲evāb…": satır üstünde ek
[198] "Ben, cömertlerin kaynağıyım. Meleklerim, Hz. Muhammed'in ümmetini affettiğime sizi şahit ederim."
[199] "Maʿnīsi ol turur kim Tėnĝri *ʿazze ve celle…*": sayfa kenarında ek
[200] "Büyük olan Rabbimi tesbih ve tenzih ederim."
[201] "Merhametlilerin en merhametlisi"

subḥāne ve taʿālâ ol Ḳaf tagını [6]yarattı ve yèr artın͡ga urdı kim yèr tölendi. Ḳavluhū Taʿālâ: [7] [202] قٓ وَالْقُرْاٰنِ الْمَجِيْدِۚ بَلْ عَجِبُوْٓا اَنْ جَاۤءَهُمْ مُّنْذِرٌ مِّنْهُمْ فَقَالَ الْكٰفِرُوْنَ هٰذَا شَيْءٌ عَجِيْبٌ

Muḳātil İbn Süleymān tefsīrinde andag͡ [8]kèltürmiş: Ḳaf tagı artında yèti yolı bu cihān-ca yèr yaratıp [9]ürün͡g kümüş-din ol yèrde ança ferişte yaratıp turur. [10]Sanını saḳışı-nı Mevlâ-dın özge bilgen yoḳ. Tègmesi{-nin͡g} [11]birer nūr-ı ʿalem èl-lerinde tutarlar. Ol ʿalem öze yazılmış [12]turur: *Lā ilāhe illa'llâhᵘ muḥammedü'r-resūlu'llâhⁱ.*[203] Ḳaçan āẕīne tüni bolsa, [13]ol ferişteler Ḳaf yöresine kèlip yıg͡lınurlar bir birin͡ge ve zārı [14]ḳılurlar. Ol ḳorḳug͡ birle[204] kim aytur<lar>: "Èrte ḳıyāmet bolgay!" tèyü. Duʿā ve [15]zārı-lıḳ ḳılurlar. Ayturlar: "Èy Bār Ḫuẕāyā! Muḥammed ümmetine raḥmet ḳılg͡ıl! **[27a]** [1]ʿAẕāb ḳılmag͡ıl tamug͡ birle." Ḳaçan ṣabaḥ bolsa, andın bular [2]èmīn bolurlar. Aytur<lar>: "Bu kün ḳıyāmet bolmas èrmiş." Andın ḳamug͡ [3]ün kètürüp duʿā ḳılurlar. Ayturlar: 'Èy Bār Ḫuẕāyā! Raḥmet ḳılg͡ıl [4]ol kişi-lerke kim, bu kün āẕīne kün. Kim g͡usl ḳılur èrse, [5]ve namāzg͡a ḥāẕır bolur èrse, Tèn͡gri-din *ʿazze ve celle{-ge}* fermān bolur [6]kim tileyürler, Cibrīl kèlür, bularg͡a aytur: "Munça zārı-lıḳ nişe [7]ḳılur siz?" Ḳamug͡ aytg͡ay-lar: "Anı tileyür biz kim Tèn͡gri *ʿazze ve celle* [8]Muḥammed ümmetini yarlıḳasun." Cibrīl barg͡ay, yana kèlip ayg͡ay: [9] "Èy ferişteler! Mevlâ taʿālâ cümle Muḥammed ümmetini sizlerge [10]bag͡ışladım." tèse, sèwnüşürler, şükr ḳılurlar, 'Muḥammed peyg͡amber [11]bizdin ḥoşnūd boldı.' tèyü.

[YİRMİ İKİNCİ SUAL]

Suvāl ḳıldı-lar: "Ṣūr nè turur? [12]Anın͡g ṣıfatı netek turur?"

<Tèn͡gri taʿālâ> İsrāfīlni yarattı. ʿArş altında turur. [13]Ṣūrnı ag͡zın͡ga urup turur. İki közin ʿarş tapa tikip turur [14]'Ḳaçan fermān bolg͡ay?' tèyü. Ḫaber içinde andag͡ rivāyet ḳılurlar kim: [15]Ṣūrnın͡g ulug͡-luḳı ve uzunluḳı otuz min͡g yıl-lıḳ yol **[27b]** [1]turur. Tègirmegi min͡g yıl-lıḳ yol turur. Üç kèz ürgüsi turur. [2]Evvel ürgüsi-ge nefḫatü'l-fezaʿ ayturlar. İkinç ürgüsi-ge nefḫat [3]ü'ṣ-ṣaʿīḳ ayturlar. Üçünç ürgüsi

[202] Kaf 50/1-2 :"Kâf. Şerefli Kur'ân'a andolsun ki kâfirler, aralarından bir uyarıcının gelmesine şaştılar ve şöyle dediler: 'Bu tuhaf bir şeydir!'"
[203] "Allah'tan başka ilâh yoktur ve Muhammed O'nun elçisidir."
[204] "…birle…": satır üstünde ek

nefẖatü'l-ḳıyām ayturlar. [4]Ṣūrnı ol vaḳt-da ürgey <kim> cümle ẖalāyıḳ fesād u maʿṣiyet birle [5]meşġūl bolsalar, emr-i maʿrūf ve neḥy ḳalmaġay.

Andın Tėnȇgri [6]ʿ*azze ve celle*<din> İsrāfīl-ġa fermān bolġay. Ol ṣūrnı ürgey. Yėti ḳat [7]yėr ẖalḳı ve yėti ḳat kök ẖalḳı cümle bī-hūş bolġay-lar. Nėtek kim [8-9]Kelām içinde yarlıḳar: [205] وَيَوْمَ يُنْفَخُ فِى الصُّورِ فَفَزِعَ مَنْ فِى السَّمٰوَاتِ وَمَنْ فِى الْاَرْضِ Ol heybet-te cümle taġlar yėrindin ḳopup havāda [10]{havāda} bulıt tėk uçġay. Deryālar suwı suvḳalġay. Yėti ḳat kök [11]pāre pāre bolġay, tėgirmen tėk ėwrülgey. Nėtek kim Kelām içinde [12]yarlıḳar: [206] يَوْمَ تَمُورُ السَّمَّاءُ مَوْرًا وَتَسِيرُ الْجِبَالُ سَيْرًا Ol heybet-te [13]cümle ẖalāyıḳ-lar ḥālsiz bolġay-lar. Süt ėmer ʿıyāl-larnı [14]anaları kėmişgey, süt-leri ḳuruġay. Kün ay ḳap-ḳara bolġay. [15]Cihān barça kap-ḳara bolġay. Yana yarlıġ bolġay İsrāfīl-ge: "Ṣūrnı **[28a]** [1]ürgil!" tėyü. Ürgey. ʿArş-dın ṣerâ-ḳa tėgi cümle cānlıġ bar ėrse, [2]ölgey. <Tėnȇgri *ʿazze ve celle*> nėtek kim yarlıḳar: [207] وَيَوْمَ يُنْفَخُ فِى الصُّورِ فَفَزِعَ مَنْ فِى السَّمٰوَاتِ وَمَنْ فِى الْاَرْضِ اِلَّا مَنْ شَآءَ اللّٰهُ Te'vīli bu turur: "Cümle ẖalāyıḳ-lar, [4]yėrdeki, kökdeki, aradaḳı cümle canāvarlar ḳalmaġay." Tėnȇgri *ʿazze* [5]*ve celle* tiledügi kim-ler turur: ʿArşnı kötürgen tört ferişte [6]Cibrīl, Mīkāīl ve İsrāfīl, ʿAzrāīl *ʿaleyhimü's-selām*. Fermān [7]bolġay ʿAzrāīl-ġa kim Cebrāyīl[208], Mīkā'īl ve İsrāfīl cānın alġay. [8]Fermān bolġay ʿAzrā'īl-ġa: 'Özge kim ėrse ḳaldı mu?' ʿAzrāīl [9]ötüngey: 'İlâhī! Sėn yegrek bilür sėn. Mėn żaʿīf-din özge kim [10]ėrse ḳalmadı.' Cümle ʿālem-ni tėzgingey. Ötüngey: 'Ėy Bār [11]Huẕāyā! Hīç kim ėrse ḳalmadı.' Fermān bolġay ʿAzrā'īl-ḳa [12]yėme: 'Ölgil!' ʿAzrāīl bir kükregey, tüşgey. Başı ʿarşḳa

[205] Neml, 27/87. Ayetin tamamının meali: "Sûr'a üfürüleceği ve Allah'ın dilediği kimselerden başka göklerdeki herkesin, yerdeki herkesin korkuya kapılacağı günü hatırla. Hepsi de boyunlarını bükerek O'na gelirler."
[206] Tur, 52/9-10: "O gün gök şiddetle sallanıp çalkalanır. Dağlar yürüdükçe yürür."
[207] Neml, 27/87. Ayetin tamamının meali: "Sûr'a üfürüleceği ve Allah'ın dilediği kimselerden başka göklerdeki herkesin, yerdeki herkesin korkuya kapılacağı günü hatırla. Hepsi de boyunlarını bükerek O'na gelirler."
[208] "…Cebrāyīl…": sayfa kenarında ek

[13]tėggey. Taḳı Azrā’īl ol saġ yüzi öze tüşgey. Cānın teslīm ḳılġay.[209] Rabbü’l-ʿizzet ḳalġay. Anˆga ölmek yoḳ. Allâhu Ta’ā<lâ>-dın [14]nidā kėlgey:

[210] لِمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ لِلّٰهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ “Ḳanı ‘mėn Tėnˆgri [15]mėn’ tėgüçi Firʿavn? Ḳanı ol şeddād-ı beẕbaḫt-ı naṣara? Ḳanı ol **[28b]** [1]Hārūn ve Hāmān?”

Fermān bolġay. Baḥrü’l-ḥayvān atlıġ deryā [2]bar turur, ʿarş altında turur, ḳırḳ kün peyveste yaġḳay dünyāga. [3]Maşrıḳ-dın maġrıb-ḳa tėgi cihān top-toluġ suw bolġay. Cümle [4]canāvarlar kim bar ėrse, cümlesi ot öner tėk öngey-ler. [5]Nė perī ve nė ādemī ve nė uçar ḳuş ve nė yörir, çürimiş, topraḳ [6]bolmış, cümle tirilip ol suw içinden çıḳġay-lar. Ṣūretlü [7]ṣūretinˆge kėlgey-ler. Şarḳta ġarbta tėgrü cān-lar ḳamuġ [8]ṣūretlü ṣūretinˆge barġay-lar. Ol kündin bėrü kim Tėnˆgri *ʿazze* [9]*ve celle* bu cihānı yarattı, nėçe türlük cānvarlar ḳıyāmet künˆinˆge kėlince [10]kim kėçti-ler, ḳamuġ tirilgey-ler. Ol ölmiş-ler topraḳı biri [11]birinˆge ḳatılmış bolġay. Ėrninˆg ʿavrat-ḳa, ʿavrat-nınˆg ėrke [12]ḳatılmaġay. Yigit-ninˆg ḳarıġa, ḳarınınˆg yigit-ke ḳatılmaġay. [13]Mümin-ninˆg kāfirge, kāfirninˆg mü’min-ge ḳatılmaġay. Yılḳı topraḳı [14]ādem-ḳa, ādem topraḳı yılḳı-ġa barmaġay. Çürimiş ḳırḳ arşun [15]toprak üstine yıġılmış. Tėgme biri yüz minˆg ẕerre bolmış. **[29a]** [1]Ḳamuġ yana bayaḳı tėk bolġay Tėnˆgri ḳudreti birle. Taḳı ʿacebraḳ [2]ol turur, bir şaḫṣ başı toprakı aẕaḳınˆga aẕaḳı toprakı [3]başınˆga barmaġay. Kendü ḳudreti birle ḳamuġ yėrli yėrine [4]barġay. Tėgme endām toprakı oloḳ endām-ġa barmaġay. [5]Ḳaçan cümle ṣūret-ler tamām rāst bolmış-dın sonˆg [6]ilk muḳarreb-lerni tirgizgey. Cibrīl ve Mīkāīl ve İsrāfīl <ve>[7]ʿAzrāīl. Andın İsrāfīl-ġa fermān bolġay kim ṣūrnı yana [8]ürgey. ʿArş altında turġay. Ol ṣūrninˆg yėti butaḳı [9]bar. Tėgme bir butaḳı uzunluḳı minˆg yıl-lıḳ yol turur. [10]Andın bir butaġında ferişteler cānı bolġay, taḳı birinde ṣıddīḳ-lar [11]cānı bolġay, taḳı birinde evliyālar cānı bolġay, taḳı birinde [12]mümin-ler cānı bolġay, taḳı birinde perī-ler cānı bolġay, taḳı [13]birinde canāvarlar cānı bolġay, taḳı birinde kāfirler cānı [14]bolġay. Andın İsrāfīl ṣūrnı ürgey. Bir ürdükte [15]cānlar ḳamuġ ol ṣūr butaḳ-larından çıḳġay-lar. Saġdın

[209] “Taḳı Azrā’īl ol saġ yüzi öze tüşgey. Cānın teslīm ḳılġay.”: sayfa kenarında ek

[210] Mümin, 40/16. Ayetin tamamının meali: “O gün onlar ortaya çıkarlar. Onların hiçbir şeyi Allah'a gizli kalmaz. Bugün mülk (hükümranlık) kimindir? Tek olan, her şeyi kudret ve hâkimiyeti altında tutan Allah'ındır.”

[29b] [1]soldın zīr zīr bolġay. Tamām ḥassūn tėk ḳaynaşıġ. Maşrıḳta [2]maġrıb-ḳa tėgi cihān cümle cān-lar tolġay. Mü'min-ler cānı çıraḳ [3]tėk yinçü bolġay ve kāfirler cānı ḳaranġġu bolġay. Andın Tėnġri [4]ʿ*azze ve celle* nidā ḳılġay: ***Biʿizzeti ve celāli yerciʿūn küllī rūhin*** [5]***ʿilâ cesedihe***.[211] Maʿnīsi ol bolur 'Mėnim ʿizzetim ve celāletim üçün [6]tėgme cān kendü teninġe kirgey, şeşilgey ṭarafe'l-ʿayn içinde.' [7]Cümlesi fermān birle tirilgey-ler. ***Subḥāne'l kāmilu fī'l ʿamelihi*** [8]***el ḳādiru ʿalā ḫalḳıhī ve hüve'l ʿazīzu'l-ḥakīm.***[212]

[YİRMİ ÜÇÜNCÜ SUAL]

Suvāl ḳıldı-lar: "Kökler [9]ḳuflı nė turur? Nė birle baġlanur?" Resūl *ʿaleyhi's-selām* cevāb bėrdi: [10]"Kök ḳapuġı ḳaçan mü'min-i muvaḥḥid ḳul cān teslīm ḳılsa, ferişteler [11]ḥulle kėltürüp ʿazīzlıḳ birle kökke aşururlar. ʿArşda nūrun [12]ḳandil-ḳa ururlar. Ḳıyāmet-ḳa tėgi temāşā ḳılur. *Neʿūẕu bi'l-lâh,* beẕbaḫt [13]kişi ölse, ʿaẕāb ferişteleri ot-dın pelās kėydürüp, [14]ot-dın ṭaşt kėltürüp çulġayurlar. Kökke aşururlar. Kök ḳapuġı [15]baġlanur. 'Mevlâ manġa ʿuḳūbet ḳılmaz mu?' Ġāfil tururlar ėrdi. Nāgāh [Metnin devamı eksiktir.]

[Metin baştan eksiktir.] **[30a]**[213][1] aẕaḳ astında ḳalġay-lar tėdim." Süleymān *ʿaleyhi's-selām* tebessüm ḳıldı. [2]Nėtek kim yarlıḳar: [214] فَتَبَسَّمَ ضَاحِكًا مِنْ قَوْلِهَا Andın Süleymān *ʿaleyhi's-selām* [3]ḳarıncaġa aydı: 'Manġa pend bėrgil!' Ayttı: Ėy Tėnġri peyġamberi! [4]Hīç bilür mu sėn kim sanġa nişe Süleymān at bėrdi-ler?' Ayttı: 'Yoḳ.' [5]Ayttı: 'Süleymān selāmet tėmek bolur. Zinhār selāmet bolġıl.' Yana [6]ayttı: 'Ėy Tėnġri peyġamberi! Hīç bilür mu sėn sėni nişe yėlge mindürdi [7]kim sėninġ taḫtınġ-nı ve çėrikinġ-ni kėtürür?' Ayttı: 'Yoḳ.' Ayttı: [8]'Maʿnīsi ol turur kim bu dünyā niʿmeti

---

[211] İzzetim ve celalimle bütün ruhlar bedenlerine geri dönsün.
[212] "Yaptığı işte eksiksiz olan ve onu yaratmaya gücü yeten Allah'ı tesbih ederim. Ve O, yüce ve her şeyi hikmetle yaratandır.
[213] Sayfa yanı: <tėmek yaʿnī selāmet bolġ[ı]l.>
[214] Neml, 27/19. Ayetin tamamının meali: "Süleyman, onun bu sözüne tebessüm ile gülerek dedi ki: "Ey Rabbim! Beni; bana ve ana-babama verdiğin nimetlere şükretmeye ve razı olacağın salih ameller işlemeye sevk et ve beni rahmetinle salih kullarının arasına kat!"

ḳamuġ yėl turur. Mėndin [9]hīç nesne ḳalmaġay.' Ögüt bėrgüci nė ādemī ėrdi ve nė perī [10] ėrdi ve nė ferişte ėrdi. Ol ḳarınca ėrdi. Taḳı ėyle tėrler Süleymān [11] *ʿaleyhi's-selām* özge peyġamberlėrdin yarım kün uçmāḫ-ḳa soñ [12]kirgey. Ol yarım kün bėş yüz yıl turur.[215]

[YİRMİ DÖRDÜNCÜ SUAL]

Suvāl ḳıldı-lar: "Yėr [13]yüzinde yöridi-ler anlar nė ata arḳasından sızdı ve nė ana [14]raḥmindin çıḳtı. Ol kim-ler ėrdi?"

Resūl *ʿaleyhi's-selām* **cevāb** [15]aydı: "Evvel Ādem peyġamberni *ṣalavātu'llâhi ʿaleyhi ve sellem* Tėñri *ʿazze ve celle* **[30b]** [1]anı balçıḳ-dın yarattı. Anıñ nė anası bar ėrdi ve nė atası bar ėrdi. [2]Ādem-ni *ʿaleyhi's-selām* uçmāḫ içinde kigürdi. Bir fūṭa yüzine [3]örtti ve ısırġa ḳulaġına urdı. Bilezük ḳolına urdı [4]ve Ādemni bėzedi. Andın bir aṭ yarattı, anıñ üçün, yupardın. [5]Ol aṭ atı Meymūn ėrdi. Ol aṭnıñ iki ḳanatı bar ėrdi [6]mercān-dın ve başı yinçüdin. Fermān kėldi Ādem-ġa 'Ol at-ġa [7]mingil!' tėyü. Cibrīl tizgin tuttı. Mīkā'īl saġdın ve İsrāfīl [8]soldın. Ādem ol aṭġa mindi. Kökke ėltti-ler ferişteler anı, [9]ortaġa aldılar, köklerni kėzdi-ler. Tėñri-din *ʿazze ve celle* fermān [10]kėldi kim 'Ādemni uçmāḫ-ḳa ėltiñ!' tėyü. Andın Ādem uçmāḫ [11]içinde ḳarār ḳıldı. Saġḳa solḳa baḳtı. Kendüsiñe oḫşar [12]kim ėrse körmedi. Köñgli meşġūl boldı. Tėñri *ʿazze ve celle* Ādem-niñ [13]köñglindeki kėçgenin bildi. Ādem-ġa naẓar ḳıldı. Kendü ḳudreti birle [14]bir sünñek Ādem-niñ sol ėyegüsindin çıḳardı. Ādem-ġa [15]hīç renc tėgmedi. Eger renc tėgse ėrdi hīç uraġut ḥelāline dōst **[31a]** [1]bolġay ėrdi? Ḥavvānı andın yarattı. Uçmāḫ ton-larından añga kėydürdi. [2]Ve envāʿī zīnet birle bėzedi. Başına tāc urdı, muraṣṣaʿ. Ādem başı [3]ḳatında anı olturttı. Ḳaçan Ādem közin açtı baḳtı, Ḥavvānı kördi [4]ḳatında olturmış. Ādem hīç özine oḫşar körmişi yoḳ ėrdi. [5]Ayttı: 'Kim sėn? Kim-niñ sėn?' Ḥavvā ayttı: 'Tėñri taʿālâ mėni sėniñ üçün yaratmış turur. Turġıl, ḳaytma, kėlgil!' tėdi. Ayttı: 'Yoḳ.' 'Beri kėlgil!' tėdi. Ḥavvā

[215] 30a/1-30a/12 arası 19. soru olan Hz. Süleyman kıssasının devamıdır; ancak 19. sorunun bitiminin sayfa sonunda olmaması, müstensihin istinsah esnasında söz konusu kısmı o esnada atlayıp metne daha sonra eklediğini göstermektedir.

ayttı: ‘Eger kėrek ėrse turġıl bėri kėlüp.’ tėdi. Anda[216] [6] Ādem [7]turdı. Ḥavvāḳa tėge bardı. Tiledi kim ėligi birle boyun alıp [8]ḳuçġay ėrdi. Tėn̄gri taʿālâ Ādem-ḳa ḫiṭāb ḳıldı: ‘Yā Ādem! [9]Ėlin̄g ḳayda sunar sėn?’ Ādem *ʿaleyh* aydı: ‘Yā İlâhī! Ol ḳaravaşın̄g, [10]mėn ḳulun̄g.’ Aydı: ‘Yā Ādem! Kābīn kėrek.’ Ayttı: ‘Yā İlâhī! Ḳaravaş sėnin̄g, [11]ḳul sėnün̄g, uçmāḥ, āḫiret sėnün̄g. Kābīn ne bėreyin kim sėnin̄g [12]ḥażretin̄gde lāyıḳ bolġay?’ Tėn̄gri taʿālâ ḫutbesin oḳıdı. ‘Ādem ḳulumnı [13]Ḥavvā-ġa bėrdim. Ḥavvā ḳaravaşım-nı Ādem ḳulum-ġa bėrdim. Ėy [14]feriştelerim, tanuḳ bolun̄g kim Ḥavvānın̄g kābīni ol bolsun kim man̄ga [15]künde ḥamd ü ṣenā ḳılsun.’ Ferişteler cümlesi saçıġ saçtı-lar. Tiler ėrdi **[31b]** [1]kim Ādem *ʿaleyh* ḳatın̄ga barġay ėrdi. Ḥavvā ayttı: ‘Ėlin̄g kėrü tut!’ Ādem [2]ayttı: ‘Yā İlâhī, kābīn boldı. Ḳaravaşın̄g Ḥavvā mėni özindin menʿ ḳılur.’ [3]Tėn̄gri taʿālâ ḫiṭāb ḳıldı: ‘Yā Ādem! Ḳalın̄g kėrek ve eger nė Ḥavvā ḥarām [4]turur.’ aydı. Ādem aydı: ‘İlâhī! Nė bėreyim? Ayttı: ‘Sėnin̄g oġlan-ların̄g [5]-dın Muḥammed atlu kėlür. An̄ga künde on ḳata ṣalavāt bėrgil!’ tėdi. [6]Ayttılar: ‘Ḥavvā nişe yarat[t]ı?’ Ayttı: ‘Anın̄g üçün kim Ādem anın̄g birle [7]ārām tutsun üçün. Ol Ādem birle ārām tutsun üçün. Anın̄g [8]üçün kim ʿavrat yigit bolsa, körklüg bolur. Ḳarı bolsa zişt [9]bolur. Er nėçe ḳarı bolsa nūrluġ bolur. Anın̄g öze rūzgār kėçse, [10]yaʿnī bir nėçe yatsa, sasıġ bolur. Ādem *ʿaleyhi’s-selām* balçıḳ-dın ėrdi. [11]Nėçe rūzgār balçıḳ özre kėçse nėrse bolmaz. Taḳı ol ėrdi kim [12]Ādemni dünyāda yarattı, Ḥavvānı uçmāḥ-da yarattı. Ėr aṣlı dünyādın turur, [13]ḫātūn aṣlı uçmāḥ-dın turur. Anın̄g üçün renc işlemek ėr [14]naṣībi turur ve rāḥat tin̄glenmek ʿavrat-lar naṣībi turur. Bu bėş-din [15]biri Ādem turur. Ėkinç Ḥavvā turur.

Üçünç Ṣāliḥ tėwesi turur. Tėn̄gri *ʿazze ve celle* **[32a]** [1]anı taşdın yaratmış turur. Nė ata arḳasından sızdı ve nė [2]ana raḥmindin çıḳtı. Anda ėrdi kim Ṣāliḥ *ṣalavātu’l-lâhi ʿaleyhi* [3]kendü ḳavmın̄ga pend bėrür ėrdi. Ol put-ḳa tapunmaḳ-dın [4]kėrü yıġar ėrdi. Bularnı Tėn̄gri tapuġın̄ga ünder ėrdi. Ayttı [5]-lar: ‘Bizge āyet delīl kėltürgil, sėnin̄g peyġamberlıḳın̄ga, [6]tā bilgey biz kim sėn peyġamber sėn.’ Ayttı: ‘Nė tiler siz kim kör [7]-güzeyim?’ Ol kün bayrām küni ėrdi. Munlar er ʿavrat cümle

[216] “…mėni sėnin̄g üçün yaratmış turur. Turġıl, ḳaytma, kelgil!’ tėdi. Ayttı: ‘Yoḳ.’ ‘Beri kelgil!’ tėdi. Ḥavvā ayttı: ‘Eger kerek erse turġıl bėri kelüp.’ tėdi. Anda…”: sayfa kenarında ek

yazıġa [8]çıḳmış-lar ėrdi. Ol put-ların yazıġa kendüleri birle çıḳarmış [9]-lar ėrdi. Altun birle ve barçın birle bėzemiş-ler ėrdi. Bularnıṉg [10]alnında bir taġ bar ėrdi. Aydı-lar: ‘Eger peyġamber ėrseṉg duʿā [11]ḳılġıl, bu[217] taġ-dın bir ḳızıl tėwe çıḳsun. Ḳızıl tüklük, [12]ḳara közlük, ėmüklük-lerni sarḳıp. Munuṉg tėk tėwe eger çıḳarsa, [13]ḳatıġ ʿuḳūbet ḳılġaymiz kim cihān-ḳa ʿibret bolġay.’ Ṣāliḥ [14]ayttı: ‘Eger siz-ge mundaġ nişān kötürsem bu put-lardın bīzār bolurmu siz? [15]Tėṉgri-ge īmān kėltürür mü siz ve mėnim peyġamber-lıḳım-ġa maḳarr kėlür mü siz?’ **[32b]** [1]Andaġ ḳavl ḳıldı-lar kim ‘mundaġ nė ėrse tiler biz. Kėltürseṉg, ḳamuġ [2]īmān kėltürgeymiz ve saṉga ınanġay biz.’ Ṣāliḥ *ʿaleyhi’s-selām* ėki rekʿat namāz [3]ḳıldı ve duʿā ḳıldı. Oloḳ sāʿat içinde taş iṉgleyü başladı. [4]Nėtek kim yüklü ḫātūn tėk kim oġlan toġursa, nėtek iṉgler ėrse, [5]andaġ iṉgledi. Andın bir sāʿat boldı. Ol taş tėprenü başladı. [6]Taḳı yarıldı, iki pāre boldı. Bir tėwe çıḳtı ḳızıl tüklük, ḳara közlük, [7]ėmüklük. Önṉgdin soṉgı-ḳa yüz yėgirmi arşun ėrdi. Ol tėwe kėldi, ol [8]ḫalḳ arasında yattı. Tėwe turdı. Anda botaladı. Taḳı botasıṉga süt bėrdi [9]ve toydurdı. Andın soṉgra kėrü yėrine kirdi. Üçünç ol Ṣāliḥ [10]peyġamber tėwesi ėrdi kim nė ata arḳasından ėrdi ve nė ana raḥmindin [11]ėrdi.

Törtinç İbrāhīm peyġamber *ʿaleyh* ḳoçı ėrdi. Andaġ kim Tėṉgri [12]*azze ve celle* İbrāhīm-ġa buyurmış ėrdi kim oġlı İsmāʿīl-ni kendüsi [13]birle taġ-ḳa alıp çıḳtı. Anda olturdı-lar. <İbrāhīm peyġamber> ḳayġulu, oġlıṉga aytur: [14]‘Ėy oġul! Maṉga andaġ kördüzdi-ler tüşimde kim sėni ḳurbān [15]ḳılġay mėn.’ Oġlı ayttı: ‘Ėy ata! <Tėṉgri *ʿazze ve celle*> nė kim buyurdı ėrse, ḳılġıl! Nėtek kim **[33a]** [1]tapar Tėṉgri buyruḳına.’ Andın İbrāhīm *ʿaleyhi’s-selām* oġlı-nı boġuzlar [2]ḳoy tėk baġladı. Andın oġlı ayttı: ‘Ėy ata! Bu yip birle mėnim ėligim [3]aẕaḳım berk baġlaġıl. Kėrekmez kim bıçaḳ maṉga tėgdükte tėprengey [4]mėn. Andın Tėṉgri-ge ʿāṣī bolġay mėn ve mėnim tonımnı mėndin [5]ıraḳ ḳılġıl. Ḳaçan kim mėnim öze āsānd bolsun. Anıṉg üçün [6]kim ölüm açı nėrse bolur. Ḳaçan kėrü öwke barduḳta anamġa [7]mėndin selām tėgürgil. Mėnim bu ḳanġa bulaşmış köṉglekimni [8]anıṉg ḳatında ḳoẕġıl. Nė vaḳt-dın kim mėnim ḳadġum anıṉg [9]köṉglinṉge tüşse bu köṉglek-din yıġlaġay.’ İbrāhīm *ʿaleyhi’s-selām* [10]kendü yüzin oġlı yüzine urdı, yıġladı. Andaġ kim bularnıṉg [11]közi yaşı yėrge

[217] “…bu…”: satır üstünde ek

tamdı. Andın oġlını ėsenledi ve bıçaḳ [12]anıng boġzıng̑a urdı. Nėçe cehd ḳılu kördi <ėrse> bıçaḳ ang̑a kār [13]ḳılmadı, anıng̑ tėrisin kėsmedi. İsmāʿīl aytur: ‘Yā ata! Mėnim yüzümge [14]baḳarsan atalıḳ mihri tüşer, bıçaḳ kėsmez. Tėng̑ri-ge ʿāṣī bolġaymiz. [15]Mėnim yüzüm öze kėmişgil kim mėnim yüzüm körmegey sėn. Tėng̑ri **[33b]** [1]buyrug̑ını yėring̑ge kėltürgey sėn. İbrāhīm *ʿaleyhi’s-selām* oġlını yüzi öze [2]kėmişti. Bıçaḳ ėng̑sesine urdı, tarttı. Bıçaḳ İbrāhīm ėliginde [3]büküldi. İbrāhīm köng̑li meşġūl boldı. Bıçaḳ-nı bir ėlindin bir [4]ėliging̑e aldı. İsmāʿīl ėng̑sesine urdı. Bıçaḳ ucı birle [5]sançtı. Bıçaḳ mum tėk bolup kėrü sapına kirdi. İbrāhīm [6]artındın bir tekbīr ėşitti. Ḳopa baḳtı. Cibrīl-ni kördi kim kökdin bir [7]ḳoçḳar ėndürdi. Teni yupardın, münggüzi altundın, tükleri [8]ibrişīmdin ėrdi. Ḳırḳ yıl uçmāḥ merʿa(z)larında otlamış [9]ėrdi. Cibrīl *ʿaleyh* kėltürür ėrken tekbīr ḳılıp aytur ėrdi: ‘*Allâhu ekber* [10]*Allâhu ekber lā ilâhe illa’llahu va’llâhu ekber Allâhu ekber ve li’llâhi’l ḥamd.*’[218] Cibrīl ayttı: ‘Yā İbrāhīm! [11]Allahu taʿālâ oġlung̑a bu ḳoçḳarnı fidā ḳılu bėrdi. Bu ḳoçḳarnı [12]boġuzlaġıl!’ Nėtek kim yarlıḳar: [219] وَفَدَيْنَاهُ بِذِبْحٍ عَظِيمٍ İbrāhīm [13]şāẕı-lıḳ ḳıldı.

Oġlını ḳoydı, ol ḳoçḳarnı boġuzladı. [14]Törtinç ol ḳoy ėrdi kim nė atası arḳasından ėrdi ve nė ana [15]raḥmindin ėrdi.

Bėşinç Musâ peyġamber *ʿaleyhi’s-selām* ʿaṣāsı <ėrdi>. Firʿavn-ı **[34a]** [1]laʿīn tekebbür-lıḳ ḳıldı ėrse fermān boldı: ‘Firʿavn-nı barıp īmānḳa [2]ündegil!’ Musâ peyġamber *ʿaleyh* bardı, anı Tėng̑ri tapuġıng̑a [3]ündedi. ʿAẕābından ḳorḳutur ėrdi. Peyġamber-lıḳ muʿcizāt [4]ve ḥücceti körgüzür ėrdi. Firʿavn kendü nedīm-leri birle tedebbür [5]ḳıldı-lar. Aydı-lar: ‘Ėy melīk! Bu cāẕūluḳ turur kim Musâ ḳılur. [6]Sizing̑ cāẕūlarıng̑ tėrgil kim ang̑a ġalebe ḳılsun-lar.’ Nėtek kim [7]yarlıḳar ḳavluhû Taʿālâ: قَالُوا أَرْجِهْ وَأَخَاهُ وَأَرْسِلْ فِي الْمَدَائِنِ حَاشِرِينَ ۙ يَأْتُوكَ بِكُلِّ سَاحِرٍ عَلِيمٍ [220]

[218] “Allah en büyüktür, Allah en büyüktür. O’ndan başka ilah yoktur. Allah en büyüktür ve tüm hamdler O’na aittir.”
[219] Saffat sûresi 37/107: “Biz, (İbrahim'e) büyük bir kurbanlık vererek onu (İsmail'i) kurtardık.”
[220] Araf sûresi 7/111-112. “Onlar şöyle dediler: ‘Mûsâ'yı ve kardeşini (bir süre) beklet (haklarında bir işlem yapma) ve şehirlere toplayıcılar yolla. Bütün usta sihirbazları (toplayıp) sana getirsinler.’ ”

‘Firʿavn-ı laʿīn sėn sėn tayaḳınṉgnı yılan [9]ḳılıp ögretip manṉga cāẕūluḳ ögretü kėldiṉg. Ḳaç kün [10]zamān bėrgil! Mėn taḳı cāẕūlarımızını tėreyin.’ Çavuş-lar ıẕtı. [11]Yėtmiş miṉg cāẕūlar tėrdi. Yıl-da bir kün bularnıṉg bayrāmı [12]bolur ėrdi. Barça ḫalāyıḳ Mışırda cemʿ bolurlar ėrdi. Ol kün [13]ʿāşura küni ėrdi hem nevrūz küni ėrdi. Yıl-da bir kün ėrdi [14]kim Firʿavn-ı laʿīn taşra çıḳar ėrdi, kendü özün ḫalḳa körgüzür ėrdi [15] ve dād bėrür ėrdi. Andın buyurdı kim ‘mėnim üçün ? **[34b]** [1]‘Bir köşk binā ḳılıṉg!’ Ḳıldı-lar, yoḳaru yüksek kėtürdi-ler. Anıṉg [2]başında bir ḳubbe binā ḳıldı-lar kim üç yüz arşun yücesi ėrdi. Anı ḳamuġ [3]altun birle muġarraḳ ḳıldı-lar. Andın ṣūret birle naḳş ḳıldı-lar. Altun birle, [4]cevher birle bir ay ṣūret kıldı-lar. Ḳaçan kim kün toġsa toḳınsa [5]bir yıġaç yėr ol gevherler yaltar ėrdi. Caẕū-lar ayttı-lar: ‘Musâ-nıṉg [6]esbāb-ları nė ol?’ Ayttı: ‘Bir saḳı bar. Aġası Hārūn birle bular ayurlar: [7]‘Ol Ḥaḳ peyġamber ėrmez ėrse ėrdi biz munça hezār cāẕūlarḳa utru turmaġay [8]ėrdi.’ tėdi-ler. Bu cümle cāẕūluḳ-larını sınayurlar, ayttı-lar Musâ-ḳa *ʿaleyhi’s-selām*: [9]‘Burun mu kėmüşür sėn yā biz mu kėmüşür biz?’ Mūsâ ayttı: ‘İlk siz kėmişiṉg ne kim [10]kėmüşür ėrseṉgiz.’ Taḳı ol cāẕūlar altmış tėwe yüki cāẕūluḳnı kėmiş-tiler. [11]Taḳı san birle yip kėmişti-ler. İçini ḳoġuş ḳılmış-lar ėrdi. İçini [12]sīmāb birle tolturmışlar ėrdi. Anı kėmiş-tiler. Ḳaçan kün tėgdi ėrse [13]ol sīmāb tėprenü başladı bir yıġaç yėrdin taḳı yıġaç yer ḳamuġ [14]yılan boldı. Baş-ların ḳaldurup biri birindin sawaşu turdı-lar. [15]Ejderhā bolup seleşü başladı-lar. Ḫalḳ közinṉge andaġ körünür ėrdi. **[35a]** [1]Yėr yüzi kamuġ tėprenür tėk ėrdi. Ḳamuġ ḫalḳ müteḥayyir boldı-lar. [2]Tėṉgri *ʿazze ve celle* Mūsâ-ġa vaḥy ḳıldı: ‘Yā Mūsâ! ʿAṣāṉg kėmişgil!’ [3]Mūṣâ ʿaṣāsını kėmişti. Oloḳ sāʿat içinde yılan boldı. [4]Nėtek kim ejderhā ėrse başını ḳaldurdı, ḳuyrukunı yoḳaru [5]kötürdi. Tört āl anda bėlgürdi. Yėr tėprenür ėrdi. Aġzın [6]açtı. Tėgme tişi süngi tėk ėrdi. İki ḳözi ḳızıl tamām ot tėk [7]ėrdi. Ḥışīm üni birle öter ėrdi. Başını havāḳa kötürüp, [8]ḳuyruḳnı yėrge urup açıp tėgme uluġ yıġaç-larnı üzer [9]ėrdi. Taġ-larnı yutar ėrdi. Tėgme başı tėwe yanṉglıġ ḳuẕruġı [10]birle yoḳatur ėrdi ve taş-larnı ve yıġaç-larnı sınar ėrdi. [11]Anıṉg ḳarnı içinde ṭarrāḳa üni kėlür ėrdi. Andaġ anıṉg [12]tėgresinde nė taş ḳaldı ve nė aġaç ḳaldı, cümlesini yėdi. [13]Ėligni sunar ėrdi. Taşnı yėrge urar ėrdi. Tamām ḳır tėk bolur [14]ėrdi. Ḳaysı uluġ dīvār bolsa ḳuẕruġı birle urup yutar [15]ėrdi. Türlük türlük

öfkeler ḳılur ėrdi. Aġzın açıp közin **[35b]** [1]başını saġ-ḳa sol-ḳa töndürüp taḳı cāẕūlar tapa ḳıldı. Aġzın asra [2]todaḳın üstünge tegi seksen arşun ėrdi. Ol altmış tėwe yüki [3]cāẕūluḳ–nı bir kėz yėdi. Andaġ kim hīç nişānı eṣeri ḳalmadı. [4]Ḳaçan kim ol yılanlarnı yėdi ėrse adam-larḳa ḳaṣd ḳıldı. [5]Yüzin ol Firʿavn olturduḳı taḫt tapa ḳıldı. Ḳamuġ ḳorḳtı-lar. Ol [6]orunda bir fezaʿ ün çıḳtı. Ḳamuġ bī-hūş bolup tüşti-ler [7]ve barçası ḳaçtı-lar. Biri biri aẕaḳı altında öldi-ler. Ol kün [8]yėgirmi bėş miṅg ḫalḳ öldi. Firʿavn hezīmet buldı ve süsi [9]andın yüz töndürdi-ler. Ol heybet-te ol kün tört yüz [10]meclis ḫarāb boldı. Cāẕūlar anı kördi-ler ėrse secdege tüştiler. [11-12]*Ḳavluhū taʿālâ* وَأُلْقِيَ السَّحَرَةُ سَاجِدِينَ ۝ قَالُوا آمَنَّا بِرَبِّ الْعَالَمِينَ ۝ رَبِّ مُوسَىٰ وَهَارُونَ [221] Ėrte ḳamuġ kāfir ėrdi-ler, ḳuşluḳın ḳamuġ [13]mü'min boldı-lar. Ṣıddīḳ bir zamān boldı kim yazı ḫālī ḳaldı. Hīç [14]kim ėrse ḳalmadı. Mūsâ Hārūn birle *ʿaleyhi's-selām* andaġ [15]ḳaldı-lar. Ol yılan ol yazıda turur, başını havāḳa kerüp Mūsâ **[36a]** [1]alnıṅa kėldi. Anıṅ aẕaḳıṅa tüşer ėrdi. Ḳuyruḳın bulġar ėrdi [2]it köpek <tėk>. İt nėtek ḳılur ėrse andaġ ḳılur ėrdi. Mūsâ-nıṅ alnına [3]artına kėçer ėrdi. Aṅa yalanur ėrdi. Şehr içine kirdi hem andaġ [4]kėndürdi. Ḳaçan Benī İsrāīl-ler arasıṅa tėgdi ėrse ėligni [5]sundı, ol yılan boynını tuttı. Mūsâ ėliginde bayaḳı tayaḳ boldı [6]Tėṅri *ʿazze ve celle* ḳudreti birle. Bu bėş türlük kim <nė> ata arḳa [7]-sındın sızdı ve nė ana raḥmindin çıḳtı.

[YİRMİ BEŞİNCİ SUAL]

Suvāl ḳıldı-lar: [8]'Ḫorūs çaḳırġanı nė turur?' Resūl *ʿaleyhi's-selām* **cevāb** bėrdi: [9]'Ḫorūs çaḳırġanı aytur: *Uẕkuru'l-lâhi yā ġāfilīn.*[222] Yaʿnī Tėṅri yāẕın [10]ḳılıṅ ėy ġāfil-ler!'

Mes'ele: 'Aṭ kişnedügi nė turur?' [11]**Cevāb:** 'Aṭ kişnedügi aytur: Ėy Tėṅri mü'min-lerge nuṣret bėrgil![223] [12]Kāfirlerni helāk ḳılġıl!'

Mes'ele: 'Ėşek aġırmaġı nė turur?' [13]**Cevāb:** 'Ėşek aġırmaġı aytur: 'Tėṅri taʿālâ laʿneti nā{ḥad}dān-larġe.

[221] Araf sûresi 7/120-122: "Sihirbazlar ise secdeye kapandılar. 'Âlemlerin Rabbine iman ettik.' dediler. 'Mûsâ ve Hârûn'un Rabbine.' "
[222] "Ey gafiller, Allah'ı zikredin!"
[223] "…bėrgil!": sayfa kenarında ek

[14]**Mes'ele:** 'Ḳumrı çaḳırdugı nė turur?' **Cevāb:** 'Ḳumrı çaḳırdığı aytur:[15] 'Tėñgri laʿneti {Muḥammed düşmenige bolsun}. Muḥammed ümmeti düşmeniñge bolsun.'

[36b] [1]**Mes'ele**: "Ṭāvus çaḳırdugı nė turur?" **Cevāb**: "Ṭāvus çaġurdugı [2]aytur: 'Munda <nė> ḳılsañg anda anı bulġay sėn bī-şekk.' "

Mes'ele: [3]"İbibik çaġurdugı nė turur?" **Cevāb:** "Aytur 'kāşki Tėñgri *ʿazze* [4]*ve celle* ḫalḳnı yaratmaduḳ ėrse ėrdi.' "

"İbük tėdügi nė turur?" **Cevāb**: [5]"İbük ėẕgülük aytur. 'Her kim raḥmet ḳılsa añga raḥmet ḳılġay-lar.' "

[6]**Mes'ele**: "Kökercin öttügi nė turur?" **Cevāb** "Kökercin öttügi [7]aytur: *Subhāne rabbiye'l-aʿlâ ḳable semā'ihi ve arḍihī*[224]

Mes'ele: "Taḳılgan [8]çaḳırduḳı nė turur?" **Cevāb**: "Taḳılgan aytur 'Ḳamuġ tirigler ölgü [9]tururlar.' "

Mes'ele: "Fāḫte öttügi nė turur?" **Cevāb**: "Fāḫte aytur: [10] 'Kim müsülmān-ḳa raḥmet ḳılmasa añgar raḥmet ḳılmaz.' "

Mes'ele: [11]"Ṭoġan öttügi nė turur?" **Cevāb**: "Ṭoġan öttügi aytur: "*Subḥāne rabbiye'l-ʿālā ve bi ḥamdihī*"[225] **12-13** "Dürrāc öttügi nė turur?" **Cevāb:** "Dürrāc aytur [226]اَلرَّحْمٰنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوٰى

Mes'ele: "Kerkes öttügi nė turur?" [14] **<Cevāb:>** "Kerkes öttügi aytur: 'Ėy Ādem oġlanı tiriglik [15]nėçe körseñg āḫir kėrek kim ölgey sėn.' "

Mes'ele: "Ḳarılġaç **[37a]** [1]öttügi nė turur?" **Cevāb**: "Ḳarılġaç öttügi aytur: "*Subhāne'l-leẕi* [2]*ḫalaḳa's-semāvāti bi-ġayr-ı 'umudin*"[227]

Mes'ele: "Sanduvaç öttügi [3]nė turur?" **Cevāb**: "Sanduvaç öttügi aytur: "*Subḥāne'l-ḫālıḳu'l*[4]*bārī subḥanallāhü'd-dāimü'l-ḳayyūm.*"[228]

---

[224] "Gökyüzü ve yeryüzü yaratılmadan önce yüceler yücesi Rabbimi tesbih ederim."
[225] "Yüce olan Rabbimi tenzih ve hamd ederim."
[226] Taha, 20/5: "Rahman, Arş'a kurulmuştur."
[227] Hiçbir dayanak olmadan gökleri yaratan Allah'ı tesbih ederim.
[228] "Yoktan var eden, en güzel şekilde yaratan yüce Allah'ı tesbih ederim."

[YİRMİ ALTINCI SUAL]

Suvāl ḳıldı-lar: "İlk [5]binā kim cihānda ėrdi, nė ėrdi?" Resūl *ʿaleyhi's-selām* **cevāb** bėrdi: [6]"İlk binā kim cihānda ėrdi, Beytü'l Maʿmūr ėrdi. Ol andaġ ėrdi [7]kim ḳaçan Ādem peyġamberni *ʿaleyhi's-selām* uçmāḥ-dın zillet birle [8]çıḳardı, bu dünyāga kėldi ėrse Serendīl tağı başında [9]olturdı. Uçmāḥ-da aẕrıldı ḳadġusından ıġlar ėrdi. [10]Ḳaçan ol ıġlasa ėyle yıġlar ėrdi kim taş anıñg birle [11]yıġlar ėrdi. Tėñgri *ʿazze ve celle* tiledi kim Ādem ḳadġusını az [12]ḳılġay ėrdi. Buyurdı kim bir ėw uçmāḥ-dın kėltürdi-ler [13]bir pāre ḳızıl yāḳūt-da. Ol yėrde kim bu kün Kaʿbe turur, anda [14]urdı-lar. Ol ėw-niñg iki ḳapuġı bar ėrdi yaşıl zeberceddin. [15]Biri maşrıḳ-dın tapa biri maġrıb-dın tapa ėrdi. Ol ḳara taş kim ėmdi **[37b]** [1]Kaʿbe buçḳakında turur, ol ẕerre ėrdi uçmāḥ ẕerrelerinde. [2]Ferişteler anı kötürdi-ler. Ol buçḳaḳında mescid kıldı-lar. Ol [3]ėw tėgresinde ferişteler ṣaf tarttılar. Ol ėw-ni bėkler [4]ėrdi-ler. Ol yėrde kim evvel ėw ėrdi, ėmdi Kaʿbe turur. Ol [5]yėrde kim evvel namaz ḳıldı-lar ėrdi, ėmdi mescid turur. Ol yėrde kim [6]evvel ferişteler ḳavmı ėrdi, ėmdi ḥarem turur. Tėñgri *ʿazze ve celle* Ādem-ġa [7]buyurdı kim kėlür ėrdi, ol ėwni[229] ziyāret ḳılur ėrdi. Ve Cibrīl añga [8]ḥacc ḳılmaḳ ögretti. Yılda bir kėz kėlür ėrdi. Ḥacc ḳılur ėrdi. [9]Ol ėwni[230] ziyāret ḳılur ėrdi. Ol ėw ėmdi törtinç ḳat kökde [10]turur. Kaʿbe berāberinde ferişteler añga ṭavāf ve ziyāret ḳılurlar. [11] Bir kėlgen ferişte bir kėz ziyāret ḳılur. Ol ferištege özge [12]nöbet tėgmez tā ḳıyāmet-ḳa tėgi. Her künde yėtmiş miñg ferişte [13]ziyāret ḳılurlar. Özge anlarġa nöbet tėgmez tā ḳıyāmet-ḳa tėginçe.

[YİRMİ YEDİNCİ SUAL]

[14]**Suvāl** ḳıldı-lar: "Ḳamuġ-dın yüksek köşk cihān içinde [15]ḳaysı turur?" Resūl *ʿaleyhi's-selām* **cevāb** bėrdi: "Ḳamuġ-dın yüksek **[38a]**[231] [1]köşk cihān içinde Firʿavn köşki ėrdi. Firʿavn-ı laʿīn *ʿaleyhi'l-laʿne* [2]kendü vezīri hāmān-ḳa ayttı: 'Mėnim üçün bir köşk binā [3]ḳılġıl kim hīç kim ėrse anıñg tėk yüksek ve berk ḥişār [4]körmiş bolmasun. Yana mėn ol binā birle kökke aġayım kim kök [5]Tėñgri-sini köreyim kim

[229] "…ėwni…" satır üstünde ek
[230] "…ėwni…" satır üstünde ek
[231] hazīne vaḳf

Mūsâ-nı yalġan saḳınur mėn.’ tėr ol [6]melʿūn. Bes Hāmān ėl-leri çavuş-lar ıẕtı nė kim üstāẕ [7]-lar bar ėrdi, bardı. Pişig kerpic ėttürdi. Kerpīc aşlı [8]andın ḳalıp turur. Andaġ rivāyet ḳılurlar kim ėllig miṅg [9]ėr ol bināda işledi-ler. Anı ėllig arşun ḳoẕı ėndürdi<ler>. [10]Andın yoḳaru başladı-lar tamām menāre tėk. Munça miṅg ėr anda [11]yėdi yıl işledi-ler. Ança yoḳaru kötürdi-ler anı kim ol kündin [12]bėrü kim Tėṅgri ʿ*azze ve celle* yėr kök yarattı, kim ėrse anıṅg tėk [13]yüksek binā özge işlemedük ėrdi. Ḳaçan kim kün toġsa [14]kim ėrse bilmez ėrdi kim anıṅg köligesi yėrge tėger ėrdi. [15]Anıṅg nerdübānın andaġ ḳılmış-lar ėrdi kim Firʿavn-ı laʿīn **[38b]** [1]aṭ birle anıṅg başına çıḳar ėrdi. Mūsâ *aleyhi’s-selām* anı [2]kördi ėrse dilīrlikindin Tėṅgri-ge zārı-lıḳ ḳıldı. [3]Tėṅgri *tebārek ve taʿālâ* Mūsâ-ġa vaḥy kıldı: “Yā Mūsâ! Ol ḳılsun [4]ol nėçe yıl ḳılduḳunı. Mėn bir sāʿat içinde yoḳ ḳılgay mėn.” [5]Tamām boldı ėrse Tėṅgri ʿ*azze ve celle*<din> Cibrīl-ke fermān boldı. Bir [6]ḳanatı birle urdı, ol menāre üç pāre boldı. Bir pāresi [7]tėngizge tüşti. Bir pāresi Hindustān-ḳa tüşti. Bir pāresi [8]maġrıb ḥaddinge tüşti. Cümle işile küçi-lerni ot kėldi köydürdi. [9]Bu helāklik āẕīne kün kün toġar vaḳtında ėrdi.

[YİRMİ SEKİZİNCİ SUAL]

Suvāl [10]ḳıldı-lar: “Ol aş kim ādemī-ler yėdi-ler nė dünyādın ėrdi [11]ve nė uçmāḫ-dın ėrdi, ol nė aş ėrdi?” Resūl ʿ*aleyhi’s-selām* [12]**cevāb** bėrdi: “Ol aş ʿĪsâ peyġambernin̆g māidesi ėrdi [13]ʿ*aleyhi’s-selām*. Tėṅgri ʿ*azze ve celle* kökdin indürdi[232]. Ol andaġ ėrdi kim [14]ʿĪsâ ʿ*aleyhi’s-selām* buyurdı kim kendü ḳavmına kim otuz kün rūze [15]tutuṅg. Nė kim tiler ėrseṅgiz Tėṅgri ʿ*azze ve celle* bėrgey. Andın otuz **[39a]** [1]kün rūze tuttılar. Ayttı-lar: “Yā ʿĪsâ! Eger bu otuz kün biregü işlesek [2]ėrdük bizge müjde bėrgey ėrdi. Ėmdi sizge bir ḫōn [3]ėndürsün kökdin ārāste bizim üçün ḳavluhū Taʿālâ:

[232] “…indürdi.”: satır üstünde ek

[233] **4-5** ʿĪsâ *ʿaleyhi's-selām* aydı: "Eger mü'min ėrsenĝiz ķorķunĝ **6**Tėnĝride *ķavluhū Taʿālâ* قَالُوا نُرِيدُ اَنْ نَأْكُلَ مِنْهَا وَتَطْمَئِنَّ قُلُوبُنَا وَنَعْلَمَ اَنْ قَدْ صَدَقْتَنَا وَنَكُونَ عَلَيْهَا مِنَ الشَّاهِدِينَ *[234]*. Ayttılar: **8**"Biz andaġ tiler biz kim bilgeymiz ve bizim könĝlümiz tölengey **9**ve bar yoķ bilgey biz. Sėninĝ peyġamberlıķınĝa ınanġay biz." **10**ʿĪsâ *ʿaleyhi's-selām* öre turdı. Bir kilim kėẕti. Arıġ ṭahāret **11**ķıldı. Miḥrāb-ķa kėldi. Tėnĝri-ge *ʿazze ve celle* ṣenā ķıldı ve temennā **12**ķıldı, taẕarruʿ ve zārı-lıķ ķıldı. İki ėligini yokaru kötürdi. **13-14**Ayttı: اللّٰهُمَّ رَبَّنَا اَنْزِلْ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ تَكُونُ لَنَا عِيدًا لِاَوَّلِنَا وَاٰخِرِنَا وَاٰيَةً مِنْكَ وَارْزُقْنَا وَاَنْتَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ *[235]* **15**Tėnĝri *ʿazze ve celle* ʿĪsâ-ġa vaḥy ķıldı. Ayttı: "Yā ʿĪsâ! Ḫōd mėn bu ḫōn-nı **[39b]**[1]ėndürgey mėn. Munlar anı körgey-ler ve ol aşdın yėgey-ler. Andın **2**soĝra saĝa ınanmaġay ve mėni yalġan ķılġay-lar. Maĝa ʿāṣī **3**bolġay-lar. Andın bularġa belā ʿaẕāb ķılġay mėn kim cihān içinde **4**anıĝ tėk ʿaẕāb kim ėrsege ķılmaġay mėn. Ķavluhū Taʿālâ

[236] **5-6** قَالَ اللّٰهُ اِنِّي مُنَزِّلُهَا عَلَيْكُمْ فَمَنْ يَكْفُرْ بَعْدُ مِنْكُمْ فَاِنِّي اُعَذِّبُهُ عَذَابًا لَا اُعَذِّبُهُ اَحَدًا مِنَ الْعَالَمِينَ Ķamuġ-ları bu şarṭ-ķa rāẕı bolup turur **7**-lar ėrdi. İki bulıt arasında bir sofra uça kėldi. Tīresi tartılmış **8**ve bir destār anıĝ öze örtülmiş. Hevl birle keldi ķamuġ müteḥayyir **9**boldı-lar. ʿĪsâ *ʿaleyhi's-selām* yıġlayı[237] turur. Ėligini yoķaru kötürüp aytur: **10***Allahümmecʿalnā raḥmeten velā tecʿalnā ʿaẕāben.*[238] Ķata kėldi, ʿĪsâ ileyinde ķondı. **11**Cümle kördi-ler, içinde bėş çörek bėrilmiş, balıķ başında tuzluķ **12**urulmış, ķıruġıda ʿasel, ķatıġ-lıġ sirke birle ve bir avuç ḫurma urulu **13**turur. Bir pāre zeytūn urulmış. Müteḥayyir bolup ķaldı-lar. Anı kördiler **14**ėrse andın yana aytur: "Ėy Tėnĝri peyġamberi! Bu aş uçmāḫ-dın mu turur?" **15**ʿĪsâ aydı: "Vay sizge kim taķı bilmediĝiz mu kim bu aş ķandın turur? Bes **[40a]** **1**munça dilīrlik nėşe ķılur siz ve

---

[233] Mâide sûresi 5/112. Ayetin tamamının meali: "Hani havariler de, 'Ey Meryem oğlu İsa! Rabbin bize gökten bir sofra indirebilir mi?' demişlerdi. İsa da, 'Eğer mü'minler iseniz Allah'a karşı gelmekten sakının' demişti."

[234] Mâide sûresi 5/113: "Onlar, 'İstiyoruz ki ondan yiyelim, kalplerimiz yatışsın. Senin bize doğru söylediğini bilelim ve ona, (gözü ile) görmüş şahitlerden olalım.' demişlerdi."

[235] Mâide sûresi 5/114. Ayetin tamamının meali: "Meryem oğlu İsa, 'Ey Allahım! Ey Rabbimiz! Bize gökten bir sofra indir ki; önce gelenlerimize (zamanımızdaki dindaşlarımıza) ve sonradan geleceklerimize bir bayram ve senden (gelen) bir mucize olsun. Bizi rızıklandır. Sen rızıklandıranların en hayırlısısın' dedi."

[236] Mâide sûresi 5/115: "Allah da, 'Ben onu size indireceğim. Ama ondan sonra sizden her kim inkâr ederse artık ben ona kâinatta hiçbir kimseye etmeyeceğim azabı ederim' demişti."

[237] "…-yı…": satır üstünde ek

[238] "Allah'ım! Bu rüzgârları hakkımızda rahmet kıl, azâb kılma."

Tėnĝri-din nėşe ķorķmaz siz? Bu ṭaʿām nė [2]dünyādın turur ve nė uçmāḫ-dın turur. Tėnĝri *ʿazze ve celle* kendü [3]ķudreti birle bėlgürtti. Andın bulardın biregü çaġırup ayttı: [4] "Ėy Tėnĝri peyġamberi! Taķı muʿcize kėrek kim bizim könĝlümiz taķı yėgrek [5]ķarār ķılsun." Andın ʿĪsâ ayttı: "Ėy balıķ, tiri bol!" Balıķ tiri [6]boldı. Közin açtı ve yöridi. Ķamuġ ķorķtı-lar. Andın ʿĪsâ aydı: [7]Nė turur bildinĝiz mu körüp ṭāķatinĝiz bolmadı bes neşe bī-ḫürmet [8]siz ve edeb-ke kelmez siz." Andın ayttı: "Ėy balıķ! Kėrü yanġıl kendü [9]ḫālinĝe!" Ol sāʿat bayaķı kibi boldı. Ve yaġı aġa başladı. Ayttı-lar: [10]"Ėy Tėnĝri peyġamberi! Bizdin kim ėrse anĝa ėlin sunmaz. İlk [11]sen loķma yėgil kim biz ėmīn bolalım, andın ınanalım." ʿĪsâ ayttı: [12] 'Maʿāẕa'llah! Andın yėmegeymėn ve manĝa andın ḫācet yoķ. Anı kim [13]tiledi ėrse ol yėsün." Hīç kim ėrse yaķın barmadı ėrse [14]ʿĪsâ ayttı. Yoķ-sul-larķa ve közsüzlerke buyurdı, kėldi-ler. Üküş [15]ḫalķ cemʿ boldı-lar. ʿĪsā "Yėyinĝ[239] kendü Tėnĝri-nĝiz niʿmeti ve kendü peyġamberinĝiz **[40b]** [1]ķonuķluķın. Şükr ķılınĝ Tėnĝri-ķa." Cümle olturup yėdi-ler, bardı-lar. [2]Minĝ üç yüz ḫalķ andın yıġdı-lar ve yėdi-ler, baķtı-lar ol ḫōn-ķa. [3]Baķtılar ėtmek-din, ol balıķ-dın hīç ẕerre ėksük bolmadı. [4]Bayaķı tėk turur, nėtek kim kökdin indi ėrse. Sökel yėdi ėrse [5]saġ boldı. Közsüz yėdi ėrse közlüg boldı. Andın ol [6]sofra yėrdin ķoptı, havāķa bardı. Ķamuġ ķavm baķa tururlar ėrdi. [7]Kökke bardı. Körünmez boldı. Yārındası kün bayaķı tėk. Andın [8]baylar kördi-ler yoķsul-lar bularġa ziyān bolmadı. Ķamuġ uluġ [9]kiçig ķarı yigit kėldi-ler, kördi-ler. Andın ʿĪsâ anı kördi ėrse [10]bularnınĝ arasında tevbe ķıldı. Tā ķırķ kün nevbet ol mā'ide [11]ķırķ kün iner aġar ėrdi. Tamām ķırķ kün boldı ėrse Tėnĝri *ʿazze* [12] *ve celle* ʿĪsâ<ġa> vaḥy ķıldı kim "Mėn bu mā'ideni yoķsul-lar üçün ėndürdüm, [13]baylar üçün ėndürmedim. Bu bay-larnı menʿ ķılġıl!" Andın [14]ayttı-lar: "Bu cāẕū turur, köz baġlaġuçı turur." ʿĪsâ aydı: "Ėy gerdişler! [15]Kėldi sizge Tėnĝri *ʿazze ve celle*nınĝ ḫışmı." ʿĪsâ-ġa aydı, vaḥy ķılmış **[41a]** [1]ėrdi. Taķı ķavl ķarār ķılmış ėrdi. "Her kim munı yėse, andın sėni [2]yalġan ķılsa ve manĝa ʿāṣī bolsalar, mėn bularġa ʿaẕāb ķılġaymėn. [3]Andaġ kim cihānķa ʿibret bolġay." ʿĪsâga sözlegen üç yüz [4]otuz kim ėrse ėrdi. Tünle ķamuġ ʿıyāl-ları birle yattı-lar. Ėrte [5]ķamuġ tonĝuz boldı-lar. Yėrde nėrse kazarlar ėrdi ve

[239] ى harfinin noktası üste konulmuş.

pelīdler birle [6]ėrdi. Kişi-ler ol ḳudret-ni kördi-ler ėrse ḫalḳ köñgline [7]ḳorḳuġ tüşti, ıġlayu başladı-lar. Ol toñguz bolġan-lar [8]ʿ Īsâ ileyine kėlürler ėrdi. İki tizin çökerler ėrdi ve közleri [9]-din yaş tökerler ėrdi. ʿ Īsâ bularnı bilür ėrdi ve aytur ėrdi: [10] "Sėn fulan ėrmez mu sėn?" Ol sözlemez ėrdi. Başı birle işāret [11]ḳılur ėrdi. Andaġ ol mėn tėrler ėrdi. Bularnıñ ṣūretini [12]töndürdi ve tillerińge mühr urdı. Tėñgri laʿneti bularġa [13]tėgdi. Yėdi kün yėdi tün anda ḫalḳ arasında ḳaldı-lar. [14]Sėkizinç kün ḫalḳ turmışta bularnı kördiler. Bular yėr [15]ḳoẕı bar ėrdi ve tamuġ-ḳa tėgdi-ler *neʿūẕu bi'llâhi minhā.*

[YİRMİ DOKUZUNCU SUAL]

Suvāl ḳıldılar **[41b]** [1]"Tėñgizler aṣlı ḳandın turur?" Resūl *ʿaleyhi's-selām* **cevāb** bėrdi: "Bu deryalar [2]aṣlı ḳamuġ Nūḥ peyġamberniñg *ʿaleyhi's-selām* ṭūfānından ḳalġan turur. [3]Tėñgri *ʿazze ve celle* ol ḳavm-larḳa helāk-lik tiledi ėrdi. Kök [4]arasında bir deryā bar ėrdi. Fermān boldı, ol deryādın suw [5]ėndi. Ḳuvvet birle ėnmedi. Eger ḳuvvet birle ėnse ėrdi müsülmān-lar yėrdin [6]menfaʿat almaġay-lar ėrdi. Yėrke taḳı sehl boldı. Ḳırḳ ḳarı yėrde [7]suw turuḳtı. Taġ tėpesinde ḳırḳ arşun, çuḳur yėrde yėme ḳırḳ arşun. [8]Nė kim dünyā yüzinde bar ėrse, ḳaçan kim ḳırḳ kün tamām boldı ėrse [9]yėrke fermān boldı 'Suwuñgnı alġıl!' tėyü. Kökke fermān boldı: 'Yā kök! [10]suwuñg kötürgil!' Ol suw kim yėrdin çıḳmış ėrdi, yėrke kirdi. [11]Ol suw kim kökdin ėnmiş ėrdi, havāḳa bardı. Biri birińge [12]ḳalġan suwnı deryālar ḳılıp[240] aḳturu başladı. Ḳıyāmet-ḳa tėgi aḳar. Ḳıyāmet [13]küni bolsa andaġ bolġay kim ḳavluhū Taʿālâ [241]

وَإِذَا الْبِحَارُ سُجِّرَتْ۟

[14]Ḳamuġ deryālar biri birińge ḳaynaġay-lar. Andaġ kim bir tėñgiz bolġay. Ḳamuġ [15]Ḳāfdın Ḳāfḳa tėginçe suw bolġay. Andın fermān bolġay Cibrīl-ke *ʿaleyh* **[42a]** [1]kim dünyāga kėlgey. Ḳanat-larından bir ḳanat yayġay. Nėçe kim dünyā [2]içinde suw bar ėrse tėñgizler ırmaḳ-lar ve kökler ve yėrler cümle [3]-sin bir ḳanatı birle kötürgey. Andaġ kim bir ḳaṭre suw dünyāda [4]ḳalmaġay. Andın turġay. Yėtinç ḳat kökke

[240] "…kılıp…": sayfa kenarında ek
[241] Tekvir, 81/6: "Denizler kaynatıldığı zaman,"

barġay. Aytġay: [5]‘Ėy bar Huẕāyā! Munı nė ḳılayım?’ Andın fermān kėlgey: ‘Ėltgil, [6]ol yėr kötürgen sıġır boġzın̂ga ḳoyġıl kim yėr anın̂g [7]öze turur.’ Andın Cibrīl kėlgey. Ol sıġır aġzın açġay. [8]Cibrīl ol suw-nı anın̂g aġzın̂ga urġay. Tamām kim ėrse [9]suwsamış yan̂glıġ ol, anı yutġay. Anın̂g boġzındın ḳoẕı [10]barġay. Boġzın̂ga tėgrü ol suw körünmiş bolġay. Nėçe kim [11]mü’min yazuḳı üküş bolsa āḫir munça tėn̂gizlėrdin uluġ [12]ėrmez. Tėn̂gri *ʿazze ve celle* ḳudreti andaġ turur kim ḳamuġ ʿālem tėn̂gizlėrdin [13]bir cānvar yutġay. Anın̂g ḳarnı içinde körünmez bolġay. Bes raḥmet [14]Tėn̂gri-nin̂g *ʿazze ve celle* ṣıfatı turur. ʿAceb ėrmez kim ḳamuġ mü’min yazuḳı-nı [15]yarlıḳaġay. Hīç körünmez bolġay.

[OTUZUNCU SUAL]

Suvāl ḳıldı-lar: “Ol kim ėrdi ādemī-lėrdin **[42b]** [1]tört ḳurla öltürdiler. Tėn̂gri *ʿazze ve celle* kendü ḳudreti birle tiri ḳıldı?” [2]Resūl *ʿaleyhi’s-selām* **cevāb** bėrdi: “Ol Circīs peyġamber ėrdi *ʿaleyh*. [3]Ṭavāif melīk-leri rūzgārında, Muṣūl-da bir melīk bar ėrdi. Anın̂g [4]atı Dādyān ėrdi. Mütekebbir, żālim, but-perest ėrdi. Bir butı bar ėrdi. Ol but[242] [5]-nın̂g atı Aflûn ėrdi. Ol but-nı altun ve cevher birle bėzemiş, [6]ḫalḳını an̂ga butmaġa buyurur ėrdi. Her kim icābet kılmasa an̂ga türlük [7]türlük ʿaẕāb ḳılur ėrdi, tā anı öltürür ėrdi. Bir ėr bar ėrdi [8]Filisṭīn ḥaddindin. Anın̂g atı Circīs ėrdi. Bazirgānlıḳ-ḳa [9]Muṣul-ḳa kėlmiş ėrdi. Ol pādşāh-nı kördi kim yazıġa çıḳmış, [10]ėlindeki ḫalāyıḳ-nı yıġmış, ol butını altun ve barçın birle bėzemiş, [11]ḫalḳ-larnı ‘An̂ga secde ḳılın̂g!’ tėyü buyurur ėrdi. Bir uluġ ot [12]yandurmış ėrdi. Her kim ol butġa secde ḳılsa ḳoyar ėrdi ve her kim [13]secde ḳılmasa ol otġa köydürür ėrdi. Circīs anı andaġ kördi [14]ėrse ḳaẕġuluġ boldı. Circīs müsülmān, mutaṣaddıḳ ėrdi. ʿĪsâ peyġamber [15]dīninde ėrdi *ʿaleyhi’s-selām*. Ābdest ḳıldı. Aydı: ‘Mėn mālım ve cānım ve tenim **[43a]** [1]Tėn̂gri yolı içinde fedā ḳılayım. Bu melīk ḳatına barayım ve anı ol [2]butġa butmaḳdın menʿ ḳılayım ve Tėn̂gri tapuncın̂ga ündeyim. Nė cevr [3]cefā ḳılur ėrse ṣabr ḳılayım kim uçmāḫ-nı bulġay mėn ve Tėn̂gri [4]rıżālıḳı-nı mėnim öze ḥāṣıl ḳılayım.’ İlk, ḳamuġ mālını yoḳsul [5]-larġa ṣadaḳa ḳıldı. Andın turdı, ol melīk ḳatın̂ga bardı. [6]Aydı: ‘Ėy

[242] “…ėrdi. Ol but-…”: sayfa kenarında ek

melīk! Bu nė turur kim sėn ḳılur sėn Tėn̂gri ḳul-ların̂ga? [7]Sėn taḳı żaʿīf ḳul sėn ve sėnin̂g Tėn̂grin̂g ḳādir turur ve ḳāhir [8]turur kim sėni yarattı ve bu niʿmet ve milket san̂ga bėrdi. Anın̂g [9]niʿmeti ḥaḳḳını bilmez sėn. Anın̂g ḳul-ların taḳı anın̂g tapuġından [10]yıġar sėn. Bu but bir nė ėrse turur kim nė körer ve nė ėşitür ve nė [11]sözler ve nė menfaʿat ḳılur ve nė ziyān ḳılur. Munun̂g tėk nė ėrse [12]bütmiş sėn ve altun ve barçın birle bėzemiş sėn ve ḫalḳını an̂ga töndürür sėn. [13]Bütmiş kėrek ol Tėn̂gri-ge kim yėr kök yarattı ve kün ay anda köründi [14]ve taġ tėn̂giz anın̂g ʿilm<i> birle bėzendi. Taġ tėn̂giz ḫalḳın yarattı ve ḳamuġ [15]cānvarlarġa rūzī bėrür. Ḳamuġ tiriglerni öltürür ve ölüglerni **[43b]** [1]tirgüzür. Ḳamuġ ėẕgülerge uçtmāḥ bėrür. Yawuzlarġa ʿuḳūbet ḳılur.' [2]Ḳaçan kim melīk munı ėşitti ėrse ḫışmı kėldi. Buyurdı kim anı tuttılar [3]ve ʿaẕāb ḳıldı-lar ve bir uluġ yėrge tikdi-ler ve anı yalın̂g ḳıldı-lar. [4]Evvel yıġaç üstine astı-lar ve tėmür taraḳ-lar kėltürdi-ler. Anın̂g ėti [5]endāmın anın̂g birle taradı-lar. Ėyle kim ḳamuġ ėti tėrisi yėrge töklündi [6]ve ḳanı aḳıp ayaḳından ėndi ve isfendān dānesi birle [7]başına ḳoydı-lar. Ol uluġ ün kėtürüp Tėn̂grini *ʿazze ve celle* yād ḳıldı. [8]Anın̂g birlikini[243] yād ḳıldı. İẕi *ʿazze ve celle* ol aġrıġ-lardın ėmīn [9]ḳıldı. Andaġ kim renc an̂ga tėgmedi. Ḳaçan kördi-ler ėrse, ol ʿaẕāb [10]-dın an̂ga renc tėgmedi, melīk buyurdı kim tėmür mıḫ-lar kėltürdi-ler [11]ve ot-ḳa ḳızdurdı-lar. Anın̂g tamurına soḳtılar. İẕi *ʿazze ve celle* tiledi [12]kim kendü ḳudreti-ni körgüzgey. Ėyle bėkledi kim an̂ga hīç aġrıġ [13]tėgmedi. Kişi-ler anı kördi-ler ėrse üküş ḫalḳ āşikāre yaşru butlar [14]-dın bīzār boldı ve Tėn̂gri *ʿazze ve celle* birligine inandı-lar. Andın nedīm-leri [15]ayttı-lar: 'Ėy melīk! İş uluġ boldı. Kėrekmez kim mundın fitne bolġay. Kim **[44a]** [1]ėrsenin̂g ėline bėrgil kim bu ėrni zindān-ḳa ėltsün-ler. Andaġ [2]kim ėrse anı körme<sün>[244], anın̂g sözin ėşitmesün yā ol zindān [3]içinde ölsün.' Buyurdı kim anı zindān-ḳa ėlttiler. Zindān-ḳa [4]buyurdı kim 'an̂ga ʿaẕāb ḳılın̂g! Ol kendü özin̂ge meşġūl [5]bolsun. Kim ėrsege sözlemesün. Anın̂g ḳatın̂ga kim ėrse barmasun.' [6]Buyurdı kim tört mıḫ kėltürdi-ler. [7]Anın̂g ėligin aẕaḳın yėrge ḳadadı-lar. Bir aġır taş kėltürdi-ler. [8]On sėkiz ėr anın̂g arḳasın̂ga yaḳın turdı-lar. Circīs *ʿaleyh* [9]Tėn̂gri-ge

[243] Metindeki imlâ "birkilini" şeklinde.
[244] Metinde "körmedi" yazılmış.

ʿ*azze ve celle* ṣenā ḳılur ėrdi. Ḳaçan kim kėçe boldı ėrse Tėn̂gri [10]ʿ*azze ve celle* Cibrīl-ni ıẕtı kim kėldi, ol zindān-ḳa kirdi. Ol taş [11]kim anın̂g arkasında ėrdi ve ol mıḫ-lar kim ve anın̂g ėliginde [12] ve aẕaḳ-larında ėrdi, ḳamuġını kitėrdi. Anı zindān-dın çıḳardı [13]ve Tėn̂gri selāmın an̂ga tėgürdi. Ayttı: 'Ṣāẕmānlıḳ san̂ga bolsun [14]kim Tėn̂gri ʿ*azze ve celle* sėni peyġamberlıḳ kerāmet ḳıldı ve sėni [15]taḳı peyġamberlėrdin ḳıldı. Dünyā miḥnetine ṣabr ḳılġıl ve mėnim düşmānım **[44b]** [1]birle cihād ḳılġıl. Anı man̂ga butmaġa yıġa bėrgil. Anı but-ġa [2]butmaḳdın menʿ ḳılġıl. Payġām tėgürgil ve nė kim san̂ga cefā ḳılur ėrse [3]ṣabr ḳılġıl ve tört kėz sėni öltürgey-ler. Sėn kön̂glün̂gni [4]ḫōş tutġıl. Üç ḳurla sėni tiri ḳılġay mėn ve törtinç kėz sėni [5]uçmāḥ-ḳa iẕgey mėn ve peyġamberler cānı birle ve kendü ḫōşnūdluḳum [6]birle tiri ḳılġay mėn.' Circīs ʿ*aleyhi's-selām* Tėn̂gri-ge ṣenā ḳıldı.

Ḳaçan [7]kim kündüz boldı ėrse melīk turdı. Aṭlanıp barur ėrdi Circīs [8]ʿ*aleyhi's-selām* anın̂g ileyine kėldi. Melīk aydı: 'Sėn Circīs ėrmez mu sėn?'Aydı [9] {aydı}: 'Ol mėn.' tėdi. Melīk aydı: 'Mėn sėni zindān-ḳa saldım ėrdi. Kim çıḳardı?' [10]Circīs aydı: 'Mėni zindāndın ol çıḳardı kim yėr kök anın̂g fermānında [11]turur. Yėr kök ḫalḳı anın̂g ḳul-ları turur. Nė tiledi ėrse ve nė [12] tilese ḳılġay.' Andın melik buyurdı kim bir uluġ yıġaç kėtürdi [13]-ler. Circīsni anın̂g arasında ḳısturdı-lar ve başını anın̂g arasına [14]ḳıstılar. Ol yıġaç birle aşaġa tıḳdılar. Andın ḳılıç birle endāmın [15]pāre pāre ḳıldı-lar ve melīk-nin̂g yėti arslānı bar ėrdi. Kişi **[45a]** [1]yėgüçi ėrdi. Kim ėrse anın̂g ḳatın̂ga kėçmez ėrdi. Anın̂g yėmini [2]bacadın aşaġa kėmüşür ėrdi. Circīs endām-ların ol bacadın [3]ol arslan-larḳa kėmiş-tiler. Ol arslān-lar yėrindin ḳoptılar. [4]Anın̂g alnında baş-ların yėrge urdı-lar ve yüzlerin yėrge sürttiler [5]{ėrdi-ler} ve ḳuyruḳ-ların yėrge ururlar ėrdi. Bardı-lar, buçḳaḳ [6]-larda astı-lar. Andın hīç yėmedi-ler. Ḳaçan kim tün boldı ėrse Tėn̂gri [7]ʿ*azze ve celle* fermān bėrdi ol endām-larġa kim tükel cemʿ boldı-lar [8]ve cānı yana kėrü tėninge kirdi. Bir ferişte kėldi. Tėn̂gri ḳudreti birle [9]anı ol arslān ėw-din çıḳardı ve an̂ga ṭaʿām bėrdi ve payġām [10]tėgürdi. Tėn̂gri ʿ*azze ve celle* aydı: 'Ṣabr ḳılġıl dünyā miḥnetine ve müştāḳ [11]-lıḳ san̂ga ol cihān bevvānı ve men̂ggü uçtmāḥ.'

Ḳaçan kündüz boldı [12]ėrse melīk anıṉg şāẕı-lıḳında ėrdi kim ‘Circīs-ni öltürdüm, [13]anıṉg rencide ḳurtuldum!’ tėyü ḫalḳnı tėrip bayram ḳılur ėrdi [14]ve şāẕı-lıḳ-ḳa meşġūl ėrdi. Anıṉg arasında baḳtı-lar, Circīs-ni [15]kördi-ler. Nedīm-leri kėldi-ler. Melīk-ke ḫaber bėrdi-ler. Aydı-lar: **[45b]** [1] “Ol ėr uş kėldi ve bizge düşmen-lıḳ körgüzür.” Tamām yaḳın bardı [2]ėrse melīk aydı: ‘Sen Circīs ėrmez mu sėn?’ aydı: ‘Ol mėn.’ Aydı: [3]‘Mėn sėni öltürdüm ėrdi.’ Aydı: ‘Sėn mėni öltürdüṉg, velīkīn [4]Tėṉgri *ʿazze ve celle* tirgüzdi tekrār tā ḳıyāmet-ḳa tėgrü.’ Ḳamuġ müteḥayyir [5]boldı-lar. Biri biriṉge baḳtı-lar. Bir nėçe zamān boldı, ol ḫāṣekileri<-din> [6]birisi aydı: ‘Ėy Circīs! Sėndin bir iş tilelim. Eger sėniṉg Tėṉgriṉg [7]anı ḳılur ėrse biz ınanġay biz.’ Circīs: ‘Anı mėnim Tėṉgrim ḳamuġ ne ėrsege [8]ḳādir turur, nė kim tiler ėrseṉgiz ḳılġaymiz.’ ‘Ol tört kişi bir muḫtelif [9]türlük türlük yıġaç-lardın tutar biz. Sėn Tėṉgri-ṉge aygıl kim [10]bu yıġaç-larnı yaş ḳılsun ve tėgme butaḳ-larġa yapraḳ bu yıġaç-dın [11]bitsün. Ol yıġaç-lar yėmişi bitsün.’ Circīs aydı: ‘Ol nė ėrse tiler [12]-siz kim sizge düşvār turur, Tėṉgrige āsānd turur.’ Andın ėligini yoḳaru [13]kötürdi ve duʿā ḳıldı. Ol kürsī-ler bularnıṉg altında yaş boldı-lar [14]ve yėrge aşaġa tamar tarttılar. Ol tireklėrdin ol butaḳlardın yapraḳ [15]boldı ve yėmiş-ler anda asıldı. Tėgme yıġaç kendü yėmişin kėtürdi. **[46a]** [1]Ḳamuġ ḫalḳ müteḥayyir boldı-lar. Ol ėr kim anı tilemiş ėrdi aydı: [2]‘Ėy melik! Bu cāẕū turur cāẕū-lardın. Anı manṉga ısmarlaġıl [3]kim anṉga ʿaẕāb ḳılġay mėn. Ḳamuġ ḫalḳnı andın ḳurtarġay mėn.’ [4]tėdi. Melīk aydı: ‘Ḳılġıl nė kim tiler ėrseṉgiz! Mėn anıṉg [5]işindin dermānde boldum.’ tėdi. Andın buyurdı kim ṣūret ḳıldı-lar [6]tamām sıġır tėk. Anıṉg arasını neft birle toldurdı-lar ve kibrīt [7]ve zırnīḫ birle toldurdı-lar. Circīs *ʿaleyhi’s-selām* kėltürdi-ler. [8]Ol ṣūret içiṉge soḳtılar. Başını berk baġladı-lar. Andın [9]ol ṣūret altında ot urdı-lar. Ol ṣūret ḳızdı boldı. [10]Ol kibrīt-ge ve zırnīḫ-ke tutuştı. Circīs-ni *ʿaleyhi’s-selām* köydürdi. [11]Tėṉgri *ʿazze ve celle* bularġa ḫışm ḳıldı. Yėl ve ṣāʿiḳa ve ḳaraṉgġuluḳ [12]ḳoptı. Kök kükreyü başladı. Pāre pāre boldı. Ot sıçrayu [13]başladı. Yėr kök arası ḳamuġ ḳaraṉgġuluḳ boldı. [14]Andaġ kim tün kün bėlgüsüz boldı nėçe tün kün. Ol ṣāʿiḳa [15]andaġ boldı kim Tėṉgri *ʿazze ve celle* Mikā’īl-ni ıztı kökdin. Ol **[46b]** [1]ṣūret kim Circīs anıṉg içinde ėrdi, havāḳa

aşurdı. [2]Circīs-ni tarttı. Ol küpni yėrge urdı. Cümle kāfirler bī-hūş bolup[245] [3]tüşti-ler. Ḳaçan kim ol ṣūret söndi ėrse Tėn̂gri *ʿazze ve celle* [4]Circīs-ni kėrü tirgüzdi. Ol ṣāʿiḳa ve yėl ḳaran̂ġġu-luḳ tin̂gdi. [5]Cihān tölendi. Bir nėçe rūzgār boldı.

Tėn̂gri *ʿazze ve celle* Circīs-ḳa [6]vaḥy ḳıldı kim 'Anın̂g ḳatın̂ga barġıl! Ol laʿīn-ḳa ögüt bėrgil [7]ve ʿaẕāb-dın ḳorḳutġıl! Ol kim kördi-ler, Tėn̂gri *ʿazze ve celle* gaẕābından [8]aytsunlar. Anın̂g birlikin̂ge inansun-lar.' Circīs *ʿaleyhi's-selām* [9]bularġa daʿvet ḳıldı ve pend bėrür ėrdi. Ol nedīm-ler biri aydı: [10]'Ėy Circīs, bizim aramızda bir iş taḳı ḳaldı. Eger sėnin̂g <Tėn̂grin̂g> bir [11]ölügni tiri ḳılsa, ol ölüg tanuḳ-luḳ bėrür ėrse sėnin̂g peyġamberlıḳın̂ga [12]ve sėnin̂g Tėn̂grin̂g birlikin̂ge, andın bizge maʿlūm bolġay kim rāst [13]aytur siz.' Munun̂g berāberinde bir güristān bar ėrdi. Circīs [14]ėligini yokaru kötürdi. Duʿā ḳıldı. Tėn̂gri-din tiledi. Ḫalḳ-lar [15]ḳamuġ köz kütüp nezzāreḳa baḳarlar ėrdi. Tėn̂gri *ʿazze ve celle* ḳudreti birle **[47a]** [1]ol güristān yarıldı. On yėti kişi ölüg-ler[246]-din tiri boldı. [2]Andın toḳuz ėr ėrdi. Yėti ʿavrat ėrdi. Biri oġlan ėrdi. Circīs [3]bularnın̂g tapa baḳtı. Bular arasında bir ḫāce kördi. Aydı: 'Ėy [4]şeyḫ! Atın̂g nė turur?' Ol sözledi. Aydı: 'Atım Būyil turur.' [5]Circīs aydı: 'Nėçe yıl kim sėn öldün̂g ėrdi?' Ol er aydı: [6]'Mėn fulān zamānede öldüm ėrdi.' Saḳış ḳıldı-lar, tört yüz [7]yıl bolmış ėrdi kim ol ėr ölgeli. Andın ol melīk-nin̂g [8]bir nedīmi bar ėrdi. ʿĀḳil ve ḫıre<d>mend idi. Melīk<ke aydı>: 'Bu ėrge [9]cādu tėrler. Hīç kördün̂güz mu cādūluḳ ḳılduġın kim gürdın [10]çıḳıp sizge söz sözledügin? Bu barı cāẕūluḳ ėrmez. Kök [11]Tėn̂grisi işi turur. Andaġ münkirler kim bu ėrdin san̂ga meyl [12]tüşmez. Mėn barı[247] inandum Tėn̂gri birlikin̂ge [13]ve bīzār boldum ḳamuġ butlardın.' Melīk-nin̂g ḫışmı kėldi. [14]Buyurdı kim vezīrin pāre pāre ḳıldı-lar. Andın yüzin nedīm-leri [15]tapa ḳıldı. Aydı: 'Mėn ʿāciz boldum bu ėr işindin. Ḳamuġ ʿuḳūbet **[47b]** [1]ḳıldum ve türlük türlük ʿaẕāb-lar körgüzdüm. Bir nėrse taḳı ḳaldı. [2]An̂ga açlıḳ ʿaẕābın ḳılġay mėn meger ʿāciz bolġay. Bu sözdin kėrü [3]turġay. Bizim but-larımızġa yaramaz söz sözlemegey.' Ayttı: 'Bu şehr [4]içinde isten̂g bir ėw kim ḳamuġ-dın yoḳsul bolsun.' [5]İstedi-ler, bir ẓaʿīfe ʿavrat buldı-lar, yoḳsul ġarīb. Bir sökel [6]oġlı bar, nė közi bar ve

[245] "…bolup…": sayfa kenarında ek
[246] "-ler-…": satır üstünde ek
[247] "…tüşmez. Mėn barı…": sayfa kenarında ek

nė ʿaḳlı bar ve nė ėligi bar ve nė aẕaḳı bar [7]ėrdi. Andaġ kim bir pāre ėt kibi. Ol şehr içinde ol ʿavrat [8]<tėk> ʿācizraḳ kim ėrse yoḳ ėrdi. Melīk buyurdı kim Circīs-ni ol [9]ėwge ėlttiler, müvekkel-ler ḳapuġda ḳoydı-lar. <Aydı-lar:> ‘Kim ėrse anıñg tapa [10]aş ėltmesün kim ol açın ölsün.’ Circīs *ʿaleyhi’s-selām* ol ėw [11]buçḳaġında namāzġa bardı. Tėñgri-ge *celle celāle* ʿibādet ḳılur ėrdi. [12]Tamām kėçe boldı ėrse rūze açar vaḳt boldı. Aydı: ‘ Ėy ḳarı [13]kişi! Sėniñg ėwiñgde hīç nė ėrse bar mu yėmege?’ Aydı: ‘Ėy [14]civā<n>merd! Mėn żaʿīfe ʿavrat yoḳsul mėn. Bu bir sökel oġlum [15]bar bu ṣıfat birle kim körer sėn. Üküş künler kėçer kim mėnim ėwimde **[48a]** [1]hīç nėrse bolmaz. Andın ol ėw-de bir sütūn bar ėrdi kim [2]ol ėw anıñg özre turur ėrdi. Circīs *ʿaleyh* ėligin [3]añga yuḳadı. Tėñgri-din *ʿazze ve celle* duʿā ḳıldı. Ol sāʿat [4]içinde ol sütūn aşaġa kök tamur tarttı, yapraḳ-lar bėlgürdi, [5]yaş boldı. Taḳı türlük türlük yėmiş asıldı. Andaġ kim anıñg [6]tėk körklüg yıġaç yoḳ ėrdi. Circīs *ʿaleyhi’s-selām* ol yėmiş [7]-din yėdi. Ol ʿavrat-ḳa aydı: ‘Tėñgri nė bilür mu sėn ve nė din [8]tutar sėn?’ Ol ʿavrat but-peres ėrdi. Añga īmān ʾarżā ḳıldı. [9]Anıñg ol but-ları ʿayb-ların beyān ḳılu bėrdi. Ol ʿavrat [10]müsülmān boldı. Aytdı: ‘Ėy civā<n>merd! Sėniñg Tėñgriñg ḳatında [11]mundaġ ḳudretiñg menzeletiñg bar kim ḳuruġ aġacdın[248] yėmiş çıḳarur sėn. [12]Bir duʿā ḳılġıl kim mėnim oġlum-ḳa ʿāḳil-lıġ bėrsün.’ [13]Circīs *ʿaleyh* ol közsüz ḳatıñga bardı. Anıñg közin sıwadı. [14]Közi körer boldı. Ol ḳarı ʿavrat zārı ḳıldı. ‘Ėligiñge [15]aẕaḳıñga taḳı duʿā ḳılġıl, tendürüst bolsun!’ Circīs aydı: **[48b]** [1]‘Anıñg vaʿdesi taḳı bolmadı kim iş uluġ bolsar.’ Circīs *ʿaleyh* [2]üküş rūzgār ol ḳarı ʿavrat ėwinde boldı. Bir vaḳt ol melʿūn [3]olturur ėrdi. Ol yıġaç-nı kördi kim yaş bolmış, yėmişi asılmış. [4]Aytdı: ‘Bu nė aġaç turur kim mėn bu yėrde yıġaç kördügüm yoḳ ėrdi?’ [5]Aydı-lar: ‘Ėy melīk! Ol cāẕūnı bu ėwde kėmiştüñg ėrdi. Bu [6]yıġaç ol bitürdi.’ Ol laʿīn buyurdı: ‘Ol yıġaç-nı kėsiñg! [7]Ol ėwni yaḳıñg!’ tėyü. Ḳaçan bular ḳaṣd ḳıldı-lar kim ol [8]yıġaç-nı kėsmekke, yıġaç bayaḳı tėk ḳuruġ boldı. Melik buyurdı [9]kim ‘Circīs-ni yėrge süreyü kėltürüñg!’ Kėltürdi-ler. Ėllerin [10]ve aẕaḳ-ların tėmür mīḫ-lar birle ḳadadı-lar. Bir aġır girān [11]kėltürdi-ler ve ḳılıç-lar kėltürdi-ler. Añga baġladı-lar. Andın [12]öküzler ḳoş-tı-lar. Circīs-ni yėr yüzinde süredi-ler kim [13]ḳamuġ endāmın ol

[248] “…aġacdın…”: satır üstünde ek

ḳılıç-lar birle pāre pāre ḳıldı-lar. Andın [14]ot-ḳa kėmişip köydürdi-ler. Kül ḳıldı-lar. Andın bir [15]nėçe muʿtemedlerge ısmarladı-lar kim ‘Tėńgiz ḳırıġıńga ėltiń, **[49a]** [1]suwuruńg kim körünmesün. Biz anıńg rencindin ḳurtulġaymiz.’ [2]Muʿtemedler tėńgiz ḳırıġıńga ėlttiler. Nėtek kim melik buyurdı [3]yėlge sawurdı-lar. Ḳaçan yėl anı taġıttı ėrse bir ün kėldi [4]kim ‘Yā yėl! Yėr kök melīki andaġ buyurur kim ol külni [5]yana tėrgil! Biz anı yana tiri ḳılġaymiz.’ Ol sāʿat yėl yana [6]tėrdi ol külni. Ẕerre ẕerre cemʿ boldı. Tėńgiz yüzinde [7]ol kül yumurlandı. Ol muʿtemedler turup neżżāre-ḳa baḳarlar [8]-lar ėrdi. Bir zamān boldı, yumurlanmış kül tėprenü başladı. [9]Circīs *ʿaleyhi’s-selām* tirildi. Olturdı, ol topraḳ-dın [10]silkindi. Tėńgriḳa *ʿazze ve celle* ḥamd ü ṣenā ḳıldı. Bular kėrü [11]töndi-ler. Circīs *ʿaleyh* bularnıńg artınça bardı kim [12]melīk ileyine tėgdi-ler ve melīk baḳtı. Circīs-ni körüp müteḥayyir [13]boldı. Aydı: ‘Nėtek ḳıldıńgız kim ölmiş, köymiş, kül bolmış [14]sizge ısmarladım. Siz yana tiri kėltürdüńgüz.’ Bular nė kim [15]kördüler ėrse aydı-lar. Andın melīk aydı: ‘Ėy Circīs! Bizge **[49b]** [1]maʿlūm boldı kim siz rāst sözleyür siz ve sėniń Tėńgriń [2]ḳādir turur, but-lar ʿāciz turur. Hīç nėrse ḳılu bilmezler. [3]Velīkin mėn sańga ınanur mėn, ınanmaz kişi-ler mėni ėlik-legey [4]-ler. Ayġay-lar kim bir ėrge yėńgilmedi. Mańga ġalebe ḳılġay-lar. Ėmdi [5]mėnim birle bir iş ḳılġıl. Mańga taḳı ol yėgrek turur. Bir kez sėn [6]mėnim but-larımġa secde ḳılġıl tā herze söz kėsilsün. [7]Andın mėn sėniń Tėńgrińge ınanġay mėn ve sėniń dīnińge [8]kirgey mėn ve bu but-ḳa tapmaḳ-dın bīzār bolġay mėn ve bu but-larnı [9]atġay mėn.’ Circīs *ʿaleyh* tiledi kim Tėńgri-niń *ʿazze ve celle* ḳudretin taḳı özüniń[249] [10]muʿcizāt-ları ẓāhir ḳılġay ėrdi. Aydı: ‘Andaġ ḳılġay mėn.’ [11]Melik şād boldı. Circīs-niń yüzin közin öpti. Ayttı: ‘Bu kün [12]mėnim ėwimde bolġıl! Kişi-ler bilsün kim mėnli sėnli ara [13]ṣulḥ boldı. Ėrte ėkegümiz but-ḫāne içine kirgeymiz. Sėn [14]bir kėz ol mėnim but-larımġa secde ḳılġay sėn. Andın sońgra [15]nė kim sėn tiler ėrseń andaġ ḳılġay mėn. Circīs *ʿaleyh* melīk birle **[50a]** [1]bardı. Ol kėçe anda boldı. Ḳaçan kim tün boldı ėrse Circīs [2]namāzġa turdı. Zebūr oḳur ėrdi uluġ ün kötürüp. Ol [3]melīk-niń uraġutı bar ėrdi ʿāḳile. Kėldi, anıńg artında

[249] “…ḳudretin taḳı özüniń...”: sayfa kenarında ek

[4]namāzġa turdı. Ḳaçan kim Circīs *ʿaleyhi's-selām* namāzdın fāriġ [5]boldı ėrse aṉgar īmān ʿarżā ḳıldı. Ol ḳabūl ḳıldı. [6]Īmān kėltürdi. Ḳaçan kim ėrte boldı ėrse ḫaber fāş boldı [7]kim 'Circīs melīk dīniṉge kirdi, bu kün Ewlūn butġa secde [8]ḳılsar.' tėyü. Ḳamuġ şādmān boldı-lar. Müsülmān-lar kaẕġu [9]-luġ boldı-lar ve ḫalḳ ḳamuġ yüzlerin buṯḫāne tapa ḳıldı-lar. [10]Ḥāżır boldı-lar. Melīk taḳı Circīs buṯḫāneġa bardı-lar. Yėtmiş [11]but ėrdi. Ḳamuġ yinçü birle bėzemiş ėrdi. Tėgmesin birer [12]altun taḫt öze turutmış ėrdi. Circīs artına baḳtı. [13]Ol ḳarı ʿavrat-nı kördi kim mübtelā oġlın boynına kötürmiş. [14]Circīs ol oġlanġa ḳıġırdı atı birle. Oloḳ sāʿat tili [15]açıldı. Ün bėrdi. Ayttı: 'Lebbeyk yā Nebīullâh!' Ayttı: 'Aşa<ġa> tüşgil! **[50b]** [1]Anası ėgnindin aşaġa indi. Yügürü yügürü kėrü Circīs alına [2]kėldi. Circīs ayttı: 'Barġıl, ol but-larġa ayġıl kim Tėṉgri [3]peyġamberi sizni ünder, mėnim alnıma kėlsün tėyü.' Oġlan [4]bardı. Circīs sözin but-larġa ayttı. Ol but-lar ʿalyān [5]ʿalyān kėldi-ler Circīs alına. Circīs *ʿaleyhi's-selām* aẕaḳı birle [6]bularnı tėpdi. Ol but-lar taḫt-ları birle ḳamuġ yėr[250] ḳoẕı [7]bardı-lar. Andaġ kim bulardın hīç eṣeri ḳalmadı. Melīk [8]anı kördi ėrse ayttı: 'Ėy Circīs! Mėni aldadıṉg!' Circīs ayttı: [9]'Anıṉg üçün andaġ ḳıldım kim sėn bilgey sėn bular Tėṉgri [10]ėrmez. Hīç nėrse ḳılmazlar.' Ḳaçan kim yėr ḳoẕı bardı-lar ėrse [11]İblīs *ʿaleyhi'l-laʿne* bularnıṉg arasından çıḳıp kėldi. [12]Circīs *ʿaleyhi's-selām* ėligin sundı. İblīs-ni tuttı. Ayttı: [13]'Ėy melʿūn! Bu nė turur kim sėn ḳılur sėn? Kendü özüṉgni helāk [14]ḳıldıṉg, tamuġ-ḳa sezā ḳıldıṉg. Tėṉgri ḳul-ların taḳı helāk [15]ḳılur sėn. Tamuġ-ḳa ėltür sėn.' İblīs ayttı: 'Ėy Circīs! Sėn bilmez **[51a]** [1]mu sėn kim bir ādemī-ni yoldın çıḳarduġum maṉga yėgrek turur. [2]Bu dünyā toluġ ḳızıl altun-dın tėdi. Ferişte lerge secde [3]buyurdı kim Ādem-ġa secde ḳıldı-lar. Mėn ḳılmadım, gerden-keş [4]-lik ḳıldım. Ādem-din ötrü laʿnet öze boldum. Anıṉg üçün [5]ādemni yoldın azdurur mėn. Helāk ḳılur mėn.' tėdi. Circīs [6]anı ? ḳoydı bardı. Circīs *ʿaleyhi's-selām* ol melīk-ke [7]pend bėrür ėrdi. Melīk uraġutı kėldi. Īmān āşikāre [8]ḳıldı. Ol melīk-ke ayttı: 'Nė boldı kim munça ʿibret körmediṉg mu[251] [9]ve nė ḫüccet ḳaldı kim saṉga körgüzmedi? Meger ol ḳaldı kim duʿa [10]ḳılġaysiz. Ḳamuġ yėr ḳoẕı barġaysiz.' Melīk

[250] "…yėr…": satır üstünde ek
[251] "…mu…": sayfa kenarında ek

ḫışmı keldi. Ayttı: [11]‘Bu cādū birle {birle} bir tün boldı ėrse aldandıŋ. Aŋa [12]mütābiʿ boldunŋ. Ėmdi kėldiŋ, mėni aldar sėn. Ėmdi kim [13]bolġay sėni mėnim ḫışmım-dın ve ʿuḳūbetim-din ḳurtarġay?’ Andın [14]buyurdı kim ol aġaç kim ilk Circīs bağlamış ėrdi, [15]anı tikdiler. Ol ʿavrat-nı aŋa astılar. Yalıŋ ḳıldılar. **[51b]** [1]Ol tėmür taraḳ-larnı kėltürdi-ler. Küç birle anıŋ ėlin derisin [2]aşaġa tüşürdi-ler. Ol ʿavrat yüzin Circīs tapa ḳıldı. [3]Ayttı: ‘Duʿā ḳılġıl, Tėŋri *ʿazze ve celle* bu ʿaẕābnı mėnim özre āsān [4]ḳılsun kim mėn żaʿīf mėn. Ṣabr ḳılu bilmegey mėn.’ Circīs [5]ayttı: ‘Kökke baḳġıl!’ Ol ʿavrat yüzin kök tapa ḳıldı. [6]Circīs *ʿaleyh* ayd<ı>: ‘Nė körer sėn?’ Ayttı: ‘Havāda ferişteler körer mėn [7]kim tāc-lar, ḥulleler tutarlar ve mėnim cānım-ġa kėydürürler. [8]Tėŋri ḥoşnūdluḳı-dın maŋa beşāret bėrürler.’ Circīs *ʿaleyh* [9]ėligin duʿāḳa kėtürdi. Ayttı: ‘Ėy Bār Ḫuẕāyā! Mėni munça mübtelā [10]ḳıldıŋ bularġa. Maŋa kerāmet, ṣabr ḳıldıŋ. Yā Rab! Mėni şehīdler [11]birle şehīdler derecesinde ḳoparġıl! Ėy Bār Ḫuẕāyā! Maŋa bu kün [12]sėniŋ künüŋ turur. Maŋa vaʿde ḳıldıŋ ėrdi. Ḳurtarġıl [13]mėni dünyā belāsından sėniŋ raḥmetiŋ birle. Ėy Bār Ḫūẕāyā! [14]Cānım-nı almaġıl ve mėni dünyādın çıḳarmaġıl tā sėniŋ [15]ḫışmıŋ ʿaẕābıŋ bu mütekebbirlerge ve gerden-keş-lerge **[52a]** [1]ve sėniŋ tapuġuŋ-da ḳaçarlar. Yā Rab! Mėnim köŋlünmi ḫōş ḳılġıl! [2]Maŋa ẓulm ḳıldı-lar ve sėn meẕālimlerġa feryād tėgürgil. Yā Rab! [3]Bu kündin ḳıyāmet-ḳa tėgrü ve her kim sėniŋ ḳuluŋ ḳaẕġu [4]miḥnet içinde ėrse ve her kim mėnim atım-nı yād ḳıldı ėrse [5]ve ḳılur ėrse bularḳa feryād tėgürmegil!’ Circīs *ʿaleyh* tamām duʿādın [6]fāriġ boldı ėrse ol şehr yöresinde ot yaġa başladı tamām [7]ḳar yaġar kibi. Ḳaçan kim anı kördi-ler ėrse ḳamuġ ḳılıç tarttılar. [8]Yüzlerin Circīs tapa ḳıldı-lar. Ol Circīs-ḳa inandı-lar ėrdi. [9]Ḳamuġ Circīs birle pāre pāre ḳıldı-lar. ʿUlemālar ayturlar kim [10]otuz miŋ ḫalḳ ol kün ḳılıç birle öltürdi-ler ve kendüleri [11]taḳı öldi-ler. Ot birle köyündi-ler. Andın soŋra ol şehrde [12]hīç kim ėrse ḳalmadı ve ḳamuġ ḫākister boldı-lar. Andın soŋra [13]anıŋ özre üküş rūzgār kėçti. Ol şehrd{d}in [14]ḳara tütün çıḳar ėrdi ve yawuz yıẕıġ çıḳar ėrdi. Anıŋ yızığı[252] [15]kimge tėgse ḳamuġ sökel bolurlar ėrdi *neʿūẕū bi’llâhi minhā.*

[252] “-ığı…”: sayfa kenarında ek

[OTUZ BİRİNCİ SUAL]

[52b] [1]**Suvāl** ḳıldı-lar kim ‘Ol nė oġlan ėrdi kim anası ḳarnında sözledi?’ [2]Resūl **cevāb** aydı *ʿaleyhi’s-selām*: ‘Ol iki oġlan ėrdi kim [3]anası ḳarnında söz sözledi, Biri ʿĪsâ ėrdi *ʿaleyh.* [4]Andın burun kim anası-dın toġmadın anası ḳarnı içinde [5]sözledi. Mücāhide rivāyet ḳılur kim Meryem aytur: ‘Ḳaçan ʿĪsâ-ġa [6]yüklüg boldum ėrse nė yėrde kim yalġuz bolsam mėnim ḳarnım [7]içinde sözler ėrdi, mėn cevāb bėrür ėrdim ve mėn sözler ėrdim, [8]ol cevāb bėrür ėrdi. Kaçan nėrsege meşgūl bolsam [9]ol mėnim ḳarnım içinde tesbīḥ ḳılur ėrdi. Andaġ kim anıñg [10]tesbīḥini işitür ėrdim. Taḳı biri kim anası ḳarnında sözledi, [11] Cüreyc oġlı ėrdi.

[OTUZ İKİNCİ SUAL]

Suvāl ḳıldı<-lar>: “Mūsâ peyġamberniñg *ʿaleyhi’s-selām* [12]ʿaṣāsı-nė yıġaç ėrdi? Anıñg aṣlı ḳandın ėrdi ve anıñg [13]ṣıfatı nėtek ėrdi? Anıñg özre nė yazlu ėrdi?” Resūl **cevāb** [14]bėrdi *ʿaleyhi’s-selām*: “Mūsâ ʿaṣası verd yıġacı ėrdi. Anıñg [15]aṣlı uçmāḥ-dın ėrdi. Ādem peyġamber *ʿaleyhi’s-selām* uçmāḥ-dın ėnerde **[53a]** [1]bir ʿaṣā, bir yüzük, bėş incir yapraġı alıp ėndi. *Ḳavluhū taʿālâ*
[2]*253* وَطَفِقَا يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا مِنْ وَرَقِ الْجَنَّةِ . Ḳaçan kim Ādem *ʿaleyh* [3]dünyāga kėldi ėrse, ol yapraḳ-lardın birin ıwuḳ yėdi. [4]Anıñg kindigi yupar boldı. Birin suw sıġırı yėdi. Andın [5]ʿamber bolur. Birin bal ḳurtı yėdi. Andın bal bolur. Birin yiwek[254] ḳurt [6]yėdi. Andan[255] ibrüşüm bolur. Bir yapraḳ ḳaldı. Yėl anı pāre pāre [7]ḳıldı. Hindustān iline yaydı. Türlük türlük yıġaç-lar, [8]yėmiş-ler, çėçek-ler bitti. Tatlıġ yıyılu nėrseler boldı. Ḳamuġ [9]aṣlı uçmāḥ-dın turur. Ol ʿaṣā Ādem-niñg ėrdi nėçe tirig [10]bolduḳınça. Ol verd yıġacı ėrdi. Ol ʿaṣā ėki ayruç [11]ėrdi ve özresinde[256] üç ḫaṭ yazılmış ėrdi ʿArab tilinçe. İlk ḫaṭ [12]yazlu ėrdi: *‘El mülkü li’llâh’* Ėkinç ḫaṭ: *‘Elʿaẓametu li’llâh’* Üçünç

[253] Araf sûresi 7/22. Ayetin tamamının meali: “Bu sûretle onları kandırarak yasağa sürükledi. Ağaçtan tattıklarında kendilerine avret yerleri göründü. Derhal üzerlerini cennet yapraklarıyla örtmeye başladılar. Rableri onlara, ‘Ben size bu ağacı yasaklamadım mı? Şeytan size apaçık bir düşmandır, demedim mi?’ diye seslendi.”
[254] “…yiwek…”: sayfa kenarında ek
[255] “Andan…”: sayfa kenarında ek
[256] “…ve özresinde…”: sayfa kenarında ek

ḫaṭ: [13]‘*Muḥammed Resūlu’llâh’*. Ḳaçan Ādem *ʿaleyh* dünyādın çıḳtı ėrse, ol ʿaṣā [14]anıñg oġlan-larıñga mīrāṣ ḳaldı. Andın soñgra bu ʿaṣā Şuʿayb[257] peyġamberḳa [15]tėgdi *ʿaleyh*. Ḳaçan Mūsâ *ʿaleyhi’s-selām* Mışırdın Firʿavn-dın ḳaçtı, **[53b]** [1]Medīne-ġa bardı, Şīt *ʿaleyh* anı yolġa tuttı. Ḳoyların añga ısmarladı. [2]Ol ʿaṣānı añga bėrdi ve añga vaṣiyyet ḳıldı: ‘Ḳaçan kim ḳoynı [3]küter bolsañg, fulān yėrge barduḳuñg-da saġdın yėrge [4]ėltmegil! Ol yėr ot turur, velīkin anda bir ejderhā [5]bar turur, nė ādemni ḳoyar nė ḳoynı ḳoyar. Ḳaçan Mūsâ *ʿaleyhi’s-selām* [6]ol yėrge tėgdi ėrse nėçe cehd ḳılu kördi, ḳoyların yıġa [7]bilmedi. Ḳoyı saġḳa solḳa yayıldı. Ol yazı top toluġ [8]ot ėrdi. Bir zamān boldı, Mūsâ-nı uyḳu tuttı, yattı. Ol [9]ejderhā çıḳtı. Ḳoyġa ḳaṣd ḳıldı. Mūsâ yatur ėrdi. Ol [10]ʿaṣā ejderhā boldı. Añga utru bardı. Ol ejderhā birle [11]toḳuştı. Ol ejderhānı öltürdi. Kėrü kėldi, ḳanġa bulġaşıp [12]Mūsâ ḳatında pustı. Mūsâ uyḳudın uyanıp baḳtı kördi [13]kim ʿaṣā ḳanġa bulġaşıp turur. Ol ejderhā anda ölüp yatur [14]*Subḥāne’l-ḳādiri ʿalâ mâ yeşâu*[258] Nė yėrde kim Mūsâġa *ʿaleyhi’s-selām* suw [15]kėrek bolsa ol ʿaṣānı taşḳa urur ėrdi. Suw revān bolur ėrdi. **[54a]** [1]Eger ḳarañgu tünle ḳalsa, ol ʿaṣā yalḳıyur ėrdi, ḳarañgu tün ay [2]aydıñg kibi. Anıñg iki butaḳından nūr çıḳar ėrdi. Nėçe kim közi [3]köründügince yaban ḳamuġ aydıñg bolur ėrdi. Ḳaçan ḳarnı açar [4]bolsa, ol ʿaṣānı yėrge tiker ėrdi. Nė ṭaʿām kim kėrek ėrse, [5]andın çıḳar ėrdi. Ol ḳuyı-ḳa yėtse, ḳova yā yip yoḳ bolsa [6]ol ʿaṣānı aşaġa sızar ėrdi. Eger ėllig arşun ėrse ʿaṣā [7]ėllig arşun uzanur ėrdi. Eger yüz ḳulaç bolsa, ʿaṣā [8]yüz arşun uzanur ėrdi. Ol ʿaṣā başı ḳova bolup suw çıḳarur [9]ėrdi. Eger düşman birle toḳınası bolsa, ol ʿaṣānıñg iki butaḳı [10]iki ejderhā bolur ėrdi. Otar ėrdi. Eger nė vaḳt yėmiş kėrek [11]ėrse ol ʿaṣānı yėrge tiker ėrdi. Yaş bolur ėrdi ve yapraḳ yėmiş [12]çıḳar ėrdi. Eger yörirken ol ʿaṣāġa minse, ol tamām [13] yorġa tėk aşar ėrdi. Eger yoldın azsa ol añga yol [14]körgüzür ėrdi. Eger yolda uġrı-dın özge cānvardın [15]ḳorḳuġ bolsa, ol ʿaṣā anıñg ėliginde sözler ėrdi **[54b]** [1]kim ‘Bu yolġa barmaġıl!’. Azıḳ añga isār bolsa yüz baṭmān yā iki [2]yüz baṭmān yā üç yüz baṭmān yük köterip yörir ėrdi ve eger [3]vaḳt-ta ʿıṭırī yā ṭībī kėrek bolsa tatlıġ yıẕıġ andın [4]çıḳar ėrdi. Anıñg tütüni tatlıġ

[257] “…soñgra bu ʿaṣā Şuʿayb…”: sayfa kenarında ek
[258] İstediği şeyi (gerçekleştirmeye) gücü yeten Allah’ı tesih ederim.”

yıẕıġ ḳılur ėrdi. Eger [5]şerbet yā ne ėrse kėrek bolsa, anıṉg bir butaḳındın ġalel [6]revān bolur ėrdi. Eger nėçe taġ bolsa kim yol bolmasa ʿaṣā [7]anṉga yol ḳılur ėrdi. Ol kün kim Mıṣırġa tėgdi, bayrām küni [8]ėrdi. ʿAṣā Firʿavn ḳapuġında çaḳırdı. Ḳorḳup Firʿavn, [9]köşki içine tüşti. Tört yüz yıl Firʿavn ʿömri ėrdi. Taḳı [10]ḳarı-lıḳ anṉga bėlgürmemiş ėrdi. Ol künṉge tėgin saçı [11]ḳara <e>rdi. Mūsâ ʿaṣāsı ḳorḳuġındın başı ḳamuġ aḳardı. [12] *Ve bi'l-lâhi't-tevfīḳ.*

[OTUZ ÜÇÜNCÜ SUAL]

Suvāl ḳıldılar: "Bu kün peyġamberlėrdin kim ėrse [13]tiri bar mu?" tėp. Resūl *ʿaleyhi's-selām* cevāb aydı: "Bu kün tört [14]peyġamber tiri turur *ʿaleyhim ecmaʿīn.* İki-si kökte turur, iki-si yėrde [15]turur kim iki-si kökte turur, biri İdrīs ve biri ʿĪsâ *ʿaleyhi's-selām.* **[55a]** [1]Ol andaġ ėrdi kim cuhūd<lar> *ʿaleyhi'l-laʿne* ḳaṣd ḳıldılar ʿĪsâ-nı [2]öltürmekke. Anı tuttılar, yip birle baġladılar. Aytı-lar: 'Sėn mu [3]ėrdiṉg kim böyle böyle ḳılur ėrdiṉg, ėmdi kim bolġay kim sėni [4]bizdin ḳurtarġay?' Anı kėltürdi-ler. Bir ėwge kiwürdi-ler kim [5]ėrte anı öltürgey-ler ėrdi. Ḳaçan kim kėçe boldı ėrse Tėṉgri [6]*ʿazze ve celle* Cibrīl-ġa fermān bėrdi *ʿaleyhi's-selām,* kėlip ʿĪsâ peyġamberni [7]kökke aġdurdı. Ḳaçan ėrte boldı ėrse, cuhūdlar yıġıldı-lar. [8]Aġaç tikdiler. ʿĪsâ-nı asġay-lar ėrdi. Bularnıṉg bir mihteri [9]bar ėrdi. Atı Niṭavus ėrdi. Anṉga ayttı-lar, ʿĪsâ-nı taşra çıḳarġay [10]ėrdi. İçkerü kirdi. Anı bulmadı. Taşra çıḳtı kim bularġa ḫaber bėrgey. [11]Tėṉgri *ʿazze ve celle* ol melʿūn-nı ʿĪsâ şūretinge menṉgzetti. Andaġ [12]kim her kim anı körse aytur ėrdi: ''Īsâ bu turur.' Cuhūdlar anı [13]tuttılar. Andaġ sandılar kim ''Īsâ ol turur, bizdin ḳaçar.' [14]Tuttılar, baġladı-lar. Ol aytur kim 'Mėn ʿĪsâ ėrmez mėn! Niṭavus [15]mėn!' Ėşitmedi-ler. Anı alıp bardı-lar. Ol yıġaç-ḳa astılar. **[55b]** [1]Öltürdi-ler. Andaġ sandılar ʿĪsâ ėrdi. Hīç kim ėrse anıṉg ḫālin [2]bilmedi. Nė kim ''Īsā-nı öltürdük!' tėrler ėrdi ammā kendülerin [3]uluların[259] öltürdiler. Ḥaḳīḳat bilmedi-ler. Bir ʿavrat bar ėrdi. [4]Anṉga Meryem-i Mecdelānī tėrler ėrdi. Bir rūzgārda ol düşvār [5]sökel bolmış ėrdi ve ʿĪsâ ḫaberin işitmemiş ėrdi kim sökel-ge [6]duʿā ḳılsa, anıṉg duʿāsın sökel-ler saġlıḳ körer ėrdi. [7]ʿĪsā ḳatına kėldi kim anṉga duʿā

[259] "ulu-…": satır başında ek

ḳılġay ėrdi. Anṅga baḳtı ėrse, [8]anınṅg heybeti{-ni} ol uraġut köṅgline tüşti. Yėme ḳatlanu [9]bilmedi. Söz sözlemedi. Turdı, anınṅg artınça kėçti. [10]Ėligin Īsâ-ġa yuḳadı. Īsâ bereketindin Tėṅgri *ʿazze ve celle* [11]anṅga saġlıḳ bėrdi. Ol kün ol Meryem ėşitti kim [12]cuhūdlar *ʿaleyhi'l-laʿne* ʿĪsâ-nı öltürdi-ler tėyü üküş [13]cezaʿ <ü> fezaʿ ḳıldılar. Her kėçe cihān ḳaraṅġġu bolsa [14]ol uraġut kėlür ėrdi. Ol yıġaç tübinde olturup yıġlar [15]ėrdi, tā ėrte bolġınça. Andaġ sanur ėrdi bu ʿĪsâ turur **[56a]** [1]bu yıġaç-ḳa asılmış. ʿĪsâ kökte ėrdi ferişteler arasında. [2]Yėdi kün boldı ėrse Tėṅgri *ʿazze ve celle* ʿĪsâ-ḳa vaḥy ḳıldı. Aytdı[260]: [3]'Yā Īsâ! Ol mėnim düşman-larım cuhūdlar sėni ḳoẕmadı-lar [4]kim yārān-larınṅga vaṣiyyet ḳılġay ėrdiṅg ve taḳı kim ėrseni [5]ḫalḳ arasında ḫalīfe ḳoẕġay ėrdiṅg. Ėmdi yana ingil! [6]Yārān-larınṅga vaṣiyyet ḳılġıl! Biregüni ḫalīfe ḳılġıl kim [7]mėnim ḳul-larım-ġa şerīʿat ögretsün. Ol żaīfe tün [8]kün sėniṅg ḳaẕġunṅgdın yıġlar. Anınṅg ḳatına barġıl [9]kim anınṅg köṅgli şād bolsun ve sėniṅg yārān-larınṅg-da [10]ḳayusı sanṅga ilgerü tėger ėrse anı ḫalīfe ḳılġıl.' [11]Andın ʿĪsâ *ʿaleyhi's-selām* kökdin ėndi, Filisṭīn taġ-larından [12]bir taġ-ġa. Ol kėlmekindin taġ ḳamuġ nūr boldı. Ḳaçan kündüz [13]boldı ėrse cihān aydınṅg boldı[261] ėrse, Meryem-i Mecdelānī ʿĪsâ-nı isteyü[262] [14]boldı[263]. Anṅga aytdı: 'Barġıl yārān-larımnı tėrgil! Ḳamuġ kėlsün-ler[264].' [15]Ḳamuġ-ları kėldi-ler. ʿĪsâ *ʿaleyhi's-selām* bularġa ėsenleşti. Tėgmesini **[56b]** [1]biriṅge ıẕtı kim ḫalḳı Tėṅgri tapuġınṅga ündegey ve dīn [2]ve şerīʿat ögretgey. Ėkinç kėz tėgdi. <Tėṅgri> *ʿazze ve celle* ʿĪsâ-nı [3]kökke aġdurdı. Nūrdın bir ton kėyindürdi. Anṅga ḳanat [4]bėrdi ferişteler ṣūreti kibi. Yėmek, içmek, yatmaḳ, şehvet [5]andın kitėrdi. Ferişteler birle ʿarş yöresinde ṭavāf [6]ḳılur, ʿibādet ḳılurlar. Hem ādemī turur hem melek turur, hem zemīnī [7]turur hem asmānī turur. Ḳaçan āḫir zamāne bolsa, fesād ve maʿṣiyet [8]üküş bolsa, andın deccāl çıḳġay. Ḫalḳ ḳamuġ anınṅg fitnesine [9]uyġay. Andın Tėṅgri *ʿazze ve celle* ʿĪsâ-ġa fermān bėrgey kim yėrge [10]ingey. Deccāl-ı laʿīn-ni öltürgey. Mehdī birle Rūm ėlini alġay. [11]Cümle kāfirlerni

[260] "Aytdı": sayfa kenarında ek
[261] "…boldı…": sayfa kenarında ek
[262] Burada müstensih metni yanlış yazmış olmalıdır. Zira Meryem-i Mecdelani'nin İsa'yı istemesi metnin bağlamına uymamaktadır.
[263] "…boldı".: sayfa kenarında ek
[264] "…-ler": sayfa kenarında ek

öltürgey. Andaġ bolġay kim dünyāda Müsülmān-lıḳ [12]dīninde özge dīn bolmaġay. Ḫalḳ ḳamuġ Tėñgri tapuġında bolġay. [13]Hīç kim ėrse kim ėrsege küç ḳılmaġay. Mekir āl ḫıyānet bolmaġay. [14]Ḳamuġ cihān ėmīn bolġay. Kėyik-ler taḳı cānvarlar birle otlaġay. Biri [15]biriñge ziyān ḳılmaġay. Oġlan-lar yılan-lar birle oynaġay. **[57a]** [1]Ḳırḳ yıl ʿĪsâ *ʿaleyhi's-selām* bu ṣıfat birle ḫalḳ arasında [2]turġay. Bu ümmet-din bir uraġut alġay. Andın ʿıyālı [3]toġġay. Andın ḳırḳ yıl-dın soñgra añga taḳı ecel yėtgey. [4]Müsülmān-lar añga namāz ḳılġay-lar. Medīnede, Muḥammedü'l-Muṣṭafâ türbetinde, [5]ʿÖmer gürı yanında *raḍıya'l-lâhu ʿanhu* kömgeylėrdir[265]. Ḳaçan ḳıyāmet bolduḳta [6]Ebūbekr ve ʿÖmer gürında ḳopġay-lar. Peyġamber yėriñge ve ʿĪsâ [7]yėriñge kėlgey-ler *ʿaleyhi's-selām*. Peyġamber ayttı, *ʿaleyhi's-selām*: [8]'Nėtek bolġay mėnim ümmetim kim ilgerü mėn bolsam[266] ve taḳı bular soñgra [9]bolsa[267]. Bularnıñ öñginde mėn bolsam. Artında ʿĪsâ bolsa.' [10]tėdi.

Ammā ol iki peyġamber kim yėrde turur, biri Ḫıżır peyġamber [11]turur *ʿaleyhi's-selām*. Anıñ atı İlyās bin Meleke tėrler ėrdi. [12]Añga ol sebeb-din Ḫıżır tėdi-ler, ol pāẕşāh ėrdi. Uluġ [13]mülkin ḳoydı. Tėñgri *ʿazze ve celle* tapuġıñga meşġūl boldı. [14]Ol ḳıṣṣa uzun turur. Añga ol sebeb-din Ḫıżır tėdi-ler [15]kim ol pādşāh ėrdi. Her nė yėrde kim ol oltursa iki rekʿat **[57b]** [1]namāz ḳılur ėrdi. Anıñ yöresi tėgresi ḳamuġ yaş bolur [2]ėrdi. Ol vaḳt-dın kim Mūsâ *ʿaleyhi's-selām* anı körmege bardı, [3]kėldi buldı. Ādemī-ler yazıda nėtek yatur ėrse, Ḫıżır tėñgizde [4]andaġ yatmış ėrdi bir aḳ kilim başına örtüp. Anıñ yöresi [5]tėgresi tėñgiz suwı <birle> ḳamuġ yaş bolmış ėrdi. Anıñ tirigligi [6]sebebi ol ėrdi kim Ẕū'l-ḳarneyn süsi içinde ėrdi. Andın kim [7]Ẕū'l-ḳarneyn cihānı yöridi, ḳarañgġuluḳ içiñge kirdi, anıñ [8]ṭamaʿna kim 'meger meñglü suwın bulġay mu mėn?' tėyü kim 'andın [9] içse mėn tā ḳıyāmet-ḳa tėgin tirilse.' Ançа rūzgār kezdi. [10]Ḫıżır peyġamber *ʿaleyhi's-selām* anıñ süsi başı ėrdi. Ol meñggü suwıge [11]tėgdi ėrse, andın içti. Velīkin bilmedi. Taḳı bir rivāyet-te andaġ [12]turur kim Ḫıżır Ẕū'l-ḳarneyn-niñ süsi başı ėrdi. Ḳaçan ol [13]bıñgarġa yaḳın tėgdi ėrse ol suw-ġa bir ferişte müvekkel ėrdi, [14]Ḫıżırḳa destūr bėrdi. Ayttı: 'Mundın içgil

[265] "…kömgeylerdir.": sayfa kenarında ek
[266] "…bolsam…": sayfa kenarında ek
[267] "…bolsa…": satır başında ek

ve èlin̂g yüzin̂g [15]yuwġıl! Sèndin özge hīç kim èrse munı bulmaġay.' Ḫıżır andın içti **[58a]** [1]ve èligin yüzin yudı. Ol ferişte anı andın kèrü töndürdi. Özgelerke[268] [2]çaḳırdı ve Ẕū'l-ḳarneyn an̂ga tègmedi, ḳayttı. Ol ferişte ayttı: [3]'Eger kèrü tönmese èrdin̂giz sizni bu tèn̂giz suwı birle ġarḳ [4]ḳılġay èrdim.' Ol suw-dın kèrü töndi-ler ol yolın kim [5]barmış èrdi. Ẕū'l-ḳarneyn ayttı: 'Nèşe kèrü töndün̂giz?' Ḫıżır an̂ga ḳıṣṣa [6]aytu bèrdi: 'Ol suw-dın Tèn̂gri ʿ*azze ve celle* bizge rūzī ḳıldı [7]hem ḳılmış èrdi. Kördük, andın içtük.' Ẕū'l-ḳarneyn ol sözni [8]Ḫıżırdın èşitti èrse, kèrü töndi. Ḫıżır ol sebeb-din tirig [9]boldı. Ol ḳıṣṣa uzun turur. Mundın ʿacib-raḳ kèçe bir [10] solaġa kèldi. Ol solada bir ḳarı uraġut èwin̂ge kirdi. [11]Anın̂g bir mübtelā sökel oġlı bar èrdi. Atı Elyesaʿ bin [12]Uḫṭūb èrdi. Ol ḳarı Uraġut èwinde ḳonaḳ bèrdi. [13]Anın̂g ileyin̂ge aş ḳoydı. İlyās ʿ*aleyhi's-selām* duʿā ḳıldı. [14]Tèn̂gri ʿ*azze ve celle* ol oġlan-ġa saġlıḳ[269] bèrdi. Ol uraġut [15]an̂ga īmān kèltürdi. Elyesaʿ anın̂g birle èrdi. Ḳança barsa Elyesaʿ **[58b]** [1]anın̂g birle barur èrdi. Ḳaçan İlyās işi boldı èrse, duʿā ḳıldı [2]kim Tèn̂gri ʿ*azze ve celle* anı ol ḳavm-dın ḳurtardı. Tèn̂gri ʿ*azze* [3] *ve celle* an̂ga vaḥy ḳıldı kim 'Sènin̂g duʿān̂gnı müstecāb ḳılduḳ. [4]Sèni bu ḳavm-dın ḳurtarġay mèn. Ḳaçan ol kün bolduḳta [5]sèn fulān yèrge barġıl. Nè merkeb sènin̂g alnın̂ga kèlür èrse [6]an̂ga mingil. Ḳorḳmaġıl!' İlyās an̂ga köyer èrdi. Ḳaçan ün [7]boldı èrse ol yèrge kim barmış èrdi bardı. Elyesaʿ anın̂g [8]birle bardı. Andın İlyās aẕaḳını kötürdi. An̂ga mindi. [9]Ol at anı tamām yèl tèk ḳoptı. Nètek kim yèrden yèl çūb-nı [10]ḳopar èrse, andaġ kètürdi. Elyesaʿ anı andaġ kördi èrse, ḳorḳtı. [11]Bilmedi nè ḳılduġın. Çaḳırdı, ayttı: 'Yā Nebī'ullâh! Man̂ga nè buyurur sèn?' [12]Ḳaçan ol andaġ tèdi èrse, İlyās kökke yaḳın tègmiş èrdi. [13]Havādın kilīmin Elyesaʿ tapa attı. Maʿnī ol èrdi kim 'ḫalīfe [14]ḳıldım.' Tèn̂gri ʿ*azze ve celle* İlyās-dın son̂gra ḫalḳ arasında [15]an̂ga peyġamberlıḳ bèrdi. İlyās-nı kökke aġdurdı-lar. Şehvet **[59a]** [1]ve ṭaʿām ve şerāb ve uyḳu andın kitèrdi. Èmdi ferişteler birle [2]Tèn̂grige ʿibādet ḳılurlar.

[268] "…-lerke…": sayfa kenarında ek
[269] "…saġlıḳ…": sayfa kenarında ek

[OTUZ DÖRDÜNCÜ SUAL]

Suvāl ḳıldı-lar: "Ḳayu peyġamber ėrdi [3]kim Tėnĝri *ʿazze ve celle* anı ölmiş-din soñra tiri ḳıldı?" [4]Resūl *ʿaleyhi's-selām* **cevāb** bėrdi, ayttı: "Anlar bėş[270] peyġamber ėrdi [5]kim *Tėnĝri ʿazze* ve celle ölmiş-din soñra yana tirgüzdi. [6]İlk İdrīs ėrdi kim anıñg ḳıṣṣası maʿrūf turur. Ėkinç-si [7]ʿÜzeyir turur. Üçünç Hārūn turur, Mūsâ ḳarındaşı. Törtünç [8]Circīs, ḳıṣṣası maʿrūf turur. Bėşinç Yūnus turur. Yūnus peyġamber [9]öldi ėrse, anası yawlaḳ yıġladı. Mevlâ *ʿazze ve celle* ḳayra tirgüzdi. [10]Peyġamberlıḳ ḳıldı. Ammā İdrīs-niñg atı Aḫnūḫ ėrdi. Anıñg [11]üçün İdrīs tėdi-ler kim Tėnĝri-niñg kitāb-ların tėlim oḳup [12]dėrset ḳıldı ėrdi. Pīşesi cāme-dūzluḳ ėrdi. Tėgme bir [13]yiñgne sançmış-da bir tesbīḥ ḳılur ėrdi. Ol zamānede özge [14]kişi-lerniñg ṭāʿatı nėçe ėrse, İdrīs-niñg ṭāʿatı ança ėrdi. Andan[271] ferişteler [15]İdrīs-niñg ṭāʿatı-nı ..?. Bir ferişte İdrīs **[59b]** [1]tapa barġuḳa ārzūsı kėldi. Baʿżı-lar ayturlar ol ferişte [2]kim İdrīs tapa bardı, Azrāʿīl ėrdi. Ādemī ṣūreti öze [3]kėldi. İdrīs tapa selām ḳıldı. İdrīs cevāb bėrdi. [4]Bilmedi ferişte ėrmişi-ni. İdrīs ṭāʿat ḳılu başladı. Ferişte [5]olturdı kėçeke tėgrü. Kėçe boldı ėrse, İdrīs-ke uçmāḥ [6]-dın aş kėldi. Ferişteni aşḳa oḳıdı. Bilmedi [7]ferişte ėrmişini. Ferişte yėgeli unamadı. Ol ferişte turup [8]bir kün İdrīs ėwinde mücāvir olturdı. Ol tört kün [9]kėçti ėrse, bir kişi öldi. İdrīs aydı: 'Tur baralım, ol kişi[272] [10]-niñg namāzın ḳılalım.' tėdi. Ol ferişte turdı. İdrīs birle [11]ölüg tapa barur yolda bir yėrde tarıġ başlanıp sürüş [12]bolmış. Bu ferişte ayur: 'Ėy İdrīs! Kėl bu sürüş-din [13]bir kėsek alalım, yėyelim.' tėdi. İdrīs ayur: 'Ėy Subḥānallâh! [14]Mėn sañga ḥelāl aş utru ḳoydum, yėmediñg. Özge [15]kişi niʿmeti-ni yėyelim tėp ayur sėn. Ḥarām bolmaz mu?' Anda kėdin **[60a]** [1]kėçip aruraḳ[273] bardılar. Körerler bir baġ içinde ėrük [2]taḳı üzüm bişmiş. Bu ferişte yana aytur: 'Yā İdrīs! Kėl bu [3]niʿmet-lėrdin bir nėçe yėyelim.' İdrīs yana andaġ oḳ [4]aydı. Naruraḳ bardı-lar ėrse bir sürüg ḳoy turur. [5]Yana bu ferişte aytur: 'Ėy İdrīs! Bu ḳoy-lardın birin [6]tutalım, yėyelim.' tėdi. İdrīs bilmedi. Aydı: 'Bu ādemī [7]bolmaġay.' Ferişteni tuttı. Aydı: 'Ol iẕi *ʿazze ve celle*

[270] "…ayttı: "Anlar bėş…": sayfa kenarında ek
[271] "…ança ėrdi. Andan…": sayfa kenarında ek
[272] "…kişi-…": sayfa kenarında ek
[273] "naruraḳ" kelimesinin nun harfi (ن) yazılmamıştır.

Ḥaḳḳı [8]kim rāst aygıl sėn kim sėn?' Ferişte aydı: 'Yā İdrīs! [9]Mėn ferişte mėn.' İdrīs aydı: 'Yā ferişte! Mėn sėninġ birle [10]ögrendim. Ėmdi sėn kökke aġġaysen. Mėn sėninġ yėme [11]birle kökke aġsa mėn.' tėp. Ferişte ötündi: 'İlâhī! [12]Bu ḳulunġ nėgü tėr?' Yarlıġ kėldi: 'Yā ferişte! Aġdurġıl[274]!' Anda [13]kėdin İdrīs-ni aġdurdı. Yėtinç ḳat kökke tė<g>di [14]ėrse İdrīs Melekü'l-mevt-ni kördi{kördi}. İdrīs aytur: [15]'Bu ḳayusı ferişte turur?' Ol ferişte aydı: 'Melekü'l-mevt turur.' **[60b]** [1]İdrīs aytur: 'Ėy Melekü'l Mevt! Ėmdī mėnim cānım-nı alġıl. Mėn işit-miş [2]turur mėn kim cān açıġı ḳatıġ[275] açıġ turur bolġay kim mėn cān açıġı-nı [3]nėtek ṭāʿatınġa ḥarīṣ-raḳ bolġay mėn.' tėp. Melekü'l Mevt [4]ötündi, ayttı: 'İlâhī! Bu ḳulunġ İdrīs nėgü tėr?' Yarlıġ boldı: [5]'Yā Melekü'l Mevt! Andaġ ḳılġıl kim İdrīs aytur.' Anda kėẕin [6]Melekü'l Mevt İdrīs-ninġ cānını aldı. İdrīs öldi. [7]Ferişte ötündi. Ayttı: 'Ėy Bār Ḥuẕāyā! Bu İdrīs <mė>ninġ heybetim [8]sebebi üçün öldi. Ḳayra tirgüzi bėrgil.' tėp. Uġan [9]iẕi *ʿazze ve celle* derḥāl İdrīs-ni ḳayra tirgüzdi. İdrīs ayttı[276]: [10]'Yā ferişte! Ölüm açıġı nė ėmdi bildim. Mėni tamuġ-ḳa ėletgil! [11]Tamuġ-nı bir köreyim. ʿAẕāb-larını, ḳın-larını köreyim.' tėp. Ferişteġe [12]yarlıġ boldı: 'Yā ferişte! İdrīs-ni tamuġ-ḳa ėletgil!' İdrīs<ni> [13]tamuġ-ḳa ėletti. Tamuġ nė yėrçe kördi. **[61a]** Anda kėẕin [4]İdrīs aydı: 'Yā ferişte! ėmdi mėni uçmāḫ-ḳa ėletgil, [5]köreyin.' İẕi *ʿazze ve celle* destūr bėrdi. 'Yā ferişte uçmāḫ-ḳa [6]taḳı ėletgil!' İdrīs-ni uçmāḫ-ḳa taḳı ėletti-ler. Uçmāḫ-nı [7]kördi ėrse İdrīs aydı: 'Bu yawlaḳ ḫōş yėr turur. Nėrse [8]ḳılġu kėrek kim munda ḳalsam?' tėp ferişte aydı: 'Yā İdrīs! [9]Ėmdi çıḳġıl!' tėp aydı. İdrīs semdāsını uçmāḫ-da [10]ḳoẕtı çıḳtı. Ḳayra ferişteġe aydı: 'Yā ferişte mėn semdāmnı [11]uçmāḫ-da ḳoẕtum. Unutmış mėn.' Ferişte aydı: 'Yā İdrīs! [12]Kirgil semdāṅgnı alġıl, velī tīz çıḳġıl.' tėp. Uçmāh-ḳa [13]kirdi. Semdāsını alġay çıḳmadı. Ferişte aydı: 'Yā İdrīs! [14]Nė üçün çıḳmaz sėn? Çıḳġıl!' tėdi. İdrīs aydı: 'Mėn [15]çıḳmaz mėn. Anınġ üçün kim Uġan Ėrklig Tėṅgri **[61b]** [1]yarılġamış turur kim ḳamuġ ḫalḳ-larġa ölüm bir oḳ turur.' [2]tėp. 'Mėn yėme bir öldüm. Ölümümni tattım. Yana yarlıġ [3]yarılḳamış turur. Bu cānı-nı tamuġ-da ḥāẕır ḳılġu

[274] "…-ġıl… : sayfa kenarında ek
[275] "…ḳatıġ…": satır üstünde ek
[276] "…ayttı…": sayfa kenarında ek

turur.’ [4]tėp. ‘Mėn tamuġ-da bir kez[277] ḥāżır boldum. Yana bir yarlıġ yarlıḳamış [5]turur. Uçmāḥ-lıġ-larnı uçmāḥ-ta menĝgü ḳılur mėn tėp. [6]Ėmdi uçmāḥ-ḳa kirdim. Menĝgü ḳalır mėn.’ Yarlıġ kėldi: ‘Yā ferişte! [7]Rāst turur. Zinhār ḳatılmaġıl! Anı uçmāḥ-da ḳoẕunĝ!’ [8]Baʿżı-lar aytur, ‘İdrīs kökte turur’ tėp. ‘Ölmedi turur.’ [9]tėp ʿĪsâ peyġamber birle.

[OTUZ BEŞİNCİ SUÂL]

Suvāl ḳıldı-lar: “Dünyā içinde uçmāḥ-ḳa [10]menĝzer uçmāḥ ėter mėn tėgen kim ol?” tėp. Resūl [11]*ʿaleyhi’s-selām* **cevāb** aydı: “ʿĀd oġlı Şeddād ėrdi [12]*ʿaleyhi’l-laʿne*. ʿAbdullāh İbn Mülāseme atlıġ bir ėr bar ėrdi. [13]Tėwesini yafa ḳıldı. Taḳı bir tėweni mindi isteyü bardı. [14]Yaban içinde körer bir ḫurrem <dünyā>. Çėçek-ler açılıp būstān [15]-lar bėzenip turur. Anınĝ içine kirdi. Būstān-lar ara **[62a]** [1]kim ėrse ḳarşusına kireyim sayu oḳısa[278] sorġay mėn tėp. Hīç kim ėrseni bulmadı [2]ėrse tėwesini baġladı. Ḳılınç birle kirdi. Körer ḳoşa ḳoşa [3]ḳapuġ-lar uruġluġ altun birle ėşikleri altun kümüş [4] ? köşkleri taḳı kümüş yėrleri gülāb arıḳ-ları [5]aḳar. Tam-larınınĝ bir kerpici altun bir kerpici kümüş. Seküleri [6]yupar ve ʿamber birle sıwaġ-lıġ. Taş-ları inçü mercān-dın. Ḳopardı[279] [7]iki ḳara baġa tolturdı. Ėwinĝe kėldi. Ḫalḳ-lar aydı-lar: ‘Bu ėr çıġay [8]ėrdi. Nėdin bay boldı?’ tėyü. Ol vaḳt-da ḫalīfe Muʿāviye ėrdi. [9]Ḫalīfe-ḳa ġammazlıḳ ḳıldı-lar. Bu ėrni ündetti, sordı. Ḳıṣṣaları [10]āgāh ḳıldı. Muʿāviye-ḳa aydı-lar: ‘Bu Süleymān peyġambernińg bolġay.’ [11]Yana aydı-lar: ‘Kaʿbü’l-aḥbār bilgey.’ tėdi-ler. Muʿāviye Kaʿbü’l-aḥbārnı [12]ündetti. Bu körgen kişi ṣıfat[ların] ḳılu bėrdi Kaʿbü’l-aḥbār aytur: [13]‘Bu ṣıfat kim bu aytur Süleymān peyġamber-niń ʿ*aleyhi’s-selām* ėrmez. [14]ʿĀd oġlı Şeddādnınĝ turur ʿ*aleyhi’l-laʿne.* Andın soń ol kişi ėlin ḳoynına soḳtı[280]. Taḳı ḳoynın-dın bir [15]pāre yupar çıḳardı. ʿĀlem yupar boldı. Bildi-ler kim Şeddāt-nınĝ **[62b]** [1]turur tėyü.

[277] “…kez…”: satır üstünde ek
[278] “…kireyim sayu oḳısa…”: sayfa üstünde ek
[279] “…-dı…”: sayfa kenarında ek
[280] “Andın soń ol kişi ėlin ḳoynına soḳtı. Taḳı…”: sayfa kenarında ek

[OTUZ ALTINCI SUÂL]

Suvāl ḳıldı-lar: “Dünyā içinde anası ḳırḳ yaşlıġ, [2]bir ḳavlde sekiz yaşlıġ; ammā oġlı yüz yegirmi yaşlıġ kim erdi?” [3]tep. Resūl *ʿaleyhi’s-selām* **cevāb** berdi: “ʿÜzeyir peyġamber *ʿaleyhi’s-selām* [4]erdi. Benī İsrāīl-ler fesād ve maʿṣiyet üküş ḳıldı-lar erse, [5]beẕbaḫt Nāṣır melʿūn-nı anlarḳa muṣallat ḳıldı. Süsi birle kėldi. [6]Şāmnı bozdı. Ḫalāyıḳ-larnı esīr ḳıldı. Beytü’l-Muḳaddes-ḳa tėgdi. [7]Ḳırḳ miñ Tevrīt tilegen-lerni öltürdi. Mescidü’l-Aḳṣâ-ḳa [8]kül tolturdı. ʿÜzeyir peyġamberni buldı. Yüz yegirmi yaşlıġ erdi. [9]Yüz yegirmi yıl esīr turdı. Ançada Mevlâ *ʿazze ve celle* ḫalāṣ-lıḳ [10]bėrdi. ʿÜzeyir Beytüʿl-Muḳaddes-de erdi. Barça aḳāvil birle Beytü [11]ʿl Muḳaddes tėgresin-deki il-ler andın erdi. Beẕbaḫt Nāṣır [12]Beytü’l-Muḳaddes-ni bozdı. Kişi-lerni öltürdi. Kent-lerini [13]ḫarāb ḳıldı. Anda cuhūdlar bar erdi. Beẕbaḫt Nāṣırdın[281] çıḳıp [14]Mıṣırḳa bardı-lar. Beẕbaḫt Nāṣır anlarnı isteyü Mıṣırḳa bardı. [15]Ol cuhūdlarnı tuttı. Bir ançanı öltürdi. Bir ança ḳaçıp Medīnege **[63a]** [1]bardı-lar. Anda ornadı-lar. Medīne tėgresinde ḥiṣārlar yaptı-lar. [2]Tėlim yıl-lar kėçti. Beytü’l-Muḳaddes tėgresindeki il-ler nėçe [3]yıl ḫarāb ḳaldı.

ʿÜzeyir ėşek mündi. Beytü’l-Muḳaddes-ḳa barġalı [4]uġradı. Beytü’l-Muḳaddes ḥaddinge tėgdi. Kördi hīç kim erse [5]yoḳ. Ḳamuġ ėw-ler, sarāy-lar yıḳılmış, bozulmış. Baġ u bustān [6]vīrān bolmış. Köñglinde kėçürdi kim ‘Bu uluş-nıñ ḫalāyıḳ [7]-ları nėtek tirilgey?’ tėp. Ḥaḳ taʿālâ anı andın sėwmedi. ʿÜzeyir [8]peyġamber *ʿaleyhi’s-selām* suwsadı. Eşekdin ėndi. Eşekin [9]bir yıġaç-ḳa baġladı. Suw isteyü şehrge kirdi. Hīç ḳayda [10]erse suw bulmadı. Bir kėsek üzüm, on incir buldı. Aldı [11]kėldi. Üzüm suw-nı şīre ḳıldı. Bir nėçe aẕak ḳoyup içti [12]erse, añga uyḳu ġālib boldı. Tėñgri *ʿazze ve celle* cānın aldı. [13]Ėşek taḳı öldi. Ėkegün anda yoḳ bolup anda soñg yüz yıl [14]kėçti. Ol kent-ler ābadān boldı. Kişi-ler ornadı. Yüz yıl-da [15]soñgra Ḥaḳ taʿālâ ʿÜzeyir peyġamberni ḳayra tirgüzdi. Körer yüzüm **[63b]** [1]suwı selāmet turur. İncir turur. Eşek ölü bolmış üstün [2]asra üstün cümle yėrine süñgükin turuşturdı. Ḳopa kėldi. [3]Ḥaḳ-dın fermān kėldi: ‘Nėçe yattıñg munda?’ tėp. Ayur: ‘Bir kün.’ [4]‘Nė kün yattıñg?’ Bir ançada Ḥaḳ-dın fermān kėldi: ‘Bil kim yattıñg [5]munda, yüz yıl. Baḳġıl eşekiñge,

[281] Beytü’l-Muḳaddes yerine yanlış yazılmış olmalı.

yana ol şīre-ge kim henüz [6]içmedin. Kördüñg eşekiñg nėtek tirgüzdüm. Ḳādirimiz ḳudretimiz [7]birle barça nė ėrse öze.’

[OTUZ YEDİNCİ SUAL]

Suvāl ḳıldı-lar: “Ẕü’l-kifl peyġamber mu ėrdi [8]yā ėrmez mu?” tėp. Resūl *ʿaleyhi’s-selām* **cevāb** bėrdi, ayttı, peyġamber [9]arasında yād ḳıldı. Nėtek kim yarlıḳar İsmāʿīl ve Elyesaʿ [10]ve Zü’l-kifl. Baʿżı-lar ayturlar kim peyġamber ėrmez tėp. Zāhid<ler> [11]tört kişi-niñg peyġamberlıḳı içinde iḫtilāf tururlar. Evvel [12]Ẕu’l-ḳarneyn içinde. Bu āyet delīl ḳılur peyġamberlıḳınña. Baʿżı [13]imām-lar ayturlar melīk ėrdi tėp. Kün-lerde bir kün tüşinde [14]körer, kün-ni tutar. Muʿabbirlerḳa aydı. Muʿabbirler aydılar: ‘Bu cihān [15]sañga körgey.’ tėp aydı-lar. Ẕu’l-ḳarneyn anıñg üçün atandı **[64a]** [1]kim ėki ḥikmet-din. Atası anası pādşāh-zād ėrdi. Yana ėkinç Ḫıżır [2]peyġamber *ṣalavatu’l-lâhi ʿaleyhi ecmaʿīn*. Ḫıżır anıñg üçün atadı-lar [3]kim ḳayu yėrde ėki rekʿat namāz ḳılsa ol yėr yėşerür ėrdi. [4]Üçünç Loḳmān ḥekīm içinde. Törtinç Ẕü’l-kifl anıñg üçün [5]atandı kim üç ḳarındaş-lar ėrdi. Tėlim yıl-la<r> ṣavmaʿa içinde [6]ʿibādet ḳıldı-lar. Biri bėg boldı. Tėlim mā ḫıyānet işler ḳıldı [7]ėrse biri bardı. Aytur: ‘Munça yıl ṭāʿat ḳıldıñg ḫasīs [8]dünyā üçün. Āḫīretni yėl-ge bėrür sėn.’ tėdi ėrse bu bėg bolġan [9]aytur: ‘Mėn Ādemni tėlim āzārlattım mėn. Ėmdi tevbe ḳılġay ėrdim. [10]Mėnim tevbem bolmaḳınña ḳarındaşım yük-ke kirsün. Bitig [11]bėrsün.’ Bu pend bėrgen ḳarındaş aytur: ‘Mėn yük-ke kirmez mėn [12]kim ḥaḳīḳat tevbe ḳılsun. Allâhu taʿālâ kėçürmese anıñg yėriñge [13]mėn kireyin.’ tėp bitig bėrdi. Tāzi tilinçe oġḳa [14]kirgen kefl atayurlar. Allâhu taʿālâ faẕlıñge inanıp ḳarındaşıñga [15]bitig bėrdügi üçün. Ẕü’l-kifl atanduḳı ol sebeb-din **[64b]** [1]boldı[282].

[OTUZ SEKİZİNCİ SUÂL]

Suvāl ḳıldı-lar: “Ol nė taş ėrdi kim on iki yol çıḳtı?” Resūl [2]*ʿaleyhi’s-selām* **cevāb** bėrdi: “ʿUlemālar ol taş içinde iḫtilāf tururlar. [3]Baʿżı-lar ayurlar, uçmāḫ-dın ėndi tėp. On ėki yol çıḳar [4]ėrdi. On ėki bölük-ke yėter ėrdi ve hem artar ėrdi. Tėgme

[282] “…boldı.” : satır başında ek

bölükde [5]èllig miñg kişi èrdi. Baʿżı-lar aydı-lar, Ṭūr-ı Sīnādın èndürmiş [6]èrdi. Saʿīd bin Cübeyr aytur *raḍıya'l-lâhu ʿanha* 'Ol taş èrdi kim Mūsâ [7]peyġamberniñg tonını alıp ḳaçtı. Mūsâ ḳavmı aydılar, Mūsâ peyġamber [8]-niñg *ʿaleyhi's-selām* teni ala turur tèdi-ler èrse Mūsâ suw-ḳa yunmaġa [9]kirdi. Tonını ol taş özre urdı èrse, taş tonını alıp ḳaçtı. [10]Mūsâ peyġamber *ʿaleyhi's-selām* yalıñg çıḳtı. Tonını izdeyü bardı. [11]Cümle kāfirler körsün tèp Allâhu taʿālâ-nıñg Resūlı ʿayb-sız [12]èrdügi, Cibrīl aydı: 'Yā Mūsâ! Bu taşnı kötürgil sañga yaraġay '[13]tèdi. Bu ol taş turur. Ḳırḳ yıl yattı yabanda Mūsâ peyġamber ḳavmı [14]ḳırḳ yıl cümle suw ol taş-dın içti-ler èrdi.

[OTUZ DOKUZUNCU SUÂL]

Suvāl ḳıldı [15]-lar: "Ḳaç peyġamber ölüp yana tirildi?" tèp. Resūl *ʿaleyhi's-selām* **cevāb** bèrdi[283]: **[65a]** [1]"Altı peyġamber ölüp tirildi. Evvel İdrīs peyġamber, èkinç ʿĪsâ [2]peyġamber, üçünç Hārūn peyġamber, törtinç ʿÜzeyir peyġamber, [3]bèşinç Circīs peyġamber, altınç Yūnus peyġamber öldi èrse [4]anası yawlaḳ yıġladı èrse Mevlâ *ʿazze ve celle* raḥm ḳılıp tirgüzdi. [5]Peyġamberlıḳ bèrdi Yūnus-ḳa *ʿaleyhi's-selām*.

[KIRKINCI SUÂL]

Suvāl ḳıldı-lar: "Aṣḥābü [6]'r-re's kim-ler turur?" tèp. Resūl *ʿaleyhi's-selām* **cevāb** bèrdi: "Anṭaliyye [7]boẕunı èrdi. Ḳaçan ʿĪsâ peyġamberni kök-ke aşurdı èrse [8]èkegüni ıẕtı, 'ol boẕun-larnı īmān-ḳa ündegil!' tèyü. Baʿżı-lar [9]aydı-lar, Mevlâ-dın peyġamber èrdi-ler. Delīli bu turur. Kelāmı içinde [10]yarlıḳar [284]اِذْ اَرْسَلْنَا اِلَيْهِمُ اثْنَيْنِ tèp.

Biri atı Ṣıddīḳ, biri-niñg [11]atı Ṣādıḳ turur. Baʿżı-lar aydı biri-niñg atı Şemʿūn, biri-niñg [12]atı Loḳmān. Bularnı Anṭaliyye-ge ıẕtılar. Firʿavn-ı laʿīn ḥaylı-dın [13]bir Abṭaḥīn atlıġ melīk bar èrdi. Kün-lerde bir kün aṭlanıp çıḳar [14]èrdi. Körer iki yigitler sordı-lar: 'Kim-ler siz?' Bular aydı-lar: [15] 'Mevlâ-dın yalawaç kèlip turur biz. Sèni

[283] "…bèrdi.": satır altında ek

[284] Yasin, 36/14. Tam ayetin meali: "Hani biz onlara iki elçi göndermiştik de onları yalancı saymışlardı. Biz de onlara üçüncü bir elçi ile destek vermiştik. Onlar, "Şüphesiz biz size gönderilmiş elçileriz" dediler."

īmānġa ündegey biz.’ Melīk fermān-ladı. **[65b]** [1]Bularġa bir yıġaç urdı-lar. Zīndān-ḳa kėmişti-ler. Bu ḫaberni Mūsâ *ʿaleyhi’s-selām* [2]işitti ėrse, yawlaḳ ġuṣṣalıḳ boldı. Ḥavāri-ler uluġı ėrdi Şemʿūn atlıġ, [3]körklüg yüzlüg, uz sözlüg. ʿĪsâ peyġamber ayttı: ‘Barġıl, anlarḳa [4]yarı bėrgil!’ tėp. Kėldi melīk ḳatında dōstlaştı. Bir kün melīk-ke [5]ayurlar: ‘Bir körklüg yüzlüg, şīrīn sözlüg melīk tapuġınṉga yaraġlıġ [6]yigit kėlip turur.’ tėp aydı-lar ėrse melīk ḳatınṉga kėltürdi. Melīk [7]anı özlerinṉge ḫāṣ ḳıldı. Kün-lerde bir kün melīk-ke ayurlar: ‘Ėşitür mėn [8]bu ėlge ėki yigit-ler kėlip peyġamberlıḳ daʿvâ ḳılur ėrmiş-ler. Melīk anlarnı [9]zīndān-ḳa kėmişti. Kėltürseler, mėn körse mėn.’ tėdi. Melīk fermānladı, kėldi-ler. [10]Şemʿūn melīk yüzi utrusınṉga kėldi. Nė ayıttı ayturlar ? [11] ? Aytur: ‘Peyġamberlıḳınṉgız-ḳa nişān bar mu?’ Ayturlar: [12]‘Toġġalı körmezni körer ḳılur miz Mevlâ fermānı birle.’ Şemʿūn aytur: ‘Bular [13] ḫüccet birle tüz ḫaḳ sözleyürler.’ tėdi. Melīk aytur: ‘Üçegü sözlerinṉgiz [14]bir ėrmiş.’ Fermān-ladı, cümlesini öltürdi-ler. Allâhu taʿālâ anlarnı uçmāḫ-ḳa [15]ız̲tı. Cibrīl *ʿaleyhi’s-selām* çaḳırdı. Ol kāfirler cümle yürekleri yarıldı. **[66a]** [1]Helāk boldı-lar. Aṣḥābu’r-re’s bular turur.”

[KIRK BİRİNCİ SUÂL]

Suvāl ḳıldı-lar: “Aṣḥābu [2]’l Uḫdūd kim-ler ėrdi?” Resūl *ʿaleyhi’s-selām* cevāb bėrdi: “Ol bir [3]uluġ şehr ėrdi. Muġlar ėrdi. Bir ėr bar ėrdi. ʿĪsâ peyġamber [4]dīni öze Tevrīt oḳır ėrdi. Anınṉg oġlan-ları bar ėrdi. [5]Uluġ oġlını cāz̲ūluḳ ögrenmege ḳoydı. Anınṉg yolında [6]bir zāhid bar ėrdi. Ol zāhid ṣavmaʿa içinde Tėnṉgri-ge ṭāʿat [7]ve ʿibādet ḳılur ėrdi. Bu oġlan ol zāhidninṉg ünini işitti ėrse [8]anṉga kirdi. Anda ʿilm ve şerīʿat ögrendi. Atası bilmedi. Ḳaçan [9]andın yolḳa çıḳıp kirdi, yolda bir uluġ yılan bar ėrdi, kim ėrse [10]yılan ḳorḳuġında ol yoldın kėçmez boldı. Yol kėsilmiş ėrdi [11]ol yılan-dın ötrü. Nėçe ḫalḳ kėlip anı öltürü bilmedi. Bu oġlan [12]könṉglinde ayttı: ‘Eger mėn ögrenmiş ʿilm taḳı bar ėrse bu yılan-nı öltürgey mėn[285] [13]Tėnṉgri *ʿazze ve celle*-ninṉg yarısı birle.’ Anda sonṉgra bir taş aldı. [14]‘*Bismi’llâhi’r-raḥmāni’r-raḥīm’* tėyü taş-nı attı. Yılan öldi. Ėl [15]içinde şād boldı. Ol yılan-nı fulān oġlı öltürmiş tėyü

[285] “…-gey mėn…”: sayfa kenarında ek

ḳamuġ ḫalḳ **[66b]** [1]neżżāre-ḳa kėldi-ler. Ol ėl içinde bir melīk bar ėrdi. Körklüg [2]yüzlüg ėrdi. Bir yigit bar ėrdi ol ėl içinde. Közi körmez [3]ėrdi. Ol közi körmez yigit yılan öltürgen yigit-ke aydı: [4]‘Yā yigit! Ol yılan-nı nėtek öltürdüñg?’ Ol yigit aydı: [5]‘Tėñgri *ʿazze ve celle* öltürdi. Mėn dağı öltürgü yaraġım bar ėrdi.’ [6]Közi körmez[286] yigit aytur: ‘Butlarda özge Tėñgri bar mu?’ Yılan öltürgen [7]yigit aytur: ‘Sėni mėni yaratġan, iki cihān-nı yaratġan bar.’ Yılan [8]öltürgen yigit-ke aytur bu közsüz yigit: ‘Eger sözüñg rāst [9]ėrse, duʿā ḳılġıl, közi körer bolsun.’ Bu yılan öltürgen [10]yigit aytur: ‘Eger közüñg körer bolsa Tėñgri-ġa bütgey mu sėn?’ [11] ‘Her-āyīne bütgey mėn.’ Bu közi körmez yigit-ke duʿā ḳıldı. Közi [12]körer boldı. Bu yigit Tėñgri-ge bütti. Müsülmān boldı. Melīk [13]ḳatıñga bardı. Melīk munı körüp sordı: ‘Közüñg nėtek [14]körer boldı?’ tėp aydı. Muñga ḳıṣṣa ḳılu bėrdi. Melīk-niñg [15] ? buştı. Bu oġlan-nı, bu zāhidni öltürdi-ler. Bu oġlan-ḳa **[67a]** [1]aytur: ‘Yanġıl!’ tėp. Yanmadı ėrse tutup, ėlin ażaḳın baġlap [2]bir nėçe kim ėrselerniñg ėline bėrdi. Ayttı: ‘Barıñg, ṭaġ [3]başında atıñg! Pāre pāre bolsun!’ Barıp attılar. Ol [4]ḳaya Tėñgri fermānı birle ḳoptı. Bularnı helāk ḳıldı. Ol oġlan [5]yügürü kėldi. Melīk-ke aytur: ‘Ėy melʿūn nādān! Īmān-ḳa kėlgil!’ [6]Yana tuttılar, ėlin ażaḳın baġladı-lar, boynıñga taş baġladı-lar. [7]Ayttı: ‘Barıñg, tėñgiz ortasına atıñg!’ Kirip sandal birle [8]anı tėñgizge attılar. Tėñgri fermānı birle mevc ḳoptı. Anlarnı [9]tėñgiz içinde helāk ḳıldı. Ol oġlan yana yügürüp kėldi. [10]Aytur:’ Ėy melʿūn nādān! Īmān-ġa kėlgil!’ ʿĀciz boldı. Aytur: [11]‘Nė ḳılayın?’ Bu oġlan aytur: ‘Ėy melīk! Tiler mu sėni kim [12]mėni helāk ḳılġay sėn?’ Aytur: ‘Ḫalāyıḳ-larḳa fermān-laġıl [13]yaban-ġa çıḳsun-lar. Anda taḫt ura barsun-lar. Anıñg öze [14]olturġıl. Ḫalḳ-nı başlap manga anda yıġaç tėgsün-ler. Andın [15]bir oḳ atġıl Bismi’l-lâh birle. Mėn anda ölgey mėn.’ Melīk raʿiyyetni **[67b]** [1][...] başlap çıḳtı yaban-ġa. Ḫalḳ-lar anda neẓẓāre ḳılurlar ėrdi. Bu [2]oġlan-nı dārḳa astılar. Andın oḳ birle attılar. Ḳulaḳınga [3]tėgdi. ‘*Lā ilâhe illa’l-lâh Muḥammedü’r-rasūlu’l-lâh’* tėyü cān bėrdi. Ḫalḳ-lar [4]munı kördi ėrse īmān kėltürdi. Melīk aytur: ‘Manga bu oġlan [5]düşmān-lıḳ ḳılur ėrmiş.’ Fermān-ladı ‘Yėrni ḳazıñg-lar! Otnı [6]uruñg-lar!’ Ḳavmı ḳazdı-lar. Ot urdı-lar. Melīk aytur ḫalḳ-larġa: [7]‘Īmān-dın yanıñg-lar! Yoḳ ėrse sizlerni atar mėn.’

[286] “…körmez…”: sayfa kenarında ek

Eger kim ėrse tönse [8]ėrdi, ḳoyar ėrdi. Eger tönmese, ot-ḳa atar ėrdi. Bir uraġut-nı [9]kėltürdi-ler üç ʿıyālı birle. Aydı-lar: ‘Ėy ʿavrat! Yanġıl mėnim [10]dīnimge kirgil! Yoḳ ėrse, ʿıyālıṉgnı ot-ḳa atar mėn.’ ʿAvrat yanmadı [11]ėrse bir ʿıyālını attı. Yana ‘yanġıl!’ tėdi. Yanmadı ėrse bir taḳı oġlını [12]attı. Yana ‘Yanġıl!’ tėdi. Yanmadı. Süt ėmer ʿıyālı bar ėrdi. Ot-ḳa [13]attı ėrse ḳorḳtı. Īmān-dın yanmaḳ tiledi ėrse ol oġlan-lar[287] ol nāre [14]ḳıçḳurdı. Ot içinde çaḳırdı: ‘Ėy anam! Ḳorḳmaġıl kim bu ot [15]maṉga būstān turur. Ḳatlanġıl! Ėki burāḳ minip bizge havāda[288] baḳa tururlar. [68a] [1]Ḳoşulġul!’ tėyü āvāz ḳıldı. ʿAvrat-nı attılar ėrse ot Tėṉgri fermānı birle [2]kükredi, taştı. Ol melʿūn kāfirni taḫt-nı birle, ḳavmı birle ot [3]köydürdi. Helāk ḳıldı. Aṣḥābü’l Uḫdūd bular turur.”

[KIRK İKİNCİ SUAL]

Suvāl [4]ḳıldı-lar: “Cibrīl *ʿaleyhi’s-selām* Dāvūd peyġamberḳa ṣaḥīfe ėndürdi. [5]Ḳaç mes’ele ėrdi?” Resūl *ʿaleyhi’s-selām* **cevāb** aydı: “Yėgirmi bėş mes’ele [6]ėrdi.” tėp. “Dāvūd peyġamber *ʿaleyhi’s-selām* on bėş oġlı bar ėrdi. [7]Fermān boldı Rabbü’l-ʿİzzdin, Dāvūd *ʿaleyhi’s-selām*<ġa>: Oġlan-larıṉga [8]sorġıl! Ḳayusı bilür ėrse ḫalīfe-lik aṉga bėrgil!’ tėyü. [9]Cümlesiṉge sordı, bilmedi-ler. Süleymān peyġamber-ḳa *ʿaleyhi’s-selām* [10]sordı: ‘Dünyā içinde cümledin rezzāḳ nė ol?’ Süleymān aydı: ‘Ādemī içinde [11]nefs ol.’ ‘Cümledin üküşrek nė ol?’ Süleymān [12]aytur: ‘Şekk ol.’ ‘Cümledin açıġraḳ nė ol?’ Süleymān aydı: ‘Çıġay-lıḳ.’ [13]‘Cümledin süçügrek nė ol?’ Süleymān aydı: ‘ʿAvrat ol.’ ‘Cümledin yıraḳ <nė ol?>’ [14]Süleymān aydı: ‘Cān.’ ‘Cümledin yüksek nė ol?’ Süleymān aydı: ‘ʿAdl ü [15]dād ol.’ ‘Kökdin uluġraḳ nė ol?’ Süleymān aydı: ‘Ḥaḳ söz ol.’ ‘Yėrdin [68b] [1]kėṉgrek nė ol?’ Süleymān aydı: ‘Ḳanāʿat ḳılmaḳ ol.’ ‘Taşdın ḳatıġraḳ [2]nė ol?’ Süleymān aydı: ‘Kāfirlerniṉg köṉgli ol.’ ‘Ot-dın isigrek [3]nė ol?’ Süleymān: ‘Suḳ kişi-niṉg köṉgli ol.’ ‘Taġ-dın uluġraḳ nė ol?’ [4]Süleymān aydı: ‘Bühtān söz ol.’ ‘Zemherīrde sowuḳraḳ nė ol?’ Süleymān [5]aydı: ‘Ümīdde nevmīẕ bolmaḳ ol.’ ‘Dünyāda vīrān mu tėlim?’ Süleymān aydı:

[287] “ol oġlan-lar…”: sayfa kenarında ek
[288] “…havāda…”: sayfa altında ek

[6]‘Vīrān tėlim. Anıñg üçün cümle vīrān bolġu turur.’ ‘Taḳı ölüg mü tėlim tirig mu [7]tėlim?’ Süleymān aydı: ‘Ölüg tėlim. Anıñg üçün cümle ölgü tururlar.’ ‘Ėr mu [8]tėlim ʿavrat mu tėlim?’ Süleymān aydı. Bu suvāl-larḳa Süleymān *ʿaleyhi’s-selām* cevāb [9]bėrdi ėrse memleket buldı ve hem risālet buldı.”

[KIRK ÜÇÜNCÜ SUÂL]

Suvāl ḳıldı-lar kim [10]“Süleymān *ʿaleyhi’s-selām* bu kün ḳayda turur? Yüzügini aşayu barġan kim-ler [11]ėrdi?” tėp. Resūl *ʿaleyhi’s-selām* **cevāb** bėrdi: “Deryā arasında perī-ler bar. [12]Taş birle oñgartıp tururlar taḫtı birle ve hem yüzügi birle. Hiç kim ėrse [13]körmişi yoḳ. Meger Benī İsrā’īl içinde ėkegü kördi-ler. Biriniñg atı [14]ʿAffān. Biri-niñg atı Bulḳıyā. Benī İsrā’īl içinde bir ʿālim bar ėrdi. [15]Verīşa ėrdi. Oġlı bar ėrdi. Fāżıl imām ėrdi. Atası dünyādın bardı **[69a]** [1]ėrse atası ornıñga olturdı. Ḫalḳ-lar anı aġırladı-lar. Bir kün atası [2]ḫazīnesiñge kirdi. Körer bir ṣanduḳ. Açtı, içinde körer abanūs [3]birle ḥaḳḳı, tėmür birle ḳaplıġ kümüş ḳufl uruġluġ[289]. Açtı, körer bir altun [4]ḳaplıġ kitāb. İçinde yėr kök faḫrı Muḥammedü’l Muṣtafâ-nıñg *ʿaleyhi’s-selām* [5]ṣıfat-ı medḥ-leri turur. Ėrte ḳoptı. Minberge aştı. Aytur: ‘Ėy ḳavm! Biliñg [6]ve āgāh boluñ-lar kim atam ḫazīnesinde bir kitāb buldum. Muḥammedü’l Muṣtafâ [7]-nıñg kerāmet-leri turur *ṣall’a-lâhu ʿaleyhi ve sellem*. Atam ?’ tėp [8]aydı ėrse bu ḫalāyıḳ-lar aydı-lar: ‘Eger sėniñg ḥaḳḳıñg bolmasa ėrdi, atañgnı [9]gürındın çıḳarıp süñgük-lerini tartıp örtegey ėrdimiz.’ Bulḳıyā [10]ayt[t]ı: ‘Ėmdi ol nė ḳıldı ėrse özinge ḳıldı.’ Bu yigit ḳoptı, anasıñga [11]kėldi. Aytur: ‘Ėy ana! Allâhu taʿālâ <sė>niñg ḥaḳḳıñg-nı öz farīża ḳılıp turur. Manga [12]destūr bėrgil. Mėn barur mėn. Āḫir zamānedaḳı Resūl-nıñg cemālini körmegińçe[290] [13]turmas mėn.’ tėdi ėrse anası destūr bėrdi. Bulḳıyā yolḳa kirdi, baru [14]başladı. Şām taparu bardı. Bir yazı içinde taġ-lar körer top [15]toluġ yılan-lar taġ-lar mėñgizlig menāreler mėñgizlig. Bu yılan-lar **[69b]** [1]faṣīḥ til-leri birle sözler: ‘***Lâ ilâhe ill’a-llâh Muḥammedü’r-rasûlu’l-lâh.***’ Bulūḳıya ʿaceb tuttı. [2]Aytur: ‘Nė yılan-lar siz?’ Aytur: ‘Biz tamuġ yılan-ları biz.

[289] “…-ruġ-…”: satır üstünde ek
[290] “…-ginçe…”: sayfa kenarında ek düzeltilmiş

ʿUḳūbet üçün [3]yaratılduḳ. Tamuġ bir yılda iki yolı taşar. Bir zemherīrde, bir temmūz [4]ayında. Temmūz içindeki isi-lik andın turur. Zemherīr sowuḳluḳı [5]yème tamuġ-dın.' Bulūḳıyā aytur: 'Muḥammed Resūlu'l-lâh-nı nètek bilür siz?' Yılan-lar aytur [6]kim 'Tamuġ içinde yıġaç-lar bar ot-dın, hīç yapraḳ yoḳ kim [7]atı anda bitiglig turur: ***Lâ ilâhe illa'l-lâh Muḥammedü'r-rasûlu'l-lâh***' [8]Bulūḳıyāḳa aydı-lar: 'Sèn ḳança barur sèn?' Bulūḳıyā aytur: 'Mèn Muḥammed Resūlu'llâh-nı [9]tileyür mèn, barur mèn. Yılan-lar aydı-lar: 'Muḥammed peyġamberni körseñg sèn, [10]zinhār bizdin selām tègürgil.' Andın kèçti, bir taġ-ḳa tègdi. Körer anda [11]yème yılan-lar bar miñg <---->. Bu yılan-lardın artuḳraḳ bir uluġ yılan [12]tèpesiñge bir kiçig aḳ yılan minip turur. Bulūḳıyā-nı kördi èrse [13]selām ḳıldı. Aytur: 'Èy Ādem oġlı! Bu ḳorḳunçluġ yèrge ḳandın kèldiñg?' [14]Bulūḳıyā aydı: 'Āḫir zamānedaḳı peyġamberni tileyü barur mèn.' Kiçig yılan [15]aytur: 'Mèn bu yılan-larnıñg bègi şāhı mèn turur mèn. Bu yılan-larḳa mènim heybetim bolmasa[291], **[70a]** [1]bir sāʿat mènim ünim-ni èşitmeseler aġularını saç-ġay-lar. Cümle [2]ʿālem-ni zehr birle tolturġay-lar èrdi. Mènim ünim èşitip tèk [3]tururlar. Mènim atım Temlīça turur. Resūl-nı körse sèn, mèndin selām [4]ve taḥiyyāt tègürgil.' Bulūḳıyā andın kèçti. Beytü'l-Muḳaddes-ḳa tègdi. Anda [5]bir èr bar èrdi, ʿAffān atlıġ. Benī İsrā'īl-lèrdin èrdi. Üküş [6]kitāb-lar bilür èrdi. Bulūḳıyā yolda ʿacāīb-ler kördi èrse ḳıṣṣa ḳılu [7]bèrdi. Yana aydı: 'Ol Temlīçā atlıġ yılan-nı kördüñgmu?' aytur: 'Kördüm. [8]Cümle yılan-larnıñg bègi pādşāhı ol èrmiş.' ʿAffān aytur Bulūḳıyāḳa: [9]'Muḥammed peyġamber taḳı çıḳġusı vaḳt kèrek. Eger Muḥammedni körmek tileyür èrseñg, [10]mèniñg birle èş bolġıl. Baralıñg, ol Temlīçā atlıġ yılan-nı [11]tutalıñg. Dünyā melīki bolalıñg. Andın soñgra Muḥammed peyġamberni körgey miz[292].' [12]Bulūkıyā aytur: 'Andaġ ḳılalıñg.' ʿAffān tèmür birle şanduḳ èttürdi. Èki [13]kümüş suġraḳ èttürdi. Biriñge süt biriñge ḫamr tolturdı. Şanduḳ [14]kötürüp bardı-lar. Ol Temlīça atlıġ yılan ḳatıñga tègdi-ler. Şanduḳnı [15]açuḳ ḳoẕtı-lar. Özleri bir yeri kizlendi-ler. Ol cānvar anı kördi èrse, **[70b]** [1]kirdi. Ḥamrnı içti, èsrüdi. ʿAffān kèldi. Şanduḳnı baġladı. Sèwinü küle [2]başladı. Cümle ot yème yıġaç-

[291] "…bolmasa"… : sayfa altında ek
[292] "…miz…": sayfa kenarında ek düzeltilmiş

lar nė kim bar ėrse, feryād ḳıldı-lar: ‘Ol yılan-nı [3]ıẕġıl! Mėnde mundaġ mundaġ türlük dār u bar alġıl! Yoḳ ėrse, bu yılan-lar [4]cümle ʿālem-ni helāk ḳılġay-lar.’ Ançad[a] bir ot aytur: ‘Mėnde ot. [5]Mėni yançıp, mėnin̂g suwımnı sıḳıp, iẕişke alıp berrge yörise [6]ot ziyān ḳılmaz. Suw tėpesinde yörise kişi hergīz suw-ḳa batmaġay.’ [7]Bu sözni işitti-ler ėrse yılan-nı ıẕu bėrdi-ler. Ol ot suwnı şīşe-ḳa [8]tolturdı-lar. Taḳı baru başladı-lar. Tėn̂gizge kirdi-ler. Yöriyü keçtiler. Aẕaḳ-ları [9]ölimedi-ler. Süleymān peyġamber turġan tėn̂gizge tėgdi-ler. Kördi-ler Süleymān [10]peyġamber taḫtı öze yüzük birle bir yılan saḳlap turur. ʿAffān [11]aytur: ‘Sėn uluġ atlarnı oḳıyu turġıl, mėn yüzükni alayın.’ tėdi. Bulūḳıyā [12]uluġ atlarnı oḳıyu başladı. Turup ʿAffān yöridi, yüzük alġalı. Ol [13]yılan aytur: ‘Ėy Ādem oġlı! Nė munça yüreklig ḳılur sėn? tėp. Bir çaḳırdı, [14]aġzından yaşın tėk ot çıḳtı. Deryā içi cümle ot boldı. Bularḳa hīç [15]ẕerre ziyān ḳılmadı. Yana yöridi. Ol yılan başın kötürdi. Yana bir çaḳırdı, **[71a]** [1]deryānın̂g yüzi ḳıp ḳızıl ot boldı. Bularḳa hīç ẕerre ziyān ḳılmadı. [2]ʿAffān yana yöridi Süleymān peyġamber parmaḳından yüzük alġalı. Ėrneki-din [3]tarttı. Cibrīl-i emīn *ʿaleyhi’s-selām* kėldi. Fermān birle bir çaḳırdı, ol [4]heybetindin yėti ḳat yėr tėprendi, taġ-lar tėprendi, süçüg deryā barça [5]çoḳradı. Ot kėldi, ʿAffān-nı köydürdi. Bulūkıyā uluġ atlar berekātında [6]ḳurtuldı. Deryālardın çıḳtı. Ḳayra yandı. Yolḳa kirdi. Baru başladı. [7]Ançа yöridi kim Ḳāf tağınge kėldi. Özesin̂ge aştı. Nė ʿacāīb-ler [8]bar ėrse kördi. Andın kėçti. Tėn̂giz ? tėgdi. Körer bir uluġ, [9]uzun yıġaç havāḳa tėger. Özesinde bir altun başlıġ ḳuş olturmış, [10]yāḳūt közlük, yupar saçlıḳ, zümürrüd aẕaḳ-lıḳ. Ol yıġaç tübinde bir tėrgi [11]uruġluġ. Bulḳıyā ol ḳuş-ḳa selām ḳıldı. Ḳuş ʿaleyk aldı. [12]Aytur: ‘Ėy Ādem oġlı! Yörimegü yėrge ḳaydın kėldin̂g?’ Bulūḳıyā ḳıṣṣa ḳılu [13]taḳı sordı: ‘Bu nė tėrgi turur?’ Ḳuş aytur: ‘Allâhu taʿālâ Ādem peyġamberni dünyāga [14]ıẕtı ėrse munun̂g birle ıẕtı. Bu tėrgi ol vaḳt-dın bėrü [15]turur. Cümle uçtmāḥ niʿmeti turur. Ėksügi yoḳ. Bu tėrgi kim ġarīb ėrse, **[71b]**[293] [1]yol azıp yörigen ėrse, bu tėrgi anın̂g turur.’ Bulḳıyā aytur: ‘Man̂ga destūr [2]bėrgil! Ḳarnım açıp turur. Bu tėrgi-din yėsem.’ Destūr bėrdi. Kėrekinçe [3]yėdi. Taḳı ol ḳuşḳa sordı:

[293] Ḳuşluḳ namāzı tört rekʿat evvelġı rekʿatda... Ėkinç rekʿatta ve’l-ʿaṣr, üçinç rekʿatda elem neşraḥ ... (Metnin üst tarafında yazılmış.)

düzeltilmiş

‘Sėn munda yalġuz mu turur sėn?’ Ḳuş [4]aytur: ‘İbn ʿAbbās birle turur mėn.’ Bulḳıyā aytur: ‘İbn ʿAbbās kim bolur?’ Ḳuş [5]aytur: ‘Ḫıżır peyġamber bolur *ʿaleyhi’s-selām.’* Ol sāʿat-ta Ḫıżır peyġamber kėldi. [6]Bulḳıyā ḳarşu yöridi. Selām ḳıldı. Ḫıżır peyġamber birle körüşti, aḥvālini [7]sordı: ‘Ne üçün bu yėrge tüştüñg?’ Bulḳıyā aytur: ‘Muḥammed peyġamberni *ʿaleyh* [8]ṣıfatını kitāb-da kördüm. Anı tileyü çıḳtım ėrdi. Bu işler-ge ḳarıştım [9]ve hem tüştim. Ḫıżır peyġamber sordı: ‘Ḳayu ėllig sėn?’ Bulḳıyā aytur: ‘Şām vilāyet-lig [10]turur mėn.’ Ḫıżır peyġamber aytur: ‘Īrāḳ-dın kėlmiş sėn. Yüz yıllıḳ yol turur sėniñg [11]ėliñg-din bu yėrke tėgi.’ Bulḳıyā nevmīd boldı. Iġlayu başladı. ‘Anam [12]cemālini körmekdin maḥrūm bolmış mėn.’ tėyü zārı-lıḳ ḳıldı ėrse, bu ḳuş-nıñg [13]raḥm<ı> kėldi. Aytur: ‘Ėy Ādem oġlı! Nė üçün yıġlayur sėn?’ Bulḳıyā aytur: ‘Nėtek ıġlamayım? [14]Ėlim vilāyetim-din ıẕırıldım. Resūl *ʿaleyhi’s-selām* tileyü kėldim. Munça ėmgek-ler [15]birle bulmadım. Nevmīẕ bolup bu yėrde ḳalur mėn.’ tėp ıġladı ėrse ḳuş-nıñg **[72a]** [1]raḥm<ı> kėldi. Aytur: ‘Özümge mingil taḳı közüñgni yumġıl!’ Bulḳıyā ḳuş-ḳa [2]mindi. Ḳuş közin yumdı. Ḳuş aytur: ‘Közüñgni açġıl!’ Közin açtı [3]ėrse, anası ḳatında öz ėwinde bolmış. Anası birle körüşti-ler, [4]aġlaştı-lar. Nė kim başından kėçti ėrse, ḥikāyet ḳılu bėrdi. ʿAffānḳa [5]ḳarışıp yılan-larḳa kirmişini ḳıṣṣa ḳılu bėrdi. Anası aytur: [6]‘Sėni bu yėrke kim kėltürdi?’ Bulḳıyā aytur: ‘Mėni taġ mėñgizlik ḳuş [7]kėltürdi. Dünyā içinde anıñg tėk ḳuş mėñgizlik ḳuş körmişim [8]yoḳ. Manña aydı, közüñg yumġıl tėdi. Ḳaçan közüm-ni açtım [9]ėrse, özümni munda kördüm. Ḫıżır peyġamber *ʿaleyhi’s-selām* manña yüz yıllıḳ [10]ḫaber bėrdi ėrdi. Ol ḳuş sebebi birle Ḥaḳ taʿālâ bir sā’at içinde [11]kėltürdi. *Allâhu aʿlem bi’ṣ-ṣavāb vaḳtʿü’l-ferāġ* ? *vaḳtüʿẓ-ẓuhr-ı ʿaşere yevmen* [12]*min şehr-i cemādiyü’l-ūlâ sene ṣelâṣe ve sittin ve sebʿa mi’e*

[13]Kitābım oḳıp da duʿā ḳılsa kim Anı yarlıḳaġıl İlâhī iẕim

III. BÖLÜM: ÇEVİRİ

1 **[1b]** [1]***bismi'l-lāhi'rraḥmāni'r-raḥīm***

[2]***el-ḥamdü li'l-lāhi rabbi'l-ʿālemīn ve'l-ʿāḳibetü li'l-muttaḳīn velā ʿudvāne illā ʿale'ż*** [3]***żālimīn ve'ṣ-ṣalātu ve's-selāmü ʿalâ muḥammedin ve ālihi ecmaʿīn*** [4]***ve sellim*** **teslīm[en] keşīrā[294].**

Bu kitap, Müslümanlara kolay olması için Türkçe tasnif edildi. Cuhudlar, *'aleyhi'l-la'ne*, gelip Resul'e, *'aleyhi's-selâm*, yetmiş bir soru sorup Allah'ın lütfu ile doğru olarak cevaplar buldular. Cebrail, *salavatu'l-lâhu 'aleyhi ve selamuhu,* söyledi, gelip Resul'e öğretiverdi. Resul, cuhudlara hiç beklemeden cevap verdi. Bütün gelip geçmiş kişilerin kıssaları, mahlûkların ve varlıkların beyanı olan bu kitabın adı "Sirâcü'l Kulûb"dur. Anlamı "gönüllerin ışığı" demektir. Kendisine itimat edilen ulu kişiler talep edince, Allah'ın buyruğu ile, Müslümanlar duadan unutmasın diye ümit ederek Türkçeye çevirdik.

[BİRİNCİ SUÂL]

Cuhûdlar *'aleyhi'l-la'ne*, sordular: "<Hak Ta'alâ> dünyayı ve arşı **2[2a]** kaç günde yarattı?" Resul *'aleyhi's-selâm*, "Altı günde yarattı." diye cevap verdi.

"İlk olarak pazar günü başladı ve yedi kat yeri, göğü yarattı.

Pazartesi günü ayı, güneşi, yıldızları yarattı. Gökyüzü içinde yerleştirdi.

Salı günü bütün yürüyenleri, hayvanları, havadaki kuşları, gök içindeki melekleri yarattı.

Çarşamba günü nehirleri, bütün denizleri, rüzgârları yarattı. Bitkileri çıkardı. Bütün mahlûkların rızıklarını kısmet etti. Bütün nesnelere değer biçti.

[295] فِي اَرْبَعَةِ اَيَّامٍ سَوَٓاءً لِلسَّٓائِلِينَ

[294] "Esirgeyen ve bağışlayan Tanrı'nın adı ile. Hamd âlemlerin rabbinedir ve güzel akıbet ancak inananlarındır ve düşmanlık ise ancak zalimleredir, selâm ve salât Muhammed hazretlerine ve onun bütün ailesinedir, onlara çokça selâm olsun."

Perşembe günü, cenneti, bütün hurileri; köşkleri, nimetleri, tahtları ve talihi ile beraber yarattı ve cehennemi, bütün azapları ve cezaları ile beraber yarattı.
Cuma günü Âdem ve Havva'yı yarattı. Cuma günü melekleri Âdem'e secde ettirdi. Cuma günü cennete soktu, Cuma günü cennetten çıkardı.
Cumartesi günü bütün cihanı yaratmış ve tamamen süslemiş **3[2b]** idi. Onun hiçbir eksiği yoktu. Nitekim şöyle buyurur: وَلَقَدْ خَلَقْنَا السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِى سِتَّةِ اَيَّامٍ وَمَا مَسَّنَا مِنْ لُغُوبٍ[296] Anlamı şudur ki, "Yedi kat yeri ve yedi kat göğü, aradaki bütün cennet ve cehennemi, canlıları, bütün yaratıkları ve varlıkları altı günde yarattık. Hiç kimseye eziyet olmadı." diye buyurdu.

Hepsini göz açıp kapayana kadar yaratacaktı. Ancak kullarına sükûnet, ağırlık öğretti. Nitekim Resûl *'aleyhi's-selâm* şöyle dedi: ***el-ʿaceletü min e'ş-şeyṭāni ve't-teennī min e'r-raḥmāni.***[297] Acelecilik Şeytan'dandır, sakinlik Rahman'dandır, demektir. Allahü Ta'alâ bu hikmet sebebiyle altı günde yarattı.

[İKİNCİ SUAL]

Cuhûdlar *'aleyhi'l-la'ne* sordular: "Hak Ta'âlâ her şeyden önce neyi yarattı?" Resul *'aleyhi's-selâm* cevap verdi: "Her şeyden önce bir cevher yarattı. Hiç kimsenin, onun ululuğunu anlatacak sözü yoktur.

Hak Ta'âlâ günden güne rahmet nazarı ile baktı. O cevher büyüdü. Tanrı *tebareke ve ta'âlâ*, bir gün heybetli bakışı ile o cevhere bakınca, o cevher Tanrı'nın '*azze ve celle* o heybetli bakışından eridi, su haline geldi. Ve yine Tanrı *'azze ve celle,* **[3a]** o suya bakınca, o su, Tanrı'nın heybetinden titremeye başladı. Birbirine çarpıp çalkalanınca yukarı çıktı ve havaya ulaştı. Sonra buhar yukarı çıktı. O su üzerine köpük çıktı ve o köpük bir yerde yığıldı, toplandı. O su hâlâ titremektedir ve kıyamete kadar bu sürecektir. Ve her gün nerede su var ise, o bir bakışın heybetinden öyle titreyip durur, sabit kalmaz.

---

[295] Fussilet, 41/10: "Birbirine eşit dört günde gıdalar takdir etti." Tüm ayetin meali: "O, dört gün içinde (dört evrede), yeryüzünde yükselen sabit dağlar yarattı, orada bolluk ve bereket meydana getirdi ve orada rızık arayanların ihtiyaçlarına uygun olarak rızıklar takdir etti."
[296] Kâf, 50/38. "And olsun biz, gökleri ve yerleri ve her ikisi arasında bulunanları altı günde (altı evrede) yarattık. Bize hiç yorgunluk dokunmadı."
[297] "Acele etmek Şeytan'dandır. Sâkin olmak Rahman'dandır."

O yukarı çıkan buhardan göğü yarattı. Ondan sonra göğü yedi parçaya ayırdı. Birbirinin altına yerleştirdi. Her bir göğün mesafesi beş yüz yıllık yoldur. O köpük deniz üzerine toplanmış idi. Yeri ondan yarattı. Ondan sonra o yeri yedi parçaya ayırdı. Birbirinin altına yerleştirdi. Her bir kat yerden diğer yere kadar beş yüz yıllık yoldur. Nitekim buyurur: [298] وَجَعَلْنَا فِى الْاَرْضِ رَوَاسِىَ اَنْ تَمِيدَ بِهِمْ وَجَعَلْنَا فِيهَا فِجَاجًا سُبُلًا لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُون

Anlamı şudur ki "Yeri göğü ilk yarattığımızda birer kat idi. Kudretimiz ile yedi kat kıldık." diye buyurur.

Ondan sonra Tanrı *'azze ve celle* bir melek yarattı. O meleğe "Yedi kat yerin altına gir!" diye emrolundu. O melek de yerin altına girdi. **5[3b]** Bir eliyle doğuya doğru uzandı, bir eliyle batıya doğru uzandı. Bu yeri iki eliyle kendi boynu üzerinde tuttu, durdurdu. O meleğin iki ayağı havada boşta kaldı.

Ondan sonra Tanrı *'azze ve celle* buyurdu. Cennetten bir yeşil yakut getirdiler. O yakutun kalınlığı beş yüz yıllık yol idi. Bu melek iki ayağını o yakutun üzerine koydu, dayandı.

Ondan sonra Tanrı *'azze ve celle* buyurdu, Firdevs cennetinden bir sığır getirdiler. O sığırın kırk bin eli, kırk bin ayağı, kırk bin başı vardı. O sığırın kırk bin boynuzu vardı. O yakutu o öküzün arkasına dayadı. O öküzün boynuzu yedi kat yerden, yedi kat gökten ve perdelerden geçti, ta arşın çatısına değdi. O öküzün ayağı askıda havada kaldı.

Ondan sonra Tanrı *'azze ve celle* bir toprak yarattı. Serâ çorak toprak demektir. Genişliği beş yüz yıllık yerdir. Ondan sonra Tanrı *'azze ve celle*'den emroldu. O öküzün ayağı o toprak üzerinde havada kaldı.

Ondan sonra Tanrı '*azze ve celle* bir balık yarattı. O balığın adı Semhud'dur. Balığı toprak **6[4a]** altına koydu. Şöyle rivayet ederler; o balık toprağın bir kenarından başını kaldırdı ve bir tarafından kuyruğunu kaldırdı. Başı ve kuyruğu Arş'a değdi. Başını kuyruğu ile birleştirip halka yaptı. Bütün âlemi kapladı. Kur'an-ı Kerîm içinde anılan balık budur: [299] "نٓ وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ"

[298] Enbiyâ, 21/30. Âyetin devamı şu şekildedir: ***ve ce'alnâ mine'l mâi şey'in hayy[en] e fe lâ yü'minûn.*** "İnkâr edenler, gökler ve yer yapışıkken onları ayırdığımızı ve bütün canlıları sudan meydana getirdiğimizi görmezler mi? İnanmıyorlar mı?"

[299] Kalem suresi, 68/1. "Balık, kalem ve onunla yazılanlara and olsun!".

Haber içinde şöyle rivayet ederler ki, İsa peygamber *'aleyhi's-selâm*, dua kıldı ve şöyle dedi: "Ey Tanrım! O balığı bana göster. Yer, onun arkası üzerinde durur." Tanrı'dan "Ya İsâ, deniz kenarına git!" diye emir geldi. İsa *'aleyhi's-selâm* deniz kenarına vardı, oturdu. Bir balık denizden başını çıkardı. Üç gece üç gün sert yaydan ok çıkar gibi sürekli çıktı. İsâ peygamber *'aleyhi's-selâm,* bakıp duruyordu. Bu balığın başı henüz çıkmamıştı. İsâ *'aleyhi's-selâm,* secdeye eğildi. Tanrı *'azze ve celle*'ye arz etti. Şöyle dedi: "İlâhî! O yeri taşıyan balık bu mudur?" diye arz edince, Sübhan'dan ferman geldi: **7[4b]** "Ya İsâ, bil ki o, yeri taşıyan balık bu değildir. O balığın her bir günde kuşluk vakti yemeği yetmiş bin tane bu balık gibidir. Sonra o balık su üzerindedir. Suyu Allahu Ta'âlâ rüzgâr üzerinde tutar. Bu tüm varlıkları da rüzgâr üzerinde tutar.

[ÜÇÜNCÜ SUAL]

Cuhûdlar *'aleyhi'l-la'ne* sordular: "Tanrı '*azze ve celle* bu yedi kat göğü yarattı. Her bir göğün adı nedir? Onların sıfatı nasıldır? Her bir göğün meleği nasıldır? Bunların ibadeti nedir? Bunların en büyük meleğinin adı nedir?" Resul *'aleyhi's-selâm* cevap buyurdu:

"İlk kat gök, yeşil zümrüttendir. Adı *Barkıʿa*'dır. Onun meleklerinin hepsi secde içindedir. Tesbihleri şöyledir: *sübḥāne ẕī'l mülki ve'l melekūt.*[300] Büyüklerinin adı *İsmâyil*'dir. Ve bir melek daha vardır. Yağmura, buluta hükmeder. Adı *Raʿd*'dır.

İkinci kat gök, nurdandır. Adı *Arkalûb*'dur. Onun meleklerinin hepsi rükudadır. Tesbihleri şöyledir: **8[5a]** *sübḥāne ẕi'l- ʿizzeti ve'l ceberūt*[in301] Büyüklerinin adı *Arkâyil*'dir. Ve bir melek daha vardır. Onun adı Habîb'dir. Yarısı kardan, yarısı ateştendir. Ve dahi karı, buzu ateş eritmez. Buz, kar ateşe zarar vermez. Tesbihleri şöyledir: *Sübḥāne men ellefe'l-belḫ*[i] [5] *ve'n-nār*[i] *e'l-lefe beyne ḳulūbü*[302]

[300] "Mülk ve mülklerin sahibi Allah'ı tesbih ederim."
[301] "İzzet ve kahır sahibi Allah'ı tesbih ederim."
[302] "Ateş ile buzu ve kullarının kalplerini bir araya getiren (Allah'ı) tesbih ederim."

Üçüncü kat gök kızıl yakuttandır. Adı *Kaydûm*'dur. Meleklerinin hepsi kıyam içindedirler. Tesbihleri şöyledir: *sübḥāne ḥayyi'l-lezī lā yemūtu*[303] Büyüklerinin adı *Kökyâyil*'dir.

Dördüncü kat gök incidendir. Onun melekleri teşehhüd içindedirler. Tesbihleri şöyledir: *sübḥāne'l-meliki'l-ḳuddusi rabbü'l-melāiketi ve'r-rūḥ.* [304] Onun {büyüklerinin} adı *Musyâyil*'dir.

Beşinci kat gök yeşil yakuttandır. Onun adı *Rîkâ'*dır. Meleklerinin hepsi hamd ü senâ edip Mevlâ'yı överler. Tesbihleri şöyledir: *sübḥāne rabbike şey'in.*[305] Büyüklerinin adı *Nuryâyil*'dir.

Altıncı kat gök sarı yakuttandır. Onun adı *Dîkâ'*dır. Melekleri- **9[5b]** nin hepsi Mevlâ'ya övgüde bulunurlar. Övgüleri şöyledir: *sübḥâne ḥâlike'n-nûrî sübḥâna'l-lâhi ve bi hamdihi.* [306] Büyüklerinin adı *Ruvâgıl*'dır.

Yedinci kat gök cevherdendir. Onun adı *ʿUrniyâ*'dır. Meleklerinin tesbihleri şöyledir: *sübhâna'l-lâhu ʿadede ḥalḳihi ve ʿadede kelimātihi.* [307] Büyüklerinin adı Nuryâyil'dir.

Yedinci kat gök içinde adı Kerrûbiyan olan nice melekler vardır. Büyüklerinin sayısını Tanrı'dan başka bilen yoktur. Her birinin sureti ve yaratılışı başka başkadır. Hiçbirinin endāmı birbirine benzemez ve her birinin başı başka, kanadı başkadır. Hepsi bir dil ile Tanrı'ya *sübhâne ve ta'âlâ* tesbihte bulunurlar.

Bunların sesleri birbirine hiç benzemez ve tesbihleri de birbirine benzemez. Hiç konuşmazlar. Yukarı aşağı da bakmazlar. Tanrı *tebâreke ve ta'âlâ*'nın bunları yarattığı günden bu güne kadar, bu günden de kıyamete kadar ancak şaşkınca inleyip ağlaşırlar. Ağlaşırken aynı sesi çıkarırlar. **[6a]** Eğer onların inlemelerini insanlar duysalardı, kendilerinden geçerlerdi.

Haberdir, Peygamber'den, *'aleyhi's-selâm,* rivayet ederler. Şöyle dedi: "Beni Mirac'a alıp gittikleri gece, o gün içinde o meleklerin ağlamalarını işittim. Cebrail'e, *'aleyhi's-selâm,* sordum: 'Ey dostum Cebrâil, bu ne inlemesidir?' Dedi ki: "Ya Resûlullah, senin asi ümmetin için Kerrûbiyanlar ağlıyor.'"

[303] "Ölmeyen ebedî hayat sahibi (Allah) noksanlıklardan münezzehtir."
[304] "Kutlu melik ve ruh ile meliklerin rabbini tesbih ederim."
[305] "Eşyanın sahibini tesbih ederim."
[306] "Nurun yaratıcısını tesbih ederim ve onun hamdi ile Allah'ı tesbih ederim."
[307] "Yarattıklarının sayısınca ve sözleri adedince Allah'ı tesbih ederim."

Ebu Hureyre, *radiya'l-lahu 'anhu*, Peygamber'den, *'aleyhi's-selâm,* rivayet eder: Tanrı *'azze ve celle* yedi kat gök yarattı. Her bir göğün büyüklüğü beş yüz yıllık yerdir. Yedi kat yer yarattı. Her bir yerin büyüklüğü beş yüz yıllık yerdir.

Yedi kat gökte Mevlâ ta'âlâ bir deniz yaratmıştır. Derinliği yedi kat gök kadar ve yedi kat yer kadardır. Onun içinde bir melek yaratmıştır. O melek Mevlâ'yı tesbih eder ve Muhammed ümmetini bağışlamasını diler. O melek öyle büyüktür ki o deniz onun topuğundan yukarı geçmezdi. **[6b]** *Bāreka'l-lāhu aḥsenü'l-ḫāliḳīn*[308]

[DÖRDÜNCÜ SUAL]

Sonra tekrar cuhûdlar sordular: "Tanrı *'azze ve celle* yedi kat yer yarattı. Her birinin adları nedir? İçinde neler vardır?" Cevap verdi: "İlk kat yer insanoğlu yeridir.

İkinci kat yer rüzgârlar yeridir. Her şeyi kudreti ile bir araya getirip tutar. Tanrı, kullarına gerektiği zaman gönderir. Ad kavmini daha önce rüzgâr ile helâk etti.

Üçüncü kat yerde insanlar vardır. Yüzleri insan yüzü gibi, ağızları köpek ağzı gibi, elleri insan eli gibi, ayakları sığır ayağı gibi, tüyleri koyun tüyü gibidir. Göz yumup açıncaya dek bile Mevlâ'ya itaatsizlik etmezler. İbadetten geri kalmazlar. Onların dereceleri yoktur. Ne zaman bize gündüz olsa, onlara gece olur. Ne zaman onlara gündüz olsa, bize gece olur.

Dördüncü kat yerde cehennemliklere azap için kükürt taşları yaratmıştır. Taşların her biri dağ gibidir. Nitekim Kurân içinde haber verir, buyurur:
[309] وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ Cehennemin yakıtı insanlardır. Ve kükürt **12 [7a]** taşlarıdır. Kükürt çabuk yakılır ve geç söner ve kötü kokuludur. Eğer bu dağların taşını cehennem içindeki kükürt taşına atsalardı hemen mum gibi eriyip akardı.

Mansûr-ı Ammâr *rahmetu'l-lâhi 'aleyhi*, şöyle hikâye eder: "Bir vakit hacca gidiyordum. Kûfe'ye ulaştım. Karanlık oldu. Kûfe içinde geziyordum. Bir ev kapısına vardım. O ev içinde biri bağıra bağıra ağlıyordu: "Ey Tanrım! Ben, aciz kulun, maksadım seni incitmek değildi. O kötülüğümden dolayı seni incittim. Ey Tanrım! O yaptığımı şimdi bıraktım. Ey Tanrım! Beni sürsen nereye gideyim ve bu günahımı ne yapayım? Eger sen beni bağışlamazsan başka gideceğim yerim yok."

[308] "Yaratıcıların en güzeli Allah'tır."
[309] Bakara sûresi, 2/24; Tahrim sûresi 66/6. "Onun (cehennemin) yakıtı insanlar ve taşlardır."

diye. Benim de acıyasım geldi, ağladım. Kapı aralığından bu ayeti okuyuverdim: [310] وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلٰٓئِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللّٰهَ مَّا اَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ diye okuyunca sesini daha da yükseltti. **13[7b]** Ve bir anda sustu. Ertesi sabah çıktım geldim. Kapıda bir cenaze durduğunu gördüm. Yaşlı bir kocakarı feryad edip ağlıyordu. Şöyle dedi:[311] اِنَّا لِلّٰهِ وَاِنَّا اِلَيْهِ رَاجِعُونَ Onun yakınına gittim, sordum: "Bu kimin cenazesidir?" İhtiyar şöyle dedi: "Oğlum idi." Sordum: "Nasıl öldü?" "Namazlı ve zahid idi." Gece olunca namaz kılardı. Gündüz olunca oruç tutardı. Resûl evlâdı idi. O peygamberlik hanedanındandı. Sordum: "Ne zaman hasta oldu?" Şöyle dedi: "Hiç hasta olmadı. Seher vaktinde namazını eda etti. Ondan sonra dua ediyordu. Bir kimse bir Kurân ayeti okudu. O oğlum onun heybetinden can teslim etti.

Mansur-ı Ammâr şöyle der: "Eyvah! Bu genç benim yüzümden ölmüş!" diye ağladım. Kocakarıya şöyle dedim: [312] وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ [313]Cehennemin yakıtı insanoğullarıdır. Ayrıca kibrit taşlarıdır. Kendi kendine karar veren melekler var. Çok ürkütücüdürler. Bu taşları başka yere göndermezler. Mevlânın emrine asla karşı çıkmazlar, diye tefsir eder. Yine söyleyiverince….. **[eksik sayfa 8a-8b] 16[9a]** –dir. Ahret kapısı incidendir. Adn cenneti sarı yakuttandır. Meva cenneti nurdandır. Firdevs cenneti gevherdendir. Her {bir} cennetin kapısı başka başkadır. İki tabakadır. Biri zümrütten ve biri zebercetten{dir}. Her {bir} kapının genişliği doğudan batıya kadardır. Her kapıda {şöyle} yazılmıştır: "***lâ ilâhe illa'llâh u muḥammedü'r-resūlullâhu". <ene> lā ü'aẕẕibu men ḳāle hā.***"[314] Yani Yüce Tanrı der: "Ben Tanrıyım. Benden başka yok. Bu kelimeyi söyleyenlere azab etmeyeceğim."

[ALTINCI SUÂL]

"Cehennemin sıfatı nasıldır? Bugün cehennem nerededir?" diye sordular. Resûl *'aleyhi's-selâm* cevap verdi:

---

[310] Tahrim sûresi 66/6 "Ey inananlar! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun. Onun başında acımasız, güçlü, Allah'ın kendilerine buyurduğuna karşı gelmeyen ve emredildiklerini yapan melekler vardır."

[311] "Biz muhakkak ki Allah içiniz (O'na ulaşmak ve teslim olmak için yaratıldık) ve muhakkak O'na döneceğiz (ulaşacağız)." Bakara suresi, 2/156. Ayetin tamamı: "Onlar; başlarına bir musibet gelince, "Biz şüphesiz (her şeyimizle) Allah'a aidiz ve şüphesiz O'na döneceğiz" derler."

[312] Bakara sûresi, 2/24; Tahrim sûresi 66/6. "Onun (cehennemin) yakıtı insanlar ve taşlardır."

[313] Müstensih bu kısmı muhtemelen istinsah ettiği metni kopya ettiği sırada karıştırmıştır. Bu konu önceki sayfada (7a) anlatılmaktadır.

[314] "Allah birdir ve Muhammed O'nun elçisidir. Bunu söyleyene azab etmeyeceğim."

"Cehennem bugün yedi kat yerden aşağıdadır. Her bir cehennemin adları var. Birbirine bin yıllık mesafedir. Azapları birbirinden şiddetlidir. Birinin adı "cehennem"dir. Diğerleri "leza, hutâme, cahim, sa'ir, sakar, haviye"dir. Hepsinden yukarıda, azabı en kolay olan cehennemdir. Onun içinde bir kol vardır. Yetmiş tane ateşten dağlar var. Her dağda **17[9b]** ateşten yetmiş bin kuyu vardır. Her kuyuda ateşten yetmiş bin köşk vardır. Her köşk içinde ateşten yetmiş bin saray vardır. Her sarayda ateşten yetmiş bin ev vardır. Her evde ateşten yetmiş bin sandık vardır. Her sandıkta birbirine benzemeyen yetmiş bin şiddetli azap vardır.

Resûl *'aleyhi's-selâm* bu sıfatı beyan edince Aişe anamız *radiya'l-lâhu 'anha,* feryad ederek kendinden geçip düştü. "Eyvah!" diyerek ağlamaya başladı. Şöyle diyordu: "Hepsinin üstündeki cehennem o şekildedir ki onun azabı daha azdır. Eziyeti daha azdır. Eğer o cehennemin doğudaki kapısını açsalar, batıdaki kişilerin hepsinin bedeni kaynardı. Beş yüz yıllık yerdekinin hâli böyle olursa, içindekinin hâli nasıl olur, *neʿûẕu bi'l-lāh.*" Bir zahit âlim vardı. Şöyle der: "Keşke cehennemi yaratmasaydı. Eğer yarattı ise, benim zayıf yaratılmamış kul olmam gerekirdi."

[YEDİNCİ SUÂL]

"Allâhu Ta'âlâ'nın gökte yarattığı kuşun sıfatı nasıldı?" diye sordular. Resûl *'aleyhi's-selâm* cevap verdi:

"Tanrı Ta'âlâ arş üstünde kızıl yakuttan bir direk yaratmıştır. **[10a]** O yakut üzerinde horoz görünümlü bir kuş yaratmıştır. Gözü cevherden, teni amberdendir; yedi yüz sağında, yedi yüz solunda bin dört yüz kanadı vardır. Her bir kanadının yetmiş tüyünün hepsi misk ve kâfurdandır. Her bir tüy üzerine bir yazı yazılmıştır. İlk yazı *lā ilāhe illā'l-lāhu muḥammedü'r-resūlu'l-lāhu*[315]. İkinci bir yazı yazılmıştır: "*bismi'l-lāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm".* Üçüncü bir yazı yazılmıştır: " كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ اِلَّا وَجْهَهٗ لَهُ الْحُكْمُ وَاِلَيْهِ تُرْجَعُونَ[316]" O kuşun başı arşta, ayağı toprağın altındadır.

Nasıl ki dünyada yağmur yağarsa, her bir günde Tanrı *'azze ve celle* bu kuş üzerine yetmiş bin yerde inci, mercan, misk, amber ve kafûr yağdırır. Ne zaman ki

[315] "Allah birdir ve Muhammed O'nun elçisidir."
[316] Kasas, 28/88. Tam ayetin meali: "Sen Allah ile beraber başka bir ilaha ibadet etme. Ondan başka hiçbir ilah yoktur. Onun zatından başka her şey yok olacaktır. Hüküm yalnızca O'nundur ve kesinlikle O'na döndürüleceksiniz."

müezzinler namaz vaktinde ezan okusalar, müezzinin sesini işitince o kuş bir kez öter. Kuşların âdeti olduğu üzere o, uçup: "*sübhāne'l-lāhi'l-aẓīm ve bi-ḥamdihi*"[317] der. O kuş kanat çırptığında, o inci, mercan, misk, amber ve kâfur, yağmur yağar gibi cennet halkı üzerine yağar.

19[10b] Kanat kanada değer. Yetmiş bin ses çıkar. Ve onun kanatları hareket eder. Bütün cennet ağaçları, dalları, yaprakları birbirine dokunur. Cennetten hoş sesler çıkar. Bütün cennet hurileri biri birine bakıp gülüşürler. Bunlara bakarlar, görürler. Müminler ibadet ettiği zaman sevinirler. Ve mutlu olurlar. "Bizim sahiplerimiz Mevlâ'ya ibadet ederler." diye söylerler.

Ne zaman o kuş titrese, direk titrer. Direk titrese, bütün arş kürsüden toprağın altına kadar titrer. Buyruk gelir: "Ne için titriyorsunuz?" O kuş şöyle söyler: '*aleyhinā ve seyyidinā*. Dünya içinde Muhammed'in zayıf ümmetleri nasıl ki sıcak döşeklerden çıkıp soğuk suyla yıkanıp namaz kıldılar, senin farzını yerine getirmeye niyetlendiler, bu yüzden benim merhametim geldi. Onun için titrerim, duramam. Hatta onları affedesin." dedi. Yine Tanrı'dan *'azze ve celle* buyruk geldi. Şöyle der: "***elān ḳuddire vecebe 'aleyhimü'r-raḥmetu***"[318] Yani Tanrı *'azze ve celle* der ki: "Müminlere rahmetimle bakmak vacib oldu." Her günde beş namaz vaktinde Tanrı *'azze ve celle* kullarına **[11a]** beş kez rahmet ile bakar. Cehennem azabı bunlara haram oldu.

[SEKİZİNCİ SUAL]

"Tuba ağacı nedir, Kevser nedir? Onun nasıl sıfatları vardır? diye sordular. Resûl *'aleyhi's-selâm* cevap verir:

"Kevser, ırmaktır. Benim için yaratıldı. Nitekim zikredilir: [319] إِنَّا اَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ O ırmağın genişliği doğudan batıya kadardır. Tanrı *'azze ve celle,* kudreti ile yaratmıştır. O ırmağın uzunluğunu Tanrı'dan başka bilen yok. O ırmağın suyu kardan daha beyazdır, miskten daha yumuşaktır, baldan daha tatlıdır, buzdan daha soğuktur. O suyu içene başka içmek yok, susamak yok, hasta olmak yok, ölmek yok, kaygılı olmak yok. O ırmağın kenarları kızıl altındandır ve dikilmiş taşı tamamen

[317] "Azamet sahibi Allah'ı tesbih eder ve O'na hamd ederim."
[318] Şimdi onlara rahmet edileceği (hükmü) takdir olundu.
[319] Kevser sûresi, 108/1 "Şüphesiz Biz sana Kevser'i verdik."

inci, mercan, zebercet ile yakuttandır. Bütün köpükleri misk ve kâfurdur. Onun kenarında biten ot zaferandır. O su, arşın altından geçer. Firdevs cennetine akar. O su içinde kuşlar var, hiç kimse **[11b]** onların sıfatlarını söyleyemez. Her birinin büyüklüğü…[320] O ırmak aralarında inciden yapılmış kapılar var. Ne zaman kıyamet günü gelse halk kıyamet Arasat'ında susuz kalınca Resûl *'aleyhi's-selâm* kendi ümmetine o ırmaktan su verecektir. Resûl *'aleyhi's-selâm,* dedi ki "Benim havuzumdan ilk su içen güruh, elbiseleri eskimiş yoksullar olacak. Kimse bunları evine çağırmaz. Bunların kızlarını zevceliğe almazlar. Bunlara kızlarını vermezler. Ve o gün benim has havuzumdan su içenler bunlar olacaklar." dedi. Ayrıca Tuba ağacı Resûl'e, *'aleyhi's-selâm,* keramet olarak yaratılmıştır. Onun her bir dalı üzerine bir melek oturup tesbih eder. O ağacın büyüklüğü şöyledir ki, Tanrı dünya yaratıldığında bir büyük kuş yaratmıştır. Her yeni günde yeni kanat, yeni kuvvet verir. O günden bu güne değin uçar. Kıyamete kadar uçsa da o ağacın tepesini göremeyecektir. Sadece bir dalından geçer gibi olacaktır. Onun yaprakları da öyle büyüktür ki, ondan bir yaprak bu dünyaya düşse, doğudan batıya kadar kaplardı. **[12a]** Cennet içinde o ağacın bir dalının olmadığı hiçbir köşk ve hiçbir ev yoktur. Mevlâ kudreti ile, onun dibinde biri kâfurdan ve biri selsebilden iki yol yaratmıştır.

Tuba ağacı dibinde bir bahçe yaratmıştır. Adı 'gülçiçek'tir. Yaprağı amber ve zaferandandır. Ne zaman cennetlikler görüşmek isteseler, o bahçeye gelirler. Tanrı *'azze ve celle* kudreti ile melekler gelir. Her birine birer burak getirirler. Eyerleri, gemleri, üzengisi hep kızıl altından olur. O burakların yüzleri tamamen çerağ gibi olur. Ondan sonra o melekler gelirler. Müminlere müjde verirler. 'Tanrı *'azze ve celle* size selam verir. Der ki, bu buraklara binin, benim misafirliğime gelin. Ondan sonra her birine yetmiş kat elbise giydirip o buraklara bindirirler. Sonra melekler ileri yürürler. İkram ve i'zaz ile onları, adı *şavku'l cennet* olan makama getirirler. Tanrı *'azze ve celle* konukluğu o şekilde olur. Ne zaman yemek yeseler, her tabakta türlü türlü **23[12b]** yiyecekler olur. Ne zaman yemek yeseler, ondan sonra şarap verirler. Şarabı Tanrı *'azze ve celle* Kur'an-ı Mecîd ve Furkân-ı Hamîd içinde zikretmiştir:

[320] Metin herhangi bir ara olmadan devam etmekte; ancak anlama bakıldığında atlama olduğu anlaşılıyor.

وَسَقٰىهُمْ رَبُّهُمْ شَرَابًا طَهُورًا[321] Hepsi yemek ve içmekten doysalar, Mevlâ'dan elbiseler gelir, gezerler. Ondan sonra Tanrı *'azze ve celle* müminlere selâm verir. Kendi keremi ile ihsan edip didarını bağışlar. *Allāhümme'r-zuḳnā* [7] *ve'l-mü'minīn ve'l-mü'mināt*[322]

[DOKUZUNCU SUÂL]

"Terazi sıfatı nasıldır?" diye sordular. Resûl *'aleyhi's-selâm,* cevap verdi: "Terazi odur ki Tanrı *'azze ve celle* yarın kıyamet günü emreder, kulların sevaplarını ve günahlarını tartmak için terazi kurarlar. Nitekim buyurur kavluhū taʿālâ وَالْوَزْنُ يَوْمَئِذٍ الْحَقُّ فَمَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ[323] İbn-i Abbâs *radiya'l-lâhu 'anhu*, şöyle der: Terazi Mikail'in elinde olur. Onun kefelerinin uzunluğu doğudan batıya kadardır. Bir kefesi nurdan ve bir kefesi karanlıktandır. İbadetini nurdan kefeye koyarlar ve günahını karanlık kefeye koyarlar. Eğer birisinde tane ağırlığınca daha ağır gelse, eğer abid ise **24[13a]** bir melek seslenir: 'Filan oğlu filan için ebedî talih var, onun için bedbahtlık yoktur.' Eğer günahı ağır gelse melek seslenir: 'Filan oğlu filana ebedî bahtsızlık vardır, artık talihli olmak yok.' *ne'ūẕu billâh*. Bazı vahiyde şöyle denir: Ne zaman kıyamet günü olsa, *amennâ ve saddaknâ*, üç vakitte meşgul olurlar. Ana-baba evlâdını tanımaz, nameler uçmaya başlar, kimine sağdan, kimine soldan verirler. İkincisi, cehennemi hazırladıklarında cehennem bir kükrer, bütün kullar yüz üstü düşerler, kendilerinden geçerler. Üçüncüsü, terazinin doldurulduğu vakitte bir kulun namesini çıkarırlar. Ona günah işlemeyen ümmetin namesini verirler. O namenin uzunluğu tam doğudan batıya kadardır. Bu günahı bir kefeye koyarlar. O zaman avuç içi kadar bir kâğıt uçup gelir, nurdan kefeye konar. Günahı galip gelir. Bu kul şaşkınlık içinde kalıp şöyle der: İlahî! Bu nasıl bir kâğıttır ki ben onun sayesinde kurtuldum?" Emrolur: "Kâğıdını aç!" Açınca *lâ ilâhe illa'llâh*

[321] İnsan, 76/21. Tam ayetin meali: "Üstlerinde ince ve kalın ipekten yeşil elbiseler vardır. Gümüş bileziklerle süsleneceklerdir. Rableri onlara tertemiz bir içecek içirecektir."
[322] "Allah'ım mümin tüm kadın ve erkeklere rızık ver."
[323] Araf, 7/8. Tam ayetin meali: "O gün amellerin tartılması da haktır. Kimlerin sevabı ağır basarsa işte onlar kurtuluşa erenlerdir."

muḥammedü'r-resulullâh[324] yazılı olduğunu görür. *ümmetü'l-müznibeh ve rabbu'l-ġafūr.*[325]

[ONUNCU SUÂL]

"Sırat nedir? Sıfatı nasıldır?" diye sordular. **13b[25]** Resûl *'aleyhi's-selâm* cevap verdi: "Sırat cehennem üzerinde bir köprüdür ve kıla benzer. Kıldan ince, kılıçtan keskindir. Elbette ondan geçmekten başka çare yok. Nitekim buyurur:

[326] فَ اقْتَحَمَ الْعَقَبَةَ Ve onun uzunluğu üç bin yıllık yerdir. Bin yıllık düzü, bin yıllık yokuşu {var}dır, bin yıllık inişi vardır. Azap melekleri ateşten asalar alıp kenarlarında durur. Resûl *'aleyhi's-selâm* Sırat'ın bir başında bekler. Elini kaldırır. "Ümmetim! Ümmetim!" diye yakarıp durur. Cebrâil *'aleyhi's-selâm* rahmet melekleri ile bir başında dururlar. "İlâhi! Selamet!" Melekler, çoban koyunları sürer gibi, kulları sürerler. Kâfirler ilk ayaklarını attıklarında düşerler. Müminler ibadeti dengince geçerler. Kimin ibadeti çok olursa, hızlı geçer. Kimin ibadeti az olursa geç geçer. İlk seferde geçenler aynı [yıldırım gibi, ikinci seferde geçenler rüzgar gibi, üçüncü seferde geçenler kuş gibi,][327] dördüncü seferde geçenler at gibi, beşinci seferde aynı yaya gibi. Son geçenler, kıyamet yılı ile yirmi beş yılda geçerler. Kıyametin yarım günü dünyanın yirmi beş yılı gibidir. Nitekim buyurur kavluhū taʿālâ: [328] فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ Bu geçen ümmet kapkara, **26[14a]** kömür gibi olup geçer. Ayrıca Ebû Hureyre *radiya'llahu 'anhu* Resûl'den, *'aleyhi's-selâm,* rivayet eder: "Bu kömür gibi olup geçen ümmet cehenneme bakarlar. Derler ki: "İlâhi! Bu cehennemden bizi çıkar! Bize başka bir şey gerekmez." deyip şöyle söylerler. ? Allahu Ta'âlâ cehennemden çıkarır. Uzaktan bir ağaç görürler. Çok mutlu olup şöyle söylerler: "İlâhi! Şu ağaç gölgesinde yer ver!" Ferman gelir: "Hiçbir şey gerekmez diye ahd etmiştin." Arz ederler: "Ey Allah'ım! Bu gölgede oturalım, başka şey gerekmez." Melekler gelir. O ağaç gölgesine taşırlar. Ondan sonra uzaktan bakarlar. Bütün nimetlerle süslenmiş cenneti görürler, kokusu burunlarına gelir. Derler: "İlâhi! O cennet kapısına götür!" Yine ferman gelir:

---

[324] Kelime-i Tevhîd: "Allah'tan başka ilâh yoktur. Muhammed O'nun elçisidir."
[325] "Günahkâr ümmet ve çok bağışlayan Rabbim"
[326] Beled, 90/11: "Sarp yokuşun ne olduğunu sen ne bileceksin?"
[327] Metinde olmayıp başka bir nüshadan tahmini olarak tamamlanmıştır.
[328] Meâric, 70/4(âyetin tamamı): "Melekler ve ruh (Cebrail), ona süresi elli bin yıl olan bir günde yükselir."

"Utanmaz mısın? Benimle kaç kere ahd ettin. Niye bozdun?" Arz ederler: "Ey Allah'ım! Bu tek dileğimi ver. Başka şey istemem." Emrolunur, cennet kapısına götürürler. Yine cennet içindeki huriler, köşkler, tahtlar ve nimetleri görürler. Başlarını aşağı **27[14b]** indirirler. Ümitsiz olup ağlamaya başlarlar. Ferman olur: "Ne oldunuz? Nasılsınız?" Arz ederler: "Ey Tanrım! Şimdi biz bakıyoruz, bu yere girmek için hiç sevabımız yok. Ama lütfedip bizi bu yere getirdin. Şimdi başka şey istemeye utanıyorum." Tanrı'dan, *'azze ve celle* "Kulum acizliğini idrak etti. Benim cennete hiç ihtiyacım yok. Kullarım için yarattım. Benim mülküme hiç eksiklik gelmez." diye ferman gelir. Tanrı Ta'âlâ bir kuluna öyle bir köşk verir ki kapısının önü yedi dünya kadardır. Melekler buraklar getirip kaide ile taşırlar. Ebedîlik suyuna batırırlar. Köşklerine götürürler.

[ON BİRİNCİ SUAL]

Tanrı *'azze ve celle* Arş'ı ve Kürsî'yi neden yarattı? Onun sıfatı nasıldır?" Ne üzerinde durur?" diye sordular. Resûl *'aleyhi's-selâm* cevap verdi: "Tanrı *'azze ve celle* Arş'ı, Kürsî'yi nurdan yarattı. Kürsî'nin büyüklüğü yedi kat yer gibi ve yedi kat gök gibidir. *Ḳavluhû taʿālâ.* وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ[329] Yine Arş'ın büyüklüğü yedi kat yer ve yedi kat gök gibidir ve Kürsî'nin karşılığı o kadardır ki, bir taneyi **28[15a]** denize atsalar, nasıl görünmezse, bu yer gök de Kürsî'nin yanında o şekilde görünmez. *Subḥâne'l ḫālıḳu'l ʿaẓīmü'l-müdebbirü'l-ḳadīm.*[330]

Caʿfer ibn-i Muhammedü's-Sâdıḳ, *raḍiya'l-lâhu 'anhu*, büyükbabasından nakleder: "Tanrı *'azze ve celle* bir melek yaratmıştır. Onun adı Harkâyil'dir. O meleğe on sekiz bin kanat yaratmıştır. Her bir kanattan diğer kanada beş yüz yıllık yerdir. Bir zaman o melek şu şekilde gönlünden geçirdi: "Keşke ben Arş'ın büyüklüğü ne kadardır, Arş'ın altında ne vardır, bilseydim." Tanrı *'azze ve celle*

[329] Bakara, 2/255: "…O'nun kürsüsü bütün gökleri ve yeri kaplayıp kuşatmıştır."
Ayetin tamamının meali: "Allah kendisinden başka hiçbir ilah olmayandır. Diridir, kayyumdur. Onu ne bir uyuklama tutabilir, ne de bir uyku. Göklerdeki her şey, yerdeki her şey onundur. İzni olmaksızın onun katında şefaatte bulunacak kimdir? O, kulların önlerindekileri ve arkalarındakileri (yaptıklarını ve yapacaklarını) bilir. Onlar onun ilminden, kendisinin dilediği kadarından başka bir şey kavrayamazlar. Onun kürsüsü bütün gökleri ve yeri kaplayıp kuşatmıştır. (O, göklere, yere, bütün evrene hükmetmektedir.) Gökleri ve yeri koruyup gözetmek ona güç gelmez. O, yücedir, büyüktür."
[330] "Ezelî olan, her şeyi idare eden yüce Yaratıcıyı tesbih ederim."

kullarının gönündekini bilicidir. O meleğe on sekiz bin kanat daha yarattı. "Ey melek! Şimdi kalk, uç!" diye emretti. O melek Tanrı buyruğu ile yirmi beş bin yıl öylece uçtu, uçtu. O kanatları kırılmış ve kuvveti bitmişti. Tanrı '*azze ve celle* tekrar öyle kanat ve öyle kuvvet verdi. Yine "Uç!" diye buyurdu. O da otuz bin yıl daha uçtu. Sonra baktı, daha Arş'ın bir ayağından geçmemiş idi. Tanrı'dan, '*azze ve celle* "Ey melek! Eğer kıyamet gününe kadar bu uçuşla **29[15b]** uçarsan daha Arş'ın bir ucuna bile yetişemezsin." diye ferman geldi. O melek hayrette kalıp secdeye vardı. Secdede bu tesbihi söyledi: *Subhane ? biḥamdihi*[331]

[ON İKİNCİ SUAL]

"Arş ne üzerindedir?" diye sordular. Resûl '*aleyhi's-selâm* cevap verdi: Tanrı bu dünya yaratılmadan evvel dört melek yarattı. Onlardan daha büyük melek yoktur. Onlardan daha mükerrem melek yoktur. Yüce Tanrı bu dört meleğe biri önde, biri arkada, biri sağda, biri solda dörder yüz yarattı. Her bir yüzün sıfatları başka başkadır. Bu ona benzemez, o buna benzemez. Bunlar Arş altındadırlar ve başlarını öne uzatırlar. Arş bunların sırtı üzerindedir. Bunların ayakları göklerden ve yerlerden, sulardan ve o nehirden ve çöllerden geçer.

Vehb ibn Münebbih *rahmetu'l-lâhi 'aleyhi*: 'Mübtelâ adlı kitapta okudum. O feriştelerin başlarından ayaklarına kadar yüz bin yedi yıllık yerdir.' der.

Haberde şöyle gelir: Ne zaman bu melekleri yarattı ise, bütün **30[16a]** meleklere "Sabah akşam bu dört meleğe onların ululukları için selâm edin!" diye ferman oldu. Tanrı'nın *'azze ve celle* bunları yarattığı günden bugüne kadar ve bugünden kıyamete kadar ayakta dururlar. Başlarını öne uzatıp Arş'ı boyunları üzerinde taşıyıp tutarlar ve daima onunla meşgul olurlar, Tanrı'ya *'azze ve celle* övgüde bulunurlar. Müminler için bağışlanma dilerler. Nitekim Tanrı *'azze ve celle* Kurân içinde zikreder [332] اَلَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيُؤْمِنُونَ بِهِ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ اٰمَنُوا۟

[331]

[332] Mü'min sûresi, 40/7. Tam ayetin meali: Arş'ı taşıyanlar ve onun çevresinde bulunanlar (melekler) Rablerini hamd ederek tespih ederler, O'na inanırlar ve inananlar için (şöyle diyerek) bağışlanma dilerler: "Ey Rabbimiz! Senin rahmetin ve ilmin her şeyi kuşatmıştır. O halde tövbe eden ve senin yoluna uyanları bağışla ve onları cehennem azâbından koru."

[ON ÜÇÜNCÜ SUAL]

"Yeryüzünde ne kadar peygamber vardı? O peygamberlerin ne kadarı nebi idi ve ne kadarı mürsel idi? Ve gökten ne kadar kitap indi?" diye sordular. Resûl *'aleyhi's-selam* cevap verdi:

"Tanrı *'azze ve celle* yüz yirmi <dört> bin peygamber gönderdi. Bunlardan üç yüz on üçü mürsel idi. Diğerleri nebiler idi. Mürsel, Cebrail'in gelip ferman getirdiği, yüz yüze konuştuğu kişidir. **[16b]** Nebi, yanına melek gelmeyen ve vahiy getirmeyendir. Bunların hepsi rüyalarında gördüler. Ayrıca kimisi "Böyle yap ve böyle de!" diye ses işitti. Melek görenler üç yüz on üç idi. Bunlara "resûl" derler. Yirmi altı kişiydiler. Bunlar seçilmişlerdir. Öyle ki, Tanrı *'azze ve celle* bunların adlarını Kur'ân içinde zikretti. Yirmi tanesine nebi derler ve bunlar diğer peygamberlerden daha seçkindir. Tanrı *azze ve celle* bunları zikrederek bunlara övgüde bulundu. Adlarını En'am suresi içinde bir yerde zikrettikleri on sekiz kişidir. وَاجْتَبَيْنَاهُمْ وَهَدَيْنَاهُمْ اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ[333]. On dokuzuncu olarak Âdem peygamberi zikretti.[334]

وَلٰكِنَّ اللّٰهَ يَجْتَبِى مِنْ رُسُلِه Bu mürseller içinde yedi peygambere kitap indi. Biri Şit idi, ikinci İdris idi, üçüncü İbrahim, dördüncü Musa idi. Beşinci Davud idi. Altıncı İsa idi. Yedinci Muhammed Resûlullah idi, *salavatu'l-lahi 'aleyhim ecma'īn*. **[17a]** Bütün kitaplardan daha faziletlisi Kur'ân'dır. Bütün peygamberlerden daha faziletlisi Muhammed Mustafa'dır. Bütün kitaplar Ramazan ayında indi. Suhuf İbrahim'e, *'aleyhi's-selâm* Ramazan ayının üçüncü günü geldi. İbrahim'den sonra dokuz yıl oldu, Ramazan ayının yedinci gününde Tevrat Musa'ya indi. Tevrat'tan sonra yüz yıl geçti. Ramazan ayının on yedinci gününde Davud'a Zebur indi. Zebur'dan sonra bin iki yüz yıl oldu. Ramazan ayının yirmi birinci gecesi İncil İsa'ya indi. İncil'den sonra

[333] En'am, 6/87. Tüm ayetin meali: "Babalarından, çocuklarından ve kardeşlerinden bir kısmını da. Bütün bunları seçtik ve bunları dosdoğru bir yola ilettik."
[334] Âl-i İmrân 3/179. Tüm ayetin meali: "Allah, pisi temizden ayırıncaya kadar mü'minleri içinde bulunduğunuz şu durumda bırakacak değildir. Allah size gaybı bildirecek de değildir. Fakat Allah, peygamberlerinden dilediğini seçer (gaybı ona bildirir). O halde Allah'a ve peygamberlerine iman edin. Eğer iman eder ve Allah'a karşı gelmekten sakınırsanız sizin için büyük bir mükafat vardır."

altı yüz yıl, günlerden Ramazan ayının yirmi beşinci gecesi Furkan Muhammedü'l Mustafa'ya indi. Nitekim buyurur: شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِیْ اُنْزِلَ فِیْهِ الْقُرْاٰنُ [335]

[ON DÖRDÜNCÜ SUAL]

"Melekü'l Mevt kimdir? Onun adı nedir?" diye sordular. Resûl *'aleyhi's-selâm* cevap verdi:

Melekü'l Mevt, Tanrı'nın *'azze ve celle* kulların canını almaya vekil kıldığı bir melektir. Onun adı Azrâil'dir. Ve onun yeri dördüncü kat **33[17b]** göktedir. Onun sıfatını Resûl *'aleyhi's-selâm* anlattı: "Beni Mirac'a götürdükleri gece, dördüncü kat gökte bir meleği gözümle gördüm. Önünde bir levha, bir kürsü üzerine oturmuş idi. Bir ayağını göğün kıyısına koymuş, bir ayağını yerin kıyısına koymuş. Bütün cihan onun iki ayağı arasında. Sanki bir insan eline bir tabak almış gibi. Cebrâil'e sordum: "Ey dostum Cebrail! Bu hangi melektir?" Cebrâil şöyle dedi: "Bu Azrâil'dir. Melekü'l Mevt'tir. Başını hiç yukarı kaldırmaz, sağa sola bakmaz. Cebrâil *'aleyhi's-selâm* ona haber verdi. "Bu Muhammed'dir ve Hatemü'l Enbiyâ'dır."[336] dedi. Azrail bana geldi, selâm verdi. Çok keramet gösterdi. Mevlâ'dan iyi müjdeler getirdi. Resûl *'aleyhi's-selâm* şöyle dedi: "Ona sordum: 'Sen burada oturmuşsun, kulların canını nasıl alıyorsun?' Azrâil 'Dünyada ne kadar canlı varsa onların adı burada yazılmıştır. Ben daima bu levhaya bakarım. Ne zaman bir canlının ömrü tükense, bana burada malûm olur' dedi. Ve onun **[18a]** sağında meleklerin ayakta durduğunu gördüm. Hepsi onun emrindedir. O sağ tarafta duranlar, rahmet melekleridir. Hepsi Azrâil'e bakarlar. Eğer kul iyi talihli ise, bütün rahmet melekleri iyilikle, hürmetle yastığına gelirler. Ve Melekü'l Mevt onun adını o levhadan siler. Bunlar onun canını teninden alırlar. Ondan sonra o canı 'Alâ-yı İlliyîn'e[337], o çayırlara getirir. O çayırlar cennet çayırlarıdır, ta kıyamet gününe kadar. Ve eğer kul kötü talihli ise ve cehennemlikse, azap melekleri onun yastığına gelirler. Azap ve

[335] Bakara sûresi 2/185. Tüm ayetin meali: (O sayılı günler), insanlar için bir hidayet rehberi, doğru yolun ve hak ile batılı birbirinden ayırmanın apaçık delilleri olarak Kur'an'ın kendisinde indirildiği Ramazan ayıdır. Öyle ise içinizden kim bu aya ulaşırsa onu oruçla geçirsin. Kim de hasta veya yolcu olursa tutamadığı günler sayısınca başka günlerde tutsun. Allah size kolaylık diler, zorluk dilemez. Bu da sayıyı tamamlamanız ve hidayete ulaştırmasına karşılık Allah'ı yüceltmeniz ve şükretmeniz içindir.
[336] Peygamberlerin sonuncusu
[337] Cennette en yüksek derece.

eziyetle canını teninden alırlar. Şiddetli bir zorlukla onun canını teninden alırlar. Ve onun canını cehennem kokularından kötü kokuları olan Siccin'e getirirler.

[ON BEŞİNCİ SUAL]

Cuhûdlar *'aleyhi'l-la'ne*: "Münkir ve Nekir hangi meleklerdir? Bunların sıfatı nasıldır?" Resûl *'aleyhi's-selâm* cevap verdi:

"Bilin ki, Münkir ve Nekir, Tanrı'nın *'azze ve celle* insanlar ve periler üzerine vekil kıldığı iki melektir. Ölülere mezarlarında soru sorarlar. Ne zaman kulu mezar **35[18b]** içine koysalar, o iki melek gelir. Bunların gözleri azap ile ateş gibi yanar. Sesleri aynı gök gürültüsü gibi çıkar. Her biri ellerinde ateşten topuz tutarlar. Eğer bütün âlemin kulları toplansa, o topuzu zerre kadar yerinden kaldıramazlar. Büyük bir heybet ile gelirler. Ve "Söyle! Tanrın kimdir ve dahi dinin nedir ve dahi peygamberin kimdir?" diye sorarlar. "Söyle! Dinin ne, peygamberin kim?" Allahu Ta'âlâ yardım etse, cevap verir. Sıkıntılı olarak, *ne'ûzu billah*, cevap vermese o topuz ile vururlar. Eğer o topuzu dağa vursalardı, o aynı kır gibi aşınırdı. Âdem'den bugüne kadar bütün canlılar sesini işitirler. Yalnız insanoğlu ile periler işitmezler. Her kim onu işitse, ona lanet kılar. Nitekim Kurân içinde zikredilir:

أُولَٰئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ [338] Resûl *'aleyhi's-selâm* buyurur: "Ne zaman müminin ölüm vakti gelse, onun yastığına rahmet melekleri iner. Ellerine cennetten şaraplar alıp, ipek elbiseler getirip türlü çiçekler ile gelirler. Melekü'l Mevt: "Ey temiz can, bu temiz bedenden çık!" der. Tanrı *'azze ve celle* buyurur ve O'nun rızasına göre, nasıl ki bir damla miskten **36[19a]** duman gibi göğe çıkar, o canı öyle alırlar. Ondan sonra o meleklere ferman buyrulur. Canını elbiseye sarıp misk ile yıkarlar. Ondan sonra onu göğe çıkarırlar ve ondan hoş kokular gelir. Öyle ki misk kokusundan daha hoştur. Melekler yanından geçemezler, sorarlar: "Bu ne tatlı bir kokudur?" "Bu filan oğlu filanın canıdır." derler. Ondan sonra hangi göğe çıksa, gök kapıları ona açılır. Gökteki mukarreb melekler, onun kerametinden ta yedi kat göğe kadar varırlar. Ondan sonra Tanrı *'azze ve celle* buyurur: "Bu Benim kulumun adını İlliyîn'de yazın!" Yine "Kulumun canını bedenine getirin!" diye emrolunur. Şehitler katına

[338] Bakara 2/159. Ayetin tamamı: "İndirdiğimiz apaçık delilleri ve hidayeti Kitap'ta açıklamamızdan sonra onları gizleyenler var ya, işte onlara hem Allah lanet eder, hem de bütün lanet etme konumunda olanlar lanet eder.,,

girer. Canını alıp inerler. Ve o canı mezar içine koyarlar. Orada Münkir ve Nekir sorarlar: "Rabbin kim?" "Allah" der. "Dinin nedir?" "Müslümanlık." "Peygamberin kimdir?" "Muhammed Resûlullah" der. "İlmin nedir?" "Kurân'dır." der. Emrolur: "Mezarını genişletin! Cennet giysileriyle döşeyin! Cennet kapısını açıverin!" Onun kokusu ve rahatı ona ulaşsın." Bir adam gelir. Güzel yüzlü, hoş kokulu, güzel **37[19b]** sözlü bu adam "İştiyak sana, sevinç sana! Bugün sana vaat edilen gündür!" der. Ondan sonra mümin "Sen kimsin? Bunun gibi güzel yüzlü, hoş kokulu kimse görmemiştim." der. O da şöyle der: "Ben senin o iyi amellerinim. Kıyamete kadar seninle olacağım."

Ne'ûzu billah, eğer bedbaht olsa azap melekleri gelirler. Ateşten giysi ve ellerinde ateşten asalar getirip uzak dururlar. Melekü'l-Mevt şöyle der: "Ey kirli can! Bu kirli bedenden Tanrı'nın '*azze ve celle* hışmı ve ateşinin azabına doğru çık!" O kaçar, onun bedeni içinde gezer. Ve onu Melekü'l-Mevt'den alırlar, kara giysiye sararlar ve sonra melekler hiç onların yanından geçmezler. "Bu ne kötü kokudur?" derler. "Filan oğlu filanın canıdır." diye cevap verirler. Sonra onu göğe götürürler. Gök kapılarını ona açmazlar ve ona yol vermezler. Resûl *'aleyhi's-selâm* bu ayeti okuyunca ağlardı: [339] إِنَّ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا وَاسْتَكْبَرُوا عَنْهَا لَا تُفَتَّحُ لَهُمْ اَبْوَابُ السَّمَّاءِ **[20a]** Manası şudur: 'Bizim fermanımız olan Kur'an'ı yalanlayanlar, inanmayanlara gök kapıları bağlanır, açılmaz. Bunlar cennete giremezler.' Tanrı'dan 'Onun adını Siccin'de, yedi kat yerin altına yazın. O yerde cehennem katına iletin!' diye emir gelir. Melekler onu o yere götürürler. Sonra onun canı bedenine girer. Münkir ve Nekir gelirler. Sorarlar: 'Rabbin kim?' deyince 'Ah ben bilmem.' der. Sorarlar: 'Dinin nedir?' 'Bilmem.' diye cevap verir. 'Peygamberin kim?' diye sorarlar. 'Bilmem.' diye cevap verir. Gökten bir ses gelir: 'Yalan söylüyor. Ona ateşten döşekler verin. Ateşten giysileri giydirin. Cehennem kapılarını ona açın. Öyle ki semûm dumanı ona ulaşsın ve kemikleri birbirine girene kadar onun mezarını daraltın.' Yer sıkışır, bütün kemiklerini zerre zerre yapar. Sonra yüzü ve elbisesi çirkin bir adam gelir. Nitekim

[339] Araf 7/40. Metinde yanlış yazılan kelimeler bulunmaktadır. Ayetin tamamının meali: "Âyetlerimizi yalanlayanlar ve o âyetlere uymayı kibirlerine yediremeyenler var ya, onlara göklerin kapıları açılmaz. Onlar, deve iğne deliğinden geçinceye kadar cennete de giremezler! Biz suçluları işte böyle cezalandırırız."

şöyle buyurur: [340] لَا تُفَتَّحُ لَهُمْ اَبْوَابُ السَّمَّاءِ Manası şudur: 'Bizim emrimizi yok sayarak Kur'ân'ı yalanlayıp inanmayan o kişilere gök kapıları bağlanır. Onlara **[20b]** hiç merhamet yoktur.'

[ON ALTINCI SUAL]

"Göğün anahtarı nedir? Neyle açılır?" diye sordular. Resûl *'aleyhi's-selâm* cevap verdi: "Göğün anahtarı Tevhid kelimesidir. Her kim Tevhid lafzını söylerse ona gök kapılarını rahmetle açarlar. Yaptığı her ibadet göğe yükselir. Hem yükseltirler, hem de onun üzerine rahmet indirirler.

[ON YEDİNCİ SUAL]

"Âlem içinde ibadetgâhıyla birlikte yürüyen kimdi?" diye sordular. Resûl *'aleyhi's-selâm* cevap verdi: "Ne zaman ki Mevlâ *'azze ve celle* Yunus peygamber kavmine belâ gönderdi, belâ bana ulaşmasın diye Tanrı'ya dua etmeden kaçıp çıktı. İnsanlar ile birlikte gelip gemiye binip denize girdiklerinde Tanrı '*azze ve celle* emri ile bir balık gemiyi tuttu. Gemi içindeki bütün insanlar "Burada Allah'a isyan eden kimse varsa samimiyetle tövbe etsin. Yoksa helâk olacağız." dediler. Yunus peygamber "Burada Allah'a zillet benden geldi." dedi. Getirdiler, kendisini suya attılar, balık yuttu. Gemi kurtuldu. Yunus peygamber balık karnında kırk gün kaldı. Bir rivayete göre orada kırk yıl kaldı. Balığın teni inceliverdi. Yunus peygamber, denizin içinde **40[21a]** ne kadar tuhaf şey varsa görürdü. Balığa emroldu: 'Yunus peygamber benim sevgili resûlümdür. Senin karnını ona zindan kıldım. Onun etini yemeyesin, kemiklerini kırmayasın. Onu emanet olarak tut!' O balık, karnında Yunus peygamberle kırk gün geçirdi; Yunus hürmeti için kırk gece zerre kadar yemek yemedi, içecek içmedi, kendi eşi ile çiftleşmedi. Yunus peygamber namaza kalktı. Yalvarışlarla ağlayıp sızlıyordu. Şöyle sesleniyordu: فَنَادٰى فِي الظُّلُمَاتِ اَنْ لَّا اِلٰهَ اِلَّا اَنْتَ سُبْحَانَكَ اِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ[341] diye feryad etti. Allahu Ta'âlâ onun ağlayışını meleklere

[340] Araf 7/40. Ayetin tamamının meali: "Âyetlerimizi yalanlayanlar ve o âyetlere uymayı kibirlerine yediremeyenler var ya, onlara göklerin kapıları açılmaz. Onlar, deve iğne deliğinden geçinceye kadar cennete de giremezler! Biz suçluları işte böyle cezalandırırız."

[341] Enbiya, 21/87. Tam ayetin meali: "Zünnûn'u da hatırla. Hani öfkelenerek (halkından ayrılıp) gitmişti de kendisini asla sıkıştırmayacağımızı sanmıştı. Derken karanlıklar içinde, 'Senden başka hiçbir ilah yoktur. Seni eksikliklerden uzak tutarım. Ben gerçekten (nefsine) zulmedenlerden oldum.' diye dua etti."

duyurdu. Melekler arz ettiler: 'İlâhî! Bu ne ağlayıştır?' Ferman geldi: 'Yunus peygamberin *ṣalavātu'llâhi ʿaleyhim* sesidir.' 'Ey Tanrım! Bu ne için ağlıyor?' Ferman gelir: "Hata etti." Melekler 'Ey Tanrım! Hatasını bağışla!' diye ağlaşınca Allahu Ta'âlâ affetti. Balığa emir geldi: 'Sana teslim ettiğim emanetimi selâmetle Bize teslim et!' Balık deniz kenarına, yosunların dibine **41[21b]** çıktı. Türlü türlü çiçekler getirdi. Çok hizmetler kıldı. İşte ibadetgâhıyla dünyada yürüyen, Yunus peygamberdir." Cuhûdlar bu cevapları doğruluk üzerinde bulunca "Muhammed, doğru söylüyorsun. Biz de Tevrat içinde böyle gördük." dediler.

[ON SEKİZİNCİ SUAL]

"Dünya içinde hangi yere bir kez güneş erişti, ondan başka ta kıyamete kadar erişmeyecek?" diye sordular. Resûl *'aleyhi's-selâm* cevap verdi: "O, Mısır denizi idi. Kardeşim Musa peygamber Firavun'dan kaçıp İsrailoğulları ile çıkınca, Lânetli Firavun, halkı ile İsrailoğulları'nın arkasından atlandı. Âlimlerimiz, *rahmetu'l-lâhi 'aleyhim ecma'īn*, rivayet ederler ki, o gün Firavun'un askerleri yüz bin atlı idi. Hepsi cins atlara binip, altın zırhlar giymişti. Giysilerinin tamamı ipekti. O yüz bin askerin tamamı süngülü, atları altın semerli ve ipek donanımlı idi. On bir bin asker yaya ve süngülü idi. Bunların ardınca vazifeli yürüyorlardı. İyice yayıldıkları sırada Musa *'aleyhi's-selâm*, deniz kenarına gelmişti. **42[22a]** Firavun da askerleri ile İsraîloğulları'nın ardınca yetişti. Musa'nın, *'aleyhi's-selâm*, kavmi Firavun'u görünce korktular. Musa'ya "Tanrı'nın resûlü, işte arkamızdan düşman yetişti, işte önümüzde büyük deniz var. Bu gün bizden bir kişi bile diri kalmayacak." dediler.

Rivayet ederler ki Yûşa ibn Nûn, Musa'nın ayağına eğildi ve dua etti. Tanrı'nın *'azze ve celle* bu ayetini zikretti: *allâhümme leke'l-ḫamd ve ileyke el-müştekâ ve bike'l-müstavāt* [8]*ve ente'l-müste'ān ve lā havle ve lā ḳuvvete illā billāhi'l- ʿaliyyü'l-ʿaẓīm*[342]**.** Tanrı *'azze ve celle* Musa'ya[343]

[342] Kur'ân-ı Kerîm'de ayet değildir, Hz. Musâ'nın duasıdır: "Allahım! Her türlü hamd sana mahsustur ▪ Sıkıntılar sana sunulur▪ Yardım senden dilenir▪ Güç ve kuvvet ancak büyük ve yüce olan Allah'tandır."

[343] Şuara suresi 26/63: "Bunun üzerine Mûsâ'ya, "Asan ile denize vur" diye vahyettik. Deniz derhal yarıldı. Her parçası koca bir dağ gibiydi."

اِلٰى مُوسّٰى اَنِ اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْبَحْرَ ۚ فَانْفَلَقَ فَكَانَ كُلُّ فِرْقٍ كَالطَّوْدِ الْعَظِيمِ ‘Ya Musa! Asanı denize vur!’

diye vahyetti. Asayı denize vurunca, deniz on iki yol oldu. Her bir yolun genişliği iki ağaçlık yerdi. İsrâiloğulları on iki kabile idi. Her bir kabilede yetmiş bin kişi vardı. Denize girdiklerinde bazıları korktular. ‘Ey Tanrı peygamberi! Su yeri balçıktır. Hayvanlarımızın **43[22b]** ayakları birdenbire batar.’ Tanrı *‘azze ve celle* rüzgâra emretti, o yerde esti. Güneşe emretti, o yerde doğdu. Hemen o saat içinde kurudu. Altı yüz bin kişilik İsrâiloğulları, Musa ile o on iki yola girdiler. Gitmeye başladılar. Musa’ya “Ey Allah’ın Resûlü! Biz böyle binlerce kişiyle denize girdik. Kiminin akrabası kiminin kardeşi nereye gitti? Kaldılar mı, yoksa boğuldular mı acaba?” diyerek ağlayınca Musa’ya ‘Asan ile suya vur!’ diye emroldu. Asayı denize vurunca suyun tamamı kalbur gibi ot oldu. Birbirlerini görerek, hoş hikâyeler anlatarak selâmetle geçtiler.

İsrailoğulları o tarafa geçtikleri zaman, Musa asa ile vurup suyun o tarafa akmasını, Firavun’un askerlerinin geçmemesini istedi. Tanrı *‘azze ve celle* Musa’ya vahyetti: ‘Ey İsrailoğulları! Siz geçin, o kalsın!’ Nitekim buyurur kavluhû ta’âlâ:

وَاتْرُكِ الْبَحْرَ رَهْوًا ۖ اِنَّهُمْ جُنْدٌ مُغْرَقُونَ [344] Lânetli Firavun *‘aleyhi’l-la’ne* o denize **44[23a]**

ulaştığı zaman gördü ki su yarılmış, dağ gibi olup havaya erişmiş, denizin dibi görünmüş, İsrâiloğulları selâmetle geçmiş. ‘Gördünüz mü, deniz benim heybetimden nasıl yarılmış ve yol yol olmuş. Hele bir geçeyim ve o kaçmış kullarımı yakalayayım’ Ondan sonra deniz kenarına ulaştı, durdu ve seslendi:[345] اَنَا رَبُّكُمُ الْاَعْلٰى ‘Ben sizin tanrınızım!’ diye söyledi. Onun huzurunda secde ettiler. Lânetli Firavun denize girmeye kastetti. Tekrar korktu. O yerden geri dönüyordu. Cebrâil *‘aleyhi’s-selâm* ala bir kısrağa binip, başına bir sarık sarıp ashâb-ı tevârih ile geldi. Derler ki, o gün Firavun’un askerlerinde hiç kısrak yoktu. Cebrâil’in *aleyhi’s-selâm* bindiği kısrak kişnedi, Firavun’un önünden denize girdi. Lânetli Firavun’un atı aygır idi, onun arkasından denize yöneldi. Ne kadar çekmeye çalışsa da yapamadı ve ‘Benim atımı tutun!’ demeye utandı. Melekler çavuşlar gibi olup **45[23b]** sağdan soldan Firavun’un askerlerini sürerlerdi. ‘Kendi tanrınız ardınca gidin!’ derlerdi. Firavun’un

[344] Duhan 44/24: “Denizi açık halde bırak. Çünkü onlar boğulacak bir ordudur.”
[345] “Ben sizin yüce Rabbinizim.”

askerlerinin hepsi denize girdiler. Hiç kimse kalmadı. Cibrîl-i Emîn Firavun'un atının dizginini tuttu. 'Ey mel'un! Efendiye kölesi kusur işlese, efendilik üzerine tartışsa çaresi nedir?' der. Lânetli Firavun da: 'Çamurla ağzına vurmak gerek.' der. Cebrâil *'aleyhi's-selâm* çamurla ağzına vurdu. O an deniz bir ses çıkardı. Bütün deniz karış karış ateş oldu. Duman çıkmaya başladı. Cehennemden bir çukur açıldı. Mevlâ Ta'âlâ ateşle onları suyun içinde helâk etti. Hepsinin ağızlarından yılanlar çıktı. O denizin dibidir ki, oraya bir kere güneş erişti. Ondan başka eriştiği yoktu. Ondan sonra da erişmedi, ta kıyamete kadar da erişmeyecektir.

[ON DOKUZUNCU SUÂL]

Birisi sordu: "Kendi kavmine öğüt veren kimdi? O ne insandı, ne melekti [14] ve ne de periydi." Resûl '*aleyhi's-selâm* cevap verdi: "O öğüt veren, Süleyman peygamberin, *aleyhi's-selâm,* karıncası idi. Tanrı *'azze ve celle* **46[24a]** Süleyman'a, *aleyhi's-selâm,* peygamberlik vermişti, hem de padişahlık vermişti. Askeri nerede konaklasa, yüz ağaçlık yer tutardı. Yirmi beş ağaç yer insanlar tutardı. Yirmi beş ağaç yer periler tutardı. Yirmi beş ağaç yer devler tutardı. Yirmi beş ağaç yer kuşlar tutardı. Yirmi dört ağaç yer içinde taht kurulu idi. Altından yapılmış dört ayağı yakut, zebercet ile süslenmişti. Periler tamamı ibrişimden, bir ağaç yerden bir ağaç yere kadar bir halı dokumuşlardı. Dört ağaç yer içinde taht için döşüyorlardı. O taht üzerine on iki bin altın kürsü vardı, peygamber çocukları otururlardı. Bin gümüş kürsü vardı, perilerin âlimleri otururlardı. Her bir âlimden on bin ilim talibi ilim öğrenirdi. Âlim ne zaman, hangi ilimden bahsetse, rüzgâr Süleyman peygamberin kulağına duyururdu. Kerametlere ulaşmış zahitlerden on iki bin âlim vardı. İbadet yeri hazırlayıp ibadet ederlerdi. Öyle haşmetli zahitler idiler ki, eğer parmakları ile dağa işaret etseler, dağ yerinden yürürdü. O taht üzerinde periler dalları yakuttan, yaprakları zebercetten bir ağaç hazırlarlardı. Tahtın üzerindeki her yaprak üstüne kuşlar konmuştu. İğne deliği kadar güneş ışığı tahtın üzerine düşmezdi. Hangi Müslümanların birbiriyle düşmanlığı olsa bir melek ateşten asa alıp havada dururdu. Hangi birisi şeytana boyun eğmese ateşle vurup helâk ederdi. Süleyman'ın bir kamçısı vardı. Doğudan sallasa batıdaki devi vururdu ve batıdan sallasa doğudaki devi vururdu. Günlerden bir gün, bütün atları tahtı ile havada uçup gidiyordu. Bir vadiye geldi. O vadi içinde hep karıncalar vardı. Süleyman peygamberin *'aleyhi's-*

selâm askerini görünce karıncaların büyükleri bekledi. [346] يَآ اَيُّهَا النَّمْلُ ادْخُلُوا مَسَاكِنَكُمْ ‘Ey karıncalar! Evli evine girsin. Süleyman askeri ile gelir, zarar vermesin!’ Rüzgâr bu sözü Süleyman’a duyururdu. **48[25a]** rüzgâra emrolundu, karıncanın bu halini Süleyman’a bildirdi. O karıncaların büyüğü bir topaldı ve bir gözü kördü ve de ? yoktu. Onun adı “Kurtka” idi. Onu Süleyman’ın huzuruna getirdiler. Süleyman ona sordu: ‘Ya karıncalar! Evli evine girsin. Süleyman’ın askerinin ayağı altında helâk olacaksınız, diye nasıl söyledin? Sen benim Süleyman peygamber olduğumu ve adil olduğumu bilmez misin? O yerden geçmeyecektim ki benden ve benim askerimden bir kimseye eziyet gelsin. Sen benim zulmettiğimi nerede gördün?’ Karınca: ‘Ey Allah’ın resûlü, ben size zalim demedim. Ancak Mevlâ beni bu karıncaların büyüğü kıldı. Bunları gücüm yettiğince gözetmezsem kıyamet günü (hâlim) çok kötü’ der. Süleyman ona: ‘Müştaklık sana, azap ve eziyet sana. Bugün, sana vaat edilen gündür. Ben, senin kötü amellerinim. O kadar günahım varken kıyamet kopsa idi ben kendi kötülüğümü görmeyecektim.’ der.

[YİRMİNCİ SUAL]

Sordular: “Beytü’l Ma’mûr nedir? Onun sıfatı nasıldır? Bugün nerededir?” Resûl *aleyhi’s-selâm* cevap verdi: “Beytü’l Ma’mûr inciden bir evdir. Bugün dördüncü kat göktedir. **49[25b]** Nitekim Kur’an içinde haber verir:

وَالطُّوْرِ ۙ وَكِتَابٍ مَسْطُوْرٍ ۙ فِىْ رَقٍّ مَنْشُوْرٍ ۙ وَالْبَيْتِ الْمَعْمُوْرِ ۙ [347] Resûl *aleyhi’s-selâm* şöyle dedi: “Beytü’l Ma’mur’un dört kapısı vardır. Biri kızıl yakuttan, ikincisi yeşil zümrütten, üçüncüsü kızıl altından, dördüncüsü bakırdandır. O ev kızıl yakuttandır. Onun bir köşesinde bir minare var. O, Kâbe’nin yanındadır. Ne zaman Cuma günü olsa, Cuma namazı vakti girse, dünyada müezzinler ezan okumaya başlasalar. Tanrı *‘azze ve celle* buyurur, Cebrâil o minarede ezan okur. Cebrâil’in sesi yedi kat yerden yedi kat göğe kadar ulaşınca, göklerdeki meleklerin hepsi yüzlerini Beytü’l Ma’mûr’a dönerler. Hepsi toplandıkları zaman Mikâil o yakut minber üzerine çıkar, hutbe okur

[346] Neml, 27/18. Ayetin tamamının meali: “Nihayet karınca vadisine geldikleri vakit bir karınca, "Ey karıncalar! Yuvalarınıza girin, Süleyman ve ordusu farkına varmadan sizi ezmesinler" dedi.
[347] Tûr, 52/1-4. İlk 7 ayetin meali: “Tûr'a, yayılmış ince deri sayfalara düzenle yazılmış kitaba, "Beyt-i Ma'mur"a, yükseltilmiş tavana (göğe), kabaran denize andolsun ki, şüphesiz Rabbinin azabı mutlaka gerçekleşecektir.”

ve Tanrı'ya, *subhâne ve ta'âlâ,* övgüde bulunur, Peygamber'e, *'aleyhi's-selâm* selâm verir. O minberden iner, cuma namazını kılar. Nasıl müminler böyle yaparlarsa, ne zaman namazdan vazgeçseler Cebrâil ayağa kalkar. "Ey melekler! Şahit olun! Tanrı *'azze ve celle* müezzinlikten bana ne kadar sevap verdi ise, ben onu Muhammed ümmeti müezzinlerine bağışladım." der. Ondan sonra Mikâil ayağa kalkar. "Ey melekler! Şahit **50[26a]** olun! Bana bu imamlıktan, hatiplikten ne kadar sevap geldi ise, ben onu Muhammed ümmeti imamlarına ve hatiplerine bağışladım." der. Ondan sonra İsrâfil ayağa kalkar. "Ey melekler! Şahit olun! Cuma namazından dolayı bana ne kadar sevap geldi ise ben onu Muhammed ümmeti cemaatlerine bağışladım." Bunları duyduğu zaman Tanrı'dan emir gelir: "?" Manası şudur: "Tanrı *'azze ve celle*: "Ey meleklerim! Benimle nasıl cömertlik tartışırsınız? Cömertlik ve ihsanı benden görün. O kullarım Cuma namazı kıldıklarında bana ibadet ettiler, *sübḥāne rabbiye'l-ʿaẓīm*[348] diye beni yücelttiler. *Erḥa me'r-raḥimīn ekremü'l-ekremīn*[349]*.* Ben sizin cümlenizi yaratmaya muktedirim. Şahit olun! Bütün Muhammed ümmetini bağışladım!" der.

[YİRMİ BİRİNCİ SUAL]

"Kaf Dağı dedikleri nasıldır? Onun ardında ne vardır?" diye sordular. Resûl *'aleyhi's-selâm* cevap verdi: "Kaf dağı yeşil zebercettendir. Bu **51[26b]** dünyayı çevreler. Göğün en yüksek kısmı odur. Göğün maviliği ondandır."

Ali ibn Ebi Tâlib *radiya'l-lahu 'anhu* şöyle der: "Allahu Ta'âlâ yedi kat yeri yaratınca yer arz etti: 'Ey Allah'ım! Beni insanların duracağı yer kılarsan benim üzerimde günah işlerler ve kötü insanlar benim üzerimde yürürler. Tanrı *subhâne ve ta'âlâ* o Kaf Dağı'nı yarattı ve yerin ardına yerleştirdi, yer onu çevreledi. Ḳavluhū ta'âlâ [350] قٓ وَالْقُرْاٰنِ الْمَجِيدِۚ بَلْ عَجِبُوٓا اَنْ جَٓاءَهُمْ مُنْذِرٌ مِنْهُمْ فَقَالَ الْكَافِرُونَ هٰذَا شَيْءٌ عَجِيبٌ

Mukatil İbn Süleyman, tefsirinde şöyle söylemiş: Kaf dağının ardında ak gümüşten, yedi defa bu dünya kadar yer yaratmış, o yerde de birçok melek yaratmıştır. Sayısını Tanrı'dan başka bilen yok. Her biri ellerinde birer nurlu alem

[348] "Büyük olan Rabbimi tesbih ve tenzih ederim."
[349] Merhametlilerin en merhametlisi"
350 Kaf 50/1-2 :"Kâf. Şerefli Kur'ân'a andolsun ki kâfirler, aralarından bir uyarıcının gelmesine şaştılar ve şöyle dediler: "Bu tuhaf bir şeydir!"

tutarlar. O alem üzerine *lā ilāhe illa'llâhu muḥammedü'r-resūlu'llâhi.*[351] yazılmıştır. Cuma gecesi olduğu zaman, o melekler Kaf dağının çevresine gelip birbirlerine ağlaşırlar ve inlerler. O korku ile 'Yarın kıyamet olacak!' diye söylerler. Dua edip ağlarlar. 'Ey Tanrım! Muhammed ümmetine merhamet et! **52[27a]** Cehennem ile azap etme!' derler. Sabah olduğu zaman, bunlar kıyametten emin olurlar. 'Bugün kıyamet olmamış!' derler. Ondan sonra hepsi seslenip dua ederler. 'Ey Tanrım! Gusleden ve namaza hazırlanan kişilere merhamet et! Bugün Cuma günü.' derler. Tanrı'dan *'azze ve celle* ferman olur, Cebrâil gelir, bunlara 'Neden bu kadar ağlayıp inliyorsunuz?' der. Hepsi 'Tanrı'nın Muhammed ümmetini bağışlamasını diliyoruz.' derler. Cebrâil gider, tekrar gelip 'Ey melekler! Yüce Mevlâ bütün Muhammed ümmetini sizlere bağışladım, dedi" diye söyleyince sevinirler, "Muhammed peygamber bizden hoşnut oldu.' diye şükrederler.

[YİRMİ İKİNCİ SUAL]

Sordular: "Sur nedir? Onun sıfatı nasıldır?"

"Tanrı Ta'âlâ İsrâfil'i yarattı. Arş'ın altındadır. Sur'u ağzına almıştır. 'Ne zaman emrolacak?' diye iki gözünü Arş'a doğru dikmiştir. Haber içinde şöyle rivayet ederler ki, Sur'un büyüklüğü ve uzunluğu otuz bin yıllık yoldur. **53[27b]** Çevresi bin yıllık yoldur. Üç kez üflenecektir. İlk üflenmesine *Nefhatü'l Feza* derler. İkinci üflenmesine *Nefhatü's-Saîk* derler. Üçüncü üflenmesine *Nefhatü'l Kıyâm* derler. Bütün halkın fesat ve günahla meşgul olduğu, Emr-i Ma'ruf ve Nehy'in kalmadığı vakitte Sur'u üflerler. Ondan sonra, Tanrı'dan *'azze ve celle* İsrâfil'e emrolur. O Sur'u üfler. Yedi kat yer halkı ve yedi kat gök halkı tamamen kendilerinden geçerler. Nitekim Kur'an'da buyrulur: [352] وَيَوْمَ يُنْفَخُ فِى الصُّورِ فَفَزِعَ مَنْ فِى السَّمٰوَاتِ وَمَنْ فِى الْاَرْضِ O heybetten bütün dağlar yerinden yükselip havada bulut gibi uçar. Denizlerin suyu çalkalanır. Yedi kat gök parça parça olur. Değirmen gibi çevrilirler. Nitekim Kur'an

[351] "Allah'tan başka ilâh yoktur, Muhammed O'nun elçisidir."

[352] Neml, 27/87. Ayetin tamamının meali: "Sûr'a üfürüleceği ve Allah'ın dilediği kimselerden başka göklerdeki herkesin, yerdeki herkesin korkuya kapılacağı günü hatırla. Hepsi de boyunlarını bükerek O'na gelirler."

içinde buyrulur:[353] يَوْمَ تَمُورُ السَّمَّاءُ مَوْرًا وَتَسِيرُ الْجِبَالُ سَيْرًا O heybetten bütün kullar mecalsiz olurlar. Süt emen çocukları anneleri atacak, sütleri kurur. Güneş ve ay kapkara olur. Dünyanın tamamı kapkara olur. Tekrar İsrâfil'e 'Sûr'u **54[28a]** üfle!' diye ferman olur. Üfler, Arş'tan yeryüzüne kadar ne kadar canlı varsa ölür. Nitekim buyrulur: يَوْمَ تَمُورُ السَّمَّاءُ مَوْرًا وَتَسِيرُ الْجِبَالُ سَيْرًا[354] Tevili budur: 'Bütün kullar, yerdeki, gökteki, ikisinin arasındaki bütün canavarlar, hiçbiri kalmayacak.' Tanrı'nın *'azze ve celle* kalmasını dilediği kimseler, Arş'ı taşıyan dört melek; Cebrâil, Mikâil ve İsrâfil, Azrâil'dir, *ʿaleyhimü's-selām*. Azrâil'e ferman olur, Cebrâil, Mikâîl ve İsrâfil'in canını alır. Azrâil'e 'Başka kimse kaldı mı?' diye ferman olur. Azrâil arz eder: 'İlâhi! Sen daha iyi bilirsin. Ben acizden başka kimse kalmadı.' Bütün âlemi dolaşır. Arz eder: 'Ey Allah'ım! Hiç kimse kalmadı.' Azrâil'e yine ferman olur: 'Öl!' Azrâil bir bağırır, düşer. Başı Arş'a değer. Ve Azrâil yüzünün sağ yanı üzerine düşer. Canını teslim eder. Rabbü'l İzzet kalır. O'na ölmek yoktur. Allahu Ta'âlâ'dan nida gelir:

لِمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ[355] 'Hani ben tanrıyım, diyen Firavun? Hani o Şeddad ve Buhtunnasr? Hani **55[28b]** Harun ve Hâmân?'

Ferman olur; Bahrü'l Hayvân adlı bir deniz vardır, Arş altındadır, kırk gün aralıksız dünyaya yağar. Doğudan batıya kadar bütün dünya su ile dopdolu olur. Önceden var olan bütün canlılar, ot çıkar gibi çıkarlar. Periler, insanlar, uçan kuşlar, yürüyenler, çürüyüp toprak olmuşlar; hepsi dirilip o suyun içinden çıkarlar. Kendi suretlerine girerler. Doğudan batıya kadar bütün canlılar kendi suretlerine girerler. Tanrı'nın *'azze ve celle* bu dünyayı yarattığı günden beri, kıyamet gününe gelinceye kadar gelip geçen türlü türlü canlıların hepsi dirilirler. Ölmüşlerin toprağı birbirine karışmış olur; o gün erkeğin kadına, kadının erkeğe karışmaz. Gencin yaşlıya, yaşlının gence karışmaz. Müminin kâfire, kâfirin mümine karışmaz. Hayvan toprağı insana, insan toprağı hayvana gitmez. Çürümüş, kırk arşın toprak altına yığılmış, her biri yüz bin zerre olmuştur. **56[29a]** Tanrı kudreti ile hepsi yine önceki gibi olur.

[353] Tur, 52/9: "O gün gök şiddetle sallanıp çalkalanır."
[354] Tur, 52/9-10: "O gün gök şiddetle sallanıp çalkalanır. Dağlar yürüdükçe yürür."
[355] Mümin, 40/16. Ayetin tamamının meali: "O gün onlar ortaya çıkarlar. Onların hiçbir şeyi Allah'a gizli kalmaz. Bugün mülk (hükümranlık) kimindir? Tek olan, her şeyi kudret ve hâkimiyeti altında tutan Allah'ındır."

Şaşılacak olan odur ki, bir kişinin başının toprağı ayağına, ayağının toprağı başına gitmez. Kendi kudreti ile hepsi yerli yerine varır. Başka bedenlerin toprağı o bedene gitmez. Bütün suretler tamamlandıktan sonra ilk olarak Mukarreb meleklerini, Cebrâil, Mikâil, İsrâfil ve Azrâil'i diriltir. Ondan sonra İsrâfil'e ferman olur, Sûr'u tekrar üfler. Arş altında durur. O Sûr'un yedi budağı vardır. Her bir budağının uzunluğu bin yıllık yoldur. Bir budağında meleklerin canı olur. Ve birinde sıddıkların canı olur, birinde evliyaların canı olur, birinde müminlerin canı olur, birinde perilerin canı olur, birinde hayvanların canı olur, birinde kâfirlerin canı olur. Ondan sonra İsrâfil Sûr'u üfler. Bir kez üflediğinde bütün canlar Sûr'un o budaklarından çıkarlar. Sağdan **[29b]** soldan çıkarlar. Sanki saka kuşları gibi kaynaşmış. Doğudan batıya kadar bütün dünya tamamen canlarla dolar. Müminlerin canı çıra gibi aydınlık olur ve kâfirlerin canı karanlık olur. Ondan sonra Tanrı *'azze ve celle* nida eder: *biʿizzeti ve celāli yerciʿūn küllī rūhin ʿilâ cesedihe*[356] Manası şudur: 'Benim izzetim ve celâlim için bir an içinde her can kendi bedenine girer, çözülür. Hepsi ferman ile dirilirler.' *Subhāne'l kāmilu fīʿ l ʿamelihi el-ḳādirü ʿalâ ḫalḳıhī ve hüve'l ʿazīzu'l ḥakīm.*[357]

[YİRMİ ÜÇÜNCÜ SUÂL]

Sordular: "Göklerin kilidi nedir? Ne ile bağlanır? Resûl *'aleyhi's-selâm* cevap verdi: "Tevhid eden mümin kul canını teslim ettiği zaman, melekler giysi getirip hürmetle göğe çıkarırlar. Arş'ta nurunu kandile yansıtırlar, kıyamete kadar seyrederler. *Neûzu billâh*, bedbaht kişi ölünce, azap melekleri ateşten elbise giydirip, ateşten leğen getirip örterler, göğe çıkarırlar. Gök kapısı bağlanır. Mevlâ bana azap etmez mi?" diye gafil olarak dururlardı. Ansızın….

[Metnin devamı eksiktir.]

[Metin baştan eksiktir.] **58[30a]** ayak altında kalacaklar dedim." Süleyman *ʿaleyhi's-selâm* tebessüm etti. Nitekim buyurur: [358] فَتَبَسَّمَ ضَاحِكًا مِنْ قَوْلِهَا Ondan sonra

[356] "Benim izzet ve celâlimle bütün ruhlar cesetlerine dönecektir."
[357] "İşini mükemmel yapan, yaratmaya gücü yeten, azîz ve hakîm olan Allah'ı tesbih ederim."
[358] Neml, 27/19. Ayetin tamamının meali: "Süleyman, onun bu sözüne tebessüm ile gülerek dedi ki: "Ey Rabbim! Beni; bana ve ana-babama verdiğin nimetlere şükretmeye ve razı olacağın salih ameller işlemeye sevk et ve beni rahmetinle salih kullarının arasına kat!"

Süleyman *ʿaleyhi's-selâm* karıncaya "Bana öğüt ver! "dedi. "Ey Tanrı peygamberi! Hiç bilir misin sana niye Süleyman adını verdiler?" dedi. Süleyman "Hayır." dedi. Karınca: "Süleyman selâmet demektir. Aman selâmette ol!" dedi. Tekrar "Ey Tanrı peygamberi! Hiç bilir misin, seni neden tahtını ve askerini getiren rüzgâra bindirdi?" diye sordu. Süleyman "Hayır." dedi. Karınca: "Manası şudur ki, bu dünya nimetinin hepsi yeldir. Bundan hiçbir şey kalmaz." Öğüt veren ne insandı, ne peri idi ve ne melekti. O, karınca idi. Süleyman *ʿaleyhi's-selâm* cennete diğer peygamberlerden yarım gün sonra girecek diye söylerler. O yarım gün, beş yüz yıldır. [359]

[YİRMİ DÖRDÜNCÜ SUÂL]

Sordular: "Yeryüzünde yaşayanlardan baba bedeninden olmayan ve anne rahminden çıkmayanlar kimlerdi?

Resûl *ʿaleyhi's-selām* cevap verdi: "Tanrı *ʿazze ve celle* Âdem peygamberi, *ʿaleyhi's-selām,* **[30b]** balçıktan yarattı. Onun ne annesi vardı ve ne babası vardı. Âdem'i, *ʿaleyhi's-selām,* cennete soktu. Yüzüne bir kumaş örttü ve kulağına küpe taktı. Koluna bilezik taktı ve Âdem'i süsledi. Sonra, onun için amberden bir at yarattı. O atın adı Meymûn idi. O atın mercandan iki kanadı vardı ve başı incidendi. Âdem'e "O ata bin!" diye emir geldi. Cebrâil dizginini tuttu Mikâil sağdan ve İsrâfil soldan tuttular. Âdem o ata bindi. Melekler onu göğe çıkardılar, ortalarına aldılar, gökleri gezdiler. Tanrı'dan *'azze ve celle* 'Âdem'i cennete getirin!' diye emir geldi. Ondan sonra Âdem cennette durdu. Sağa sola baktı. Kendisine benzeyen kimseyi görmedi. Gönlü mahzun oldu. Tanrı *ʿazze ve celle* Âdem'in gönlünden geçeni bildi. Âdem'e zatının kudreti ile baktı. Âdem'in sol kaburga kemiğinden bir kemik çıkardı. Âdem'e hiç eziyet değmedi. Eğer eziyet değseydi kadın helâline hiç **60[31a]** dost olmazdı. Havva'yı ondan yarattı. Ona cennet elbiselerinden giydirdi. Ve çeşitli ziynetlerle süsledi. Başına kıymetli taşlarla bezenmiş taç koydu. Âdem'in başının yanında onu oturttu. Âdem gözünü açıp bakınca, yanında oturmuş olan Havva'yı gördü. Âdem hiç kendisine benzeyen görmemişti. Sordu: 'Sen kimsin? Kiminsin?' Havva: 'Tanrı Taʿâlâ beni senin için yaratmıştır. Kalk, geri dönme, gel!' dedi. Âdem

[359] 30a/1-30a/12 arası 19. soru olan Hz. Süleyman kıssasının devamıdır; ancak 19. sorunun bitiminin sayfa sonunda olmaması, müstensihin istinsah esnasında söz konusu kısmı o esnada atlayıp metne daha sonra eklediğini göstermektedir.

‘Hayır!’ dedi. Havva ‘Yanıma gel!’ dedi. Havva ‘Eğer gerekirse yanıma gelip dur.’ dedi. Ondan sonra Âdem geldi. Havva’ya ulaştı. Eli ile boynunu tutup kucaklamak istedi. Tanrı Ta’âlâ Âdem’e hitap etti: ‘Ey Âdem! Elini nasıl uzatırsın?’ Âdem *‘aleyhi’s-selām* ‘Ya ilâhî! O cariyen, ben kulun.’ diye cevap verdi. Tanrı ‘Ey Âdem! Mehir gerek!’ dedi. ‘Ey ilâhî! Cariye senin, kul senin, cennet, ahiret senin. Senin katına layık ne mehir vereyim?’ diye sordu. Tanrı Ta’âlâ hutbesini okudu. ‘Âdem kulumu Havva’ya verdim. Havva cariyemi Âdem kuluma verdim. Ey meleklerim, şahit olun ki Havva’nın mehiri bana her gün hamd ve övgüde bulunmak olsun.’ dedi. Meleklerin hepsi saçı serptiler. **61[31b]** Âdem *‘aleyhi’s-selām* Havva’nın yanına gelmek istedi. Havva ‘Elini geri çek!’ dedi. Âdem: ‘Ey ilâhî, mehir oldu. Cariyen Havva beni kendisinden men eder.’ dedi. Yüce Tanrı hitap etti: ‘Ey Âdem! Başlık gerek, yoksa Havva haramdır.’ dedi. Âdem: ‘İlâhî! Ne vereyim?’ dedi. Tanrı ‘Senin çocuklarından Muhammed adlı olan gelecek. Ona günde on kez salâvat getir.’ dedi. Sordular: ‘Havva’yı niye yarattı?’ ‘Âdem onunla muhabbet etsin, O, Âdem ile muhabbet etsin diye.’ dedi. Onun için kadın genç ise güzel olur. Yaşlı ise çirkin olur. Erkek ne kadar yaşlansa da nurlu olur. Onun üzerinden vakit geçse, yani bir miktar yatsa kokar. Âdem *‘aleyhi’s-selâm* balçıktandı. Ne kadar vakit geçse balçığa bir şey olmaz. Ayrıca Tanrı Âdem’i dünyada yarattı, Havva’yı cennette yarattı. Erkeğin aslı dünyadandır, kadının aslı cennettendir. Bunun için zahmet çekmek erkeğin nasibidir ve rahat içinde dinlenmek kadınların nasibidir. Bu beş kişiden biri Âdem’dir, ikincisi Havva’dır.

Üçüncü Salih’in devesidir. Tanrı *‘azze ve celle* **62[32a]** onu taştan yaratmıştır. Ne baba bedeninden oldu ve ne de ana rahminden çıktı. Sâlih’in *aleyhi’s-selâm* kendi kavmine öğüt verdiği zamandı. O, bunları puta tapmaktan geri döndürürdü ve Tanrı’ya inanmaya çağırırdı. Dediler: ‘Bize, senin peygamberliğine delil olarak ayet getir ki senin peygamber olduğunu bilelim.’ Salih ‘Ne göstereyim istersiniz?’ diye sordu. O gün, bayram günüydü. Bunlar kadın erkek hep birlikte yaylaya çıkmışlardı. O putlarını da kendileri ile yaylaya çıkarmışlardı. Altın ve ipekle bezemişlerdi. Bunların önünde bir dağ vardı. ‘Eğer peygamber isen dua et, dağdan kızıl tüylü, kara gözlü, memeleri sarkan bir kızıl deve çıksın. Bunun gibi bir deve eğer çıkarsa şiddetli bir ceza görelim ki dünyaya ibret olsun.’ dediler. Salih ‘Eğer size böyle bir alâmet getirsem bu putlardan vazgeçer misiniz? Tanrı’ya iman eder misiniz ve benim

peygamberliğime inanır mısınız?' **63[32b]** Şöyle söz verdiler: 'Bu şekilde bizim istediğimiz şeyi getirirsen hepimiz iman edeceğiz ve sana inanacağız.' Salih *'aleyhi's-selâm* iki rekat namaz kıldı ve dua etti. Daha o saat içinde taş inlemeye başladı. Hamile kadın çocuk doğururken nasıl inlerse, öyle inlemeye başladı. Ondan sonra bir saat oldu. O taş sarsılmaya başladı ve yarıldı, iki parça oldu. Kızıl tüylü, kara gözlü, emzikli bir deve çıktı. Baştan sona yüz yirmi arşın idi. O deve geldi, halkın arasında yattı. Sonra kalktı, orada yavruladı ve yavrusuna süt verdi, doyurdu. Ondan sonra tekrar yerine girdi. Üçüncü, bu, Salih peygamberin devesidir ki ne baba bedenindendi ve ne ana rahmindendi.

Dördüncü, İbrahim peygamber'in *'aleyhi's-selâm* koçu idi. Şöyle ki, Tanrı *'azze ve celle* İbrahim'e emrettiği için oğlu İsmail'i kendi yanına alıp dağa çıktı. Orada oturdular. Üzüntü ile oğluna 'Ey oğul! Bana rüyamda seni kurban edeceğimi gösterdiler.' dedi. Oğlu 'Ey baba! Nasıl ki Tanrı buyruğuna inanıyorsan, öyle de Tanrı *'azze ve celle* her ne emretti ise yap!' **64[33a]** Ondan sonra, İbrahim *'aleyhi's-selâm* oğlunu koyun boğazlar gibi bağladı. O zaman oğlu 'Ey baba! Bu iple benim elimi ayağımı sıkıca bağla. Bıçak bana değdiğinde kımıldamam mümkün olmasın. Ondan sonra Tanrı'ya asi olurum. Ve benim elbisemi benden uzak tut. Benim için kolay olsun. Bunun için ölüm acı şeydir. Eve geri döndüğün zaman anneme benden selâm söyle. Benim bu kana bulaşmış gömleğimi onun yanına bırak. Ne vakit benim üzüntüm onun gönlüne düşerse bu gömlekle ağlar.' İbrahim *'aleyhi's-selâm* kendi yüzünü oğlunun yüzüne yasladı, ağladı. Öyle ki bunların gözyaşı yere damladı. Ondan sonra oğluna veda etti ve onun boğazına bıçağı vurdu. Ne kadar gayret etti ise bıçak ona kâr etmedi, onun derisini kesmedi. İsmail 'Ey baba! Benim yüzüme bakarsan gönlüne babalık sevgisi düşer, bıçak kesmez. Tanrı'ya asi oluruz. Benim yüzümü çevir ki yüzümü görmeyesin. Tanrı **[33b]** buyruğunu yerine getiresin.' dedi. İbrahim *'aleyhi's-selâm* oğlunu yüz üstü çevirdi. Bıçağı ensesine vurdu, çekti. Bıçak İbrahim'in elinde büküldü. İbrahim'in gönlü mahzun oldu. Bıçağı bir elinden diğer eline aldı. İsmail'in ensesine vurdu. Bıçağın ucu ile batırdı, bıçak mum gibi olup tekrar sapına girdi. İbrahim arkasından bir tekbir işitti. Kalkıp baktı. Cebrail'in gökten bir koç indirdiğini gördü. Derisi amberden, boynuzu altından, tüyleri ibrişimdendi. Kırk yıl cennet otlaklarında otlamıştı. Cebrail *'aleyhi's-selâm* getirirken tekbir getirerek '*Allâhu ekber allâhu ekber lā ilâhe illa'llahu va'llâhu*

ekber allâhu ekber ve li'llâhi'l hamd.' diyordu. Cebrail 'Ey İbrahim! Yüce Allah oğluna bu koçu feda etti. Bu koçu boğazla!' dedi. Nitekim buyurur: [360] وَفَدَيْنَاهُ بِذِبْحٍ عَظِيمٍ İbrahim sevindi. Oğlunu bıraktı, o koçu boğazladı. Dördünü o koyundu ki, ne baba bedeninden idi ve ne anne rahminden idi.

Beşinci, Musâ peygamberin, *'aleyhi's-selâm,* asası idi. **66[34a]** Lânetli Firavun kibirlilik edince ferman oldu: 'Gidip Firavun'u imana çağır!' Musa peygamber *'aleyhi's-selâm* gitti, onu Tanrı'ya inanmaya davet etti. Azabıyla korkuturdu, peygamberlik mucizeleri ve delilleri gösterirdi. Firavun kendi nedimleri ile düşündü. Dediler ki: "Ey melik! Musa'nın yaptığı büyücülüktür. Sizin büyücülerinizi getirin ki ona üstün gelsinler." Nitekim buyrulur: قَالُوا اَرْجِهْ وَاَخَاهُ وَاَرْسِلْ فِي الْمَدَائِنِ حَاشِرِينَ يَأْتُوكَ بِكُلِّ سَاحِرٍ عَلِيمٍ[361] 'Lânetli Firavun'sun. Asanı yılan yapıp bana büyücülük öğrettin. Birkaç gün zaman ver, ben de büyücülerimizi toplayayım.' Çavuşlar gönderdi, yetmiş bin büyücü topladı. Yılda bir gün bunların bayramı olurdu. Bütün halk Mısır'da toplanırlardı. O gün Aşure günü idi, hem de Nevruz günü idi. Yılda bir gün lânetli Firavun dışarı çıkardı, kendisini halka gösterirdi ve ihsanlar verirdi. O zaman dedi ki 'Benim için ? **67[34b]** bir köşk inşa edin!' Ettiler, yukarı yükselttiler. Onun başında, üç yüz arşından daha yüksek bir kubbe inşa ettiler. Altın ve mücevherler ile aya benzer bir şekil yaptılar. Ne zaman güneş doğsa ve ışığı ona ulaşsa bir ağaçlık yeri mücevherler aydınlatırdı. Büyücüler: 'Musa'nın kıyafetleri nedir?' dediler. 'Bir sakı? var.' dedi. Ağabeyi Harun ile ikisi 'O eğer hak peygamber olmasa idi biz bu kadar çok büyücüye karşı duramazdık.' dediler. Bütün bu büyücülüklerini tecrübe edecek kişiler Musa'ya *'aleyhi's-selâm* dediler: 'Önce sen mi ortaya çıkarsın yoksa biz mi çıkalım?' Musa: 'İlk siz atın ne atacaksanız.' dedi. O büyücüler altmış deve yükü büyücülük ortaya koydular. Sıra ile ip attılar. İçini deriden yapmışlardı ve cıva ile doldurmuşlardı. Onu attılar. Güneş ışığı eriştiği zaman o cıva titremeye başladı. Bir ağaç yer boyunca her yer yılan oldu. Başlarını kaldırıp birbirleriyle savaşa başladılar. Ejderha olup ses çıkarmaya başladılar. Halkın gözüne o şekilde görünüyordu. **68[35a]** Yeryüzü tamamen titriyordu. Bütün halk

[360] Saffat sûresi 37/107: "Biz, (İbrahim'e) büyük bir kurbanlık vererek onu (İsmail'i) kurtardık."
[361] Araf sûresi 7/111-112. "Onlar şöyle dediler: 'Mûsâ'yı ve kardeşini (bir süre) beklet (haklarında bir işlem yapma) ve şehirlere toplayıcılar yolla. Bütün usta sihirbazları (toplayıp) sana getirsinler.' "

şaşırdı. Tanrı *'azze* ve *celle* Musa'ya vahyetti: 'Ey Musa! Asanı at!' Musa asasını attı. Hemen o anda yılan oldu. Ejderha başını kaldırınca kuyruğunu yukarı kaldırdı. Dört ? orada belirdi. Yer titriyordu. Ağzını açtı, her bir dişi süngü gibiydi. İki gözü tamamen kızıl ateş gibiydi. Hışımla öterdi. Başını havaya kaldırıp, kuyruğunu yere vurup açarak bütün büyük ağaçları koparıyordu. Dağları yutuyordu. Her bir başı deve gibiydi. Kuyruğu ile yok ediyor, taşları, ağaçları kırıyordu. Karnının içinden gürültüler geliyordu. Böylece çevresinde ne taş, ne de ağaç kaldı; hepsini yedi. Elini uzatıyordu, taşı yere vuruyordu. Tamamen kır gibi dümdüz oluyordu. Ne kadar büyük duvar olursa olsun kuyruğu ile vurup yutuyordu. Türlü türlü hiddet gösteriyordu. Ağzını açıp gözünü **69[35b]** başını sağa sola döndürüp sonra büyücüler tarafına baktı. Ağzının altından dudağının üstüne kadar seksen arşın idi. O altmış deve yükü sihri bir kerede yedi. Öyle ki onlardan hiçbir belirti, eser kalmadı. O yılanları yediği zaman insanlara saldırdı. Yüzünü Firavun'un oturduğu tarafa çevirdi. Herkes korktu. O yerde yüksek bir ses çıktı. Hepsi kendinden geçip düştüler ve tamamı kaçtı. Birbirlerinin ayakları altında öldüler. O gün yirmi beş bin kişi öldü. Firavun hezimete uğradı ve askerleri ondan yüz çevirdiler. O heybetten o gün dört yüz bina harap oldu. Büyücüler onu görünce secdeye vardılar. وَاُلْقِيَ السَّحَرَةُ سَاجِدِيْنَۚ قَالُوا اٰمَنَّا بِرَبِّ الْعَالَمِيْنَۙ (120) رَبِّ مُوسٰى وَهٰرُوْنَ (121) (122)[362] Sabah hepsi kâfirdiler, kuşluk vakti hepsi mümin oldular. Bir zaman oldu ki ova boş kaldı. Hiç kimse almadı. Musa *'aleyhi's-selâm* ve Harun kaldılar. O yılan o ovada duruyordu, başını havaya kaldırıp Musa'nın **70[36a]** önüne geldi. Musa'nın önüne arkasına geçiyordu. Ona yalanır idi. Şehir içine girdi ve onu da soktu. Ne zaman İsrailoğulları arasına varınca elini uzattı, o yılanın boynunu tuttu. Tanrı *'azze ve celle* kudreti ile Musa'nın elinde önceki asa oldu. Bu beş kişi ne baba bedeninden oldu ve anne rahminden çıktı."

[YİRMİ BEŞİNCİ SUÂL]

"Horozun ötmesi nedir?" diye sordular. Resûl *'aleyhi's-selâm* cevap verdi: "Horoz ötüşü ..? Yani Tanrı'yı anın, ey gafiller!" "At kişnemesi nedir?" "At kişnemesi "Ey Tanrı, müminlere yardım et! Kâfirleri helâk et!" demektir. Soru: "Kumru ötüşü nedir?" Cevap: "Kumru ötüşü "Tanrı'nın lâneti Muhammed

[362] Araf sûresi 7/120-122: "Sihirbazlar ise secdeye kapandılar. 'Âlemlerin Rabbine iman ettik.' dediler. 'Mûsâ ve Hârûn'un Rabbine.' "

ümmetinin düşmanlarına olsun!" **71[36b]** Soru: "Tavus ötüşü nedir?" Cevap: "Tavus ötüşü 'Burada ne işlersen orada şüphesiz onu bulacaksın." demektir. Soru: "İbibik ötüşü nedir?" Cevap: "Keşke Tanrı *'azze ve celle* insanları yaratmasa idi." demektir. Soru: "Çavuşkuşunun dediği nedir?" Cevap: "Çavuşkuşu iyilik söyler: 'Kim merhamet ederse ona merhamet etsinler." Soru: "Güvercin ötüşü nedir?" Cevap: "Güvercin ötüşü ..? Soru: "Tavuğun ötüşü nedir?" Cevap: "Bütün canlılar ölecektir." Soru: "Üveyik ötüşü nedir?" Cevap: "Üveyik 'Kim Müslümanlara merhamet etmezse ona merhamet edilmez." der. Soru: "Doğan ötüşü nedir?" Cevap: "Doğanın ötüşü "*subḥāne rabbiye'l-ʿālā ve bi ḥamdihī*"[363] dir. "Keklik ötüşü nedir?" Cevap: "Keklik [364]اَلرَّحْمٰنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوٰى der." Soru: "Akbaba **72[37a]** ötüşü nedir?"

<Cevap> " Akbaba ötüşü 'Ey insanoğlu, ne kadar yaşarsan yaşa, sonunda öleceksin.'" demektir. Soru: "Bülbül ötüşü nedir?" Cevap: "Bülbül ötüşü '*Subḥāne'l-ḫālıḳu'l bārī subḥanallāhi ed-dāimü'l-ḳadīmi*'"[365]

[YİRMİ ALTINCI SUAL]

"Dünyadaki ilk yapı neydi?" diye sordular. Resûl *'aleyhi's-selâm* cevap verdi: "Şöyle oldu: Dünyadaki ilk yapı Beytü'l Maʿmur idi. Tanrı Âdem peygamberi cennetten hakirlikle çıkardı, bu dünyaya geldiğinde Serendil Dağı başında oturdu. Cennetten ayrılma üzüntüsünden dolayı ağlıyordu. Ağladığı zaman öyle ağlardı ki taşlar onunla beraber ağlardı. Tanrı '*azze ve celle* Âdem'in üzüntüsünü azaltmayı diledi ve buyurdu; cennetten bir parça kızıl yakuttan bir ev getirdiler. Bugün Kâbe'nin durduğu yere bıraktılar. O evin yeşil zebercetten iki kapısı vardı. Biri doğu tarafında, biri batı tarafında idi. **73[37b]** Şimdi Kâbe'nin köşesinde duran kara taş cennet zerrelerinden bir zerreydi. Melekler onu götürdüler, onun köşesinde mescid inşa ettiler. O evin çevresinde melekler saf tuttular. O evi bekliyorlardı. Eskiden o evin durduğu yer şimdi Kâbe'dir. Önceden namaz kıldıkları o yer şimdi Mescid'dir. Önceden meleklerin mekânı olan yer, şimdi Harem'dir. Tanrı *'azze ve celle* Âdem'e buyurdu, oraya gelirdi, o evi ziyaret ederdi. Cebrail ona haccetmeyi öğretti. Yılda bir

[363] "Yüce olan Rabbimi tenzih ve hamd ederim."
[364] Taha, 20/5: "Rahman, Arş'a kurulmuştur."
[365] "Yoktan var eden, en güzel şekilde yaratan Allah'ı tesbih ederim. Daim ve kadim olan Allah'ı tesbih ederim."

kez gelirdi, haccederdi ve o evi ziyaret ederdi. O ev şimdi dördüncü kat göktedir. Kâbe yanındaki melekler onu tavaf ve ziyaret ederler. Bir kez gelen melek bir kez ziyaret eder. O meleğe kıyamete kadar başka nöbet gelmez. Her gün yetmiş bin melek ziyaret eder. Ta kıyamete kadar onlara başka nöbet gelmez.

[YİRMİ YEDİNCİ SUAL]

"Dünyadakilerin hepsinden yüksek olan saray hangisidir?" diye sordular. Resûl *'aleyhi's-selâm* cevap verdi: "Dünyadakilerin hepsinden yüksek **74[38a]** olan saray, Firavun'un sarayı idi. Lanetli Firavun *'aleyhi'l-la'ne,* o melun, kendi veziri Hâmân'a şöyle dedi: 'Benim için öyle bir saray inşa et ki hiç kimse onun gibi yüksek ve sağlam kale görmüş olmasın. Yine ben o bina ile göğe yükseleyim, Musa'nın yalan söylediğini düşünüyorum. 'Hemen Hâmân illere haberciler gönderdi. Ne kadar usta varsa geldi. Pişmiş kerpiç yaptırdı. Kerpicin aslı oradan kalmıştır. Öyle rivayet ederler ki elli bin işçi orada çalıştı. Orayı elli arşın aşağı indirdi. Oradan yukarıya doğru minare gibi inşa etmeye başladılar. Bu kadar kişi orada yedi yıl çalıştılar. Onu öyle yukarı çıkardılar ki Tanrı *'azze ve celle* yeri göğü yarattığı günden beri hiç kimse onun gibi yüksek başka bina yapmamıştı. Güneşin doğduğunu kimse anlamazdı, çünkü onun gölgesi yere ulaşırdı. Onun merdivenini öyle yapmışlardı ki lanetli Firavun **[38b]** at ile onun başına çıkardı. Musa *'aleyhi's-selâm* onu görünce cesaret edip Tanrı'ya sızlandı. Tanrı *tebârek ve ta'âlâ* Musa'ya vahyetti: "Ya Musa! O bu kadar yılda yapacağını yapsın. Ben bir saat içinde onu yok ederim." Bitince Tanrı'dan, *'azze ve celle,* Cebrail'e emrolundu. Bir kanadı ile vurdu, o minare üç parça oldu. Bir parçası denize düştü. Bir parçası Hindistan'a düştü. Bir parçası batı sınırına düştü. Bütün yaptıklarını ateş gelip yaktı. Bu helak oluş, cuma günü, güneşin doğduğu vakitte idi.

[YİRMİ SEKİZİNCİ SUAL]

"İnsanoğlunun yediği, ne dünyadan ne cennetten olan o yemek neydi?" diye sordular. Resûl *'aleyhi's-selâm* cevap verdi: " O yemek İsa peygamberin, *'aleyhi's-selâm,* sofrasıydı. Tanrı '*azze ve celle* gökten indirmişti. Şöyle olmuştu: İsa *'aleyhi's-selâm* kendi kavmine 'Otuz **[39a]** gün oruç tutun. Her ne isterseniz Tanrı '*azze ve celle* size verecek.' buyurdu. Bu sebeple otuz gün oruç tuttular. Dediler ki: "Ya İsa!

Eğer bu otuz gün bir şey yapsaydık Tanrı bize müjde verirdi. Şimdi gökten bizim için bezenmiş bir sofra indirsin." *Kavluhu ta'āla:*

هَلْ يَسْتَطِيعُ رَبُّكَ اَنْ يُنَزِّلَ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاۤءِ قَالَ اتَّقُوا اللّٰهَ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِين [366] İsa *'aleyhi's-selâm* şöyle dedi: 'Eğer mümin iseniz Tanrı'dan korkun!' Kavluhu ta'āla [367] قَالُوا نُرِيدُ اَنْ نَأْكُلَ مِنْهَا وَتَطْمَئِنَّ قُلُوبُنَا وَنَعْلَمَ اَنْ قَدْ صَدَقْتَنَا وَنَكُونَ عَلَيْهَا مِنَ الشَّاهِدِينَ. Dediler ki: 'Biz istiyoruz ki öğrenelim ve gönlümüz mutmain olsun ve var olup olmadığını bilelim. Böylece senin peygamberliğine inanacağız.' İsa *'aleyhi's-selâm* ayağa kalktı, bir hayli dolaştı. Abdest aldı, mihraba geldi, Tanrı'ya *'azze ve celle* dua ve selam etti, yalvardı ve ağlayıp inledi. İki elini yukarı kaldırdı. Şöyle dedi: اَللّٰهُمَّ رَبَّنَا اَنْزِلْ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاۤءِ تَكُونُ لَنَا عِيدًا لِاَوَّلِنَا وَاٰخِرِنَا وَاٰيَةً مِنْكَ وَارْزُقْنَا وَاَنْتَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ [368] Tanrı *'azze ve celle* İsa'ya vahyetti. Şöyle buyurdu: 'Ya İsa! Şüphesiz ben bu sofrayı **77[39b]** indiririm. Bunları görürler ve o yemeklerden yerler. Ondan sonra sana inanmazlar ve Beni yalanlarlar. Bana asi olurlar. Bu yüzden onlara dünyada hiçkimseye etmediğim bela ve azabı ederim.' Allah'ın sözü: قَالَ اللّٰهُ اِنِّي مُنَزِّلُهَا عَلَيْكُمْ فَمَنْ يَكْفُرْ بَعْدُ مِنْكُمْ فَاِنِّي اُعَذِّبُهُ عَذَابًا لَا اُعَذِّبُهُ اَحَدًا مِنَ الْعَالَمِينَ [369] Hepsi bu şarta razı olmuşlardı. İki bulut arasından tīresi?[370] çekilmiş ve üzerine bir tülbent örtülmüş olarak bir sofra geldi. Korkuyla hepsi şaşkına döndüler. İsa *'aleyhi's-selâm* ağlıyordu. Elini yukarı kaldırıp şöyle dedi: '*Allahümmec'alnā raḥmeten velā tec'alnā 'aẕāben*'[371] yanlarına geldi, İsa'nın *'aleyhi's-selâm* önüne kondu. Hepsi gördüler ki içinde beş çörek verilmiş. Başı tuzlanmış balık, kenarda bal, katık için sirke ve bir avuç hurma konulmuştur. Bir miktar zeytin de konulmuş. Şaşırıp kaldılar. Onu görünce tekrar şöyle dediler: 'Ey Tanrı'nın peygamberi! Bu yemek cennetten midir?' İsa şöyle dedi: 'Yazık size, bu yemeğin nereden olduğunu anlayamadınız mı? Şimdi **78[40a]** nasıl bu kadar küstahlık yapabiliyorsunuz ve Tanrı'dan nasıl korkmuyorsunuz? Bu yemek ne dünyadandır ne de cennettendir.

---

[366] Mâide sûresi 5/112. Ayetin tamamının meali: "Hani havariler de, 'Ey Meryem oğlu İsa! Rabbin bize gökten bir sofra indirebilir mi?' demişlerdi. İsa da, 'Eğer mü'minler iseniz Allah'a karşı gelmekten sakının' demişti."

[367] Mâide sûresi 5/113: "Onlar, 'İstiyoruz ki ondan yiyelim, kalplerimiz yatışsın. Senin bize doğru söylediğini bilelim ve ona, (gözü ile) görmüş şahitlerden olalım.' demişlerdi."

[368] Mâide sûresi 5/114. Ayetin tamamının meali: "Meryem oğlu İsa, 'Ey Allahım! Ey Rabbimiz! Bize gökten bir sofra indir ki; önce gelenlerimize (zamanımızdaki dindaşlarımıza) ve sonradan geleceklerimize bir bayram ve senden (gelen) bir mucize olsun. Bizi rızıklandır. Sen rızıklandıranların en hayırlısısın' dedi."

[369] Mâide sûresi 5/115: "Allah da, 'Ben onu size indireceğim. Ama ondan sonra sizden her kim inkâr ederse artık ben ona kâinatta hiçbir kimseye etmeyeceğim azabı ederim' demişti."

[370] Kelime sözlüklerde bulunamamıştır. "Tirki" (sofra) kelimesi ile ilişkisi olabilir.

[371] "Allah'ım! Bu rüzgârları hakkımızda rahmet kıl, azâb kılma."

Tanrı ‘*azze ve celle* kendi kudreti ile yarattı.’ Sonra bunlardan birisi bağırarak şöyle dedi: ‘Ey Tanrı’nın peygamberi! Gönlümüzün daha fazla mutmain olması için daha mucize gerek.’ Sonra İsa şöyle dedi: ‘Ey balık, diril!’ Balık dirildi. Gözünü açtı ve yürüdü. Hepsi korktular. Sonra İsa: ‘Ne olduğunu anladınız mı? Görünce takatiniz kalmadı. Hala nasıl hürmetsiz olursunuz ve edebe uymazsınız?’ dedi. Ardından şöyle buyurdu: ‘Ey balık! Kendi haline geri dön!’ O anda önceki gibi oldu ve yağı akmaya başladı. Dediler ki: ‘Ey Tanrı’nın peygamberi! Bizden hiç kimse ona elini uzatmaz. İlk sen bir lokma ye ki biz emin olalım, öyle inanalım.’ İsa: ‘*Ne’ûzu billâh*! Ben ondan yemem ve buna ihtiyacım yok. Onu kim istedi ise o yesin.’ dedi. Hiç kimse yanaşmayınca İsa yoksulları ve körleri çağırdı, geldiler. Halkın çoğu toplandı. İsa: ‘Kendi Tanrınızın nimetini kendi peygamberiniz konukluğuyla yiyin **[40b]** ve Tanrı’ya şükredin!’ dedi. Hepsi gelip oturup yediler. Bin üç yüz kişi ondan toplayıp yediler, o sofraya baktılar ki ekmekten, balıktan bir zerre bile eksilmedi. Gökten nasıl indiyse önceki gibi durur. Hasta yiyince iyileşti. Kör yiyince gözleri açıldı. Sonra o sofra yerden kalktı, havaya çıktı. Bütün halk bakakalmıştı. Göğe ulaştı, görünmez oldu. Ertesi gün de bir önceki gün gibiydi. Zenginler, yoksullar gördüler ki bunlara hiç zarar gelmedi. Bütün büyükler küçükler, gençler yaşlılar geldiler, gördüler. Sonra İsa onu görünce bunların arasında tevbe etti. Kırk gün sırayla O sofra kırk gün inip kalktı. Kırk gün bitince Tanrı ‘*azze ve celle* İsa’ya ‘Ben bu sofrayı yoksullar için indirdim, zenginler için indirmedim. Bu zenginleri ondan men et!’ diye vahyetti. Dediler ki: ‘Bu cadıdır, göz bağlayıcıdır.’ İsa ‘Ey dönekler! Tanrı’nın ‘*azze ve celle* hışmı size geldi.’ dedi. İsa’ya buyurdu, vahyetmişti **80[41a]** ve önceden kararlaştırmıştı: ‘Her kim bunu yese, sonra seni yalanlasa ve Bana asi olsa Ben bunlara azap edeceğim.’ İsa’ya konuşan üç yüz otuz kişi idi. Geceleyin hepsi aileleriyle yattılar, sabah domuza döndüler. Yerde bir şeyler kazıyorlardı ve pisliklerle idiler. İnsanlar o kudreti görünce halkın gönlüne korku düştü, ağlamaya başladılar. O domuz olanlar İsa’nın önüne gelirlerdi. İki dizleri üzerine çökerlerdi ve gözlerinden yaşlar dökerlerdi. İsa bunları bilir ve şöyle derdi: ‘Sen filan değil misin?’ O konuşamazdı, başı ile işaret ederdi. Böylece ‘O benim.’ derlerdi. Tanrı bunların suretini değiştirdi ve dillerine mühür vurdu. Tanrı’nın laneti bunlara erişti. Yedi gün yedi gece halk arasında kaldılar. Sekizinci gün halk kalktığınsa bunları gördü. Bunlar yerin altına girmişlerdi ve cehenneme gittiler, *neʿūẕu bi’llâhi minhā*

[YİRMİ DOKUZUNCU SUAL]

81[41b] "Denizlerin aslı neredendir?" diye sordular. Resûl '*aleyhi's-selâm* cevap verdi: "Bu denizlerin aslı hep Nuh peygamberin, *'aleyhi's-selâm*, tufanından kalmıştır. Tanrı '*azze ve celle* o kavimleri helak etmeyi diledi. Gökyüzü içinde bir deniz vardı. Ferman geldi, o denizden su indi. Şiddetle inmedi. Eğer şiddetle inseydi Müslümanlar yerden fayda görmezlerdi. Yer de yumuşadı. Kırk arşın yerde su birikti. Dağın tepesinde kırk arşın, çukur yerde de kırk arşın idi. Dünya yüzünde her ne varsa, kırk gün dolunca yere 'Suyunu al!' diye emrolundu. Göğe de emrolundu: 'Ey gök! Suyunu kaldır!' Yerden çıkan su yere girdi, gökten inen su da havaya çıktı. Birbirine kalan suyu deniz yapıp akıtmaya başladı. Kıyamete kadar akar. Kıyamet günü gelince şöyle olur ..?[372] Bütün denizler birbirine karışır: Öyle ki tek bir deniz olur. Dağdan dağa erişinceye kadar su olur. Sonra Cebrail'e *aleyhi's-selâm* emrolunur, **82[42a]** dünyaya gelir. Kanatlarından bir kanadı serer. Dünya içinde ne kadar su varsa, denizler, ırmaklar, gökler, yerler, hepsini kanadı ile alır. Öyle ki dünyada bir damla su bile kalmaz. Sonra kalkar, yedinci kat göğe varır. 'Ey Allah'ım! Bunu ne yapayım?' diye sorar. Sonra ferman gelir: 'Götür, o yeri taşıyan sığırın boğazına koy. Yer, onun üzerindendir.' Ardından Cebrail gelir. O sığır ağzını açar. Cebrail o suyu onun ağzına bırakır. Aynı susamış kimse gibi, onu yutar. Onun boğazından aşağı varır, o su boğazına kadar o su görünür. Müminin günahı ne kadar çok olsa da sonunda bu denizlerden büyük olmaz. Tanrı *'azze ve celle* o kadar kudretlidir ki bütün âlem denizlerini bir canavar yutar. Onun karnı içinde görünmez olur. Şüphesiz rahmet, Tanrı'nın *'azze ve celle,* sıfatıdır. Bütün müminlerin günahını bağışlamasına şaşılmaz. Hiç görünmez olur.

[OTUZUNCU SUAL]

"O hangi insandı ki **[42b]** dört defa öldürdüler, Tanrı '*azze ve celle* kendi kudretiyle diriltti?" Resûl *aleyhi's-selâm* cevap verdi: "O, Circis peygamber *aleyhi's-selâm* idi. Tavaif melikleri zamanında, Musul'da bir melik vardı. Onun adı Dâdyân idi. Kibirli, zalim, putperestti. Bir putu vardı. O putun adı Aflûn idi. O putu altın ve mücevherle bezemiş, halkına ona tapmayı emrederdi. Her kim icabet etmese

372

ona türlü türlü azaplar ederdi, sonunda onu öldürürdü. Filistin sınırından bir kişi vardı. Onun adı Circis idi. Bezirgânlık yapmak için Musul'a gelmiş idi. O padişahı meydana çıkmış, önünde halkı toplamış, o putu altın ve ipekle süslemiş, halkına 'Ona secde edin!' diye emrederken gördü. Büyük bir ateş yaktırmıştı, her kim o puta secde etse bırakırdı ve her kim secde etmese o ateşte yakardı. Circis onu öyle görünce üzüldü. Circis Müslüman, mutasaddık idi. İsa peygamber *'aleyhi's-selâm* dinindendi. Abdest aldı. Şöyle dedi: 'Ben malımı ve canımı ve bedenimi 84[43a] Tanrı'nın yolunda feda edeyim. Bu melikin huzuruna varayım ve onu, o puta tapmaktan vazgeçireyim ve Tanrı'ya iman etmeye çağırayım. Ne cefa ederse sabredeyim ki cennete kavuşayım ve Tanrı'nın rızalığını alayım.' Önce bütün malını yoksullara sadaka olarak verdi. Sonra kalktı, o padişahın huzuruna geldi. 'Ey melik! Senin Tanrı'nın kullarına bu ettiğin nedir? Sen de aciz bir kulsun ve seni yaratan, bu nimeti ve mülkleri sana veren Tanrı'n her şeye gücü yeten ve dilediğini kahredendir. Onun nimetinin hakkını bilmezsin. Onun kullarını da ona ibadetten alıkoyarsın. Bu öyle bir şeydir ki ne görür, ne işitir, ne konuşur, ne fayda getirir ve ne zarar verir. Bunun gibi bir şeye tapmışsın ve onu altın, ipekle süslemişsin, halkını ona çevirirsin. Öyle bir Tanrı'ya inanmak gerek ki O, yeri göğü yarattı ve güneşle ay orada göründü, dağ-deniz onun ilmiyle süslendi. Dağ-deniz halkını yarattı. Bütün canlılara rızık verir. Bütün dirileri öldürür ve bütün ölüleri 85[43b] diriltir. Bütün iyilere cenneti verir. Kötülere azap eder.' dedi. Melik bunu işitince öfkelendi. Emretti, onu tuttular ve azap ettiler. Yüksek bir yere astılar ve onu çıplak bıraktılar. Önce ağaç üzerine astılar ve demir taraklar getirdiler. Onun vücudunu onlarla taradılar. Öyle ki bütün eti, derisi yere döküldü, kanları akıp ayağından aşağı indi, biber tanesiyle başına koydular. O ise çığlık atıp Tanrı'yı *'azze ve celle* andı, onun birliğini zikretti. Tanrı *'azze ve celle* o ağrılardan onu emin kıldı. Böylece acı duymadı. O azaptan acı duymadığını görünce melik emretti, demir mıhlar getirdiler ve ateşte kızdırdılar. Onun damarına soktular. Tanrı *'azze ve celle* kendi kudretini göstermeyi diledi. Öylece bekledi, hiç ağrı hissetmedi. İnsanlar onu görünce halkın çoğu putlardan soğudu ve Tanrı'nın *'azze ve celle* birliğine inandı. Sonra nedimleri: 'Ey melik! İş büyüdü, bundan fitne çıkmasın, **[44a]** birisinin eline ver, bu adamı zindana atsınlar. Kimse onu görmesin, onun sözünü iştmesin hem o zindan içinde ölsün.' dediler. Emretti, onu zindana attılar. Zindancıya 'Ona azap edin! O kendiyle meşgul olsun, kimseyle konuşmasın.

Onun yanına hiç kimse gitmesin.' diye emir verdi. Buyurdu, dört mıh getirdiler. Onun elini ayağını yere mıhladılar. Ağır bir taş getirdiler. On sekiz kişi onun hemen arkasında durdular. Circis *aleyhi's-selâm*, Tanrı'ya *'azze ve celle* dua ediyordu. Gece olduğu zaman Tanrı *'azze ve celle* Cebrail'i gönderdi. Cebrail geldi, o zindana girdi. Arkasındaki taşı, el ve ayaklarındaki mıhları aldı, onu zindandan çıkardı. Tanrı'nın selamını ona getirdi. "Sana ne mutlu ki Tanrı *'azze ve celle* sana peygamberlik ihsan etti ve seni peygamberlerden kıldı. Dünya mihnetine sabret ve benim düşmanımla **[44b]** cihat et. Onu bana iman etmeye ikna et. Onu puta tapmaktan men et. Haber ulaştır ve sana kim cefa ederse sabret. Dört kez seni öldürecekler. Sen gönlünü hoş tut. Üç kere seni dirilteceğim ve dördüncüde seni cennete göndereceğim. Peygamberlerin canı ve benim hoşnutluğumla dirilteceğim.' dedi. Circis *aleyhi's-selâm* Tanrı'ya hamdetti.

Gündüz olduğu zaman melik kalktı, atına binip geldi, Circis *aleyhi's-selâm* da onun önüne çıktı. Melik: 'Sen Circis değil misin?' diye sordu. Circis 'O benim' dedi. Melik: 'Ben seni zindana göndermiştim. Kim çıkardı?' diye sordu. Circis: 'Beni zindandan yer ve göğün O'nun emrinde bulunduğu, yer ve gök halkının O'nun kulları olduğu, ne dilediyse ve ne dilerse yapacak Zat çıkardı.' dedi. Sonra melik emretti, büyük bir ağaç getirdiler. Circis'i onun arasında kıstırdılar ve başını onun arasına sıkıştırdılar. O ağaç ile aşağı sarkıttılar. Kılıçla bedenini parça parça yaptılar. Melikin yedi aslanı vardı, insan **88[45a]** yerlerdi. Kimse onların yanına varamazdı. Onun yemini bacadan aşağı atarlardı. Circis'in parçalarını o bacadan o aslanlara attılar. O aslanlar yerlerinden kalktılar. Onun önünde başlarını yere koydular ve yüzlerini yere sürdüler, kuyruklarını yere vurdular. Vardılar, köşelere astılar. Ondan hiç yemediler. Gece olduğu vakit Tanrı *'azze ve celle* o parçalara emretti, hepsi toplandılar ve canı tekrar bedenine girdi. Bir melek geldi. Tanrı'nın kudreti ile onu, o arslan evinden çıkardı, ona yemek verdi ve haber getirdi. 'Tanrı '*azze ve celle* 'Dünya mihnetine sabret, cihanın direği ve ebedi cennet senin içindir.' buyurur.

Gündüz olduğunda melik 'Circis'i öldürdüm, onun sıkıntısından kurtuldum!' diye sevinerek halkını toplayıp bayram yapmakta idi ve mutluluk içinde idi. Bu sırada baktılar, Circis'i gördüler. Nedimleri geldiler, melike haber verdiler. **[45b]** 'O er şimdi geldi ve bize düşmanlık gösterir.' dediler. İyice yaklaştığında melik: 'Sen Circis değil misin?' dedi. 'O'yum.' diye cevap verdi. 'Ben seni öldürmüştüm.' dedi.

Circis dedi ki: ‘Sen beni öldürdün, ancak Tanrı *‘azze ve celle* ta kıyamete kadar tekrar diriltti.’ Herkes hayret etti. Birbirlerine baktılar. Bir süre geçti, o hasekilerden birisi ‘Ey Circis! Senden bir iş isteyelim. Eğer senin Tanrın onu yaparsa biz inanacağız.’dedi. Circis: ‘Benim Tanrım her şeye kâdirdir, her ne dilerseniz yapacağız.’ dedi. Dediler ki: ‘Bu dört kişi, çeşitli ağaçlardan tutacağız. Sen Tanrına de ki bu ağaçları yaş kılsın ve her bir dala bu ağaçtan yaprak çıkarsın. O ağaçların yemişleri çıksın.’ Circis ‘Size zor, Tanrı’ya kolay olan şeyi istediniz.’ dedi. Sonra elini yukarı kaldırdı ve dua etti. O kürsiler bunların altında yaş oldu ve yere aşağı kök saldılar. O direklerden, dallardan yaprak çıktı ve meyveler sarktı. Her ağaç kendi meyvesinden çıkardı. **90[46a]** Bütün halk hayret etti. Bunu isteyen kişi: “Ey melik! Bu cadılardan bir cadıdır. Onu bana bırakın ki ona azap edeyim, bütün halkı ondan kurtarayım.” dedi. Melik “Ne istersen yap! Ben onun işinde aciz kaldım.” dedi. Sonra buyurdu, sığır gibi bir suret yaptılar, onun arasını neft yağı, kibrit ve zırnık ile doldurdular. Circis’i, *‘aleyhi’s-selâm*, getirdiler, o suretin içine soktular. Başını sıkıca bağladılar. Sonra o suretin altında ateşe verdiler. O suret kızdı. Kibrit ve zırnıkla tutuştu. Circis’i, *aleyhi’s-selâm*, yaktı. Tanrı *‘azze ve celle* bunlara öfkelendi. Rüzgar, yıldırım ve karanlık meydana geldi. Gök kükremeye başladı, parça parça oldu. Ateş sıçramaya başladı. Yer-gök arası tamamen karanlık oldu. Öyle ki gece mi gündüz mü belirsiz oldu. O yıldırım o şekilde oldu ki Tanrı ‘*azze ve celle* gökten Mikail’i gönderdi. **91[46b]** Circis’in içinde olduğu sureti havaya kaldırdı. Circis’i çekti, o küpü yere vurdu. Bütün kâfirler kendinden geçip düştüler. O suret sönünce Tanrı ‘azze ve celle Circis’i tekrar diriltti. O yıldırım, rüzgar ve karanlık dindi. Yeryüzü sakinleşti. Biraz vakit geçti.

Tanrı ‘*azze ve celle,* Circis’e ‘Onun huzuruna git! O lanetliye öğüt ver ve azap ile korkut!’ diye vahyetti. ‘Gördükleri için Tanrı’nın ‘*azze ve celle* gazabından oldu desinler. Onun birliğine inansınlar.’ Circis *aleyhi’s-selâm* bunları davet etti ve öğüt verdi. O nedimlerden biri: ‘Ey Circis, bizim aramızda bir iş daha kaldı. Eğer senin tanrın bir ölüyü diriltse, o ölü senin peygamberliğine ve senin Tanrının birliğine tanıklık etse, o zaman sizin doğru söylediğinize inanacağız.’ dedi. Bunun yanında bir mezarlık vardı. Circis elini yukarı kaldırdı, dua etti. Tanrı’dan diledi. Bütün halk gözünü dikip dikkatle seyrediyordu. Tanrı’nın *‘azze ve celle* kudreti ile **[47a]** o mezarlık yarıldı. Ölülerden on yedi kişi dirildi. Onların dokuzu erkekti, yedisi

kadındı, biri de çocuktu. Circis bunlara doğru baktı. Bunların arasında bir hoca gördü. Sordu: 'Ey şeyh! Adın nedir?' O cevap verdi: 'Adım Bûyil'dir.' dedi. Circis sordu: 'Sen öleli kaç yıl oldu?' O kişi: 'Ben filan zamanda öldüm.' dedi. Hesap ettiler, o kişi öleli dört yüz yıl olmuş idi. Sonra, o melikin bir nedimi vardı, akıllı ve anlayışlı idi, melik'e: 'Bu adama cadı diyorlar. Hiç cadılık ettiğini, mezardan çıkıp size söz söylediğini gördünüz mü? Bunların hiçbiri cadılık değildir. Gök Tanrısının işidir. Bu kişi münkirler gibi sana meyletmez. Ben Tanrı'nın birliğine tamamen inandım ve bütün putlardan yüz çevirdim.' Melik öfkelendi. Emretti, vezirini parça parça ettiler. Sonra yüzünü vezirleri tarafına çevirdi. Şöyle söyledi: 'Ben bu kişinin işinde aciz kaldım. Birçok işkence **93[47b]** ettim ve türlü türlü azaplar gösterdim. Tek bir şey kaldı. Ona açlıkla azap edeceğim, belki aciz kalır. Bu sözlerden vazgeçer ve bizim putlarımıza kötü söz söylemez.' 'Bu şehirde hepsinden yoksul olan evi arayın.' dedi. Aradılar, zayıf, yoksul ve garip bir kadın buldular. Hasta bir oğlu vardı. Ne gözü, ne aklı, ne eli, ne ayağı vardı. Bir parça et gibiydi. O şehir içinde o kadın kadar aciz kimse yoktu. Melik buyurdu, görevliler Circis'i o eve getirdiler, kapıda bıraktılar. "Hiç kimse onun tarafına yemek getirmesin ki o, acından ölsün." dediler. Circis *aleyhi's-selâm*, o evin köşesinde namaza durdu. Tanrı'ya, *celle celâle*, ibadet ediyordu. Gece olunca oruç açacak vakit geldi. Dedi ki: 'Ey ihtiyar kişi! Senin evinde yiyecek bir şey var mı?' İhtiyar: 'Ey civanmert! Ben zayıf, yoksul bir kadınım. Görüyorsun ki bu halde hasta bir oğlum var. Çok günler geçer, benim evimde **94[48a]** hiçbir şey olmaz.' dedi. Sonra, o evde bir sütun vardı, o ev onun üzerinde duruyordu. Circis *'aleyhi's-selâm* elini ona sürdü. Tanrı'ya *'azze ve celle* dua etti. O saat içinde o sütun aşağı doğru kök saldı, yapraklar belirdi, yeşerdi ve türlü türlü meyveler çıktı. Öyle ki onun kadar güzel ağaç yoktu. Circis *'aleyhi's-selâm* o meyveden yedi. O kadına sordu: 'Tanrı'nın ne olduğunu bilir misin ve hangi dine inanırsın?' O kadın putperest idi, onu imana davet etti. Onun o putlarının kusurlarını beyan etti. O kadın müslüman oldu. (Şöyle) dedi: 'Ey civanmert! Senin Tanrı katında öyle kudretin ve derecen var ki kuru ağaçtan meyve çıkarırsın. Bir dua et de benim oğluma akıl versin.' Circis *'aleyhi's-selâm* o gözsüzün yanına vardı, onun gözlerini sıvadı, gözü görür oldu. O yaşlı kadın ağlamaya başladı. 'Eline ayağına da dua et, sağlıklı olsun!' Circis **95[48b]** 'Onun vadesi daha gelmedi, o büyük bir iştir.' dedi. Circis *'aleyhi's-selâm* uzun süre o yaşlı kadının evinde kaldı.

Bir zaman o lanetli oturuyordu. O ağacı gördü, yeşermiş, meyvesi çıkmış. Sordu: 'Bu ne ağacıdır, benim bu yerde daha önce ağaç gördüğüm yoktu?' Dediler: 'Ey melik! O cadıyı bu eve atmıştın. Bu ağacı o bitirdi.' O lanetli: 'O ağacı kesin! O evi yakın!' diye emretti. Bunlar o ağacı kesmeye davrandıkları zaman ağaç eskisi gibi kuru oldu. Melik 'Circis'i yerde sürüyerek getirin!' diye emretti. Getirdiler, el ve ayaklarını demir mıhlar ile mıhladılar. Bir ağırlık ve kılıçlar getirdiler. Ona bağladılar. Sonra öküzler koştular. Circis'i yerde öyle sürüklediler ki bütün vücudunu o kılıçlar ile parça parça ettiler. Sonra ateşe atıp yaktılar, kül ettiler. Sonra bazı görevlilere emir verdiler: 'Deniz kıyısına götürün, 96[49a] savurun ki görünmesin. Biz onun sıkıntısından kurtulalım'. Görevliler deniz kıyısına götürdüler. Melikin emrettiği gibi rüzgarla savurdular. Rüzgar onu dağıtınca bir nida geldi: 'Ey rüzgar! Yer ve göğün meliki o külü tekrar topla. Biz onu tekrar diri kılacağız', diye buyurur. O vakit rüzgar tekrar o külü topladı. Zerre zerre toplandı. O görevliler durup bakakalmışlar idi. Bir vakit geldi, toplanmış kül titremeye başladı. Circis *'aleyhi's-selâm* dirildi, oturdu, o topraktan silkindi. Tanrı'ya *'azze ve celle* hamd ve senada bulundu. Bunlar geri döndüler, Circis *'aleyhi's-selâm* bunların arkasından gitti, melikin huzuruna geldiler ve melik baktı, Circis'i görüp hayret etti. "Nasıl yaptınız, ölmüş, yanmış, kül olmuş olarak size teslim ettim, siz yine diri olarak getirdiniz." dedi. Bunlar her ne gördülerse anlattılar. Sonra melik 'Ey Circis! Biz 97[49b] inandık ki siz doğru söylüyorsunuz ve senin Tanrı'n her şeye kadirdir, putlar acizdir. Hiçbir iş yapamazlar. Ben sana inanıyorum, ancak inanmayan kişiler beni alaya alırlar. Derler ki bir adamı mağlup edemedi. Bana meydan okurlar. Şimdi benimle bir iş yap, benim için bu bile iyidir. Sen bir kere benim putlarıma secde et ki boş sözler kesilsin. Sonra ben senin Tanrı'na inanacağım, senin dinine gireceğim, bu puta tapmaktan vazgeçeceğim ve bu putları atacağım." dedi. Circis *'aleyhi's-selâm* Tanrı'nın *'azze ve celle* kudretini ve kendi mucizelerini göstermek istedi. "Tamam, öyle yapacağım." dedi. Melik, mutlu oldu, Circis'in yüzünü gözünü öptü. "Bu gün benim evimde ol. İnsanlar ikimizin arasında barış olduğunu bilsin. Yarın ikimiz puthaneye girelim. Sen bir kere o benim putlarıma secde edeceksin. Ondan sonra her ne dilersen öyle yapacağım." dedi. Circis *'aleyhi's-selâm* melik ile 98[50a] gitti, O gece onda kaldı. Gece olunca Circis namaza durdu. Yüksek sesle Zebur okuyordu. O melikin akıllı bir karısı vardı. Geldi, onun arkasında namaza durdu. Circis *'aleyhi's-selâm* namazı

bitirince onu imana davet etti. O da kabul etti, iman etti. Ertesi gün olunca "Circis melikin dinine girdi, bu gün Evlun adlı puta secde edecek" diye haber yayıldı. Hepsi mutlu oldular. Müslümanlar kaygılandılar ve bütün halk yüzünü puthane tarafına çevirdi, hazır olarak beklediler. Melik ve Circis puthaneye vardılar. Yetmiş put vardı. Hepsi inci ile süslenmiş idi. Her biri birer altın taht üzerine oturtulmuştu. Circis arkasına baktı. Hasta oğlunu sırtında taşıyan yaşlı kadını gördü. Circis o oğlana adı ile seslendi. O anda dili açıldı, ses verdi. 'Buradayım ey Allah'ın nebisi!' dedi. Circis 'Aşağı in!' dedi. 99[50b] Annesinin sırtından aşağı indi, yürüye yürüye tekrar Circis'in önüne geldi. Circis : 'Git o putlara de ki Tanrı peygamberi, benim önüme gelsinler diye sizi çağırır.' dedi. Oğlan gitti, Circis'in sözünü putlara söyledi. O putlar yavaş yavaş Circis'in önüne geldiler. Circis *'aleyhi's-selâm* ayağı ile bunları tekmeledi. O putlar tahtlarıyla birlikte yere düştüler. Öyle ki bunlardan hiç eser kalmadı. Melik onu görünce 'Ey Circis! Beni aldattın!' dedi. Circis 'Senin, bunların tanrı olmadığını anlaman için böyle yaptım. Onlar hiçbir şey yapamazlar.' dedi. Yere, aşağı indikleri zaman İblis *'aleyhi'l-la'ne* bunların arasından çıkıp geldi. Circis *'aleyhi's-selâm* elini uzattı. İblis'i tuttu. 'Ey mel'un! Senin bu yaptığın nedir? Kendi kendini helak ettin, cehenneme layık kıldın. Tanrı'nın kullarını da helak ediyorsun, cehenneme gönderiyorsun.' dedi. İblis 'Ey Circis! Sen bilmez 100[51a] misin ki bir insanı yoldan çıkarmam benim için iyidir. Bu dünya kızıl altınla dolu dedi. Meleklere secdeyi emretti, Adem'e secde ettiler. Ben etmedim, asilik ettim. İnsan sebebiyle lanetlendim. Bu yüzden insanı yoldan çıkarırım, helak ederim.' dedi. Circis onu elinden bırakıp gitti. Circis *'aleyhi's-selâm* o melik'e öğüt veriyordu. Melikin karısı geldi. İmanını beyan etti. Melik'e 'Bu kadar ibret görmedin mi, sana göstermediği ne delil kaldı? Dua edin yoksa hepiniz yerin altına gireceksiniz.' dedi. Melik kızdı, 'Bu cadı ile bir gece geçirince aldandın. Ona tâbi oldun. Şimdi geldin, beni kandırıyorsun. Şimdi kim seni benim gazabımdan ve eziyetimden kurtaracak?' dedi. Sonra emretti, Circis'in ilk bağlandığı ağacı diktiler, o kadını ona astılar. Çıplak bıraktılar. 101[51b] O demir tarakları getirdiler. Kuvvetle onun elini derisini aşağı indirdiler. O kadın yüzünü Circis'e doğru çevirdi. 'Dua et, Tanrı *'azze ve celle* bu azabı bana kolaylaştırsın, ben zayıfım, sabredemem.' dedi. Circis 'Göğe bak!' dedi. O kadın yüzünü gökyüzüne doğru çevirdi. Circis *'aleyhi's-selâm* 'Ne görüyorsun?' diye sordu. 'Havada melekler görüyorum, taçlar, elbiseler tutuyorlar ve benim

canıma giydiriyorlar. Tanrı'nın hoşnutluğunu bana müjdeliyorlar.' dedi. Circis *'aleyhi's-selâm* elini duaya kaldırdı. Şöyle dedi: 'Ey Allah'ım! Beni bunlara bu kadar duçar ettin. Bana keramet, sabır verdin. Ya Rab! Beni şehitlerle, şehitler derecesinde dirilt! Ey Allah'ım! Bana bugün Senin vade kıldığın günündür. Beni dünya belasından senin rahmetin ile kurtar! Ey Allah'ım! Senin hışmın ve azabın senin ibadetinden kaçan bu kibirlilere ve asilere ulaşmadan benim canımı alma ve beni dünyadan çıkarma! 102[52a] Ya Rab! Benim gönlümü hoş et! Bana zulmettiler. Sen zalimleri feryad ettir. Ya Rab! Bu günden kıyamete kadar her kim kaygı ve mihnet içindeyse ve benim adımı andıysa ya da anarsa bunları feryad ettirme! Circis *'aleyhi's-selâm* duasını bitirince o şehrin etrafına kar yağar gibi ateş yağmaya başladı. Onu görünce hepsi kılıç çektiler. Yüzlerini Circis tarafına çevirdiler. Onlar Circis'e inanmışların hepsini Circis ile birlikte parça parça ettiler. Âlimler derler ki o gün otuz bin kişiyi kılıçla öldürdüler ve kendileri de öldüler. Ateşte yandılar. Ondan sonra o şehirde hiç kimse kalmadı ve hepsi toprak oldu. Sonra bunun üzerinden çok zaman geçti. O şehirden siyah duman ve kötü koku çıkıyordu. Onun kokusu kime ulaşsa hepsi hasta olurlardı, *neʿūẕū bi'llâhi minhā.*

[OTUZ BİRİNCİ SUAL]

103[52b] "Annesi karnında konuşan çocuk kimdi?" diye sordular. Resûl *'aleyhi's-selâm* cevap verdi: "Annesi karnında konuşan iki çocuktu. Biri İsa *'aleyhi's-selâm* idi. Annesi doğurmadan önce onun karnında konuştu. Mücahide şöyle rivayet eder: Meryem 'İsa'ya hamile kaldığım zaman nerde yalnız kalsam karnımın içinde konuşurdu, ben cevap verirdim; ben konuşurdum, o cevap verirdi. Bir şeyle meşgul olursam karnımın içinde tesbih ederdi. Öyle ki onun tesbihini işitirdim.' derdi. Annesi karnında konuşan diğer biri de Cüreyc oğlu idi."

[OTUZ İKİNCİ SUAL]

"Musa peygamberin asası ne ağacı idi? Onun aslı nedendi ve sıfatı nasıldı? Onun üzerinde ne yazılı idi?" diye sordular. Resûl *'aleyhi's-selâm* cevap verdi: "Musa'nın asası gül ağacı idi. Onun aslı cennettendi. Âdem peygamber *aleyhi's-selâm*, cennetten inerken 104[53a] bir asa, bir yüzük, beş incir yaprağı alıp indi.

ḳavluhū taʿālâ [373] وَطَفِقَا يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا مِنْ وَرَقِ الْجَنَّةِ . Âdem *aleyhi's-selâm* dünyaya gelince o yapraklardan birini geyik yedi. Onun göbeğinde misk oldu. Birini su aygırı yedi. Ondan amber olur. Birini bal arısı yedi. Ondan bal olur. Birini ipek böceği yedi. Ondan ipek olur. Bir yaprak kaldı, rüzgâr onu parça parça etti. Hindistan ülkesine yaydı. Türlü türlü ağaçlar, meyveler, çiçekler çıktı. Güzel kokulu nesneler ortaya çıktı. Hepsinin aslı cennettendir. O asa, yaşadığı müddetçe Âdem'indi. O, gül ağacı idi. O asa iki dallıydı ve üzerinde Arap dili ile üç ibare yazılmıştı. İlk ibare şöyle yazılıydı: '*El mülkü li'llâh*'[374] İkinci ibare: "*Elʿaẓametu li'llâh*" [375], üçüncü ibare '*Muḥammed Resūlu'llâh*'.[376] idi. Âdem *aleyhi's-selâm* dünyadan çıktığı zaman o asa onun çocuklarına miras kaldı. Ondan sonra bu asa Şuayb peygambere, *aleyhi's-selâm* ulaştı. Musa *aleyhi's-selâm* Mısır'dan, Firavun'dan kaçtığı **105[53b]** ve Medine'ye vardığı zaman Şit *aleyhi's-selâm* onu yolda tuttu. Koyunlarını ona emanet etti. O asayı ona verdi ve ona vasiyet etti: 'Koyunları güttüğün zaman filan yere vardığında sağ taraftan götürme. O yer otlaktır, ancak orada bir ejderha vardır, ne insanı bırakır, ne koyunu bırakır.' Musa *aleyhi's-selâm* o yere varınca çok uğraştı, koyunlarını toplayamadı. Koyunları sağa sola yayıldı. O ova ot dolu idi. Bir vakit geldi, Musa'ya uyku bastırdı, yattı. O ejderha çıktı, koyunlara kastetti. Musa yatıyordu. O asa ejderha oldu. Onun karşısına çıktı. O ejderha ile çarpıştı. O ejderhayı öldürdü. Geri geldi, kana bulanıp Musa'nın yanında saklandı. Musa uykudan uyanıp baktı ve gördü ki asa kana bulanmıştır. O ejderha orada ölmüş yatıyor. *subḥāne'l-ḳādir*....? Musa'ya ne zaman su gerekse o asayı taşa vururdu, su akardı. **106[54a]** Eğer gece karanlıkta kalsa o asa parlardı. Karanlık gece ay aydınlığı gibi olurdu. Onun iki budağından nur çıkardı. Ormanın gözün gördüğü kadarı hep aydınlık olurdu. Ne zaman karnı acıksa o asayı yere vururdu. Her ne yemek gerekse oradan çıkardı. O, kuyuya gitse, kova ya da ip yok olsa o asayı aşağı indirirdi. Eğer elli arşın ise asa elli arşın uzanırdı. Eğer yüz kulaç ise, asa yüz arşın uzanırdı. O asanın başı kova olup su çıkarırdı. Eğer düşmanla çarpışacak olsa o asanın iki budağı iki ejderha olurdu ve yakardı. Meyve

[373] Araf sûresi 7/22. Ayetin tamamının meali: "Bu sûretle onları kandırarak yasağa sürükledi. Ağaçtan tattıklarında kendilerine avret yerleri göründü. Derhal üzerlerini cennet yapraklarıyla örtmeye başladılar. Rableri onlara, 'Ben size bu ağacı yasaklamadım mı? Şeytan size apaçık bir düşmandır, demedim mi?' diye seslendi."
[374] Mülk Allah'ındır.
[375] Büyüklük Allah'ındır.
[376] Allah'ın resulü Muhammed.

gerektiği vakit o asayı yere vururdu, yeşerirdi ve yaprak, meyve çıkardı. Eğer yürürken o asaya binse at gibi giderdi. Eğer yoldan çıksa o ona yol gösterirdi. Eğer yolda hırsızdan, başka hayvanlardan korkulacak bir şey varsa o asa onun elinde 107[54b] 'Bu yola gitme!' derdi. Ona erzak bağlansa yüz batman, iki yüz batman veya üç yüz batman yük yüklenip yürürdü ve güzel koku gerekse ondan güzel koku çıkardı. Onun dumanı güzel koku yayardı. Eğer şerbet gibi bir şey gerekse onun bir budağından su akardı. Yolu olmayan bir dağ olsa asa ona yol olurdu. Mısır'a vardığı gün bayram günü idi. Asa Firavun'un kapısında bağırdı. Firavun korkup sarayının içine girdi. Firavun'un ömrü dört yüz yıl idi ve onda yaşlılık (alameti) belirmemişti. O güne kadar saçları siyahtı. Musa'nın asasının korkusundan bütün başı beyazladı, *ve bi'l-lâhi't-tevfîḳ.*

[OTUZ ÜÇÜNCÜ SUAL]

"Bugün peygamberlerden yaşayan kimse var mı?" diye sordular. Resûl *aleyhi's-selâm* cevap verdi: "Bugün dört peygamber *'aleyhim ecma'în* diridir. İkisi göktedir, ikisi yerdedir. İkisi gökte olanlardan biri İdris ve biri İsa'dır, *aleyhi's-selâm.* 108[55a] Bu, şöyle olmuştu: Cuhudlar *'aleyhi'l-la'ne* İsa'yı öldürmeye niyetlendiler. Onu tuttular, iple bağladılar. 'Böyle böyle yapan sen miydin? Şimdi kim seni bizden kurtaracak?' dediler. Onu getirdiler, bir eve soktular, sabah öldüreceklerdi. Gece olduğu vakit Tanrı *'azze ve celle* Cebrail'e, *aleyhi's-selâm* emretti. Cebrail *aleyhi's-selâm* gelip İsa peygamberi göğe yükseltti. Sabah olunca cuhudlar toplandılar. Ağaç diktiler. İsa'yı asacaklardı. Bunların bir beyi vardı, adı Nitavus'tu. Ona söylediler, İsa'yı dışarı çıkaracaktı. İçeri girdi, onu bulamadı. Bunlara haber vermek için dışarı çıktı. Tanrı *'azze ve celle* o melunu İsa'nın suretine benzetti. Öyle ki her kim görse 'İsa budur.' derdi. Cuhudlar onu tuttular. 'İsa 'O'dur, bizden kaçıyor.' diye düşündüler. Tuttular, bağladılar. O 'Ben İsa değilim! Nitavus'um!' dedi, dinlemediler. Onu alıp gittiler, o ağaca astılar, öldürdüler. 109[55b] Onu İsa sandılar. Hiç kimse onun vaziyetini bilmedi. 'İsa'yı öldürdük.' derlerdi ama kendilerinin büyüklerini öldürdüler. Gerçeği bilmediler. Bir kadın vardı, ona Meryem-i Mecdelânî derlerdi. Bir vakit ağır hasta olmuştu ve İsa'nın, hastaya dua etse onun duasıyla hastaların sağlık bulduğu haberini işitmemişti. Dua etmesi için İsa'nın yanına geldi. İsa'ya bakınca O'nun heybeti o kadının gönlüne düştü.

Dayanamadı, bir söz söylemedi. Kalktı, onun arkasına geçti. Elini İsa'ya sürdü. Tanrı *'azze ve celle* İsa'nın bereketinden ona sağlık verdi. O gün Meryem, cuhudların *'aleyhi'l-la'ne*, İsa'yı öldürdüklerini duydu, telaş içinde ağlayıp sızladı. Her gece gökyüzü kararınca o kadın gelirdi, o ağacın dibinde ta sabah olana kadar oturup ağlardı. Öyle zannederdi ki 110[56a] bu ağaca asılmış kişi İsa'dır. İsa melekler arasında, gökyüzündeydi. Yedi gün olunca Tanrı *'azze ve celle* İsa'ya vahyetti: 'Ya İsa! Benim düşmanım cuhudlar seni dostlarına vasiyet etmen ve halk arasından birini halife seçmen için bırakmadılar. Şimdi tekrar in! Dostlarına vasiyet et! Birini halife seç ki benim kullarıma şeriatı öğretsin. O aciz kadın gece gündüz senin üzüntünden ağlar. Onun yanına git ki gönlü huzur bulsun ve senin dostlarından hangisi senin için daha önde geliyorsa onu halife seç.' Sonra İsa *'aleyhi's-selâm* gökyüzünden Filistin dağlarından bir dağa indi. O geldiğinden dağ tamamen nur oldu. Gündüz olduğu, dünya aydınlandığı vakit Meryem-i Mecdelânî İsa'yı istedi[377]. Ona 'Git dostlarımı topla! Hepsi gelsinler.' dedi. Hepsi geldiler. İsa *aleyhi's-selâm* bunlarla selamlaştı. Her birini, 111[56b] halkı Tanrı ibadetine çağırması ve din ile şeriatı öğretmesi için birine gönderdi. İkinci kez geldi. Tanrı *'azze ve celle* İsa'yı göğe yükseltti. Nurdan bir elbise giydirdi. Ona meleklerin sureti gibi kanat verdi. Yemeyi, içmeyi, uyumayı, şehveti ondan giderdi. Meleklerle arş etrafında tavaf yapar, ibadet eder. Hem insandır, hem melektir; hem yere aittir, hem göğe aittir. Ahir zaman olunca, fesat ve günah artınca, ardından Deccal çıkacak. Halkın hepsi onun fitnesine uyacak. Sonra Tanrı *'azze ve celle* İsa'ya yeryüzüne inmesi için emir verecek. Lanetli Deccal'i öldürecek. Mehdi ile Anadolu vilayetini alacak. Bütün kâfirleri öldürecek. Öyle ki dünyada Müslümanlık dininden başka din kalmayacak. Halkın hepsi Tanrı ibadetine girecek. Hiç kimse kimseye zor kullanmayacak. Hile hıyanet olmayacak. Bütün dünya emniyetli olacak. Geyikler bile vahşi hayvanlarla otlayacak. Birbirlerine zarar vermeyecekler. Çocuklar yılanla oynayacak. 112[57a] İsa *aleyhi's-selâm* kırk yıl bu şekilde halk arasında duracak. Bu ümmetten bir eş alacak. Ondan çocuğu doğacak. Ondan kırk yıl sonra da O'na ecel gelecek. Müslümanlar O'nun için namaz kılacaklar. Medine'de, Muhammedü'l Mustafa türbesinde Ömer'in, *radıya'l-lâhu 'anhu* mezarı yanına gömeceklerdir. Kıyamet olduğu vakit Ebubekir ve Ömer

[377] Burada müstensih metni yanlış yazmış olmalıdır. Zira Meryem-i Mecdelani'nin İsa'yı istemesi metnin bağlamına uymamaktadır.

mezarlarından kalkacaklar. Peygamber makamına ve İsa *aleyhi's-selâm* makamına gelecekler. Peygamber *aleyhi's-selâm* "Önde ben olsam ve dahi bunlar sonra olsa, bunların önünde ben olsam ve arkasında İsa olsa benim ümmetim nasıl olur." dedi.

Yeryüzünde iki peygamber vardır, biri Hızır peygamberdir *aleyhi's-selâm* . Ona İlyâs bin Meleke derlerdi. Ona şu sebepten Hızır dediler ki O padişah idi. Büyük servetini bıraktı, Tanrı'nın *'azze ve celle* ibadetiyle meşgul oldu. O kıssa uzundur. Ona şu sebepten Hızır dediler ki O padişah idi. Her nerede otursa iki rekat 113[57b] namaz kılardı. Onun etrafı hep yeşerirdi. Musa *aleyhi's-selâm* onu görmeye gittiği zaman, geldi buldu; insanlar kırda nasıl yatıyorlarsa Hızır denizde öyle yatmıştı. Başına beyaz bir aba örtmüş, etrafı deniz suyu ile hep ıslanmıştı. Onun diri kalmasının sebebi şu idi: Zülkarneyn askerlerinin içinde idi. Zülkarneyn "Ölümsüzlük suyunu bulur muyum? Ondan içsem de ta kıyamete kadar diri kalsam" diye tamah edip cihanı dolaştı, karanlık içine girdi. Çok vakit gezdi. Hızır peygamber *aleyhi's-selâm* onun askerlerinin başı idi. O ölümsüzlük suyuna ulaşınca ondan içti, fakat anlamadı. Ayrıca bir rivayet de şöyledir ki Hızır Zülkarneyn'in askerlerinin başı idi. O pınara yaklaştığı vakit o suya bir melek görevlendirilmişti, Hızır'a izin verdi. "Bundan iç ve elini yüzünü yıka! Senden başka hiç kimse bunu bulamayacak." dedi. Hızır ondan içti 114[58a] ve elini yüzünü yıkadı. O melek onu oradan geri döndürdü. Başkalarına seslendi ve Zülkarneyn ona ulaşamadı, döndü. O melek "Eğer geri dönmeseydiniz sizi bu deniz suyu ile boğacaktım." dedi. O sudan gittikleri yolla geri döndüler. Zülkarneyn sordu: "Neden geri döndünüz?" Hızır ona vaziyeti anlattı: "O sudan Tanrı *'azze ve celle* bize nasip etti. Gördük, ondan içtik." Zülkarneyn o sözü Hızır'dan işitince geri döndü. Hızır o sebepten diri kaldı. O hikâye uzundur. Bundan daha acayibi, gece bir ? geldi. O ? bir yaşlı kadının evine girdi. Onun düşkün, hasta bir oğlu vardı. Adı Elyesa bin Uhtub idi. O yaşlı kadın onu evinde ağırladı. Onun önüne yemek koydu. İlyâs *aleyhi's-selâm* dua etti. Tanrı '*azze ve celle* o oğlana sağlık verdi. O kadın ona iman etti. Elyesâ onunla idi. Nereye gitse Elyesâ 115[58b] onunla giderdi. İlyâs işi olduğu vakit ona dua etti, Tanrı *'azze ve celle* onu o kavimden kurtardı. Tanrı *'azze ve celle* ona "Senin duanı kabul ettik. Seni bu kavimden kurtaracağım. Gündüz olduğu vakit sen filan yere git. Önüne hangi eşek gelirse bin. Korkma!" diye vahyetti. İlyas onu takip ederdi. Ses geldiği zaman o yere varmıştı. Elyesa onunla gitti. Sonra İlyas ayağını kaldırdı, ona bindi. O at onu rüzgâr

gibi çıkardı. Rüzgâr yerden çöpü nasıl kaldırırsa öyle getirdi. Elyesa onu öyle görünce korktu. Ne yaptığını bilmedi. Seslendi "Ey Allah'ın nebisi! Bana ne buyurursun?" dedi. O böyle dediği vakit İlyas neredeyse göğe çıkmıştı. Kilimini havadan Elyesa tarafına attı. Manası "Halife seçtim." demekti. Tanrı '*azze ve celle* İlyas'tan sonra halka arasında ona peygamberlik verdi. İlyas'ı göğe yükselttiler. Şehvet, 116[59a] yemek, içmek ve uykuyu ondan aldı. Şimdi meleklerle birlikte Tanrı'ya ibadet ederler.

[OTUZ DÖRDÜNCÜ SUAL]

"Tanrı'nın *'azze ve celle* öldükten sonra dirilttiği hangi peygamberdi?" diye sordular. Resul *aleyhi's-selâm* cevap verdi: "Onlar beş peygamber idi ki Tanrı *'azze ve celle* öldükten sonra tekrar diriltti." dedi. "İlki İdris idi ki onun hikâyesi bilinir. İkincisi Üzeyir'dir. Üçüncü Musa'nın kardeşi Harun'dur. Dördüncüsü Circis, onun hikâyesi bilinmektedir. Beşinci Yunus'tur. Yunus peygamber ölünce annesi çok ağladı. Mevlâ *'azze ve celle* tekrar diriltti. Peygamberlik verdi. İdris'in adı Ahnûh idi. Tanrı'nın kitaplarını çok okuyup çalıştı. Mesleği terzilikti. Her bir iğne batırdığında bir tesbih çekerdi. O zamanda başka kişilerin ibadeti ne kadarsa İdris'in ibadeti de o kadardı. Melekler İdris'in ibadetini ..? Bir melek İdris'in 117[59b] yanına gitmeyi arzuladı. Bazıları İdris'in yanına gelen meleğin Azrail olduğunu söylerler. İnsan suretinde geldi. İdris'e doğru selam verdi. İdris cevap verdi. Melek olduğunu anlamadı. İdris ibadet etmeye başladı. Melek geceye kadar oturdu. Gece olunca İdris'e cennetten yiyecek geldi. Meleği yemeğe çağırdı. Melek olduğunu bilmedi. Melek yiyemedi. O melek durup bir gün İdris'in evinde misafir kaldı. Dört gün geçince bir kişi öldü. İdris 'Kalk gidelim, o kişinin namazını kılalım.' dedi. O melek kalktı. İdris ile ölünün tarafına giden yolda, bir yerde ekinler bitip hasat toplanmıştı. Bu melek 'Ey İdris! Gel bu hasattan bir parça alalım, yiyelim.' dedi. İdris: 'Ey subhânallâh! Ben senin önüne helal yemek koydum, yemedin. Başka kişinin nimetini yiyelim diyorsun. Haram olmaz mı?' dedi. Ondan sonra 118[60a] geçip daha ileri gittiler. Gördüler ki bir bağ içinde erik ve üzüm olmuş. Bu melek yine 'Ya İdris! Gel bu nimetlerden biraz yiyelim.' dedi. İdris yine öyle söyledi. Daha ileri gidince bir sürü koyun vardı. Yine bu melek 'Ey İdris! Bu koyunlardan birini tutalım yiyelim.' dedi. İdris anlamadı. 'Bu insan olmamalı.' dedi. Meleği tuttu 'Tanrı

'azze ve celle hakkı için doğru söyle, sen kimsin?' dedi. Melek 'Ya İdris! Ben meleğim.' dedi. İdris 'Ey melek! Ben seninle öğrendim. Şimdi sen göğe çıkıyorsun. Ben de seninle göğe çıksam.' dedi. Melek arz etti: 'İlahi! Bu kulun ne der?' Emir geldi: 'Ey melek! Yükselt!' Ondan sonra İdris'i yükseltti. Yedinci kat göğe yükseltince İdris ölüm meleğini gördü. İdris 'Bu hangi melektir?' dedi. O melek: 'Ölüm meleğidir.' diye cevap verdi. 119[60b] İdris 'Ey ölüm meleği! Şimdi benim canımı al. Ben işittim ki can acısı çok acı verir. Ola ki can acısından ibadetimde daha hırslı olurum.' Ölüm meleği arz etti, 'Allah'ım! Bu kulun İdris ne der?' dedi. Emir geldi: 'Ey ölüm meleği! İdris 'in dediği gibi yap.' Ondan sonra ölüm meleği İdris'in canını aldı. İdris öldü. Ferişte 'Ey Allah'ım! Bu İdris benim heybetim sebebiyle öldü. Tekrar diriltiver!" diye arz etti. Kâdir Tanrı *'azze ve celle* hemen İdris'i tekrar diriltti. İdris: 'Ey melek! Ölüm acısını şimdi öğrendim. Beni cehenneme götür! Cehennemi bir göreyim. Azaplarını eziyetlerini göreyim.' dedi. Meleğe emir geldi: 'Ey melek! İdris'i cehenneme götür!' İdris'i cehenneme götürdü. Cehennem nasıl bir yer, gördü. 120[61a] Ondan sonra İdris: 'Ey melek! Şimdi beni cennete götür, göreyim.' dedi. Tanrı *'azze ve celle* izin verdi. 'Ey melek, cennete de götür!' İdris'i cennete de götürdüler. İdris cenneti görünce 'Burası çok güzel bir yerdir. Burada kalmak için ne yapmak gerek?' diye sordu. Melek: 'Ya İdris! Şimdi çık.' dedi. İdris semdasını? cennette bıraktı çıktı. Tekrar meleğe 'Ey melek, ben semdamı cennette bıraktım, unutmuşum.' dedi. Melek 'Ey İdris! Gir, semdanı al, fakat hemen çık.' dedi. Cennete girdi, semdasını alıp çıkmadı. Melek 'Ey İdris! Neden çıkmazsın? Çık!' dedi. İdris: 'Ben çıkmam. Şunun için ki Kâdir Tanrı 121[61b] buyurmuştur ki bütün insanlara ölüm birdir. Ben de bir kez öldüm. Ölümümü tattım. Yine 'Bu (her) can cehennemde bulunacaktır.' diye emir buyurmuştur. Ben cehennemde bir kez hazır bulundum. Ayrıca 'Cennetlikleri cennette ölümsüz yaparım.' diye bir ferman buyurmuştur. Şimdi cennete girdim. Ebediyen kalacağım.' Buyruk geldi: 'Ey melek! Doğrudur. Sakın karışma! Onu cennette bırakın!' Bazıları 'İdris göktedir, ölmemiştir, İsa peygamber iledir.' derler."

[OTUZ BEŞİNCİ SUÂL]

[62b] "Dünya içinde cennete benzer bir cennet yaparım, diyen kimdir?" diye sordular. Resûl *'aleyhi's-selâm* cevap verdi: "Âd oğlu Şeddâd *'aleyhi'l-la'ne* idi. Abdullah ibn Mülâseme adlı bir kişi vardı. Devesini kaybetti. Başka bir deveye binerek istediği yere gitti. Sahrada güzel bir âlem görür. Çiçekler açılmış, bahçeler bezenmiştir. 'Bahçeler arasında [62a] kim varsa karşısına çıkayım, her ne varsa sorayım.' diyerek onun içine girdi. Hiç kimseyi bulamayınca devesini bağladı. Kılıcı ile girdi. Her köşede altın işlemeli, eşikleri altın ve gümüş ile işlenmiş kapılar, köşkleri gümüşten, yerlerde akan gülsuyu dereleri gördü. Damlarının bir kerpici altın, bir kerpici gümüştendi. Sekileri misk ve amber ile sıvalıydı. Taşları inci ve mercandandı. Koparıp iki siyah çıkına doldurdu. Evine geldi. Halk: 'Bu adam yoksuldu, nasıl zengin oldu?' diye sordu. O devirde halife Muaviye idi. Halifeye söz taşıdılar. Bu adamı çağırttı, başından geçenleri sorup ortaya çıkardı. Muaviye'ye: 'Bu, Süleyman peygamberin olmalı.' dediler. Yine 'Ka'bü'l-Ahbar bilir.' dediler. Muaviye, Ka'bu'l-Ahbar'ı çağırttı. Bu gördüğü kişinin özelliklerini beyan etti. Ka'bu'l-Ahbar: 'Bu söyledikleri Süleyman peygamberin *'aleyhi's-selâm* vasıfları değildir. Ad oğlu Şeddad'ındır, *aleyhi'l-la'ne* . Ondan sonra o kişi elini koynuna soktu. Alem misk kokusu ile doldu. Şeddad'ın olduğunu anladılar.

[OTUZ ALTINCI SUÂL]

"Dünya içinde annesi kırk yaşında, bir rivayete göre sekiz yaşında; ama oğlu yüz yirmi yaşında olan kimdi?" diye sordular. Resul *'aleyhi's-selâm* cevap verdi: "Üzeyir peygamber *'aleyhi's-selâm* idi. Tanrı *'azze ve celle* İsrailoğulları çok fesatlık ve asilik ettikleri için Buhtunnasr mel'ununu onlara musallat etti. Askeri ile geldi, Şam'ı harap etti. Halkı esir aldı. Beytü'l-Mukaddes'e girdi, Tevrat'a inanan kırk bin kişiyi öldürdü. Mescid-i Aksa'ya kül doldurdu. Üzeyir peygamberi buldu. Yüz yirmi yaşında idi, yüz yirmi yıl da esir kaldı. Ondan sonra Tanrı *'azze ve celle* kurtulmayı nasip etti. Üzeyir Beytü'l-Mukaddes'te idi. Bütün aḳāvil? ile Beytü'l-Mukaddes çevresindeki iller onun tarafındaydı. Buhtunnasr Beytü'l-Mukaddes'i harap etti. Halkı öldürdü, şehirleri yıktı. Orada cuhudlar vardı. Cuhudlar Buhtunnasr'dan[378]

[378] Beytü'l-Mukaddes yerine yanlış yazılmış olmalı.

çıkıp Mısır'a vardılar. Buhtunnasr onları bulmak istediği için Mısır'a gitti. O cuhudları yakaladı, bir kısmını öldürdü. Bir kısmı da kaçıp Medine'ye **[63a]** gitti. Orada yerleştiler, Medine çevresinde hisarlar yaptılar. Uzun yıllar geçti. Beytü'l-Mukaddes çevresindeki iller uzun yıllar harap şekilde kaldı.

Üzeyir eşeğe bindi, Beytü'l-Mukaddes'e gitmeyi istedi. Beytü'l Mukaddes sınırına vardı. Hiçkimsenin olmadığını gördü. Bütün evler, saraylar yıkılmış, harap olmuştu. Bağ bahçeler viraneye dönmüştü. 'Bu şehrin halkı nasıl dirilecek?' diye gönlünden geçirdi. Hak Ta'alâ onun bu düşüncesini sevmedi. Üzeyir peygamber *'aleyhi's-selâm* susadı. Eşekten indi, eşeği bir ağaca bağladı. Su aramak için şehre girdi. Hiçbir yerde su bulamadı. Bir salkım üzüm, on tane incir buldu. Aldı geldi. Üzüm suyunu şıra yaptı. Kaseye koyup biraz içti, sonra uyku bastırdı. Tanrı *'azze ve celle* canını aldı. Eşek de öldü. İkisi orada yok oldu, ondan sonra yüz yıl geçti. O şehirler mamur oldu, insanlar yerleşti. Yüz yıldan sonra Hak Ta'âlâ Üzeyir peygamberi tekrar diriltti. Gördü ki üzüm **[63b]** suyu sağlam duruyor, incir duruyor. Eşek ölmüş; yerli yerince bütün kemiklerini yerleştirdi. Ayağa kalktı. Hak'tan 'Burada kaç yıl yattın?' diye ferman geldi. 'Bir gün.' diye cevap verdi. 'Hangi gün yattın?' Biraz sonra Hak'tan ferman geldi: 'Bil ki burada yüz yıl yattın. Eşeğine ve henüz içmediğin şıraya bak. Eşeğini nasıl dirilttiğimi gördün. Kadrimiz kudretimiz her şeyin üzerindedir.'

[OTUZ YEDİNCİ SUAL]

"Zü'l-kifl peygamber midir, değil midir?" diye sordular. Resul *'aleyhi's-selâm* cevap verdi: "İsmail, Elyesa ve Zü'l-kifl'i olduğu gibi O'nu da peygamberler arasında andı. Bazıları peygamber değildir, diye söylerler. Zahidler, dört kişinin peygamberliği hakkında ihtilafa düşerler. Öncelikle Zü'lkarneyn için. Bu ayet peygamberliğine delildir. Bazı imamlar hükümdar idi derler. Günlerden bir gün, rüyasında güneşi tuttuğunu görür. Tabircilere sordu. Tabirciler: 'Bu cihan sana tâbi olacak.' diye söylediler. **[64a]** İki hikmet sebebiyle Zü'lkarneyn adı verildi. Babası annesi padişah soyundandı. Yine ikincisi, Hızır peygamber idi, *salavatu'l-lâhi 'aleyhi ecma'in*. Nerede iki rekat namaz kılsa orası yeşerdiği için Hızır adını verdiler. Üçüncü olarak Lokman Hekim için ihtilafa düştüler. Dördüncüsü Zü'l-kifl idi. Şu sebeple bu adı verdiler: Üç kardeş idiler. Uzun yıllar tekkede ibadet ettiler. Biri bey oldu, çok hain işler yaptı. Biri yanına gitti. 'Bunca yıl kıymetsiz dünya için ibadet

ettin. Ahiretini yele veriyorsun.' dedi. Bu bey olan: 'Ben çok insan incittim. Şimdi tevbe ederim. Benim tevbemin kabul olacağına kardeşim mesuliyet alsın. Yazı versin.' dedi. Bu öğüt veren kardeş 'Ben mesuliyet almam. [12]Samimi tövbe etsin. Yüce Allah affetmezse onun yerine ben cehenneme gireyim.' diye yazı verdi. Arap dilince mesuliyet alana "kefl" derler Yüce Allah'ın lütfuna inanıp kardeşine yazı verdiği için. Zü'lkifl adının verilmesi [64b] o sebeptendi.

[OTUZ SEKİZİNCİ SUÂL]

Sordular: "O hangi taş idi ki ondan on iki yol çıktı?" Resul *'aleyhi's-selâm* cevap verdi: "Âlimler o taş hakkında ihtilafa düşerler. Bazıları cennetten indi diye söylerler. On iki yol çıkardı, on iki bölüğe yeter, hatta artardı. Her bölükte elli bin kişi vardı. Bazıları Sina Çölü'nden indirilmişti, dediler. Sa'îd bin Cübeyr *radıya'l-lâhu 'anha* şöyle der: 'Musa peygamberin elbisesini alıp kaçan o taştı. Musa'nın kavmi, Musa peygamberin teni cüzzamlıdır, dediler. Musa suya yıkanmak için girdi. Elbisesini taş üzerine koyunca taş elbisesini alıp kaçtı. Musa peygamber 'aleyhi's-selâm çıplak çıktı. Elbisesini aramaya gitti. Yüce Allah'ın resulünün kusursuz olduğunu bütün kâfirler görsün diye. Cebrail: 'Ya Musa! Bu taşı kaldır, sana fayda edecek.' dedi. Bu, o taştır ki kırk yıl çölde kalan Musa peygamberin kavminin tamamı kırk yıl o taştan su içmişlerdi.

[OTUZ DOKUZUNCU SUÂL]

"Kaç peygamber ölüp tekrar dirildi?" diye sordular. Resul '*aleyhi's-selâm* cevap verdi: [65a] "Altı peygamber ölüp dirildi. Önce İdris peygamber, ikinci İsa peygamber, üçüncü Harun peygamber, dördüncü Üzeyir peygamber, beşinci Circis peygamber, altıncı Yunus peygamber. Yunus peygamber öldüğünde annesi çok ağlayınca Mevla '*azze ve celle* merhamet edip diriltti. Yunus'a, '*aleyhi's-selâm*, peygamberlik verdi.

[KIRKINCI SUÂL]

"Ashabü'r-re's kimlerdir?" diye sordular. Resûl *aleyhi's-selâm* cevap verdi: "Antalya halkı idi. Tanrı İsa peygamberi göğe yükseltince iki kişiyi 'O halkları imana davet et!' diye gönderdi. Bazıları, Mevlâ-dın peyġamber erdi-ler dediler.

Delili budur, Kurân içinde ferman buyurur: [379]اِذْ اَرْسَلْنَا اِلَيْهِمُ اثْنَيْنِ. Birinin adı Sıddık, birinin adı Sâdık'tır. Bazıları birinin adı Şem'ûn, birinin adı Lokman dediler. Bunları Antalya'ya gönderdiler. Lanetli Firavun güruhundan Abtahîn adlı bir melik vardı. Günlerden bir gün ata binip çıktı. İki genci görüp onlara sordu: 'Siz kimsiniz? Bunlar 'Mevlâ'dan elçi olarak geldik. Seni imana davet ediyoruz.' Melik emir verdi, [65b] bunları bir ağaca bağladılar, zindana attılar. Bu haberi Musa '*aleyhi's-selâm* duyunca çok üzüldü. Havarilerin ulusu, Şem'ûn adlı güzel yüzlü, öz sözlü biri idi. İsa peygamber 'Git, onlara yardım et.' dedi. Geldi, melikin katında dost oldu. Bir gün melik'e 'Bir güzel yüzlü, şirin sözlü, melik hizmetine yararlı olacak genç gelmiştir.' diye söyleyince melik onu huzuruna getirtti. Melik onu kendisine yakın kıldı. Günlerden bir gün melik'e 'İşitirim ki bu ile iki genç gelip peygamberlik iddia etmişler. Melik onları zindana attı. Getirseler, ben görsem.' dedi. Melik emretti, geldiler. Şem'ûn melikin yüzünün karşısına geldi. ..? 'Peygamberliğinize işaret var mı?' 'Mevlâ'nın buyruğu ile doğuştan görmeyeni görür ederiz.' Şem'un 'Bunlar delil ile, doğru konuşuyorlar. dedi. Melik 'Üçünüzün sözü birmiş.' dedi. Emir verdi, hepsini öldürdüler. Allahu Ta'âlâ onları cennete gönderdi. Cebrâil *'aleyhi's-selâm* seslendi, o kâfirlerin hepsinin yürekleri yarıldı. [66a] Helâk oldular. Ashâbu'r-re's bunlardır.

[KIRK BİRİNCİ SUÂL]

"Ashâbü'l-Uhdûd kimlerdi?" diye sordular. Resûl *'aleyhi's-selâm* cevap verdi: "O büyük bir şehirdi. Ateşe taparlardı. İsa peygamber'in dini üzerine bir adam vardı. Tevrat okurdu. Onun çocukları vardı. Büyük oğlunu büyücülük öğrenmeye gönderdi. Onun yolu üzerinde bir zahid vardı. O zahid tekke içinde Tanrı'ya itaat ve ibadet ederdi. Bu çocuk o zahidin sesini duyunca ona tâbi oldu. Onda ilim ve din kaidelerini öğrendi. Babası bunu bilmedi. Ondan çıkıp yola koyulunca yolda büyük bir yılan vardı, hiç kimse yılanın korkusundan o yoldan geçmezdi, o yılandan dolayı yol kesilmişti. Çok kişiler geldi, o yılanı öldüremedi. Bu çocuk 'Eğer benim

[379] Yasin, 36/14. Tam ayetin meali: "Hani biz onlara iki elçi göndermiştik de onları yalancı saymışlardı. Biz de onlara üçüncü bir elçi ile destek vermiştik. Onlar, "Şüphesiz biz size gönderilmiş elçileriz" dediler."

öğrendiğim ilim gerçekse bu yılanı Tanrı'nın *'azze ve celle* yardımı ile öldürürüm.' diye gönlünden geçirdi. Ondan sonra bir taş aldı. '*Bismi'llâhi'r-raḥmāni'r-raḥīm*' diyerek taşı attı. Yılan öldü. Memleket içinde sevinç hâkim oldu. 'O yılanı filanın oğlu öldürmüş.' diye bütün halk **[66b]** bakmaya geldiler. memlekette bir melik vardı. Güzel yüzlü idi. Yine o memleket içinde bir genç vardı, gözü görmezdi. O gözü görmeyen genç, yılan öldüren gence 'Ey yiğit! O yılanı nasıl öldürdün?' diye sordu. O genç 'Tanrı *'azze ve celle* öldürdü. Benim de öldürecek silahım vardı.' dedi. Gözü görmeyen genç 'Putlardan başka Tanrı var mı?" dedi. Yılan öldüren genç 'Seni beni yaratan, iki cihanı yaratan var.' dedi. Bu görmeyen genç, yılan öldüren gence: 'Eğer sözün doğruysa dua et, gözü görsün.' dedi. Bu yılan öldüren genç 'Eğer gözün görürse Tanrı'ya inanacak mısın?' dedi. 'Elbette inanacağım.' Bu gözü görmeyen gence dua etti. Gözü görür oldu. Bu genç, Tanrı'ya iman etti. Müslüman oldu. Melikin huzuruna vardı. Melik bunu görüp sordu: 'Gözün nasıl görür oldu?' Buna hikâyeyi anlattı. Melik kızdı. Bu genci, bu zahidi öldürdüler. Bu gence **[67a]** 'Dininden dön!' diye söyledi. Dönmeyince tutup, elini ayağını bağlayıp birkaç kişinin eline verdi. 'Gidin, dağ başında bırakın. Parça parça olsun!' dedi. Gidip attılar. Orada bir kaya Tanrı buyruğu ile koptu, bunları helak etti. O genç yürüyüp geldi. Melik'e: 'Ey lanetlenmiş cahil! İmana gel!' dedi. Yine tuttular, elini ayağını bağladılar, boynuna taş bağladılar. Melik 'Gidin, denizin ortasına atın!' dedi. Sandalla girip onu denize attılar. Tanrı buyruğu ile bir dalga yükseldi. Onları deniz içinde helak etti. O genç yine yürüyüp geldi. 'Ey lanetlenmiş cahil! İmana gel!' dedi. Melik aciz kaldı. 'Ne yapayım?' dedi. Bu genç 'Ey melik! Beni helak etmek ister misin?' diye sordu. 'Halkına ferman buyur, çöle çıksınlar. Orada taht inşa etsinler. Onun üzerine otur. Halka emret orada ağaç diksinler. Ondan sonra Bismillâh ile bir ok at. Ben orada öleceğim.' dedi. Melik halkının başında **[67b]** çöle çıktı. Halk onları seyrediyordu. Bu çocuğu darağacına astılar. Ondan sonra ok attılar. Kulağına geldi. '*Lā ilâhe illa'l-lâh Muḥammedü'r-rasūlu'l-lâh'* diyerek can verdi. Halklar bunu görünce imana geldi. Melik 'Bu çocuk bana düşmanlık etmiş. Yeri kazın! Ateş yakın!' diye emretti. Kavmi kazdılar. Ateş yaktılar. Melik halka 'İmandan dönün! Yoksa sizleri atarım.' dedi. Eğer bir kimse dönerse, bırakıyordu. Eğer dönmezse ateşe atıyordu. Bir kadını üç çocuğu ile getirdiler. 'Ey kadın! Dön, benim dinime gir! Yoksa çocuklarını ateşe atacağım! dedi. Kadın dönmeyince bir çocuğunu attı. Yine

‘Dön!’ dedi. Dönmeyince bir çocuğunu daha attı. Yine ‘Dön!’ dedi. Dönmedi. Süt emen çocuğu vardı. Ateşe atınca korktu, imanından dönmeyi dileyince o çocuklar ateş içinden haykırdı. Ateşin içinden bağırdı: ‘Ey anam! Korkma, bu ateş bana bahçedir. Sabret! İki burağa binip gökyüzünde bize bakıyorlar. [68a] Katıl!’ diye seslendi. Kadını atınca ateş Tanrı fermanı ile kükredi, taştı. O lanetli kâfiri tahtı ile, kavmi ile ateş yaktı. Helak etti. Ashâbü’l- Uhdûd bunlardır.

[KIRK İKİNCİ SUAL]

Sordular: “Cebrâil *‘aleyhi’s-selâm* Davud peygambere sahife indirdi. Kaç mesele idi?” Resûl *‘aleyhi’s-selâm* “Yirmi beş mesele idi.” diye cevap verdi. “Davud peygamberin, *‘aleyhi’s-selâm* on beş oğlu vardı. İzzet sahibi Rab’den Davud’a *‘aleyhi’s-selâm* ‘Çocuklarına sor! Hangisi bilirse halifeliği ona ver!’ diye ferman geldi. Hepsine sordu, bilemediler. Süleyman peygambere, *aleyhi’s-selâm,* sordu: ‘Dünya içinde her şeyden daha rezzak nedir? Süleyman ‘İnsanın içinde nefstir.’ dedi. ‘Her şeyden daha çok nedir?’ Süleyman ‘Şüphedir.’ der. ‘Her şeyden daha acı nedir?’ Süleyman cevap verdi: ‘Yoksulluk.’. ‘Her şeyden daha tatlı nedir?’ Süleyman ‘Kadındır.’ dedi. Her şeyden daha uzak nedir?’ Süleyman ‘Can.’ dedi. ‘Her şeyden daha yüksek nedir?’ ‘Adalet.’ ‘Gökten daha büyük nedir?’ Süleyman ‘Hak sözdür.’ dedi. ‘Yerden [68b] daha geniş nedir?’ Süleyman ‘Kanaat etmektir.’ dedi. ‘Taştan daha katı nedir?’ Süleyman ‘Kâfirlerin gönlüdür.’ dedi. ‘Ateşten daha sıcak nedir?’ Süleyman ‘Açgözlü kişinin gönlüdür.’ dedi. ‘Dağdan daha büyük nedir?’ Süleyman ‘Yalan sözdür.’ dedi. ‘Zemherirden daha soğuk nedir?’ Süleyman ‘Ümidini yitirmektir.’ dedi. ‘Dünyada viran mı fazla?’ Süleyman ‘Viran fazla. Bu yüzden her şey viran olacak.’ ‘Peki ölü mü çok diri mi?’ Süleyman ‘Ölü çok. Çünkü herkes ölecek.’ ‘Erkek mi çok kadın mı?’ Süleyman cevap verdi. Bu sorulara Süleyman *‘aleyhi’s-selâm* cevap verince memleket ve peygamberlik elde etti.”

[KIRK ÜÇÜNCÜ SUÂL]

“Süleyman *‘aleyhi’s-selâm* bu gün nerededir? Yüzüğünü almaya çalışanlar kimlerdi?” diye sordular. Resûl *‘aleyhi’s-selâm* cevap verdi: “Denizin içinde periler var. taş ile taht ve yüzüğünü onarırlar. Hiç kimse onları görmemiştir. Ancak İsrâiloğulları içinde ikisi onu gördüler. Birinin adı Affan, birinin adı Bulkıyâ

idi. İsrâiloğulları içinde bir âlim vardı. Adı Verişa idi. Oğlu vardı. Faziletli bir imamdı. Babası dünyadan [69a] gidince babasının yerine geçti. Halk ona hürmet gösterdi. Bir gün babasının hazinesine girdi. Bir sandık gördü. Açtı, içinde abanoza hakkedilmiş, demirle kaplı, gümüş kilitli olduğunu gördü. Açtı, altın kaplı bir kitap gördü. İçinde yerlerin ve göklerin övüncü Muhammedü'l Mustafâ'yı metheden sıfatlar vardı. Sabah kalktı, minbere çıktı. 'Ey halk! Bilin ve haberli olun ki babamın hazinesinde bir kitap buldum. Muhammedü'l Mustafâ'nın *'aleyhi's-selâm* kerametleri vardır. Babam ....?' diye söyleyince bu insanlar 'Eğer senin hakkın olmasa idi, babanı mezarından çıkarıp kemiklerini alıp yakardık.' dediler. Bulkıyâ 'Şimdi o ne yaptıysa kendine yaptı.' Bu genç kalktı, annesine geldi. 'Ey ana! Yüce Allah senin hakkını kendi farzı kılmıştır. Bana izin ver gideyim. Ahir zamandaki Resûlün yüzünü görmeden duramam.' deyince annesi izin verdi. Bulkıyâ yola çıktı, gitmeye başladı. Şam tarafına gitti. Bir ova içinde yılanlarla dopdolu dağlar görür. Bu yılanlar [69b] fasih dille *Lâ ilâhe ill'a-llâh Muḥammedü'r-rasûlu'l-lâh.*' derler. Bulukıya hayret etti. 'Nasıl yılanlarsınız?' dedi. 'Biz cehennem yılanlarıyız. Azap için yaratıldık. Cehennem bir yılda iki kere taşar. Biri zemherirde, biri temmuz ayında. Temmuzdaki sıcaklık ondandır. Zemherir soğukluğu yine cehennemdendir.' dedi. Bulûkıya 'Muhammed Resûlullah'ı nasıl bilirsiniz?' dedi. Yılanlar 'Cehennem içinde ateşten ağaçlar var, hiç yaprağı yok. Adı orada yazılıdır: *Lâ ilâhe ill'a-llâh Muḥammedü'r-rasûlu'l-lâh.*' Bulûkıya'ya sordular: 'Sen nereye gidiyorsun?' Bulûkıya 'Ben Muhammed Resûlullah'ı görmek istiyorum, ona gidiyorum.' der. Yılanlar 'Muhammed peygamberi görürsen mutlaka bizden selam ulaştır.' dediler. Oradan geçti, bir dağa geldi. Orada da yine yılanlar ...? Bu yılanlardan başka, bir büyük yılanın tepesine bir küçük beyaz yılan binmişti. Bulûkıya'yı görünce selam verdi. 'Ey Âdem oğlu! Bu korkunç yere nereden geldin?' der. Bulûkıya 'Ahir zamandaki peygamberi görmek istediğimden geldim. Küçük yılan 'Ben bu yılanların beyi, şahıyım. Bu yılanlar benim heybetim olmasa, [70a] bir saat benim sesimi işitmeseler zehirlerini saçarlar. Bütün âlemi zehir ile doldururlardı. Benim sesimi işitip sakin dururlar. Benim adım Temliça'dır. Resûlü görürsen benden selâm ve dua ulaştır.' Bulûkıya oradan geçti. Beytü'l-Mukaddes'e geldi. Orada Affan adlı bir adam vardı. İsrâiloğullarından idi. Çok kitabı bilirdi. Bulûkıya yolda ne acayiplikler gördüyse anlattı. Yine sordu: ' O Temliça adlı yılanı gördün mü?' 'Gördüm.' dedi.

‘Bütün yılanların beyi padişahı o imiş.’ Affan Bulûkıya’ya ‘Muhammed peygamberin çıkacağı vakit olsa gerek. Eğer Muhammed’i görmek istersen, benimle arkadaş ol. Gidelim, o Temliça adlı yılanı yakalayalım. Dünyanın hükümdarı olalım. Ondan sonra Muhammed peygamberi görürüz.’ dedi. Bulûkıya ‘Öyle yapalım’ dedi. Affan demirden sandık yaptırdı. İki gümüş testi yaptırdı. Birine süt, birine şarap doldurdu. Sandığı kaldırıp gittiler. O Temliça adlı yılanın yanına vardılar. Sandığı açık bıraktılar. Kendileri bir yere gizlendiler. O canavar onları görünce [70b] girdi. Şarabı içti, sarhoş oldu. Affan geldi. Sandığı bağladı. Sevinip gülmeye başladı. Bütün otlar ve ağaçlar, her kim varsa feryad etti. ‘O yılanı bırak! Benim bu türlü türlü malımı mülkümü al. Yoksa bu yılanlar bütün âlemi helak ederler.’ O zaman bir çimen ‘Beni kesip, benim suyumu sıkıp, çanağa alıp toprakta yürüse ateş zarar vermez. Suyun üstünde yürüse yürüyen kişi asla suya batmaz.’ Bu sözü işitince yılanı bıraktılar. O otun suyunu şişeye doldurdular ve gitmeye başladılar. Denize girdiler. Yürüyüp geçtiler. Ayakları ıslanmadı. Süleyman peygamberin bulunduğu denize girdiler. Gördüler ki Süleyman peygamberin tahtı üzerinde yüzükle uyuyan bir yılan saklanmış. Affan ‘Sen yüce isimleri[380] okumaya devam et, ben yüzüğü alayım.’ dedi. Bulûkıya yüce isimleri okumaya başladı. Affan kalkıp yüzüğü almak için yürüdü. O yılan ‘ Ey Âdem oğlu! Nasıl cesaret edersin?’ deyip bir bağırdı, ağzından şimşek gibi ateş çıktı. Denizin içi tamamen ateşle doldu. Bunlara hiç zarar vermedi. Yine yürüdü. O yılan başını kaldırdı. Tekrar bağırdı, [71a] denizin yüzeyi kıpkızıl ateş oldu. Bunlara hiç zarar vermedi. Affan yine Süleyman peygamberin yüzüğünü almak için yürüdü. Parmağından çekti. Cibril-i emin *‘aleyhi’s-selâm* geldi. Tanrı buyruğu ile bir bağırdı, onun heybetinden yedi kat yer sarsıldı, dağlar sarsıldı, sakin deniz tamamen kaynadı. Ateş geldi, Affan’ı yaktı. Bulûkıya yüce isimlerin hayrına kurtuldu. Denizlerden çıktı, tekrar döndü, yola girdi, gitmeye başladı. O kadar yürüdü ki Kaf dağına geldi, üstünden aştı. Ne acayiplikler varsa gördü. Oradan geçti. Deniz kıyısına ulaştı. Büyük, uzun bir ağacın gökyüzüne değdiğini görür. Üzerinde altın başlı, yakut gözlü, misk saçlı, zümrüt ayaklı bir kuş oturmuş. O ağacın dibinde bir sofra kurulu. Bulkıya, o kuşa selam verdi. Kuş selamını aldı. ‘Ey Âdemoğlu! Yürünmeyen bu yere nasıl geldin? Bulûkıya hikayesini

[380] Esma-i Hüsna’dan bazıları olduğu düşünülebilir.

anlatıp sordu: ‘Bu sofra nedir?’ Kuş ‘Yüce Allah Âdem peygamberi dünyaya gönderirken bununla gönderdi. Bu sofra o vakitten beri vardır. Hepsi cennet nimetidir. Eksiği yoktur. Bu sofra kim garip ise, [71b] yolunu kaybedip yürüyense, onundur.’ Bulûkıya ‘Bana izin ver. Karnım açtır. Bu sofradan yesem?’ dedi. İzin verdi. İhtiyacı kadar yedi. Sonra o kuşa sordu: ‘Sen burada yalnız mısın?’ Kuş ‘İbn Abbas ile dururum.’ Bulûkıya ‘İbn Abbas kimdir?’ diye sordu. Kuş ‘Hızır peygamber olur *‘aleyhi’s-selâm.’* der. O zaman Hızır peygamber geldi. Bulûkıya ona doğru yürüdü. Selâm verdi. Hızır peygamberle görüştü, Hızır peygamber onun halini sordu: ‘Neden bu yere düştün?’ Bulûkıya ‘Muhammed peygamberin sıfatını kitapta gördüm. Onu görmek isteyip çıkmıştım. Bu işlere karıştım ve buraya düştüm. Hızır peygamber ‘Nerelisin?’ diye sordu. Bulûkıya ‘Şam vilayetindenim.’ dedi. Hızır peygamber ‘Uzaktan gelmişsin. Senin vilayetin buraya kadar yüz yıllık yoldur.’ dedi. Bulûkıya üzüldü, ağlamaya başladı. ‘Annemin yüzünü görmekten mahrum kaldım.’ diye ağlayıp inlemeye başlayınca bu kuş merhamete geldi. ‘Ey Âdemoğlu! Neden ağlıyorsun?” diye sordu. Bulûkıya ‘Nasıl ağlamayayım? Memleketimden ayrıldım. Resûl’ü *‘aleyhi’s-selâm* görmek isteyip geldim. Bunca zahmetlere rağmen bulamadım. Ümidimi yitirip bu yerde kaldım.’ diye ağlayınca kuş [72a] merhamete geldi. ‘Bana bin ve gözünü yum!’ dedi. Bulûkıya kuşa bindi. Gözünü yumdu. Kuş ‘Gözünü aç!’ dedi. Gözünü açınca annesinin yanında kendi evinde olduğunu gördü. Annesi ile konuştular, ağlaştılar. Başından ne geçtiyse hepsini anlattı. Affan’la karşılaşıp yılanların arasına girdiğini anlattı. Annesi ‘Seni bu yere kim getirdi?’ diye sordu. Bulûkıya ‘Beni dağ gibi bir kuş getirdi. Dünya içinde onun benzeri bir kuş görmüşlüğüm yok. Bana gözünü yum, dedi. Gözümü açtığım zaman kendimi burada gördüm. Hızır peygamber *‘aleyhi’s-selâm* bana yüz yıllık yol demişti. O kuş sayesinde Hak Ta’âlâ bir saat içinde getirdi. Doğrusunu Allah bilir. *Allâhu aʿlem bi’ṣ-ṣavāb defʿü’l-ferāġ* ? *vaḳtüʿẓ-ẓuhr-ı ʿaşere* [12] *min şehr-i cemādiyü’l-ūlâ sene ṣülüṣ-i sittin ve sebʿu mi’e*

Kitabımı okuyup da kim dua etse
Onu affet ey yüce Allah’ım!

düzeltilmiş

IV. BÖLÜM: DİZİN

A

ābadān < F. şen, mamur, bayındır.
a. bol- 63a/14
[=1]

abanūs < F. abanoz ağacının siyah renkli, sert tahtası
a. 69a/02
[=1]

ābdest < F. namaz vs. için din icabına göre el, ağız, burun, yüz; dirseklere kadar kolları ve aşık kemiği üstüne kadar ayakları yıkama, kulaklara, boyuna ve başa meshetme.
a. ḳıl- 42b/15
[=1]

ʿābid < A. ibadet eden, tapınan.
ā.+ler 24a/15
[=1]

ʿacāīb < A. ç. çok tuhaf (şey)
a.+ler 21a/01, 70a/06, 71a/07
[=3]

ʿaceb < A. acaba, hayret, gariplik, şaşılacak şey.
a. 13a/12, 42a/14
a. tut- 69b/01
a.+raḳ 29a/01, 58a/09
[=5]

ʿāciz < A. aciz, güçsüz, kuvvetsiz.
ā. bol- 47a/15, 47b/02, 67a/10
ā. tur-49b/02
ā.+raḳ 47b/08
[=5]

ʿācizlıḳ < acizlik, güçsüzlük.
ʿā.+ın̂ga 14b/05
[=1]

aç aç, yemek yemesi gereken, tok karşıtı.
a.+ın 47b/10
[=1]

aç- (1) 1. açmak, açık duruma getirmek
a.-a bėr- 19a/14
a.-arlar 20b/04
a.-ġay 42a/07
a.-ġıl 13a/14, 72a/02
a.-ın̂g 20a/10
a.-ıp 35a/08, 35a/15
a.-ḳınça 6b/09
a.-maġaylar 19b/13

a.-sa 13a/14
a.-salar 9b/09
a.-tı 31a/03, 35a/06, 40a/06, 69a/02, 69a/03
a.-tı ėr- 72a/02
a.-tım ėr- 72a/08
2.oruç açmak
a.-ar 47b/12
[=20]

aç- (2) acıkmak
a.-ar bol- 54a/03
a.-ıp tur- 71b/02
[=2]

açı kırıcı, üzücü, incitici, kötü.
a. 33a/06
[=1]

açıġ acı, ıztırap, üzüntü, öfke
a. tur- 60b/02
a.+ı 60b/02, 60b/10
a.+ını 60b/02
a.+raḳ 68a/12
[=5]

açıl- açılmak; açık, işler duruma gelmek
a.-dı 23b/08, 50a/15
a.-ġaylar 19a/07
a.-ıp 61b/14
a.-maz 20a/02
a.-ur 20b/02
[=6]

açlıḳ açlık, aç olma durumu
a. 47b/02
[=1]

açuḳ açık
a. 70a/15
[=1]

ādem < A. insan, insanoğlu
a. 6b/06, 6b/07, 28b/14, 35b/4
a. oġlanı 36b/14
a. oġlanı tur- 7b/12
a. oġlı 18b/09, 69b/13, 70b/13, 71a/12, 71b/13
a.+din 18b/08, 51a/04
a.+ġa 30b/06, 30b/13, 30b/14, 37b/06, 51a/03
a.+ḳa 2a/13, 28b/14, 31a/08
a.+ni 2a/12, 30b/02, 30b/04, 30b/10, 31b/12, 51a/05, 53b/05, 64a/09
a.+niŋ 30b/12, 30b/14, 53a/09
[=32]

ādemī < A. insan
ā. 22b/04, 28b/05, 59b/02, 68a/10
ā. bol- 60a/06
ā. ėr- 23b/13, 30a/09
ā. tur- 56b/06

ā.+ler 6b/03, 6b/15, 18a/14, 24a/03, 26b/03, 26b/04, 38b/10, 57b/03
ā.+lerdin 42a/15
ā.+ni 51a/01
[=18]

ʿādet < A. âdet, alışkanlık.
ʿā.+i tur- 10a/13
[=1]

ʿādil < A. âdil, adaletli
ʿā. mėn 25a/06
[=1]

ʿadl < A. adalet
ʿa. 68a/14
[=1]

ʿafv < A. af, bağışlama
ʿa. ḳılu bėr- 21a/14
[=1]

aġ- çıkmak, yükselmek
a.-ar 19a/01, 20b/04, 25b/10
a.-ar ėr- 40b/11
a.-ayım 38a/04
a.-ġay sėn 60a/10
a.-sa mėn 60a/11
[=7]

aġa ağabey
a.+sı 34b/6
[=1]

aġaç ağaç
a. 14a/05, 14a/09, 22a/12, 24a/02, 24a/03, 24a/04, 24a/04, 24a/05, 24a/06, 35a/12, 48b/04, 51a/14, 55a/08
a.+dın 48a/11
[=14]

āgāh < F. bilgili, haberli, uyanık
ā. bol- 69a/06
ā. ḳıl- 17b/09, 62a/10
[=3]

aġdur- çıkarmak, yükseltmek
a.-dı 55a/07, 56b/03, 60a/13
a.-dılar 58b/15
a.-ġaylar 20b/05
a.-ġıl 60a/12
[=6]

aġır ağır, ağırlık
a. 44a/07, 48b/10
a. kėl- 12b/15
a.+ınça 12b/15
[=4]

aġır- anırma, eşek anırması
a.-maġı 36a/12, 36a/13
[=2]

aġırla- saygı, hürmet göstermek, değer vermek
a.-dılar 69a/01
[=1]

aġırlıḳ saygı, hürmet
a. 18a/04

[=1]

aġız ağız

a.+ı 6b/07

a.+ḳa 23b/06

a.+ları 6b/07

a.+larındın 23b/09

a.+ıḳa 23b/06

a.+ın 35a/05, 35a/15, 35b/01, 42a/07

a.+ındın 70b/14

a.+ın̂ga 27a/13, 42a/08

[=12]

aġlaş- ağlaşmak

a.-tılar 72a/04

[=1]

aġrıġ ağrı, sızı

a. 43b/12

a.+lardın 43b/08

[=2]

aġu zehir

a.+larını 70a/01

[=1]

āh < A. ah! nidası

ā. 20a/06

[=1]

ʿahd < A. ant, yemin

ʿa. ḳıl- 14a/7, 14a/12

[=2]

āhestelıḳ ağırlık, yavaşlık

ā. 2b/07

[=1]

ʿāḫir <A. en son, en sondaki

ʿā. 13b/12, 36b/15, 42a/11, 56b/07, 69a/12, 69b/14

[=6]

āḫiret <A. öbür dünya

ā. 31a/11

ā.+ni 64a/08

[=2]

aḫvāl < A.ç. haller, durumlar

a.+ini 71b/06

[=1]

aḳ ak, beyaz

a. 57b/04, 69b/12

a.+raḳ tur- 11a/07

[=3]

aḳ- akmak

a.-a başla- 40a/09

a.-ar 11a/15, 41b/12, 62a/05

a.-ġay ėr- 7a/03, 22b/12

a.-ıp 43b/06

[=7]

aḳar- ağarmak, beyazlaşmak

a.-dı 54b/11

[=1]

aḳāvil < A. ç. sözler

a. 62b/10

[=1]

ʿāḳil < A. akıllı

ʿā. 47a/08

[=1]

ʿāḳile < A. akıllı kadın

ʿā. 50a/03
[=1]

ʿāḳil-lıġ akıllılık, zekâ
ʿā. 48a/12
[=1]

ʿaḳl < A. akıl
ʿa.+ı 47b/06
[=1]

aḳsaḳ aksak, topal
a. ėrdi 25a/02
[=1]

aḳtur- akıtmak
a.-u başla- 41b/12
[=1]

āl <A. hile, düzen
ā. 35a/05, 56b/13
[=2]

āl ön, huzur
a.+ına 50b/05
[=1]

al- almak
a.-alım 59b/13
a.-ayın 70b/11
a.-dı 33b/04, 60b/06, 63a/10, 63a/12, 66a/13, 71a/11
a.-dılar 30b/09
a.-ġalı 70b/12, 71a/02
a.-ġay 28a/07, 56b/10, 57a/02, 61a/13
a.-ġaylar 19b/10
a.-ġıl 41b/09, 60b/01, 61a/12, 70b/03
a.-ıp 6a/04, 13b/05, 18b/13, 19a/10, 24b/07, 31a/07, 32b/13, 53a/01, 55a/15, 64b/07, 64b/09, 70b/05
a.-maġa 17a/15
a.-maġaylar 41b/06
a.-maġıl 51b/14
a.-mazlar 11b/06
a.-mış 17b/06
a.-ur 17b/13
a.-urlar 18a/06, 18a/10
[=39]

ala 1. ala renkli
a. 23a/09
2. bir çeşit deri hastalığı, cüzzam
a. 64b/08
[=2]

alda- kandırmak, hile yapmak
a.-dıŋ 50b/08
a.-r sėn 51a/12
[=2]

aldan- aldanmak, kanmak
a.-dıŋ 51a/11
[=1]

ʿālem < A. âlem, dünya, kâinat

ʿā. 18b/03, 20b/06, 42a/12, 62a/15
ʿā.+ni 4a/04, 28a/10, 70a/02, 70b/04
[=8]

ʿalem < A. bayrak, sancak
ʿa. 26b/11

ʿaleyh < A. (selâm) "üzerine olsun"
a. 51b/06, 51b/08
[=2]

ʿaleyhim ecmaʿīn < A. "(selâm) hepsinin üzerine olsun."
ʿa. 54b/14
[=1]

ʿaleyhi'l-laʿne < "A. lânet onun üzerine olsun."
ʿa. 61b/12, 62a/14
[=2]

ʿaleyhimü's-selām <A. "Onlara selâm olsun"
ʿa. 28a/06
[=1]

ʿaleyhi's-selām < A. "O'na selâm olsun."
a. 2b/08, 17b/01, 17b/11, 18a/13, 23a/12, 23b/15, 24b/12, 25a/14, 25b/02, 25b/11, 30b/02, 31a/09, 31b/01, 31b/10, 34a/02, 34b/08, 35b/14, 37a/07, 38b/01, 38b/13, 42b/02, 42b/15, 52b/02, 52b/03, 52b/11, 52b/14, 52b/15, 53a/02, 53a/13, 53a/15, 53a/15, 57a/07, 57a/07, 57a/11, 57b/10, 62b/03, 63a/08, 64b/08, 64b/10, 65a/05, 68a/09, 71b/05, 71b/07, 72a/09
ʿa.+nıŋ̂g 22a/02, 32b/11
[=40]

ʿaleyk < A. selâm
ʿa. al- 71a/11
[=1]

ʿālim < A. çok okumuş, bilgin
ʿā. 9b/11, 24a/14, 68b/14
ʿā.+de 24a/13
ʿā.+lerimiz 21b/09
[=5]

al(ı)n ön, huzur
a.+ı 14b/07
a.+ıda 23a/06
a.+ıma 50b/03
a.+ına 36a/02
a.+ında 23a/12, 32a/10, 45a/04
a.+ıŋ̂ga 36a/01, 58b/05
[=9]

alt alt
a.+ına 3a/15

a.+ında 4a/01, 15a/08, 15b/10, 25a/04, 27a/12, 28b/02, 29a/08, 35b/07, 45b/13, 46a/09
a.+ındın 11a/14
a.+ıñga 3a/15
[=13]

altı altı
a. 2a/01, 2b/05, 2b/10, 65a/01
[=4]

altınç altıncı
a. 5a/14, 16b/15, 65a/03
[=3]

altı yüz altı yüz
a. 17a/10
[=1]

altı yüz miñg altı yüz bin
a. 22b/03
[=1]

altmış altmış
a. 34b/10, 35b/02
[=2]

altun altın
a. 21b/11, 21b/12, 24a/11, 32a/09, 34b/03, 34b/03, 42b/05, 42b/10, 43a/12, 50a/12, 62a/03, 62a/03, 62a/05, 69a/03, 71a/09
a.+dın 11a/11, 12a/07, 24a/06, 25b/04, 33b/07, 51a/02
[=21]

ʿalyān yavaş
ʿa. 50b/04, 50b/05
[=2]

ʿamber < A. anber, misk
ʿa. 10a/10, 10a/15, 53a/05, 62a/06
ʿa.+din 10a/02
[=5]

ʿamel < A. amel, iş
ʿa.+iñg 19a/12
[=1]

amennâ ve ṣaddaḳnâ < A. inandık ve tasdik ettik
a. 13a/05
[=1]

ammā < A. ama, yalnız, sadece
a. 2b/06, 11b/07, 11b/07, 14a/01, 14b/03, 25a/08, 55b/02, 57a/10, 59a/10, 62b/02
[=10]

ʿamūd < A. direk, sütun
ʿa. 9b/15, 10b/07, 10b/07, 24b/07
ʿa.+lar 13b/05, 19b/07, 21b/14
[=7]

ana anne
a. 30a/13, 32a/02, 32b/10, 33b/14, 36a/07, 69a/11
a.+ları 27b/14
a.+m 67b/14, 71b/11
a.+mġa 33a/06
a.+mız 9b/05
a.+sı 30b/01, 50b/01, 52b/01, 52b/03, 52b/04, 52b/10, 59a/09, 62b/01, 64a/01, 65a/04, 69a/13, 72a/03, 72a/03, 72a/05
a.+sıdın 52b/04
a.+sın̂ga 69a/10
[=27]

andaġ öyle, onun gibi
a. 1b/12, 2a/01, 4a/01, 4a/06, 9b/07, 13a/04, 14b/15, 15a/01, 15a/06, 15a/11, 15b/15, 21b/10, 22a/05, 24b/01, 26b/07, 27a/14, 32b/01, 32b/05, 32b/11, 32b/14, 33a/10, 34b/15, 35a/11, 35b/03, 35b/14, 36a/02, 36a/03, 37a/06, 38a/08, 38a/15, 38b/13, 39a/08, 41a/03, 41a/11, 41b/13, 41b/14, 42a/03, 42a/12, 42b/13, 43b/09, 44a/01, 46a/14, 46a/15, 47a/11, 47b/07, 48a/05, 49a/04, 49b/10, 49b/15, 50b/07, 50b/09, 52b/09, 55a/01, 55a/11, 55a/13, 55b/01, 55b/15, 56b/11, 57b/04, 57b/11, 58b/10, 58b/10, 58b/12, 60a/03, 60b/05, 70a/12
[=69]

ara ara, arasında
menli seni a. 49b/12
būstānlar a. 61b/15
a.+da 20b/11, 20b/12
a.+daḳı 2b/04, 28a/04
a.+larında 11b/01
a.+mızda 46b/10
a.+sı 46a/13
a.+sına 44b/13
a.+sında 17b/05, 32b/08, 39b/07, 40b/10, 41a/13, 41b/04, 44b/13, 45a/14, 47a/03, 56a/01, 56a/05, 57a/01, 58b/14, 63b/09, 68b/11
a.+sındın 50b/11
a.+sın̂ga 36a/04
a.+sını 46a/06
[=28]

ārām < F. durma, eğlenme, dinlenme
a. tut- 31b/07, 31b/07
[=2]

ʿaraṣāt < A. mahşer yeri
a.+ında 11b/02
[=1]

ārāste < F. bezenmiş, süslenmiş
ā. 14a/10, 39a/03
ā ḳıl- 2a/15, 24a/07
[=4]

arıġ temiz
a. 18b/14, 18b/14, 39a/10
[=3]

arıḳ su yolu
a.+ları 62a/04
a.+nıŋ̂g 11a/04
[=2]

arḳa 1. arka, arka taraf, sırt
a.+sı 4a/08
a.+sına 3b/09
a.+sında ėr- 44a/11
a.+sından 30a/13, 32a/01, 32b/10, 33b/14, 36a/06
a.+sıŋ̂ga 44a/08
2. sol taraf
a.+dın 13a/06
[=10]

arslan arslan
a. 45a/09
a.+ı 44b/15
a.+lar 45a/03
a.+larḳa 45a/03
[=4]

ʿarş < A. göğün en yüksek katı
ʿa. 3b/11, 9b/15, 10b/07, 11a/14, 15a/08, 15b/03, 15b/10, 15b/10, 27a/12, 27a/13, 28b/02, 29a/08, 56b/05
a.+da 10a/08, 29b/11
a.+dın 28a/01
a.+ḳa 4a/03, 28a/12
a.+nı 1b/15, 14b/10, 14b/12, 16a/05, 28a/05
a.+nıŋ̂ 14b/14, 15a/07, 15a/14, 15b/01
[=27]

arşun arşın, bir uzunluk ölçüsü
a. 28b/14, 32b/07, 34b/02, 35b/02, 38a/09, 41b/07, 41b/07, 54a/06, 54a/07, 54a/08
[=10]

art arka, geri
a.+ımızdan 22a/03
a.+ına 36a/03, 50a/12
a.+ınca 21b/09, 21b/14, 22a/01, 23a/13, 23b/02, 49a/11, 55b/09
a.+ında 15b/08, 26a/14, 26b/08, 50a/03, 57a/09

a.+ındın 33b/06
a.+ın̂ga 26b/06
[=17]

art- artmak, fazlalaşmak
a.-ar ėr- 64b/04
[=1]

artuḳ başka, daha başka
a.+raḳ 69b/11
[=1]

aru ileri
a.+raḳ 60a/01
[=1]

ʿarżā < F. sunmak
ʿa. 50a/05
[=1]

ārzū < F. arzu, istek
ā.+sı 59b/01
[=1]

as- asmak
a.-ġaylar ėr- 55a/08
a.-tılar 43b/04, 45a/06, 51a/15, 55a/15, 67b/02
[=6]

ʿaṣā < A. asa, değnek, sopa
ʿa. 22b/11, 53a/01, 53a/09, 53a/10, 53a/13, 53a/14, 53b/10, 53b/13, 54a/01, 54a/06, 54a/07, 54a/08, 54a/1, 54b/06, 54b/08
ʿa.+ġa 54a/12
ʿa.+n̂g 22b/08, 35a/02
ʿa.+n̂gnı 22a/10
ʿa.+nı 53b/02, 53b/15, 54a/04, 54a/06, 54a/11
ʿa.+nın̂g 54a/09
ʿa.+sı 33b/15, 52b/12, 52b/14, 54b/11
ʿa.+sını 35a/03
[=30]

āsān < F. kolay
ā. bol- 1b/05
ā. ḳıl- 51b/03
[=2]

āsānd < F.(āsān) kolay; krş. **āsān**
ā. bol- 33a/05
ā. tur- 45b/12
[=2]

ʿasel < A. bal
ʿa. 39b/12
[=1]

aṣḥāb-ı tevāriḫ tarih yazarları
a. 23a/10
[=1]

asıl- 1. asılmak, aşağı doğru sarkmak
a.-dı 45b/15, 48a/05
a.-mış 48b/03
2. idam edilmek
a.-mış 56a/01
[=4]

ʿāṣī < A. karşı gelen, günahkâr
ʿā. 6a/07
ʿā. bol- 33a/04, 33a/14, 39b/02, 41a/02
[=5]

aṣl < a. asıl, temel, esas
a.+ı 31b/12, 31b/13, 38a/07, 41b/01, 41b/02, 52b/12, 52b/15, 53a/09
[=8]

asmānī < F. gökyüzüne ait
a. tur- 56b/07
[=1]

asra alt, aşağı; krş. **ast**
a. 3a/07, 3a/10, 35b/01, 63b/02
[=4]

ast alt, aşağı; krş. **asra**
a.+ın 9a/11
a.+ına 28b/15
a.+ında 30a/01
[=3]

aş aş, yemek
a. 12b/01, 38b/10, 38b/11, 38b/12, 39b/14, 39b/15, 47b/10, 58a/13, 59b/06, 59b/14
a.+dın 39b/01
a.+ḳa 59b/06
a.+lar 12b/01
[=13]

aş- aşmak, çıkmak, yükselmek
a.-a başla- 23b/08
a.-ar ėr- 54a/13
a.-tı 69a/05, 71a/07
[=4]

aşa- izinsiz almak
a.-yu bar- 68b/10
[=1]

aşaġa aşağı
a. 44b/14, 45a/02, 45b/14, 48a/04, 50a/15, 50b/01, 51b/02, 54a/06
[=8]

aşın- aşınmak, düzleşmek
a.-ġay ėr- 18b/08
[=1]

āşikāre < F. açık, belli
ā. ḳıl- 51a/07
ā. yaşru 43b/13
[=2]

aşnu önce
a. 2b/11, 2b/12
[=2]

aşur- çıkarmak, yükseltmek
a.-dı 46b/01
a.-dı ėr- 65a/07
a.-urlar 29b/11, 29b/14
[=4]

at (1) isim, ad
a. 17a/13, 30a/04

a.+ı 1b/11, 3b/15, 4b/06, 4b/08, 4b/09, 4b/12, 4b/13, 4b/14, 5a/01, 5a/02, 5a/06, 5a/08, 5a/10, 5a/12, 5a/14, 5a/15, 5b/02, 5b/03, 5b/05, 5b/07, 9a/13, 12a/04, 12a/14, 15a/04, 17a/15, 17b/13, 25a/02, 30b/05, 42b/04, 42b/05, 42b/08, 50a/14, 55a/09, 57a/11, 58a/11, 59a/10, 65a/10, 65a/11, 65a/11, 65a/12, 68b/13, 68b/14, 69b/07
a.+ım 47a/04, 70a/03
a.+ımnı 52a/04
a.+ın 18a/05, 19a/09
a.+ın̂g 47a/04, 67a/03
a.+ını 20a/03
a.+ının̂g 23b/03
a.+lar 21b/11, 71a/05
a.+ları 6b/02, 9a/11
a.+ların 16b/06, 16b/09
a.+larnı 70b/11, 70b/12
a.+nın̂g 30b/05
[=63]

at (2) at
a. 13b/12, 30b/04, 30b/05, 36a/10, 36a/11, 38b/01, 58b/09
a.+ġa 30b/06, 30b/08
a.+ı 23a/13, 23a/14
a.+ım 23a/15
a.+ları 21b/12
[=13]

at- atmak
a.-ar mėn 67b/07, 67b/10
a.-ar ėrdi 67b/08
a.-ġay mėn 49b/09
a.-ġıl 67a/15
a.-ın̂g 67a/07
a.-tı 58b/13, 66a/14, 67b/11, 67b/12, 67b/13
a.-tılar 20b/13, 67a/03, 67a/08, 67b/02
a.-tılar ėr- 68a/01
[=16]

ata baba
a. 13a/06, 30a/13, 32a/01, 32b/10, 32b/15, 33a/02, 33a/13, 36a/06
a.+m 69a/06, 69a/07
a.+n̂gnı 69a/08
a.+sı 30b/01, 33b/14, 64a/01, 66a/08, 68b/15, 69a/01, 69a/01
a.+sındın 15a/03
[=21]

ʿaṭā < A. bağışlama, bahşiş
ʿa. 26a/08,

ʿa. ḳıl- 12b/06

ata- adlandırmak, ad vermek
a.-dılar 64a/02
a.-yurlar 64a/14
[=2]

atalıḳ babalık
a. 33a/14
[=1]

atan- adlandırılmak
a.-dı 63b/15, 64a/05
a.-duḳı 64a/15
[=3]

aṭlan- ata binmek, süvari olmak
a.-dı 21b/09
a.-ıp 44b/07, 65a/13
[=3]

atlıġ (1) adlı, adı olan; krş. **atlu**
a. 15b/13, 28b/01, 61b/12, 65a/13, 65b/02, 70a/05, 70a/07, 70a/10, 70a/14
[=10]

atlıġ (2) atlı
a. 21b/10
[1]

atlu adlı, adı olan; krş. **atlıġ**
a. 31b/05
[=1]

āvāz < F. ses, seda
ā. ḳıl- 68a/01
a.+ı 10a/12
[=2]

ʿavrat <A. kadın, eş
ʿa. 31b/08, 32a/07, 47a/02, 47b/14, 47b/05, 47b/07, 48a/08, 48a/09, 48a/14, 51b/02, 51b/05, 55b/03, 67b/09, 67b/10, 68a/13, 68b/08, 48b/02
ʿa.+ḳa 28b/11, 48a/07
ʿa.+lar 31b/14
ʿa.+lıḳḳa 11b/06
ʿa.+nı 50a/13, 51a/015, 68a/01
ʿa.+nın̂g 28b/11
[=25]

avuç avuç
a. 39b/12
[=1]

ay (1) yılın on iki bölümünden her biri
a.+ında 17a/03, 69b/04
a.+ının̂g 17a/03, 17a/05, 17a/07, 17a/08, 17a/10

ay (2) ay, dünyanın uydusu
a. 27b/14, 34b/04, 43a/13, 54a/01
a.+nı 2a/03
[=12]

ay- demek, söylemek; krş. **ayıt-, ayt-**

a.-dı 2a/01, 2b/08, 6b/03, 7b/04, 11b/04, 12b/08, 13b/01, 14b/11, 17b/01, 17b/07, 17b/09, 17b/11, 17b/13, 25b/02, 30a/03, 30a/15, 31a/09, 31a/10, 31b/04, 39a/05, 39b/15, 40a/06, 40b/14, 40b/15, 42b/15, 43a/06, 44b/08, 44b/09, 44b/10, 45a/10, 45b/02, 45b/02, 45b/03, 45b/06, 45b/11, 46a/01, 46a/04, 46b/09, 47a/04, 47a/05, 47a/08, 47a/15, 47b/13, 48a/15, 49a/13, 49a/15, 49b/10, 51b/06, 52b/02, 54b/13, 59b/09, 60a/04, 60a/06, 60a/07, 60a/08, 60a/09, 60a/15, 61a/04, 61a/07, 61a/08, 61a/09, 61a/10, 61a/11, 61a/14, 61b/11, 63b/14, 64b/12, 65a/11, 66b/04, 68a/05, 68a/10, 68a/12, 68a/13, 68a/14, 68a/14, 68a/15, 68b/01, 68b/02, 68b/04, 68b/05, 68b/05, 68b/07, 68b/08, 69b/14, 72a/08
a.-dı ėr- 69a/08
a.-dılar 20b/10, 32a/10, 34a/05, 45a/15, 47b/09, 48b/05, 49a/15, 62a/07, 62a/10, 62a/11, 63b/14, 63b/15, 64b/05, 64b/07, 65a/09, 65a/14, 67b/09, 69a/08, 69b/09
a.-dılar ėr- 65b/06
a.-ġay 10b/08, 14a/04, 14a/11, 19b/07, 20a/07, 20a/08, 27a/08
a.-ġaylar 14a/02, 14a/05, 19a/05, 19b/12, 49b/04
a.-ġıl 45b/09, 50b/02, 60a/08
a.-sa 18b/06, 24a/14
a.-ur 19a/12, 19a/12, 59b/12, 59b/13, 63b/03
a.-ur sėn 59b/15
a.-urlar 4b/11, 5a/04, 5b/01, 34b/06, 64b/03, 65b/05, 65b/07
2. sormak
a.-dı 31b/04, 44b/08, 44b/09, 45b/02, 47a/03, 47a/05, 47b/12, 48a/07, 61a/13, 62a/07, 66b/03, 66b/14, 69b/08, 70a/07
a.-ġay 13a/13,
a.-ġaylar 19b/11
a.-urlar 19a/10
[=155]

aya avuç içi

a.+ça 13a/11

[=1]

ayaḳ ayak; krş. **aẕaḳ**

a.+ındın 43b/06

[=1]

ʿayb < A. ayıp

ʿa.+ların 48a/09

[=1]

ʿaybsız ayıpsız, kusursuz

ʿa. 64b/11

[=1]

aydıñg aydın, aydınlık

a. 54a/02, 54a/03, 56a/13

[=3]

āyet < A. ayet, Kur'ân surelerini oluşturan kısımlardan her biri

ā. 32a/05, 63b/12

ā.-i ḳurān 7b/09

ā.+ini 22a/06

ā.+lerimizge 20a/01

ā.+ni 7a/13, 19b/14

[=7]

ayġır erkek at

a. ėr- 23a/13

[=1]

ayġuçı diyenler, söyleyenler

a.+larġa 9a/08

[=1]

ayıt- 1. söylemek

a. 18b/05

a.-ġıl 18b/05

2. sormak

a.-ġaylar 19a/05

a.-tı 4a/07, 4a/14, 6a/03, 6a/06, 65b/10

a.-tım 7b/03, 7b/04

[=8]

ayruç ayrı uç, çatallı

a. 53a/10

[=1]

ayt- demek, söylemek

a.-ġay 18b/14, 19b/01, 19b/02, 19b/04, 20a/07, 25a/10, 42a/04

a.-ġaylar 20a/06, 27a/07

a.-sunlar 46b/08

a.-tı 1b/07, 7b/07, 15b/03, 20b/12, 23a/05, 23a/06, 25a/03, 30a/03, 30a/04, 30a/05, 30a/06, 30a/07, 30a/07, 31a/05, 31a/05, 31a/05, 31a/05, 31a/10, 31b/01, 31b/02, 31b/04, 31b/06, 32a/06, 32a/14, 32b/15, 33a/02, 33b/10, 34b/06, 34b/09, 38a/02, 39a/13, 39a/15, 40a/03, 40a/05, 40a/08, 40a/11, 40a/14, 44a/13, 47b/03, 48a/10, 48b/04, 49b/11, 50a/15, 50a/15,

50b/02, 50b/04, 50b/08, 50b/08, 50b/12, 50b/15, 51a/08, 51a/10, 51b/03, 51b/05, 51b/06, 51b/09, 56a/02, 56a/14, 57a/07, 57b/14, 58a/02, 58a/05, 58b/11, 59a/04, 60b/04, 60b/07, 60b/09, 63b/08, 65b/03, 66a/12, 67a/02, 67a/07, 69a/10
a.-tılar 22a/15, 31b/06, 32a/04, 34b/05, 34b/08, 39a/01, 39a/07, 40a/09, 40b/14, 43b/15, 55a/02, 55a/09
a.-tım 7b/03, 7b/07
a.-tın̂g 25a/03
a.-u bėr- 7b/15, 58a/06
a.-u bil- 11b/01
a.-ur 7a/04, 7a/07, 7b/10, 7b/11, 9b/12, 10a/13, 10b/13, 10b/14, 11a/03, 11b/09, 12a/10, 12b/12, 15a/03, 15b/13, 20a/08, 23b/04, 23b/05, 24b/13, 25a/08, 25b/13, 25b/15, 26a/03, 26a/07, 26b/02, 27a/06, 32b/13, 33a/13, 36a/09, 36a/11, 36a/13, 36a/14, 36b/02, 36b/03, 36b/05, 36b/07, 36b/08, 36b/09, 36b/11, 36b/12, 36b/14, 37a/01, 37a/03, 39b/09, 39b/14, 52b/05, 55a/14, 60a/02, 60a/05, 60a/14, 60b/01, 60b/05, 61b/08, 62a/12, 62a/13, 64a/07, 64a/09, 64a/11, 64b/06, 65b/11, 65b/12, 65b/13, 66b/06, 66b/07, 66b/08, 66b/10, 67a/01, 67a/05, 67a/10, 67a/10, 67a/11, 67a/12, 67b/04, 67b/06, 68a/12, 69a/05, 69a/11, 69b/02, 69b/02, 69b/05, 69b/05, 69b/08, 69b/13, 69b/15, 70a/07, 70a/08, 70a/12, 70b/04, 70b/11, 70b/13, 71a/12, 71a/13, 71b/01, 71b/10,71b/13, 71b/13, 71b/04, 71b/04,71b/05, 71b/07,71b/09, 72a/01, 72a/02, 72a/05, 72a/06
a.-ur ėr- 9a/07, 9b/06, 33b/09, 41a/09, 55a/12,
a.-urlar 10b/05, 20b/03, 21a/13, 21b/03, 22a/03, 22b/05, 23a/10, 26b/14, 26b/15, 27a/02, 27a/03, 27b/02, 27b/03, 27b/03, 52a/09, 59b/01, 63b/10, 63b/13, 65b/10, 65b/11
a.-urlar ėrdiler 23b/01

[=232]

az az, eksik

a. 13b/10, 37a/11

a.+raḳ 9b/07

[=3]

az- yoldan çıkmak, yolu şaşırmak

a.-ıp 71b/01

a.-sa 54a/13

[=2]

ʿaẕāb < A. işkence, keder

ʿa. 6b/13, 9a/08, 9b/04, 13b/04, 18a/08, 18a/09, 19b/06, 25a/10, 27a/01, 29b/13, 39b/03, 39b/04, 41a/02, 42b/07, 43b/03, 44a/04, 46a/03

a.+dın 43b/09, 46b/07

a.+ı 2a/11, 9a/14, 9b/07, 11a/01, 19b/09

a.+ın 47b/02

a.+ındın 34a/03

a.+ıñg 51b/15

a.+lar 47b/01

a.+ları 9a/12

a.+larını 60b/11

a.+nı 51b/03

[=31]

aẕaḳ ayak; krş. **ayaḳ**

a. 13b/09, 30a/01, 63a/11

a.+ı 3b/03, 3b/08, 3b/11, 3b/14, 6b/08, 10a/08, 17b/03, 17b/05, 25a/04, 29a/02, 35b/07, 47b/06, 50b/05

a.+ım 33a/03

a.+ın 3b/05, 17b/04, 44a/07, 67a/01, 67a/06

a.+ındın 15a/14

a.+ıñga 22a/06, 29a/02, 36a/01, 48a/15

a.+ını 58b/08

a.+ları 6b/07, 15b/11, 22b/01, 70b/08

a.+ların 48b/10

a.+larında 44a/12

a.+larıñga 15b/14

[=35]

aẕaḳlıḳ ayaklı, ayağı olan

a. 71a/10

[=1]

āzārlat- hakir görmek, incitmek, kırmak

a.-maḳ 7a/08

a.-tım 7a/09, 64a/09

[=3]

azdur- yoldan çıkarmak

a.-ur mėn 51a/05

[=1]

azıḳ gereken yiyecek ve içecek şeyler, nevale

a. 54b/01
[=1]

aẕın başka
a. 7a/12, 7b/14
[=2]

āẕīne < F. cuma günü
ā. 2a/12, 2a/13, 2a/13, 2a/14, 25b/06, 25b/06, 25b/11, 26a/04, 26a/09, 26b/12, 27a/04, 38b/09
[=12]

ʿazīzlıḳ hürmet, ihtiram
ʿa. 29b/11
[=1]

aẕrıl- ayrılmak
a.-dı 37a/09
[=1]

B

baca (<F. bâceng) baca, dumanı ocaktan çekip hava vermeye yarayan yol.
b.+dın 45a/02, 45a/02
[=2]

baġ bohça, çıkın, paket
b.+a 62a/07
[=1]

bāġ <F. büyük bahçe, bağ.
b. 60a/01, 63a/05
[=2]

bağışla- affetmek, lütfetmek, ihsan etmek
b.-dım 25b/15, 26a/02, 26a/05, 27a/10
[=4]

bağla- bağlamak, düğümlemek, tutturmak
b.-dı 33a/02, 62a/02, 63a/09, 70b/01
b.-dılar 46a/08, 55a/02, 55a/14, 67a/06, 67a/06, 48b/11
b.-ġıl 33a/03
b.-ġuçı 40b/14
b.-mış 51a/14
b.-p 67a/1
[=14]

bağlan- bağlanmak, kapanmak
b.-ur 20a/02, 20a/15, 29b/09, 29b/15
[=4]

baḫt < F. baht, talih, şans
b.+ı 2a/11
[=1]

baḳ- bakmak, dikkate almak
b.-a tur- 40b/06, 67b/15
b.-ar biz 14b/03
b.-ar mėn 17b/14, 17b/15
b.-arlar 18a/03
b.-arlar ėrdi 46b/15, 49a/07

b.-arsan 33a/14
b.-ġaylar 14a/02, 14a/10
b.-ġıl 51b/05, 63b/05
b.-ıp 10b/04
b.-maḳ 3a/05
b.-maz 17b/08
b.-mazlar 5b/13
b.-tı 15a/13, 30b/11, 31a/03, 33b/06, 47a/03, 49a/12, 50a/12, 53b/12, 55b/07
b.-tılar 40b/02, 40b/03, 45a/14, 45b/05
[=30]

baḳır bakır madeni
b.+dın 25b/04
[=1]

bal bal, arı mahsulü
b. 53a/05
b. ḳurtı (:arı) 53a/05
b.+dın 11a/08
[=3]

balçıḳ balçık, çamur
b. 23b/05, 23b/06, 31b/11
b. tur- 22a/15
b.+dın 30b/01
b.+dın ėrdi 31b/10
[=6]

balıḳ balık
b. 3b/15, 4a/01, 4a/10, 4a/15, 4b/01, 4b/03, 4b/03, 20b/10, 20b/13, 20b/14, 21a/04, 21a/15, 39b/11, 40a/05, 40a/05, 40a/08
b. tur- 4a/04
b.+dın 40b/03
b.+ḳa 21a/01, 21a/14
b.+nı 3b/15, 4a/07
b.+nıŋ̂ 3b/15, 4a/12, 4b/02, 20b/15
[=26]

bâng-ı namâz < F. ezan
b. 10a/11, 25b/06, 25b/07
[=3]

bar var, mevcut
b. 5b/06, 7b/13, 9a/11, 9a/15, 9b/02, 9b/03, 9b/03, 9b/03, 9b/04, 11a/15, 11b/02, 25b/05, 29a/09, 34b/06, 39a/09, 47b/06, 47b/06, 47b/06, 47b/06, 47b/13, 47b/15, 48a/11, 54b/13, 65b/11, 66b/06, 66b/07, 68b/11, 69b/06, 69b/11, 70b/03
b. bol- 12a/01
b. ėr- 3a/04, 3b/08, 3b/09, 9b/11, 17b/13, 20b/11, 21a/01, 24b/09,

28a/01, 28b/04, 30b/01, 30b/01, 30b/05, 32a/10, 37a/14, 38a/07, 41a/15, 41b/04, 41b/08, 42a/02, 42b/03, 42b/04, 42b/07, 44b/15, 46b/13, 47a/08, 47b/06, 48a/01, 50a/03, 55a/09, 55b/03, 58a/11, 61b/12, 62b/13, 65a/13, 66a/03, 66a/04, 66a/06, 66a/09, 66a/12, 66b/01, 66b/02, 66b/05, 67b/12, 68a/06, 68b/14, 68b/15, 70a/05, 70b/02, 71a/08
b. tur- 4b/12, 5a/02, 6b/03, 9a/15, 10a/03, 15a/08, 25b/03, 26a/14, 28b/02, 53b/05,
[=96]

bar- varmak, gitmek
b.-alım 59b/09
b.-alın̂g 70a/10
b.-ayım 7a/10, 43a/01
b.-dı 3a/02, 4a/10, 15b/02, 22b/07, 31a/07, 34a/02, 38a/07, 40b/06, 40b/07, 41b/11, 43a/05, 45b/01, 47b/11, 48a/13, 49a/11, 50a/01, 50b/04, 51a/06, 53b/01, 53b/10, 57b/02, 58b/07, 58b/08, 59b/02, 61b/13, 62b/14, 64a/07, 64b/10, 66b/13, 68b/15, 69a/14
b.-dılar 6a/04, 40b/01, 45a/05, 50a/10, 50b/07, 50b/10, 55a/15, 60a/01, 60a/04, 62b/14, 63a/01, 70a/14
b.-dım 7b/03
b.-duḳta 33a/06
b.-duḳun̂gda 53b/03
b.-ġalı 63a/03
b.-ġan 68b/10
b.-ġay 27a/08, 29a/04, 42a/04, 42a/10
b.-ġay ėrdi 31b/01
b.-ġaylar 19a/07, 28b/08
b.-ġaysiz 51a/10
b.-ġıl 4a/09, 46b/06, 50b/02, 56a/08, 56a/14, 58b/05, 65b/03
b.-ġuḳa 59b/01
b.-ġum 7a/12
b.-ın̂g 20a/08, 67a/02, 67a/07
b.-ıp 34a/01, 67a/03
b.-madı 40a/13
b.-maġa 14b/03
b.-maġay 28b/14, 29a/03, 29a/04
b.-maġıl 54b/01

b.-masun 44a/05
b.-mış 23a/02
b.-mış ėr- 58a/05, 58b/07
b.-sa 58a/15
b.-sunlar 67a/13
b.-u başla- 22b/04, 69a/13, 70b/08, 71a/06
b.-ur 16a/03, 59b/11,
b.-ur ėr- 7a/05, 44b/07, 58b/01
b.-ur mėn 69a/12, 69b/09, 69b/14
b.-ur sėn 69b/08
[=99]

barça hep, bütün, hepsi
b. 2a/08, 27b/15, 34a/12, 62b/10, 63b/07, 71a/04
b.-sı 35b/07
[=7]

barçın ipek kumaş
b. 21b/12, 21b/12, 32a/09, 42b/10, 43a/12
[=5]

bār ḫudāyā < F. Ey Allah'ım!
b. 21a/12
[=1]

bār ḫuẕāyā < F. Ey Allah'ım!
b. 4a/07, 7a/07, 7a/09, 7a/10, 14b/02, 14a/07, 14a/13, 21a/13, 26b/03, 26b/15, 27a/03, 28a/10, 42a/05, 51b/09, 51b/11, 51b/13, 60b/07
[=12]

barı hepsi, tamamı
47a/10, 47a/12

barmaḳ parmak
b.+ı 24b/02
[=1]

bas- bastırmak, ağır gelmek
b.-ġay 13a/12
[=1]

baş baş, kafa; ilk; önder
b. 22a/13
b.+ı 3b/08, 4a/03, 4a/03, 4a/13, 5b/10, 10a/08, 28a/12, 29a/02, 30b/06, 31a/02, 35a/09, 41a/10, 54a/08, 54b/11,
b.+ı ėrdi 57b/10, 57b/12
b.+ın 11b/12, 70b/15
b.+ına 31a/02, 38b/01, 43b/07, 57b/04
b.+ında 13b/05, 13b/07, 34b/02, 37a/08, 39b/11, 67a/03
b.+ından kėç- 72a/04
b.+ıŋ̂a 23a/09, 29a/03
b.+ını 4a/02, 4a/10, 17b/08, 35a/04, 35a/07, 35b/15, 44b/13, 46a/08

b.+ların 15b/10, 16a/05, 34b/14, 45a/04
b.+larındın 15b/14
b.+larını 14a/15
[=46]

başla- başlamak
b.-dı 3a/02, 23b/08, 32b/03, 32b/05, 34b/13, 40a/09, 41b/12, 46a/12, 46a/13, 49a/08, 52a/06, 59b/04, 69a/14, 70b/02, 70b/12, 71a/06, 71b/11
b.-dılar 22b/05, 34b/15, 38a/10, 41a/07, 70b/08
b.-ġay 13a/06
b.-ġaylar 14b/01
b.-p 67b/01
b.-salar 25b/07
[=26]

başla- liderlik etmek, emretmek
b.-p 67a/14, 67b/01
[=2]

başlan- başlanmak
b.-ıp 59b/11
[=1]

başlıġ başlı
b. 71a/09
[=1]

bat- batmak, saplanmak
b.-ġay 22b/01
b.-maġay 70b/06
[=2]

baṭmān batman, bir ağırlık ölçüsü.
b. 54b/01, 54b/02, 54b/02
[=3]

bay zengin
b. 62a/08
b.+lar 40b/08, 40b/13
b.+larnı 40b/13
[=4]

bayaḳı önce, önceki
b. 29a/01, 36a/05, 40a/09, 40b/04, 40b/07, 48b/08
[=5]

bayrām bayram
b. 32a/07, 45a/13, 54b/07
b.+ı 34a/11
[=4]

baʿżı < A. bazı, bazıları
b. 13a/04, 63b/12
b.+lar 59b/01, 61b/08, 63b/10, 64b/03, 64b/05, 65a/08, 65a/11
b.+ları 22a/14
[=10]

bazirgânlıḳ tüccarlık
b.+ḳa 42b/08
[=1]

bėg bey, efendi
b. 64a/06, 64a/08
b.+i 69b/15, 70a/08
[=4]

bėkle- beklemek, gözetmek, korumak
b.-di 24b/13, 43b/12
b.-r ėrdiler 37b/03
[=3]

belā < A. bela, dert
b. 20b/07, 20b/08
b. ʿaẕāb ḳıl- 39b/03
b.+sındın 51b/13
[=4]

bele < F. (pele) terazi kefesi
b.+ġa 12b/15, 13a/11
b.+ḳa 12b/14, 13a/12
b.+si 12b/13, 12b/14
[=6]

bėlgür- belirmek, ortaya çıkmak
b.-di 35a/05, 48a/04
b.-megey 15a/02
b.-memiş 54b/10
b.-mese 15a/01
b.-ti 40a/03
[=6]

bėlgüsüz belirsiz
b. bol- 46a/14
[=1]

belū < F. faydalı
b. 21b/01
[=1]

bende < F. kul
b. 18a/03, 18a/08
[=2]

bėr- vermek; yardımcı fiil
b. 1b/09, 2a/08, 2b/12, 9a/10, 9b/15, 15a/12, 15b/04, 16a/12, 17a/13, 17b/11, 18a/13, 20b/07, 20b/15, 21b/06, 22b/02, 22b/02, 23b/14, 25a/15, 25b/14, 26a/15, 29b/09, 32b/08, 36a/08, 37a/05, 37b/15, 38b/12, 41b/01, 42b/02, 43a/08, 45a/07, 45a/09, 50a/15, 52b/14, 53b/02, 55a/06, 55b/11, 56b/04, 57b/14, 58a/12, 58a/14, 58b/15, 59a/04, 59b/03, 61a/05, 62b/03, 62b/10, 63b/08, 64a/13, 64b/02, 64b/15, 65a/05, 65a/06, 66a/02, 67a/02, 67b/03, 68b/09, 68b/11, 69a/13, 71b/02, 72a/10
b.-diler 30a/04, 45a/15
b.-dim 31a/13, 31a/13
b.-dügi 64a/15
b.-eyim 31b/04
b.-eyin 31a/11
b.-gen 64a/11

b.-gey 11b/04, 12b/05, 14b/07, 38b/15, 39a/02, 55a/10, 56b/09
b.-geyler 12a/09, 12b/01, 13a/07, 13a/10
b.-gil 14a/06, 14a/13, 30a/03, 31b/05, 34a/10, 36a/11, 44a/01, 46b/06, 65b/04, 68a/08, 69a/12, 71b/02
b.-güçi 23b/13, 23b/15 30a/09
b.-megeyler 19b/13
b.-mese 18b/06
b.-mezler 11b/07
b.-miş 24a/01, 24a/02
b.-se 18b/06
b.-sün 48a/12, 64a/11
b.-ür 6b/14, 11b/11, 12a/10, 25b/01, 25b/11, 43b/01, 46b/11
b.-ür ėrdi 32a/03, 34a/15, 46b/09, 51a/07, 52b/08
b.-ür ėrdim 52b/07
b.-ür sen 64a/08
b.-ürler 51b/08
aça b.-inĝler 19a/14
ʿafv ḳılu b.- di 21a/14
aytu b.-di 58a/06
aytu b.-dim 7b/15
beyân ḳılu b.-di 48a/09
fidâ kılu b.-di 33b/11
ḥikâyet ḳılu b.-di 72a/04
ıẕu b.-diler 70b/07
ıẕu b.-ür 6b/05
ḳılu b.-di 2b/07, 62a/12
ḳıṣṣa ḳılu b.-di 66b/14, 70a/07, 2a/05
kiterü b.-gey 14a/05
oḳıyu b.-dim 7a
ögretü b.-di 1b/08
tirgüzi b.-gil 60b/08
toḳuyu b.-miş ėrdiler 24a/08
töşeyü b.-inĝler 19a/14
yıġa b.-gil 44b/01
yuwḳalayu b.-di 20b/02
[=140]

berāber < F. birlikte, yanında
b.+inde 37b/10, 46b/13
b.+inde tur- 25b/05
[=3]

berekāt < A. ç. bereketler, hayırlar
b.+ında 71a/05
[=1]

bereket < A. bereket, bolluk
b.+indin 55b/10
[=1]

bėri yakın, konuşanın önündeki iki uzaklıktan

kendisine daha yakın olanı; krş. **berü**
b. kėl- 31a/05, 31a/05
[=2]

bėril- verilmek
b.-miş 39b/11
[=1]

bėrk sıkı, sağlam
b. 33a/03, 38a/03, 46a/08
[=3]

berr toprak
b.+ge 70b/05
[=1]

bėrü yakın, konuşanın önündeki iki uzaklıktan kendisine daha yakın olanı krş. **bėri**
b. 5b/13, 11b/10, 28b/08, 38a/12, 71a/14
[=5]

bes < F. yeter, kâfi, elverir
b. 3a/05, 4b/03, 10a/12, 11a/01, 38a/06, 39b/15, 40a/07, 42a/13
[=8]

besī < F. çok, fazla
b. 25a/10
[=1]

bėş beş
b. 1b/0, 3b/05, 10b/15, 10b/15, 36a/06, 39b/11, 53a/01, 59a/04
b.+din 31b/14
[=13]

beşāret < A. müjde, muştu
b. bėr- 12a/09, 51b/08
[=2]

bėşinç beşinci
b. 5a/11, 13b/12, 16b/14, 33b/15, 59a/08, 65a/03
[=6]

bėş yüz beş yüz
b. 3b/05, 3a/07, 3a/10, 3b/13, 6a/10, 6a/11, 9b/10, 15a/05, 17a/06, 30a/12
[=6]

bevvān < A. direk
b.+ı 45a/11
[=1]

beyān < A. anlatma, bildirme
b. ḳıldı ėrse 9b/05
b. ḳılu bėr- 48a/09
b.+ı 1b/11
[=3]

beẕ-baḫt (< F. bed-baḫt) bahtsız, talihsiz
b. 18a/08, 19b/05, 29b/12
[=3]

beẕbaḫt-lıḳ < talihsizlik, mutsuzluk
b. 13a/02, 13a/03
[=2]

bėze- bezemek, süslemek
b.-di 30b/04, 31a/02
b.-miş 42b/05, 42b/10
b.-miş ėrdi 50a/11
b.-mişler ėrdi 32a/09
b.-miş sėn 43a/12
[=7]

bėzen- süslenmek
b.-di 43a/14
b.-ip tur- 61b/15
[=2]

bıçaḳ bıçak
b. 33a/03, 33a/11, 33a/12, 33a/14, 33b/02, 33b/02, 33b/04, 33b/05
b.+nı 33b/03
[=9]

bıng̑ar pınar
b.+ġa 57b/13
[=1]

bī-hūş < F. şaşkın, kendinden geçmiş
b. 5b/15
b. bol- 6a/02, 9b/06, 13a/08, 27b/07, 35b/06, 46b/02
[=7]

bī-ḫürmet < F. hürmetsiz, saygısız
b. siz 40a/07
[=1]

bil- bilmek, anlamak; yeterlik tasviri fiili
b.-di 30b/13
b.-diler 62a/15
b.-dim 60b/10
b.-diṉ̑giz mü 40a/07
b.-gen 5b/08, 11a/07, 26b/10
b.-gey biz 32a/06, 39a/09
b.-gey miz 39a/08, 62a/11
b.-gey sėn 50b/09
b.-gil 4b/01
b.-iṉ̑g 18a/13, 69a/05
b.-medi 55b/02, 57b/11, 58b/11, 59b/04, 59b/06, 60a/06, 66a/08
ḳatlanu b.-medi 55b/09
öltürü b.-medi 66a/11
yeṉ̑ge b.-medi 23a/14
yıġa b.-medi 53b/07,
b.-mediler 55b/03, 68a/09
b.-mediṉ̑giz mü 39b/15
b.-megey 13a/06
b.-megey mėn 51b/04
b.-mez ėrdi 38a/14

b.-mez mėn 20a/06, 20a/07, 20a/08
b.-mez mü sėn 25a/05, 50b/15
b.-mez sėn 43a/09
aytu b.-mez 11b/01
b.-mezler 49b/02
b.-se ėrdim 15a/07
b.-sün 49b/12
b.-ür ėrdi 41a/09, 70a/06
b.-ür ėrse 68a/08
b.-ür mü sėn 30a/04, 30a/06, 48a/07
b.-ür sėn 28a/09,
b.-ür siz 69b/05
[=50]

bilek bilek
b.+leri 24a/07
[=1]

bilezük bilezik
b. 30b/03
[=1]

bilgüçi bilen, bilici
b. tur- 15a/08
[=1]

binā < A. bina, yapı
b. 37a/05, 37a/06, 38a/04, 38a/13
b. ķıl- 34b/01, 34b/02, 38a/02,
b.+da 38a/09

bir bir, tek
b. 2b/12, 2b/14, 3a/03, 3a/05, 3a/10, 3a/14, 3b/01, 3b/01, 3b/04, 3b/07, 3b/12, 3b/15, 4a/01, 4a/02, 4a/10, 4b/12, 5a/01, 5b/10, 6a/01, 6a/12, 6a/13, 7a/04, 7a/06, 7b/01, 7b/02, 7b/08, 7b/09, 9a/15, 9b/11, 9b/15, 10a/01, 10a/03, 10a/04, 10a/12, 11b/08, 11b/09, 11b/10, 11b/12, 11b/14, 12a/01, 12a/03, 12b/13, 12b/14, 13a/01, 13a/07, 13a/09, 13a/11, 13a/11, 13b/05, 13b/07, 14a/05, 14a/13, 14b/07, 14b/15, 15a/04, 15a/06, 15a/14, 15b/01, 16b/09, 17a/14, 17b/02, 17b/03, 17b/03, 17b/03, 17b/04, 17b/05, 18b/04, 18b/15, 19a/15, 20a/12, 20b/10, 20b/14, 21b/05, 22a/04, 23a/09, 23a/09, 23b/07, 23b/08, 23b/10, 24a/08, 24a/08, 24a/08, 24a/13, 24b/03, 24b/07, 24b/09, 24b/10, 24b/11, 25a/02, 25a/02,
[=8]

25a/15, 25b/05, 25b/05,
26b/13, 28a/12, 29a/02,
29a/09, 29a/10, 29a/14,
30b/02, 30b/04, 30b/14,
32a/10, 32a/11, 32b/05,
32b/06, 33b/03, 33b/03,
33b/06, 33b/06, 34a/11,
34a/13, 34b/01, 34b/02,
34b/04, 34b/05, 34b/06,
34b/13, 35b/03, 35b/06,
35b/13, 37a/12, 37a/13,
37b/08, 37b/11, 37b/11,
38a/02, 38b/04, 38b/05,
38b/06, 38b/07, 38b/07,
39a/02, 39b/07, 39b/08,
39b/12, 39b/13, 41b/04,
41b/14, 42a/01, 42a/03,
42a/03, 42a/13, 42b/03,
42b/04, 42b/07, 42b/11,
43a/10, 43b/03, 44a/07,
44b/12, 45a/08, 45b/06,
45b/08, 46b/10, 46b/10,
46b/13, 47a/03, 47a/08,
47b/01, 47b/04, 47b/05,
47b/05, 47b/07, 47b/14,
48a/01, 48a/12, 48b/02,
48b/10, 49a/03, 49a/08,
49b/04, 49b/05, 49b/05,
49b/14, 51a/01, 51a/11,
53a/01, 53a/01, 53a/06,
53b/04, 53b/08, 54b/05,
55a/04, 55a/08, 55b/03,
55b/04, 56a/12, 56b/03,
57a/02, 57b/04, 57b/11,
57b/13, 58a/09, 58a/10,
58a/11, 59a/12, 59a/13,
59a/15, 59b/08, 59b/09,
59b/11, 59b/13, 60a/01,
60a/04, 60b/11, 61b/01,
61b/02, 61b/04, 61b/04,
61b/12, 61b/13, 61b/14,
62a/05, 62a/05, 62a/14,
62b/02, 63a/09, 63a/10,
63b/03, 63b/13, 65a/13,
65a/13, 65b/01, 65b/04,
65b/05, 65b/07, 66a/02,
66a/03, 66a/06, 66a/09,
66a/13, 66b/01, 66b/02,
67a/15, 67b/08, 67b/11,
67b/11, 68b/14, 69a/01,
69a/02, 69a/03, 69a/06,
69a/14, 69b/03, 69b/03,
69b/03, 69b/10, 69b/11,
69b/12, 70a/01, 70a/05,
70a/15, 70b/10, 70b/13,
70b/15, 71a/03, 71a/08,
71a/09, 71a/10, 72a/10
b. ança 62b/15
b. ançada 63b/04
b. ançanı 62b/15
b. ėrmiş 65b/14
bir nėçe 31b/10,
45b/05, 46b/05, 48b/14,
60a/03, 63a/11, 67a/02

b. tėlim 39a/10
b.+i 3a/02, 3a/07, 3a/09, 5b/09, 5b/11, 5b/12, 9a/04, 9a/04, 9a/11, 9a/12, 9b/04, 10b/02, 10b/03, 12a/02, 12a/02, 15b/07, 15b/07, 15b/08, 15b/08, 16b/13, 20a/11, 22b/10, 24b/06, 24b/06, 25b/03, 28b/10, 28b/15, 31b/15, 34b/14, 35b/07, 35b/07, 37a/15, 37a/15, 41b/11, 41b/14, 45b/05, 46b/09, 47a/02, 52b/03, 52b/10, 54b/15, 54b/15, 56b/14, 57a/10, 64a/06, 64a/07, 65a/10
b.+in 53a/03, 53a/04, 53a/05, 53a/05, 60a/05
b.+inde 29a/10, 29a/11, 29a/11, 29a/12, 29a/13, 29a/13
b.+indin 3a/07, 3a/10, 9a/12, 34b/14
b.+inŋge 3a/02, 5b/09, 5b/11, 5b/12, 9a/11, 9b/04, 10b/02, 10b/04, 20a/11, 26b/13, 28b/11, 41b/11, 41b/14, 45b/05, 56b/01, 56b/15, 70a/13, 70a/13
b.+ini 22b/10
b.+iniŋg 5b/08, 5b/09, 5b/09, 6b/02, 9a/13, 65a/10, 65a/11, 65a/11, 68b/13, 68b/14
b.+isi 45b/06
b.+isinde 12b/15
[=357]

biregü biri, birisi
b. 7a/07, 23b/12, 39a/01, 40a/03
b.+ni 56a/06
[=5]

birer birer, teker teker
b. 3a/13, 12a/06, 26b/11, 50a/11
[=4]

birle ile, beraber
b. 1b/07, 1b/15, 2a/11, 2a/12, 2b/15, 3a/13, 3b/01, 3b/01, 3b/02, 4a/03, 5b/10, 6a/01, 6b/04, 6b/05, 7b/01, 10b/10, 10b/14, 11a/01, 11a/06, 12a/01, 12a/06, 12a/13, 12a/15, 12b/06, 13b/06, 13b/07, 13b/13, 14a/12, 14b/08, 14b/10, 15a/10, 15a/15, 17b/03, 18a/04, 18a/04, 18a/09, 18a/10, 18b/01, 18b/05, 18b/06, 18b/09, 18b/13, 19a/02, 19b/05, 20b/01,

20b/04, 20b/06, 20b/09, 20b/09, 20b/14, 21a/05, 21a/07, 21a/15, 21b/02, 21b/08, 21b/08, 21b/12, 21b/12, 21b/13, 21b/14, 22a/01, 22b/04, 22b/06, 22b/08, 22b/10, 22b/11, 23a/02, 23b/05, 23b/06, 23b/09, 24a/07, 24b/02, 24b/06, 24b/08, 24b/11, 24b/14, 26a/08, 26b/14, 27a/01, 27b/04, 29a/01, 29a/03, 29b/07, 29b/09, 29b/11, 30b/13, 31a/02, 31a/07, 31b/06, 31b/07, 32a/08, 32a/09, 32a/09, 32b/13, 33a/02, 33b/04, 34a/04, 34b/03, 34b/03, 34b/03, 34b/04, 34b/06, 34b/11, 34b/12, 35a/07, 35a/10, 35a/14, 35b/14, 36a/06, 37a/07, 37a/10, 38a/04, 38b/01, 38b/06, 39b/08, 39b/12, 40a/03, 41a/04, 41a/05, 41a/10, 41b/05, 41b/05, 42a/03, 42b/01, 42b/05, 42b/10, 43a/12, 43a/14, 43b/05, 43b/06, 44b/01, 44b/05, 44b/06, 44b/14, 44b/14, 45a/08, 46a/06, 46a/07, 46b/15, 47b/15, 49b/15, 49b/05, 50a/11, 50a/14, 50b/05, 50b/06, 51a/11, 51b/01, 51b/11, 51b/13, 52a/09, 52a/10, 52a/11, 53b/10, 54a/09, 55a/02, 56b/05, 56b/10, 56b/14, 56b/15, 57a/01, 57b/05, 58a/03, 58a/15, 58b/01, 58b/08, 59a/01, 59b/10, 60a/09, 60a/11, 61b/09, 62a/02, 62a/03, 62a/06, 62b/05, 62b/10, 63b/07, 65b/12, 65b/13, 66a/13, 67a/04, 67a/07, 67a/08, 67a/15, 67b/02, 67b/09, 68a/01, 68a/02, 68a/02, 68b/12, 68b/12, 68b/12, 69a/03, 69a/03, 69b/01, 70a/02, 70a/10, 70a/12, 70b/10, 71a/03, 71a/14, 71b/15, 71b/04, 71b/06, 72a/03, 72a/10, 48b/10, 48b/13

[=208]

birlik vahdet, birlik, teklik

b.+inĝe 43b/14, 46b/08, 46b/12, 47a/12

b.+ini 43b/08

[=5]

bismi'l-lāh < A. Allah'ın adı ile

b. 67a/15

[=1]

bismi'llâhi'r-raḥmāni'r-raḫīm < A. Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile (başlarım)
b. 66a/14
[=1]

biş- pişmek
b.-miş 60a/02
[=1]

bī-şekk < F. şüphesiz
b. 36b/02
[=1]

bit- büyümek, yetişmek
b.-gen 11a/13
b.-sün 45b/11, 45b/11
b.-ti 53a/08
[=4]

biti- yazmak
b.-n̂g 19a/09
[=1]

bitig yazı, mektup, ferman
b. 64a/10, 64a/13, 64a/15
[=3]

bitiglig yazılı, yazılmış
b. tur- 69b/07
[=1]

bitil- yazılmak
b.-miş tur- 9a/06, 10a/05, 10a/06, 10a/07
[=4]

bitür- bitirmek
b.-di 48b/06
[=1]

biz biz, çokluk 1. şahıs
b. 21b/04, 22b/05, 34b/07, 39a/08, 40a/11, 45b/07, 49a/01, 49a/05, 69b/02
baḳar b. 14b/03
bilgey b. 32a/06, 39a/09
bolġaymiz 33a/14
bolġay miz 22b/01
ınanġay b. 32b/02, 39a/09, 45b/07
kėlip turur b. 65a/15
kėmüşür b. 34b/09
körüp b. 21b/05
tamuġ yılan-ları b. 69b/02
tiler b. 32b/01, 39a/08
tileyür b. 27a/07
tutar b. 45b/09
b.+din 22a/04, 27a/11, 40a/10, 55a/04, 55a/13, 69b/10
b.+ge 6b/10, 6b/12, 14a/03, 21a/15, 32a/05, 39a/02, 45b/01, 46b/12, 49a/15, 58a/06, 67b/15
b.+im 10b/06, 39a/03, 39a/08, 40a/04, 46b/10, 47b/03

b.+in̂g 20a/01, 20a/14
b.+ni 14a/03, 14b/03
[=52]

bīzār < F. bıkmış, usanmış
b. bol- 32a/14, 43b/14, 47a/13, 49b/08
[=4]

bodın kavim, boy; krş. **boz̲un**
b.+ını 6b/05
[=1]

boġuz boğaz
b.+ından 42a/09
b.+ın̂ga 33a/12, 42a/06, 42a/10
[=1]

boġuzla- boğazlamak, boğazını kesmek, öldürmek
b.-dı 33b/13
b.-ġıl 33b/12
b.-r 33a/01
[=3]

bol- olmak, tasviri yardımcı fiil
b. 40a/05
b.-alım 40a/11
b.+alın̂g 70a/11
b.-dı 1b/0, 2b/16, 3a/03, 3a/14, 3b/14, 7a/05, 7a/15, 7b/07, 10b/12, 10b/14, 11a/01, 15a/09, 16a/01, 17a/04, 17a/06, 17a/08, 21a/01, 21a/05, 22a/12, 22b/03, 22b/08, 22b/09, 23b/08, 25a/01, 27a/11, 30b/12, 31b/02, 32b/05, 32b/06, 33b/03, 34a/01, 34b/14, 35a/03, 35b/10, 35b/13, 36a/05, 38b/05, 38b/06, 40a/06, 40a/09, 40b/05, 40b/05, 40b/07, 41b/04, 41b/06, 41b/09, 41b/09, 42b/14, 43b/14, 43b/15, 45b/05, 45b/15, 46a/09, 46a/12, 46a/13, 46a/14, 46a/15, 46b/05, 47a/01, 47b/12, 48a/05, 48a/10, 48a/14, 49a/06, 49a/08, 49a/13, 49b/01, 49b/11, 49b/13, 50a/01, 50a/06, 51a/08, 53a/04, 53a/08, 53b/08, 53b/10, 56a/12, 56a/14, 57a/13, 58a/09, 60b/04, 60b/12, 62a/08, 62a/15, 63a/12, 63a/14, 64a/06, 64b/01, 65b/02, 66a/10, 66a/15, 66b/12, 66b/12, 66b/14, 67a/10, 68a/07, 70b/14,71a/01, 71b/11, 48b/02, 48b/08
b.-dı ėrse 20b/07, 26a/01, 26a/04, 38b/05, 40b/11, 41b/08, 44a/09,

44b/07, 45a/06, 45a/11, 47b/12, 50a/01, 50a/05, 50a/06, 51a/11, 52a/06, 55a/05, 55a/07, 56a/02, 56a/13, 56a/13, 58b/01, 58b/07, 59b/05
b.-dılar 10b/10, 35a/01, 35b/13, 39b/09, 40a/15, 41a/05, 45a/07, 45b/05, 45b/13, 46a/01, 50a/08, 50a/09, 50a/10, 52a/12, 66a/01
b.-dılar ėrki 22b/07
b.-dılar ėrse 22a/14
b.-duḳınça 53a/10
b.-duḳta 25b/09, 57a/05, 58b/04
b.-dum 46a/05, 47a/13, 47a/15, 51a/04, 61b/04
b.-dum ėrse 52b/06
b.-dun̂g 51a/12
b.-dun̂guz 14b/02
b.-ġan 64a/08
b.-ġanlar 41a/07
b.-ġay 9b/11, 11b/05, 11b/13, 12a/01, 12a/07, 12a/08, 12a/15, 12b/01, 12b/12, 12b/13, 12b/14, 13a/10, 13a/14, 13b/14, 14a/06, 14a/11, 14a/14, 14b/01, 14b/05, 14b/08, 14b/13, 26b/14, 27a/14, 27b/06, 27b/11, 27b/14, 27b/15, 27b/15, 28a/07, 28a/08, 28a/11, 28b/01, 28b/03, 28b/11, 29a/01, 29a/07, 29a/10, 29a/11, 29a/11, 29a/12, 29a/12, 29a/13, 29a/14, 29b/01, 29b/03, 29b/03, 31a/12, 32a/13, 41a/03, 41b/13, 41b/14, 41b/15, 41b/15, 42a/10, 42a/13, 42a/15, 43b/15, 46b/12, 47b/02, 51a/13, 55a/03, 56b/11, 56b/12, 56b/14, 57a/08, 60b/02, 62a/10
b.-ġay ėrmez ėrdi 31a/01
b.-ġay mėn 19b/05, 33a/04, 49b/08, 60b/03
b.-ġay miz 22b/01
b.-ġay siz 25a/05
b.-ġaylar 6a/02, 11b/07, 13a/05, 13a/08, 27b/07, 27b/13, 39b/03
b.-ġaymiz 33a/14
b.-ġıl 30a/05, 49b/12, 70a/10
b.-ġınça 55b/15
b.-ġu tur- 68b/06

b.-madı 7b/07, 40a/07, 40b/03, 40b/08, 48b/01
b.-maġay 11b/15, 56b/12, 56b/13, 60a/07
b.-maḳ 1b/05, 11a/10, 11a/10, 13a/04
b.-maḳ ol 68b/05
b.-maḳın͡ga 64a/10
b.-mas ėrmiş 27a/02
b.-masa 54b/06, 69b/15
b.-masa ėrdi 69a/08
b.-masun 38a/04
b.-maz 31b/11, 48a/01
b.-maz mu 59b/15
b.-mazlar 6b/09
b.-mış 23a/04, 28b/06, 28b/15, 48b/03, 49a/13, 59b/12, 63a/06, 63b/01, 72a/03
b.-mış ėrdi 47a/07, 55b/05, 57b/05
b.-mış mėn 71b/12,
b.-mışdın 29a/05
b.-sa 6b/11, 6b/11, 7b/05, 7b/05, 9b/10, 11b/02, 13a/05, 13b/10, 13b/10, 16b/01, 18a/03, 18a/08, 18a/08, 19b/05, 24b/07, 25b/06, 26b/12, 27a/01, 31b/08, 31b/08, 31b/09, 35a/14, 41b/13, 42a/11, 53b/15, 54a/04, 54a/05, 54a/07, 54a/09, 54a/1, 54b/01, 54b/03, 54b/05, 54b/06, 55b/13, 56b/07, 56b/08, 57a/09, 57a/09, 66b/10
b.-sa ėrdi 25a/12
b.-salar 12b/04, 25b/13, 27b/05, 41a/02
b.-salar ėrdi 6a/02
b.-sam 52b/06, 52b/08, 57a/08, 57a/09
b.-san͡g 53b/03
b.-sar 48b/01
b.-sun 31a/14, 33a/05, 36a/15, 36a/15, 44a/13, 44a/05, 47b/04, 48a/15, 56a/09, 66b/09, 67a/03
b.-un͡g 25b/13, 26a/01, 26a/03, 26a/12, 31a/14
b.-un͡glar 69a/06
b.-up 9b/06, 14a/01, 14a/02, 14a/05, 14b/01, 23a/01, 23a/15, 33b/05, 34b/15, 35b/06, 39b/06, 39b/13, 46b/02, 54a/08, 63a/13, 71b/15
b.-ur 1b/12, 1b/12, 2b/03, 2b/10, 3a/12, 3b/13, 6b/11, 6b/12, 7a/01, 10b/08, 16a/15,

16b/01, 17b/15, 17b/15, 19a/09, 19a/13, 20a/14, 21a/12, 27a/05, 29b/05, 30a/05, 31b/08, 31b/09, 31b/09, 31b/10, 33a/06, 53a/05, 53a/05, 53a/06, 71b/04, 71b/05
b.-ur ėrdi 34a/12, 35a/13, 53b/15, 54a/02, 54a/03, 54a/10, 54a/11, 54b/06, 57b/01
b.-ur ėrse 27a/05
b.-ur miz 20b/12
b.-urlar 27a/02
b.-urlar ėrdi 34a/12, 52a/15
b.-ur mu siz 32a/14
[=414]

bota deve yavrusu
b.+sın̂ga 32b/08
[=1]

botala- (deve için) yavrulamak
b.-dı 32b/08
[=1]

boyun boyun
b. 24b/08, 31a/07
b.+ı 3b/02
b.+ılarını 16a/05
b.+ına 50a/13
b.+ını 36a/05
[=6]

boz- harap etmek, yıkmak; sözünü tutmamak
b.-dı 62b/06, 62b/12
b.-dun̂g 14a/12
[=3]

bozul- harap olmak, yıkılmak
b.-mış 63a/05
[=1]

boz̲un halk; krş. **bodın**
b.+ı 65a/07
b.+larnı 65a/08
[=2]

bölük kısım, bölüm
b.+de 64b/04
b.+ke 64b/04
[=2]

böyle böyle, bu şekilde
b. 55a/03, 55a/03
[=2]

bu “bu” işaret sözü
b. 1b/04, 1b/11, 2b/10, 3b/01, 3b/05, 4a/04, 4a/12, 4a/15, 4b/03, 4b/04, 4b/06, 5b/14, 5b/15, 6a/06, 7a/02, 7a/11, 7a/13, 7b/03, 7b/10, 7b/14, 9a/08, 9a/09, 9a/10, 9b/05, 10a/09, 11b/11, 11b/14, 12a/10, 13a/11, 13a/12, 13a/13, 13b/15, 14a/02, 14a/03, 14a/08, 14a/13,

14b/03, 14b/04, 14b/08, 15a/01, 15a/15, 15b/02, 15b/04, 15b/07, 15b/09, 15b/15, 16a/01, 16a/04, 16a/04, 16b/03, 16b/12, 17b/06, 17b/07, 17b/09, 17b/14, 18b/08, 18b/14, 19a/05, 19a/05, 19a/08, 19b/01, 19b/01, 19b/08, 19b/11, 19b/14, 20b/11, 20b/12, 21a/10, 21a/12, 21b/03, 22a/04, 22a/06, 24b/15, 25a/08, 25a/11, 25a/14, 25a/15, 26a/01, 26a/15, 26b/08, 27a/02, 27a/04, 28b/09, 30a/08, 31b/14, 32a/14, 33a/02, 33a/07, 33a/09, 33b/11, 33b/11, 34a/05, 34b/08, 36a/06, 37a/08, 37a/13, 38b/09, 39a/01, 39a/15, 39b/06, 39b/14, 39b/15, 40a/01, 40b/12, 40b/13, 40b/14, 41b/01, 43a/01, 43a/06, 43a/08, 43a/10, 44a/01, 45b/10, 45b/10, 46a/02, 47a/08, 47a/10, 47a/11, 47a/15, 47b/14, 47b/15, 47b/02, 47b/03, 49b/11, 49b/08, 49b/08, 50a/07, 50b/13, 51a/11, 51a/02, 51b/03, 51b/11, 51b/15, 52a/03, 53a/14, 54b/01, 54b/12, 54b/13, 55b/15, 56a/01, 57a/01, 57a/02, 58a/03, 58b/04, 59b/12, 59b/12, 60a/02, 60a/02, 60a/05, 60a/05, 60a/06, 60a/12, 60a/15, 60b/04, 60b/07, 61a/07, 61b/03, 62a/07, 62a/09, 62a/10, 62a/12, 62a/13, 62a/13, 63a/06, 63b/12, 63b/14, 64a/08, 64a/11, 64b/12, 64b/13, 65b/01, 65b/08, 66a/07, 66a/11, 66a/12, 66b/08, 66b/09, 66b/11, 66b/12, 66b/15, 66b/15, 66b/15, 67a/11, 67b/01, 67b/04, 67b/14, 68b/08, 68b/10, 69a/08, 69a/10, 69a/15, 69b/11, 69b/13, 69b/15, 69b/15, 70b/03,70b/07, 71a/13, 71a/14, 71a/15, 71b/01, 71b/11,71b/12, 71b/15, 71b/02,71b/07, 71b/08, 72a/06, 48b/04, 48b/04, 48b/05, 48b/05

b. ėrmez 4b/01

b. tur- 4b/11, 4b/15, 5a/04, 5a/07, 5a/09, 5a/13, 5b/01, 5b/04, 28a/03, 55a/12, 65a/09

b.+lar 11b/07, 15b/10, 16b/02, 16b/05, 18a/05, 20a/02, 27a/01, 34b/06, 41a/14, 47a/03, 49a/10, 49a/14, 50b/09, 57a/08, 65a/14, 65b/12, 68a/03, 48b/07
b.+lar tur- 66a/01
b.+lardın 40a/03, 50b/07
b.+larġa 16b/04, 16b/07, 16b/08, 27a/06, 39b/03, 40b/08, 41a/02, 41a/12, 46a/11, 46b/09, 51b/10, 55a/10, 56a/15, 65b/01
b.+larnı 5b/14, 11b/06, 16a/03, 18a/14, 25a/09, 32a/04, 41a/09, 41a/14, 50b/06, 65a/12, 67a/04
b.+larnıŋ̂ 4b/07, 4b/08, 5b/11, 11b/06, 15b/10, 15b/11, 16b/06, 16b/09, 18a/12, 18b/01, 21b/14, 32a/09, 33a/10, 34a/11, 40b/10, 41a/11, 45b/13, 47a/03, 49a/11, 50b/11, 55a/08, 57a/09
b.+larḳa 11a/01, 11b/07, 52a/05, 70b/14, 71a/01
[=297]

buçḳaḳ köşe
b.+ında 37b/01, 47b/11
b.+ında tur- 37b/02
b.+ından 4a/01, 4a/02
b.+larda 45a/05
[=6]

buçuḳ buçuk, yarım
b. 13b/13
[=1]

bul- bulmak
b.-dı 35b/08, 57b/03, 62b/08, 63a/10, 68b/09, 68b/09
b.-dılar 21b/03, 47b/05
b.-duḳları 1b/07
b.-dum 69a/06
b.-ġay mu mėn 57b/08
b.-ġay sėn 36b/02, 43a/03
b.-madı 55a/10, 63a/10
b.-madı ėrse 62a/01
b.-madım 71b/15
b.-maġay 57b/15
[=18]

bulaş- bulaşmak
b.-mış 33a/07
[=1]

bulġa- sallamak
b.-r ėrdi 36a/01
[=1]

bulġaş- bulaşmak
b.-ıp 53b/11

b.-ıp tur- 53b/13
[=2]

bulıt bulut
b. 27b/10, 39b/07
b.+ḳa 4b/13
[=3]

[=6]

burun 1. önce
b. 15b/05, 23b/11, 34b/09, 52b/04
2. koku almaya yarayan organ
b.+unġa 14a/10
[=5]

būstān < F. bahçe
b. 63a/05
b. tur- 67b/15
b.+lar 61b/14, 61b/15
[=4]

buş- kızmak, öfkelenmek
b.-tı 66b/15
[=1]

but < F. put
b. erdi 50a/11
b.+ġa 42b/12, 43a/02, 44b/01, 50a/07
b.+ı 42b/04
b.+ḳa 32a/03, 49b/08
b.+lar 49b/02, 50b/04, 50b/06
b.+larda 66b/06

burāḳ < A. Mirac hadisesinde Hz. Muhammed'e gönderilen binek
b. 12a/06, 67b/15
b.+lar 14b/08
b.+larġa 12a/10, 12a/12
b.+larnıng̑ 12a/08
b.+lardın 32a/14, 43b/13, 47a/13
b.+larġa 50b/02, 50b/04
b.+ları 48a/09
b.+larımġa 49b/014, 49b/06
b.+larımızġa 47b/03
b.+ların 32a/08
b.+larnı 49b/08
b.+nı 42b/05, 42b/10
b.+nıng̑ 42b/04
[=25]

but- tapmak, inanmak; krş. **büt-**
b.-maġa 42b/06, 44b/01
b.-maḳdın 43a/02, 44b/02
[=4]

butaḳ dal, budak
b.+ı 11b/08, 12a/01, 29a/08, 54a/09
b.+ında 29a/10
b.+ından 11b/13, 54a/02, 54b/05

b.+ınıŋ̂ğ 29a/09
b.+lardın 45b/14
b.+largȧ 45b/10
b.+ları 10b/02, 24b/04
b.+larındın 29a/15
[=15]

but-peres < F. (büt-perest) puta tapan krş. **but-perest**
b. ėrdi 48a/08
[=1]

but-ḫāne < F. puthane
b. 49b/13, 50a/09
b.+ġa 50a/10
[=3]

but-perest < F. (büt-perest) puta tapan krş. **but-peres**
b. ėrdi 42b/04
[=1]

buyruk emir
b.+ına 33a/01
b.+ını 33b/01
[=2]

buyur- buyurmak, emretmek
b.-dı 3b/03, 3b/06, 15a/13, 34a/15, 37a/12, 37b/07, 38b/14, 40a/14, 43b/02, 43b/10, 44a/03, 44a/04, 44a/06, 44b/12, 46a/05, 47a/14, 47b/08, 48b/06, 48b/08, 49a/02, 51a/03, 51a/14
b.-dı ėrse 32b/15
b.-ġay 12b/09, 19a/08
b.-mış ėrdi 32b/12
b.-ur 25b/07, 49a/04
b.-ur ėrdi 42b/06, 42b/11
b.-ur sėn 58b/11
[=31]

buz buz
b. 5a/03
b.+dın 11a/08
b.+nı 5a/03
[=3]

bühtān < A. yalan, iftira
b. 68b/04
[=1]

bükül- bükülmek, eğrilmek
b.-di 33b/03
[=1]

büt- tapmak, inanmak krş. **but-**
b.-gey mėn 66b/11
b.-gey mü sėn 66b/10
b.-mediler ėrse 20a/15
b.-miş sėn 43a/12
b.-miş kėrek 43a/13
b.-ti 66b/12
[=6]

C

cādū < F. cadı, büyücü krş. **cāẕū**
c. 47a/09, 51a/11
[=2]

cādūluḳ cadılık, büyücülük; krş. **cāẕūluḳ**
c. ḳıl- 47a/09
[=1]

cahīm < A. cehennemin katlarından biri
c. 9a/13
[=1]

cāme-dūzluḳ terzilik
c. ėrdi 59a/12
[=1]

cān < F. can, ruh
c. 7b/09, 18b/14, 19b/08, 29b/06, 60b/02, 60b/02, 68a/14
c. bėr- 67b/03
c. teslim ḳıl- 29b/10
c.+ı 18a/06, 20a/05, 29a/10, 29a/11, 29a/11, 29a/12, 29a/12, 29a/13, 29a/13, 29b/02, 29b/03, 44b/05, 45a/08
c.+ı tur- 19a/06, 19b/12
c.+ım 42b/15
c.+ımġa 51b/07
c.+ımnı 51b/14, 60b/01
c.+ın 18a/05, 18a/09, 18a/10, 28a/07, 28a/13, 63a/12
c.+ını 17a/15, 17b/12, 19a/02, 19a/09, 60b/06, 61b/03
c.+lar 28b/07, 29a/15, 29b/02
c.+nı 19a/01, 19a/10, 19a/10
[=46]

canāvar < F. (cân-âver) vahşi hayvan krş. **cānvar**
c. 17b/13
c.+lar 28a/04, 28b/04, 29a/13
c.+larnı 2b/04
c.+larnıñg 18b/08
[=6]

canlıġ canlı, yaşayan
c. 28a/01
[=1]

cānvar < F. (cân-âver) vahşi hayvan krş. **cānavar**
c. 17b/14, 42a/13, 70a/15
c.+dın 54a/14
c.+lar 28b/09, 56b/14
c.+larnı 2a/05
c.+larġa 43a/15
[=8]

cāvidāne < F. (câvid+âne) ebedîyen, sonsuza kadar
c. 13a/01, 13a/03
[=2]

cāẕū < F. cadı, büyücü krş. **cādū**
c. tur- 40b/14, 46a/02

c.+lar 34a/11, 34b/05, 34b/10, 35b/01, 35b/10
c.+lardın 46a/02
c.+larımızını 34a/10
c.+larıŋ͡g 34a/06
c.+larḳa 34b/07
c.+nı 48b/05
[=12]

cāẕūluḳ cadılık, büyücülük
c. 34a/09
c. ėrmez 47a/10
c. tur- 34a/05, 66a/05
c.+larını 34b/08
c.+nı 34b/10, 35b/03
[=7]

cefā < A. eziyet
c. ḳıl- 43a/03
c. ḳılur ėrse 44b/02
[=2]

cehārşenbe < F. dördüncü gün, çarşamba
c. 2a/05, 2a/06
[=2]

cehd < A. çalışma, çabalama
c. ḳılu kördi 53b/06
c. ḳılu kördi ėrse 33a/12
[=2]

cehennem < A. cehennem
c. 9a/13, 9a/14
[=2]

celālet < A. büyüklük, ululuk
c.+im 29b/05
[=1]

cemʿ < A. toplama, toplanma
c. bol- 3a/03, 25b/09, 34a/12, 40a/15, 45a/07, 49a/06
[=6]

cemāʿat < A.topluluk, ümmet
c.+larıŋ͡ga 26a/05
[=1]

cemāl < A. güzellik, yüz güzelliği
c.+ini 69a/12, 71b/12
[=2]

cenāze < A. cenaze
c. tur- 7b/01, 7b/04
[=2]

cerb < A. ağır
c. kėl- 13a/02
[=1]

cevāb < A. cevap, yanıt
c. 36b/08, 36b/09, 36b/11, 36b/12, 36b/14, 37a/01, 37a/03, 37a/05, 36a/11, 36a/13, 36a/14, 36b/01, 36b/03, 36b/04, 36b/06
c. ay- 6b/03, 12b/08, 13b/01, 14b/11, 18b/06,

30a/14, 52b/02, 54b/13, 61b/11, 62b/03, 68a/05,
c. ayt- 11a/03
c. bėr- 1b/09, 2b/12, 9a/10, 9b/15, 15b/04, 16a/12, 17a/13, 18b/06, 20b/02, 20b/06, 21b/06, 23b/14, 25a/15, 26a/15, 29b/09, 36a/08, 37b/15, 38b/12, 41b/01, 42b/02, 52b/13, 59a/04, 59b/03, 63b/08, 64b/02, 64b/15, 65a/06, 66a/02, 68b/08, 68b/11
c. bėrür ėr- 52b/07, 52b/08
c. bul- 1b/07, 2a/01, 4b/08, 18a/13
c.+larnı 21b/03
[=64]

cevher < A. elmas, değerli taş
c. 34b/04, 42b/05
[=2]

cevr < A. haksızlık, eza, cefa
c. 43a/02
[=1]

ceza‘ < A. sabırsızlıkla sızlanma
c. ü feza (telaş içinde ağlayıp sızlanma) 55b/13
[=1]

cihād < A. din uğruna yapılan savaş
c. ḳıl- 44b/01
[=1]

cihān < F. dünya, kâinat
c. 17b/05, 27b/15, 28b/03, 29b/02, 37b/14, 38a/01, 39b/03, 45a/11, 46b/05, 55b/13, 56a/13, 56b/14, 63b/14
c.+ca 26b/08
c.+da ėrdi 37a/05, 37a/06
c.+ı 28b/09, 57b/07
c.+ḳa 32a/13, 41a/03
c.+nı 2a/15, 26a/15, 66b/07
[=23]

civa<n>merd < F. temiz, asil, cömert
c. 47b/14, 48a/10
[=2]

civa<n>merdlik̟ temizlik, asillik, cömertlik
c. 26a/08
[=1]

cuhūd < A. Yahudi
c. ‘aleyhi’l-lane 55a/01
c.+lar 1b/05, 6b/01, 21b/03, 55a/07, 55a/12, 56a/03, 62b/13

c.+lar ʿaleyhillane 4b/05, 18a/12, 55b/12
c.+lar ʿaleyhimüllane 1b/5, 1b/15, 2b/11
c.+larḳa 1b/09
c.+larnı 62b/15
[=16]

cümle < A. hep, bütün
c. 1b/10, 2a/05, 2a/07, 2a/08, 2a/10, 2a/11, 2b/04, 2b/04, 4a/04, 4b/10, 4b/15, 5a/12, 5b/01, 9b/09, 10a/04, 10b/07, 12b/04, 13a/08, 14a/10, 15b/15, 16b/02, 17a/01, 17a/01, 17a/02, 17b/05, 18a/03, 18b/08, 20a/12, 20b/10, 21a/01, 22b/09, 23b/07, 23b/09, 24b/10, 24b/12, 26a/13, 27a/09, 27b/04, 27b/07, 27b/09, 27b/13, 28a/01, 28a/03, 28a/04, 28a/10, 28b/03, 28b/06, 29a/05, 29b/02, 32a/07, 34b/08, 38b/08, 39b/11, 40b/01, 46b/02, 56b/11, 63b/02, 64b/11, 64b/14, 65b/15, 68b/06, 68b/07, 70a/01, 70a/08, 70b/02, 70b/04, 70b/14, 71a/15
c.+din 2b/12, 9a/14, 68a/10, 68a/11, 68a/12, 68a/13, 68a/13, 68a/14
c.+lerdin 2b/11
c.+lerni 4b/04
c.+ni 2b/06, 6b/04, 26a/12
c.+si 5a/06, 28b/04, 29b/07, 31a/15
c.+sin 42a/02
c.+singe 68a/09
c.+sini 35a/12, 65b/14
[=89]

Ç

çağır- çağırmak, seslenmek; krş. **çaġur-, çaḳır-**
ç.-up 40a/03
ç.-ur 10a/12
[=2]

çaġur- çağırmak, seslenmek; krş. **çağır, çaḳır**
ç.-duġı 36b/01, 36b/03
[=2]

çaḳır- çağırmak, seslenmek; krş. **çağır, çaġur**
ç.-dı 23a/05, 54b/08, 58a/02, 58b/11, 65b/15, 67b/14, 70b/13, 70b/15, 71a/03
ç.-dığı 36a/14
ç.-duġı 36a/14, 36b/01

ç.-duḳı 36b/08
ç.-ġanı 36a/08, 36a/09
[=15]

çalḳan- çalkalanmak
ç.-dı 3a/02
[=1]

çanaḳ çanak, tabak, kap
ç.+da 12a/15
[=1]

çāre < F. çare, deva
ç. 13b/02
ç.+si 23b/05
[=2]

çavuş çavuş, askerî görevli
ç.+lar 23a/15, 34a/10, 38a/06
[=3]

çėçek çiçek
ç. tur- 12a/04
ç.+ler 18b/13, 21b/01, 53a/08, 61b/14
[=5]

çemen < F. çimen, çayır, yeşillik
ç.+ler 18a/07
ç.+lerge 18a/07
ç.+leri 18a/07
[=3]

çerāġ < F. çıra, mum; krş. **çıraḳ**
ç. 12a/08
ç.+ı 1b/12
[=2]

çerig asker, ordu
ç.+i 24b/14, 25a/04
ç.+ingẽni 30a/07
ç.+ini 24b/12
[=4]

çıġay yoksul, fakir
ç. 62a/07
[=1]

çıġaylıḳ yoksulluk, fakirlik
ç. 68a/12
[=1]

çıḳ- çıkmak
ç.-ar 4a/11, 10b/01, 10b/03
ç.-ar ėrdi 34a/14, 38b/01, 52a/14, 52a/14, 54a/02, 54a/05, 54a/12, 54b/04, 64b/03, 65a/13
ç.-ġan 3a/06
ç.-ġay 56b/08
ç.-ġaylar 28b/06, 29a/15
ç.-ġıl 18b/14, 19b/08, 61a/09, 61a/12, 61a/14
ç.-ġusı 70a/09
ç.-ıp 47a/10, 62b/13, 66a/09
ç.-ıp kėl- 50b/11
ç.-madı 61a/13
ç.-maz 4a/13

ç.-maz mėn 61a/15
ç.-maz sėn 61a/14
ç.-mış 42b/09
ç.-mış ėrdi 41b/10
ç.-mışlar ėrdi 32a/08
ç.-sun 32a/11
ç.-sunlar 67a/13
ç.-tı 4a/11, 20b/08, 21b/01, 23b/10, 30a/14, 32a/02, 32b/06, 32b/13, 35b/06, 36a/07, 53b/09, 55a/10, 61a/10, 64b/01, 64b/10, 67b/01, 70b/14, 71a/06
ç.-tı ėrse 21b/08, 53a/13
ç.-tım ėrdi 71b/08
[=57]

çıḳar- çıkarmak
ç.-dı 2a/14, 4a/10, 30b/14, 37a/08, 44a/12, 44b/09, 44b/10, 45a/09, 62a/15
ç.-duġum 51a/01
ç.-ġay ėrdi 55a/09
ç.-ġaylar 13a/09, 19a/01
ç.-ıp 69a/09
ç.-maġıl 51b/14
ç.-mışlar ėrdi 32a/08
ç.-sa 32a/12
ç.-ur sėn 48a/11
ç.-ur ėrdi 54a/08
[=19]

çırak̟ <F. (çerāğ) çıra, mum; krş. **çerāġ**
ç. 29b/02
[=1]

çift eş
ç.+i 21a/05
[=1]

çoban çoban, hayvan otlatan kimse
ç. 13b/08
[=1]

çoḳra- kaynamak
ç.-dı 71a/05
ç.-ġay ėrdi 9b/09
[=2]

çök- çökmek, yere çömelmek
ç.-erler ėrdi 41a/08
[=1]

çörek çörek, ekmek
ç. 39b/11
[=1]

çūb < F. çöp, ağaç çöpü
ç.+nı 58b/09
[=1]

çuḳur çukur, çevresine göre aşağı çökmüş olan yer
ç. 41b/07
[=1]

çulġa- sarmak, örtmek

ç.-p 19a/02
ç.-yurlar 29b/14
[=2]

çumdur- (suya) daldırmak, sokup çıkarmak
ç.-ġaylar 14b/09
[=1]

çüri- çürümek
ç.-miş 28b/05, 28b/14
[=2]

D

dād < F. adalet, doğruluk
d. bėrür ėrdi 34a/15
ʿadl ü d. 68a/15
[=2]

dağı de, dahi; krş. **taḳı**
d. 66b/05
[=1]

dāne < F. tane, tohum
d. 12b/15
d.+si 43b/06
d.+sini 14b/15
[=3]

dār < F. ev, yurt
d. ū bar (mal mülk, servet)70b/03
dārü'l-aḫret (ahiret, öbür dünya)
d. 9a/01
[=2]

dār < F. dar ağacı
d.+ka 67b/02
[=2]

daʿvet < A. davet etmek, çağırmak
d. ḳıl- 46b/09
[=1]

daʿvî < A. iddia, dava
d. ḳılur ėrmişler 65b/08
[=1]

dėk dek, değin
d. 11b/13, 18b/06
[=2]

delīl < A. delil, kanıt, ispat
d. kėltür- 32a/05
d. ḳıl- 63b/12
d.+i 65a/09
[=3]

derece < A. derece, mertebe
d.+leri 6b/10
d.+sinde 51b/11
[=2]

derḥāl < F. hemen, o anda, şimdi
d. 7a/03, 60b/09
[=2]

dėri deri, ten, cilt; krş. **tėri**
d.+sin 51b/01
[=1]

deriçe < F. küçük kapı

d.+si 25b/02

[=1]

dėriŋ̂glik derinlik

d.+i 6a/12

[=1]

dermānde < F. biçare, aciz, zavallı

d. bol- 46a/05

[=1]

derset < A. ders

d. ḳılur ėrdi 59a/12

[=1]

deryā < F. deniz, ırmak, nehir

d. 4a/08, 4a/09, 20b/15, 21a/15, 21b/15, 22a/11, 22b/01, 23b/07, 23b/07, 23b/10, 28b/01, 41b/04, 68b/11, 70b/14, 71a/04

d. tur- 22a/04

d.+dın 4a/10, 41b/04

d.+ḳa 20b/09, 22a/11, 22a/11, 22a/14, 22b/06, 22b/09

d.+lar 41b/12, 41b/14

d.+lardın 71a/06

d.+larnı 2a/06

d.+larnıŋ̂ 27b/10, 41b/01

d.+nıŋ̂ 71a/01

d.+ya 23a/07

[=32]

destār < F. sarık, tülbent

d. 23a/09, 39b/08

[=2]

destūr < F. izin, müsaade, ruhsat

d. bėr- 57b/14, 61a/05, 69a/12, 69a/13, 71b/01, 71b/02

[=6]

dīdār < F. yüz, çehre

d. 12b/06

[=1]

dilīrlik yüreklilik, cesurluk

d. 40a/01

d.+indin 38b/02

[=2]

dīn < A. din, inanç

d. tut- 56b/01, 56b/12

d. tut- 48a/07

d.+i 66a/04

d.+imge 67b/10

d.inde 56b/12

d.+inde ėrdi 42b/15

d.+iŋ̂ 18b/05, 18b/05, 19a/11, 20a/07

d.+inge 49b/07, 50a/07

[=13]

dirīġā < F. yazık!, eyvahlar olsun!

d. 7b/10

[=1]

dīv < F. dev; krş. **dīvī**

d.+ni 24b/10, 24b/10

[=2]

dīvār < F. duvar

d. 35a/14

[=1]

dīvī < F. dev; krş. **dīv**

d.+ler 24a/05

[=1]

dōst < F. dost

d. bolġay ėrmez ėrdi 30b/15

d.+um 6a/06, 17b06

[=3]

dōstlaş- dost olmak

d.-tı 65b/04

[=1]

duʿā < A. dua, Allah'a yakarış

d. ḳıl- 4a/06, 22a/06, 26b/14, 27a/03, 32a/10, 32b/03, 45b/13, 46b/14, 48a/03, 48a/12, 48a/15, 51a/09, 51b/03, 55b/06, 55b/07, 58a/13, 58b/01, 66b/09, 66b/11, 72a/13

d.+dın 1b/14, 52a/05

d.+ḳa 51b/09

d.+n̂gnı 58b/03

d.+sın 55b/06

[=25]

dünyā < A. dünya

d. 10b/09, 15b/04, 21b/05, 30a/08, 41b/08, 42a/01, 44a/15, 45a/10, 51a/02, 51b/13, 61b/09, 61b/14, 62b/01, 64a/08, 68a/10, 70a/11, 72a/07

d.+ça 14b/08

d.+da 10a/10, 11b/10, 17b/13, 25b/06, 31b/12, 42a/03, 56b/11, 68b/05

d.+dın 51b/14, 53a/13, 68b/15

d.dın ėrdi 38b/10

d.dın tur- 31b/12, 40a/02

d.+ga 11b/14, 21b/02, 28b/02, 37a/08, 42a/01, 53a/03, 71a/13

d.+nı 1b/15

d.+nın̂g 13b/14

[=41]

dürr < A. inci

d. 10a/10

[=1]

dürrāc keklik

d. 36b/12, 36b/12

[=2]

dürūd < F. selam, medih

d. bėr- 25b/11

[=1]

düşenbe < F. pazartesi

d. ėrdi 2a/03
[=1]

düşmān < F. düşman; krş. **düşmen**
d. 22a/03, 54a/09
d.+ım 44a/15
d.+larım 56a/03
[=4]

düşmānlıḳ düşmanlık; krş. **düşmenlıḳ**
d. 67b/05
[=1]

düşmen < F. düşmān; krş. **düşmān**
d.+ige 36a/15
d.+inge 36a/15
[=2]

düşmenlıḳ düşmanlık; krş. **düşmānlıḳ**
d. 45b/01
[=1]

düşvār < F. güç, zor, ağır
d. 55b/04
d. tur- 45b/12
[=2]

düşvārlıḳ güçlük, zorluk
d. 18a/10
[=1]

E

ecel < A. ömrün vadesi, sonu
e. 57a/03
[=1]

edeb < A. edep, utanma
e.+ke kėl- 40a/08
[=1]

eger < F. eğer, şayet
e. 6a/01, 7a/02, 7a/11, 9b/08, 9b/12, 12b/15, 13a/02, 15a/15, 18a/03, 18a/08, 18b/03, 18b/07, 19b/05, 24b/02, 30b/15, 31a/05, 31b/03, 32a/10, 32a/12, 32a/14, 39a/01, 39a/05, 41b/05, 45b/06, 46b/10, 54a/01, 54a/06, 54a/07, 54a/09, 54a/10, 54a/12, 54a/13, 54a/14, 54b/02, 54b/04, 54b/06, 58a/03, 66a/12, 66b/08, 66b/10, 67b/07, 67b/08, 69a/08, 70a/09
[=44]

ėgin sırt
ė.+i 15b/11
ė.+indin 50b/01
[=2]

ėglen- oyalanmak, beklemek
ė.-medin 1b/09
[=1]

ejderhā< F. ejderha

e. 34b/15, 53b/04, 53b/09, 53b/10, 53b/10, 53b/13, 54a/10

e. ėrse 35a/04

e.+nı 53b/11

[=9]

ėkegü ikisi

ė. 68b/13

ė.+miz 49b/13

ė.+n 63a/13

ė.+ni 65a/08

[=4]

ėki iki

ė. 3b/02, 3b/03, 3b/05, 9a/03, 12a/02, 17b/05, 18a/14, 18b/01, 22a/12, 27a/13, 30b/05, 32b/02, 32b/06, 35a/06, 37a/14, 39a/12, 39b/07, 41a/08, 52b/02, 53a/10, 54a/02, 54a/09, 54a/10, 57a/10, 57a/15, 62a/07, 64a/01, 64a/03, 65a/14, 65b/08, 66b/07, 67b/15, 69b/03, 70a/12

ė.+si 54b/14, 54b/14, 54b/15

[=41]

ėki yüz iki yüz

ė. 54b/01

[=1]

ėkinç ikinci, birinciden sonra gelen; krş. **ėkinçi**

ė. 10a/05, 13a/07, 16b/13, 27b/02, 31b/15, 53a/12, 56b/02, 64a/01, 65a/01

ė.+si 25b/03, 59a/06

[=11]

ėkinçi ikinci; krş. **ėkinç**

ė. 4b/13

[=1]

ėksük eksik

ė. bol- 40b/03

ė.+i 2b/01, 71a/15

[=2]

ėksüklük eksiklik

ė. 14b/06

[=1]

ėl (1) el (uzuv)

ė.+gi 3b/01, 3b/01

ė.+i 6b/07

ė.+in 40a/10

ė.+in 51b/01, 62a/14, 67a/01, 67a/06

ė.+inde 12b/12

ė.+indin 33b/03

e.+ine 17b/06, 44a/01

ėline 67a/02

ė.+in̂g 31a/09, 31b/01

e.in̂g 57b/14

ė.+leri 6b/07, 38a/06
ė.+lerin 48b/09
ė.+lerinde 18b/03, 19b/06, 26b/11
[=22]

ėl (2) ülke, memleket
ė. 66a/14, 66b/01, 66b/02
ė.+ge 65b/08
ė.+im 71b/14
ė.+ine 53a/07
ė.+inĝdin 71b/11
ė.+ini 56b/10
ė.+ler 62b/11, 63a/02
[=10]

ėlet- iletmek, götürmek; krş. **ėlt-**
ė.-gil 60b/10, 60b/12, 61a/04, 61a/06
ė.-inĝ 20a/04
ė.-ti 60b/13
ė.-tiler 61a/06
[=7]

ėlig el
ė.+i 3b/02, 3b/07, 31a/07, 47b/06
ė.+im 33a/02
ė.+in 13b/06, 44a/07, 48a/02, 50b/12, 51b/09, 55b/10, 58a/01
ė.+inde 33b/02, 36a/05, 44a/11
ė.+inge 33b/04, 48a/14
ė.+ini 39a/12, 39b/09, 45b/12, 46b/14
ė.+leringe 18b/12
ė.+ni 35a/13, 36a/04
[=28]

ėlikle- alay etmek
ė.-geyler 49b/03
[=1]

ėllig (1) elli
ė. 38a/09, 54a/06, 54a/07
[=3]

ėllig (2) illi, memleketli
ė. 71b/09
[=1]

ėllig minĝ elli bin
ė. 38a/08, 64b/05
[=2]

ėlt- iletmek, götürmek; krş. **ėlet-**
ė.-geyler 12a/13, 14a/09, 14a/14, 14b/08, 14b/09, 19a/03, 19b/12
ė.-gil 14a/11, 42a/05
ė.-inĝ 30b/10, 48b/15
ė.-inĝler 19a/10
ė.-megil 53b/04
ė-mesün 47b/10

ė.-seler 7a/03
ė.-sünler 44a/01
ė.-tiler 17b/02, 30b/08, 44a/03, 47b/09, 49a/02
ė.-ür sėn 50b/15
ė.-ürler 18a/06, 18a/11
[=24]

ėm- emmek
ė.-er 27b/13, 67b/12
[=2]

emānet < A. emanet
e. 21a/14
e. tut- 21a/04
[=2]

ėmdi şimdi
ė. 7a/10, 14b/02, 14b/04, 15a/10, 37a/15, 37b/04, 37b/05, 37b/06, 37b/09, 39a/02, 49b/04, 51a/12, 51a/12, 55a/03, 56a/05, 59a/01, 60a/10, 60b/01, 60b/10, 61a/04, 61a/09, 61b/06, 64a/09, 69a/10
[=24]

ėmgek 1. zahmet, eziyet
ė.+ler 71b/14
2. yorgunluk
ė. 2b/05
[=2]

ėmīn < A. emin
ė. bol- 27a/02, 40a/11, 56b/14
ė. ḳıl- 43b/08
[=4]

emr-i maʿrūf ve neḥy iyiliği emredip kötülükten alıkoymak
e. 27b/05
[=1]

ėmüklük gebe
ė. 32b/07
ė.+lerni 32a/12
[=2]

ėn genişlik
ė.+i 11a/05
[=1]

ėn- inmek; nüzul etmek
ė.-di 16a/12, 16b/13, 17a/03, 17a/07, 17a/09, 17a/11, 41b/05, 43b/06, 50b/01, 53a/01, 56a/11, 63a/08, 64b/03
ė.-di erse 40b/04
ė.-er 25b/11, 40b/11
ė.-erde 52b/15
ė.-gey 56b/10
ė.-geyler 18b/12, 19a/10
ė.-gil 56a/05
ė.-medi 41b/05
ė.-miş 41b/11
ė.-se ėrdi 41b/05
[=24]

enbiyā < A.ç. müstakil şeriat sahibi olmayan peygamberler, yalvaçlar.
e.+lar 16a/14
[=1]

endām < F. boy, beden
e. 29a/04
e.+ġa 29a/04
e.+ı 5b/09
e.+ın 43b/05, 44b/14, 48b/13
e.+larġa 45a/07
e.+ları 19b/09
e.+ların 45a/02
[=9]

ėndür- indirmek
ė.-di 25a/01, 33b/07, 38a/09, 38b/13, 68a/04
ė.-düm 40b/12
ė.-gey mėn 39b/01
ė.-medim 40b/13
ė.-miş ėrdi 64b/05
ė.-sün 39a/03
ė.-ürler 20b/05
[=11]

ėnĝse ense, boynun arkası
ė.+sine 33b/02, 33b/04
[=2]

ėniş iniş
ė. 13b/04
[=1]

envā‘ī < A.ç. çeşitler, türlüler
e. 31a/02
[=1]

ėr erkek, koca
ė. 19a/15, 19b/01, 20a/12, 21b/13, 21b/13, 31b/09, 31b/13, 32a/07, 38a/09, 38a/10, 42b/07, 44a/08, 45b/01, 46a/01, 47a/05, 47a/07, 47a/15, 61b/12, 62a/07, 66a/03, 70a/05
ė.-din 47a/11
ė. ėrdi 47a/02
ė. mü 68b/07
ė.+ge 47a/08, 49b/04
ė.+ke 28b/11
ė.+ni 44a/01, 62a/09
ė.+niĝ 28b/11, 31b/12
[=32]

ėr- imek cevher fiili
ė.-di 2a/02, 2a/03, 2a/04, 2a/06, 2a/10, 2a/12, 2a/13, 2a/14, 2a/15, 2b/01, 3a/13, 3b/05, 3b/08, 3b/09, 7b/04, 7b/05, 7b/06, 9b/11, 9b/12, 9b/14, 15a/14, 16a/10, 16a/11, 16a/11, 16a/14, 16a/14, 16b/13, 16b/13, 16b/14, 16b/14, 16b/15, 16b/15,

17a/05, 17a/09, 17a/11, 20b/06, 21a/07, 21b/07, 21b/10, 21b/12, 21b/13, 21b/14, 22a/12, 22a/13, 22a/14, 23a/11, 23a/13, 23b/11, 23b/13, 23b/13, 23b/14, 23b/14, 23b/15, 24a/06, 24a/09, 24a/11, 24a/11, 24a/12, 24a/13, 24a/14, 24a/15, 24b/01, 24b/02, 24b/03, 24b/04, 24b/09, 24b/10, 24b/12, 25a/02, 25a/02, 25a/02, 25a/02, 25a/03, 30a/09, 30a/10, 30a/10, 30a/10, 30a/14, 30b/01, 30b/01, 30b/05, 30b/05, 30b/15, 31a/04, 31b/10, 31b/11, 32a/02, 32a/07, 32a/10, 32b/07, 32b/10, 32b/10, 32b/11, 32b/11, 33b/08, 33b/14, 33b/14, 33b/15, 33b/15, 34a/13, 34a/13, 34a/13, 34b/02, 35a/01, 35a/06, 35a/07, 35a/09, 35b/02, 37a/05, 37a/05, 37a/06, 37a/06, 37a/06, 37a/14, 37a/15, 37b/01, 37b/04, 37b/06, 38a/01, 38a/07, 38b/09, 38b/10, 38b/11, 38b/11, 38b/12, 38b/13, 41a/04, 41a/06, 41a/15, 41b/04, 42a/15, 42b/02, 42b/03, 42b/04, 42b/04, 42b/04, 42b/05, 42b/07, 42b/08, 42b/14, 42b/15, 44a/11, 44a/12, 44b/15, 45a/01, 45a/12, 45a/14, 46b/01, 46b/13, 47a/02, 47a/02, 47a/02, 47a/08, 47b/07, 47b/08, 48a/01, 48a/06, 48a/08, 48b/04, 50a/03, 50a/11, 52b/01, 52b/02, 52b/03, 52b/11, 52b/12, 52b/12, 52b/13, 52b/13, 52b/14, 52b/15, 53a/09, 53a/10, 53a/11, 53a/12, 53b/08, 54b/08, 54b/09, 54b/11, 55a/01, 55a/09, 55a/09, 55b/01, 55b/03, 56a/01, 57a/12, 57a/15, 57b/06, 57b/06, 57b/10, 57b/12, 57b/13, 58a/07, 58a/11, 58a/12, 58a/15, 58b/07, 58b/13, 59a/02, 59a/04, 59a/06, 59a/10, 59a/12, 59a/14, 59b/02, 61b/11, 61b/12, 62a/08, 62a/08, 62b/02, 62b/04, 62b/08, 62b/10, 62b/11, 62b/13, 63b/07, 63b/13, 64a/01, 64a/05, 64b/01, 64b/05, 64b/06, 65a/07, 65a/13,

65b/02, 66a/02, 66a/03, 66a/03, 66a/03, 66a/04, 66a/06, 66a/09, 66b/01, 66b/02, 66b/02, 66b/05, 67b/12, 68a/05, 68a/06, 68a/06, 68b/11, 68b/14, 68b/15, 68b/15, 68b/15, 70a/05, 70a/05
-a tururlar ė. 40b/06
-dı(+şahıs eki) ė. 14a/07, 14a/12, 37b/05, 41b/03, 44b/09, 45b/03, 47a/05, 47a/06, 48b/05, 51b/12, 52b/07, 59a/12, 64b/14, 71b/08, 72a/10
-duk ėrse ė. 36b/04
-dük ė. 15a/14, 38a/13, 52a/08
-GAy(lAr) ė. 6a/02, 7a/03, 9b/10, 11b/15, 11b/15, 18b/08, 22b/12, 22b/12, 22b/13, 31a/01, 31a/08, 31b/01, 34b/08, 37a/12, 39a/02, 41b/06, 49b/10, 55a/05, 55a/08, 55a/10, 55b/07, 70a/02
-ķay ė. 2b/06
-medi ė. 21b/06
-mez ė. 7a/08, 24b/06, 38a/14, 41a/10, 45a/01, 66b/03
ėrmez ėrse ė. 34b/07
-mış(lar) ė. 2a/15, 2b/01, 3a/08, 19b/02, 21b/15, 24a/01, 24a/02, 24a/07, 25a/11, 32a/08, 32a/09, 32a/09, 32b/12, 33b/09, 34b/11, 34b/12, 38a/15, 41a/01, 41a/01, 41b/10, 41b/11, 42b/09, 42b/12, 46a/01, 47a/07, 50a/11, 50a/12, 51a/14, 53a/11, 54b/10, 55b/05, 55b/05, 57b/04, 57b/05, 58a/05, 58a/07, 58b/07, 58b/12, 64b/06, 66a/10
-u turur ė. 4a/12

-up tururlar ė. 39b/07
-sa(+şahıs eki) ė. 6a/02, 9b/12, 18b/07, 24a/02, 25a/12, 30b/15, 41b/05, 67b/08, 69a/08
-mez ė. 6b/01
-(A/U)r(lAr) ė. 7b/02, 7b/05, 7b/06, 7b/08, 9b/06, 9b/06, 19b/14, 21a/01, 21a/07, 21a/07, 21b/15, 23a/08, 23a/12, 24a/03, 24a/03, 24a/04, 24a/05, 24a/05, 24a/10, 24b/07, 24b/09, 24b/10, 24b/11, 24b/15, 29b/15, 31a/15, 32a/03, 32a/04, 32a/04, 33b/09, 34a/03, 34a/04, 34a/12, 34a/12, 34a/14, 34a/14, 34a/15, 34b/05, 34b/15, 35a/05, 35a/07, 35a/09, 35a/10, 35a/10, 35a/11, 35a/13, 35a/13, 35a/14, 35a/15, 35a/15, 36a/01, 36a/01, 36a/02, 36a/03, 36a/03, 37a/09, 37a/10, 37a/11, 37b/07, 37b/07, 37b/08, 37b/08, 37b/09, 38a/14, 38b/01, 40b/11, 41a/05, 41a/08, 41a/08, 41a/09, 41a/09, 41a/09, 41a/11, 41a/11, 42b/06, 42b/07, 42b/07, 42b/11, 42b/12, 42b/13, 44a/09, 44b/07, 45a/02, 45a/05, 45a/13, 46b/09, 46b/15, 47b/11, 48a/02, 48b/03, 51a/07, 49a/08, 50a/02, 52a/14, 52a/14, 52a/15, 52b/07, 52b/08, 52b/09, 53b/09, 53b/15, 53b/15, 54a/01, 54a/02, 54a/03, 54a/04, 54a/05, 54a/06, 54a/07, 54a/08, 54a/09, 54a/01, 54a/10, 54a/10, 54a/11, 54a/11, 54a/12, 54a/13, 54a/14, 54b/02, 54b/04, 54b/04, 54b/06, 54b/07, 55a/12, 55b/02, 55b/04, 55b/06, 55b/14, 55b/15, 55b/15, 57a/11, 57b/01, 57b/02, 58b/01, 58b/06, 59a/13, 64a/03, 64b/04, 64b/04, 64b/04, 65a/14, 66a/04, 66a/07, 67b/01, 67b/08, 67b/08, 70a/06
ė.-diler 16b/04, 16b/05, 35b/12, 65a/09
-(A/U)r ė. 23b/01, 23b/01, 37b/04

-di(lAr) ė. 45a/05
-mIş ė. 24a/08
ė.-dim 9b/13
-(A/U)r ė. 7a/05, 7a/06, 52b/07, 52b/07, 52b/10
-GAy ė. 25a/13, 58a/04, 64a/09
-sA ė. 15a/07
ė.-dimiz
-gey ė. 69a/09
ė.-dinĝ 55a/03, 55a/03
-ġay ė. 56a/04, 56a/05
ė.-dinĝiz 58a/03
ė.-dügi 64b/12
ė.-dük 39a/02
ė.-ken 33b/09
ė.-ki 22b/07
ė.-mez 4b/01, 7a/08, 31a/01, 41a/10, 42a/12, 42a/14, 44b/08, 45b/02, 47a/10, 50b/10, 55a/14, 62a/13, 63b/08, 63b/10
ė. ėrse ėrdi 34b/07
ė. ėrdi 7a/08
ė.-miş 27a/02, 65b/14, 67b/05, 70a/08
ė.-mişini 59b/04, 59b/07
ė.-mişler 65b/08
ė.-se 1b/13, 2b/15, 3a/01, 3a/02, 3a/04, 7a/15, 7b/09, 7b/15, 9b/05, 9b/12, 9b/13, 10b/11, 11a/15, 13a/02, 15b/15, 17b/13, 20a/15, 20b/03, 20b/08, 20b/09, 20b/10, 20b/11, 20b/12, 21a/01, 21a/13, 21b/03, 21b/08, 22a/02, 22a/11, 22a/14, 22b/08, 22b/09, 22b/11, 23a/01, 24b/13, 25b/12, 25b/14, 26a/01, 26a/04, 26a/10, 26b/03, 27a/04, 27a/05, 28a/01, 28b/04, 31a/05, 32b/01, 32b/04, 32b/15, 34a/01, 34b/12, 35a/04, 35b/04, 35b/10, 36a/02, 36a/04, 37a/08, 38b/02, 38b/05, 39b/14, 40a/13, 40a/13, 40b/04, 40b/04, 40b/05, 40b/09, 40b/11, 41a/06, 41b/08, 41b/08, 42a/02, 42b/14, 43a/03, 43b/02, 43b/09, 43b/13, 44a/09, 44b/02, 44b/07, 44b/11, 45a/06, 45a/12, 45b/02, 45b/07, 46b/03, 46b/11, 47b/12, 49a/03, 49a/15, 50a/01, 50a/05, 50a/06,

50b/08, 50b/10, 51a/11, 52a/04, 52a/04, 52a/05, 52a/06, 52a/07, 52b/06, 53a/03, 53a/13, 53b/06, 54a/04, 54a/06, 54a/11, 55a/05, 55a/07, 55b/07, 56a/02, 56a/10, 56a/13, 56a/13, 57b/03, 57b/11, 57b/13, 58a/08, 58b/01, 58b/05, 58b/07, 58b/10, 58b/10, 58b/12, 59a/09, 59a/14, 59b/05, 59b/09, 60a/04, 60a/14, 61a/07, 62a/02, 62b/04, 63a/10, 63a/12, 64a/07, 64a/08, 64b/08, 64b/09, 65a/03, 65a/04, 65a/07, 65b/02, 65b/06, 66a/07, 66a/12, 66b/09, 67a/01, 67b/04, 67b/07, 67b/07, 67b/10, 67b/11, 67b/11, 67b/13, 67b/13, 68a/01, 68a/08, 68b/09, 69a/01, 69a/08, 69a/10, 69a/13, 69b/12, 70a/06, 70a/15, 70b/02, 70b/03, 70b/07, 71a/08, 71a/14, 71a/15, 71b/01, 71b/12, 71b/15, 72a/03, 72a/04, 72a/09

-duḳ ė. ėrdi 36b/04

ėrmez ė. ėrdi 34b/07

ė.-seṅg 7a/11, 15b/01, 32a/10, 49b/15, 70a/09

ė.-seṅgiz 34b/10, 38b/15, 39a/05, 45b/08, 46a/04

[=736]

ėri- erimek

ė.-di 2b/16

ė.-p 7a/03

[=2]

ėrin kenar, kıyı

ė.+ine 17b/04, 17b/04

[=2]

ėrit- eritmek, erimiş hale getirmek

ė.-mez 5a/03

[=1]

ėrklik hâkim, yetkili, sahip, güçlü

ė. 4b/13, 7b/13, 61a/15

[=3]

ėrmek korku verici, ürkütücü

ė. 7b/14

[=1]

ėrnek parmak

ė.+idin 71a/02

[=1]

ėrte sabah

ė. 7b/01, 16a/01, 26b/14, 35b/12, 41a/04,

49b/13, 50a/06, 55a/05, 55a/07, 55b/15, 69a/05
[=11]

ėrük erik
ė. 60a/01
[=1]

ės- esmek
ė.-ti 22b/02
[=1]

esbāb < A.ç. sebepler, vasıtalar
e.+ları 34b/06
[=1]

ėsenle- selamlamak
ė.-di 33a/11
[=1]

ėsenleş- selamlaşmak
ė.-ti 56a/15
[=1]

eṣer < A. nişan, iz, alamet
e.+i 35b/03, 50b/07
[=2]

esīr < A. köle
e. 62b/09
e. ḳıl-62b/06
[=2]

ėsrü- sarhoş olmak
ė.-di 70b/01
[=1]

ėş arkadaş
ė. bol- 70a/10
[=1]

ėşek eşek
ė. 36a/12, 36a/13, 63a/03, 63a/13
eşek 63b/01
e.+din 63a/08
e.+in 63a/08
e.+iñg 63b/06
e.+iñge 63b/05
[=9]

ėşik eşik, kapı girişi
ė.+leri 62a/03
[=1]

ėşit- işitmek, dinlemek
ė.-eler 16b/03
ė.-ip 70a/02
ė.-gey 18b/09
ė.-mediler 55a/15
ė.-memiş ėrdi 55b/05
ė.-meseler 70a/01
ė.-mesün 44a/02
ė.-mezler 18b/09
ė.-miş tur- 60b/01
ė.-se 10a/12
ė.-ti 33b/06, 55b/11
ė.-ti ėrse 43b/02, 58a/08, 65b/02, 66a/07
ė.-tiler ėrse 70b/07
ė.-tim 6a/05
ė.-ür 6a/02, 43a/10
ė.-ür ėrdim 52b/10
ė.-ür mėn 65b/07

[=22]

ėşittür- dinletmek, duymasını sağlamak
ė.-di 21a/09
ė.-ür 24a/15, 24b/15
ė.-ürler 18b/08
[=4]

ėt et
ė. 47b/07
ė.+i 43b/04, 43b/05
ė.+in 21a/03
[=4]

ėt- etmek
ė.-er mėn 61b/10
e.-ip 24b/01
ė.-ip tururlar ėrdi 24b/03
[=3]

ėtmek ekmek
ė.+din 40b/03
[=1]

ėttür- yaptırmak
ė.-di 38a/07
[=1]

evc < A. bir şeyin en yüksek noktası
e.+leri 26b/01
[=1]

evliyā < A.ç. veliler, keramet sahibi olanlar
e.+lar 29a/11
[=1]

evvel < A. önce, ilk, ilk olarak
e. 3a/12, 6b/05, 13b/09, 27b/02, 30a/15, 37b/04, 37b/05, 37b/06, 43b/04, 63b/11, 65a/01
[=11]

ėw ev
ė. 7a/06, 7a/06, 9b/03, 11b/15, 25b/04, 37a/12, 37b/03, 37b/09, 47b/10, 47b/04, 48a/02
ė. ėrdi 37b/04
ė. tur- 25a/15
ė.+de 9b/03, 48a/01, 48b/05
ė.+din 45a/09
ė.+ge 47b/09, 55a/04
ė.+imde 47b/15, 49b/12
ė.+inde 58a/12, 59b/08, 48b/02
ė.+ine 11b/06
ė.+iŋ̂gde 47b/13
ė.+iŋ̂ge 58a/10, 62a/07
ė.+ler 63a/05
ė.+ni 37b/03, 37b/07, 37b/09, 48b/07
ė.+niŋ̂g 37a/14
[=34]

ėwekliklik acelecilik
ė. 2b/09

[=1]

ėwrül- dönmek

ė.-gey 27b/11

[=1]

ėwür- 1. çevirmek

ė.-dimiz 1b/13

2. yönelmek

ė.-ür 23a/14

[=2]

ėy "ey!" hitap unsuru

ė. 4a/07, 7a/07, 7a/09, 7a/10, 14a/07, 14a/13, 14b/02, 15a/09, 15a/15, 18b/14, 19b/08, 21a/12, 21a/13, 22a/15, 22b/13, 23b/04, 24b/14, 25b/13, 25b/15, 26a/03, 26a/07, 26b/03, 26b/15, 27a/03, 27a/09, 28a/10, 30a/03, 30a/06, 31a/13, 32b/14, 32b/15, 33a/02, 34a/05, 36a/10, 36a/11, 36b/14, 39b/14, 40a/04, 40a/05, 40a/08, 40a/10, 40b/14, 42a/05, 43a/06, 43b/15, 45b/06, 46a/02, 46b/10, 47a/03, 47b/12, 47b/13, 48a/10, 49a/15, 50b/08, 50b/13, 50b/15, 51b/09, 51b/11, 51b/13, 59b/12, 59b/13, 60a/05, 60b/01, 60b/07, 67a/05, 67a/10, 67a/11, 67b/09, 67b/14, 69a/05, 69a/11, 69b/13, 70b/13, 71a/12, 71b/13, 48b/05

[=76]

ėyegü eye kemiği, kaburga

ė.+sindin 30b/14

[=1]

ėyle öyle

ė. 3a/05, 19a/03, 30a/10, 37a/10, 43b/05, 43b/12

[=6]

ezʿār < A. ?

e. 3b/12

[=1]

ėẕer eyer

ė.+leri 12a/07

[=1]

ėẕgü iyi, güzel

ė. 17b/11, 19b/04

ė.+lerge 43b/01

[=3]

ėẕgülük iyilik

ė. 18a/04, 36b/05

[=2]

F

faḫr < A. şeref, onur, ululuk

f.+ı 69a/04

[=1]

fāḫte < F. üveyik kuşu

f. 36b/09, 36b/09
[=2]

fārīġ < A. vazgeçmiş, çekilmiş
f. bol- 12b/04, 25b/12, 50a/04, 52a/06
[=4]

farīża < A. borç, vazife
f. ḳıl- 69a/11
f.+ngn̂ı 10b/11
[=2]

faṣīḥ < A. güzel, düzgün konuşan
f. 69b/01
[=1]

fāş < F. ortaya çıkmak, duyulmak
f. bol- 50a/06
[=1]

fāżıl < A. faziletli
f. 68b/15
f.+raḳ 17a/01, 17a/02
[=3]

fażl < A. iyilik, lütuf
f. ḳıl- 12b/06, 14b/03
f.+ı 14b/10
f.+ınn̂ge 64a/14
[=4]

fedā/fėdā < F. gözden çıkarma, uğruna verme
f. ḳıl- 33b/11, 43a/01
[=2]

felek < A. gökyüzü
f. 2a/04
[=1]

ferişte < F. (firişte) melek
f. 3a/14, 3a/15, 3b/05, 4b/08, 4b/12, 5a/01, 6a/13, 6a/15, 11b/09, 13a/01, 13a/03, 14a/08, 15a/04, 15a/06, 15a/10, 15a/10, 15a/15, 15b/02, 15b/05, 15b/05, 15b/06, 16b/01, 16b/04, 17b/02, 18b/01, 19a/04, 19b/11, 24b/07, 26b/09, 28a/05, 37b/11, 37b/12, 45a/08, 57b/13, 58a/01, 58a/02, 59a/15, 59b/01, 59b/04, 59b/07, 59b/07, 59b/10, 59b/12, 60a/02, 60a/05, 60a/08, 60a/09, 60a/11, 60a/12, 60a/15, 60b/07, 60b/10, 60b/12, 61a/04, 61a/05, 61a/08, 61a/10, 61a/11, 61a/13, 61b/06
f. ėrdi 23b/13, 30a/10,
f. ėrmişini 59b/04, 59b/07
f. mėn 60a/09
f. tur- 15b/06, 17a/14, 17b/07, 18a/14, 60a/15

f.+ge 3a/15, 15a/04, 15a/09, 16a/01, 16a/01, 37b/11, 60b/11, 61a/10
f.+ler 5b/06, 7b/13, 12a/06, 12a/09, 12a/12, 13b/08, 14b/08, 20a/04, 21a/10, 21a/11, 23a/15, 25b/09, 25b/13, 25b/15, 26a/03, 26b/13, 27a/09, 29a/10, 29b/10, 30b/08, 31a/15, 37b/02, 37b/03, 37b/06, 37b/10, 51b/06, 56a/01, 56b/04, 56b/05, 59a/01, 59a/14
f.+ler tur- 18a/01, 18a/12
f.+lerdin 15b/07
f.+lerge 19a/01, 21a/09, 51a/02
f.+leri 4b/10, 4b/14, 5a/06, 5a/09, 5a/12, 5a/15, 13b/04, 13b/07, 18a/04, 18a/08, 18b/12, 19b/06, 29b/13
f.+leri tur- 18a/02,
f.+lerim 26a/07, 31a/14
f.+lerinin̂g 5b/04
f.+lerni 2a/06, 2a/13, 15b/15
f.+lernin̂g 6a/05, 15b/13
f.+ni 59b/06, 60a/07
f.+nin̂g 3b/02
f.+si 4b/07
[=141]

fermān < F. emir, buyruk
f. 29b/07, 71a/03
f. bėr- 22b/02, 22b/02, 45a/07, 55a/06, 56b/09, 63b/03, 63b/04
f. bol- 3a/14, 3b/14, 10b/12, 13a/14, 14a/14, 14b/04, 15a/09, 16a/01, 19a/09, 19a/13, 21a/01, 21a/12, 22b/08, 25a/01, 27a/05, 27a/14, 27b/06, 28a/06, 28a/08, 28a/11, 28b/01, 29a/07, 34a/01, 38b/05, 41b/04, 41b/09, 41b/09, 41b/15, 68a/07
f. kėl- 4a/08, 4a/15, 15a/15, 20a/03, 21a/10, 21a/14, 26a/06, 30b/06, 30b/09, 42a/05
f. kėltür- 16a/15
f.+ı 1b/14, 15a/10, 20b/09, 65b/12, 67a/04, 67a/08, 68a/01
f.+ımız 20a/14
f.+ında 18a/02, 44b/10
f.+ın̂ga 7b/15
[=60]

fermānla- emretmek

f.-dı 65a/15, 65b/09, 65b/14, 67b/05
f.-ġıl 67a/12
f.-yurlar 19a/02
[=6]

feryād < F. yardım isteme için çıkarılan yüksek ses, sızlanma; krş. **feryāẕ**
f. ḳıl-9b/06, 70b/02
f. tėgür- 52a/02, 52a/05
[=4]

feryāẕ < F.(feryād) yardım isteme için çıkarılan yüksek ses, sızlanma; krş. **feryād**
f. ḳıl- 7b/02, 21a/09
[=2]

ferzende < F. oğul, çocuk
f.+si ėrdi 7b/06
[=1]

fesād < fenalık, kötülük
f. 27b/04, 56b/07, 62b/04
[=3]

fezaʿ < A. ürkütücü
f. 35b/06
f. ḳıl- 55b/13
[=2]

firdevs < A. cennet
f. 3b/06, 11a/14
f.+din 3b/04
[=3]

fitne < A. ara bozuculuk
f. 43b/15
f.+sine 56b/08
[=2]

fulān < A. filan, falan
f. 13a/01, 13a/03, 19a/05, 19b/12, 41a/10, 47a/06, 53b/03, 58b/05, 66a/15
f.+ḳa 13a/01, 13a/03
f.+nıṉg 19a/06, 19b/12
[=13]

fūṭa < A. örtü
f. 30b/02
[=1]

G, Ġ

ġāfil < A. gaflette bulunan
ġ. 29b/15
ġ.+ler 36a/10
[=2]

ġalbır < A. (ġirbāl) kalbur
ġ. 22b/09
[=1]

ġalebe < üstünlük
ġ. ḳıl- 34a/06, 49b/04
[=2]

ġalel < A. koruluktan akan su
ġ. 54b/05

[=1]

ġālib < A. üstün gelen, yenen
ġ. bol- 63a/12
[=1]

ġammāzlık münafıklık, fitnecilik, koğuculuk
ġ. ḳıl- 62a/09
[=1]

ġarb < A. batı
ġ.+ta 28b/07
[=1]

ġarīb < A. kimsesiz, zavallı
ġ. 47b/05
ġ. ėrse 71a/15
[=2]

ġarḳ < A. boğulma
ġ. mu bol- 22b/07,
ġ. ḳıl-58a/03
[=2]

ġaẕāb < A. kızgınlık, hiddet
ġ.+ındın 46b/07
[=1]

gerdenkeş kibirli, asi
g.+lerge 51b/15
[=1]

gerdenkeşlik kibirlilik, asilik
g. 51a/03
[=1]

gerdiş < F. dönüş, dönme, dolaşma
g.+ler 40b/14
[=1]

gevher < F. elmas, cevher; bir şeyin esası
g. 2b/12, 2b/14, 2b/15
g.+din 5b/03, 10a/02
g.+din tur- 9a/02
g.+ġa 2b/15
g.+ler 34b/05
[=8]

girān < F. ağır, sakil
g. 48b/10
[=1]

girdār < F. iş, amel
g.+ınn̂g mėn 19b/04, 25a/12
[=2]

gūr < F. mezar, kabir
g. 19a/10
g.+dın 47a/09
g.+ı 57a/05
g.+ında 18a/15, 57a/06
g.+ındın 69a/09
g.+ını 19a/13, 20a/11
[=8]

gūristān < F. mezarlık, kabristan
g. 46b/13, 47a/01
[=2]

ġusl < A. din gereğince yıkanma
ġ. ḳıl- 27a/04
[=1]

ġuṣṣalıḳ kederlilik,hüzün
ġ. bol-65b/02
[=1]

gülāb < F. gül suyu
g. 62a/04
[=1]

gürūh < F. cemaat, bölük, takım
g. 11b/04, 13b/11, 13b/11, 13b/11, 13b/11, 13b/12
[=6]

güzīde < F. seçkin, seçilmiş
g.+ler 16b/05
g.+raḳ 16b/07
[=2]

H, Ḥ, Ḫ

ḫaber < A. haber, havadis, bilgi, Kurân-ı Kerîm
ḫ. 4a/05, 15a/01, 27a/14, 50a/06
ḫ. bėr- 6b/14, 25b/01, 45a/15, 55a/10, 72a/10
ḫ. tur- 6a/02
ḫ.+de 13a/04, 15b/15
ḫ.+in 55b/05
ḫ.+ni 65b/01
[=14]

ḥacc < A. İslâmiyet'in beş şartından biri, hac ibadeti
ḥ. ḳıl- 37b/08, 37b/08
ḥ.+ḳa 7a/04
[=2]

ḫāce < F. hoca, şeyh
ḫ. 47a/03
ḫ.+ḳa 23b/04
[=2]

ḫācelıḳ hocalık
ḫ. 23b/04
[=1]

ḥācet < A. ihtiyaç, lüzum
ḥ. 40a/12
ḥ.+im 14b/05
[=2]

ḥadd < A. sınır
ḥ.+indin 42b/08
ḥ.+inge 38b/08, 63a/04
[=3]

ḥaḳ(ḳ) < A. 1. doğru, gerçek
ḥ. 21b/04, 34b/07, 65b/13, 68a/15
2. Allah
ḥ.+dın 63b/03, 63b/04
3. hak
ḥ.+ ı 60a/07
ḥ.+ ın̂g 69a/08

ḫ.+ ın͡gnı 69a/11
ḫ.+ ını 43a/09
[=10]

ḫaḳḳ resim olarak oyma, kazıma
ḫ.+ı 69a/03

ḫaḳīḳat < A. doğru, gerçek, gerçekten
ḫ. 20b/11, 55b/03, 64a/12
[=3]

ḫākister < F. kül
ḫ. bol- 52a/12
[=1]

ḫāl < A. hal, vaziyet, durum
ḫ.+i 9b/10, 9b/11
ḫ.+in 55b/01
ḫ.+in͡ge 40a/09
ḫ.+ini 25a/01
[=5]

ḫalāṣ < A. kurtulma, kurtuluş
ḫ.+ları 23a/06
[=1]

ḫalāṣlıḳ kurtuluş
ḫ. bėr- 62b/09
[=1]

ḫalāyıḳ < A. halk, insanlar, yaratıklar
ḫ. 27b/04, 34a/12
ḫ.+lar 6a/01, 13a/08, 20b/10, 27b/13, 28a/03, 69a/08
ḫ.+lar tur- 6b/06
ḫ.+ları 63a/06
ḫ.+larḳa 67a/12
ḫ.+larnı 13b/08, 62b/06
ḫ.+nı 42b/10
[=14]

ḫalı < F. (ḳālī) halı
ḫ. 24a/08
[=1]

ḫālī < A. tenha, boş
ḫ. bol- 6b/09
ḫ. ḳal-35b/13
[=2]

ḫalīfe < A. birinin yerine geçen kimse, idareci
ḫ. 68a/08
ḫ. ḳıl- 56a/06, 56a/10, 58b/13,
ḫ. ḳoẕ- 56a/05, 62a/08
ḫ.+ḳa 62a/09
[=7]

ḫalḳ < A. halk, insanlar
ḫ. 11b/02, 15a/08, 22b/06, 32b/08, 34b/15, 35a/01, 35b/08, 40a/15, 40b/02, 41a/06, 41a/13, 41a/14, 43b/13, 46a/01, 50a/09, 56a/05, 56b/08,

56b/12, 57a/01, 58b/14, 66a/11, 66a/15
ḫ. ėrdi 22a/14,
ḫ.+a 34a/14
ḫ.+ı 10a/15, 18b/04, 21b/08, 27b/07, 27b/07, 44b/11, 56b/01
ḫ.+ın 43a/14
ḫ.+ını 42b/06
ḫ.+lar 17a/14, 46b/14, 62a/07, 67b/01, 67b/03, 69a/01
ḫ.+larġa 61b/01, 67b/06
ḫ.+larnı 42b/11
ḫ.+larnıŋ̂ 12b/09, 17b/12
ḫ.+nı 36b/04, 43a/12, 45a/13, 46a/03, 52a/10, 67a/14
[=50]

ḥalḳa < A. halka, ortası boş yuvarlak
ḥ. ḳıl- 4a/03
[=1]

ḥālsiz halsiz, dermansız
ḥ. 27b/13
[=1]

ḥamd < A. Allah'a şükran duygularını bildirme
ḥ. ü s̱enā ḳıl- 5a/12, 31a/15, 49a/10
[=3]

ḫamr < A. şarap
ḫ. 70a/13
ḫ.+nı 70b/01
[=2]

ḫānedānī < A. ailevî nübüvvet-i ḫ.+din 7b/06
[=1]

ḫarāb < A. yıkık, viran
ḫ. bol- 35b/10
ḫ. ḳal- 63a/03
ḫ. ḳıl- 62b/13
[=3]

ḥarām < A. şeriatçe, dince yasak olan şey
ḥ. bol- 11a/01, 59b/15
ḥ tur- 31b/03
[=3]

ḥarbe < A. mızrak
ḥ. 21b/13
[=1]

ḥareket < A. hareket, yer değiştirme
ḥ. ḳıl- 10b/01
[=1]

ḥarīṣ < A. hırslı, istekli
ḥ. bol- 60b/03
[=1]

ḫāṣ(ṣ) < A. ileri gelen, üst tabakadan olan,

hükümdarın kendisine yakın olan kişi.
ḫ. 11b/07
ḫ. ḳıl- 65b/07
[=2]

ḫaşeki < F. (ḫāṣṣe+gītar) sarayda padişahın gözüne girmiş karavaş
ḫ.+leridin 45b/05
[=1]

ḫāṣıl < A. ortaya çıkmak
ḫ ḳıl- . 43a/04
[=1]

ḫasīs < A. alçak, değersiz, kıymetsiz
ḫ. 64a/07
[=1]

ḫassūn < A. saka kuşu
ḫ. 29b/01
[=1]

ḫasta < F. hasta
ḫ. bol- 11a/10
[=1]

ḫaşemlıġ heybetli
ḫ. 24b/01
[=1]

ḫaṭ(ṭ) < A. yazı
ḫ. 10a/04, 10a/05, 10a/06, 53a/11, 53a/11, 53a/12, 53a/12
ḫ.+ı 10a/05
[=8]

ḫātemü'l-enbiyā < A. Hz. Muhammed
ḫ. 17b/09
[=1]

ḫaṭīb < A. camide hutbe okuyan
ḫ.+leriñge 26a/02
[=1]

ḫaṭīblıḳ hatiplik, hutbe okuma
ḫ.+ta 26a/01
[=1]

ḫattā < A. bundan başka, hem de
ḫ. 10b/12
[=1]

ḫātūn kadın
ḫ. 32b/04
ḫ.+nıñg 31b/13
[=2]

havā < A. (hevā) gökyüzü
h.+da 3b/03, 3b/12, 3b/14, 24b/07, 24b/11, 27b/09, 27b/10, 51b/06, 67b/15
h.+daḳı 2a/05
h.+dın 58b/13
h.+ḳa 3a/02, 23a/02, 35a/07, 35b/15, 40b/06, 41b/11, 46b/01, 71a/09
[=19]

ḥavāri < A. Hz. isa'nın on iki yardımcısından her biri.

ḫ.+ler 65b/02
[=1]

ḫavż < A. havuz
ḫ.+ımdan 11b/05, 11b/07
[=2]

ḫayl < A. zümre, güruh
ḫ.+ıdın 65a/12
ḫ.+ları 24b/10
[=2]

ḫayvān < A. canlılık, dirilik
ḫ. 14b/09
[=1]

ḫāżır < A. huzurda, göz önünde olan.
ḫ. bol- 27a/05, 50a/10, 61b/04
ḫ. ḳıl- 13a/07, 61b/03
[=5]

ḫazīne < A. devlet malının saklandığı yer
ḫ.+sinde 69a/06
ḫ.+sinͤge 69a/02
[=2]

ḫażret < A. huzur
ḫ.+inͤgde 31a/12
[=1]

ḫekīm < A. tabip
ḫ. 64a/04
[=1]

ḫelāk < A. helâk, yok olma
ḫ. 38b/09
ḫ. bol- 20b/12, 22b/01, 25a/05, 66a/01,
ḫ. ḳıl- 6b/05, 23b/09, 24b/08, 36a/12, 50b/13, 50b/14, 51a/05, 67a/04, 67a/09, 67a/12, 68a/03, 70b/04
[=17]

ḫelāklik yok olma
ḫ. 41b/03
[=1]

ḫelāl < A. kullanılması dinen caiz olan
ḫ. 59b/14
ḫ.+ine 30b/15
[=2]

hem < F. de, da, üstelik
h. 2a/11, 7a/02, 13b/01, 13b/02, 13b/02, 17a/15, 17b/15, 20b/04, 24a/01, 25a/02, 25a/02, 34a/13, 36a/03, 56b/06, 56b/06, 56b/06, 56b/07, 58a/07, 64b/04, 68b/09, 68b/12, 71b/09
[=21]

henüz < F. henüz, hâlâ, şu anda
h. 3a/04, 4a/13, 15b/01, 63b/05
[=4]

her < F. her, hepsi
h. 3a/04, 10b/15, 18b/09, 20b/03, 36b/05, 37b/12, 41a/01, 42b/06, 42b/12, 42b/12, 52a/03, 52a/04, 55a/12, 55b/13, 57a/15
[=15]

her-āyine < F. elbette, mutlaka
h. 13b/02, 66b/11
[=2]

hergīz < F. asla, katiyyen
h. 7b/15, 20b/01, 70b/06
[=3]

herze < F. boş söz
h. 49b/06
[=1]

hevl < A. korku
h. 39b/08
[=1]

heybet < A. korku ve saygı uyandıran görünüş
h. 18b/04
h.+de 7b/09
h.+im 60b/07, 69b/15
h.+imdin 23a/03
h.+inde 3a/01, 3a/05
h.+indin 71a/04
h.+ini 55b/08
h.+te 27b/09, 27b/12, 35b/09
[=12]

heybetli heybetli, korku ve saygı uyandıran
h. 2b/16
[=1]

hezār < F. bin
h. 34b/07
h.+lar 22b/05
[=2]

hezīmet < A. bozgun
h. bul- 35b/08
[=1]

ḫıdmet < A. hizmet
ḫ.+ler ḳılu turuḳ- 21b/01
[=1]

ḫilāf < A. karşı, zıt
ḫ. ḳıl- 7b/15
[=1]

ḫıredmend < F. akıllı, anlayışlı
ḫ. 47a/08
[=1]

ḫışm < F. kızgınlık, öfke
ḫ. 35a/07
ḫ. ḳıl- 46a/11
h.+ı 19b/09
ḫ.+ı kėl- 40b/15, 43b/02, 47a/13, 51a/10
ḫ.+ımdın 51a/13
ḫ.+ın̂g 51b/15
[=9]

ḫiṭāb < A. hitap, seslenme

ḫ. ḳıl- 31a/08, 31b/03
[=2]

ḫıyānet < A. hainlik, vefasızlık
ḫ. 56b/13
[=1]

ḥicāb < A. perde
ḥ.+lardın 3b/10
[=1]

ḥīç < F. hiç, asla
h. 1b/09, 2b/01, 5b/11, 5b/13, 7b/07, 11b/15, 11b/15, 14b/03, 14b/05, 14b/06, 17b/07, 19b/11, 23a/11, 30a/04, 30a/06, 30a/09, 30b/15, 30b/15, 31a/04, 35b/03, 35b/13, 40b/03, 42a/15, 43b/12, 45a/06, 47a/09, 50b/07, 63a/09, 68b/12, 69b/06, 70b/14, 71a/01
h. kim ėrse 2b/12, 11a/15, 23b/03, 28a/11, 38a/03, 40a/13, 52a/12, 55b/01, 56b/13, 57b/15, 63a/04
h. kim ėrsege 2b/05
h.kim ėrseni 62a/01
h. nė ėrse/nėrse 14a/07, 47b/13, 48a/01, 49b/02, 50b/10
[=50]

ḥikāyet < A. (hikâye, hadise vb.) anlatma
ḥ. ḳıl- 7a/04, 22b/10, 72a/04
[=3]

ḥikmet < A. sebep
ḥ. 2b/10
ḥ.+din 64a/01
[=2]

ḫil'at < A. süslü elbise, kaftan
ḫ.+lar 12b/04
[=1]

ḥişār < A. kale, bent
ḥ. 38a/03
ḥ.+lar 63a/01
[=2]

ḫōd < kendi
ḫ. 39a/15
[=1]

ḫōn < F. sofra
ḫ. 39a/02
ḫ.+ḳa 40b/02
ḫ.+nı 39a/15
[=3]

ḥorūs < F. horoz
ḥ. 10a/01, 36a/08, 36a/09
[=3]

ḫōş < F. güzel, hoş
ḫ. 10b/03, 19a/03, 19a/15, 22b/10, 44b/04, 61a/07

ḫ. ḳıl- 52a/01
ḫ. tut- 44b/04
ḫ.+raḳ 19a/04
[=8]

ḥoşnūd < F. hoşnut, memnun
ḥ. bol- 27a/11
[=1]

ḫoşnūdluḳ memnun olma
ḫ.+ı 18b/15
ḫ.+ıdın 51b/08
ḫ.+um 44b/05
[=3]

ḫulḳ < A. tabiat, huy, yaratılış
ḫ.+ı 5b/08
[=1]

ḥulle < A. cennet elbisesi
ḥ. 12a/11, 29b/11
ḥ.+ka 19a/02
ḥ.+ler 18b/13, 51b/07
ḥ.+lerin 19a/13
[=6]

ḫūrī < F. cennet kızı
ḫ. 14a/15
ḫ.+leri 10b/03
ḫ.+lerni 2a/10
[=3]

ḫurma < A. hurma
ḫ. 39b/12
[=1]

ḫurrem < F. şen, sevinçli
ḫ. 14a/05, 61b/14
[=2]

ḫuşūmet < A. düşmanlık
ḫ.+leri 24b/06
[=1]

ḫutbe < A. belli vakitlerde hatibin minberde halka verdiği dinî öğüt
ḫ. 25b/10
ḫ.+sin 31a/12
[=2]

ḫuẕāyā < F. "Allah'ım!" krş. **bār ḫudāyā, bār ḫuẕāyā**
ḫ. 4a/07, 7a/07, 7a/09, 7a/10, 14b/02
[=5]

ḥüccet < A. delil
ḥ. 51a/09, 65b/13
ḥ.+i 34a/04
[=3]

ḥürmet < A. saygı
ḥ.+i 21a/06
[=1]

I

ıġla- ağlamak; krş. **yıġla-**
ı.-dı ėrse 71b/15
ı.-mayım 71b/13
ı.-r ėrdi 37a/09
ı.-sa 37a/10
ı.-yu başla- 14b/01, 41a/07, 71b/11
[=7]

ınan- inanmak, iman etmek
ı.-alım 40a/11
ı.-dılar 43b/14, 52a/08
ı.-dum 47a/12
ı.-ġay biz 32b/02, 39a/09, 45b/07
ı. -ġay mėn 49b/07
ı.-ıp 64a/14
ı.-maġay 39b/02
ı.-maz 49b/03
ı.-mazlar 20a/01
ı.-sunlar 46b/08
ı.-ur mėn 49b/03
[=14]

ıraḳ uzak; krş. **yıraḳ**
ı. ḳıl- 33a/05
ı.+dın 14a/05, 71b/10
[=3]

ırmaḳ ırmak
ı. 11a/06, 11a/07, 11b/01
ı. tur- 11a/03
ı.+dın 11b/03
ı.+lar 42a/02
ı.+nıŋ̂g 11a/11
[=7]

ısırġa küpe
ı. 30b/03
[=1]

ısmarla- emanet etmek
ı.-dı 53b/01
ı.-dılar 48b/15
ı.-dım 21a/14, 49a/14
ı.-ġıl 21a/15, 46a/02
[=6]

ʿıṭırī < A. güzel kokulu
ʿı. 54b/03
[=1]

ıwuḳ geyik
ı. 53a/03
[=1]

ʿıyal < A. evlat, çocuk
ʿı.+ı 57a/02, 67b/09, 67b/12
ʿı.+ınŋ̂gnı 67b/10
ʿı.+ını 13a/06, 67b/11
ʿı.+ları 41a/04
ʿı.+larnı 27b/13
[=8]

ız̲- göndermek; krş. **iz̲-**
ı.-ġıl 70b/03
ı.-mazlar 7b/14
ı.-tı 16a/13, 34a/10, 38a/06, 44a/10, 46a/15, 56b/01, 65a/08, 65b/15, 71a/14
ı.-tı ėrse 71a/14
ı.-tılar 65a/12
ı.-u bėr- 6b/05, 70b/07
ı.-ur boldı ėrse 20b/07
[=16]

ız̲ırıl- gönderilmek
ı.-dım 71b/14
[=1]

İ

i- imek cevher fiili krş. ėr-
i.-di 47a/08
[=1]

ʿibādet < A. Allah'ın emirlerini yerine getirme
ʿi. ḳıl- 10b/05, 24b/01, 26a/10, 56b/06, 59a/02, 64a/06
ʿi. ḳılur ėrdi 47b/11, 66a/07
ʿi.+ḳa uġra- 10b/06
[=9]

ibibik çavuş kuşu
i. 36b/03
[=1]

ʿibret < A. kötü bir olaydan alınan ders
ʿi. 51a/08
ʿi. bol- 32a/13, 41a/03
[=3]

ibrişīm < F. (ebrişum) kalınca bükülmüş ipek iplik; krş. **ibrüşüm**
i.+din 24a/09
i.+din ėrdi 33b/08
[=2]

ibrüşüm < F. (ebrişum) kalınca bükülmüş ipek iplik; krş. **ibrişīm**
i. 53a/06
[=1]

ibtidā < A. başlama
i. ḳıl- 2a/02
[=1]

ibük hüthüt kuşu
i. 36b/04, 36b/05
[=2]

icābet < A. kabul etmek
i. ḳıl- 42b/06
[=1]

iç iç, içeri, ortam
i.+i 70b/14
i.+inde 2a/04, 2b/06, 4a/05, 4a/05, 4b/10, 4b/15, 5a/06, 5a/09, 5b/06, 6a/04, 6a/13, 6b/03, 6b/14, 7a/05, 7a/06, 9a/14, 9b/02, 10b/09, 11a/15, 11b/15, 12b/02, 13a/12, 15b/02, 15b/13, 16a/08, 16b/06, 16b/10, 16b/12, 18b/10, 19a/10, 19b/10, 20b/06, 21b/04, 21b/05, 22b/01, 22b/03, 23b/09, 24a/06, 24a/09, 24b/12, 25b/01, 27a/14, 27b/08, 27b/11, 29b/06, 30b/02, 30b/11, 32b/03, 35a/03, 35a/11, 37b/14, 38a/01, 38b/04, 39b/03, 39b/11, 42a/02, 42a/13, 43a/01, 44a/03,

46b/01, 47b/04, 47b/07, 48a/04, 52a/04, 52b/04, 52b/07, 52b/09, 57b/06, 60a/01, 61b/09, 61b/14, 62b/01, 63b/11, 63b/12, 64a/04, 64a/05, 64b/02, 65a/09, 66a/06, 66a/15, 66b/01, 66b/02, 67a/09, 67b/14, 68a/10, 68a/10, 68b/13, 68b/14, 69a/02, 69a/04, 69a/14, 69b/06, 72a/07, 72a/10
i.+indeki 2a/06, 7a/02, 14a/15, 20b/10, 20b/15, 69b/04
i.+indekiniŋ̂ 9b/10
i.+inden 28b/06
i.+ine 18b/01, 36a/03, 49b/13, 54b/09, 61b/15
i.+iŋ̂e 46a/08, 57b/07
i.+ini 34b/11, 34b/11
[=112]

iç- içmek
i.-gen 11b/07
i.-geŋ̂e 11a/09
i.-geyler 11b/04
i.-gil 57b/14
i.-medi 21a/05
i.-medin 63b/06
i.-mek 11a/09, 56b/04
i.-se mėn 57b/09
i.-ti 57b/11, 57b/15, 70b/01
i.-ti ėrse 63a/11
i.-tiler ėrdi 64b/14
i.-tük 58a/07
[=15]

içkerü içeri
i. 55a/10
[=1]

iḥsā < A. saymak, ezberlemek, manalarını şuurla anlamak
i. 16b/08
[=1]

iḫtilāf < A.ayrılık, anlaşmazlık
i. tur- 63b/11, 64b/02
[=2]

ikrām < A. hürmet, saygı
i. u iʿzāz 12a/13
[=1]

ilâhī < A. Allah'ım, ey Allah!
i. 4a/14, 13a/13, 13b/07, 14a/03, 14a/06, 14a/11, 21a/10, 28a/09, 31a/09, 31a/10, 31b/02, 31b/04, 60a/11, 60b/04, 72a/13
[=15]

ile ile
i. 16b/03
[=1]

iley ön, huzur

i.+inde 39b/10
i.+indeki 42b/10
i.+ine 25a/03, 41a/08, 44b/08, 49a/12, 50b/01
i.+inĝe 58a/13
[=8]

ilgerü ileri, ileride
i. 12a/13, 15b/07, 15b/10, 16a/05, 56a/10, 57a/08
ʿi. 24a/13, 24a/14, 66a/08, 66a/12
ʿi.+i 43a/14
ʿi.+inĝ 19a/12
ʿi.+ler 24a/13
[=7]

imām < A. imam, hoca, din büyüğü
i. ėrdi 68b/15
i.+lar 63b/13
i.+larına 26a/02
[=3]

imāmlıḳ imamlık, hocalık
i.+ta 26a/01
[=1]

īmān < A. inanma, iman
ī. 48a/08, 50a/05
ī. kėltür- 32a/15, 32b/02, 50a/06, 51a/07, 58a/15, 67b/04
[=6]

ilk ilk, en önce
i. 2a/02, 4b/09, 6b/03, 11b/04, 13b/11, 29a/06, 34b/09, 37a/04, 37a/06, 40a/10, 43a/04, 51a/14, 53a/11, 59a/06
[=14]

ʿilm < A. ilim, bilgi
ī.+dın yan- 67b/07, 67b/13
ī.+ġa kėl- 65a/15, 67a/10
ī.ḳa kėl- 67a/05
ī.+ḳa ünde- 34a/01, 65a/08
[=15]

in in, yuva
i.+inĝizke 24b/14, 25a/04
[=2]

incir < F.(encīr) incir
i. 53a/01, 63a/10, 63b/01
[=3]

inçge ince
i.+rek 13b/02
[=1]

inçü inci; krş. **yinçü**
i. 62a/06

[=1]

inĝle- inlemek, acı, üzüntü gibi sebeplerden kesik sesler çıkarmak
i.-di 32b/05
i.-r ėrse 32b/04
i.-yü başla- 32b/03
[=3]

inlü ini, yuvası olan
i. 24b/14, 25a/04
[=2]

isār < A. (īsār) ikram, cömertlikle verme
i. bol- 54b/01
[=1]

isfendān < F. beyaz biber tohumu
i. 43b/06
[=1]

isik sıcak
i. 10b/09
i.+rek 68b/02
[=2]

isilik sıcaklık
i. 69b/04
[=1]

iste- istemek
i.-diler 47b/05
i.-nĝ 47b/04
i.-yü 62b/14, 63a/09
i.-yü bar- 61b/13
i.-yü bol- 56a/13
[=6]

iş iş, vazife
i. 43b/15, 45b/06, 46b/10, 48b/01
i. ḳıl- 49b/05
i.+i bol- 58b/01
i.+i tur- 47a/11
i.+ile 38b/08
i.+indin 46a/05, 47a/15
i.+ler ḳıl- 64a/06
i.+lerge ḳarış- 71b/08
[=12]

işāret < A. işaret, gösterme
i. ḳıl- 24b/02, 41a/10
[=2]

işle- yapmak, etmek, işlemek
i.-diler 38a/09, 38a/11
i.-medük ėrdi 38a/13
i.-mek 31b/13
i.-sek ėrdük 39a/01
[=5]

it köpek
i. 6b/07, 36a/02, 36a/02
[=3]

iz̲- göndermek; krş. **ız̲-**
i.-gey mėn 44b/05
[=1]

iʿzāz < A. saygı gösterme, ağırlama
i. 12a/13
[=1]

izde- izini takip ederek araştırmak
i.-yü bar- 64b/10
[=1]

iẕiş kap, çanak
i.+ke 70b/05
[=1]

ʿizzet < A. yücelik, ululuk
i.+im 29b/05
i. 28a/13
[=2]

K, Ḳ

ḳabīle < A. insan topluluğu, boy
ḳ. ėrdi 22a/13
ḳ.+de 22a/13
[=2]

kābīn < F. damadın geline verdiği para, ağırlık, mehir
k. 31a/10, 31a/11, 31b/02
k.+i 31a/14
[=4]

ḳabūl < A. kabul etme, onaylama
ḳ. ḳıl- 50a/05
[=1]

ḳaç kaç, birkaç
k. 2a/01, 34a/09, 64b/15, 68a/05
ḳ ḳata 14a/12
[=5]

ḳaç- kaçmak
ḳ.-ar 55a/13
ḳ.-arlar 52a/01
ḳ.-gay 19b/09
ḳ.-ıp 20b/08, 21b/08, 62b/15
ḳ.-mış 23a/04
ḳ.-tı 53a/15, 64b/07, 64b/09
ḳ.-tılar 35b/07
[=11]

ḳaçan ne zaman, ne zaman ki, ...-dığı zaman
ḳ. 6b/11, 7b/07, 10a/11, 10a/14, 10b/06, 11b/02, 12a/04, 12a/15, 12b/01, 13a/04, 15b/15, 17b/14, 18a/15, 18b/11, 20b/07, 21b/15, 22a/01, 22b/10, 22b/15, 25b/05, 25b/09, 25b/12, 26a/05, 26b/02, 26b/12, 27a/01, 27a/14, 29a/05, 29b/10, 31a/03, 33a/05, 33a/06, 34b/04, 34b/12, 35b/04, 36a/04, 37a/07, 37a/10, 38a/13, 41b/08, 43b/02, 43b/09, 44a/09, 44b/06, 45a/06, 45a/11, 46b/03, 49a/03, 50a/01, 50a/04, 50a/06,

50b/10, 52a/07, 52b/05, 52b/08, 53a/02, 53a/13, 53a/15, 53b/02, 53b/05, 54a/03, 55a/05, 55a/07, 56a/12, 56b/07, 57a/05, 57b/12, 58b/01, 58b/04, 58b/06, 58b/12, 65a/07, 66a/08, 72a/08, 48b/07
[=75]

ḳada- çivilemek, mıhlamak
ḳ.-dılar 44a/07, 48b/10
[=2]

ḳadġu kaygı, üzüntü; krş. **ḳaẕġu**
ḳ.+m 33a/08
ḳ.+sındın 37a/09
ḳ.+sını 37a/11
[=3]

ḳādir < A. kudretli, güçlü
ḳ. tur- 43a/07, 45b/08, 49b/02
ḳ.+imiz 63b/06
[=4]

kāfir < A. kâfir, iman etmeyen
k. ėrdiler 35b/12
k.+ge 28b/13
k.+ler 13b/08, 29a/13, 29b/03, 46b/02, 64b/11, 65b/15
k.+lerni 36a/12, 56b/11
k.+lerniŋ 68b/02
k.+niŋ 68a/02
k.+niŋ 28b/13
[=13]

kāfūr < F. güzel koku, misk
k. 10a/10, 10a/15, 11a/13
k.+dın 10a/04, 12a/02
[=5]

kāġıd < F. kâğıt
k. 13a/11
k. tur- 13a/13
k.+nı 13a/14
[=3]

ḳāhir < A. kahreden
ḳ. tur- 43a/07
[=1]

ḳāʿide < A. ayaklık
ḳ. 14b/08
[=1]

ḳal- kalmak, bulunmak; yardmcı fiil
ḳ.-dı 3b/12, 3b/14, 20b/14, 20b/15, 35a/12, 35a/12, 35b/13, 46b/10, 47b/01, 51a/09, 51a/09, 53a/06, 53a/14, 63a/03
ḳ.-dı mu 28a/08
ḳ.-dılar 35b/15, 39b/13, 41a/13
ḳ.-dılar mu 22b/07
ḳ.-duḳta 11b/03
ḳ.-ġan 41b/12

ḳ.-ġan tur- 41b/02
ḳ.-ġay 28a/13
ḳ.-ġaylar 30a/01
ḳ.-ıp 15b/02
ḳ.-ıp tur- 38a/08
ḳ.-ır mėn 61b/06
ḳ.-madı 23b/03, 28a/10, 28a/11, 35b/03, 35b/14, 50b/07, 52a/12
ḳ.-maġa 22a/05
ḳ.-maġay 27b/05, 28a/04, 30a/09, 42a/04
ḳ.-sa 54a/01
ḳ.-sam 61a/08
ḳ.-ur mėn 71b/15
2. uçmak
ḳ.-ıp 10a/13
[=43]

ḳaldur- kaldırmak
ḳ.-dı 35a/04
ḳ.-up 34b/14
[=2]

ḳalıng̑ gelin olacak kıza damat tarafından verilen para, ağırlık; krş. **kābīn**
ḳ. 31b/03
[=1]

ḳalınlıḳ kalınlık, genişlik, büyüklük mesafe
ḳ.+ı 3a/07, 3b/05, 3b/13, 6a/10, 6a/11
[=2]

ḳamçı kamçı, bir ucuna ip, deri vb bağlı vurma aracı
ḳ.+sı 24b/09
[=1]

ḳamuġ hepsi, bütün
ḳ. 2a/15, 10b/02, 10b/03, 11a/12, 11a/12, 12a/07, 18a/01, 18a/03, 18b/03, 21b/11, 23b/02, 24a/09, 25b/09, 25b/09, 27a/02, 27a/07, 28b/07, 28b/10, 29a/01, 29a/03, 29a/15, 30a/08, 32b/01, 34b/02, 34b/13, 35a/01, 35a/01, 35b/05, 35b/06, 35b/12, 35b/12, 36b/08, 39b/08, 40a/06, 40b/06, 40b/08, 41a/04, 41a/05, 41b/02, 41b/14, 41b/14, 42a/12, 42a/14, 43a/04, 43a/14, 43a/15, 43b/01, 43b/05, 45b/04, 45b/07, 46a/01, 46a/03, 46a/13, 46b/15, 47a/13, 47a/15, 50a/08, 50a/09, 50a/11, 50b/06, 51a/10, 52a/07, 52a/09, 52a/12, 52a/15, 53a/08, 54a/03, 54b/11, 56a/12, 56a/14, 56b/08, 56b/12, 56b/14, 57b/01,

57b/05, 61b/01, 63a/05, 66a/15, 48b/13
ḳ.+dın 9b/07, 37b/14, 37b/15, 47b/04
ḳ.+ını 44a/12
ḳ.+ları 39b/06, 56a/15
[=86]

ḳan kan
k.+ġa 33a/07, 53b/11, 53b/13
ḳ.+ı 43b/06
[=6]

ḳanāʿat < A. yetinme, iktifa etme
ḳ. ḳıl- 68b/01
[=1]

ḳanat kanat
ḳ. 10a/14, 10a/14, 10b/01, 11b/11, 15a/05, 15a/09, 15a/12, 42a/01, 56b/03
ḳ.+dın 15a/05
ḳ.+ġa 15a/05
ḳ.+ı 5b/10, 10a/02, 30b/05, 38b/06, 42a/03
ḳ.+ınıŋ̂ 10a/03
ḳ.+ḳa 10b/01
ḳ.+ları 10b/01, 15a/11
ḳ.+larından 42a/01
[=21]

ḳança nereye
ḳ. 22b/07, 58a/15, 69b/08
[=3]

ḳandın neden, nereden
ḳ. 69b/13
ḳ. ėrdi 52b/12
ḳ. tur- 39b/15, 41b/01
[=2]

ḳandil < A. kandil, aydınlatma aracı
ḳ.+ḳa 29b/12
[=1]

ḳanı hani, nerede
ḳ. 28a/14, 28a/15, 28a/15
[=3]

ḳapḳara kapkara, çok kara
ḳ. 13b/15, 27b/14, 27b/15
[=3]

ḳaplıġ kaplı, kaplanmış, örtülmüş olan
ḳ. 69a/03, 69a/04
[=2]

ḳapsa- kapsamak, etrafını sarmak
ḳ.-dı 4a/04
ḳ.-p 26b/01
[=2]

ḳapuġ kapı
ḳ. 7a/13

ḳ.+da 7b/01, 9a/05, 47b/09
ḳ.+ı 9a/03, 20a/15, 29b/10, 29b/14, 37a/14
ḳ.+ın 9a/04, 19a/14
ḳ.+ında 54b/08
ḳ.+ın̂ga 7a/06, 14a/11, 14a/14
ḳ.+ını 9b/09
ḳ.+lar 11b/01, 62a/03
ḳ.+lardın 19b/13
ḳ.+ları 19a/06, 20a/02
ḳ.+ların 20a/10, 20b/03
ḳ.+nun̂g 14b/07
[=24]

ḳar kar, donmuş su buğusu
ḳ. 5a/03, 52a/07
ḳ.+dın 5a/02, 11a/07
ḳ.+ḳa 5a/03
ḳ.+nı 5a/03
[=6]

kār < F. işleme, tesir
k. ḳıl- 33a/12

ḳara kara, siyah
ḳ. 19b/10, 32a/12, 32b/06, 37a/15, 52a/14, 54b/11, 62a/07
[=7]

ḳaran̂ggu karanlık
ḳ. 7a/05, 12b/15, 29b/03, 54a/01, 54a/01, 55b/13
ḳ.+dın 12b/14
[=7]

ḳaran̂gguluḳ karanlık
ḳ. 46a/11, 46a/13, 46b/04, 57b/07
[=4]

ḳarār < A. durma, sabit hale gelme
ḳ. ḳıl- 3a/05, 3b/02, 30b/11, 40a/05, 41a/01
[=5]

ḳarārgāh F. oturup karar kılınacak yer
ḳ.+ın 26b/04
[=1]

ḳaravaş kadın köle, cariye
ḳ. 31a/10
ḳ.+ımnı 31a/13
ḳ.+ın̂g 31a/09, 31b/02
[=4]

ḳarı yaşlı, ihtiyar
ḳ. 7b/02, 40b/09, 47b/12, 48a/14, 48b/02, 50a/13, 58a/10, 58a/12,
ḳ. bol- 31b/08, 31b/09,
ḳ.+ġa 28b/12
ḳ.+nın̂g 28b/12
[=13]

ḳarı karış
41b/06

ḳarılġaç kırlangıç
ḳ. 36b/15, 37a/01
[=2]

ḳarılıḳ ihtiyarlık
ḳ. 54b/10
[=1]

ḳarın karın, göbek
ḳ.+ı 35a/11, 42a/13, 52b/04, 54a/03
ḳ.+ım 52b/06, 52b/09, 71b/02
ḳ.+ında 20b/14, 21a/04, 52b/01, 52b/03, 52b/10
ḳ.+ın̂gnı 21a/02
[=13]

ḳarınca karınca
ḳ. 25a/01, 25a/07
ḳ. ėrdi 24b/12, 30a/10
ḳ.+ġa 30a/03
ḳ.+lar 24b/14, 25a/02, 25a/04
ḳ.+larġa 25a/08
ḳ.ların̂g 24b/13
ḳ.+sı ėrdi 23b/15
[=11]

ḳarındaş kardeş; krş. **ḳaẕaş**
ḳ. 64a/11
ḳ.+ı 22b/06, 59a/07
ḳ.+ım 21b/07, 64a/10
ḳ.+ın̂ga 64a/14
ḳ.+lar 64a/05
[=7]

ḳarış karış
ḳ. 23b/07, 23b/07
[=2]

ḳarış- karışmak
ḳ.-ıp 72a/05
ḳ.-tım 71b/08
[=2]

ḳarşu karşı
ḳ. 71b/06
ḳ.+sına 62a/01
[=2]

ḳaṣd < A. amaç, istek, maksat
ḳ. ḳıl- 23a/07, 35b/04, 53b/09, 55a/01, 48b/07
[=5]

kāşkī < F. keşke
k. 9b/12, 15a/07, 36b/03
[=3]

ḳat kat; huzur, yan
k. 2a/03, 2b/03, 2b/03, 3a/10, 3a/15, 3b/10, 3b/10, 4b/06, 4b/09, 4b/13, 5a/, 5a/05, 5a/08, 5a/14, 5b/03, 5b/06, 6a/09, 6a/10, 6a/11, 6a/12, 6a/13, 6b/02, 6b/03, 6b/03, 6b/06,

6b/12, 9a/10, 12a/11, 14b/13, 14b/13, 14b/15, 14b/15, 17a/15, 17b/02, 19a/08, 20a/03, 25a/15, 25b/08, 25b/08, 26b/03, 27b/06, 27b/07, 27b/10, 37b/09, 42a/04, 60a/13, 71a/04
ḳ. ėrdi 3a/13
ḳ. ḳıl- 3a/13
ḳ.+ına 16b/01, 25a/01, 43a/01, 55b/07, 56a/08
ḳ.+ında 15a/01, 31a/03, 31a/04, 33a/08, 48a/10, 53b/12, 65b/04, 72a/03
ḳ.+ındın 19a/04, 19b/11
ḳ.+ın̂ga 19a/10, 20a/04, 31b/01, 43a/05, 44a/05, 45a/01, 46b/06, 48a/13, 65b/06, 66b/13, 70a/14
[=75]

ḳata defa, kere, kez
ḳ. 14a/12, 31b/05, 39b/10
[=3]

ḳatıġ katı, sert, çok
ḳ. 4a/11, 9b/04, 18b/04, 32a/13
ḳ.+raḳ 68b/01
ḳ.+raḳ tur- 9a/12
[=6]

ḳatıġlıġ katıklık, katık olarak
ḳ. 39b/12
[=1]

ḳatıġlıḳ güçlük, zorluk
ḳ. 18a/10
[=1]

ḳatıl- katılmak, eklenmek; eziyet etmek
ḳ.-maġay 28b/12, 28b/12, 28b/13
ḳ.-maġıl 61b/07
ḳ.-mış bol- 28b/11
[=5]

ḳatlan- katlanmak, sabretmek
ḳ.-ġıl 67b/15
ḳ.-u bil- 55b/08
[=2]

ḳaṭre < A. damla
ḳ. 18b/15, 42a/03
[=2]

ḳavl < A. söz
ḳ. ḳıl- 32b/01, 41a/01
ḳ.+de 62b/02
[=3]

ḳavluhū taʿālâ Allah sözü
ḳ. 12b/03, 12b/10, 13b/14, 14b/13, 16a/08, 22b/14, 26b/06, 34a/07, 35b/11, 39a/03, 39a/06, 39b/04, 41b/13, 53a/01
[=14]

ḳavm < A. kavim, millet, boy
ḳ. 40b/06, 69a/05

ḳ.+dın 58b/02, 58b/04
ḳ.+ı 64b/07, 64b/13, 67b/06, 68a/02
ḳ.+ı ėrdi 37b/06
ḳ.+ıḳa 20b/07
ḳ.+ına 23b/13, 38b/14
ḳ.+ın̂ga 32a/03
ḳ.+ları 22a/02
ḳ.+larḳa 41b/03
[=15]

ḳavşur- birleşmek, kavuşmak
ḳ.-sun 20a/12
[=1]

ḳaya kaya, büyük taş kütlesi
ḳ. 67a/04
[=1]

ḳayda nerede, nereye
ḳ. 3a/04, 7a/10, 25a/07, 31a/09, 68b/10
hīç ḳ. ėrse 63a/09
ḳ. tur- 9a/09, 25a/14
[=8]

ḳaydın nereden
ḳ. 71a/12
[=1]

ḳayġulu üzüntülü
ḳ. 32b/13
[=1]

ḳayna- karışmak
ḳ.-ġaylar 41b/14
[=1]

ḳaynaşıġ kaynaşmış, çok yakın, iç içe
ḳ. 29b/01
[=1]

ḳayra geri, tekrar
ḳ. 59a/09, 60b/08, 60b/09, 61a/10, 63a/15, 71a/06
[=6]

ḳaysı hangi
k. 19a/06, 35a/14, 37b/15
[=3]

ḳayt- dönmek, geri dönmek
ḳ.-ma 31a/05
ḳ.-tı 58a/02
[=2]

ḳayu hangi
ḳ. 6b/10, 24a/14, 24b/06, 24b/07, 59a/02, 64a/03, 71b/09
[=7]

ḳayusı hangisi
ḳ. 56a/10, 60a/15, 68a/08
[=3]

ḳaz- kazmak
ḳ.-arlar ėrdi 41a/05
ḳ.-dılar 67b/06
ḳ.+ın̂glar 67b/05
[=3]

ḳazāş kardeş; krş. **ḳarındaş**

ḳ.+ı 22b/06

[=1]

ḳazġu kaygı, dert

ḳ. 52a/03

ḳ.+n̂gdın 56a/08

[=2]

ḳazġuluġ kaygılı; krş. **ḳayġulu, ḳazġuluḳ**

ḳ. bol- 42b/14, 50a/08

[=2]

ḳazġuluḳ kaygılı üzüntülü; krş. **ḳayġulu, ḳazġuluġ**

ḳ. bol- 11a/10

[=1]

kėç geç

k.+rek 13b/11

[=1]

kėç- geçmek

k.-e ḳıl- 13b/13

k.-er 11a/14, 11b/13, 47b/15

k.-er ėrdi 36a/03

k.-gen 1b/10, 13b/12, 13b/15, 14a/02

k.-genin 30b/13

k.-gey 13b/10, 13b/11, 14a/01

k.-gey mėn 23a/04

k.-geyler 13b/09, 13b/11, 13b/11

k.-gü 13b/02

k.-in̂g 22b/14

k.-ip tur- 15b/12, 60a/01

k.-medük ėrdi 15a/14

k.-megey ėrdi 22b/12, 25a/06

k.-megeyler 19a/04, 19b/11

k.-mez bol- 66a/10

k.-mez ėrdi 6a/15, 45a/01

k.-miş 23a/03

k.-se 31b/09, 31b/11

k.-ti 3b/11, 20b/14, 52a/13, 55b/09, 63a/02, 63a/14, 69b/10, 70a/04, 71a/08

k.-ti ėrse 22b/11, 59b/09, 72a/04

k.-tiler 22b/10, 28b/10, 70b/08

[=47]

kėçe gece

k. 16a/01

k. bol- 44a/09, 47b/12, 50a/01, 55a/05, 55b/13, 58a/09, 59b/05

k.+ke tėgrü 59b/05

[=9]

kėçür- 1. geçirmek

k.-di 63a/06

2. affetmek

k. 21a/13
k.-mese 64a/12
[=3]

kėdin sonra
k. 3a/14, 59b/15, 60a/13
[=3]

kefl < A. kefil
k. 64a/14
[=1]

kėl- gelmek
k. 59b/12, 60a/02
k.-di 4a/08, 4a/15, 7a/12, 10b/12, 14b/05, 15a/15, 16a/15, 17a/03, 17a/06, 20b/13, 21a/10, 21a/14, 23a/09, 30b/06, 30b/10, 32b/07, 36a/01, 37a/08, 38b/08, 39a/11, 39b/07, 39b/08, 39b/10, 40b/15, 43b/02, 44a/10, 44b/08, 45a/08, 45b/01, 47a/13, 49a/03, 50a/03, 50b/02, 50b/11, 51a/10, 51a/07, 53a/03, 53b/11, 55b/07, 57b/03, 58a/10, 59b/01, 59b/03, 59b/06, 60a/12, 61b/06, 62a/07, 62b/05, 63a/11, 63b/02, 63b/03, 63b/04, 65b/04, 65b/10, 67a/05, 67a/09, 69a/11, 70b/01, 71a/03, 71a/05, 71a/07, 71b/13, 71b/05, 72a/01
k.-diler 40a/14, 40b/09, 45a/15, 50b/05, 56a/15, 65b/09, 66b/01
k.-dim 7b/01, 71b/14
k.-diŋ̂ 34a/09, 51a/12, 69b/13, 71a/12
k.-gen 37b/11
k.-gey 12b/04, 13a/12, 14a/09, 19a/03, 19a/15, 20a/03, 20a/08, 20a/13, 28a/14, 42a/01, 42a/05, 42a/07
k.-geyler 12a/06, 12a/09, 18b/14, 19b/06, 28b/07, 57a/07
k.-gil 31a/05, 31a/05, 67a/05, 67a/10
k.-ince 28b/09
k.-iŋ̂ 12a/11
k.-ip 1b/06, 1b/08, 20b/09, 26b/13, 27a/08, 55a/06, 65a/15, 65b/06, 65b/08, 66a/11
k.-medi 16b/02
k.-mekindin 56a/12
k.-mez 40a/08
k.-miş 42b/09, 71b/010
k.-se 12b/15, 13a/02, 18b/12

k.-sün 50b/03
k.-sünler 56a/14
k.-üp31a/05
k.-ür 13a/04, 15b/15, 24b/15, 26a/06, 27a/06, 31b/05, 35a/11, 37b/07, 37b/08, 55b/14, 58b/05
k.-ürler 12a/05, 18a/04, 18a/09, 18b/01, 18b/05, 20a/05, 41a/08
k.-ürmü 32a/15
[=144]

kelime < A. söz
k.+ni 9a/08
k.+si 20b/02
[=2]

kėltür- getirmek, etmek; krş. **kėlür-**
k.-di 16a/15, 21b/01, 50a/06, 58a/15, 65b/06, 67b/04, 72a/06, 72a/07, 72a/11
k.-diler 3b/04, 3b/07, 25a/03, 37a/12, 43b/04, 43b/10, 44a/06, 44a/07, 46a/07, 51b/01, 55a/04, 67b/09, 48b/09, 48b/11, 48b/11
k.-dün̂g 14b/04
k.-dün̂güz 49a/14
k.-gey 20a/05
k.-gey sėn 33b/01
k.-geyler 12a/06, 20a/04
k.-geymiz 32b/02
k.-gil 32a/05
k.-miş 26b/08
k.-seler 65b/09
k.-sen̂g 32b/01
k.-ün̂g 48b/09
k.-üp 14b/08, 18b/13, 19b/06, 29b/11, 29b/14
k.-ür ėrken 33b/09
k.-ürmü siz 32a/15
[=43]

kėlür- getirmek; krş. **kėltür-**
k.-üp 19b/07
[=1]

kėmi gemi
k. 20b/10, 20b/14
k.+ge 20b/09
k.+ni 20b/10
[=4]

kėmiş- atmak, fırlatmak; krş. **kėmüş-**
k.-gey 27b/14
k.-geyler 14b/01
k.-gil 33a/15, 35a/02
k.-in̂g 34b/09
k.-ip 15b/10, 16a/05, 48b/14
k.-se 11b/14, 15a/01

k.-ti 33b/02, 35a/03, 65b/09
k.-tiler 34b/10, 34b/11, 34b/12, 45a/03, 65b/01
k.-tün̂g ėrdi 48b/05
[=19]

kemterrek daha az, daha aşağı
k. tur- 9b/08
[=1]

kėmüş- atmak, fırlatmak; krş. **kėmiş-**
k.-ür 34b/09, 34b/09, 34b/10, 45a/02
[=4]

kendü kendi
k. 3b/02, 11b/03, 12b/05, 21a/05, 23b/02, 23b/13, 25a/13, 29a/03, 29b/06, 30b/13, 32a/03, 33a/10, 34a/04, 34a/14, 38a/02, 38b/14, 40a/02, 40a/08, 40a/15, 40a/15, 42b/01, 43b/12, 44a/04, 44b/05, 45b/15, 50b/13
k.+leri 32a/08, 52a/10
k.+lerin 55b/02
k.+si 32b/12
k.+sin̂ge 30b/11
[=31]

kėndür- girdirmek, sokmak
k.-di 36a/04
[=1]

kėn̂g geniş
k. ḳıl- 19a/13
k.+rek 68b/01
[=2]

kėn̂glik genişlik
k.+i 9a/05, 22a/12
[=2]

kent < Soğd. kent, şehir
k.+ler 63a/14
k.+lerini 62b/12
[=2]

ker- uzatmak, kaldırmak
k.-üp 35b/15
[=1]

kerāmet < A. keramet, velilerin lüzumu halinde gösterdikleri olağanüstü hal
k. 11b/08, 51b/10
k. ḳıl- 44a/14
k.+ide 19a/07
k.+ḳa 24a/15
k.+ler ḳıl- 17b/10
k.+leri tur- 69a/07
[=7]

kėrek gerek, lazım
k. 13b/02, 23b/06, 31a/10, 31b/03, 36b/15, 40a/04, 43a/13, 61a/08, 70a/09

k. bol- 53b/15, 54b/03, 54b/05
k. ėrdim 9b/13
k. ėrse 31a/05, 54a/04, 54a/10
k.+ince 6b/05, 71b/02
[=18]

kėrek- gerekmek, lüzumlu olmak
k.-mez 14a/03, 14a/07, 14a/08, 33a/03, 43b/15
[=5]

kerem < A. cömertlik, lütuf
k.+i 12b/06
[=1]

kerkes < A. akbaba
k. 36b/13, 36b/14
[=2]

kerpic kerpiç, saman ve balçıktan yapılmış tuğla
k. ėttür- 38a/07
k.+i 62a/05, 62a/05
[=4]

kėrü geri, tekrar
k. 23a/08, 31b/01, 32a/04, 32b/09, 33a/06, 33b/05, 46b/04, 50b/01, 58a/05
k. kėl-53b/11
k. tön- 49a/10, 58a/03, 58a/04, 58a/08
k. töndür- 58a/01
k. tur- 47b/02
k. yan- 40a/08, 45a/08
[=18]

kės- kesmek, ikiye ayırmak
k.-iŋ̂ 48b/06
k.-medi 33a/13
k.-mekke 48b/08
k.-mez 33a/14
[=4]

kėsek parça, kısım
k. 59b/13, 63a/10
[=2]

kėsil- 1. kapanmak, geçişin önlenmesi
k.-miş ėrdi 66a/10
2. bitmek, sona ermek
k.-sün 49b/06
[=2]

kėtür- getirmek
k.-di 45b/15, 51b/09, 58b/10
k.-diler 20b/13, 34b/01, 44b/12
k.-üp 27a/03, 43b/07
k.-ür 30a/07
[=9]

kėydür- giydirmek
k.-di 31a/01
k.-üŋ̂ 20a/09
k.-üp 12a/12, 29b/13
k.-ürler 51b/07

[=5]

kėyik yabani hayvan

k.+ler 56b/14

[=1]

kėyindür- giydirmek

k.-di 56b/03

[=1]

kėz kere, defa

k. 10a/12, 10b/15, 21b/05, 23b/10, 27b/01, 35b/03, 37b/08, 37b/11, 44b/03, 44b/04, 49b/05, 49b/14, 56b/02, 61b/04

[=14]

kėz- gezmek, dolaşmak

k.-di 57b/09

k.-diler 30b/09

k.-er ėrdim 7a/06

k.-gey 19b/09

k.-geyler 12b/05

k.-ip 21b/11

[=6]

kėz- giymek

k.-ti 39a/10

[=1]

kėẕin sonra; krş. **kėdin**

k. 60b/05, 61a/03

[=2]

ḳıçḳur- bağırmak

ḳ.-dı 67b/14

[=1]

ḳıġır- bağırmak, çağırmak

ḳ.-dı 23b/07, 50a/14

[=2]

ḳıl kıl, tüy

ḳ. 13b/01

ḳ.+dın 13b/01

[=3]

ḳıl- kılmak, etmek, yapmak

ḳ.+alım 59b/10

ḳ.-alın̂g 70a/12

ḳ.-ayım 7a/11, 42a/05, 43a/01, 43a/02, 43a/03, 43a/04

ḳ.-ayın 67a/11

ḳ.-dı 2a/02, 2a/09, 2b/13, 3a/07, 3a/09, 3b/02, 4a/03, 4a/06, 6b/06, 7b/08, 7b/10, 16b/07, 16b/09, 16b/10, 16b/11, 17b/09, 17b/10, 17b/10, 21a/09, 21a/12, 22a/06, 22a/07, 22a/09, 22b/13, 23a/07, 23b/09, 25a/09, 30a/01, 30b/11, 30b/13, 31a/08, 31b/03, 32b/03, 32b/03, 33b/13, 35a/02, 35b/01, 35b/04, 35b/05, 38b/02, 38b/03, 39a/11, 39a/11, 39a/12, 39a/12, 39a/15, 40b/10, 40b/12, 42b/01, 42b/15, 43a/05, 43b/07, 43b/08, 43b/09, 44b/06, 44a/14,

44a/15, 45b/13, 46a/11, 46b/06, 46b/09, 46b/14, 47a/15, 48a/03, 48a/08, 48a/14, 49a/10, 50a/05, 50a/05, 51a/08, 51b/02, 51b/05, 52b/11, 53a/07, 53b/02, 53b/09, 56a/02, 58a/06, 58a/13, 58b/01, 58b/03, 59a/03, 59a/10, 59b/03, 61b/13, 62a/10, 62b/05, 62b/06, 62b/13, 63a/11, 63b/09, 65b/07, 66b/11, 67a/04, 67a/09, 68a/01, 68a/03, 69a/10, 69b/13, 71a/11, 71b/06
ḳ.-dı ėrdi 59a/12
ḳ.-dı ėrse 2b/15, 3a/01, 9b/05, 34a/01, 52a/04, 64a/06, 69a/10, 71b/12
k.-dılar 1b/15, 2b/10, 4b/05, 6b/01, 9a/09, 9b/13, 11a/02, 12b/07, 13a/15, 14b/10, 15b/03, 16a/10, 17a/12, 18a/11, 20b/01, 20b/05, 21b/05, 23a/07, 23b/12, 25a/13, 26a/10, 26a/13, 27a/11, 29b/08, 30a/12, 32b/01, 34a/05, 34b/01, 34b/02, 34b/03, 34b/03, 34b/04, 36a/07, 37a/04, 37b/02, 37b/14, 38b/10, 41a/15, 42a/15, 43b/03, 43b/03, 44b/15, 46a/05, 47a/06, 47a/14, 50a/09, 51a/03, 51a/15, 52a/02, 52a/08, 52a/09, 52b/01, 54b/12, 55a/01, 55b/13, 59a/02, 61b/09, 62a/09, 62b/01, 63b/07, 64a/06, 64b/01, 64b/14, 65a/05, 66a/01, 68a/04, 68b/09, 70b/02, 48b/07, 48b/13, 48b/14
ḳ.-dılar ėrdi 37b/05
ḳ.-dılar ėrse 1b/13, 22b/08, 26a/09, 62b/04
ḳ.-dım 21a/03, 50b/09, 51a/04, 58b/14
ḳ.-dıŋ̂g 50b/14, 50b/14, 51b/10, 51b/10, 64a/07
ḳ.-dıŋ̂g ėrdi 14a/07, 14a/12, 51b/12
ḳ.-dıŋ̂gız 49a/13
ḳ.-duġın 47a/09, 58b/11
ḳ.-duġumnı 7a/09
ḳ.-duḳ 3a/13, 58b/03
ḳ.-duḳumnı 25a/07
ḳ.-duḳunı 38b/04
ḳ.-dum 47b/01
ḳ.-durdı 2a/13
ḳ.-ġay 12b/06, 13a/01, 13a/03, 13b/13, 28a/13, 29b/04, 44b/12

ķ.-ġay ėrdi 37a/12, 49b/10, 55b/07
ķ.-ġay ėrdim 58a/04, 64a/09
ķ.-ġay ėrdiŋ̂ 56a/04
ķ.-ġay mėn 32b/15, 38b/04, 39b/03, 44b/04, 44b/06, 46a/03, 47b/02, 49b/10, 49b/15
ķ.-ġay sėn 49b/14, 67a/12
ķ.-ġaylar 26b/04, 36b/05, 39b/02, 49b/04, 57a/04, 70b/04
ķ.-ġaymėn 41a/02
k.-ġaymiz 32a/13, 45b/08, 49a/05
ķ.-ġaysiz 51a/10
ķ.-ġıl 16b/03, 26b/15, 27a/03, 32a/11, 32b/15, 33a/05, 36a/12, 38a/03, 40b/13, 44a/15, 44b/01, 44b/02, 44b/03, 45a/10, 46a/04, 48a/12, 48a/15, 49b/05, 49b/06, 51b/03, 52a/01, 56a/06, 56a/06, 56a/10, 60b/05, 66b/09
ķ.-ġu kėrek 61a/08
ķ.-ġu tur- 61b/03
ķ.-ıŋ̂ġ 20a/11, 34b/01, 36a/10, 40b/01, 42b/11, 44a/04
ķ.-ıŋ̂lar 16a/02, 19a/13
ķ.-ıp 1b/06, 5a/13, 12b/06, 14b/03, 33b/09, 34a/09, 41b/12, 65a/04
ķ-ıp tur- 12b/03, 69a/11
ķ.-madı 33a/13, 70b/15, 71a/01
ķ.-madım 51a/03
ķ.-maduķ 13a/10
ķ.-maġay 56b/13, 56b/15
ķ.-maġay mėn 9a/08, 39b/04
ķ.-maġıl 27a/01
ķ.-maķ 10b/14, 37b/08
ķ.-maķ ol 68b/01
ķ.-masa 36b/10, 42b/06, 42b/13
ķ.-masun 24b/15
ķ.-maz 3a/05, 5a/04, 6b/09, 36b/10, 70b/06
ķ.-maz mu 29b/15
ķ.-mazlar 7b/15, 50b/10
ķ.-mış 17a/14
ķ.-mış ėrdi 2b/01, 19b/02, 24a/07, 25a/11, 40b/15, 41a/01, 58a/07
ķ.-mış tur- 18a/14

k.-mışlar 34b/11, 38a/15
k.-sa 20b/04, 24b/02, 29b/10, 36b/05, 41a/02, 42b/12, 46b/11, 55b/06, 64a/03, 72a/13
ķ.-salar 10a/11, 13a/07
ķ.-sanŋ 36b/02
ķ.-sar 50a/08
k.-sar sėn 26b/04
ķ.-sun 20b/11, 31a/15, 38b/03, 40a/05, 45b/10, 51b/04, 64a/12
ķ.-sunlar 34a/06
ķ.-u 7b/02, 9b/06, 22b/10, 71a/12
ķ.-u başla- 25b/07, 59b/04
ķ.-u bėr- 2a/08, 21a/14, 33b/11, 48a/09, 62a/12, 66b/14, 70a/06, 72a/04, 72a/05
ķ.-u bil- 49b/02, 51b/04
ķ.-u kör- 53b/06
ķ.-u kördi ėrse 33a/12
ķ.-u turuķ-21b/01
ķ.-u turur ėrdi 4a/12
ķ.-ur 2b/13, 4a/05, 4b/07, 6a/08, 6a/14, 10b/02, 11a/01, 11a/04, 14a/01, 16a/08, 18b/10, 20a/06, 25b/08, 25b/11, 31b/02, 34a/05, 37b/11, 43a/11, 43a/11, 43b/01, 52b/05, 56b/06, 63b/12
ķ.-ur ėrdi 7a/04, 7b/05, 7b/08, 21a/07, 21a/07, 24b/08, 35a/15, 36a/02, 37b/07, 37b/08, 37b/09, 41a/11, 42b/07, 44a/09, 45a/13, 47b/11, 52b/09, 54b/04, 54b/07, 57b/01, 59a/13, 66a/07
ķ.-ur ėrdiŋ 55a/03
ķ.-ur ėrmiş 67b/05
ķ.-ur ėrmişler 65b/08
ķ.-ur ėrse 25b/12, 27a/04, 36a/02, 43a/03, 44b/02, 45b/07, 52a/05
ķ.-ur mėn 51a/05, 61b/05
ķ.-ur miz 65b/12
ķ.-ur sėn 43a/06, 50b/13, 50b/15, 70b/13
ķ.-ur siz 27a/07, 40a/01
ķ.-urda 10b/05
ķ.-urlar 4a/01, 4a/06, 5b/11, 6a/03, 10b/04, 10b/05, 16a/07, 18b/09, 18b/10, 20a/12, 21b/10, 22a/05, 24b/01, 25b/09, 26b/14, 26b/15, 27a/03, 27a/10, 27a/14, 29b/12,

37b/10, 37b/13, 38a/08, 56b/06, 59a/02
ḳ.-urlar ėrdi 67b/01
[=467]

ḳılıç kılıç, uzun çelik silah; krş. **ḳılınç**
ḳ. 44b/14, 52a/10
ḳ. tart- 52a/07
ḳ.+dın 13b/02
ḳ.+lar 48b/11, 48b/13
[=6]

ḳılın- edilmek, yapılmak
ḳ.-dı 1b/04
[=1]

ḳılınç kılıç, uzun çelik silah; krş. **ḳılıç**
ḳ. 62a/02
[=1]

ḳın ceza, eziyet
ḳ.+larını 60b/11
[=1]

ḳıpḳızıl her yanı kızıl, çok kızıl
ḳ. 71a/01
[=1]

ḳır boş ve geniş yer
ḳ. 18b/07, 35a/13
[=2]

ḳıraġ kenar, kıyı; krş. **ḳırıġ, ḳıruġ**
ḳ.+ın̂ga 21a/15
[=1]

ḳırıġ kenar, kıyı; krş. **ḳıraġ, ḳıruġ**
ḳ.+ında 11a/13
ḳ.+ın̂ga 4a/09, 4a/09, 21b/15, 23a/05, 48b/15, 49a/02
ḳ.+ları 11a/11
ḳ.+larında 13b/05
[=9]

ḳırḳ kırk
ḳ. 20b/14, 20b/14, 21a/04, 21a/05, 28b/02, 28b/14, 33b/08, 40b/10, 40b/11, 40b/11, 41b/06, 41b/07, 41b/07, 41b/08, 57a/01, 57a/03, 62b/01, 64b/13, 64b/14
[=19]

ḳırḳ min̂g kırk bin
ḳ. 3b/07, 3b/08, 3b/08, 3b/08, 62b/07
[=5]

ḳıruġ kenar, kıyı; krş. **ḳıraġ, ḳırıġ**
ḳ.+ıda 39b/12
[=1]

ḳıs- kıstırmak, sıkıştırmak
ḳ.-ar 20a/12
ḳ.-tılar 44b/14
[=2]

ḳısmet < A. kısmet, nasip

ḳ. ḳılu bėr- 2a/08
[=1]

ḳısraḳ dişi at
ḳ. 23a/09, 23a/11, 23a/12
[=3]

ḳıṣṣa < A. hikâye, rivayet
ḳ. 57a/14, 58a/05, 58a/09
ḳ. ḳıl- 71a/12
ḳ. ḳılu bėr- 66b/14, 70a/06, 72a/05
k.+ları 1b/10, 62a/09
k.+sı 59a/06, 59a/08
[=11]

ḳıstur- kıstırmak, sıkıştırmak
ḳ.-dılar 44b/13
[=1]

ḳıyām < A. ayakta durma
ḳ. 5a/06
[=1]

ḳıyāmet < A. kıyamet, hesap günü
ḳ. 11b/02, 11b/02, 12b/09, 13a/05, 13b/13, 15a/15, 18a/07, 25a/09, 28b/09, 41b/12
ḳ. bol- 25a/12, 26b/14, 27a/02, 57a/05
ḳ.+ḳa tėgi 5b/15, 11b/12, 29b/12, 37b/12, 41b/12
ḳ.+ḳa tėgin 19b/04, 57b/09
ḳ.+ḳa tėginçe 37b/13
ḳ.+ḳa tėgrü 3a/04, 16a/04, 21b/06, 23b/12, 45b/04, 52a/03
ḳ.+ning 13b/13
[=29]

ḳız kız, kız evlat
ḳ.+ların 11b/06, 11b/07
[=2]

ḳız- kızmak, ısınmak
ḳ.-dı bol- 46a/09
[=1]

ḳızdur- kızdırmak, iyice ısınmasını sağlamak
ḳ.-dılar 43b/11
[=1]

ḳızıl parlak kırmızı renk
ḳ. 5a/05, 10a/01, 11a/11, 12a/07, 25b/03, 25b/04, 25b/04, 32a/11, 32a/11, 32b/06, 35a/06, 37a/13, 51a/02
[=13]

kibi gibi, benzer
k. 18b/02, 18b/07, 19a/01, 40a/09, 47b/07, 52a/07, 54a/02, 56b/04
[=8]

kibrīt < A. kükürt
k. 7b/12, 46a/06

k.+ge 46a/10
[=3]

kiçig küçük
k. 40b/09, 69b/12, 69b/14
[=3]

kigür- girdirmek, sokmak; krş. **kiwür-**
k.-di 30b/02
[=1]

kilim < F. (gelim) kilim, aba, hırka
k. 39b/10, 57b/04
k.+in 58b/13
[=3]

kim (I) ki (bağlama edatı)
k. 2a/01, 2a/02, 2a/06, 2a/12, 2a/15, 2b/01, 2b/03, 3a/03, 3a/04, 3a/11, 3a/12, 3a/15, 3b/07, 4a/04, 4a/06, 4a/07, 4a/08, 4b/11, 5a/04, 5b/06, 5b/13, 5b/15, 6a/03, 6a/04, 6a/06, 6a/15, 6b/10, 6b/11, 9b/07, 10a/06, 10a/10, 10a/11, 10a/13, 10a/14, 10b/14, 10b/14, 11a/04, 11b/04, 11b/04, 11b/05, 11b/07, 11b/14, 12a/01, 12a/04, 12a/10, 12a/13, 12a/15, 12b/01, 12b/02, 12b/08, 12b/09, 12b/10, 13a/04, 13a/13, 13a/14, 13b/03, 13b/14, 14a/07, 14b/05, 14b/13, 14b/15, 15a/01, 15a/03, 15a/07, 15a/07, 15a/09, 15a/13, 15a/15, 15b/06, 16a/03, 16a/07, 16a/08, 16a/15, 16b/01, 16b/03, 16b/03, 16b/06, 16b/07, 16b/09, 17a/05, 17a/09, 17a/11, 17a/12, 17a/14, 17b/01, 18a/07, 18a/13, 18a/14, 18b/05, 18b/09, 18b/15, 19a/03, 19a/04, 19a/09, 19b/01, 19b/02, 19b/11, 20a/01, 20a/03, 20a/04, 20a/13, 20a/14, 20b/03, 20b/04, 21a/14, 21b/05, 21b/07, 21b/10, 22a/05, 22b/10, 22b/11, 22b/14, 23a/01, 23a/10, 23a/14, 23b/10, 24a/02, 24a/15, 24b/14, 25a/01, 25a/02, 25a/03, 25a/04, 25a/05, 25a/06, 25a/11, 25b/01, 25b/06, 25b/07, 25b/08, 25b/09, 25b/12, 25b/12, 25b/14, 26a/01, 26a/04, 26a/07, 26b/02, 26b/06, 26b/14, 27a/04, 27a/06, 27a/07, 27a/14,

27b/04, 27b/07, 27b/11, 28a/02, 28a/07, 28b/04, 28b/08, 28b/10, 29a/07, 30a/02, 30a/04, 30a/07, 30a/08, 30b/10, 31a/07, 31a/11, 31a/14, 31a/14, 31b/01, 31b/06, 31b/08, 31b/11, 32a/02, 32a/06, 32a/06, 32a/13, 32b/01, 32b/04, 32b/04, 32b/10, 32b/11, 32b/12, 32b/14, 32b/15, 32b/15, 33a/03, 33a/05, 33a/06, 33a/08, 33a/10, 33a/15, 33b/06, 33b/12, 33b/14, 34a/05, 34a/06, 34a/06, 34a/14, 34a/15, 34b/02, 34b/04, 34b/09, 35a/04, 35b/03, 35b/04, 35b/13, 36a/06, 36b/10, 36b/15, 37a/05, 37a/06, 37a/07, 37a/10, 37a/11, 37a/12, 37a/13, 37a/15, 37b/04, 37b/05, 37b/05, 37b/07, 38a/03, 38a/04, 38a/05, 38a/06, 38a/08, 38a/11, 38a/12, 38a/13, 38a/14, 38a/15, 38b/10, 38b/13, 38b/14, 38b/14, 38b/15, 39a/08, 39b/03, 39b/15, 39b/15, 40a/04, 40a/11, 40a/12, 40b/04, 40b/12, 41a/01, 41a/03, 41b/08, 41b/08, 41b/10, 41b/11, 41b/13, 41b/14, 42a/01, 42a/01, 42a/03, 42a/06, 42a/10, 42a/12, 42a/14, 42b/09, 43a/03, 43a/06, 43a/08, 43a/10, 43a/13, 43b/02, 43b/02, 43b/05, 43b/09, 43b/10, 43b/12, 43b/12, 43b/15, 44a/01, 44a/10, 44a/11, 44a/11, 44a/14, 44a/03, 44a/04, 44a/06, 44a/09, 44b/07, 44b/10, 44b/12, 45a/06, 45a/07, 45b/08, 45b/09, 45b/12, 46a/01, 46a/03, 46a/04, 46a/05, 46a/14, 46a/15, 46b/01, 46b/03, 46b/06, 46b/07, 46b/12, 47a/05, 47a/07, 47a/09, 47a/11, 47a/14, 47b/10, 47b/15, 47b/15, 47b/04, 47b/07, 47b/08, 48a/01, 48a/05, 48a/11, 48a/12, 48b/01, 48b/03, 48b/04, 48b/07, 48b/09, 48b/12, 48b/15, 49a/01, 49a/02, 49a/04, 49a/04, 49a/11, 49a/13, 49a/14, 49b/01, 49b/12, 49b/15, 49b/04, 49b/09, 50a/01, 50a/04, 50a/06, 50a/07, 50a/13, 50b/02,

50b/07, 50b/09, 50b/10, 50b/13, 51a/01, 51a/14, 51a/014,51a/03, 51a/08, 51a/09, 51a/09, 51b/04, 51b/07, 52a/07, 52a/09, 52b/01, 52b/01, 52b/02, 52b/04, 52b/05, 52b/06, 52b/09, 52b/10, 53a/02, 53b/02, 53b/13, 53b/14, 54a/02, 54a/04, 54b/01, 54b/06, 54b/07, 54b/15, 55a/01, 55a/03, 55a/03, 55a/04, 55a/05, 55a/10, 55a/12, 55a/12, 55a/13, 55a/14, 55b/02, 55b/05, 55b/07, 55b/11, 56a/04, 56a/06, 56a/09, 56b/01, 56b/09, 56b/11, 56b/13, 57a/08, 57a/10, 57a/12, 57a/15, 57a/15, 57b/02, 57b/06, 57b/06, 57b/08, 57b/08, 57b/12, 58a/04, 58b/02, 58b/03, 58b/07, 58b/09, 58b/13, 59a/03, 59a/05, 59a/06, 59a/11, 59b/02, 60a/08, 60a/08, 60b/02, 60b/02, 60b/05, 61a/08, 61a/15, 61b/01, 62a/13, 62a/15, 63a/06, 63b/04, 63b/05, 63b/09, 63b/10, 64a/01, 64a/03, 64a/05, 64a/12, 64b/01, 64b/06, 67a/11, 67b/07, 67b/14, 68b/09, 69a/06, 69b/06, 69b/06, 70b/02, 71a/07, 71a/15, 72a/04, 72a/13

[=445]

kim (II) kim, kimse

4b/08, 17a/13, 18b/05, 18b/05, 18b/05, 18b/05, 19a/11, 19a/12, 19b/03, 20a/07, 20b/06, 23b/13, 27a/04, 31a/05, 36b/05, 42a/15, 42b/06, 42b/12, 42b/12, 44b/02, 44b/09, 51a/12, 52a/03, 52a/04, 55a/03, 61b/10, 62b/02, 71b/04, 72a/06

k.+ge 13a/06, 13a/06, 16a/15, 52a/15

k.+i 16b/02

k.+ler ėrdi 30a/14, 66a/02, 68b/10

k.+ler siz 65a/14

k.+ler tur- 28a/05, 65a/06

k.+niŋ̂ 13b/10, 13b/10, 22b/06, 22b/06, 31a/05

[=45]

kimerse kimse, kim

k. 7b/08, 11a/15, 11b/05, 20b/11, 23b/03, 28a/08, 28a/09, 28a/11,

30b/12, 35b/14, 38a/03, 38a/12, 38a/14, 40a/10, 40a/13, 41a/04, 42a/08, 44a/02, 44a/05, 45a/01, 47b/08, 47b/09, 52a/12, 54b/12, 55b/01, 56b/13, 57b/15, 62a/01, 63a/04, 66a/09, 68b/12
k.+ge 2b/05, 25a/06, 39b/04, 44a/05
k.+ler 20a/01
k.+lerning̑ 67a/02
k.+ni 56a/04, 62a/01
k.+ning̑ 2b/13, 43b/15
[=41]

kindik göbek
k.+i 53a/04
[=1]

kir- girmek
k.-di 3a/15, 23a/13, 32b/09, 33b/05, 36a/03, 41b/10, 44a/10, 45a/08, 50a/07, 55a/10, 57b/07, 58a/10, 61a/13, 61b/15, 62a/02, 63a/09, 64b/09, 66a/08, 66a/09, 69a/02, 69a/13, 70b/01, 71a/06
k.-diler 22b/04, 23b/03, 70b/08
k.-diler ėrse 20b/09
k.-dim 61b/06
k.-dimiz 22b/06
k.-eyim 62a/01
k.-eyin 64a/13
k.-gen 64a/14
k.-gey 14a/10, 29b/06, 30a/12
k.-gey mėn 49b/08
k.-geymiz 49b/13
k.-gil 3a/15, 61a/12, 67b/10
k.-ing̑ 23b/02, 24b/14, 25a/04
k.-ip 67a/07
k.-megey 20a/02
k.-mekke 23a/07
k.-mez mėn 64a/11
k.-mişini 72a/05
k.-se 25b/06
k.-sün 64a/10
k.-ür 19a/10
k.-ür boldılar ėrse 22a/14
[=52]

kişi kişi, insan
k. 17b/05, 22a/04, 29b/13, 44b/15, 45b/08, 47a/01, 47b/13, 59b/09, 59b/15, 62a/12, 62a/14, 70b/06
kişi ėrdi 64b/05

k.+ler 20a/14, 20b/09, 41a/06, 43b/13, 49b/12, 49b/03, 63a/14
k.+lerke 27a/04
k.+lerni 62b/12
k.+lerniŋ 1b/10, 9b/09, 59a/14
k.+niŋ 59b/09, 63b/11, 68b/03
[=28]

kişne- kişnemek, atın bağırır gibi yüksek ses çıkarması
k.-di 23a/12
k.-dügi 36a/10, 36a/11
[=3]

kit- bitmek, kesilmek
k.-miş 15a/12
[=1]

kitāb < A. kitap
k. 1b/04, 15b/13, 16a/12, 16b/13, 69a/04, 69a/06
k.+da 71b/08
k.+ım 72a/13
k.+lar 17a/02, 70a/06
k.+lardın 17a/01
k.+ların 59a/11
k.+nıŋ 1b/11
[=13]

kiter- gidermek, yok etmek, dindirmek
k.-di 44a/12, 56b/05, 59a/01
k.-gil 14a/03
k.-ü bėr- 14a/05
[=5]

kiwür- girdirmek, sokmak; krş. **kigür-**
k.-di 2a/14
k.-diler 55a/04
[=2]

kizlen- gizlenmek
k.-diler 70a/15
[=1]

ḳoç koç
ḳ.+ı ėrdi 32b/11
[=1]

ḳoçḳar koç
ḳ. 33b/07
ḳ.+nı 33b/11, 33b/11, 33b/13
[=4]

ḳoġuş tabaklanmış deri
ḳ. 34b/11
[=1]

ḳol (I) kol
ḳ.+ına 30b/03

ḳol (II) yüksekçe yer, vadi
ḳ. 9a/15, 24b/11
ḳ.+ġa 24b/11
[=4]

ḳol- istemek
ḳ.-maz 14a/14
[=1]

ḳon- konmak
ḳ.-dı 39b/10
ḳ.-ġay 13a/12
[=2]

ḳonaḳ konuk, misafir
ḳ. bėr- 58a/12
[=1]

ḳonuḳluḳ misafirlik, konukluk
ḳ.+ı 12a/14
ḳ.+ın 40b/01
ḳ.+umġa 12a/10
[=3]

ḳop- kalkmak, yükselmek
ḳ.-a baḳ- 33b/06
ḳ.-a kėl- 63b/02
ḳ.-ar ėrse 58b/10
ḳ.-dum 7b/01
ḳ.-ġaylar 57a/06
ḳ.-tı 3a/02, 3a/03, 17b/10, 40b/06, 46a/12, 58b/09, 67a/04, 67a/08, 69a/05, 69a/10
ḳ.-tılar 45a/03
ḳ.-up 10b/10, 27b/09
[=18]

ḳopar- koparmak; yükselmek, kaldırmak
ḳ.-dı 62a/06
ḳ.-ġıl 51b/11
[=2]

ḳorḳ- korkmak
ḳ.-maġıl 58b/06, 67b/14
ḳ.-maz siz 40a/01
ḳ.-tı 23a/08, 58b/10, 67b/13
ḳ.-tılar 22a/02, 22a/14, 35b/05, 40a/06
ḳ.-unĝ 39a/05
ḳ.-up 54b/08
[=12]

ḳorḳuġ korku
ḳ. 26b/14, 54a/15
könĝline ḳ. tüş- 41a/07
ḳ.+ında 66a/10
ḳ.+ından 54b/11
[=5]

ḳorḳunçluġ korkunç
ḳ. 69b/13
[=1]

ḳorḳut- korkutmak
ḳ.-ġıl 46b/07
ḳ.-ur ėrdi 34a/03
[=2]

ḳoş- 1. koşmak
ḳ.-a ḳ.-a 62a/02
2. hayvanı çekeceği arabaya, sabana vb. bağlamak
ḳ.-tılar 48b/12
[=3]

ḳoşul- katılmak, karışmak, beraber olmak
ḳ.-ġul 68a/01
ḳ.-madı 21a/06
[=2]

ḳova kova, su çekmeye yarayan kap
ḳ. 54a/05, 54a/08
[=2]

ḳoy koyun
ḳ. 6b/08, 33a/02
ḳ. ėrdi 33b/14
ḳ. tur- 60a/04
ḳ.+ġa 53b/09
ḳ.+ı 13b/08, 53b/07
ḳ.+lardın 60a/05
ḳ.+ların 53b/01, 53b/06
ḳ.+nı 53b/02, 53b/05
[=12]

ḳoy- koymak, bırakmak; krş. **ḳoẕ-**
ḳ.-ar 53b/05, 53b/05
ḳ.-ar ėrdi 42b/12, 67b/08
ḳ.-dı 3a/07, 3a/10, 33b/13, 51a/06, 57a/13, 58a/13, 66a/05
ḳ.-dılar 43b/07, 47b/09
ḳ.-dum 7a/10, 59b/14
ḳ.-ġaylar 19a/10
ḳ.-ġıl 42a/06
ḳ.-up 63a/11
[=18]

ḳoyun göğüsle giysi arası
ḳ.+ına 62a/14
ḳ.+ından 62a/14
[=2]

ḳoẕ- koymak, bırakmak; krş. **ḳoy-**
ḳ.-ġay ėrdiṅ 56a/05
ḳ.-ġıl 33a/08
ḳ.-madılar 56a/03
ḳ.-tı 61a/10
ḳ.-tılar 70a/15
ḳ.-tum 61a/11
ḳ.+uṅ 61b/07
[=7]

ḳozaḳ çukur, vadi
ḳ. 23b/08
[=1]

ḳoẕı aşağı
ḳ. 5b/13, 14a/15, 38a/09, 41a/15, 42a/09, 50b/06, 50b/10, 51a/10
[=8]

kök gök, gökyüzü
k. 2a/05, 3a/07, 4b/09, 4b/14, 5a/05, 5a/08, 5a/11, 5a/15, 5b/03, 5b/06, 6a/09, 6a/10, 14b/15, 15a/01, 19a/06, 19a/07, 19b/13, 20a/01, 20a/15, 20b/01, 20b/02,

20b/03, 26b/01, 26b/01, 27b/07, 27b/10, 29b/10, 29b/14, 38a/04, 38a/12, 41b/03, 41b/09, 43a/13, 44b/10, 44b/11, 46a/12, 46a/13, 47a/10, 48a/04, 49a/04, 51b/05, 69a/04
k.+çe 6a/12, 14b/13
k.+de 6a/11, 17b/02
k.+de tur- 17b/01, 37b/09
k.+deki 9b/14, 28a/04
k.+din 3b/10, 16a/11, 20a/08, 33b/06, 38b/13, 39a/03, 40b/04, 41b/11, 46a/15, 56a/11, 68a/15
k.+ke 19a/01, 19a/03, 19a/06, 19a/08, 19b/13, 20b/04, 25b/08, 29b/11, 29b/14, 30b/08, 38a/04, 40b/07, 41b/09, 42a/04, 51b/05, 55a/07, 56b/03, 58b/12, 58b/15, 60a/10, 60a/11, 60a/13, 65a/07
k.+ler 42a/02
k.+lerde 25b/08
k.+lerdin 15b/11
k.+lerni 30b/09
k.+lerniŋ 29b/08
k.+ni 2a/03, 2b/03, 3a/06, 3a/06, 3a/12, 4b/06
k.+niŋ 4b/07, 17b/04
k.+nüŋ 4b/06
k.+te 25a/15, 54b/14, 54b/15, 56a/01, 61b/08
[=103]

kökercin güvercin
k. 36b/06, 36b/06
[=2]

kölige gölge
k.+de 14a/08
k.+si 38a/14
k.+sinde 14a/06
k.+siŋge 14a/09
[=4]

kölük yük hayvanı
k.+lerimiz 22a/15
[=1]

köm- gömmek
k.-geylerdir 57a/05
[=1]

kömür kömür
k. 14a/01, 14a/02
[=2]

köŋlek gömlek, elbise
k.+din 33a/09
k.+imni 33a/07
[=2]

köŋül gönül
k.+i meşġūl bol- 30b/12, 33b/03

k.+i şād bol- 56a/09, 68b/02, 68b/03
k.+inde 63a/06, 66a/12
k.+indeki 30b/13
k.+ine 41a/06, 55b/08
k.+inĝe 15a/06, 33a/09
k.+ler 1b/12
k.+ümiz 39a/08, 40a/04
k.+ündekini 15a/08
k.+ünĝni 44b/03
k.+ünmi 52a/01
[=18]

köpek köpek
k. 36a/02
[=1]

köpri köprü
k. 13b/01
[=1]

köpük köpük
k. 3a/03, 3a/03, 3a/08
k.+leri 11a/13
[=4]

kör kör, âmâ
k. 25a/02
[=1]

kör- görmek
k.-di 23a/01, 23a/14, 31a/03, 33b/06, 42b/09, 47a/03, 50a/13, 53b/06, 53b/12, 60a/14, 60b/13, 63a/04, 71a/08, 48b/03
k.-di ėrse 22a/02, 24b/12, 33a/12, 38b/02, 40b/09, 42b/13, 50b/08, 58b/10, 61a/07, 67b/04, 69b/12, 70a/06, 70a/15
k.-diler 16b/02, 16b/04, 39b/11, 40b/08, 40b/09, 41a/14, 45a/15, 46b/07, 68b/13, 70b/09
k.-diler ėrse 35b/10, 39b/13, 41a/06, 43b/09, 43b/13, 52a/07
k.-dügüm yok ėrdi 48b/04
k.-dük 58a/07
k.-düler 49a/15
k.-düm 17b/02, 18a/01, 70a/07, 71b/08, 72a/09
k.-dünĝ 25a/07, 63b/06
k.-dünĝ mü 70a/07
k.-dünĝüz mü 47a/09
k.-e 22b/10
k.-er 43a/10, 61b/14, 62a/02, 63a/15, 63b/14, 65a/14, 69a/02, 69a/02, 69a/03, 69a/14, 69b/10, 71a/08
k.-er bol- 48a/14, 66b/09, 66b/10, 66b/12, 66b/14

k.-er ėrdi 21a/01, 55b/06
k.-er ḳılur miz 65b/12
k.-er mėn 7b/01, 51b/06
k.-er mü sėn 23a/03
k.-er sėn 47b/15, 51b/06
k.-erler 10b/04, 60a/01
k.-eyim 38a/05, 60b/11, 60b/11
k.-eyin 61a/05
k.-gen 62a/12
k.-gey 13a/14, 63b/15
k.- gey miz 70a/11
k.-geyler 14a/05, 14a/10, 14a/14, 39b/01
k.-medi 30b/12
k.-mediŋ mü 51a/08
k.-mege bar- 57b/02
k.-megey 11b/12
k.-megey ėrdim 25a/13
k.-megey sėn 33a/15
k.-megińçe 69a/12
k.-mek 70a/09
k.-mekdin 71b/12
k.-mesün 44a/02
k.-mez 66b/03, 66b/06, 66b/11
k.-mez ėrdi 66b/02
k.-mezni 65b/12
k.-miş bol-38a/04
k.-miş yoḳ ėrdi 31a/04
k.-mişi yoḳ 68b/13
k.-mişim yoḳ 72a/07
k.-mişim yoḳ ėrdi 19b/03
k.-se 24b/15, 55a/12
k.-se mėn 65b/09
k.-se sėn 70a/03
k.-seŋ 36b/15
k.-seŋ sėn 69b/09
k.-sün 64b/11
k.-üŋ 26a/09
k.-üp 40a/07, 49a/12, 66b/13
k.-üp biz 21b/04
[=127]

kördüz- göstermek; krş. **körgüz-**
k.-diler 32b/14
[=1]

körgüz- göstermek; krş. **kördüz-**
k.-düm 47b/01
k.-eyim 32a/06
k.-gey 43b/12
k.-gil 4a/07
k.-medi 51a/09
k.-ür 45b/01
k.-ür ėrdi 34a/04, 34a/14, 54a/14
[=9]

körin- görünmek
k.-miş 23a/02
[=1]

körklüg güzel

k. 19a/15, 19b/03, 48a/06, 65b/03, 65b/05, 66b/01
[=7]

körün- görünmek
k.-di 43a/13
k.-düginçe 54a/03
k.-mesün 49a/01
k.-mez bol- 40b/07, 42a/13, 42a/15
k.-miş bol- 42a/10
k.-ür ėrdi 34b/15
[=8]

körüş- görüşmek
k.-mek 12a/05
k.-ti 71b/06
k.-tiler 72a/03
[=3]

köşe köşe
k.+sinde 25b/05
[=1]

köşk < F. köşk, saray
k. 9b/02, 9b/02, 11b/15, 14b/07, 34b/01, 37b/14, 38a/01, 38a/02
k.+i 54b/09
k.+i ėrdi 38a/01
k.+leri 62a/04
k.+leriŋge 14b/09
[=12]

köter- kaldırmak, taşımak
k.-ip 54b/02
[=1]

kötür- götürmek, kaldırmak, taşımak
k.-di 4a/02, 4a/02, 35a/05, 39a/12, 45b/13, 46b/14, 58b/08, 70b/15
k.-diler 37b/02, 38a/11
k.-gen 4a/14, 4b/01, 28a/05, 42a/06
k.-gey 13b/06, 42a/03
k.-gil 41b/10, 64b/12
k.-megeyler 18b/04
k.-mez 17b/08
k.-miş 50a/13
k.-sem 32a/14
k.-üp 16a/06, 35a/07, 39b/09, 50a/02, 70a/14
[=27]

köy- yanmak
k.-er ėrdi 58b/06
k.-miş 49a/13
[=2]

köydür- yakmak
k.-di 38b/08, 46a/10, 68a/03, 71a/05
k.-diler 48b/14
k.-ür ėrdi 42b/13
[=6]

köyün- yanmak
k.-diler 52a/11
[=1]

köz göz

k. 46b/15
k. bağlağucı 40b/14
k. yumup açḳınça 6b/08
k.+i 10a/02, 24b/05, 25a/02, 33a/11, 35a/06, 47b/06, 48a/14, 54a/02, 66b/02, 66b/03, 66b/06, 66b/09, 66b/11, 66b/11
k.+in 27a/13, 31a/03, 35a/15, 40a/06, 48a/13, 49b/11, 72a/02, 72a/02
k.+in͡ge 34b/15
k.+leri 18b/02
k.+leridin 41a/08
k.+üm 17b/02
k.+ümni 72a/08
k.+ün͡g 66b/10, 66b/13, 72a/08
k.+ün͡gni 72a/01, 72a/02
[=35]

közlüg gözlü
k. 32a/12, 32b/06, 40b/05, 71a/10
[=4]

közsüz kör, âmâ
k. 40b/05, 48a/13, 66b/08
k.+lerke 40a/14
[=4]

ḳubbe < A. yarım küre veya kümbetimsi yapılan bina damı
ḳ. 34b/02
[=1]

ḳuç- kucaklamak
ḳ.-ġay ėrdi 31a/08
[=1]

ḳudret < A. kudret, güç
ḳ. 6b/04
ḳ.+i 11a/06, 12a/01, 12a/06, 29a/01, 29a/03, 30b/13, 36a/06, 40a/03, 42a/12, 42b/01, 45a/08, 46b/15
ḳ.+imiz 3a/13, 63b/06
ḳ.+in 49b/09
ḳ.+in͡g 48a/11
ḳ.+ini 43b/12
ḳ.+ni 41a/06
[=19]

ḳufl < A. kilit
ḳ. 69a/03
ḳ.+ı 29b/09
[=2]

ḳul kul, köle
ḳ. 7a/08, 9b/13, 13a/12, 29b/10, 31a/11
ḳ. sėn 43a/07
ḳ.+ġa 13a/13, 14b/07
ḳ.+ı 23b/04
ḳ.+ını 18a/15

ḳ.+ları tur- 44b/11
ḳ.+larım 14b/06, 26a/09
ḳ.+larımġa 56a/07
ḳ.+larımnı 23a/04
ḳ.+ların 43a/09, 50b/14
ḳ.+larıŋ̂ga 2b/07, 6b/04, 10b/15, 43a/06
ḳ.+nuŋ̂g 13a/09
ḳ.+um 14b/05, 19a/09, 19a/09
ḳ.+umġa 31a/13
ḳ.+umnı 31a/12
ḳ.+uŋ̂g 31a/10, 52a/03, 60a/12, 60b/04
[=31]

ḳulaç kulaç, gerilerek açılmış iki kolun parmak uçları arasındaki uzaklık
ḳ. 54a/07
[=1]

ḳulaḳ kulak
ḳ.+ına 30b/03
ḳ.+ıŋ̂ga 24a/14, 67b/02
[=3]

ḳumrı < F. (ḳumrī) kumru
ḳ. 36a/14, 36a/14
[=2]

ḳur- kurmak, inşa etmek
ḳ.-ġaylar 12b/09
[=1]

ḳurbān < A. kurban
ḳ. ḳılġay mėn 32b/14
[=1]

ḳurla 1. defa, kere, kez
ḳ. 42b/01, 44b/04
2. tane
ḳ. 9a/15
[=3]

ḳurt kurt, bazı böceklere verilen ad
ḳ. 53a/05
ḳ.+ı 53a/05
[=2]

ḳurtar- kurtarmak
ḳ.-dı 58b/02
ḳ.-ġay 51a/13, 55a/04
ḳ.-ġay mėn 46a/03, 58b/04
ḳ.-ġıl 51b/12
[=6]

ḳurtḳa yaşlı kimse
ḳ. 7b/02, 7b/04, 7b/11
ḳ. ėrdi 25a/02
[=4]

ḳurtul- kurtulmak
ḳ.-dı 71a/06
ḳ.-dum 13a/13, 45a/13
ḳ.-ġaymiz 49a/01
[=4]

ḳuru- suyu çekilmek, tükenmek
ḳ.-ġay 27b/14
[=1]

ḳuruġ kuru, suyu çekilmiş
ḳ. 48a/11
ḳ. bol- 22b/03, 48b/08
[=3]

ḳuṣūr < A.ç. köşkler
ḳ. 14a/15
ḳ.+ı 2a/11
[=2]

ḳuş kuş
ḳ. 9b/14, 10a/01, 10a/09, 10a/12, 10a/14, 10b/07, 10b/08, 11b/10, 13b/11, 28b/05, 71a/09, 71a/11, 71a/13, 71b/03, 71b/04, 72a/02, 72a/02, 72a/06, 72a/07, 72a/07, 72a/10
ḳ.+ḳa 71a/11, 71b/03, 72a/01
ḳ.+lar 10a/13, 11a/15, 24a/05, 24b/05
ḳ.+larnı 2a/05
ḳ.+nıŋ̂g 71b/12, 71b/15
ḳ.+nuŋ̂g 10a/08
[=32]

ḳuşluḳ sabah ile öğle arasındaki vakit
ḳ.+da 4b/02
ḳ.+ın 35b/12
[=2]

ḳuvvet < A. güç, kuvvet; şiddet
ḳ. 11b/11, 15a/11, 15a/12, 15a/12, 41b/05, 41b/05
[=6]

ḳuyı kuyu, su kuyusu
ḳ.+ḳa 54a/05
[=1]

ḳuyruḳ kuyruk; krş. **ḳuẕruġ, ḳuzruḳ**
ḳ.+ını 36a/01
ḳ.+ların 45a/05
ḳ.+nı 35a/08
ḳ.+unı 35a/04
[=4]

ḳuẕruġ kuyruk; krş. **ḳuyruḳ, ḳuẕruḳ**
ḳ.+ı 35a/09, 35a/14
[=2]

ḳuẕruḳ kuyruk; krş. **ḳuyruḳ, ḳuẕruġ**
ḳ.+ı 4a/03, 4a/03
ḳ.+ını 4a/02
[=3]

ḳuẕuġ kuyu
ḳ.+da 9b/01
ḳ.+ı 9b/01
[=2]

küç güç, kuvvet; iş
k. 51b/01
k ḳıl- 56b/13
(işile) k.+ilerni 38b/08

[=3]

kükre- kükremek, coşmak, kabarmak
k.-di 68a/02
k.-gey 13a/07, 28a/12
k.-yü başla- 46a/12
[=4]

kükürt < F. (gügird) kükürt
k. 6b/12, 6b/15, 7a/01, 7a/03
[=4]

kül kül, yanan şeylerden arta kalan toz madde
k. 48b/14, 49a/07, 49a/08, 49a/13, 62b/08
k.+ni 49a/04, 49a/06
[=7]

kül- gülmek
k.-e başla- 70b/01
[=1]

küliş- gülüşmek
k.-ürler 10b/04
[=1]

kümüş gümüş
k. 24a/12, 62a/03, 62a/04, 62a/05, 69a/03, 70a/13
k.+din 26b/09
[=7]

kün 1. güneş
k. 23b/10, 24b/05, 27b/14, 34b/04, 34b/12, 38a/13, 38b/09, 43a/13, 46a/14
k.+ge 18b/08, 22b/02
k.+ni 2a/03, 63b/14
2. gündüz
k. 4a/11, 41a/13, 46a/14, 56a/08
3. yirmi dört saatlik süre
k. 2a/02, 2a/04, 2a/06, 2a/10, 2a/12, 2a/13, 2a/13, 2a/14, 2a/15, 2b/13, 2b/14, 3a/04, 6a/04, 9a/09, 9a/10, 11b/07, 12b/09, 17a/05, 19b/01, 19b/02, 20b/14, 21a/04, 21b/05, 21b/10, 22a/04, 23a/10, 24b/10, 25a/09, 25a/11, 25a/11, 25a/14, 25a/15, 25b/06, 27a/02, 27a/04, 27a/04, 28b/02, 30a/11, 30a/12, 32a/07, 34a/09, 34a/11, 34a/12, 34a/13, 35b/07, 35b/09, 37a/13, 38b/14, 39a/01, 38b/09, 39a/01, 40b/07, 40b/10, 40b/11, 40b/11, 41a/14, 41b/08, 49b/11, 50a/07, 51b/11, 52a/10, 54b/07, 54b/12, 54b/13, 55b/11, 56a/02, 58b/04, 59b/08, 59b/08, 63b/03, 63b/04, 63b/13, 65a/13, 65b/04, 65b/07, 68b/10, 69a/01

k.+de 2a/01, 2a/02, 2b/05, 2b/10, 4b/02, 10a/09, 10b/15, 16a/03, 31a/15, 31b/05, 37b/12
k.+din 2b/13, 5b/13, 5b/14, 5b/15, 11b/11, 11b/11, 16a/04, 16a/04, 17a/10, 28b/08, 38a/11, 52a/03
k.+ge 5b/14, 11b/11, 11b/11, 16a/04, 54b/10
k.+i 11b/02, 13a/05, 13b/13, 17a/03, 32a/07, 34a/13, 34a/13, 41b/13, 54b/07
k.+ide 17a/07
k.+inĝe 15a/15, 18a/07, 28b/09
k.+ler 47b/15
k.+lerde 24b/10, 63b/13, 65a/13, 65b/07
k.+üńg 51b/12
[=141]

kündüz gündüz

k. 6b/10, 6b/11, 7b/05, 44b/07, 45a/11, 56a/12
[=6]

küp geniş karınlı, dibi dar toprak kap
k.+ni 46b/02
[=1]

kürsī < A. kürsü, taht; arşın altındaki gök katı
k. 14b/15, 15a/01, 17b/03, 24a/11, 24a/12
k.+din 10b/07
k.+ler 45b/13
k.+ni 14b/10, 14b/12
k.+niń̂g 14b/12
[=10]

küt- gütmek
k.-er bol- 53b/03
k.-üp 46b/15
[=2]

küzez- gözetlemek, korumak
k.-mese 25a/09
[=1]

L

lafẓ < A. söz
l.+ı 16b/08
[=1]

laḥd < A. çukur, mezar, kabir
l. 18a/15
[=1]

laʿīn < A. kovulmuş, istenilmeyen
l. 48b/06
l.+ḳa 46b/06
[=2]

laʿnet < A. Allah'ın ilgi ve sevgisinden yoksun olma
l. ḳıl- 18b/10
l. öze bol- 51a/04
l.+i 36a/13, 36a/15, 41a/12
[=5]

lāyıḳ < A. yaraşır, uygun
l. bol- 31a/12
[=1]

lebbeyk < A. "buyurunuz, emir sizindir" anlamında kullanılan bir kelime
l. 50a/15
[=1]

libās < A. esvap, elbise
l. 19b/06
l.+ḳa 19b/10
[=2]

loḳma < A. (lūḳme) lokma, ağza bir defada alınan yiyecek parçası
l. 40a/11
[=1]

luġat < A. kelime, söz, sözcük
l. 5b/10
[=1]

M

maʿāẕa'llah < A. "Allah korusun", "Allah esirgesin" anlamında bir söz
m. 40a/12
[=1]

maġrıb < A. batı, batı tarafında olan memleketler
m. 3b/01, 38b/08
m.+da 24b/10
m.+daḳı 9b/09, 24b/09
m.+dın 37a/15
m.+ḳa 9a/05, 11a/05, 11b/14, 12b/13, 13a/10, 28b/03, 29b/02
[=13]

maḫlūḳāt < A.ç. yaratılmış şeyler
m. 1b/10, 2b/04
m.+larnı 2a/08
[=3]

maḥrūm < A. istediğini, dilediğini elde edemeyen
m. bol- 71b/12
[=1]

mā'ide < A. üzerinde yemek bulunan sofra
m. 40b/10
m.+ni 40b/12

m.+si ėrdi 38b/12
[=3]

maḳām < A. mevki, kat, yer
m.+ḳa 12a/13
[=1]

maḳar(r) < A. karar edilen, durulan yer
m. kėl- 14b/05, 32a/15
[=2]

maḳṣūd < A. kastolunan, istenilen şey, istek
m.+um ėrmez ėrdi 7a/08
[=1]

māl < A. varlık, servet
m.+ım 42b/15
m.+ını 43a/04
[=2]

maʿlūm < A. bilinen, belli
m. bol- 17b/15, 46b/12, 49b/01
[=3]

maʿnî < A. mana, anlam
m. 58b/13
m.+si 1b/12, 2b/03, 3a/12, 20a/14, 26a/07, 29b/05, 30a/08
[=8]

maʿrūf < A. herkesçe bilinen, belli
m. tur- 59a/06, 59a/08
[=2]

maʿṣiyet < A. asilik, isyan, günah
m. 13a/12, 27b/04, 56b/07, 62b/04
m. ḳıl- 6b/09, 13a/09
m.+i 13a/02
m.+ini 12b/10, 12b/15
m.+ni 13a/11
[=10]

maşrıḳ < A. doğu, doğu memleketleri
m. 3b/01
m.+da 24b/09
m.+dağı 9b/08, 24b/10
m.+dın 11a/05, 11b/14, 12b/13, 13a/10, 28b/03, 37a/15
m.+ḳa 9a/05
m.+ta 29b/01
[=12]

meclis < A. oturulacak, toplanılacak yer
m. 35b/10
[=1]

medḥ < A. övgü, övülecek vasıflar
m.+leri 69a/05
[=1]

meger < F. meğer, sadece, halbuki
m. 5b/15, 12a/01, 23a/11, 47b/02, 51a/09, 57b/08, 68b/13

[=7]

mekir < A. (mekr) hile
m. 56b/13
[=1]

melek < A. melek, nurdan yaratılmış varlık
m. 56b/06
[=1]

melīk < A. 1. hükümdar
m. 34a/05, 42b/03, 43a/01, 43a/05, 43a/06, 43b/02, 43b/10, 43b/15, 44b/07, 44b/08, 44b/09, 44b/12, 45a/12, 45b/02, 46a/02, 46a/04, 47b/08, 48b/05, 48b/08, 49a/02, 49a/12, 49a/12, 49a/15, 49b/11, 49b/15, 50a/07, 50a/10, 50b/07, 51a/10, 51a/07, 65a/13, 65b/04, 65b/05, 65b/06, 65b/06, 65b/08, 65b/09, 65b/10, 65b/13, 66b/01, 66b/12, 66b/13, 67a/11, 67a/15, 67b/04, 67b/06
m. ėrdi 63b/13
m.+i 70a/11
m.+ke 45a/15, 47a/08, 51a/06, 51a/08, 65b/04, 65b/07, 67a/05
m.+leri 42b/03
m.+niŋ 44b/15, 47a/07, 47a/13, 50a/03, 66b/14
2. sahip
m.+i 49a/04
m.+lerimiz 10b/06,
[=63]

melʿūn < A. lanetlenmiş
m. 23b/04, 38a/06, 50b/13, 67a/05, 67a/10, 68a/02, 48b/02
m.+nı 55a/11, 62b/05
[=9]

memleket < A. ülke, devlet toprağı
m. 68b/09
[=1]

mėn ben, teklik 1. şahıs
m. 7a/07, 9a/07, 9a/07, 9a/08, 9b/13, 13a/13, 15a/07, 17b/14, 17b/15, 19b/04, 23a/06, 23a/06, 25a/05, 25a/08, 25a/13, 25b/13, 25b/13, 25b/14, 26a/01, 26a/02, 26a/04, 26a/06, 26a/06, 26a/12, 26a/12, 28a/09, 28a/14, 31a/10, 31b/02, 34a/10, 38a/04, 38b/04, 39a/15, 40b/12, 41a/02, 41a/11, 42b/15, 44b/09, 44b/09, 45b/02, 45b/03, 46a/04,

47a/06, 47a/12, 47a/15, 47b/14, 49b/03, 49b/07, 51a/03, 51b/04, 52b/07, 52b/07, 55a/14, 57a/08, 57a/09, 59b/14, 60a/09, 60a/09, 60a/10, 60b/01, 60b/02, 61a/10, 61a/14, 61b/02, 61b/04, 64a/09, 64a/11, 64a/13, 65b/09, 66a/12, 66b/05, 67a/15, 69a/12, 69b/08, 69b/15, 69b/15,70b/11, 71b/04, 48b/04
ʿādil m. 25a/06
ferişte m. 60a/09
ʿīsā ėrmez m. 55a/14
niṭavus m. 55a/15
ol ėẕgü kirdārıṅ̂g m. 19b/04
ol yawuz girdārıṅ̂g m. 25a/12
süleymān peyġamber m. 25a/05
Tėṅ̂gri m. 28a/15
yoḳsul m. 47b/14
żaʿīf m. 51b/04
-r/-Ur/-Ar m. 7b/01, 10b/12, 14b/04, 17b/14, 17b/15, 38a/05, 49b/03, 51a/05, 51a/05, 51b/06, 61b/05, 61b/06, 61b/10, 65b/07, 67b/07, 67b/10, 69a/12, 69b/09, 69b/09, 69b/14, 69b/15, 71b/04, 71b/10, 71b/15
-dım m. 64a/09
-mAs m. 69a/13
-mAsA m. 25a/09
-mAz m. 10b/12, 14a/14, 20a/06, 20a/07, 20a/08
-G/kAy m. 19b/05, 23a/04, 32b/15, 33a/04, 33a/04, 38b/04, 39b/01, 39b/03, 39b/04, 41a/02, 43a/03, 44b/04, 44b/05, 44b/06, 46a/03, 46a/03, 47b/02, 49b/07, 49b/08, 49b/08, 49b/09, 49b/10, 49b/15, 58b/04, 60b/03, 62a/01, 66a/12, 66b/11, 67a/15
-ġay mu m. 57b/08
-mAGAy m. 9a/08, 25a/06, 40a/12, 51b/04
-mAz m. 61a/15, 64a/11
-mIş m. 61a/11, 71b/12
-mIş turur m. 60b/02
-sA m. 57b/09, 60a/11, 65b/09
m.+de 26a/04, 70b/03, 70b/04

m.+din 9a/07, 20b/13, 25a/06, 26a/09, 30a/08, 33a/04, 33a/07, 70a/03
m.+i 6a/04, 7a/10, 7a/11, 17b/01, 25a/05, 25a/08, 26a/08, 26a/11, 26b/03, 31a/05, 39b/02, 44b/10, 45b/03, 49b/03, 50b/08, 51a/12, 51b/09, 51b/10, 51b/13, 51b/14, 60b/10, 61a/04, 66b/07, 67a/12, 70b/05, 72a/06
m.+im 10b/11, 10b/14, 11b/05, 11b/07, 12a/10, 19a/08, 25a/07, 26b/04, 26b/05, 33a/02, 33a/04, 33a/05, 33a/07, 33a/08, 33a/13, 33a/15, 33a/15, 34a/15, 38a/02, 43a/04, 44a/15, 45b/07, 47b/15, 48a/12, 49b/12, 49b/14, 49b/05, 49b/06, 50b/03, 51a/13, 51b/03, 51b/07, 52a/01, 52a/04, 52b/06, 52b/09, 56a/03, 56a/07, 57a/08, 60b/01, 64a/10, 67b/09, 69b/15, 70a/01, 70a/02, 70a/03
man̂ga 4a/07, 17b/10, 17b/15, 20b/08, 25b/14, 26a/01, 26a/04, 26a/10, 29b/15, 30a/03, 31a/14, 32b/14, 33a/03, 34a/09, 39b/02, 40a/12, 41a/02, 44b/01, 46a/02, 49b/04, 49b/05, 51a/01, 51b/08, 51b/10, 51b/11, 51b/12, 52a/02, 58b/11, 67a/14, 67b/04, 67b/15, 69a/11, 71b/01, 72a/08, 72a/09
m.+im 14a/12, 23a/03, 23a/14, 29b/05, 32a/15
m.+in̂g 7a/12, 7b/10, 11a/03, 14b/05, 14b/06, 21a/02, 25a/07, 60b/07, 70a/10, 70b/05
m.+li 49b/12
[=297]

menʿ < A. yasak etme, esirgeme
m. ḳıl- ʿ 31b/02, 40b/13, 43a/02, 44b/02

menāre < A. minare
m. 25b/05, 25b/07, 38b/06, 38a/10
m.+ler 69a/15
[=5]

menfaʿat < A. fayda, kâr, çıkar
m. al- 41b/06
m. ḳıl- 43a/11
[=2]

men̂ggü sonsuz, ebedî; krş. **men̂glü**

m. 45a/11, 61b/06
m. suwıge (bengü su, ölümsüzlük suyu)57b/10
m. ḳıl- 61b/05
[=4]

mėṅgizlik benzer, gibi
m. 4b/03, 6b/14, 13b/01, 69a/15, 69a/15, 72a/06, 72a/07
[=7]

meṅglü ebedî, ölümsüz; krş. **meṅggü**
m. su 57b/08
[=1]

mėṅgze- benzemek
m.-mez 5b/09, 5b/12, 9b/05, 15b/09, 15b/09
m.-r 61b/10
[=6]

mėṅgzet- benzetmek
m.-ti 55a/11
[=1]

menzelet < A. derece
m.+iṅg 48a/11
[=1]

meraz < A. mera, otlak
m.+larında 33b/08
[=1]

mercān < A. mercan
m. 10a/10, 10a/15
m.+dın 11a/12, 30b/06, 62a/06
[=5]

merkeb < A. eşek
m. 58b/05
[=1]

mesāmī < A. kulaklar
m. 12b/13
[=1]

mescid < A. namaz kılınacak yer, küçük cami
m. ḳıl- 37b/02
m. tur- 37b/05
[=2]

mes'ele < A. soru, sorulup karşılığı istenen şey
m. 36a/10, 36a/12, 36a/14, 36b/01, 36b/02, 36b/06, 36b/07, 36b/09, 36b/10, 36b/13, 36b/15, 37a/02
m. ėrdi 68a/05, 68a/05
[=14]

meşġūl < A. bir işle uğraşan
m. bol- 10b/10, 13a/05, 27b/05, 30b/12, 33b/03, 44a/04, 52b/08, 57a/13
m. ėrdi 45a/14
m. tur- 16a/06
[=10]

meşhed < A. şehit olunan ya da gömülen yer

m. 19a/10
[=1]

mevc < A. dalga
m. ḳop- 67a/08
[=1]

mevcūdat < A. ç. var olan şeyler, mahlûkat
m.+nı 2b/05
m.+nıṅ 1b/11
[=2]

meyl < A. sevme, tutulma
m. tüş- 47a/11
[=1]

meẓālim zulümler, haksızlıklar
m.+lerġa 52a/02
[=1]

mīḫ < F. mıh, çivi
m. 44a/06
m.+lar 43b/10, 44a/11, 48b/10
[=4]

miftāh < A. anahtar
m.+ı 20b/01, 20b/02
[=2]

miḥnet < A. zahmet, gam, keder
m. 52a/04
m.+ine 44a/15, 45a/10
[=3]

mihr < F. sevgi
m.+i 33a/14
[=1]

miḥrāb < A. camilerde imama ayrılan yer
m.+ḳa 39a/11
[=1]

mihter < A. büyük insan
m.+i 55a/08
[=1]

milket < A. mülkler
m. 43a/08
[=1]

min- binmek; krş. **mün-**
m.-di 30b/08, 58b/08, 61b/13, 72a/02
m.-er 23a/11
m.-gil 30b/07, 58b/06, 72a/01
m.-iṅ 12a/10
m.-ip 20b/09, 21b/11, 23a/09, 67b/15, 69b/12
m.-se 54a/12
[=15]

minber < A. camilerde hatibin çıkıp hutbe okuduğu merdivenli kürsü
m. 25b/10
m.+din 25b/11
m.+ge 69a/05
[=3]

mindür- bindirmek
m.-di 30a/06
[=1]

miṅg bin (1000)
m. 9a/12, 13b/03, 13b/04, 13b/04, 22b/05, 24a/12, 27b/01, 29a/09, 69b/11
[=9]

miṅg iki yüz bin iki yüz
m. 17a/08
[=1]

miṅg tört yüz bin dört yüz
m. 10a/02
[=1]

miṅg üç yüz bin üç yüz
m. 40b/02
[=1]

mīrāṣ < A. ölenin varislerine bıraktığı mal mülk
m. 53a/14
[=1]

miz biz, çokluk 1. şahıs
m. 20b/12, 22b/01, 39a/08, 65b/12, 70a/11
[=5]

mu/mü soru eki
m. 4a/15, 14a/12, 22b/07, 22b/07, 23a/03, 25a/05, 28a/08, 29b/15, 30a/04, 30a/06, 34b/09, 34b/09, 39b/14, 39b/15, 40a/07, 41a/10, 44b/08, 45b/02, 47a/09, 47b/13, 48a/07, 51a/01, 54b/13, 55a/02, 57b/08, 59b/15, 63b/07, 63b/08, 65b/11, 66b/06, 66b/10, 67a/11, 68b/05, 68b/06, 68b/06, 68b/07, 68b/08, 71b/03
[=38]

mu bu
munça 27a/06, 40a/01, 42a/11, 51a/08, 51b/09, 64a/07, 70b/13, 71b/14
munça hezār 34b/07
munça hezār miṅg 22b/05
munça miṅg 38a/10
munda 17b/12, 17b/14, 17b/15, 25b/12, 36b/02, 61a/08, 63b/03, 63b/05, 71b/03, 72a/09
mundın 43b/15, 57b/14, 58a/09
muṅga 15b/09, 66b/14
munı 41a/01, 42a/05, 43b/02, 57b/15, 66b/13, 67b/04
munlar 32a/07
munlardın 16a/13
munlarḳa 10b/04
munlarnı 39b/01
munuṅg 32a/12, 43a/11, 46b/13, 71a/14

[=40]

muʿabbir < A. rüya tabir eden
m.+ler 63b/14
m.+lerḳa 63b/14
[=2]

muʿallaḳ < A. asılmış, asılı
m. 3b/03, 3b/11
[=2]

muʿcizāt < A. ç. mucizeler
m. 34a/03
m.+ları 49b/10
[=2]

muʿcize < A. Allah'ın emriyle peygamberler tarafından yapılan ve halkı hayrette bırakan harikulade işler, hareketler
m. 40a/04
[=1]

muġ < F. Ateşe tapan, Mecusi
m.+lar ėr- 66a/03
[=1]

muġarraḳ < A. gümüşle süslü
m. ḳıl- 34b/03
[=1]

muḫtelif < A. türlü, çeşitli
m. 45b/08
[=1]

muḳābele < A. karşılık
m.+si 14b/15
[=1]

muḳarreb < A. yakın, yaklaşmış
m.+leri 19a/07
m.+lerni 29a/06
[=2]

mum < F. mum
m. 7a/03, 33b/05
[=2]

mundaġ böyle, bu kadar
m. 9b/10, 16b/03, 19b/03, 21b/04, 26a/05, 32a/14, 32b/01, 48a/11, 70b/03, 70b/03
[=10]

munĝlı bunun gibi
m. 18b/06
[=1]

muraṣṣaʿ < A. kıymetli taşlarla bezenmiş
m. 31a/02
[=1]

muṣallat < A. birinin üzerine düşmüş, sataşmış
m. ḳıl- 62b/05
[=1]

mutaṣaddiḳ < A. sadık, doğru olduğu anlaşılan
m. ėrdi 42b/14
[=1]

muʿtemed < A. kendisine itimat edilen, güvenilen kimse

m.+ler 1b/13, 49a/02, 49a/07
m.+lerge 48b/15
[=4]

muvaḫḥid < A. tevhid eden, Allah'ın birliğine inanan
m. 29b/10
m.+niṉg 18b/11
[=2]

mübtelā < A. düşkün
m. 50a/13, 58a/11
m. ḳıl- 51b/09
[=3]

mücāvir < A. komşu
m. 59b/08
[=1]

müʾezzin < A. ezan okuyan
m. 10a/12
m.+ler 10a/11, 25b/06
m.+lerine 25b/15
[=4]

müʾezzinlıḳ müezzinlik
m.+dın 25b/14
[=1]

mühr < F. mühür, imza
m. ur- 41a/12
[=1]

müjde < F. müjde
m.+ler bėr- 17b/11, 39a/02
[=2]

mükerrem < A. muhterem, aziz, saygıdeğer
m.+rek 15b/06
[=1]

mülk < A. mülk, varlık, servet
m.+in 57a/13
m.+ümge 14b/06
[=2]

müʾmin < A. mümin, inanmış
m. 18b/11, 19b/02, 35b/13, 39a/05, 42a/11, 42a/14
m.+ge 28b/13
m.+i 29b/10
m.+ler 13b/09, 25b/12, 29a/12, 29b/02
m.+lerġa 10b/14, 16a/07
m.+lerḳa 12a/09
m.+lerge 12b/05, 36a/11
m.+lerniṉg 10b/04
m.+niṉg 28b/13
[=19]

mün- binmek; krş. **min-**
m.-di 63a/03
[=1]

münācāt < A. Allah'a dua etme, yalvarma
m. ḳıl- 7b/08

[=1]

münādī < A. nida eden, tellal
m. ḳıl- 13a/01
[=1]

mündür- bindirmek
m.-geyler 12a/12
[=1]

münĝüz boynuz
m.+i 3b/09, 3b/10, 33b/07
[=3]

münkir < A. inanmayan, inkârcı
m.+ler 47a/11
[=1]

mürġzar < F. kuş yatağı, kuşu bol olan yer
m. 12a/03
m.+ḳa 12a/05
[=2]

mürsel < A. peygamber
m. 16a/11, 16a/14, 16a/15
m.+ler 16b/12
[=4]

mürvarīd < F. inci
m. 10a/14
[=1]

müstecāb < A. kabul olunmuş
m. ḳıl- 58b/03
[=1]

müsülmān < A. müslüman
m. 1b/13, 42b/14
m. bol- 48a/10, 66b/12
m.+ḳa 36b/10
m.+lar 41b/05, 50a/08, 57a/04
m.+larḳa 1b/5
m.+nıñg 24b/06
[=10]

müsülmānlıḳ müslümanlık
m. 19a/11, 56b/11
[=2]

müştāḳlıḳ özlemek, özlem duymak
m. 19b/01, 25a/10, 45a/10
[=3]

mütābiʿ < A. tâbi olan, uyan
m. bol- 51a/12
[=1]

müteḥayyir < A. hayret etmiş, şaşırmış
m. bol- 35a/01, 39b/08, 39b/13, 45b/04, 46a/01, 49a/12
m. ḳal- 15b/02
[=7]

mütekebbir < A. kibirli
m. 42b/04
m.+lerge 51b/15
[=2]

müvekkel < A. vekil tayin edilen, vekil edilen
m. ḳıl- 17a/14, 18a/14,

m. ėrdi 57b/13
m.+ler 47b/09
[=4]

N

nādān < F. cahil, nobran
n. 67a/05, 67a/10
n.+large 36a/13
[=3]

nāgāh < F. vakitsiz, ansızın
n. 22b/01, 29b/15
[=2]

nakş < A. nakış, işleme
n. ḳıl- 34b/03
[=1]

namāz < F. namaz
n. 10a/11, 10b/15, 37b/05
n. ḳıl- 7b/05, 7b/08, 32b/02, 57a/04, 57b/01, 64a/03
n.+dın 25b/12, 50a/04
n.+ġa bar- 47b/11
n.+ġa ḥāżır bol- 27a/05
n.+ġa meşġūl bol- 10b/10
n.+ġa tur- 50a/02, 50a/04
n.+ı 25b/06, 26a/09
n.+ın 25b/12, 59b/10
n.+ında 26a/04
n.+ḳa tikil- 21a/06
[=22]

namāzkâr < F. namaz kılan
n. 7b/05
[=1]

nāme < F. amel defteri
n.+ler 13a/06
n.+niṅ̄g 13a/10
n.+sini 13a/09, 13a/10
[=4]

nār < A. ateş
n.+a 67b/13
[=1]

narurak̦ daha öte, daha ileri
n. 60a/04
[=1]

naṣīb pay, hisse, birinin elde edebildiği şey
n.+i 31b/14, 31b/14
[=2]

nā-ümīẕ < F. ümitsiz, ümidi kırılmış
n. bol- 14b/01
[=1]

nażar < A. bakma, bakış
n. 2b/15
n.-ı heybet 2b/14
n.-ı raḥmet 2b/13
n. ḳıl- 3a/01, 10b/14, 11a/01, 30b/13
n.+ından 2b/16
[=8]

ne/ė ne, nasıl, hangi

n. 2b/11, 6a/06, 7a/11, 7b/03, 11a/02, 13a/13, 14b/02, 14b/11, 15a/08, 15b/03, 17b/06, 17b/13, 18a/12, 19a/05, 19b/11, 20b/01, 20b/04, 21a/10, 21b/05, 23b/13, 23b/13, 23b/14, 24a/02, 24a/14, 25b/13, 26a/01, 26a/03, 26a/14, 28b/05, 28b/05, 28b/05, 28b/05, 29b/09, 30a/09, 30a/09, 30a/10, 30a/13, 30a/13, 30b/01, 30b/01, 31a/11, 31b/03, 31b/04, 32a/01, 32a/01, 32a/06, 32b/10, 32b/10, 33a/08, 33b/14, 33b/14, 35a/12, 35a/12, 36a/07, 36b/02, 38b/10, 38b/11, 38b/11, 40a/01, 40a/02, 42a/05, 43a/02, 43a/10, 43a/10, 43a/11, 44b/11, 44b/11, 47b/06, 47b/06, 47b/06, 47b/06, 48a/07, 48a/07, 51a/08, 51a/09, 51b/06, 52b/01, 52b/06, 52b/12, 52b/13, 53b/05, 53b/05, 53b/14, 54a/04, 54a/10, 57a/15, 58b/05, 58b/11, 58b/11, 60b/10, 60b/13, 63b/04, 64b/01, 65b/10, 67a/11, 69a/10, 69b/02, 70b/13, 71a/07, 71a/13, 71b/07, 48b/04

n. ėrdi 37a/05

n. ėrse 32b/01, 43a/10, 43a/11, 43a/10, 43a/11, 45b/11, 47b/13, 54b/05, 63b/07

n. ėrsege 45b/07

n. kim 25b/14, 26a/01, 26a/04, 32b/15, 34b/09, 38a/06, 38b/15, 41b/08, 44b/02, 45b/08, 46a/04, 49a/14, 49b/15, 55b/02, 72a/04

n. ol 11a/02, 19a/11, 23b/05, 13a/15, 17a/13, 19a/12, 20a/07, 25a/14, 34b/06, 36a/14, 36b/01, 36b/03, 36b/04, 36b/06, 36b/08, 36b/09, 36b/11, 36b/12, 36b/13, 37a/01, 37a/03, 68a/10, 68a/11, 68a/12, 68a/13, 68a/14, 68a/15, 68b/01, 68b/02, 68b/03, 68b/03, 68b/04

n. tur- 4b/06, 4b/08, 6b/02, 13a/15, 18b/05, 20b/01, 27a/11, 29b/09, 36a/08, 36a/10, 36a/12, 40a/07, 43a/06, 47a/04, 50b/13

n. üçün 10b/08, 21a/12, 61a/14, 71b/13
n.+din 14b/10, 62a/08
n.+ler 6b/03
[=183]

nebāt < A. bitki
n.+larnı 2a/07
[=1]

nebī < A. peygamber
n. 16b/01
n. ėrdi 16a/11
[=2]

nebīullâh < A. Allah'ın peygamberi
n. 50a/15, 58b/11
[=2]

neciyy < A. sırdaş, gizli haber veren
n. 16b/07
[=1]

nėçe nasıl, ne kadar, pek çok
n. 5b/06, 16a/12, 23a/14, 26a/08, 28b/09, 31b/09, 31b/11, 33a/12, 36b/15, 38b/04, 42a/01, 42a/10, 45b/05, 46a/14, 47a/05, 53a/09, 53b/06, 54a/02, 54b/06, 63a/02, 63b/03, 66a/11
n. ėrdi 16a/11
n. ėrse 59a/14
n. tur- 15a/07
bir n. 31b/10, 46b/05, 48b/15, 60a/03, 63a/11, 67a/02
n.+si 16a/11
[=32]

nėçük nasıl
n. 15a/01, 23a/03
[=2]

nedīm < A. büyükleri fıkra ve hikâyelerle eğlendiren
n.+i 47a/08
n.+lerdin 46b/09
n.+leri 34a/04, 43b/14, 45a/15, 47a/14
[=6]

nefḫatü'l-fezaʿ İsrafil'in sura ilk üflemesi
n. 27b/02
[=1]

nefḫatü'l-ḳıyām İsrafil'in sura üçüncü üflemesi
n. 27b/03
[=1]

nefḫatü'ṣ-ṣaʿīḳ İsrafil'in sura ikinci üflemesi
n. 27b/02
[=1]

nefs < A. can, ruh, hayat
n. ol 68a/11
[=1]

neft < F. neft yağı
n. 46a/06

[=1]

nėgü ne

n. 60a/12, 60b/04

[=2]

nėme şey, bir şey

n. 14b/04

[=1]

nerdübān < F. (nerd-bân) merdiven

n.+ın 38a/15

[=1]

nėrse nesne, şey

n. 2b/01, 14a/03, 14a/07, 14a/08, 14a/13, 31b/11, 33a/06, 41a/05, 47b/01, 48a/01, 49b/02, 50b/10, 61a/07

n.+ge 52b/08

n.+ler 53a/08

n.+lerni 2a/09

[=16]

nėsne nesne, şey

n. 30a/09

[=1]

neş'e < A. neşe, sevinç, keyif

n. 40a/01, 40a/01, 40a/07, 58a/05

[=4]

nėtek nasıl

n. 2b/07, 4b/07, 6b/14, 7b/04, 9b/11, 10b/09, 11a/02, 17b/05, 17b/13, 18b/10, 32b/04, 36a/02, 49a/13, 57a/08, 57b/03, 60b/03, 63a/07, 63b/06, 66b/04, 66b/13, 69b/05, 71b/13

n. ėrdi 9b/14, 52b/13

n. kim 2b/01, 3a/11, 10a/10, 10a/12, 11a/04, 12b/10, 13b/03, 13b/14, 16a/08, 17a/11, 18b/15, 20a/13, 22b/14, 25b/01, 25b/12, 27b/07, 27b/11, 28a/02, 30a/02, 32b/04, 32b/15, 33b/12, 34a/06, 35a/04, 40b/04, 58b/09, 63b/09

n. ol 25a/14, 49a/02

n. tur- 4b/07, 9a/09, 12b/07, 14b/02, 14b/11, 18a/13, 26a/14, 27a/12

[=61]

neʿūẕu billâh "Allah'a sığınırız", "Allah korusun" anlamında bir söz

n. 13a/04, 18b/06, 19b/05, 29b/12

[=4]

neʿūẕu bi'llâhi minhā "Allah ondan korusun"

n. 41a/15, 52a/15

[=2]

nevbet < A. sıra, sıra ile

n. 40b/10
[=1]

nevmīd < F. ümitsiz; krş. **nevmīẕ**
n. bol- 71b/11
[=1]

nevmīẕ < F. ümitsiz; krş. **nevmīd**
n. bol- 68b/05, 71b/15
[=2]

nevrūz < F. ilkbaharın başlangıcı
n. 34a/13
[=1]

nezzāre < A. bakma, bakış
n. 46b/15, 67b/01
n. ḳıl- 4a/12, 10b/04
n.+ḳa 49a/07, 66b/01
[=4]

nidā < A. çağırma, bağırma, seslenme
n. kėl- 28a/14
n. ḳıl- 13a/03, 29b/04
[=4]

nīk-baḫt < F. bahtlı, iyi talihli
n. 18a/03
[=1]

nīk-baḫtlıḳ iyi talihlilik
n. 13a/01, 13a/03
[=2]

ni ʾmet < A. iyilik, lütuf, ihsan
n. 43a/08
n.+i 2a/11, 14a/10, 30a/08, 40a/15, 43a/09, 71a/15
n.+ini 59b/15
n.+lerdin 60a/03
n.+lerini 14a/15
[=10]

nişān < F. belirti, nişan, alamet
n. 32a/14, 65b/11
n.+ı 35b/03
[=3]

nişe neden
n. 25a/03, 27a/06, 30a/04, 30a/06, 31b/06
[=5]

nöbet < A. sıra ile yapılan iş
n. 37b/12, 37b/13
[=2]

nūr < A. ilahi bir güç tarafından gönderildiğine inanılan parlaklık
n. 12b/14, 54a/02, 56a/12
n. –ı ʿālem 26b/11
n.+dın 12b/13, 13a/12, 14b/12, 56b/03
n.+dın tur- 4b/14, 9a/02
n.+un 29b/11
[=11]

nūrluġ nurlu

n. bol- 31b/09
[=1]

nuṣret < A. Allah'ın yardımı
n. 36a/11
[=1]

nübüvvet < A. peygamberlik
n. -i ḫānedānīdin 7b/06
[=1]

O

od ateş
o.+tın 9a/15, 9b/01
[=2]

oġ kefalet, borçlanma
o.+ḳa 64a/13
[=1]

oġlan oğul, çocuk
o. 32b/04, 50b/03, 66a/07, 66a/11, 67a/04, 67a/09, 67a/11, 67b/04
o. ėrdi 47a/02, 52b/01, 52b/02
o.+ġa 50a/14, 58a/14
ādem o.+ı 7b/12, 36b/14
o.+ḳa 66b/15
o.+lar 56b/15, 67b/13
o.+ları 66a/04
o.+larıŋ̂a 53a/14, 68a/07
o.+larıŋ̂gdın 31b/04
o.+nı 66b/15, 67b/02
[=24]

oġul oğul, çocuk
o. 32b/14
o.+ı 13a/01, 13a/03, 18b/09, 19a/06, 19b/12, 32b/12, 32b/15, 33a/02, 33a/10, 47b/06, 52b/11, 58a/11, 61b/11, 62a/14, 62b/02, 66a/15, 68a/06, 68b/15, 69b/13, 70b/13, 71a/12, 71b/13
o.+ın 50a/13
o.+ıŋ̂a 32b/13
o.+ını 33a/01, 33a/11, 33b/01, 33b/13, 66a/05, 67b/11
o.+um 7b/04, 7b/09, 47b/14
o.+umḳa 48a/12
o.+uŋ̂a 33b/11
[=36]

oḫşa- benzemek
o.-maz 5b/09, 5b/12, 5b/12
o.-r 30b/11, 31a/04
[=5]

oḳ (1) ok, yayla atılan ucunda sivri bulunan kısa çubuk
o. 4a/11, 67a/15, 67b/02

	o. tur- 61b/01	16b/01, 16b/03, 16b/06,
	[=4]	18b/07, 19b/09, 19b/15,
oḳ (2)	kuvvetlendirme edatı	20a/14, 21b/07, 22b/14,
	60a/03	23b/14, 26a/07, 26b/01,
	[=1]	29a/02, 29b/05, 30a/08,
oḳı-	1. okumak; **oḳu-**	30a/14, 31a/09, 31a/14,
	o.-dı 7b/09, 31a/12	31b/07, 31b/11, 32a/03,
	o.-dım 15b/13	34b/07, 37a/06, 37a/10,
	o.-dım ėrse 7a/15	38b/03, 38b/13, 40a/13,
	o.-p 72a/13	41a/10, 41a/11, 42a/15,
	o.-r ėrdi 66a/04	42b/02, 43b/07, 44a/04,
	o.-sa 19b/14	44b/09, 44b/10, 45b/02,
	o.-yu başla- 70b/12	46b/07, 47a/04, 47b/10,
	o.-yu bėr- 7a/13	48b/06, 49b/05, 50a/05,
	o.-yu tur- 70b/11	51a/09, 52b/01, 52b/08,
	2. çağırmak	52b/09, 53a/10, 54a/12,
	o.-dı 59b/06	54a/13, 55a/01, 55a/13,
	o.-mazlar 11b/06	55a/14, 55b/04, 57a/15,
	o.-sa 62a/01	57b/06, 58b/12, 58b/13,
	[=13]	66a/02, 69a/10, 70a/08
oḳu-	okumak; krş. **oḳı-**	(sıfat) 2b/14, 2b/15,
	o.-p 59a/11	2b/15, 2b/16, 3a/01,
	o.-r 25b/10	3a/01, 3a/03, 3a/03,
	o.-r ėrdi 50a/02	3a/03, 3a/05, 3a/05,
	[=3]	3a/08, 3a/09, 3a/15,
oḳut-	söylemek, izin istemek	3a/15, 3b/02, 3b/04,
	o.-madın 20b/08	3b/05, 3b/07, 3b/08,
	[=1]	3b/09, 3b/09, 3b/10,
ol	“o” işaret sözü	3b/11, 3b/14, 3b/14,
	(zamir) 2b/03, 3a/12,	3b/15, 4a/01, 4a/04,
	10a/13, 11b/07, 12a/14,	4a/07, 4a/14, 4b/01,
	12b/08, 15b/09, 16a/15,	4b/01, 4b/03, 5b/13,

5b/14, 6a/03, 6a/04,
6a/04, 6a/14, 6a/15,
7a/06, 7a/08, 7a/09,
7b/06, 7b/09, 9b/08,
10a/01, 10a/05, 10a/08,
10a/12, 10a/14, 10a/14,
10b/06, 10b/08, 11a/04,
11a/06, 11a/07, 11a/09,
11a/11, 11a/14, 11a/15,
11b/01, 11b/03, 11b/07,
11b/07, 11b/09, 11b/11,
11b/12, 12a/01, 12a/05,
12a/08, 12a/09, 12a/12,
12a/13, 12b/02, 13a/10,
14a/09, 15a/04, 15a/06,
15a/09, 15a/10, 15a/11,
15b/01, 15b/12, 15b/13,
16a/02, 16a/04, 16a/10,
17a/13, 17a/13, 17b/01,
18a/02, 18a/05, 18a/06,
18a/06, 18a/07, 18b/01,
18b/04, 18b/06, 19a/01,
19a/10, 19b/02, 19b/04,
20a/04, 20a/04, 20a/05,
20a/14, 21a/04, 21b/10,
21b/12, 22b/02, 22b/03,
22b/04, 22b/11, 22b/12,
22b/15, 23a/01, 23a/04,
23a/08, 23a/10, 23a/11,
23b/10, 24a/10, 24a/11,
24b/03, 24b/11, 25a/01,
25a/01, 25a/02, 25a/06,
25a/11, 25a/11, 25a/12,
25b/04, 25b/05, 25b/07,
25b/10, 25b/11, 26a/09,
26b/05, 26b/09, 26b/11,
26b/13, 26b/14, 27a/04,
27b/04, 27b/06, 27b/09,
27b/12, 28a/13, 28a/15,
28a/15, 28b/06, 28b/08,
28b/10, 29a/08, 29a/15,
30a/10, 30a/12, 30b/05,
30b/05, 30b/06, 30b/08,
32a/07, 32a/08, 32b/05,
32b/07, 32b/07, 32b/09,
33b/13, 33b/14, 34a/12,
34b/05, 34b/10, 34b/13,
35b/02, 35b/04, 35b/05,
35b/05, 35b/07, 35b/09,
35b/09, 35b/15, 35b/15,
36a/05, 37a/13, 37a/14,
37a/15, 37b/01, 37b/02,
37b/02, 37b/03, 37b/04,
37b/04, 37b/05, 37b/07,
37b/09, 37b/09, 37b/11,
38a/04, 38a/05, 38a/09,
38a/11, 38b/04, 38b/06,
38b/10, 38b/11, 38b/12,
39b/01, 40a/09, 40b/02,
40b/03, 40b/05, 40b/10,
41a/06, 41a/07, 41b/03,
41b/04, 41b/10, 41b/11,
42a/06, 42a/07, 42a/08,
42a/09, 42a/10, 42b/04,

42b/05, 42b/09, 42b/10, 42b/12, 42b/13, 43a/01, 43a/05, 43a/13, 43b/08, 43b/09, 44a/10, 44a/10, 44a/11, 44a/02, 44b/14, 45a/02, 45a/03, 45a/03, 45a/07, 45a/09, 45a/11, 45b/01, 45b/05, 45b/08, 45b/11, 45b/11, 45b/13, 45b/14, 45b/14, 46a/01, 46a/08, 46a/09, 46a/09, 46a/10, 46a/14, 46a/15, 46b/02, 46b/03, 46b/04, 46b/06, 46b/09, 46b/11, 47a/01, 47a/05, 47a/07, 47a/07, 47b/10, 47b/07, 47b/07, 47b/08, 48a/01, 48a/02, 48a/03, 48a/04, 48a/06, 48a/07, 48a/08, 48a/09, 48a/09, 48a/13, 48a/14, 48b/02, 48b/02, 48b/03, 48b/05, 48b/06, 48b/06, 48b/07, 48b/07, 48b/13, 49a/04, 49a/05, 49a/06, 49a/07, 49a/07, 49a/09, 49b/14, 50a/01, 50a/02, 50a/13, 50a/14, 50b/02, 50b/04, 50b/06, 51a/14, 51a/15, 51a/06, 51a/08, 51b/01, 51b/02, 51b/05, 52a/06, 52a/08, 52a/10, 52a/11, 52a/13, 52b/02, 53a/03, 53a/09, 53a/10, 53a/13, 53b/02, 53b/04, 53b/06, 53b/07, 53b/08, 53b/09, 53b/10, 53b/11, 53b/13, 53b/15, 54a/01, 54a/04, 54a/05, 54a/06, 54a/08, 54a/09, 54a/01, 54a/11, 54a/12, 54b/07, 54b/10, 55a/11, 55a/15, 55b/08, 55b/11, 55b/11, 55b/14, 55b/14, 56a/03, 56a/07, 56a/12, 57a/10, 57a/12, 57a/12, 57a/14, 57a/14, 57a/15, 57b/02, 57b/10, 57b/12, 57b/13, 58a/01, 58a/02, 58a/04, 58a/04, 58a/06, 58a/07, 58a/08, 58a/09, 58a/10, 58a/12, 58a/14, 58a/14, 58b/02, 58b/04, 58b/07, 58b/09, 59a/13, 59b/01, 59b/07, 59b/08, 59b/09, 59b/10, 60a/07, 60a/15, 62a/08, 62a/14, 62b/15, 63a/14, 63b/05, 64a/03, 64a/15, 64b/01, 64b/02, 64b/06, 64b/09, 64b/13, 64b/14, 65a/08, 65b/15, 66a/06, 66a/07, 66a/10, 66a/11, 66a/15, 66b/01, 66b/02, 66b/03, 66b/04, 66b/04, 67a/03,

67a/04, 67a/09, 67b/13, 67b/13, 68a/02, 70a/07, 70a/10, 70a/14, 70a/15, 70b/02, 70b/07, 70b/12, 70b/15, 71a/03, 71a/10, 71a/11, 71a/14, 71b/03, 71b/05, 72a/10
(bildirme) 11a/02, 11a/02, 13a/15, 19a/11, 19a/12, 19a/12, 20a/07, 68a/11, 68a/12, 68a/13, 68a/15, 68a/15, 68b/01, 68b/02, 68b/03, 68b/04, 68b/05, 23b/05, 25a/14, 25a/14, 34b/06, 61b/10, 68a/10, 68a/11, 68a/12, 68a/13, 68a/13, 68a/14, 68a/15, 68b/01, 68b/02, 68b/03, 68b/03, 68b/04
ança 6a/15, 11b/10, 11b/13, 14b/07, 14b/12, 14b/14, 15a/11, 15a/12, 15a/12, 16a/10, 26b/09, 38a/11, 57b/09, 59a/14, 62b/15, 71a/07
ançada 7b/01, 13a/11, 23b/07, 62b/09, 63b/04
ançanı 62b/15
anda 3a/14, 12a/01, 19a/10, 20b/15, 31a/05, 32a/02, 32b/08, 32b/13, 35a/05, 36b/02, 37a/13, 38a/10, 41a/13, 43a/13, 45b/15, 50a/01, 53b/04, 53b/13, 59b/15, 60a/12, 60b/05, 61a/03, 62b/13, 63a/01, 63a/13, 63a/13, 66a/08, 66a/13, 67a/13, 67a/14, 67a/15, 67b/01, 69b/07, 69b/10, 70a/04
andan 6b/01, 59a/14
andın 3a/06, 3a/09, 3a/09, 3b/03, 3b/06, 3b/12, 3b/13, 3b/14, 7b/08, 11b/14, 12a/08, 12a/11, 12a/12, 12b/01, 12b/05, 13b/02, 14a/09, 15a/13, 17b/15, 18a/06, 19a/01, 19a/03, 19a/03, 19a/06, 19a/08, 19b/02, 19b/10, 19b/12, 20a/05, 21b/06, 23a/05, 23b/11, 23b/11, 25a/11, 25b/15, 26a/03, 26b/01, 27a/01, 27a/02, 27b/05, 29a/07, 29a/10, 29a/14, 29b/03, 30a/02, 30b/04, 30b/10, 31a/01, 32b/05, 32b/09, 33a/01, 33a/02, 33a/04, 33a/11, 34a/15, 34b/03, 35b/09, 38a/08, 38a/10, 38b/15, 39b/01, 39b/03, 39b/14, 40a/03, 40a/05, 40a/06, 40a/08, 40a/11,

40a/12, 40a/12, 40b/02, 40b/05, 40b/07, 40b/09, 40b/13, 41a/01, 41b/15, 42a/04, 42a/05, 42a/07, 43a/05, 43b/14, 44b/12, 44b/14, 45a/06, 45b/12, 46a/03, 46a/05, 46a/08, 46b/12, 47a/02, 47a/07, 47a/14, 48a/01, 49a/15, 49b/14, 49b/07, 51a/13, 52a/11, 52a/12, 52b/04, 53a/04, 53a/05, 53a/14, 54a/05, 54b/03, 56a/11, 56b/05, 56b/08, 56b/09, 57a/02, 57a/03, 57b/06, 57b/08, 57b/11, 57b/15, 58a/01, 58a/07, 58b/08, 59a/01, 62a/14, 62b/11, 63a/07, 66a/09, 67a/14, 67b/02, 69b/04, 69b/10, 70a/04, 70a/11, 71a/08, 48b/11, 48b/13, 48b/14

aṅga 7b/03, 13a/09, 15b/09, 17b/09, 17b/12, 18b/09, 19a/06, 19a/15, 19b/13, 19b/13, 20a/09, 20a/09, 20a/10, 20a/10, 20a/15, 20b/04, 23b/10, 25a/03, 25a/10, 28a/13, 31a/01, 31b/05, 33a/12, 34a/06, 36a/03, 36b/05, 37b/07, 37b/10, 40a/10, 42b/06, 42b/06, 42b/11, 43a/12, 43b/09, 43b/10, 43b/12, 44a/13, 44a/04, 45a/09, 46a/03, 47b/02, 48a/03, 48a/08, 51a/11, 51a/15, 53b/01, 53b/02, 53b/02, 53b/10, 54a/13, 54b/01, 54b/07, 54b/10, 55a/09, 55b/04, 55b/07, 55b/07, 55b/11, 56a/14, 56b/03, 57a/03, 57a/04, 57a/12, 57a/14, 58a/02, 58a/05, 58a/15, 58b/03, 58b/06, 58b/06, 58b/08, 58b/15, 63a/12, 66a/08, 68a/08, 48b/11

aṅgar 16a/06, 17b/15, 21a/02, 36b/10, 50a/05

anı 13b/01, 18b/09, 19a/03, 19b/12, 20a/04, 25a/03, 25b/14, 26a/02, 26a/04, 27a/07, 30b/01, 30b/08, 31a/03, 32a/01, 34a/02, 34b/02, 34b/12, 35b/10, 36b/02, 37b/02, 38a/09, 38a/11, 38b/01, 39b/13, 40a/12, 40b/09, 42a/09, 42b/07, 42b/13, 43a/01, 43b/02, 43b/03, 43b/13, 44a/12, 44a/02, 44a/03, 44b/01, 44b/01, 45a/09, 45b/07, 45b/07,

46a/01, 46a/02, 49a/03, 49a/05, 50b/08, 51a/15, 51a/06, 52a/07, 53a/06, 53b/01, 55a/02, 55a/04, 55a/05, 55a/10, 55a/12, 55a/15, 56a/10, 57b/02, 58a/01, 58b/02, 58b/09, 58b/10, 59a/03, 61b/07, 63a/07, 65b/07, 66a/11, 67a/08, 69a/01, 70a/15, 71b/08, 72a/13

anıng̑ 2b/12, 3a/02, 4a/08, 4b/06, 4b/10, 4b/14, 5a/02, 5a/09, 5a/10, 5a/12, 5a/15, 5b/03, 6a/13, 6a/15, 9a/14, 9b/07, 10b/01, 10b/12, 11a/02, 11a/13, 11a/15, 11b/08, 11b/13, 12a/02, 12a/14, 12b/13, 13a/13, 13b/03, 14b/10, 14b/15, 15a/01, 15a/04, 16b/01, 17a/15, 17a/15, 17b/01, 17b/05, 17b/13, 17b/15, 17b/15, 17b/15, 18a/01, 18a/01, 18a/05, 18a/05, 18a/09, 18a/09, 18a/10, 18b/12, 19a/07, 19a/14, 19b/09, 20a/03, 20a/11, 20b/05, 21a/03, 23a/06, 23a/13, 25a/02, 25a/14, 25b/05, 26a/14, 27a/12, 30b/01, 30b/04, 31b/06, 31b/06, 31b/07, 31b/09, 31b/13, 33a/05, 33a/08, 33a/08, 33a/12, 33a/13, 34b/01, 35a/11, 35a/11, 36a/01, 37a/10, 38a/03, 38a/12, 38a/14, 38a/15, 38b/01, 39b/04, 39b/08, 42a/06, 42a/08, 42a/09, 42a/13, 42b/03, 42b/08, 43a/08, 43a/09, 43a/09, 43a/14, 43b/04, 43b/05, 43b/08, 43b/11, 44a/11, 44a/11, 44a/02, 44a/05, 44a/07, 44a/08, 44b/08, 44b/10, 44b/11, 44b/13, 44b/13, 45a/01, 45a/01, 45a/04, 45a/12, 45a/13, 45a/14, 46a/04, 46a/06, 46b/01, 46b/06, 46b/08, 47b/09, 48a/02, 48a/05, 48a/09, 48a/13, 49a/01, 50a/03, 50b/09, 51a/04, 51b/01, 52a/13, 52a/14, 52b/09, 52b/12, 52b/12, 52b/13, 52b/14, 53a/04, 53a/14, 54a/01, 54a/02, 54b/04, 54b/05, 55b/01, 55b/06, 55b/08, 55b/09, 56a/08, 56a/09, 56b/08, 57a/11, 57b/01, 57b/04, 57b/05, 57b/07,

57b/10, 58a/11, 58a/13, 58a/15, 58b/01, 58b/07, 59a/06, 59a/10, 61a/15, 61b/15, 63b/15, 64a/02, 64a/04, 64a/12, 66a/04, 66a/05, 67a/13, 68b/06, 68b/07, 71b/01, 72a/07, 48b/01
anlar 30a/13, 59a/04
anlardın 15b/05, 15b/06
anlarġa 20a/01, 37b/13
anlarḳa 6b/11, 6b/11, 62b/05, 65b/03
anlarnı 10b/12, 62b/14, 65b/08, 65b/14, 67a/08
anlarnıñ 5b/06, 6a/01, 6b/10, 16a/02
[1152]

ologˇ o; krş. **oloḳ**
o. 22b/03
[=1]

oloḳ o; krş. **ologˇ**
o. 29a/04, 32b/03, 35a/03, 50a/14
[=4]

oltur- oturmak
o.-alım 14a/08
o.-dı 4a/10, 37a/09, 49a/09, 59b/05, 59b/08, 69a/01
o.-dılar 32b/13
o.-duḳı 35b/05
o.-ġıl 67a/14
o.-mış 17b/03, 31a/04, 71a/09
o.-mış sen 17b/12
o.-sa 57a/15
o.-tı 31a/03
o.-up 11b/09, 24b/05, 40b/01, 55b/14
o.-ur 48b/03
o.-urlar ėrdi 24a/11, 24a/12
[=23]

on on
o. 31b/05, 63a/10
[=2]

on bėş on beş
o. 68a/06
[=1]

on bir miñ on bir bin
o. 21b/13
[=1]

oñart- onarmak, düzeltmek
o.-ıp tur- 68b/12
[=1]

on ėki on iki
o. 22a/11, 22a/13, 22b/04, 64b/01, 64b/03, 64b/04
[=6]

on ėki miñ on iki bin
o. 24a/10, 24a/15

[=2]

on miṅg on bin

o. 24a/13

[=1]

on sėkiz on sekiz

o. 16b/09, 44a/08

[=2]

on sėkiz miṅg on sekiz bin

o. 15a/04, 15a/09

[=2]

on toḳuzınç on dokuzuncu

o. 16b/11

[=1]

on yėti on yedi

o. 47a/01

[=1]

on yėtinç on yedinci

o. 17a/07

[=1]

opran- eskimek

o.-mış 11b/05

[=1]

orna- yerleşmek

o.-dı 63a/14

o.-dılar 63a/01

[=2]

ornaḳ yer, mevki

o.+ı tur- 6b/04

[=1]

ornat- yerleştirmek

o.-tı 2a/04

[=1]

orta orta

o.+ġa 30b/09

o.+sına 67a/07

[=1]

orun yer

o. 14a/06

o.+da 35b/06

o.+ı 6b/03

o.+ınṅga 69a/01

[=2]

ot (1) ateş

o. 5a/03, 5a/03, 18b/02, 19b/07, 20a/09, 20a/09, 23b/07, 23b/09, 24b/08, 35a/06, 38b/08, 42b/11, 46a/09, 46a/12, 52a/06, 52a/11, 67b/06, 67b/14, 67b/14, 68a/01, 68a/02, 70b/04, 70b/06, 70b/07, 70b/14, 70b/14, 71a/01, 71a/05

o.+dan 24b/07

o.+dın 5a/02, 9b/02, 9b/03, 9b/03, 9b/03, 13b/05, 18b/03, 19b/06, 29b/13, 29b/14, 68b/02, 69b/06

o.+ġa 42b/13

o.+ı 19b/09

o.+ka 43b/11, 48b/14, 67b/08, 67b/10, 67b/12
o.+nı 67b/05
[=49]

ot (2) ot, çimen
o. 11a/13, 22b/09, 28b/04, 53b/04, 53b/08
[=5]

ota- yakmak
o.-r 54a/10
[=1]

otla- hayvanın ot vb. yemesi
o.-ġay 56b/14
o.-mış ėrdi 33b/08
[=2]

otuz otuz
o. 38b/14, 38b/15, 39a/01
[=3]

otuz miŋ̂ otuz bin
o. 15a/13, 27a/15, 52a/10
[=3]

oyna- oyun oynamak
o.-ġay 56b/15
[=1]

ozaḳı önceki
o. 1b/10
[=1]

Ö

öç- sönmek
ö.-ügen bol- 7a/01
[=1]

ög- övmek, medihte bulunmak
ö.-erler 5a/13
[=1]

ögren- öğrenmek, tahsil etmek
ö.-di 66a/08
ö.-dim 60a/10
ö.-mege 66a/05
ö.-miş 66a/12
ö.-ürler 24a/13
[=5]

ögret- öğretmek
ö.-gey 56b/02
ö.-ip 34a/09
ö.-sün 56a/07
ö.-ti 37b/08
ö.-ü bėr- 1b/08, 2b/07
ö.-ü kėl- 34a/09
[=7]

ögüt öğüt, nasihat
ö. bėr- 23b/13, 23b/15, 30a/09, 46b/06
[=4]

ögüz nehir
ö.+din 15b/12
[=1]

öküz öküz, erkek sığır
ö. 3b/09, 3b/14
ö.+ler 48b/12
ö.+niŋ̂ 3b/10, 3b/11

[=5]

öl- ölmek, hayatı sona ermek
ö.-di 7b/04, 35b/08, 59b/09, 60b/06, 60b/08, 63a/13, 66a/14
ö.-di ėrse 59a/09, 65a/03
ö.-diler 35b/07, 52a/11
ö.-düm 61b/02
ö.-düm ėrdi 47a/06
ö.-dün̂g ėrdi 47a/05
ö.-geli 47a/07
ö.-gey 28a/02
ö.-gey mėn 67a/15
ö.-gey sėn 36b/15
ö.-gil 28a/12
ö.-gü tur- 36b/08, 68b/07
ö.-imediler 70b/09
ö.-medi tur- 61b/08
ö.-mek 11a/10, 28a/13
ö.-miş 7b/11, 49a/13
ö.-mişdin son̂gra 59a/03, 59a/05
ö.-mişler 28b/10
ö.-se 29b/13
ö.-sün 44a/03, 47b/10
ö.-üp 53b/13, 64b/15, 65a/01
[=36]

öltür- öldürmek
ö.-di 53b/11, 62b/07, 62b/12, 62b/15, 66b/05
ö.-diler 42b/01, 52a/10, 55b/01, 55b/03, 55b/12, 65b/14, 66b/15
ö.-dük 55b/02
ö.-düm 45a/12
ö.-düm ėrdi 45b/03
ö.-dün̂g 45b/03, 66b/04
ö.-gen 66b/03, 66b/06, 66b/08, 66b/09
ö.-gey 56b/10, 56b/11
ö.-gey mėn 66a/12
ö.-geyler 44b/03
ö.-geyler ėrdi 55a/05
ö.-gü 66b/05
ö.-mekke 55a/02
ö.-miş 66a/15
ö.-ü bil- 66a/11
ö.-ür ėrdi 42b/07, 43a/15
[=32]

ölüg ölü, ölmüş; krş. **ölü**
ö. 46b/11, 59b/11, 68b/06, 68b/07
ö.+lerdin 47a/01
ö.+lerge 18a/15
ö.+lerni 43a/15
ö.+ni 46b/11
[=8]

ölü ölü, ölmüş; krş. **ölüg**

ö. bol- 63b/01
[=1]

ölüm ölüm, hayatın sona ermesi
ö. 33a/06, 60b/10, 61b/01
ö.+i 18b/11
ö.+ümni 61b/02
[=5]

ʿömr < A. ömür, yaşam
ö.+i 17b/15
ö.+i ėrdi 54b/09
[=2]

ön- (bitki) bitmek, yetişmek
ö.-er 28b/04
ö.-geyler 28b/04
[=2]

öndür- (bitki) büyümesini sağlamak
ö.-di 2a/07
[=1]

önĝ 1. ön, ön taraf
ö.+din 32b/07
ö.+inde 17b/03, 57a/09
ö.+ümizdin 22a/04
2. sağ taraf
ö.+din 13a/06
[=5]

öp- öpmek
ö.-ti 49b/11
[=1]

ör- yükselmek, ayağa kalkmak
ö.-e tur- 16a/05, 18a/01, 25b/13, 25b/15, 26a/03, 39a/10
[=6]

ört- örtmek, kapamak
ö.-ti 30b/03
ö.-üp 57b/04
[=2]

örte- yanmak
ö.-gey 69a/09
[=1]

örtül- örtülmüş,üstü kapanmış
ö.-miş 39b/08
[=1]

öt delik
ö.+içe 24b/05
[=1]

öt- ötmek, kuş veya böceklerin ses çıkarması
ö.-er 18b/02
ö.-er ėrdi 35a/07
ö.-tügi 36b/06, 36b/06, 36b/09, 36b/11, 36b/11, 36b/12, 36b/13, 36b/14, 37a/01, 37a/01, 37a/02, 37a/03
[=14]

öte- ödemek, yerine getirmek

ö.-mekke 10b/11

[=1]

ötkün gök gürültüsü

ö. 18b/02

[=1]

ötrü dolayı, sebebi ile

ö. 26a/04, 51a/04, 66a/11

[=3]

ötün- arz etmek, maruzatını bildirmek

ö.-di 4a/14, 26b/03, 60a/11, 60b/04, 60b/07

ö.-diler 21a/10

ö.-gey 28a/09, 28a/10

ö.-geyler 14a/07, 14a/13, 14b/02

ö.-se 4a/15

ö.-ürler 21a/11

[=13]

öwke öfke, hiddet

ö. 33a/06

ö.+ler ḳıl- 35a/15

[=2]

öz kendi, kendisi

ö. 69a/11

ö. özinĝe 7b/13

ö.+indin 31b/02

ö.+ine 31a/04

ö.+inĝe 7b/13, 44a/04, 69a/10

ö.+ini 20b/13

ö.+leri 70a/15

ö.-leringe 65b/07

ö.+ümge 72a/01

ö.+ümni 72a/09

ö.+ün 34a/14

ö.+ünĝni 50b/13

ö.+üninĝ 49b/09

[=15]

öze üzere, üzerine, üzerinde; krş. **özre**

ö. 1b/07, 3a/03, 3a/08, 3b/02, 3b/06, 4a/08, 4b/03, 4b/04, 4b/04, 10a/01, 10a/04, 10a/09, 10a/15, 11b/09, 13b/01, 14b/11, 15b/03, 15b/11, 16a/06, 16b/08, 17b/03, 20b/05, 21b/03, 24a/10, 24b/03, 24b/05, 24b/06, 25b/07, 25b/10, 26b/04, 26b/05, 26b/11, 28a/13, 31b/09, 33a/05, 33a/15, 33b/01, 39b/08, 42a/07, 43a/04, 50a/12, 51a/04, 59b/02, 63b/07, 66a/04, 67a/13, 70b/10, 72a/03

ö.+sinde 24b/04, 71a/09

ö.+sinĝe 71a/07

[=51]

özge başka
ö. 5b/08, 5b/09, 5b/09, 5b/10, 5b/10, 9a/03, 9a/03, 9a/07, 11a/06, 11a/09, 13a/02, 13a/03, 14a/03, 14a/08, 14a/13, 15b/09, 15b/09, 16b/08, 21b/06, 23b/11, 26b/10, 28a/08, 28a/09, 30a/11, 37b/11, 37b/13, 38a/13, 54a/14, 56b/12, 57b/15, 59a/13, 59b/14, 66b/06
ö.+leri 16a/14
ö.+lerke 58a/01
[=35]

özre üzere, üzerine, üzerinde; krş. **öze**
ö. 18a/15, 31b/11, 48a/02, 51b/03, 52a/13, 52b/13, 64b/09
ö.+sinde 53a/11
[=8]

P

pādşāh < F. padişah
p. 57a/15
p.+ı 70a/08
p.+nı 42b/09
[=2]

pādşāhlıḳ padişahlık
p. 24a/01
[=1]

pādşāh-zād < F. padişah oğlu, padişah soyunda olan
p. ėrdi 64a/01
[=1]

pāre < F. parça
p. 27b/11, 37a/13, 39b/13, 44b/15, 46a/12, 47a/14, 47b/07, 48b/13, 52a/09, 53a/06, 62a/15, 67a/03
p. bol- 32b/06, 38b/06
p. p. bol- 27b/11, 46a/12, 67a/03
p. ḳıl- 3a/07, 3a/09
p. p. ḳıl- 44b/15, 47a/14, 48b/13, 52a/09, 53a/06
p.+si 38b/06, 38b/07, 38b/07
[=27]

parmaḳ parmak
p.+ından 71a/02
[=1]

pārsā < F. sofu, dine bağlı, doğru
p. 9b/11
[=1]

pāy nasip, kısmet
p.+larnı 2a/05
[=1]

pāyġām < F. haber
p. tėgür- 44b/02, 45a/09

[=2]

pāẕşāh < F. padişah; krş. **pādşāh**
p. ėrdi 57a/12
[=1]

pelās < F. çul, yıpranmış elbise
p. 19b/06, 19b/10, 29b/13
[=3]

pelīd < F. pis, murdar
p. 19b/08, 19b/08, 26b/04
p.+ler 41a/05
[=4]

pencşenbe < F. perşembe
p. 2a/10
[=1]

pend < F. öğüt, nasihat
p. bėr- 30a/03, 32a/03, 46b/09, 51a/07, 64a/11
[=5]

perhīzkâr < F. mahrem olan şeylerden kaçınan, sofu
p. ėrdi 7b/05
[=1]

perī < F. peri, cinlerin çok güzel ve alımlı farz edilen dişilerine verilen ad
p. 23b/14, 24b/08, 28b/05, 30a/09
p.+ler 18a/15, 18b/09, 24a/04, 24a/08, 24b/03, 29a/12, 68b/11
p.+lerniṉg 24a/12
[=12]

peyġāmber < F. peygamber
p. 16a/10, 16a/13, 20b/07, 20b/12, 20b/14, 21a/02, 21a/06, 21a/11, 21b/07, 23b/15, 24a/11, 27a/10, 32b/10, 32b/11, 32b/13, 34a/02, 42b/14, 52b/15, 54b/14, 57a/06, 57a/07, 57a/10, 57b/10, 59a/08, 61b/09, 62b/03, 63a/08, 63b/08, 64a/02, 64b/10, 64b/13, 64b/15, 65a/01, 65a/01, 65a/02, 65a/02, 65a/02, 65a/03, 65a/03, 65b/03, 66a/03, 70a/09, 70b/09, 70b/10, 71a/02, 71b/10, 71b/05, 71b/05, 71b/06, 71b/09, 72a/09
p. ʿaleyhi'-selām 4a/06, 4a/12, 33b/15, 68a/06
p. bol- 1b/0
p. ėrdi 42b/02, 59a/02, 59a/04
p. ėrdiler 65a/09

p. ėrmez 63b/10
p. ėrmez ėrse 34b/07
p. ėrseŋ̂ 32a/10
p. mėn 25a/05
p. mu ėrdi 63b/07
p. sėn 32a/06
p. tur- 21b/02, 57a/10
p.+din ʿaleyhi's-selām 6a/03, 6a/08
p.+i 22a/15, 30a/03, 30a/06, 39b/14, 40a/04, 40a/10, 50b/03
p.+iŋ̂ 18b/05
p.+iŋ̂giz 40a/15
p.+ḳa 16b/12, 25b/11, 53a/14, 68a/04, 68a/09
p.+ler 44b/05
p.+lerdin 16a/10, 16b/08, 17a/01, 30a/11, 44a/15, 54b/12
p.+ni 16b/11, 30a/15, 37a/07, 55a/06, 62b/08, 63a/15, 65a/07, 69b/14, 70a/11, 71a/13, 71b/07
p.+niŋ̂ 18b/05, 24a/14, 24b/12, 31b/15, 38b/12, 52b/11, 62a/10, 64b/07, 64b/07
p.+niŋ̂ ʿaleyhi's-selām 41b/02, 62a/13
[=113]

peyġamberlik peygamberlik
p. 34a/03, 44a/14, 65b/08
p. bėr- 24a/01, 58b/15, 65a/05,
p. ḳıl- 59a/10
p.+ı 63b/11
p.+ımgġa 32a/15
p.+ıŋ̂ga 32a/05, 39a/09, 46b/11, 63b/12
p.+ıŋ̂gızḳa 65b/11
[=14]

peyveste < F. daima, sürekli
p. 16a/06, 17b/14, 28b/02
[=3]

pīşe < F. sanat, meslek
p.+si 59a/12
[=1]

pişig pişmiş
p. 38a/07
[=1]

pus- saklanmak, sinmek
p.-tı 53b/12
[=1]

R

raḍıyaʿllāhu ʿanha "Allah O'ndan razı olsun."
r. 14a/01, 26b/02, 57a/05, 64b/06

[=4]

rāḥat < A. rahat, huzur
r. 31b/14
r.+ı 19a/14
[=2]

raḥm < A. merhamet
r. ḳıl- 65a/04
r.+ı kėl- 71b/13, 72a/01
r.+ım 10b/11
r.+indin 30a/14, 32a/02, 32b/10, 33b/15, 36a/07
r.+um kėl- 7a/12
[=10]

raḥmān < A. dünyadaki her canlıya merhamet eden Allah
r.+dın 2b/09
[=1]

raḥmet < A. acıma, esirgeme, koruma
r. 11a/01, 13b/07, 18a/02, 18a/03, 18b/12, 20b/01, 20b/04, 20b/05, 26b/15, 27a/03, 36b/05, 36b/05, 36b/10, 36b/10, 42a/13
r.+im 10b/14
r.+iŋ̂g 51b/13
[=17]

raḥmetu'l-lāhi ʿaleyhi "Allah'ın rahmeti üzerine olsun."
r. 15b/13
[=1]

raḥmetu'l-lâhi ʿaleyhim ecmaʿīn "Allah'ın rahmeti hepsinin üzerine olsun."
r. 21b/09
[=1]

raʿiyyet < A. tebaa, halk
r.+ni 67a/15
[=1]

ramażān < A. kamer takviminin dokuzuncu ayı, oruç ayı
r. 17a/02, 17a/03, 17a/05, 17a/06, 17a/08, 17a/10
[=6]

rāst < F. doğru
r. 21b/04, 46b/12, 49b/01, 60a/08
r. bol- 29a/05
r. ėrse 66b/08
r. tur- 61b/07
[=7]

rāzı <A. kabul eden, rıza gösteren
r. bolup tur- 39b/06
[=1]

rekʿat < A. Namazda bir kıyam, bir rükû ve iki secdeden oluşan bölüm
r. 32b/02, 57a/15, 64a/03
[=3]

renc < F. ağrı, sızı; zahmet, eziyet
r. işle- 31b/13
r. tėg- 30b/15, 30b/15, 43b/09, 43b/10
r. yėt- 25a/06
r.+ide 45a/13
r.+indin 49a/01
[=8]

resūl < A. peygamber
r. 1b/09, 2a/01, 2b/07, 7b/06, 16b/04, 17b/01, 17b/11, 17b/11, 18a/13, 21b/06, 25a/14, 25b/02, 52b/02, 52b/13
r. ʿaleyh 17a/13, 20b/02, 20b/06
r. ʿaleyhi's-selām 2b/11, 9a/10, 9b/14, 11a/03, 11b/03, 11b/04, 12b/08, 13b/01, 13b/05, 14b/11, 15b/04, 16a/12, 18b/11, 19b/14, 23b/14, 26a/14, 29b/09, 30a/14, 36a/08, 37a/05, 37b/15, 38b/11, 41b/01, 42b/02, 54b/13, 59a/04, 61b/10, 62b/03, 63b/08, 64b/01, 64b/15, 65a/06, 66a/02, 68a/05, 68b/11, 71b/14
r.+dın ʿaleyhi's-selām 14a/01
r.+ı 22a/03, 64b/11
r.+ḳa 1b/08
r.+ḳa ʿaleyhi's-selām 1b/06, 11b/07
r.+nı 70a/03
r.+nıŋ̂ 69a/12
r.+um 21a/02
[=62]

revā < F. yakışır, uygun
r. 14b/06
[=1]

revān < F. 1. yürüyen, giden, akan
r. bol- 53b/15, 54b/06
2. sürekli
r. 4a/11
[=3]

reyāḥin < A. ç. fesleğenler
r. 21a/15
[=1]

rezzāḳ < A. bütün mahlukların rızkını veren Allah
r. 68a/10
[=1]

rıżālıḳ razı olma
r.+ını 43a/04

[=1]

riḳḳat < A. merhamet, acıma
r.+ı 70a/09
[=1]

risālet < A. peygamberlik
r. 68b/09
[=1]

rivāyet < A. hikâye edilen bir söz, haber veya hadise
r. 20b/14
r. ḳıl- 4a/01, 4a/05, 6a/03, 6a/08, 14a/01, 21b/10, 22a/05, 27a/14, 38a/08, 52b/05
r.+te 57b/11
[=12]

rūz < F. kısmet, talih, nasip; krş **rūzī**
r.+larnı 2a/08
[=1]

rūze < F. oruç
r. aç- 47b/12
r. tut- 7b/06, 38b/14, 39a/01
[=4]

rūzgār < F. vakit, devir
r. 31b/09, 31b/11, 46b/05, 52a/13, 57b/09, 48b/02
r.+da 55b/04
r.+ında 42b/03
[=8]

rūzī < F. kısmet, talih, nasip; krş **rūz**
r. 43a/15
r. ḳıl- 58a/06
[=2]

rükūʿ < A. namazda öne doğru eğilme
r. 4b/15
[=1]

S, Ş, S

sāʿat < a. saat, vakit
s. 22b/03, 32b/03, 32b/05, 35a/03, 38b/04, 40a/09, 48a/03, 49a/05, 50a/14, 70a/01, 72a/10
s.+ta 71b/05
[=12]

ṣabāḥ < A. sabah, gündüz
s. bol- 27a/01
[=1]

ṣabr < A. sabır, tahammül
ṣ. ḳıl- 43a/03, 44a/15, 44b/03, 45a/10, 51b/04, 51b/10
[=6]

saç saç
s.+ı 54b/10
[=1]

saç- saçmak, serpmek
s.-ġaylar 70a/01
s.-tılar 31a/15

[=2]

saçıġ Gelinin başından aşağı saçılan çiçek, şeker, arpa, para vb. şeyler
s. saç- 31a/15
[=1]

saçlıḳ saçlı, saçı olan
s. 71a/10
[=1]

ṣadaḳa < A. sadaka, yardım amacıyla karşılıksız verilen şey.
s. ḳıl- 43a/05
[=1]

ṣaf < A. (ṣaff) dizi, sıra
ṣ. tart- 37b/03
[=1]

saġ 1. sağ taraf
s. 28a/13
s.+dın 15b/08, 18a/02, 23b/01, 29a/15, 30b/07, 53b/03
s.+ında 10a/03, 18a/01
s.+ḳa 17b/08, 30b/11, 35b/01, 53b/07
2. diri, canlı
s. 40b/05
[=14]

sağlıḳ sağlık, sıhhat
s. 55b/06, 55b/11, 58a/14
[=3]

ṣaḥīfe < A. sayfa
ṣ. 68a/04
[=1]

ṣaḫrā < A. kır, ova, çöl
ṣ.+dın 15b/12
[=1]

ṣāʿiḳa < A. yıldırım
ṣ. 46a/11, 46a/14, 46b/04
[=3]

saʿīr < A. cehennemin beşinci katı
s. 9a/13
[=1]

saḳ taraf, yan, uç
s.+ı 34b/06
s.+ına 3b/11
s.+ınga 15b/01
[=3]

saḳar < A. cehennemin altıncı katı
s. 9a/13
[=1]

saḳın- düşünmek
s.-ur men 38a/05
[=1]

saḳış sayma, sayı
s. ḳıl- 47a/06
s.+ını 26b/10
s.+larını 5b/07
[=3]

saḳla- saklamak

s.-p tur- 70b/10
[=1]

sal- bırakmak, göndermek
s.-dım ėrdi 44b/09
s.-sa 24b/09, 24b/10
[=3]

şalavāt < A. Hz. Muhammed'e ve Onun soyundan gelenlere okunan dua
ş. bėr- 31b/05
[=1]

şalavātu'llâhi ʿaleyhim < A. "Salat ve selam onun üzerine olsun."
s. 21a/11
[=1]

şalavātu'l-lahi ʿaleyhim ecmaʿ̃in < A. "Salat ve selam hepsinin üzerine olsun."
ş. 16b/15
[=1]

şalavātu'llâhi ʿaleyhi ve sellem < A. "Salat ve selam Hz. Muhammed'in üzerine olsun."
ş. 30a/15
[=1]

şall'a-lâhu ʿaleyhi ve sellem Hz. Muhammed'in adı geçince "Allah ona salat ve selam etsin." anlamında söylenen söz
ş. 69a/07
[=1]

san sayı, sayma
s. 34b/11
s.+ı 26b/09
s.+ını 26b/10
[=3]

san- sanmak, zannetmek
s.-dılar 55a/13, 55b/01
s.-ur ėrdi 55b/15
[=3]

sanç- saplamak
s.-mışda 59a/13
s.-tı 33b/05
[=2]

sandal < A. sandal, küçük tekne
s. 67a/07
[=1]

şanduḳ < A. (sunduk) sandık
ş. 9b/03, 69a/02, 70a/12, 70a/13
ş.+da 9b/04
ş.+nı 70a/14, 70b/01
[=7]

sanduvaç < Soğd. bülbül
s. 37a/02, 37a/03
[=2]

sap sap, tutacak yer
s.+ına 33b/05

[=1]

sar- sarmak, dolamak
s.-ġaylar 19b/10
s.-ıp 23a/09
[=2]

sarāy < F. (serāy) saray, büyük konak
s. 9b/02
s.+da 9b/03
s.+lar 63a/05
[=3]

sarıġ sarı
s. 5a/15, 9a/01
[=2]

sarḳ- sarkmak
s.-ıp 32a/12
[=1]

sasıġ kokmuş
s. bol- 31b/10
[=1]

ṣavāb < A. doğruluk
ṣ. 1b/06, 21b/03
[=2]

ṣavmaʿa < A. ibadet yeri
s. 24b/01, 64a/05, 66a/06
s.+sı 20b/06, 21b/02
[=5]

sawaş- savaşmak, kavga etmek
s.-u tur- 34b/14
[=1]

sawur- savurmak
s.-dılar 49a/03
[=1]

sayu her, kadar
s. 62a/01
[=1]

sebeb < A. sebep, neden; ötürü
s.+din 57a/12, 57a/14, 58a/08, 64a/15
s.+i 57b/06, 60b/08, 72a/10
s.+imdin 7b/10
s.+inde 13a/13
[=9]

secde < A. secde
s. 15b/02, 51a/02
s. ḳıl- 42b/11, 42b/12, 42b/13, 49b/06, 49b/14, 50a/07, 51a/03
s. ḳıldur- 2a/13
s.+ge bar- 15b/02
s.+ge tüş- 4a/13, 35b/10
[=13]

seḫāvet < A. cömertlik, el açıklığı
s. 26a/08
[=1]

seḥer < A. tan yeri ağarmadan önceki vakit
s. 7b/07
[=1]

sehl < A. kolay

s. 41b/06
s.+raḳ 9a/14
[=2]

sėkiz
s. 62b/02
[=1]

sėkizinç sekizinci
s. 41a/14
[=1]

sėksen seksen
s. 35b/02
[=1]

sėkü seki, oturmak için evlerin önüne yapılan set
s.+leri 62a/05
[=1]

selām < A. selam
s. bėr- 12a/10, 12b/05
s. ḳıl- 16a/01, 17b/10, 59b/03, 69b/13, 71a/11, 71b/06
s. tėgür- 33a/07, 69b/10, 70a/03
s.+ın 44a/13
[=12]

selāmet < A. salimlik, eminlik
s. 20b/14, 21a/15, 22b/10, 23a/02, 30a/05
s. bol- 30a/05
s. tur- 63b/01
[=7]

seleş- konuşmak, ses çıkarmak
s.-ü başla- 34b/15
[=1]

sellem < A. “selamete erdirsin” manasıyla dualarda geçer.
s. 13b/07, 13b/08
[=2]

selsebīl < A. cennette bir çeşmenin adı
s.+din 12a/03
[=1]

semdā? bir giyecek?
s.+sını 61a/09, 61a/13
s.+mnı 61a/10
s.+n̂gnı 61a/12
[=4]

semūm < A. sıcak rüzgâr
s. 20a/10
[1]

sėn teklik 3. şahıs
s. 7a/11, 17b/12, 19b/03, 25a/05, 25a/07, 28a/09, 30a/04, 32a/06, 34a/08, 40a/11, 41a/10, 43a/06, 43a/07, 44b/03, 44b/08, 45b/02, 45b/03, 45b/09, 47a/05, 49b/05, 49b/13, 49b/15, 50b/09, 50b/13, 52a/02, 55a/02, 58b/05, 58b/11, 60a/08,

60a/10, 67a/12, 69b/08, 70b/11, 71b/03
‘fırʿavn-ı laʿīn s. 34a/08
ḳayu illig s. 71b/09
kim s.31a/05, 60a/08
kimniṅ s. 31a/05
peyġamber s. 32a/06
żaʿīf ḳul s. 43a/07
-GAy s. 10b/12, 15b/01, 33b/01, 36b/02, 36b/15, 49b/14, 50b/09, 60a/10
-gey mü s. 66b/10
-mAGAy s. 21a/04, 21b/04, 33a/15
-mAz s. 43a/09, 61a/14
-mAz mU s. 14a/12, 25a/05, 41a/10, 44b/08, 45b/02, 51a/01
-mIş s. 17b/12, 43a/12, 43a/12, 71b/10
-(A/U)r s. 17b/13, 19b/03, 26b/04, 28a/09, 31a/09, 34b/09, 43a/06, 43a/10, 43a/12, 47b/15, 48a/08, 48a/11, 50b/13, 50b/15, 50b/15, 51a/12, 51b/06, 58b/11, 59b/15, 64a/08, 69b/08, 70b/13, 71b/03, 71b/13
-(A/U)r mU s. 23a/03, 30a/06, 48a/07
-sA(+şahıs eki) s. 69b/09, 70a/03
saṅa 19b/01, 19b/01, 19b/02, 25a/10, 30a/04, 32b/02, 39b/02, 43a/08, 44a/13, 44b/02, 45a/11, 47a/11, 49b/03, 51a/09, 56a/10, 59b/14, 63b/15, 64b/12
s.+din 45b/06, 57b/15
s.+i 7a/08, 7a/09, 30a/06, 32b/14, 41a/01, 43a/08, 44a/14, 44a/14, 44b/03, 44b/04, 44b/04, 44b/09, 45b/03, 51a/13, 55a/03, 56a/03, 58b/04, 65a/15, 66b/07, 67a/11, 72a/06
s.+iṅ 6a/07, 10b/11, 19b/04, 19b/05, 21a/02, 25a/11, 30a/07, 31a/05, 31a/10, 31a/11, 31b/04, 32a/05, 39a/09, 43a/07, 45b/06, 46b/10, 46b/11, 46b/12, 47b/13, 48a/10, 49b/01, 49b/07, 49b/07, 51b/12, 51b/13, 51b/14, 52a/01, 52a/03, 56a/08, 56a/09, 58b/03, 58b/05, 60a/09, 60a/10, 69a/08, 71b/10

s.+li 49b/12
s.+üñg 31a/11, 31a/11
[=174]

ṣenā < A. övme, övüş, medih
ṣ. 5b/01, 44a/09
ḥamd ü ṣ. ḳıl- 5a/12, 49a/10
ṣ. ḳıl- 16a/07, 16b/09, 25b/11, 31a/15, 39a/11, 44b/06
ṣ.+ları 5b/01
[=11]

ṣerâ < A. toprak
ṣ. 3b/12, 3b/12, 3b/14, 3b/15
ṣ.+ḳa 28a/01
ṣ.+nıñg 4a/01
[=6]

seşenbe < F. salı günü
s. 2a/04
[=1]

ṣevāb < A. Allah tarafından mükafatlandırılan hareket
ṣ. 25b/14, 26a/01, 26a/04
[=3]

sėw- sevmek
s.-er 21a/02
s.-medi 63a/07
[=2]

sėwin- sevinmek
s.-ü 70b/01
[=1]

sėwnüş- beraber sevinmek
s.-ürler 10b/05, 27a/10
[=2]

sėwünç sevinç
s. 19b/01
[=1]

sezā < F. layık, yaraşır
s. ḳıl- 50b/14
s.+raḳ tur- 26a/12
[=2]

sıçra- sıçramak
s.-yu başla- 46a/12
[=1]

ṣıddīḳ < A. pek doğru, sözünün eri kimse
ṣ. 35b/13
ṣ.+lar 29a/10
[=2]

ṣıfat < A. hal, keyfiyet, suret
ṣ. 47b/15, 57a/01, 62a/13
ṣ.+ı 9a/09, 9b/14, 11a/02, 12b/07, 13a/15, 14b/10, 18a/12, 25a/14, 27a/12, 52b/13, 69a/05
ṣ.+ı tur- 42a/14
ṣ ḳıl- 2b/13
ṣ.+ını 11a/15, 17b/01, 71b/08

ṣ.+ları 15b/08
ṣ.+ların 62a/12
ṣ.+nı 9b/05
[=22]

sığır sığır
s. 3b/07, 6b/08, 42a/06, 42a/07, 46a/06
s.+ı 53a/04
s.+nıŋ̂g 3b/07, 3b/08
[=8]

sıḳ- sıkmak, sıvı kısmını basınçla akıtmak
s.-ıp 70b/05
[=1]

sın- kırılmak
s.-ar ėrdi 35a/10
s.-mış 15a/12
[=2]

sına- yoklamak, denemek, tecrübe etmek
s.-yurlar 34b/08
[=1]

sındur- kırmak
s.-maġay sėn 21a/03
[=1]

sıwa- okşamak, sıvazlamak
s.-dı 48a/13
[=1]

sıwaġlıġ sıvalı, kaplanmış
s. 62a/06
[=1]

sız- uzatmak; çıkmak
s.-ar ėrdi 54a/06
s.-dı 30a/13, 32a/01, 36a/07
[=4]

silkin- bir şeyi üstünden atmak, silkelemek
s.-di 49a/10
[=1]

sīmāb < F. gümüş su (civa)
s. 34b/12, 34b/13
[=2]

sirke < F. sirke
s. 39b/12
[=1]

siz çokluk 2. şahıs
s. 22b/13, 34b/09, 49a/14, 49b/01
bī-ḥürmet s. 40a/08
kimler s. 65a/14
yılanlar s. 69b/02
-GAy siz 25a/05
-mAz siz 40a/01, 40a/08
-(A/U)r siz 10b/08, 14b/02, 26a/08, 26a/12, 27a/07, 32a/06, 40a/01, 45b/12, 46b/13, 49b/01, 69b/05
-(A/U)r mu siz 32a/14, 32a/15, 32a/15
s.+ge 12a/10, 25a/08, 32a/14, 39a/02, 39b/15,

40b/15, 45b/12, 47a/10, 49a/14
s.+inĝ 34a/06
s.+lerge 27a/09
s.+lerni 67b/07
s.+ni 50b/03, 58a/03
[=38]

sofra < A. (sufre) sofra, masa, sini vb gibi şeylerin yemek yemeye hazırlanmış durumu
s. 39b/07, 40b/06
[=2]

soḳ- sokmak
s.-tı 62a/14
s.-tılar 43b/11, 46a/08
[=3]

sol sol, sol taraf
s. 30b/14
s.+dın 15b/08, 23b/01, 29b/01, 30b/08
s.+ında 10a/03
s.+ḳa 17b/08, 30b/11, 35b/01, 53b/07
[=10]

sola sulak toprak
s.+da 58a/10
s.+ġa 58a/10
[=2]

soŋĝ sonra
s. 3a/06, 3a/09, 3b/03, 3b/06, 3b/12, 3b/13, 3b/14, 12a/12, 12b/05, 18a/06, 19a/01, 19a/03, 19a/06, 19a/08, 27b/05, 29a/05, 29a/07, 29a/14, 30a/02, 30a/11, 62a/14, 63a/13
s.+ıḳa 32b/07
[=23]

soŋĝra sonra
s. 12a/08, 12a/11, 12b/01, 14a/09, 17a/04, 17a/06, 17a/08, 17a/10, 23b/11, 32b/09, 39b/02, 49b/14, 52a/11, 52a/12, 53a/14, 57a/03, 57a/08, 58b/14, 59a/03, 59a/05, 63a/15, 66a/13, 70a/11
[=23]

sor- sormak
s.-arlar 18b/05
s.-dı 62a/09, 66b/13, 68a/09, 68a/10, 71a/13, 71b/03, 71b/07, 71b/09
s.-dılar 65a/14
s.-dum 6a/06, 17b/06, 17b/12
s.-ġay mėn 62a/01
s.-ġaylar 18a/15
s.-ġıl 68a/08
[=16]

sowuḳ soğuk
s. 10b/10
s.+raḳ 11a/08, 68b/04
[=1]

sowuḳluḳ soğukluk
s.+ı 69b/04
[=1]

sökel hasta
s. 40b/04, 47b/14, 47b/05, 58a/11
s. bol- 7b/07, 7b/07, 52a/15, 55b/05
s.+ge 55b/05
s.+ler 55b/06
[=10]

sön- sönmek, yanmaz olmak
s.-di 46b/03
[=1]

söz söz, kelam, laf
s. 47a/10, 47b/03, 49b/06, 52b/03, 55b/09, 68a/15, 68b/04
s.+din 47b/02
s.+i 2b/13
s.+in 20b/03, 44a/02, 50b/04
s.+leriñgiz 65b/13
s.+ni 24b/15, 58a/07, 70b/07
s.+üñg 66b/08
[=17]

sözle- söylemek
s.-di 47a/04, 52b/01, 52b/03, 52b/05, 52b/10
s.-dügin 47a/10
s.-gen 41a/03
s.-medi 55b/09
s.-megey 47b/03
s.-mesün 44a/05
s.-mez 41a/10
s.-r 43a/11, 52b/07, 52b/07, 54a/1, 69b/01
s.-yür 21b/04, 49b/01
s.-yürler 65b/13
[=19]

sözleş- karşılıklı konuşmak
s.-mezler 5b/13
s.-ür bol- 16b/01
[=2]

sözlüg sözlü, sözü olan
s. 65b/03, 65b/05
[=2]

su su; krş. **suw**
s. 11b/07
[=1]

subḥānallâh < A. “Allah'ı her türlü arazlardan, kusur, ayıp ve eksikliklerden tenzih ederim" manasına, şaşma anlatmak için kullanan ifade
s. 59b/13
[=1]

suġraḳ testi, şişe
s. 70a/13
[=1]

şuḥuf < A. ç. Allah'ın dört kitaptan başka Cebrail vasıtasıyla bâzı peygamberlere yolladığı emirler
ş. 17a/03
[=1]

suḳ açgözlü, alçak
s. 68b/03
[=1]

şulḥ < A. barış
ş. 49b/13
[=1]

sun- uzatmak
s.-ar 35a/13
s.-ar sėn 31a/09
s.-dı 3b/01, 3b/01, 36a/05, 50b/12
s.-masa 24b/08
s.-maz 40a/10
[=8]

şūr < A. kıyamette Hz. İsrafil'in üfleyeceği boru
ş. 27a/11, 29a/15
ş.+nı 27a/13, 27b/04, 27b/06, 27b/15, 28a/01, 29a/07, 29a/14
ş.+nıŋ̂ 27a/15, 29a/08
[=11]

sūre < A. Kur'ân-ı Kerîm'in ayrıldığı 114 bölümden her biri
s.+si 16b/10
[=1]

şūret < A. şekil, görünüş, kılık
ş. 19a/15, 34b/03, 34b/04, 46a/05, 46a/08, 46a/09, 46a/09, 46b/01, 46b/03
ş.+i 5b/08, 56b/04, 59b/02
ş.+inŋ̂e 28b/07, 28b/08, 55a/11
ş.+ini 41a/11
ş.+ler 29a/05
[=17]

şūretlıġ biçimli, görünüşlü; krş. **şūretlü**
ş. 10a/01
[=1]

şūretlü biçimli, görünüşlü; krş. **şūretlıġ**
ş. 28b/06, 28b/08
[=2]

suvāl < A. (suâl) soru
s. ḳıl- 1b/06, 1b/15, 2b/10, 4b/05, 6b/01, 9a/08, 9b/13, 11a/01, 12b/07, 13a/15, 14b/10,

15b/03, 17a/12, 18a/11, 20a/06, 20b/01, 20b/05, 21b/05, 23b/12, 25a/13, 26a/13, 27a/11, 29b/08, 30a/12, 36a/07, 37a/04, 37b/14, 38b/09, 41a/15, 42a/15, 52b/01, 52b/11, 54b/12, 59a/02, 61b/09, 62b/01, 63b/07, 64b/01, 64b/14, 65a/05, 66a/01, 68a/03, 68b/09
s.+larḳa 68b/08
[=44]

suvḳal- çalkanmak
s.-ġay 27b/10
[=1]

suw su; krş. **su**
s. 2b/16, 3a/01, 3a/03, 3a/03, 3a/04, 4b/03, 10b/10, 11a/14, 11a/15, 11b/04, 11b/04, 22a/15, 22b/09, 23a/01, 23b/08, 28b/03, 28b/06, 41b/04, 41b/07, 41b/10, 41b/11, 41b/15, 42a/02, 42a/03, 42a/10, 53a/04, 53b/14, 53b/15, 54a/08, 63a/09, 63a/10, 64b/14, 70b/06
s.+dın 58a/04, 58a/06
s.+ġa 57b/13
s.+ı 11a/07, 27b/10, 57b/05, 58a/03, 63b/01
s.+ıge 57b/10
s.+ımnı 70b/05
s.+ın 57b/08
s.+ıŋ̂ga 14b/09
s.+ḳa 3a/01, 64b/08, 70b/06, 20b/13
s.+lardın 15b/12
s.+nı 4b/04, 11a/09, 22b/08, 41b/12, 42a/08, 63a/11, 70b/07
s.+uŋ̂g 41b/10
s.+uŋ̂gnı 41b/09
[=59]

suwsa- susamak
s.-dı 63a/08
s.-mak 11a/09
s.-mış 42a/09
[=3]

suwsuz susuz
s. 11b/03
[=1]

suwur- savurmak
s.-uŋ̂g 49a/01
[=1]

sü asker, ordu
s.+si 21b/10, 22a/01, 22b/12, 23b/02, 24a/02, 35b/08, 57b/06, 57b/10, 57b/12, 62b/05
s.+sinde 23a/11
s.+sini 23b/01

s.+sümdin 25a/07
[=13]

sücūd < A. secde etme
s. 4b/10, 23a/07
[=2]

süçüg tatlı
s. 71a/04
s.+rek 68a/13
[=2]

sünĝek kemik; krş. **sünĝük**
s. 30b/14
[=1]

sünĝi süngü, mızrak; krş. **sünĝü**
s. 35a/06
[=1]

sünĝü süngü, mızrak; krş. **sünĝi**
s.+ler 21b/13
[=1]

sünĝük kemik; krş. **sünĝek**
s.+in 63b/02
s.+lerin 20a/11, 21a/03
s.+lerini 20a/12, 69a/09
[=5]

sür- sürmek; yönetip yürütmek
s.-er 13b/08, 23b/01
s.-geyler 13b/08
s.-seng̃ 7a/10
[=4]

süre- sürüklemek
s.-diler 48b/12
s.-yü 48b/09
[=2]

sürt- sürmek, değdirmek
s.-tiler 45a/04
[=1]

sürüg sürü
s. 60a/04
[=1]

sürüş hasat
s. 59b/11
s.+din 59b/12
[=2]

süt süt
s. 27b/13, 32b/08, 67b/12, 70a/13
s.+leri 27b/14
[=5]

sütūn < F. direk
s. 48a/01, 48a/04
[=2]

Ş

şād < F. sevinçli
ş. bol- 49b/11, 56a/09, 66a/15
[=3]

şadılıḳ memnun, sevinçli olma; krş. **şaẕılıḳ**
ş. ḳıl- 10b/05
[=1]

şādmān < F. sevinçli
ş. bol- 50a/08
[=1]

şāh < F. padişah
ş.+ı 69b/15
[=1]

şaḫṣ < A. kişi
ş. 29a/02
[=1]

şarāb < A. içilecek şey, şarap
ş. 12b/01, 21a/05, 59a/01
ş.+dın 12b/04
ş.+lar 18b/13
ş.+nı 12b/02
[=5]

şarḳ doğu
ş.+ta 28b/07
[=1]

şart < A. şart, koşul
ş.+ḳa 39b/06
[=1]

şavḳu'l-cennet < A. cennette bir makam
ş. 12a/14
[=1]

şāẕılıḳ memnun, sevinçli olma; krş. **şadılıḳ**
ş. bol- 33b/13
ş.+ında 45a/12
ş.+ḳa 45a/14
[=3]

şāẕmānlıḳ mutluluk, sevinç
ş. 44a/13
[=1]

şehīd < A. din yolunda canını veren kimse
ş.+ler 51b/10, 51b/11
[=2]

şehr < F. şehir
ş. 36a/03, 47b/03, 47b/07, 52a/06, 66a/03
ş.+de 52a/11
ş.+din 52a/13
ş.+ge 63a/09
[=8]

şehvet < A. şehvet, tutku, aşırı istek
ş. 56b/04, 58b/15
[=2]

şekk < A. şüphe
ş. ol 68a/12
[=1]

şenbe < F. cumartesi
ş. 2a/15
[=1]

şerbet < A. şerbet, içilecek tatlı şey
ş. 54b/05
[=1]

şerī'at < A. din kaideleri
ş. 56a/07, 56b/02, 66a/08
[=3]

şeşil- çözülmek
ş.-gey 29b/06
[=1]

şeyḫ < A. yaşlı adam, ihtiyar; hoca
ş. 47a/04
[=1]

şīre < F. henüz mayalanmamış üzüm suyu
ş. 63a/11
ş.+ge 63b/05
[=1]

şīrīn < F. tatlı, hoş
ş. 65b/05
[=1]

şīşe < F. şişe
ş.+ḳa 70b/07
[=1]

şükr < A. şükür, Allah'a teşekkür
ş. ḳıl- 27a/10, 40b/01
[=2]

T, Ṭ

tā < F. kadar, dek, değin
t. 3a/04, 3b/11, 18a/07, 19a/08, 20a/10, 20a/11, 21b/06, 23b/12, 32a/06, 37b/12, 37b/13, 40b/10, 42b/07, 45b/04, 49b/06, 51b/14, 55b/15, 57b/09
[=17]

taʿām < A. yemek
ṭ. 12a/15, 12b/04, 21a/05, 40a/01, 45a/09, 54a/04, 59a/01
[=7]

ṭāʿat < A. Allah'ın emirlerini yerine getirme, ibadetler
ṭ. 20b/04
ṭ. ḳıl-59b/04, 64a/07, 66a/06
ṭ.+dın 6b/09
ṭ.+ı 4b/08, 12b/09, 13b/09, 13b/10, 13b/10, 59a/14, 59a/14
ṭ.+ımız 14b/03
ṭ.+ın̂ga 60b/03
ṭ.+ını 12b/14, 59a/15
[=16]

ṭāʿat-lıġ ibadetlerini yerine getiren
ṭ. 13a/02
[=1]

ṭabaḳ < A. tabak
ṭ. 17b/05
[=1]

ṭabaḳa < A. tabaka, kat
ṭ. 9a/03
[=1]

tāc <A. taç, hükümdarların başlarına giydikleri kıymetli taşlarla süslü başlık
t. 31a/02
t.+lar 51b/07
[=2]

taġ dağ
t. 6b/14, 23a/01, 23a/01, 24b/02, 26a/13, 32a/10, 41b/07, 43a/14, 43a/14, 54b/06, 56a/12, 67a/02, 72a/06
t.+da 9a/15
t.+dın 32a/11, 68b/03
t.+ġa 56a/12
t.+ı 26a/15, 26b/08, 37a/08
t.+ınge 71a/07
t.+ını 26b/05
t.+ḳa 18b/07, 24b/02, 32b/13, 69b/10
t.+lar 7a/02, 9a/15, 27b/09, 69a/14, 69a/15, 71a/04
t.+larındın 56a/11
t.+larnı 35a/09
[=34]

tağıt- dağıtmak
t.-tı ėrse 49a/03
[=1]

ṭahāret < A. temizlik
ṭ. ḳıl- 39a/10
[=1]

taḫiyyāt < A. "Allah ömürler versin!" anlamında hayır dua
t. tėgür- 70a/04
[=1]

taḫt < F. hükümdarların oturduğu büyük koltuk
t. 14a/15, 17b/03, 24a/06, 24a/10, 24b/03, 24b/04, 24b/06, 35b/05, 50a/12, 67a/13
t.+dın 18a/05
t.+ı 2a/11, 68b/12, 70b/10
t.+ınṉgnı 30a/07
t.+ḳa 17b/14, 24a/10
t.+ları 50b/06
t.+nı 24b/10, 68a/02
[=19]

taḫtü'ş-şerā < A. toprak altı
t.+da 10a/08
t.+ḳa 10b/07
[=1]

ṭāḳat < A. güç, kuvvet
t.+inṉgiz 40a/07
[=1]

taḳdīr < A. değer biçme
t. ḳıl- 2a/09
[=1]

taḳı ve, de/da, dahi
t. 3a/15, 3b/01, 4a/02, 4b/12, 5a/01, 6b/15, 7a/15, 10b/05, 11b/12, 11b/12, 12a/02, 12b/14, 14b/04, 15a/01, 15a/09, 15a/12, 15a/13, 15a/13, 15b/01, 16b/02, 18a/10, 18b/05, 18b/05, 18b/05, 19a/10, 19b/10, 20a/12, 20a/13, 22a/01, 22a/05, 23b/11, 23b/12, 24a/08, 25a/02, 25a/10, 28a/13, 29a/01, 29a/10, 29a/11, 29a/11, 29a/12, 29a/12, 29a/13, 30a/10, 31b/11, 32b/06, 32b/08, 32b/08, 34a/10, 34b/10, 34b/11, 34b/13, 35b/01, 39b/15, 40a/04, 40a/04, 41a/01, 41b/06, 43a/07, 43a/09, 44a/15, 46b/10, 47b/01, 48a/05, 48a/15, 49b/05, 49b/09, 50a/10, 50b/14, 52a/11, 52b/10, 54b/09, 56a/04, 56b/14, 57a/03, 57a/08, 57b/11, 60a/02, 61a/06, 61a/06, 61b/13, 62a/04, 63a/13, 66a/12, 67b/11, 68b/06, 70a/09, 70b/08, 71a/13, 71b/03, 72a/01, 48b/01
[=92]

taḳılgan tavuk
t. 36b/07, 36b/08
[=2]

ṭaleb < A. isteme, dileme
ṭ. ḳıl- 1b/13
[=1]

ṭālib < A. talep eden, isteyen
ṭ.-i ʿilm 24a/13
[=1]

tam dam, çatı
t.+larınıŋ 62a/05
[=1]

tam- damlamak
t.-dı 33a/11
[=1]

ṭamaʿ < A. doymazlık, çok isteme, açgözlülük
ṭ.+na 57b/08
[=1]

tamām < A. tamam, tamamen, hep
t. 2a/15, 12a/08, 13a/10, 13b/11, 13b/11, 13b/11, 13b/12, 18b/02, 18b/07, 29a/05, 29b/01, 35a/06, 35a/13, 38a/10, 40b/11, 42a/08, 45b/01, 46a/06, 47b/12, 52a/05, 52a/06, 54a/12, 58b/09
t. bol- 38b/05, 41b/08
[=25]

tamuġ cehennem
t. 7a/02, 9a/09, 9a/09, 9a/10, 9b/07, 11a/01, 13a/07, 13b/01, 18a/11, 20a/04, 20a/10, 27a/01, 60b/13, 69b/02, 69b/03, 69b/06
t.+da 61b/03, 61b/04
t.+dın 14a/03, 14a/04, 23b/08, 69b/05
t.+ḳa 14a/02, 41a/15, 50b/14, 50b/15, 60b/10, 60b/12, 60b/13
t.+nı 2a/11, 2b/04, 9b/12, 13a/07, 60b/11
t.+nıŋ̂g 9a/11
t.+nuŋ̂g 6b/15, 7b/12, 9b/08
[=38]

tamuġluġ cehennemlik
t. 18a/08
t.+larḳa 6b/13
[=2]

tamur damar
t. 48a/04
t.+ına 43b/11
[=2]

tanuḳ tanık, şahit
t. bol- 25b/13, 25b/15, 26a/03, 26a/12, 31a/14
[=5]

tanuḳluḳ tanıklık, şahitlik
t. 46b/11
[=1]

tap- (1) bulmak
t.-a 18b/15, 19b/09
[=1]

tap- (2) tapmak, inanmak
t.-ar 33a/01
t.-maḳdın 49b/08
[=2]

tapa taraf, -e doğru
t. 3b/01, 3b/01, 25b/09, 27a/13, 35b/01, 35b/05, 47a/15, 50a/09, 51b/02, 51b/05, 52a/08, 58b/13, 59b/01, 59b/02, 59b/03, 59b/11
-dın tapa 18a/02, 37a/15,
-nıŋ̂g tapa 47a/03, 47b/09,
t.-aru 69a/14
[=21]

tapuġ hizmet, ibadet, bağlılık, itaat
t.+da 21b/14
t.+ında 56b/12
t.+ındın 43a/09
t.+ıŋ̂ga 32a/04, 34a/02, 56b/01, 57a/13, 65b/05
t.+uŋ̂da 52a/01

[=9]

tapun- inanmak, ibadet etmek

t.-maḳdın 32a/03

[=1]

tapunç inanmak, ibadet etmek

t.-ın̂ga 43a/02

[=1]

tar dar

t. 20a/11

[=1]

tara- taramak

t.-dılar 43b/05

[=1]

taraḳ tarak

t.+lar 43b/04

t.+larnı 51b/01

[=2]

ṭarfetü'l-ʿayn < A. göz açıp kapayıncaya kadar geçen an

ṭ 2b/06

[=1]

tarıġ tarla, ekin

t. 59b/11

[=1]

ṭarrāḳa < A. gümbürtü

ṭ. 35a/11

[=1]

tart- çekmek, sunmak, tartmak

t.-a 23a/14

t.-ılmış 39b/07

t.-ıp 69a/09

t.-maḳ 12b/10

t.-tı 33b/02, 46b/02, 48a/04, 71a/03

t.-tılar 37b/03, 45b/14, 52a/07

[=11]

tartış- tartışmak, iddialaşmak

t.-sa 23b/05

t.-ur 26a/08

[=2]

ṭaṣnīf < A. eser ve kitap haline getirme

ṭ. ḳıl- 1b/04

[=1]

taş taş

t. 32b/03, 32b/05, 35a/12, 37a/10, 37a/15, 44a/07, 44a/10, 64b/01, 64b/02, 64b/06, 64b/09, 64b/09, 64b/13, 66a/13, 67a/06, 68b/12

t.+dın 32a/01, 64b/14, 68b/01

t.+ı 7a/02, 11a/12

t.+ıḳa 7a/03

t.+ḳa 53b/15

t.+ları 6b/12, 6b/13, 7a/01, 7b/13, 62a/06

t.+larnı 7b/14, 35a/10

t.+nı 35a/13, 64b/12, 66a/14
[=33]

taş- taşmak
t.-ar 69b/03
t.-tı 68a/02
[=2]

taşra dışarı
t. 34a/14, 55a/09, 55a/10
[=3]

ṭaşt < F. leğen
ṭ. 29b/14
[=1]

tat- tatmak, hissetmek
t.-tım 61b/02
[=1]

tatġu yiyecek
t.+sı 4b/02
[=1]

tatlıġ tatlı, hoş
t. 19a/05, 19b/03, 53a/08, 54b/03, 54b/04
t.+raḳ 11a/08
[=6]

ṭavāf < A. Kâbe'nin etrafını dolaşma
ṭ. ḳıl- 37b/10, 56b/05
[=2]

ṭavāif < A. ç. güruhlar, bölükler
ṭ. 42b/03
[=1]

ṭāvus < A. tavuskuşu
ṭ. 36b/01, 36b/01
[=2]

tayaḳ değnek, asa
t. 36a/05
t.+ın̂gnı 34a/08
t.+nı 22a/11, 22b/09
[=4]

tayan- dayanmak, yaslanmak
t.-dı 3b/06, 3b/11, 7b/01
[=3]

tayandur- dayamak, yaslamak
t.-dı 3b/09
[=1]

tażarruʿ < A. yalvarma
t. 21a/07, 39a/12
[=2]

tāzī < F. Arap
t. at 13b/12, 21b/11
[=2]

tė- demek, söylemek
t.-di 10b/12, 11b/07, 17b/15, 31a/05, 31a/05, 31a/05, 31b/05, 44b/09, 46a/04, 46a/05, 51a/02, 51a/05, 57a/10, 59b/10, 59b/13, 60a/06, 61a/14, 64b/13, 65b/09, 65b/13, 67b/11, 67b/12, 70b/11, 72a/08

t.-di ėrse 58b/12, 64a/08, 69a/13
t.-diler 14b/11, 15b/04, 34b/08, 57a/12, 57a/14, 59a/11, 62a/11
t.-diler ėrse 64b/08
t.-dim 30a/01
t.-dügi 36b/04
t.-gen 61b/10
t.-gey 25a/13
t.-gil 16b/03
t.-güçi 28a/15
t.-medim 25a/08
t.-mege 23a/15
t.-mek bol- 1b/12, 1b/12, 2b/10, 3b/13, 30a/05
t.-p 1b/14, 2a/02, 2b/06, 3a/14, 4a/09, 4a/15, 7a/12, 7a/15, 9a/09, 14a/04, 14a/06, 14a/08, 19a/12, 19a/13, 21a/09, 23a/10, 26a/13, 54b/13, 59b/15, 60a/11, 60b/03, 60b/08, 60b/11, 61a/08, 61a/09, 61a/12, 61b/02, 61b/04, 61b/05, 61b/08, 61b/09, 61b/10, 62a/01, 62b/03, 63a/07, 63b/03, 63b/08, 63b/10, 63b/13, 63b/15, 64a/13, 64b/03, 64b/11, 64b/15, 65a/06, 65a/10, 65b/04, 65b/06, 66b/14, 67a/01, 68a/06, 68b/11, 69a/07, 70b/13, 71b/15
t.-r 20a/06, 38a/05, 60a/12, 60b/04
t.-rler 12a/14, 16b/05, 16b/07, 26a/14, 30a/10, 41a/11, 47a/09
t.-rler ėrdi 55b/02, 55b/04, 57a/11
t.-se 20a/06, 27a/10
t.-yü 3a/15, 7b/11, 7b/15, 9b/06, 10b/06, 13b/06, 14a/07, 16a/02, 20b/08, 20b/13, 21a/13, 22a/11, 22b/01, 22b/07, 22b/09, 26a/11, 26b/14, 27a/11, 27a/14, 28a/01, 30b/07, 30b/10, 41b/09, 42b/11, 45a/13, 48b/07, 50a/08, 50b/03, 55b/12, 57b/08, 62a/08, 65a/08, 66a/14, 66a/15, 67b/03, 68a/01, 68a/08, 71b/12
t.-yür 19a/11
[=158]

tebessüm < A. tebessüm, gülümseme
t. ḳıl- 30a/01
[=1]

tedebbür < A. sonunu, hakikati düşünme
t. ḳıl- 34a/04
[=1]

tefsīr < A. yorum, izah; Kur'ân-ı Kerîm'in izahı
t. 7b/15
t.+inde 26b/07
[=2]

tėg- değmek, erişmek, ulaşmak
t.-di 3b/11, 4a/03, 21b/05, 23a/05, 23b/10, 24b/11, 41a/13, 53a/15, 54b/07, 56b/02, 62b/06, 63a/04, 67b/03, 69b/10, 70a/04, 71a/08
t.-di ėrse 23a/01, 34b/12, 36a/04, 53b/06, 57b/11, 57b/13, 60a/13
t.-diler 41a/15, 49a/12, 70a/14, 70b/09
t.-dim 7a/05, 7a/06
t.-dügi yoḳ ėrdi 23b/11
t.-dükte 33a/03
t.-e bar- 31a/07
t.-e tur- 20a/10
t.-er ėrdi 38a/14, 54a/04, 54a/11, 71a/09
t.-er ėrse 56a/10
t.-gey 28a/13
t.-ince 37b/13, 41b/15
t.-medi 2b/05, 21b/06, 23b/12, 30b/15, 43b/09, 43b/10, 43b/13, 58a/02
t.-megey 23b/12
t.-mesün 20b/08
t.-mez 37b/12, 37b/13
t.-miş 24a/15
t.-miş ėrdi 21b/15, 58b/12
t.-se 19a/06, 52a/15
t.-se ėrdi 30b/15
[=60]

tėgi kadar
t. 5b/14, 5b/15, 10b/08, 11b/12, 11b/12, 13a/10, 15b/14, 28a/01, 28b/03, 29b/02, 29b/12, 35b/02, 37b/12, 41b/12, 71b/11
[=15]

tėgin kadar
t. 15a/15, 18b/08, 19b/05, 54b/10, 57b/09
[=5]

tėgirmek çevre, çap
t.+i 27b/01
[=1]

tėgirmen değirmen
t. 27b/11
[=1]

tėgme her, her bir
t. 3a/07, 3a/10, 4b/02, 4b/06, 4b/07, 5b/08,

5b/09, 5b/09, 5b/10, 6a/10, 6b/02, 6b/13, 9a/03, 9a/04, 9a/05, 9a/11, 9a/15, 9b/01, 9b/02, 9b/03, 9b/03, 9b/04, 10a/03, 10a/04, 10a/09, 11b/08, 12a/15, 15a/05, 15b/08, 22a/12, 22a/13, 24a/13, 24b/05, 28b/15, 29a/04, 29a/09, 29b/06, 35a/06, 35a/08, 35a/09, 45b/10, 45b/15, 59a/12, 64b/04
t.-sin 50a/11
t.+sine 12a/06, 12a/11
t.+sini 56a/15
t.+sinin̂g 11b/01, 18b/03, 26b/10
[=51]

tėgre çevre, etraf
t.+si 57b/01, 57b/05
t.+sinde 35a/12, 37b/03, 63a/01
t.+sindeki 62b/11, 63a/02
[=7]

tėgrü kadar
t. 3a/04, 3a/10, 9a/05, 11a/05, 11b/14, 15a/05, 16a/04, 16a/04, 18a/08, 19a/08, 21b/06, 23b/12, 28b/07, 42a/10, 45b/04, 52a/03, 59b/05
[=17]

tėgür- değdirmek, ulaştırmak
t.-di 44a/13, 45a/10
t.-gil 33a/07, 44b/02, 52a/02, 69b/10, 70a/04
t.-megey 16b/02
t.-megil 52a/05
t.-ünçe 25b/08
t.-ür 10b/01
[=11]

tėk gibi
t. 4a/11, 6b/07, 6b/07, 6b/07, 6b/08, 6b/08, 7a/03, 10a/11, 10a/15, 12a/08, 13b/08, 13b/11, 13b/11, 13b/11, 13b/12, 13b/12, 14a/01, 14a/02, 17b/06, 18b/02, 22b/09, 23a/01, 23a/15, 27b/10, 27b/11, 28b/04, 29a/01, 29b/01, 29b/03, 29b/01, 32a/12, 32b/04, 33a/02, 33b/05, 35a/01, 35a/06, 35a/06, 35a/13, 38a/03, 38a/10, 38a/12, 39b/04, 40b/04, 40b/07, 43a/11, 46a/06, 48a/06, 48b/08, 54a/13, 58b/09, 70b/14, 72a/07
[=52]

tėk sessiz, sakin
t. 70a/02
[=1]

tėk yalnız, sadece
t. 18b/09
[1]

tekbīr < A. "Allah en büyüktür" anlamındaki "Allahu ekber" sözü
t. 33b/06, 33b/09
[=2]

tekebbürlıḳ büyüklenme, kibirlilik
t. ḳıl- 34a/01
[=1]

tekrār < A. tekrar, yine
t. 45b/04
[=1]

tėlim çok
t. 17b/10, 59a/11, 63a/02, 64a/05, 64a/06, 64a/09, 68b/05, 68b/06, 68b/06, 68b/07, 68b/07, 68b/08, 68b/08
[=13]

temāşā < F. bakıp seyretme
t. ḳıl- 29b/12
[=1]

temennā < A. öne doğru eğilerek eli başa götürüp selam vermek
t. ḳıl- 39a/11
[=1]

temmūz < A. temmuz ayı
t. 69b/03, 69b/04
[=2]

tėmür demir
t. 43b/04, 43b/10, 48b/10, 51b/01, 69a/03, 70a/12
[=6]

tėn < F. ten, vücut, beden
t. 16b/05, 16b/07, 16b/09
t.+din 18b/14, 19b/08
t.+i 9b/09, 10a/02, 20b/15, 33b/07, 64b/08
t.+ige 19a/10
t.+im 42b/15
t.+indin 18a/06, 18a/09
t.+in̂ge 29b/06, 45a/08
t.+in̂gge 20a/05
[=17]

tendürüst < F. sağlam, kuvvetli
t. 48a/15
[=1]

tėn̂giz deniz
t. 3a/08, 6a/12, 6a/15, 23a/02, 23a/03, 23a/05, 41b/14, 43a/14, 43a/14, 49a/02, 49a/06, 57b/05, 58a/03, 67a/07, 67a/09, 71a/08, 48b/15
t.+de 57b/03

t.+ge 15a/01, 22b/15, 23a/12, 23a/14, 23b/02, 38b/07, 67a/08, 70b/08, 70b/09
t.+i 21b/07
t.+ler 42a/02
t.+lerdin 42a/11, 42a/12
t.+lerni 2a/07
t.+lerning 41b/01
[=33]

tėp- tekmelemek
t.-di 50b/06
[=1]

tėpe tepe; üst
t.+sinde 41b/07, 70b/06
t.+singe 69b/12
[=3]

tėpren- sarsılmak, hareket etmek;
t.-di 71a/04, 71a/04
t.-gey mėn 33a/03
t.-se 10b/07, 10b/07
t.-ü başla- 32b/05, 34b/13, 49a/08
t.-ür 10b/07, 10b/08
t.-ür ėrdi 35a/05
t.-ür tėk ėrdi 35a/01
t.-ür mėn 10b/12
t.-ür siz 10b/08
[=14]

tėr- toplamak, bir araya getirmek
t.-di 34a/11, 49a/06
t.-eyin 34a/10
t.-gil 34a/06, 49a/05, 56a/14
t.-ip 45a/13
[=7]

terāzū < F. terazi, mizan
t. 12b/07, 12b/08, 12b/09, 12b/12, 13a/08
[=5]

tėrgi sofra
t. 71a/10, 71a/13, 71a/14, 71a/15, 71b/01
t.+din 71b/02
[=6]

tėri deri; krş. **deri**
t.+si 43b/05
t.+sin 33a/13
[=2]

terk hızlı, çabuk
t. 7a/01, 13b/10
[=2]

tertīb < A. dizi, sıra, düzen
t. 21b/12
[=1]

tesbīḥ < A. Allah'ı zikretme
t. 11b/09
t. ḳıl- 5b/11, 6a/14, 52b/09, 59a/13
t.+ini 52b/10

t.+leri 4b/11, 4b/15, 5a/04, 5a/07, 5a/09, 5a/13, 5b/04, 5b/12
t.+ni 15b/02
[=15]

teslīm < A. bir emaneti yerine verme
t. ḳıl- 7b/09, 28a/13, 29b/10
[=3]

teşehhüd < A. namazda oturarak "ettehiyyatü" duasını okuma
t. 5a/09
[=1]

tevbe < A. tövbe, işlediği bir günah veya suçtan pişman olarak bir daha işlemeyeceğine karar verme
t. ḳıl- 20b/11, 40b/10, 64a/09, 64a/12
t.+m 64a/10
[=5]

tevfīḳ < A. uygunlaştırma, uygunluk
t. 18b/05
[=1]

tevḥīd < A. Allah'ın birliğini ifade eden "lâ ilâhe illallah" sözü
t. 20b/02, 20b/03
[=2]

te'vīl < A. sözü çevirme, söze ayrı mana vermeye çalışma
t.+i 28a/03
[=1]

tėwe deve
t. 32a/11, 32a/12, 32b/06, 32b/07, 34b/10, 35a/09, 35b/02
t.+ni 61b/13
t.+si 31b/15, 32b/10
t.+sini 61b/13, 62a/02
[=12]

tėzgin- dönmek, tavaf etmek
t.-gey 28a/10
[=1]

tıḳ- iterek, zorla sokmak
t.-dılar 44b/14
[=1]

ṭībī < A. güzel koku
t. 54b/03
[=1]

tik- bir cismi, birini dik olarak durdurmak
t.-diler 43b/03, 51a/15, 55a/08
közin… t.-ip 27a/13
[=4]

tikil- dik olarak durmak
t.-di 21a/06
t.-miş 11a/11

[=2]

til 1. dil, konuşma ve tat alma organı
t.+i 50a/14
t.+leriŋge 41a/12
2. lisan
t.+ince 53a/11, 64a/13
t.+leri 69b/01
[=5]

tile- dilemek, istemek
t.-di 22b/11, 31a/07, 37a/11, 43b/11, 46b/14, 49b/09,
t.-di ėrdi 41b/03,
t.-di ėrse 44b/11, 67b/13
t.-dügi 28a/05
t.-genlerni 62b/07
t.-lim 45b/06
t.-mekke 14b/04
t.-miş ėrdi 46a/01
t.-r biz 32b/01, 39a/08
t.-r ėrdi 31a/15
t.-r ėrseŋg 49b/15
t.-r ėrseŋgiz 38b/15, 45b/08, 46a/04
t.-r mu siz 67a/11
t.-r siz 32a/06, 45b/11
t.-rler 16a/08
t.-se 44b/12
t.-seler 12a/05
t.-yü 69b/14, 71b/08, 71b/14
t.-yür 6a/14
t.-yür biz 27a/07
t.-yür ėrseŋg 70a/09
t.-yür mėn 69b/09
t.-yürler 27a/06
[=36]

tilek istek, arzu
t.+imni 14a/13
[=1]

tiŋg- dinmek, sona ermek
t.-di 46b/04
[=1]

tiŋglen- dinlenmek
t.-mek 31b/14
[=1]

tīre ?
t.+si 39b/07
[=1]

tirek direk
t.+lerdin 45b/14
[=1]

tirgiz- diriltmek; krş. **tirgüz-**
t.-gey 29a/06
[=1]

tirgüz- diriltmek; krş. **tirgiz-**
t.-di 45b/04, 46b/04, 59a/05, 59a/09, 60b/09, 63a/15, 65a/04
t.-düm 63b/06

t.-i bėr- 60b/08
t.-ür 43b/01
[=10]

tiri diri, canlı; krş. **tirig**
t. 49a/14, 54b/13
t. bol- 40a/05, 40a/05, 47a/01
t. ḳıl- 42b/01, 44b/04, 44b/06, 46b/11, 49a/05, 59a/03
t. tur- 54b/14
[=12]

tirig diri, canlı; krş. **tiri**
t. 22a/04, 68b/06
t. bol- 53a/09, 58a/08
t.+ler 36b/08
t.+lerni 43a/15
[=6]

tiriglik dirilik, canlılık
t. 36b/14
t.+i 57b/05
[=2]

tiril- dirilmek, canlanmak
t.-di 49a/09, 64b/15, 65a/01
t.-gey 63a/07
t.-geyler 28b/10, 29b/07
t.-ip 28b/06
t.-se 57b/09
[=8]

tiş diş
t.+i 35a/06
[=1]

titre- titremek
t.-yü başla- 3a/01
t.-yü tur- 3a/04, 3a/05
[=3]

tiz diz
t.+in 41a/08
[=3]

tīz < F. tez, çabuk, derhal
t. 14b/02, 61a/12

tizgin dizgin
t. 30b/07
t.+ini 23b/04
[=2]

tobduḳ kuvvetli, alevli ateş; yakıt
t.+ı 6b/15
[=1]

todaḳ dudak
t.+ın 35b/02
[=1]

toġ- 1. dünyaya gelmek
t.-ġalı 65b/12
t.-ġay 57a/03
t.-madın 52b/04
2. güneş, ay ve yıldız ufuktan yükselerek görünmek
t.-ar 38b/09
t.-dı 22b/03
t.-sa 34b/04, 38a/13
[=7]

ṭoġan doğan kuşu
ṭ. 36b/11, 36b/11
[=2]

toġur- doğurmak, dünyaya getirmek
t.-sa 32b/04
[=1]

toḳın- 1. dokunmak, değmek
t.-sa 34b/04
2. dövülmek, çarpmak, çarpışmak
t.-ası 54a/09
t.-ur 10b/03
[=3]

toḳu- dokumak
t.-yu bėr- 24a/08
[=1]

toḳun- çarpmak; krş. **toḳın-**
t.-up 3a/02
[=1]

toḳuş- dövüşmek, çarpışmak; krş. **toḳın (1)**
t.-tı 53b/11
[=1]

toḳuz dokuz
t. 17a/04, 47a/02
[=2]

tol- dolmak
t.-ġay 29b/02
t.-ur 13a/09
[=2]

toltur- doldurmak
t.-dı 62a/07, 62b/08, 70a/13
t.-dılar 46a/06, 46a/07, 70b/08
t.-ġaylar 70a/02
t.-mışlar 34b/12
[=8]

toluġ dolu
t. 51a/02
[=1]

ton elbise, giysi
t. 56b/03
t.+ı 20a/13
t.+ımnı 33a/04
t.+ını 64b/07, 64b/09, 64b/09, 64b/10
t.+ları 11b/05, 21b/11
t.+ların 20a/09
t.+larındın 31a/01
[=11]

tonĝuz domuz
t. 41a/05, 41a/07
[=2]

tonẓuḳ yakıt
t.+ı 7b/12
[=1]

top toluġ dopdolu
t. 28b/03, 53b/07, 69a/14, 69a/15
[=2]

topraḳ toprak
t. 3b/12, 28b/05, 28b/15

t.+dın 49a/09
t.+ı 28b/10, 28b/13, 28b/14, 29a/02, 29a/02, 29a/04
[=9]

topuḳ topuk
t.+ından 6a/15
[=1]

topuz ucu top biçiminde eski bir silah
t. 18b/03, 18b/06
t.+nı 18b/04, 18b/07
[=4]

torḳa ipekli kumaş
t. 18b/13
[=1]

toydur- doyurmak
t.-dı 32b/09
[=1]

tök- dökmek
t.-erler ėrdi 41a/09
[=1]

töklün- dökülmek
t.-di 43b/05
[=1]

töleklik sakinlik
t. 2b/07, 2b/09
[=2]

tölen- sabit ve sakin olmak
t.+di 26b/06, 46b/05
t.-gey 39a/08
[=3]

tön- dönmek, geri dönmek
t.-di 58a/08
t.-diler 49a/11, 58a/04
t.-dün̂giz 58a/05
t.-er ėrdi 23a/08
t.-mese 67b/08
t.-mese ėrdin̂giz58a/03
t.-se ėrdi 67b/07
[=8]

töndür- döndürmek, çevirmek
t.-di 41a/12, 58a/01
yüz t.-diler 35b/09
t.-üp 35b/01
t.-ür sėn 43a/12
[=5]

tört dört
t. 15b/05, 15b/06, 16a/01, 24a/07, 24a/09, 25b/02, 28a/05, 35a/05, 42b/01, 44a/06, 44b/03, 45b/08, 54b/13, 59b/08, 63b/11
[=15]

törteryüz dört yüzer
t. 15b/07
[=1]

törtinç dördüncü; krş. **törtünç**
t. 5a/08, 6b/12, 13b/11, 16b/14, 17a/15, 17b/02, 25a/15, 32b/11, 33b/14,

37b/09, 44b/04, 64a/04, 65a/02
t.+si 25b/04
[=11]

törtünç dördüncü; krş. **törtinç**
t. 59a/07
[=3]

tört yüz dört yüz
t. 35b/09, 47a/06, 54b/09
[=3]

töşe- döşemek
t.-yü bėr- 19a/14
t.-yürler ėrdi 24a/10
[=2]

töşek döşek, yatak
t.+lerdin 10b/09
t.+lerin 20a/09
[=2]

ṭūbâ < A. cennetteki tuba ağacı
ṭ. 11a/02, 11b/07, 12a/03
[=3]

ṭūfān < A. Nuh peygamber zamanında yağan ve bütün dünyayı sular altında bırakan yağmur
ṭ.+ındın 41b/02
[=1]

ṭuḳ tuğ
ṭ. 21b/12
[=1]

tur- 1. durmak, beklemek
t.-dı 3b/03, 23a/05, 31a/07, 32b/08, 43a/05, 44b/07, 50a/02, 55b/09, 62b/09
t.-dılar 44a/08
t.-ġan 18a/02, 70b/09
t.-ġay 13b/06, 29a/08, 42a/04, 47b/03, 57a/02
t.-ġaylar 13b/07, 19b/07
t.-ġıl 31a/05, 31a/05,
t.-magay ėrdi 34b/07
t.-mas mėn 69a/13
t.-mışta 41a/14
t.-sun 22b/14
t.-umaz mėn 10b/12
t.-up 49a/07, 59b/07, 70b/12
t.-ur 4b/15, 15b/03, 15b/11, 18a/01
t.-ur ėrdi 24b/07, 48a/02
t.-urlar 4b/10, 5a/06, 5a/09, 15b/10, 16a/05, 70a/03
2. kalkmak
t. 59b/09
t.-ġıl 15a/10
3. yardımcı fiil (isim +fiil)
t.-ur 1b/12, 2b/09, 2b/09, 2b/13, 3a/08,

3a/11, 3b/13, 3b/15, 11a/11, 11a/12, 11a/13,
4a/04, 4a/08, 4a/15, 11a/14, 11b/07, 11b/10,
4b/03, 4b/03, 4b/06, 11b/13, 12a/04, 12b/07,
4b/07, 4b/08, 4b/08, 12b/08, 13a/13, 13a/14,
4b/09, 4b/10, 4b/11, 13a/15, 13b/01, 13b/01,
4b/12, 4b/12, 4b/13, 13b/03, 13b/04, 13b/04,
4b/13, 4b/14, 4b/14, 13b/05, 14b/11, 14b/12,
4b/15, 5a/01, 5a/02, 14b/14, 14b/15, 15a/04,
5a/02, 5a/04, 5a/06, 15a/06, 15a/07, 15a/08,
5a/06, 5a/07, 5a/08, 15a/08, 15b/06, 15b/09,
5a/08, 5a/09, 5a/12, 15b/15, 16a/03, 16b/05,
5a/12, 5a/13, 5a/14, 16b/07, 16b/09, 17a/01,
5a/15, 5a/15, 5b/, 5b/01, 17a/02, 17a/14, 17a/15,
5b/03, 5b/03, 5b/04, 17b/01, 17b/07, 17b/07,
5b/06, 5b/07, 6a/02, 17b/09, 17b/09, 17b/14,
6a/06, 6a/10, 6a/11, 18a/01, 18a/02, 18a/02,
6a/13, 6a/15, 6b/02, 18a/07, 18a/12, 18a/13,
6b/03, 6b/03, 6b/06, 18a/14, 18a/14, 18b/05,
6b/14, 6b/15, 7a/01, 18b/05, 18b/05, 19a/05,
7a/01, 7a/02, 7b/02, 19a/06, 19a/13, 19b/02,
7b/04, 7b/12, 7b/13, 19b/03, 19b/11, 19b/12,
9a/01, 9a/01, 9a/02, 20b/01, 20b/03, 21a/02,
9a/02, 9a/03, 9a/03, 21a/10, 21a/11, 21b/02,
9a/04, 9a/05, 9a/06, 21b/05, 22a/04, 22a/15,
9a/09, 9a/09, 9a/11, 23b/10, 25a/11, 25a/14,
9a/12, 9a/13, 9a/14, 25a/15, 25a/15, 25b/03,
9a/15, 9b/07, 9b/08, 25b/04, 25b/05, 26a/07,
9b/08, 10a/03, 10a/05, 26a/12, 26a/14, 26a/14,
10a/06, 10a/07, 10a/09, 26a/15, 26b/01, 26b/02,
10a/13, 11a/03, 11a/03, 26b/12, 27a/11, 27a/12,
11a/05, 11a/06, 11a/07, 27a/12, 27a/13, 27b/01,
11a/08, 11a/08, 11a/09, 27b/01, 27b/01, 28a/03,

28a/05, 28b/02, 28b/02, 29a/02, 29a/09, 29b/09, 30a/08, 30a/08, 30a/12, 31a/05, 31b/04, 31b/12, 31b/13, 31b/14, 31b/14, 31b/15, 31b/15, 31b/15, 32a/01, 34a/05, 35b/15, 36a/08, 36a/10, 36a/12, 36a/14, 36b/01, 36b/03, 36b/04, 36b/06, 36b/08, 36b/11, 36b/12, 36b/13, 37a/01, 37a/03, 37a/13, 37b/01, 37b/04, 37b/05, 37b/06, 37b/10, 37b/15, 39b/14, 39b/15, 40a/02, 40a/02, 40a/07, 40b/04, 40b/14, 40b/14, 41b/01, 41b/02, 42a/12, 42a/14, 43a/06, 43a/07, 43a/08, 43a/10, 44b/11, 44b/11, 45b/08, 45b/12, 45b/12, 46a/02, 47a/04, 47a/04, 47a/11, 48b/04, 49b/02, 49b/02, 49b/05, 50b/13, 51a/01, 51b/12, 53a/09, 53b/04, 53b/05, 54b/14, 54b/14, 54b/15, 54b/15, 55a/12, 55a/13, 55b/15, 56b/06, 56b/06, 56b/07, 56b/07, 57a/10, 57a/11, 57a/14, 57b/12, 58a/09, 59a/06, 59a/07, 59a/07, 59a/08, 59a/08, 60a/04, 60a/15, 60a/15, 60b/02, 60b/02, 61a/07, 61b/01, 61b/01, 61b/03, 61b/03, 61b/05, 61b/07, 61b/08, 61b/08, 62a/14, 62b/01, 63b/01, 63b/01, 64b/08, 64b/13, 65a/06, 65a/09, 65a/11, 66a/01, 68a/03, 68b/06, 68b/10, 69a/05, 69a/07, 69b/04, 69b/07, 69b/15, 71a/13, 71a/15, 71a/15, 71b/01, 71b/03, 71b/04, 71b/10, 71b/10

t.-ur siz 14b/02

t.-urlar 7b/14

3. yardımcı fiil (ger.+fiil)

-A t.-ur- 25b/13, 25b/15, 26a/03, 42a/07

-A t.-urlar 67b/15

-A t.-urlar ėr- 40b/06

-A t.-sun 20a/11

-I t.-ur 6b/04, 39b/09

-(I/U)p t.-ur 6a/12, 6a/13, 6b/13, 10a/02, 11b/08, 11b/11, 12a/02, 12a/03, 12b/03, 15a/04, 15a/05, 15b/12, 26b/01, 26b/09, 27a/13, 38a/08, 53b/13, 61b/15, 65b/06,

69a/11, 69b/12, 70b/10, 71b/02
-(I/U)p t.-ur biz 65a/15
-(I/U)p t.-urlar 68b/12
-U t.-dı 39a/10
-U t.-dılar 34b/14
-U t.-ġıl t.-gıl 70b/11
-Ip t.-urlar ėr- 24b/03, 39b/06
-U t.- 3a/04, 3a/05
-U t.-ur 39b/13
-U t.-ur ėr- 4a/12
t.-dı 50a/04, 59b/10
t.-ır 14b/11
t.-urlar 16a/06, 29b/15, 36b/09, 63b/11, 64b/02, 67b/15, 68b/07, 70a/03
[=437]

turuḳ- durmak, yerleşmek
t.-ġay 13b/06
t.-tı 21b/02, 41b/07
[=3]

turuştur- yerleştirmek
t.- dı 63b/02
[=1]

turut- yerleştirmek
t.-mış ėrdi 50a/12
[=1]

tuş denk, benzer
t.-ınça 13b/09
[=1]

tut- 1. tutmak, ele geçirmek, yakalamak
t.-alım 60a/06
t.-ar 63b/14
t.-alıng̑ 70a/11
t.-ar biz 45b/09
t.-arlar 16a/06, 18b/03, 26b/11, 51b/07
t.-ġay 23a/05
t.-tı 3b/02, 23b/04, 30b/07, 36a/05, 50b/12, 60a/07, 62b/15
t.-tı ėrse 20b/10
t.-tılar 43b/02, 55a/02, 55a/13, 55a/14, 67a/06
t.-ung̑ 23a/15
t.-up 67a/01
2. kaplamak
t.-ar ėrdi 24a/03, 24a/03, 24a/04, 24a/05, 24a/05
t.-ġay ėrdi 11b/14, 11b/15
3. benimsemek
t.-ar sėn 48a/08
4. herhangi bir durumda kalmasını sağlamak
t. 31b/01
t.-ar 4b/04, 4b/05, 6b/04
t.-ġıl 21a/04, 44b/04
t.-sun 31b/07, 31b/07

t.-tı 53b/01, 53b/08, 69b/01
t.-tılar 39a/01
t.-unĝ 38b/15
t.-up 20a/15
rūze t.-ar erdi 7b/06
[=47]

tutuş- tutuşmak, yanmak
t.-tı 46a/10
[=1]

tuy- duymak, işitmek
t.-duḳta 26a/05
[=1]

tuzluḳ tuzlu
t. 39b/11
[=1]

tü tüy; krş. **tük**
t.+si 6b/08
[=1]

tüb dip, alt, kök
t.+i 23a/02, 23b/10
t.+inde 12a/02, 12a/03, 55b/14, 71a/10
t.+inĝe 21a/15
[=7]

tük tüy; krş. **tü**
t. 10a/04
t.+i 10a/04
t.+leri 6b/08, 33b/07
[=4]

tükel tamamen, hep, bütün
t. 21b/11, 21b/13, 45a/07
[=3]

tüken- tükenmek, bitmek
t.-se 17b/15
[=1]

tüklük tüylü
t. 32a/11, 32b/06
[=2]

tün gece
t. 4a/11, 6a/03, 6b/11, 6b/12, 7b/05, 17b/01, 41a/13, 45a/06, 50a/01, 51a/11, 54a/01
t. kün 46a/14, 46a/14, 56a/07
t.+i 17a/09, 17a/11, 26b/12
t.+ki 21a/05
[=18]

tünle gece
t. 41a/04, 54a/01
[=2]

türbet < A. türbe
t.+inde 57a/04
[=1]

türlük türlü, çeşitli
t. 12a/15, 12a/15, 18b/13, 21b/01, 21b/01, 28b/09, 35a/15, 35a/15, 36a/06, 42b/06, 42b/07, 45b/09, 45b/09, 47b/01,

47b/01, 48a/05, 48a/05, 53a/07, 53a/07, 70b/03
[=13]

tüş rüya
t.+imde 32b/14
t.+inde 16b/02, 63b/13
[=3]

tüş- 1. düşmek
38b/07, 38b/07, 38b/08,
2. durduğu yerden ayrılarak aşağı doğru inmek
t.-di 4a/13
t.-er ėrdi 36a/01
t.-gey 28a/12, 28a/13
t.-geyler 13a/08, 13b/09
t.-gil 50a/15
t.-ti 9b/06
t.-tiler 35b/06, 35b/10, 46b/03
3. kapılmak, uğramak
t.-er 33a/14
t.-mez 47a/12
t.-se 33a/09
t.-ti 15a/06, 22a/06, 41a/07, 55b/08
4. vurmak, değmek, rastlamak
t.-mez ėrdi 24b/06
5. konaklamak
t.-se 24a/02
t.-ti 54b/09
t.-tim 71b/09
t.-tüŋ 71b/07
[=27]

tüşür- düşürmek, indirmek
t.-diler 51b/02
[=1]

tütün duman
t. 3a/02, 19a/01, 23b/08, 52a/14
t.+din 3a/06
t.+i 3a/02, 20a/10, 54b/04
[=8]

tüz düz, düzlük
t.+i 13b/04
[=1]

U

u ve
u. 12a/13, 14a/15, 27b/04, 63a/05, 70b/03
[=5]

uç uç, bir şeyin son ve sivri noktası
u.+ı 33b/04
[=1]

uç- uçmak
u.-a başla- 13a/06
u.-a kėl- 13a/11, 39b/07
u.-ar 11b/12, 15b/01
u.-ar ėrseŋ 28b/05

u.-ġay 27b/10
u.-ġıl 15a/10, 15a/13
u.-sa 11b/12
u.-tı 15a/11, 15a/11, 15a/13
u.-up 24b/11
[=14]

uçmāḫ < Soğd. cennet; krş. **uçtmāḫ**
u. 10b/03, 10a/15, 11b/15, 14a/11, 14a/14, 14a/15, 18a/07, 19a/13, 19a/14, 30b/02, 30b/10, 31a/01, 31a/11, 33b/08, 61b/10
u.+da 14b/05, 31b/12, 37a/09, 61a/09, 61a/11, 61b/07
u.+dın 2a/14, 3b/07, 10b/03, 18b/12, 31b/13, 37a/07, 37a/12, 38b/11, 39b/14, 40a/02, 52b/15, 52b/15, 53a/09, 59b/05, 64b/03
u.+ḳa 2a/14, 11a/14, 20a/02, 30a/11, 30b/10, 44b/05, 61a/04, 61a/05, 61a/06, 61a/12, 61b/06, 61b/09, 65b/14
u.+nı 2a/10, 2b/04, 43a/03, 61a/06
u.+nıŋ̂g 9a/03
u.+ta 61b/05
[=55]

uçmāḫlıḳ cennetlik; krş. **uçtmāḫlıġ**
u. 12a/04
[=1]

uçtmāḫ < Soğd. cennet; krş. **uçmāḫ**
u. 10b/02, 37b/01, 43b/01, 45a/11, 71a/15
u.+nı 14a/10
[=6]

uçtmāḫlıġ cennetlik
u.+larnı 61b/05
[=1]

uçuş uçuş
u. 15a/15
[=1]

uġra- gitmek, varmak
u.-dı 63a/04
u.-dılar 10b/11
u.-mışlar 10b/06
[=3]

uġrı hırsız
u.+dın 54a/14
[=1]

ʿukūbet < A. ceza, azap, eziyet
ʿu. 18a/09, 18b/01, 69b/02
ʿu. ḳıl- 29b/15, 32a/13, 43b/01, 47a/15
ʿu.+i 2a/12, 9b/08

ʿu.+imdin 51a/13
ʿu.+ḳa 25a/10
[=11]

ʿulemā < A.ç. âlimler
u.+lar 52a/09, 64b/02
u.+ları 24a/12
[=3]

ulġay- büyümek
u.-dı 2b/14
[=1]

ulu ulu, saygı duyulan kişiler; krş. **uluġ**
u.+ların 55b/03
[=1]

uluġ ulu, büyük; krş. **ulu**
u. 1b/13, 11b/10, 15a/03, 22a/04, 25a/09, 35a/08, 35a/14, 40b/08, 42b/11, 43b/03, 43b/07, 43b/15, 44b/12, 48b/01, 50a/02, 57a/12, 66a/03, 66a/05, 66a/09, 69b/11, 70b/11, 70b/12, 71a/05, 71a/08
u. ėr- 42a/11
u. tur- 6a/15, 11b/13
u.+ı 4b/08, 25a/02, 65b/02
u.+ları 24b/13
u.+larınıŋ 4b/12, 5a/01, 5a/07, 5a/14, 5b/, 5b/05, 5b/07
u.+raḳ 15b/05, 68a/15, 68b/03
[=41]

uluġla- yüceltmek
u.-dılar 26a/11
[=1]

uluġluḳ büyüklük
u.+ı 11b/01, 11b/09, 14b/12, 14b/1415a/07, 16a/02, 27a/15
u.+ını 2b/12
[=8]

uluş köy, şehir
u.+nıŋ 63a/06
[=1]

una- kabul etmek
u.-madı 59b/07
[=1]

unut- unutmak
u.-masun 1b/14
u.-mış mėn 61a/11
[=2]

ur- vurmak, yapmak, koymak, yerleştirmek
u.-a bar- 67a/13
u.-ar ėrdi 35a/13
u.-dı 3b/06, 4a/01, 23b/07, 26b/06, 30b/03, 30b/03, 31a/02, 33a/10, 33a/12, 33b/02, 33b/04, 38b/06, 41a/12, 46b/02,

u.-dı ėrse 22a/11, 22b/09, 64b/09
u.-dılar 37a/14, 45a/04, 46a/09, 65b/01, 67b/06
u.-duḳta 10a/14
u.-ġay 42a/08
u.-ġay ėrdi 22b/12
u.-ġaylar 12b/14, 12b/15, 13a/11, 18b/07
u.-ġıl 22a/11, 22b/08
u.-ġu kėrek 23b/06
u.-mış 17b/04, 17b/04
u.-salar 18b/01, 18b/07
u.-uçak 13b/09
u.-unĝlar 67b/06
u.-up 24b/08, 27a/13, 35a/08, 35a/14
u.-ur ėrdi 24b/10, 24b/10, 53b/15
u.-urlar 29b/12
u.-urlar ėrdi 45a/05
[=49]

uraġut kadın, zevce, eş
u. 30b/15, 55b/08, 55b/14, 57a/02, 58a/10, 58a/12, 58a/14
u.+ı 50a/03, 51a/07
u.+nı 67b/08
[=10]

uruġluġ koyulmuş, bırakılmış, işlenmiş
u. 7b/02, 62a/03, 69a/03, 71a/11
u. ėrdi 24a/06
[=5]

urul- koyulmak, bırakılmak, işlenmek
u.-mış 11b/02, 39b/12, 39b/13
u.-u tur- 39b/12
[=4]

uş işte, şimdi
u. 21b/02, 22a/03, 22a/03, 45b/01
u. bu 14a/03
[=5]

uşol işte
u. 14a/06, 14a/11
[=2]

utru ön, karşı
u. 16a/15, 34b/07, 53b/10, 59b/14
u.+sınĝa 65b/10
[=5]

uwtan- utanmak
u.-dı 23a/15
u.-maz mu sėn 14a/12
u.-ur mėn 14b/04
[=3]

uy- uymak, tâbi olmak
u.-ġay 56b/09
[=1]

uyan- uyanmak

u.-ıp 53b/12
[=1]

uyḳu uyku
u. 59a/01, 63a/12
u. tut- 53b/08
u.+dın 53b/12
[=4]

uz iyi, güzel, doğru
u. sözlüg 19a/15, 65b/03
[=2]

uzan- uzamak
u.-ur ėrdi 54a/07, 54a/08
[=2]

uzun uzun
u. 71a/09
u. tur- 57a/14, 58a/09
[=3]

uzunlıḳ uzunluk, boy; krş. **uzunluḳ**
u.+ı 13a/10
[=1]

uzunluḳ uzunluk, boy; krş. **uzunlıḳ**
u.+ı 12b/13, 13b/03, 27a/15, 29a/09
u.+ını 11a/06
[=5]

Ü

ü ve
ü. 5a/12, 10a/10, 10a/15, 31a/15, 49a/10, 55b/13, 56a/08, 68a/14
[=8]

üç üç
ü. 4a/11, 13a/05, 27b/01, 38b/06, 44b/04, 53a/11, 64a/05, 67b/09
[=8]

üçegü üçü
ü. 65b/13
[=1]

üç mi̇ŋg üç bin
ü. 13b/03
[=1]

üçün için
ü. 1b/05, 1b/14, 2b/10, 6a/08, 6b/13, 10b/08, 10b/12, 11a/03, 11b/08, 12b/10, 14b/06, 16a/02, 21a/06, 21a/12, 29b/05, 30b/04, 31a/05, 31b/06, 31b/07, 31b/07, 31b/08, 31b/13, 33a/05, 34a/15, 38a/02, 39a/03, 40b/12, 40b/13, 50b/09, 51a/04, 59a/11, 60b/08, 61a/14, 61a/15, 63b/15, 64a/02, 64a/04, 64a/08, 64a/15, 68b/06, 68b/07, 69b/02, 71b/13, 71b/07
[=44]

üçünç üçüncü
ü. 5a/05, 6b/06, 10a/06, 13a/08, 13b/11, 16b/14, 17a/03, 27b/03, 31b/15, 32b/09, 53a/12, 59a/07, 64a/04, 65a/02
ü.+si 25b/03
[=15]

üç yüz üç yüz
ü. 34b/02, 54b/02
[=2]

üç yüz on üç üç yüz on üç
ü. 16a/14, 16b/04
[=2]

üç yüz otuz üç yüz otuz
ü. 41a/03
[=1]

üküş çok, fazla
ü. 25a/12, 40a/14, 42a/11, 43b/13, 47b/15, 48b/02, 52a/13, 55b/12, 56b/08, 62b/04, 70a/05
ü.+rek 13b/10, 68a/11
[=13]

ümīd < F. ümit, umut; krş.**ümīẕ**
ü.+de 68b/05
[=1]

ümīẕ < F. ümit,umut; krş. **ümīd**
ü. 1b/14
[=1]

ümmet < A. bir peygambere inanan cemaat, taife
ü. 13b/15, 14a/02
ü.+din 57a/02
ü.+i 25b/14, 26a/02, 26a/04, 36a/15
ü.+im 57a/08
ü.+ine 11b/03, 26b/15
ü.+inŋ̂ 6a/07
ü.+ini 6a/14, 26a/13, 27a/08, 27a/09
ü.+leri 10b/09
ü.+ninŋ̂ 13a/10
[=17]

ümmetī A. “ümmetim”
ü. 13b/06, 13b/06
[=2]

ün ün, ses, seda
ü. 6a/01, 10b/01, 16b/03, 20a/08, 27a/03, 35b/06, 43b/07, 49a/03, 50a/02, 50a/15, 58b/06
ü.+i 7a/15, 18b/02, 21a/11, 25b/08, 35a/07, 35a/11
ü.+im 70a/02
ü.+imni 70a/01
ü.+ini 18b/08, 66a/07
ü.+ler 10b/03
ü.+leri 5b/11, 18b/02
[=24]

ünde- çağırmak, seslenmek
ü.-di 34a/03
ü.-gey 56b/01, 65a/15
ü.-gil 34a/02, 65a/08
ü.-r ėrdi 32a/04, 50b/03
ü.-yim 43a/02
[=8]

ündet- çağırtmak
ü.-ti 62a/09, 62a/12
[=2]

ür- üflemek
ü.-dükte 29a/14
ü.-gey 27b/04, 27b/06, 28a/01, 29a/08, 29a/14
ü.-gil 28a/01
ü.-güsi 27b/01, 27b/03
ü.-güsige 27b/02, 27b/02
[=11]

ürüŋ̂g ak, beyaz
ü. 26b/09
[=1]

üst üst
ü.+inde 9b/15
ü.+ine 43b/04
ü.+ün 63b/01, 63b/02
ü.+üŋ̂ge 35b/02
[=5]

üstāẕ < F. öğretmen, hoca
ü.+lar 38a/06
[=1]

üstün üst, üstünde
ü. 9a/14
ü.+ki 9b/07
[=2]

üz- koparmak
ü.-er ėrdi 35a/08
[=1]

üzengü Eyerin iki yanında asılı bulunan ve hayvana binildiğinde ayakların basılmasına yarayan, altı düz demir halka
ü.+si 12a/07
[=1]

üzüm üzüm
ü. 60a/02, 63a/10, 63a/11
[=3]

V

vācib < A. terki dinen caiz olmayan, farza yakın
v. bol- 10b/14
[=1]

vaʿde < A. bir iş için önden belirtilen zaman
v. ḳıl- 19b/02, 25a/11, 51b/12
v.+si 48b/01
[=4]

vaḥy < A. bir fikrin veya bir emrin Allah tarafından

bir peygambere bildirilmesi
v. 16b/02
v. ḳıl- 22a/09, 22b/13, 35a/02, 38b/03, 39a/15, 40b/12, 40b/15, 46b/06, 56a/02, 58b/03
[=11]

vaḳt < A. vakit, zaman
v. 6b/10, 7a/04, 15a/06, 47b/12, 54a/10, 48b/02
v.+da 13a/09, 27b/04, 62a/08
v.+dın 33a/08, 57b/02, 71a/14
v.+ında 7b/08, 10a/11, 10b/15, 38b/09
v.+ta 13a/05, 54b/03
[=18]

vaṣiyyet < A. bir kimsenin öldükten sonra yapılmasını istediği şey
v. ḳıl- 53b/02, 56a/04, 56a/06
[=3]

vāveylâ < A. eyvah, yazık
v. 9b/06
[=1]

vay şaşma anlatan bir söz
v. 39b/15
[=1]

ve < A. ve
v. 1b/11, 2a/11, 2b/01, 2b/03, 2b/04, 2b/05, 2a/12, 2b/16, 3a/03, 3a/04, 3b/10, 5b/08, 5b/09, 5b/10, 5b/12, 6a/13, 7a/11, 7b/05, 9a/04, 10a/10, 10a/10, 10a/10, 10a/15, 10a/15, 10b/01, 11a/07, 11a/08, 11a/11, 11a/12, 11a/13, 11b/07, 11b/07, 11b/15, 12b/02, 12b/10, 12b/15, 13b/03, 14a/01, 14b/13, 14b/15, 15a/11, 15a/12, 15a/12, 15b/10, 15b/10, 15b/10, 15b/11, 15b/12, 15b/12, 16a/04, 16a/06, 16a/11, 16a/11, 16b/03, 16b/07, 17a/15, 17b/09, 17b/15, 18a/05, 18a/08, 18a/08, 18a/09, 18a/12, 18a/13, 18a/15, 18b/05, 18b/05, 18b/07, 18b/15, 19a/03, 19a/10, 19a/14, 19b/09, 19b/10, 19b/13, 20a/05, 20a/11, 21b/12, 22a/06, 23a/04, 23a/04, 23a/05, 23a/06, 23a/14, 23b/14, 24b/10, 25a/02, 25a/02, 25a/06, 25a/07, 25a/10, 25b/08, 25b/10, 26a/02, 26a/08, 26b/04,

26b/06, 26b/13, 26b/14, 27a/05, 27a/15, 27b/07, 28a/06, 28a/07, 28b/01, 28b/05, 28b/05, 28b/05, 29a/06, 29a/06, 29a/06, 29b/03, 29b/05, 30a/07, 30a/09, 30a/10, 30a/13, 30b/01, 30b/03, 30b/04, 30b/06, 30b/07, 31a/02, 31b/03, 31b/14, 32a/01, 32a/09, 32a/15, 32b/02, 32b/03, 32b/09, 32b/10, 33a/04, 33a/11, 33b/14, 34a/04, 34a/15, 35a/10, 35a/10, 35a/12, 35b/07, 35b/08, 36a/07, 37b/07, 37b/10, 38a/03, 38b/11, 39a/08, 39a/09, 39a/11, 39a/12, 39b/01, 39b/02, 39b/08, 39b/12, 40a/01, 40a/02, 40a/06, 40a/08, 40a/09, 40a/12, 40a/14, 40a/15, 40b/02, 41a/02, 41a/05, 41a/08, 41a/09, 41a/12, 41a/15, 42a/02, 42a/02, 42b/05, 42b/10, 42b/12, 42b/15, 42b/15, 43a/01, 43a/02, 43a/03, 43a/07, 43a/07, 43a/08, 43a/08, 43a/10, 43a/10, 43a/11, 43a/11, 43a/12, 43a/12, 43a/12, 43a/13, 43a/14, 43a/14, 43a/15, 43b/03, 43b/03, 43b/03, 43b/04, 43b/06, 43b/06, 43b/11, 43b/14, 44a/11, 44a/11, 44a/12, 44a/13, 44a/14, 44a/15, 44b/02, 44b/03, 44b/04, 44b/05, 44b/05, 44b/11, 44b/13, 44b/15, 45a/04, 45a/05, 45a/08, 45a/09, 45a/09, 45a/10, 45a/11, 45a/14, 45b/01, 45b/10, 45b/13, 45b/14, 45b/15, 46a/06, 46a/07, 46a/10, 46a/11, 46a/11, 46b/04, 46b/07, 46b/09, 46b/12, 47a/08, 47a/13, 47b/01, 47b/06, 47b/06, 47b/06, 48a/07, 49a/12, 49b/01, 49b/07, 49b/08, 49b/08, 50a/09, 51a/13, 51a/09, 51b/07, 51b/14, 51b/15, 52a/01, 52a/02, 52a/03, 52a/04, 52a/05, 52a/10, 52a/12, 52a/14, 52b/07, 52b/12, 53a/11, 53b/02, 54a/11, 54b/02, 54b/15, 55b/05, 56a/04, 56a/09, 56b/01, 56b/02, 56b/07, 57a/06, 57a/06, 57a/08, 57b/14, 58a/01, 58a/02, 59a/01, 59a/01, 59a/01, 62a/06,

62b/04, 63b/09, 63b/10, 64b/04, 66a/07, 66a/08, 68b/09, 68b/12, 69a/06, 70a/04, 71b/09, 48b/10, 48b/11
[=301]

velī < F. velâkin, amma, fakat
v. 61a/12
[=1]

velīkin < F. velâkin, amma, fakat
v. 45b/03, 49b/03, 53b/04, 57b/11
[=4]

verd < A. gül
v. 12a/04, 52b/14, 53a/10
[=3]

vezīr < A. vezir, hükümdar yardımcısı
v.+i 38a/02
v.+in 47a/14
[=2]

vilāyet < A. il, memleket
v.+imdin 71b/14
[=1]

vilāyetlig ...ilinden olan
v. 71b/09
[=1]

vīrān < F. 1. yıkık, yıkılmış
v. bol- 63a/06
2. kederli, üzgün
v. 68b/05, 68b/06
v. bol- 68b/06
[=4]

vü < F. ve
v. 5b/10
[=1]

Y

ya yay
y.+dın 4a/11
[=55]

yā (1) < A. “ey!” hitap unsuru
y. 4a/08, 4b/01, 6a/06, 6a/07, 17b/06, 22a/10, 22b/05, 25a/04, 25a/08, 31a/08, 31a/09, 31a/10, 31a/10, 31b/02, 31b/03, 33a/13, 33b/10, 35a/02, 38b/03, 39a/01, 39a/15, 41b/09, 49a/04, 50a/15, 51b/10, 52a/01, 52a/02, 56a/03, 58b/11, 60a/02, 60a/08, 60a/09, 60a/12, 60b/05, 60b/10, 60b/12, 61a/04, 61a/05, 61a/08, 61a/10, 61a/11, 61a/13, 61b/06, 64b/12, 66b/04

yā (2) < F. veya, ya da
y. 22b/07, 34b/09, 44a/02, 54a/05, 54b/01,

54b/02, 54b/03, 54b/05, 63b/08,

yaban < F. kır, çöl, sahra
y. 54a/03, 61b/14
y.+da 64b/13
y.+ġa 67a/13, 67b/01
[=5]

yād < F. hatırlama, anma
y. ḳıl- 4a/05, 11a/04, 12b/03, 16a/08, 16b/07, 16b/10, 16b/11, 18b/10, 22a/07, 43b/07, 43b/08, 52a/04, 63b/09
[=13]

yafa kayıp, yitik
y. ḳıl- 61b/13
[=1]

yaġ yağ
y.+ı 40a/09
[=1]

yaġ- yağmak
y.-a başla- 52a/06
y.-ar 10a/11, 10a/15, 10a/15, 52a/07
y.-ḳay 28b/02
[=6]

yaġdur- yağdırmak
y.-ur 10a/10
[=1]

yaġmur yağmur
y. 10a/11, 10a/15
y.+ḳa 4b/13
[=3]

yaḳ- yakmak, tutuşturmak
y.-ınn̂g 48b/07
[=1]

yaḳıl- yakılmak, yanmak
y.-ġan tur- 7a/01
[=1]

yaḳın yakın
y. bar- 7b/03, 40a/13, 45b/01
y. tėg- 57b/13, 58b/12
y. tur- 44a/08,
y.+da 72a/03
[=7]

yāḳūd < A. (yāḳūt) yakut, değerli bir taş; krş. **yāḳūt**
y.+tın 10a/01
y.+tın tur- 5a/15
[=2]

yāḳūt < A. (yāḳūt) yakut, değerli bir taş; krş. **yāḳūd**
y. 3b/04, 3b/06, 10a/01, 24a/07, 25b/10, 71a/10
y.+da 37a/13
y.+dın 5a/05, 5a/11, 9a/01, 11a/12, 24b/04, 25b/03, 25b/04
y.+nı 3b/09
y.+nınn̂g 3b/04

[=16]

yalan- yalanmak

y.-ur ėrdi 36a/03

[=1]

yalawaç elçi, peygamber

y. 65a/15

y.+ın̂ 20a/07

[=2]

yalġan yalan

y. 20a/08, 38a/05

y. ḳıl- 39b/02, 41a/02

y.+ḳa tut- 20a/15

[=5]

yalġuz yalnız

y. mu tur- 71b/03

y. bol- 52b/06

[=2]

yalın̂g çıplak

y. 64b/10

y. ḳıl- 43b/03, 51a/15

[=3]

yalḳı- parlamak, ışımak; krş. **yalta-**

y.-yur ėrdi 54a/01

[=1]

yalta- parlamak, ışımak; krş. **yalḳı-**

y.-r ėrdi 34b/05

[=1]

yan yan, taraf

y.+ında 57a/05

y.+ḳa 22b/11

[=2]

yan- (1) yanmak, tutuşmak

y.-ar 18b/02

yan- (2) dönmek, vazgeçmek

y.-dı 71a/06

y.-ġıl 40a/08, 67a/01, 67b/09, 67b/11, 67b/12

y.-ın̂glar 67b/07

y.-madı 67b/12

y.-madı ėrse 67a/01, 67b/10, 67b/11

y.-maḳ 67b/13

[=12]

yana yine, tekrar

y. 2b/16, 6b/01, 7b/15, 10b/12, 14a/11, 14a/12, 14a/14, 14b/14, 15a/12, 15a/12, 16a/15, 19a/09, 22b/12, 23a/08, 27a/08, 27b/15, 29a/01, 29a/07, 30a/05, 38a/04, 39b/14, 45a/08, 49a/05, 49a/05, 49a/05, 49a/14, 56a/05, 59a/05, 60a/02, 60a/03, 60a/05, 61b/02, 61b/04, 62a/11, 63b/05, 64a/01, 64b/15, 67a/06, 67a/09, 67b/11, 67b/12, 70a/07, 70b/15, 70b/15, 71a/02

[=45]

yanç- dövmek, ufalatmak

y.-ıp 70b/05
[=1]

yandur- yakmak, yaktırmak
y.-mış ėrdi 42b/12
[=1]

yaṅgı yeni
y. 11b/11, 11b/11
[=2]

yaṅglıġ gibi, misali
y. 35a/09, 42a/09
[=2]

yaʿnī < A. yani ,şu demek
y. 9a/07, 10b/13, 31b/10, 36a/09
[=4]

yap- yapmak, inşa etmek
y.-tılar 63a/01
[=1]

yapraḳ yaprak
y. 11b/14, 24b/05, 45b/10, 45b/14, 53a/06, 54a/11, 69b/06
y.+ı 12a/04, 53a/01
y.+lar 48a/04
y.+lardın 53a/03
y.+ları 10b/02, 11b/13, 24b/04
[=14]

yara- yaramak, faydalı olmak
y.-ġay 64b/12
[=1]

yaraġ silah, güç
y.+ım 25a/09, 66b/05
[=2]

yaraġlıġ yarayan, uygun olan
y. 65b/05
[=1]

yaramaz kötü
y. 47b/03
[=1]

yārān < F.ç. dostlar
y.+larımnı 56a/14
y.+larıṅga 56a/04, 56a/06
y.+larıṅgda 56a/09
[=4]

yarat- yaratmak
y.-ġan 66b/07, 66b/07
y.-ıp 26b/08
y.-ıp tur- 6a/12, 6a/13, 6b/13, 9b/15, 10a/01, 11b/08, 11b/10, 12a/02, 12a/03, 15a/04, 15a/05, 26b/09
y.-ḳay ėrdi 2b/06
y.-maduḳ ėrse 9b/12, 36b/04
y.-maḳḳa 26a/12
y.-mış tur- 11a/05, 16a/03, 31a/05, 32a/01
y.-mış ėrdi 2a/15

y.-tı 2a/01, 2a/02, 2a/03, 2a/03, 2a/04, 2a/06, 2a/07, 2a/11, 2a/12, 2a/12, 2b/10, 2b/11, 2b/12, 3a/06, 3a/09, 3a/14, 3b/12, 3b/15, 4b/06, 5b/14, 6a/09, 6a/11, 6b/02, 14b/10, 14b/12, 15a/09, 15b/05, 15b/07, 26b/06, 27a/12, 28b/09, 30b/01, 30b/04, 31a/01, 31b/06, 31b/12, 31b/12, 38a/12, 43a/08, 43a/13, 43a/14
y.-tı ėrse 9b/12, 15b/15, 26b/03,
y.-tım 14b/06
y.-tuḳ 2b/05
y.-tuḳda 3a/13
y.-tuḳı 9b/14
[=72]

yaratıl- yaratılmak, var edilmek; krş. **yaratul-**
y.-dı 11a/04
y.-duḳ 69b/03
y.-duḳdın bėrü 11b/10
y.-mazdın burun 15b/04
[=4]

yaratul- yaratılmak, var edilmek; krş. **yaratıl-**
y.-maduk 9b/13
[=1]

yarı yardım
y. 65b/04
y.+sı 66a/13
[=2]

yarıḳ zırh ve kalkana verilen genel ad
y.+lar 21b/11
[=1]

yarıl- yarılmak, üzerinde yarık açılmak
y.-dı 32b/06, 47a/01, 65b/15
y.-mış 23a/01, 23a/03
[=5]

yarılġa- bağışlamak, affetmek; krş. **yarılḳa-, yarlıḳa-**
y.-mış tur- 61b/01
[=1]

yarılḳa- bağışlamak, affetmek; krş. **yarılġa-, yarlıḳa-**
y.-mış tur- 61b/03
[=1]

yarım yarım, bir bütünün yarısı olan miktar
y. 30a/11, 30a/12
[=2]

yarın yarın, yarınki gün
y. 12b/09
y.+dası 40b/07
[=2]

yarlıġ emir, buyruk

y. 60a/12, 61b/02, 61b/04, 61b/06
y. bol- 10b/08, 14a/06, 14a/11, 14b/01, 27b/15, 60b/04, 60b/12
y.+ı 1b/07, 61a/15
[=13]

yarlıḳa- krş. **yarılġa-, yarılḳa-**
1. buyurmak, emretmek
y.-r 20a/13
y.-dı 2b/06, 4b/09
y.-mış tur- 61b/04
y.-r 2b/01, 2b/08, 3a/11, 3a/14, 6b/14, 12b/10, 13b/03, 13b/14, 17a/12, 18b/11, 22b/14, 27b/08, 27b/12, 28a/02, 30a/02, 33b/12, 34a/07, 63b/09, 65a/10
2.bağışlamak, affetmek;
y.-dım 26a/13
y.-ġay 42a/15
y.-ġay sėn 10b/12
y.-ġıl 72a/13
y.-maḳ 16a/07
y.-maz ėrsen̂g 7a/11
y.-r 18b/15
y.-sun 27a/08
y.-yu tile- 6a/14
[=32]

yaru yarı, bir bütünün iki eşit parçasından biri
y.+sı 5a/02, 5a/02
[=2]

yaruḳ aralık, açıklık
y.+ındın 7a/13
[=1]

yastuḳ yastık
y.+ına 18a/04, 18a/09, 18b/12
[=3]

yaş 1. nemli, ıslak
57b/01, 57b/05,
2. yaş, göz yaşı
y. 41a/09
y.+ı 33a/11
3. taze, canlılığını yitirmemiş
y. bol- 45b/13, 48a/05, 54a/11, 48b/03
y. ḳıl- 45b/10
[=9]

yaşıl yeşil
y. 3b/04, 4b/09, 5a/11, 25b/03, 26a/15, 37a/14
[=6]

yaşıllıḳ yeşillik, gök rengi
y.+ı 26b/01
[=1]

yaşın şimşek
y. 13b/11, 70b/14
[=2]

yaşlıġ yaşlı, ... yaşında olan

y. 62b/01, 62b/02, 62b/02, 62b/08
[=4]

yaşru gizli
y. 43b/13
[=1]

yat- yatmak, uyumak
y.-maḳ 56b/04
y.-mış ėrdi 57b/04
y.-sa 31b/10
y.-tı 32b/08, 53b/08, 64b/13
y.-tılar 41a/04
y.-tın̂g 63b/03, 63b/04, 63b/04
y.-ur 53b/13
y.-ur ėrdi 53b/09
y.-ur ėrse 57b/03
[=13]

yawlaḳ çok
y. 7b/13, 14a/05, 59a/09, 61a/07, 65a/04, 65b/02
[=6]

yawuz kötü, fena
y. 7a/02, 18a/11, 19b/11, 25a/12, 52a/14
y.+larġa 43b/01
[=6]

yawuzluḳ kötülük, günah
y.+umdın 7a/09
y.+umnı 25a/13
[=2]

yay- yaymak, sermek
y.-dı 53a/07
y.-ġay 42a/01
[=2]

yayıl- yayılmak, dağılmak
y.-dı 53b/07
y.-duḳta 21b/15
[=2]

yāẕ < F. (yād) hatırlama, anma ; krş. **yād**
y.+ın 36a/09
[=1]

yaz- 1. yazı yazmak
y.-ın̂g 20a/03
2. günah işlemek, karşı gelmek
y.-ġan 20b/11
y.-sa 23b/04
[=3]

yaẕaġ yaya
y. 13b/12, 21b/14
[=2]

yazı ova, kır
y. 35b/13, 53b/07, 69a/14
y.+da 57b/03
y.+da tur- 35b/15
y.+ġa 32a/07, 32a/08, 42b/09
[=8]

yazıl- yazılmak, yazılmış olmak
y.-mış 13a/14, 17b/14, 26b/11, 53a/11
[=4]

yazlu yazılı, yazılmış
y. ėrdi 52b/13, 53a/12
[=2]

yazuḳ günah
y. ḳıl- 26b/04
y.+ı 42a/11
y.+ın͡ga 25a/12
y.+ını 42a/14
y.+umnı 7a/11
[=5]

yė- yemek
y.-di 35a/12, 35b/03, 48a/07, 53a/03, 53a/04, 53a/05, 53a/06, 71b/03
y.-di ėrse 35b/04, 40b/04, 40b/05
y.-diler 38b/10, 40b/01, 40b/02
y.-geli una- 59b/07
y.-geyler 12a/15, 39b/01
y.-gil 40a/11
y.-güçi ėrdi 45a/01
y.-mediler 45a/06
y.-medin͡g 59b/14
y.-mege 47b/13
y.-megeymėn 40a/12
y.-megeysėn 21a/03
y.-mek 56b/04
y.-se 41a/01
y.-seler 12b/01
y.-sem 71b/02
y.-sün 40a/13
y.-yelim 59b/13, 59b/15, 60a/03, 60a/06
y.-yin͡g 40a/15
[=34]

yėdi yedi (7)
y. 2b/03, 3a/06, 3b/10, 3b/10, 16b/12, 38a/11, 41a/13, 41a/13, 56a/02
[=9]

yėg iyi
y.+rek 40a/04
y.+rek tur- 28a/09, 49b/05, 51a/01
[=4]

yėgirmi yirmi
y. 16b/07
[=1]

yėgirmi altı yirmi altı
y. 16b/05
[=1]

yėgirmi bėş yirmi beş
y. 13b/12, 13b/14, 24a/03, 24a/04, 24a/04, 24a/05, 68a/05
[=7]

yėgirmi beşinç yirmi beşinci
y. 17a/10
[=1]

yėgirmi bėş miñg yirmi beş bin
y. 15a/11, 35b/08
[=2]

yėgirmi birinç yirmi birinci
y. 17a/08
[=1]

yėgirmi tört yirmi dört
y. 24a/06
[=1]

yekşenbe < F. pazar günü
y. 2a/02
[=1]

yėl yel, rüzgar
y. 4b/04, 4b/04, 6b/05, 24a/14, 24b/15, 24b/15, 30a/08, 46a/11, 46b/04, 49a/03, 49a/04, 49a/05, 53a/06, 58b/09, 58b/09
y.+ge 22b/02, 30a/06, 49a/03, 64a/08
y.+lerni 2a/07
[=20]

yėm yem
y.+ini 45a/01
[=1]

yėme yine, da/de
y. 5a/03, 5b/13, 7a/12, 7b/12, 11b/13, 21b/04, 24b/09, 28a/12, 41b/07, 55b/08, 60a/10, 61b/02, 69b/05, 69b/11
[=14]

yėmiş yemiş, meyve
y. 48a/05, 48a/11, 54a/10, 54a/11
y.+din 48a/06
y.+i 45b/11, 48b/03
y.+in 45b/15
y.+ler 45b/15, 53a/08
[=10]

yėng- yenmek, galip gelmek
y.-e bil- 23a/14
[=1]

yeñgil- yenilmek, mağlup olmak
y.-medi 49b/04
[=1]

yėr 1. yer, yeryüzü
y. 3a/15, 3b/13, 4a/07, 6a/10, 6a/10, 6a/11, 6a/11, 6b/02, 6b/03, 13b/03, 14b/15, 15a/01, 15a/06, 15b/15, 16a/10, 17b/04, 20a/12, 21b/05, 22a/12, 24a/03, 24a/03, 24a/05, 24a/06, 24a/09, 24a/09, 26b/03, 26b/06, 26b/06, 26b/08, 27b/07, 30a/12, 34b/05, 34b/13, 35a/01, 35a/05, 38a/12, 41a/14, 42a/06, 42a/06,

43a/13, 44b/10, 44b/11, 46a/13, 48b/12, 49a/04, 50b/10, 51a/10, 53b/04, 61a/07, 64a/03, 69a/04, 71a/04
y.+çe 6a/13, 14b/13, 60b/13
y.+de 3a/03, 6b/03, 6b/06, 6b/12, 9a/10, 10a/10, 16b/09, 20a/03, 20a/04, 22b/02, 22b/03, 24a/02, 26b/09, 37a/13, 37b/04, 37b/05, 37b/05, 41a/05, 41b/06, 41b/07, 48b/04, 52b/06, 53b/14, 54b/14, 57a/10, 57a/15, 59b/11, 64a/03, 71b/15
y.+deki 28a/04
y.+dekiniŋ̂ 9b/10
y.+den 58b/09
y.+din 3a/10, 3b/10, 23a/08, 24a/08, 25a/06, 25b/08, 34b/13, 40b/06, 41b/05, 41b/10, 68a/15
y.+ge 20a/05, 33a/11, 35a/08, 35a/13, 38a/14, 43b/03, 43b/05, 44a/07, 45a/04, 45a/04, 45a/05, 45b/14, 46b/02, 48b/09, 53b/03, 53b/03, 53b/06, 54a/04, 54a/11, 56b/09, 58b/05, 58b/07, 69b/13, 71a/12, 71b/07
y.+i 22a/15, 24a/04
y.+im 7a/12
y.+indin 18b/04, 24b/02, 27b/09, 45a/03
y.+ine 29a/03, 32b/09, 63b/02
y.+iŋ̂ge 33b/01, 57a/06, 57a/07, 64a/12
y.+ke 3a/10, 14b/03, 14b/04, 41b/06, 41b/09, 41b/10, 50b/06, 71b/11, 72a/06
y.+ler 42a/02
y.+lerdin 15b/11
y.+leri 62a/04
y.+li 29a/03
y.+ni 2a/03, 2b/03, 3a/09, 3a/09, 3a/12, 3b/01, 4a/14, 4b/01, 26b/03, 67b/05
y.+niŋ̂g 3a/15
2. yol
y. 9a/12
[=161]

yėşer- yeşermek; ot, yaprak vb. çıkmak
y.-ür ėrdi 64a/03
[=1]

yėt- 1. yeterli olmak, kâfi, gelmek
y.-er ėrdi 64b/04
y.-ginçe 25a/09
2. yetişmek, ulaşmak
y.-gey 25a/06, 57a/03
y.-megey sėn 15b/01
y.-se 54a/05
y.-ti 22a/01, 22a/03
[=8]

yėti yedi (7); krş. **yėdi**
y. 2a/03, 2b/03, 3a/09, 3a/13, 3a/15, 4b/06, 6a/09, 6a/10, 6a/11, 6a/12, 6a/13, 6b/02, 9a/10, 10a/03, 14b/08 14b/13, 14b/13, 14b/14, 14b/15, 19a/08, 20a/03, 25b/08, 25b/08, 26b/02, 26b/08, 27b/06, 27b/07, 27b/10, 29a/08, 44b/15, 47a/02, 71a/04
[=32]

yėti yüz yedi yüz
y. 10a/03, 10a/03
[=2]

yėtil- yetmek
y.-gey 19a/15
[=1]

yėtinç yedinci
y. 5b/03, 5b/06, 16b/15, 17a/05, 42a/04, 60a/13
[=6]

yėtmiş yetmiş (70)
y. 9a/15, 10a/04, 12a/11, 50a/10
[=4]

yėtmiş bir yetmiş bir
y. 1b/06
[=1]

yėtmiş miŋ̂g yetmiş bin
y. 4b/02, 9b/01, 9b/01, 9b/02, 9b/03, 9b/03, 9b/04, 10a/09, 10b/01, 22a/13, 34a/11, 37b/12
[=12]

yıġ- 1. yığmak, toplamak
y.-a bilme- 53b/06
y.-dılar 40b/02
y.-ıp 6b/04
y.-mış 42b/10
2. engel olmak, alıkoymak
y.-a bėr- 44b/01
y.-ar ėrdi 32a/04
y.-ar sėn 43a/10
[=7]

yıġaç ağaç; krş. **aġaç**
y. 11b/12, 14a/06, 24a/08, 24a/09, 24a/09, 24b/03, 34b/05, 34b/13, 34b/13, 43b/04, 44b/12, 44b/14, 45b/15, 48a/06, 52b/12, 55b/14, 65b/01,

67a/14, 71a/09, 71a/10, 48b/04, 48b/06, 48b/08
y.+dın 45b/10
y.+ı 11a/02, 11b/07, 12a/03, 52b/14, 53a/10
y.+ḳa 55a/15, 56a/01, 63a/09
y.+lar 53a/07, 69b/06
y.+lardın 45b/09
y.+ları 10b/02
y.+larnı 35a/08, 35a/10, 45b/10, 70b/02
y.+larnıŋ̂ 45b/11
y.+nı 48b/03, 48b/06, 48b/08
y.+nıŋ̂ 11b/09, 12a/01
[=46]

yığıl- toplanmak
y.-dılar 55a/07
y.-mış 28b/15
y.-salar 18b/04
[=3]

yığla- ağlamak
y.-dı 33a/10, 59a/09
y.-dı ėrse 65a/04
y.-dım 7a/12, 7b/11
y.-ġay 33a/09
y.-maḳını 6a/05
y.-r 56a/08
y.-r ėrdi 37a/10, 37a/11, 55b/14
y.-yı tur- 39b/09
y.-yur 6a/07, 7a/07, 21a/12,
y.-yur ėrdi 7b/02, 9b/06, 19b/14
y.-yur sėn 71b/13
[=19]

yığlaş- ağlaşmak
y.-tılar ėrse 21a/13
y.-urlar 5b/15, 6a/01
[=3]

yığlın- ağlaşmak
y.-urlar 26b/13
[=1]

yıḳıl- yıkılmak
y.-mış 63a/05
[=1]

yıl yıl, sene
y. 13b/13, 15a/11, 15a/13, 17a/04, 17a/06, 17a/08, 20b/15, 30a/12, 33b/08, 38a/11, 38b/04, 47a/05, 47a/07, 54b/09, 57a/01, 62b/09, 63a/03, 63a/13, 63b/04, 63b/05, 64a/07, 64b/13, 64b/14
y.+da 34a/11, 34a/13, 37b/08, 63a/14, 69b/03
y.+dın 17a/10, 57a/03
y.+ı 13b/13
y.+ınça 13b/14
y.+lar 63a/02, 64a/05

y.+lıḳ 3a/08, 3a/11, 9a/12, 9b/10, 15a/06, 27b/01
[=40]

yılan yılan
y. 34a/08, 34b/14, 35a/03, 35b/15, 36a/05, 66a/09, 66a/10, 66a/14, 66b/03, 66b/06, 66b/07, 66b/09, 69b/11, 69b/12, 69b/14, 70a/14, 70b/10, 70b/13, 70b/15
y.+dın 66a/11
y.+lar 23b/10, 56b/15, 69a/15, 69a/15, 69b/02, 69b/05, 69b/09, 69b/11, 70b/03
y.+lardın 69b/11
y.+ları 69b/02
y.+larḳa 69b/15, 72a/05
y.+larnı 35b/04
y.+larnıñg 69b/15, 70a/08
y.+nı 66a/12, 66a/15, 66b/04, 70a/07, 70a/10, 70b/02, 70b/07
[=43]

yılḳı hayvan
y. 28b/13
y.+ġa 28b/14
[=2]

yıllıḳ ... yıl kadar, yıl eden
y. 3b/05, 3b/13, 6a/10, 6a/11, 13b/03, 13b/03, 13b/04, 13b/04, 15b/14, 27a/15, 29a/09, 71b/10, 72a/09
[=13]

yıraḳ uzak; krş. **ıraḳ**
y. 19b/07, 68a/13
y.+dın 14a/09
[=3]

yıyılu kokulu; krş. **yıẕıġlıġ**
y. 53a/08
[=1]

yıẕıġ koku
y. 19a/03, 19a/05, 19b/11, 52a/14, 54b/03, 54b/04
y.+ı 14a/10, 19a/14, 52a/14
y.+ındın 19a/04
y.+larġa 18a/11
y.+larındın 18a/11
[=12]

yıẕıġlıġ kokulu; krş. **yıyılu**
y. 7a/02, 19a/15, 19b/03
[=3]

yigit genç, delikanlı
y. 7b/10, 31b/08, 40b/09, 65b/06, 66b/02, 66b/03, 66b/04, 66b/04,

66b/06, 66b/07, 66b/08, 66b/10, 66b/12, 69a/10
y.+ke 28b/12, 66b/03, 66b/08, 66b/11
y.+ler 65a/14, 65b/08
y.+niṅg 28b/12
[=21]

yinçü inci; krş. **inçü**
y. 10a/14, 11a/12, 29b/03, 50a/11
y.+din 11b/02
y.+din tur- 5a/08, 9a/01, 25a/15, 30b/06
[=9]

yiṅgne iğne birinde nun noktası var birinde yok ama yazılış aynı
y. 24b/05, 59a/13
[=2]

yip ip
y. 33a/02, 34b/11, 54a/05, 55a/02
[=4]

yiti keskin
y.+rek 13b/02
[=1]

yiwek ipek
y. kurt 53a/05
[=1]

yoḳ 1. yok, olmama durumu
y. 5b/08, 6b/10, 7a/12, 9a/08, 11a/07, 11a/09, 11a/10, 11a/10, 11a/10, 11a/10, 13a/02, 13a/04, 13b/02, 14b/03, 14b/06, 14b/07, 15b/05, 15b/06, 20b/01, 26b/10, 28a/13, 39a/09, 40a/12, 63a/05, 68b/13, 69b/06, 71a/15, 72a/08
y. bol- 54a/05, 63a/13
y. ėr- 2b/01, 19b/03, 20b/12, 23a/11, 23b/11, 25a/02, 31a/04, 47b/08, 48a/06, 67b/07, 67b/10, 70b/03, 48b/04
y. ḳıl- 38b/04
y. tur- 2b/13
2. hayır
y. 30a/04, 30a/07, 31a/05
[=48]

yoḳaru yukarı
y. 3a/06, 5b/13, 17b/08, 34b/01, 35a/04, 38a/10, 38a/11, 39a/12, 39b/09, 45b/12, 46b/14
[=11]

yoḳat- yok etmek
y.-ı 20a/14
y.-ur ėrdi 35a/10
[=2]

yoḳsul yoksul, fakir
y. 47b/05
y. bol- 47b/04
y. mėn 47b/14
y.+lar 40b/08, 40b/12
y.+lar bol- 11b/05
y.+largа 43a/04
y.+larḳa 40a/14
[=8]

yoḳuş yokuş, iniş karşıtı
y.+ı 13b/04
[=1]

yol yol, usul
y. 3a/08, 3a/11, 3b/05, 12a/02, 19b/13, 22a/12, 22a/12, 27a/15, 27b/01, 29a/09, 54a/13, 54b/06, 54b/07, 64b/01, 64b/03, 66a/10, 71b/01, 71b/10
y. y. bol- 23a/04
y.+da 54a/14, 59b/11, 66a/09, 70a/06
y.+dın 51a/01, 51a/05, 54a/13, 66a/10
y.+ġa 22b/04, 53b/01, 54b/01
y.+ı 43a/01
y.+ın 58a/04
y.+ında 66a/05
y.+ḳa 66a/09, 69a/13, 71a/06
[=37]

yolı kere, defa
y. 26b/08, 69b/03
[=2]

yorġa atın yavaş yürüyüşü
y. 54a/13
[=1]

yöre etraf, çevre
y.+si 57b/01, 57b/04
y.+sinde 52a/06, 56b/05
y.+sine 26b/13
[=5]

yöri- yürümek, ilerlemek; krş. **yörü-**
y.-di 40a/06, 57b/07, 70b/12, 70b/15, 71a/02, 71a/07, 71b/06
y.-diler 30a/13
y.-gen 21b/02
y.-gen ėr- 71b/01
y.-gey ėr- 24b/03
y.-geyler 12a/13, 26b/05
y.-megü 71a/12
y.-r 24b/11, 28b/05
y.-r ėr- 54b/02
y.-rken 54a/12
y.-se 70b/05, 70b/06
y.-yü 70b/08
[=21]

yörü- yürümek; krş. **yöri-**
y.-gli 20b/06

[=1]

yu- yıkamak; krş. **yuw-**
y.-dı 58a/01
y.-yar 18a/05
y.-yurlar 19a/02
[=3]

yuḳa- sürmek, dokundurmak
y.-dı 48a/03, 55b/10
[=2]

yulduz yıldız
y.+lar 2a/04
[=1]

yum- yummak, kapamak
y.-dı 72a/02
y.-ġıl 72a/01, 72a/08
y.-up 6b/08
[=4]

yumşaḳ yumuşak
y.+raḳ 11a/08
[=1]

yumurlan- toplanmak
y.-dı 3a/03, 49a/07
y.-mış 49a/08
y.-mış ėr- 3a/08
[=4]

yun- yıkanmak
y.-maġa 64b/08
y.-up 10b/10
[=2]

yupar misk, güzel koku
y. 10a/04, 10a/10, 10a/15, 11a/13, 12a/04, 19a/02, 19a/04, 53a/04, 62a/06, 62a/15, 62a/15, 71a/10
y.+dın 11a/07, 18b/15, 30b/04, 33b/07
[=16]

yut- yutmak
y.-ar ėr- 35a/09, 35a/14
y.-ġay 42a/09, 42a/13
y.-tı 20b/13
[=5]

yuw- yıkamak; krş. **yu-**
y.-ġıl 57b/15
[=1]

yuwḳala- incelmek
y.-yu bėr- 20b/15
[=1]

yüce yüksek
y.+si 34b/02
[=1]

yügen gem
y.+leri 12a/07
[=1]

yügür- koşmak
y.-ü 67a/05
y.-ü y.-ü 50b/01
y.-üp 67a/09
y.-ürler ėrdi 21b/14
[=5]

yük yük, ağırlık
y. 54b/02
y.+i 34b/10, 35b/02

y.+ke 64a/10, 64a/11
[=5]

yüklü hamile; krş. **yüklüg**
y. 32b/04
[=1]

yüklüg hamile; krş. **yüklü**
y. bol- 52b/06
[=1]

yüksek yüksek; krş. **yüce**
y. 34b/01, 37b/14, 37b/15, 38a/03, 38a/13, 68a/14
[=6]

yürek yürek, kalp
y.+leri 65b/15
[=1]

yüreklig yürekli, cesaretli
y. ḳıl- 70b/13
[=1]

yüz (1) yüz (100)
y. 24a/02, 54a/07, 54a/08, 54b/01, 63a/13, 63a/14, 63b/05, 71b/10, 72a/09
[=9]

yüz (2) yüz, çehre
y. 16a/15
y. töndür- 35b/09
y.+i 6b/06, 20a/13, 28a/13, 33b/01, 35a/01, 65b/10, 71a/01
y.+in 13a/08, 33a/10, 35b/05, 47a/14, 49b/011, 51b/02, 51b/05, 58a/01
y.+inde 16a/10, 30a/13, 41b/08, 49a/06, 48b/12
y.+ine 30b/02, 33a/10
y.+inŋ 57b/14
y.+leri 6b/06, 12a/08
y.+lerin 25b/09, 45a/04, 50a/09, 52a/08
y.-lerinińg 15b/08
y.+üm 33a/15, 33a/15
y.+ümge 33a/13
[=42]

yüzlüg yüzlü
y. 19b/03, 65b/03, 65b/05, 66b/02
[=4]

yüz miŋ yüz bin
y. 21b/10, 21b/13, 28b/15
[=3]

yüz miŋ takı yėti yüz bin yedi
y. 15b/14
[=1]

yüz miŋ yėgirmi tört miŋ yüz yirmi dört bin
y. 16a/13
[=1]

yüzük yüzük

y. 53a/01, 70b/10, 70b/12, 71a/02
y.+i 68b/12
y.+ini 68b/10
y.+ni 70b/11
[=7]

yüzüm üzüm
y. 63a/15
[=1]

yüz yėgirmi yüz yirmi
y. 32b/07, 62b/02, 62b/08, 62b/09
[=4]

Z

zāde < F. evlat, oğul, nesil
z.+ler 24a/11
[=1]

zaʿferān < A. safran
z. tur- 11a/14
z.+dın 12a/04
[=2]

zāhid < A. zahid, sofu
z. 63b/10, 66a/06, 66a/06
z.+ler 24b/01, 24b/02
z.+ni 66b/15
z.+ning 66a/07
[=7]

ẓāhir < A. görünen, açık
ẓ. ḳıl- 49b/10
[=1]

żaʿīf < A. zayıf, güçsüz, aciz
ż. 7a/07, 9b/13, 10b/09, 43a/07, 51b/04
ż.+din 28a/09
[=6]

żaʿīfe < A. zayıf, güçsüz
ż. 47b/05, 56a/07
[=2]

ẓālim < A. zulmeden, haksızlık eden
ẓ. 25a/08, 42b/04
[=2]

zamān < A. (zemān) vakit, çağ, devir
z. 34a/10, 35b/13, 45b/05, 49a/08, 53b/08
[=5]

zāmāne < A. şimdiki zaman
z. 56b/07
z.+daḳı 69a/12, 69b/14
z.+de 47a/06, 59a/13
[=5]

zār < F. ağlayıp inleme
z. z. 5b/15, 7a/07
[=4]

zārı < F. yüksek sesle ağlayıp inleme
z. ḳıl- 22b/07, 26b/13, 48a/14
[=3]

zārılıḳ yüksek sesle ağlayıp inleme

z. 13b/06
z. ḳıl- 21a/07, 26b/15, 27a/06, 38b/02, 39a/12, 71b/12
z. tur- 6a/06, 21a/10
z.+ını 6a/01
z.+nı 21a/09
[=11]

zeberced < A. zümrütten daha açık renk bir süs taşı
z. 11a/12, 24a/07
z.+din 9a/04, 24b/04, 26a/15, 37a/14
[=6]

zehr < A. zehir
z. 70a/02
[=1]

zemherīr < A. gün dönümünden sonraki şiddetli soğuklar, karakış
z. 69b/04
z.+de 68b/04, 69b/03
[=3]

zemīnī < F. yere, yeryüzüne ait
z. tur- 56b/06
[=1]

ẕerre < A. pek ufak parça
ẕ. 18b/04, 21a/05, 28b/15, 40b/03, 70b/15, 71a/01
ẕ. ėrdi 37b/01
ẕ. ẕ. 49a/06, 49a/06,
ẕ. ẕ. ḳıl- 20a/12
ẕ.+lerinde 37b/01
[=12]

zeytūn < A. zeytin
z. 39b/13
[=1]

zırnīḫ < F. zırnık, sıçanotu, arsenikle kükürt karışımı bir madde
z. 46a/07
z.+ke 46a/10
[=2]

zikr < A. anma, anılma
z.-i namāz 7b/08
[=1]

zillet < A. hakirlik, horluk
z. 20b/12, 37a/07
z. ḳıl- 21a/12
z.+ini 21a/13
[=4]

zindān < F. karanlık, yer altı hapishanesi
z. 44a/02
z. ḳıl- 21a/03
z.+dın 44a/12, 44b/10
z.+ḳa 44a/01, 44a/10, 44a/03, 44a/03, 44b/09, 65b/01, 65b/09
[=11]

zīnet < A. süs, bezek
z. 31a/02
[=1]

zinhār < F. sakın, asla; mutlaka
z. 30a/05, 61b/07, 69b/10
[=3]
z.+din 4b/09, 9a/04, 25b/03
[=4]

zīr < F. alt, aşağı
z. 29b/01, 29b/01
[=2]

zişt < F. çirkin
z. 20a/13, 25a/10, 25a/10
z. bol- 31b/08
[=4]

ziyāde < A. çok, fazla
z.+raḳ 7a/15
[=1]

ziyān < F. zarar, ziyan
z. bol- 40b/08,
z. ḳıl- 5a/03, 24b/15, 43a/11, 56b/15, 70b/06, 70b/15, 71a/01
[=8]

ziyāret < A. ziyaret, birini görmeye gitme
z. ḳıl- 37b/07, 37b/09, 37b/10, 37b/11, 37b/13
[=5]

ẓulm < A. zulüm, eziyet
ẓ. ḳıl- 25a/07, 52a/02
[=2]

zümürrüd < A. zümrüt
z. 71a/10

ÖZEL ADLAR DİZİNİ

ʿAbdullāh ibn Mülāseme Muaviye zamanında yaşayan, Âd oğlu Şeddâd'ın hazinesini bulan kişi. Kıssalarda adı genellikle "Abdullah bin Kılâbe" şeklinde geçer.
ʿA. 61b/12
[=1]

Abṭaḥīn Firavun zümresinden bir melikin adı
A. 65a/13

ʿĀd Nuh devrinden sonra ortaya çıkan, kudret, servet ve refahı dolayısıyla kibir ve gurura kapılan eski Arap kavmi
ʿĀ. 6b/5, 61b/11, 62a/14

Ādem ilk insan ve ilk peygamber olan Hz. Âdem
Ā. 16b/11, 30a/15, 30b/08, 30b/10, 31a/02, 31a/03, 31a/04, 31a/06, 31a/08, 31a/10, 31a/12, 31a/13, 31b/01, 31b/03, 31b/04, 31b/06, 31b/07, 31b/10, 37a/07, 37a/11, 53a/02, 71a/13,
Ā. ʿaleyh 31a/09, 31b/01, 53a/13, 31b/01
Ā. ʿaleyhi's-selām 52b/15
Ā. tur- 31b/15

ʿAffān İsrailoğulları kavminden, Hz. Muhammed'i görme maksadıyla Bulûkıya adlı şahısla yola çıkıp Süleyman peygamberin hazinesini gören kişilerden. Kıssanın sonunda Süleyman peygamberin yüzüğünü almak üzereyken Cebrail müsaade etmez ve Affân yanarak ölür.
ʿA. 68b/14, 70a/05, 70a/08, 70a/12, 70b/01, 70b/10, 70b/12, 71a/02
ʿA.+ḳa 72a/04
ʿA.+nı 71a/05
[=10]

Aflūn Musul meliki Dâdyân'ın putu
A. 42b/05
[=1]

Aḫnūḫ İdris peygamber
A. 59a/10

[=1]

ʿAlâ-yı ʿİlliyīn cennette en yüksek derece
ʿA.+ḳa 18a/06
[=1]

ʿAli ibn ebī Ṭālib Hz. Ali, Hz. Muhammed'in damadı; ayrıca amcası Ebû Talib'in oğlu.
ʿA. 26b/02
[=1]

Allâh Allah
A. 19a/11
A.+ḳa 20b/11, 20b/12
Allâhu taʿālâ 1b/14, 2b/10, 3a/14, 4b/04, 14a/04, 14b/09, 18b/05, 21a/09, 21a/13, 26b/02, 33b/11, 64a/12, 64a/14, 65b/14, 71a/13
Allâhu taʿālâ+dın 28a/13
Allâhu taʿālâ+nıñg 9b/14, 64b/11, 69a/11
[=22]

Anṭaliyye Antalya
A. 65a/06
A.+ge 65a/12
[=2]

ʿArab Arap
ʿA. 53a/11
ʿA.+dın 1b/0
[=2]

Arḳalūb ikinci kat göğün adı
A. tur- 4b/14
[=1]

Arḳāyīl ikinci kat gökyüzündeki meleklerin en büyğü
A. tur- 5a/01
[=1]

Aṣḥābü'l Uḫdūd İslâmiyet'ten önce, Allah'a inanan insanları ateşli hendeklere atarak yakan bir topluluk
A. 66a/01, 68a/03
[=2]

Aṣḥābu'r-Re's Kur'ân-ı Kerîm'de helak edildikleri bildirilen bir topluluk
a. 66a/01, 65a/05
[=2]

ʿAşūra Hicrî takvimin ilk ayı olan Muharrem ayının on dördüncü günü
ʿA. küni er- 34a/13
[=1]

ʿĀyişe Hz. Muhammed'in zevcesi ve Hz. Ebûbekir'in kızı
ʿĀ. 9b/05
[=1]

ʿAzrāīl ölüm meleği
ʿA. 17a/15, 17b/07, 17b/10, 17b/1328a/06,

28a/08, 28a/12, 28a/13, 29a/07, 59b/02
ʿA.+ġa 28a/07, 28a/08
ʿA.+ka 18a/03, 28a/11
[=14]

Baḥrü'l-ḥayvān hayat denizi
b. 28b/01
[=1]

Barḳıʿa gökyüzünün ilk katı (metne göre)
B. 4b/10
[=1]

Benī İsrā'īl İsrailoğulları
B. 68b/13, 68b/14
B.+ler 21b/08, 21b/09, 22a/01, 22a/12, 22b/04, 22b/10, 22b/13, 23a/02, 36a/04, 62b/04
B.+lerdin 70a/05
[=13]

Beytü'l-maʿmūr A. b.i. gökte, Kâbe hizasında, Kerûbiyanın tavafı olan Beyt-i Şerîf
B. 25a/13, 25a/15, 25b/09, 37a/06
B.+nıñg 25b/02
[=5]

Beytü'l-Muḳaddes a.h.i. Kudüs
B. 62b/10, 63a/02, 63a/04
B.+de 62b/10
B.+ḳa 62b/06, 63a/03, 70a/04
B.+ni 62b/12
[=8]

Beẕbaḫt Nāṣır Buhtunnasar, II. Nebudaknasar, Babil hükümdarı olup Nabopolassar'ın oğludur.
B. 62b/05, 62b/11, 62b/14
B.+dın 62b/13
[=4]

Bulḳıyā kıssaya göre Süleyman Aleyhisselam'ın yüzüğünü almaya çalışan iki kişiden biri; krş. **Bulūḳıya**
B. 68b/14, 69a/09, 69a/13, 71a/11, 71b/01, 71b/11, 71b/13, 71b/04, 71b/06, 71b/07, 71b/09, 72a/01, 72a/06
[=13]

Bulūkıyā kıssaya göre Süleyman Aleyhisselam'ı yüzüğünü almaya çalışan iki kişiden biri; krş. **Bulḳıyā**
B. 69b/01, 69b/05, 69b/08, 69b/14, 70a/04,

70a/06, 70a/12, 70b/11, 71a/05, 71a/12
B.+ḳa 69b/08, 70a/08
B.+nı 69b/12
[=13]

Būyil Circis peygamber kıssasında adı geçer.
B. tur- 47a/04
[=1]

Caʿfer ibn-i Muḥammede'ṣ-Ṣādıḳ İmam Ca'fer-i Sadık, Ca'ferî fıkhının kurucusu
C. 15a/01
[=1]

Cebrāyil vahiy meleği Cebrail aleyhisselam; krş. **Cibrīl**
C. 1b/07, 6a/06, 16a/15, 17b/06, 17b/07, 25b/07, 25b/08, 28a/07
C. ʿaleyhi's-selām 13b/07, 17b/08
C.+ḳa 17b/06
C.+ke ʿaleyhi's-selām 6a/05
[=12]

Cennāt-i ʿAdn < F. Adn cenneti, sekiz cennetten biri
c. 9a/01
[=1]

Cennātü'l Firdevs < A. Firdevs cenneti, sekiz cennetten biri
c. 9a/02
[=1]

Cennātü'l Mevâ< A. Mevâ cenneti, sekiz cennetten biri
c. 9a/02
[=1]

Cibrīl vahiy meleği Cebrail aleyhisselam; krş. **Cebrāyil**
C. 23a/11, 25b/13, 27a/06, 27a/08, 28a/06, 29a/06, 30b/07, 33b/10, 37b/07, 42a/07, 42a/08, 64b/12
C. ʿaleyhi's-selām 23a/08, 23b/06, 33b/09, 55a/06, 65b/15, 68a/04
C.-i emīn 23b/03
C.-i emīn ʿaleyhi's-selām 71a/03
C.+ġa 55a/06
C.+ke 38b/05
C.+ke ʿaleyhi's-selām 41b/15
C.+ni 33b/06, 44a/10
[=25]

Circīs Circis peygamber
C. 42b/02, 42b/08, 42b/13, 42b/14, 44b/08,

44b/10, 45a/02, 45b/02, 45b/06, 45b/07, 45b/11, 46b/01, 46b/10, 46b/13, 47a/02, 47a/05, 48a/15, 49a/15, 50a/01, 50a/07, 50a/10, 50a/12, 50a/14, 50b/01, 50b/02, 50b/04, 50b/05, 50b/08, 50b/08, 50b/15, 51a/14, 51a/05, 51b/02, 51b/04, 51b/06, 51b/08, 52a/08, 52a/09, 59a/08, 65a/03

C. ʿaleyhi's-selām 44a/08, 44b/06, 44b/07, 46b/08, 47b/010, 48a/02, 48a/06, 48a/13, 49a/09, 49a/11, 49b/15, 49b/09, 50a/04, 50b/05, 50b/12, 51a/06, 52a/05, 48b/01

C.+ḳa 46b/05, 52a/08

C.+ni 44b/13, 45a/12, 45a/14, 46b/02, 46b/04, 47b/08, 49a/12, 48b/09, 48b/12

C.+ni ʿaleyhi's-selam 46a/10

C.+niŋ̂g 49b/11

[=67]

Cüreyc namaz kılması esnasında kendisine seslenen annesine cevap vermediği için onun bedduasını alan, daha sonra yeni doğmuş bir bebeğin babasının kendisi olduğu iftirasına uğrayan, ancak çocuğun dile gelip konuşmasıyla masum olduğu ispatlanan abid kişi

C. 52b/11

[=1]

Dādyān Endülüs'te Tavâif-i Mülûk döneminde Musul'da bulunan putperest bir hükümdar

D. ėr- 42b/04

[=1]

Dāvūd İsrail krallığının üçüncü kralı ve kendisine Zebur'un indirildiği Davud peygamber

D. 16b/14, 68a/04, 68a/06

D. ʿaleyhi's-selāmġa 68a/07

D.+ḳa 17a/07

[=5]

Deccāl İslam inancına göre ahir zamanda, Mesih'in ikinci kez yeryüzüne gelmesinden önce insanları dini

inancından saptırarak kötülüğe ve sapkınlığa yönelteceğine inanılan ve şeytanı temsil eden varlık
D. 56b/08
D.-ı laʿīnni 56b/10
[=2]

Dīḳā altıncı kat göğün adı.
D. (5a/15)

Ebūbekr ilk halife ve Hz. Aişe'nin babası Hz. Ebubekir
E. 57a/06
[=1]

Ebū Hureyre 628 yılında Müslüman olduktan sonra ölene kadarki üç yıl Hz. Muhammed'in yanından ayrılmayan bu yüzden en çok hadis nakleden kişilerden olan Yemen asıllı sahabe
E. raẓiya'l-lahu ʿanhu 6a/08, 14a/01
[=2]

Elyesaʿ Kur'ân-ı Kerîm'de adı geçen, Eski Ahit'te Elişa adıyla anılan ve İlyas peygamberden sonra gelen peygamber
E. 58a/15, 58a/15, 58b/07, 58b/10, 58b/13, 63b/09
E. bin Uḫṭūb 58a/11
[=6]

Enʿām < A. Kur'an-ı Kerîm'in altıncı sûresi.
E. 16b/10
[=1]

Ewlūn Cercis peygamber zamanında Şam hükümdarı olan Dadiyan'ın putu
E. 50a/07
[=1]

Filisṭīn Filistin
F. 42b/08, 56a/11
[=2]

Firʿavn Mısır hükümdarlarının genel adı olmakla birlikte özel olarak Hz. Musa zamanında yaşayan Mısır hükümdarı kastedilir.
F. 21b/10, 22a/01, 22b/12, 23a/10, 23a/12, 23b/01, 23b/02, 23b/03, 28a/15, 34a/04, 35b/05, 35b/08, 38a/01, 54b/08, 54b/08, 54b/09

F. –ı laʿīn 21b/08, 23a/07, 23b/05, 33b/15, 34a/08, 34a/14, 38a/15, 65a/12
F. –ı laʿīn ʿaleyhi'l-laʿne 22b/15
F. –ı laʿīnnin{g 23a/13
F. –ı laʿīn ʿaleyhimü'l-laʿne 38a/01
F.+dın 21b/07, 53a/15
F.+nı 22a/02, 34a/01
[=31]

Furḳān < A. Kur'ân-ı Kerîm
F. 17a/11
F. –ı hamīd 12b/02
[=2]

Hāmān Firavun'un baş veziri
H. 28b/01, 38a/06
H.+ḳa 38a/02
[=3]

Ḫarḳāyil Arş etrafındaki bir melek
Ḫ. tur- 15a/04
[=1]

Hārūn Hz. Musa'nın büyük kardeşi ve veziri
H. 28b/01, 34b/06, 35b/14, 59a/07, 65a/02
[=5]

Hāviye < Cehennemin yedinci ve en şiddetli katı
H. 9a/13
[=1]

Ḥavva ilk insan Hz. Âdem'in eşi, yaratılan ilk kadın
Ḥ. 31a/05, 31a/05, 31a/13, 31b/01, 31b/02, 31b/03, 31b/15
Ḥ.+ġa 31a/13
Ḥ.+ḳa 31a/07
Ḥ.+nı 2a/12, 31a/01, 31a/03, 31b/06, 31b/12
Ḥ.+nın̂g 31a/14
[=15]

Ḥızır Hızır aleyhisselam
Ḥ. 57a/10, 57a/12, 57a/14, 57b/03, 57b/10, 57b/12, 57b/15, 58a/05, 58a/08, 64a/01, 64a/02, 71b/010, 71b/05, 71b/05, 71b/06, 71b/09, 72a/09
Ḥ.+dın 58a/08
Ḥ.+ḳa 57b/14
[=19]

Hindustān Hindistan
H. 53a/07
H.+ḳa 38b/07
[=2]

Hūd Yemen'de bulunan Ad kavmine gönderilen peygamber
H. 1b/0

[=1]

Ḥuṭāme cehennemin katlarından biri
Ḥ. 9a/13
[=1]

İblīs Şeytan
İ. 50b/15
İ. ʿaleyhi'l-laʿne 50b/11
İ.+ni 50b/12
[=3]

İbn ʿAbbās Hz.Muhammed'in amcasının oğlu
İ. 71b/04, 71b/04
İ. rażīya'l-lâhu ʿanhu 12b/12
[=3]

İbrāhīm Mezopotamya'daki Keldani kavmine gönderilen, Hz. Muhammed'den sonra Allah katında en yüce insan olan peygamber
İ. 16b/14, 32b/11, 32b/13, 33b/02, 33b/03, 33b/05, 33b/10, 33b/12
İ. ʿaleyhi's-selām 33a/01, 33a/09, 33b/01
İ.+din 17a/04
İ.+ġa 32b/12
İ.+ḳa ʿaleyhi's-selām 17a/04
[=14]

İdrīs Hz. Şit Aleyhisselam'ın torunlarından, kendisine otuz suhuf kitap indirilen bir peygamber, Hz. İdris
İ. 16b/13, 54b/15, 59a/06, 59a/11, 59a/15, 59b/02, 59b/03, 59b/03, 59b/04, 59b/08, 59b/09, 59b/10, 59b/12, 59b/13, 60a/02, 60a/03, 60a/05, 60a/06, 60a/08, 60a/09, 60a/14, 60a/14, 60b/01, 60b/04, 60b/05, 60b/06, 60b/07, 60b/09, 61a/04, 61a/07, 61a/08, 61a/09, 61a/11, 61a/13, 61a/14, 61b/08, 65a/01
İ.+ke 59b/05
İ.+ni 60a/13, 60b/09, 60b/12, 60b/12, 61a/06
İ.+niŋ 59a/10, 59a/14, 59a/15, 60b/06
[=47]

ʿİlliyīn < A. cennetin ve gökyüzünün en yüce, en kutsal tabakası
İ.+de 19a/09
[=1]

İlyās İsrailoğulları'na gönderilen peygamberlerden biri

İ. 58b/01, 58b/06, 58b/08, 58b/12
İ. ʿaleyhi’s-selām 58a/13
İ.+dın 58b/14
İ.+nı 58b/15
[=7]

İlyās bin Meleke Hızır aleyhisselâm’ın adı
İ. 57a/11
[=1]

İncīl Hz. İsâ’ya indirilen kutsal kitap
İ. 17a/09
İ.+din 17a/09
[=2]

ʿĪsâ Hz. İsa
ʿĪ. 4a/06, 4a/08, 4a/09, 4a/12, 4b/01, 16b/15, 38b/12, 39a/01, 39a/15, 39b/10, 39b/15, 40a/05, 40a/06, 40a/11, 40a/14, 40a/15, 40b/09, 40b/12, 40b/14, 41a/08, 41a/09, 42b/14, 52b/03, 55a/06, 55a/11, 55a/12, 55a/13, 55a/14, 55b/01, 55b/05, 55b/07, 55b/10, 55b/15, 56a/01, 56a/03, 57a/06, 57a/09, 61b/09, 65a/01, 65a/07, 65b/03, 66a/03
ʿĪ. ʿaleyhi’s-selām 4a/13, 38b/14, 39a/05, 39a/10, 39b/09, 54b/15, 56a/11, 56a/15, 57a/01
ʿĪ.+ġa 17a/09, 39a/15, 40b/15, 41a/03, 52b/05, 55b/10, 56b/09
ʿĪ.+ḳa 56a/02
ʿĪ.+nı 55a/01, 55a/08, 55a/09, 55b/02, 55b/12, 56a/13, 56b/02
[=66]

İsmāʿīl Hz. İbrahim’in oğlu İsmail peygamber
İ. 1b/0, 4b/12, 33a/13, 33b/04, 63b/09
İ.+ni 32b/12
[=6]

İsrāfīl dört büyük melekten biri, kıyamet habercisi
İ. 26a/03, 28a/01, 28a/06, 29a/06, 29a/14, 30b/07
İ.+ġa 27b/06, 29a/07
İ.+ge 27b/15
İ.+ni 27a/12
İ.+niŋ 28a/07
[=11]

İẕi Tanrı, Allah
İ. ʿazze vü celle 43b/08, 43b/11, 60a/07, 61a/05
İ.+m 72a/13

İ.+nĝ 19a/11

[=6]

Kaʿbe Kâbe-i Şerif, İslâm'ın ilk ve en kutsal mekânı

K. 25b/05, 37a/13, 37b/01, 37b/04, 37b/10

[=5]

Kaʿbü'l Aḥbār Tâbiîn'in tanınmışlarından, çok hadis rivayet etmiş bir zat

K. 62a/11, 62a/12

K.+nı 62a/11

[=3]

Ḳaf Kaf dağı

Ḳ. 26a/13, 26a/15, 26b/05, 26b/08, 26b/13, 71a/07

Ḳ.+dın 41b/15

Ḳ.+ḳa 41b/15

[=8]

Ḳaydūm gökyüzünün tabakalarından biri

Ḳ. tur- 5a/06

[=1]

Kelām < A. Kur'ân-ı Kerîm

K. 27b/08, 27b/11

K.+ı 18b/10, 65a/09

K. – ı mecīd 4a/04

[=4]

Kerrūbiyān Arş'ı taşıyan melekler

K. 5b/07

K.+lar 6a/07

[=2]

Kevṣer Cennetteki Kevser havuzu

K. 11a/02, 11a/03

[=2]

Kökbāyil üçüncü kat gökteki meleklerin en büyüğü

K. 5a/08

[=1]

Kūfe Irak'ta bir şehir

K. 7a/05

K.+ġa 7a/05

[=2]

Ḳurān Kur'ân-ı Kerîm

Ḳ. 6b/14, 16a/08, 16b/06, 17a/01, 19a/12

Ḳ.-ı mecīd 12b/02, 25b/01

Ḳ.+nı 20a/15

[=8]

Leẓā Cehennemin katlarından biri

L. 9a/13

[=1]

Loḳmān Hazret-i Davud (as) devrinde yaşamış bir ulu ve bilge kişi, Lokman Hekim

L. 65a/12

L. heḳim 64a/04

[=2]

Manṣūr-ı ʿAmmār Basra'da yaşayan büyük velilerden (ö. 839)
M. 7b/10
M. raḥmetu'l-lāhi ʿaleyhi 7a/04
[=2]

Medīne Medine şehri
M. 63a/01
M.+de 57a/04
M.+ġa 53b/01
M.+ge 62b/15
[=4]

Mehdī kıyamete yakın dönemde zulüm ve adaletsizliğin her tarafı kapladığı bir zamanda gelip yeryüzünü adaletle dolduracağı ve İslâm'ı hâkim kılacağı söylenen Ehl-i Beyt'ten biri
M. 56b/10
[=1]

Melekü'l-Mevt < A. t. ölüm meleği, Azrail
M. 17a/13, 17a/13, 17b/07, 18a/05, 18b/14, 19b/07, 60b/01, 60b/03, 60b/05, 60b/06
m. tur- 60a/15
m.+din 19b/10
m.+ni 60a/14
[=13]

Meryem Hz. İsa'nın annesi
M. 52b/05, 55b/11
[=2]

Meryem-i Mecdelānī Marcus ve Yuhanna İncillerine göre öldükten ve gömüldükten sonra Hz. İsa'yı gören ilk kişi
M. 55b/04, 56a/13
[=2]

Mescidü'l Aḳṣā Kudüs'te Hz. Süleyman tarafından yaptırıldığına inanılan mabet
M.+ḳa 62b/07
[=1]

Mevlā Allah
M. 1b/07, 12a/01, 25a/08, 29b/15, 65b/12
M. ʿazze vü celle 20b/07, 59a/09, 62b/09, 65a/04
M. taʿālâ. 6a/12, 23b/09, 27a/09
M.+dın 4a/08, 12b/04, 17b/11, 26b/10, 65a/09, 65a/15
M.+ġa 10b/06
M.+ḳa 5b/01, 6a/14, 6b/09

M.+nı 5a/13
M.+nıñg 7b/14
[=24]

Mışır Mısır
M. 21b/07
M.+da 34a/12
M.+dın 53a/15
M.+ġa 54b/07
M.+ḳa 62b/14, 62b/14
[=6]

Mīkāīl dört büyük melekten biri, Mikail aleyhisselam
M. 12b/12, 25b/10, 25b/15, 28a/06, 28a/07, 29a/06, 30b/07
M.+ni 46a/15
[=8]

Muʿāviye Muaviye bin Ebu Süfyan (602-608), İslâm devletinin Hz Ali'den sonraki halifesi ve Emevî Devleti'nin kurucusu
M. 62a/08, 62a/11
M.+ḳa 62a/10
[=3]

Meymūn Hz. Âdem'in cennetteki atı
M. 30b/05
[=1]

Miʿrāc Hz. Muhammed'in göğe çıkması
M.+ḳa 6a/04, 17b/02
[=2]

Muḥammed Hz. Muhammed
M. 1b/0, 6a/14, 10b/09, 16b/15, 17b/09, 21b/04, 25b/14, 26a/02, 26a/04, 26a/13, 26b/15, 27a/08, 27a/09, 27a/10, 31b/05, 36a/15, 36a/15, 70a/09, 70a/11, 71b/07
M. Muṣṭafâ 17a/02
M.ü'l- Muṣṭafâ 57a/04
M.ü'l- Muṣṭafâḳa 17a/11
M.ü'l- Muṣṭafânıñg 69a/06
M.ü'l- Muṣṭafânıñg ʿaleyhi's-selām 69a/04
M. peyġāmberni 69b/09
M. resūlullāḥ 19a/12
M. resūlullāḥnı 69b/05, 69b/08
M.+ni 70a/09
[=30]

Muḳātil İbn Süleyman Kur'ân-ı Kerîm'i baştan sona tefsir eden ilk müfessir (ö. 767)
M. 26b/07

[=1]

Mūsâ Hz. Musa
M. 16b/14, 21b/07, 22a/01, 22a/10, 22b/04, 22b/11, 33b/15, 34a/02, 34a/05, 34b/09, 35a/02, 35a/03, 35b/14, 35b/15, 36a/05, 38b/01, 38b/03, 52b/11, 52b/14, 53a/15, 53b/09, 53b/12, 53b/12, 54b/11, 59a/07, 64b/06, 64b/07, 64b/07, 64b/08, 64b/10, 64b/12, 64b/13
M. ʿaleyhi's-selām 21b/15, 53b/05, 57b/02, 65b/01
M.+ġa 22a/09, 22b/13, 35a/02, 38b/03
M.+ġa ʿaleyhi's-selām 53b/14
M.+ḳa 17a/05, 22a/02, 22b/05, 22b/08, 34b/08
M.+nı 38a/05, 53b/08
M.+nıñg 22a/05, 34b/05, 36a/02
[=47]

Mūsbāyīl dördüncü kat gökteki en büyük melek
M. 5a/11
[=1]

Musūl Musul şehri
M.+da 42b/03
M.+ḳa 42b/09
[=2]

Mübtelā bir eser adı
M. 15b/13
[=1]

Mücāhide Tâbiîn'in ileri gelenlerinden
M. 52b/05
[=1]

Münkir mezarda sual soracak olan iki melekten biri
M. 18a/12, 18a/13, 19a/10, 20a/05

Nekīr mezarda sual soracak olan iki melekten biri
N. 18a/12, 18a/13, 19a/10, 20a/05
[=4]

Niṭavus İslâm bilginlerine göre, Hz. İsa zannedilerek çarmıha gerilen kişi
N. 55a/09, 55a/14
[=2]

Nūḥ Nuh peygamber
N. 41b/02
[=1]

Nūrbāyīl beşinci kattaki meleklerin en büyüğü
N. 5a/14, 5b/05
[=2]

ʿÖmer ilk halife Hz. Ömer bin Hatttab

ʿÖ. 57a/05, 57a/06
[=2]

Raʿad ilk kat gökyüzünde, bulutları ve yağmurları yönetmekle görevli melek
R. 4b/13
[=1]

Rab Allah
R. 51b/10, 52a/01, 52a/02
[=3]
Rabbü'l-ʿizzdin 68a/07
Rabbü'l-ʿizzet 28a/13
[=1]

Resūlu'llāh Hz. Muhammed
R. 6a/07, 16b/15, 22b/05, 25a/08
[=4]

Rīḳā beşinci kat göğün adı
R. 5a/12
[=1]

Rūm Anadolu
R. 56b/10
[=1]

Ruvāġıl altıncı kat gökyüzündeki en büyük melek
R. 5b/02
[=1]

Ṣādıḳ Firavun'u imana davet eden iki peygamberden biri
Ṣ. 65a/11
[=1]

Sāid bin Cübeyr Tabiîn devrinde Kûfe'de yetişen müctehid imamların büyüklerinden
S. 64b/06
[=1]

Ṣāliḥ Salih peygamber
Ṣ. 1b/0, 31b/15, 32a/13, 32b/09
Ṣ. ʿaleyhi's-selām 32b/02
Ṣ ṣalavātu'l-lâhi ʿaleyhi 32a/02
[=6]

Ṣemhūd dünya yaratılırken âlemi tutmak için yaratılan balık
Ṣ. 3b/15
[=1]

Serendīl Hindistan'daki Serendip Dağı
S. 37a/08
[=1]

Ṣıddīḳ Firavun'u imana davet eden iki peygamberden biri
Ṣ. 65a/10

[=1]

Ṣırāṭ < A. Sırat köprüsü
ṣ. 13a/15, 13b/01
ṣ.+nıñ 13b/05
[=3]

Siccīn < A. cehennemde bir vadi
s.+de 20a/03
s.+ḳa 18a/10
[=2]

Sirācü'l Ḳulūb eserin adı
S. 1b/11
[=1]

Sübhān < A. Allah
S.+dın 4a/15
[=1]

Süleymān Süleyman peygamber
S. 23b/15, 24a/14, 24b/12, 24b/14, 25a/03, 25a/04, 25a/05, 30a/04, 30a/05, 62a/10, 62a/13, 68a/09, 68a/10, 68a/11, 68a/12, 68a/13, 68a/14, 68a/14, 68a/15, 68b/01, 68b/02, 68b/03, 68b/04, 68b/04, 68b/05, 68b/07, 68b/08, 70b/09, 70b/09, 71a/02
S.+ġa 24b/15
S. ʿaleyhi's-selām 30a/01, 30a/02, 30a/10, 68b/08, 68b/10
S.+ġa 24a/01
S.+nıñ 24b/09
[=38]

Şām Şam şehri
Ş. 69a/14, 71b/09
Ş.+nı 62b/06
[=3]

Şeddād ilahlık iddia ederek İrem bağlarını yaptıran Âd kavmi hükümdarı
Ş. 61b/11
Ş.-ı beẕbaḫt-ı naṣara28a/15
Ş.+nıñ 62a/14
[=3]

Şeddāt bkz. **Şeddād**
Ş.+nıñ 62a/15
[=1]

Şemʿūn İsrailoğullarına gönderilen peygamberlerden olduğu rivâyet edilen mübârek zât. Şemsûn diye de zikr edilir.
Ş. 65a/11, 65b/02, 65b/10, 65b/12
[=4]

Şeyṭān Şeytan
Ş.+dın 2b/09
Ş.+ġa 24b/08
[=2]

Şīt Hz. Âdem'den sonra gönderilen ikinci peygamber
Ş. 16b/13
Ş. ʿaleyhi's-selām 53b/01
[=2]

Şuʿayb Kur'an ve Tevrat'ta adı geçen, Medyen ve Eyke halkına gönderilen bir peygamber
Ş. 1b/0, 53a/14
[=2]

Ṭarafe'l-ʿayn Yemen'de bir dağ
Ṭ. 29b/06
[=1]

Temlīçā Süleyman peygamberin yüzüğünü almaya çalışanlar kıssasında bahsedilen yılanın adı
T. 70a/03, 70a/07, 70a/10, 70a/14
[=4]

Teŋ̂gri Tanrı, Allah
T. 3a/01, 9a/07, 15a/10, 16b/06, 22a/15, 28a/14, 29a/01, 30a/03, 30a/06, 32a/04, 33a/01, 33a/15, 34a/02, 36a/09, 36a/11, 36a/15, 39b/14, 40a/04, 40a/10, 41a/12, 43a/01, 43a/02, 43a/03, 43a/06, 44a/13, 45a/08, 47a/12, 48a/07, 50b/02, 50b/09, 50b/14, 51b/08, 56b/01, 56b/12, 61a/15, 66b/06, 67a/04, 67a/08, 68a/01
T. ʿazze vü celle 2b/16, 3b/03, 3b/06, 3b/12, 3b/15, 4b/05, 6a/09, 6b/01, 10a/09, 10b/13, 10b/15, 11a/05, 12a/05, 12a/09, 12a/14, 12b/02, 12b/05, 12b/08, 14b/10, 14b/11, 15a/03, 15a/08, 15b/06, 16a/03, 16a/08, 16a/12, 16b/06, 16b/08, 17a/14, 18a/14, 18b/15, 19a/08, 20b/09, 22a/08, 22b/01, 22b/13, 23b/15, 25b/07, 25b/14, 26a/07, 27a/07, 28a/02, 28b/08, 29b/03, 30a/15, 30b/12, 31b/15, 32b/11, 32b/15, 35a/02, 36a/06, 36b/03, 37a/11, 37b/06, 38a/12, 38b/13, 38b/15, 39a/15, 40a/02, 40b/11, 41b/03, 42a/12, 42b/01, 43b/14, 44a/14, 44a/09, 45a/06, 45a/10, 45b/04, 46a/11, 46a/15, 46b/03, 46b/05, 46b/07, 46b/15, 51b/03, 55a/05, 55a/11, 55b/10,

56a/02, 56b/02, 56b/09, 57a/13, 58a/06, 58a/14, 58b/02, 58b/02, 58b/14, 59a/03, 59a/05, 63a/12, 66b/05
T. ʿazze vü celledin 3b/13, 14b/04, 15a/14, 27b/05, 38b/05
T. ʿazze vü celleġa 16a/07
T. ʿazze vü celleḳa 4a/14
T. ʿazze vü cellenin̂g 2b/15, 28a/04, 40b/15, 66a/13
T. subḥāne ve taʿālâ 26b/05
T. taʿālâ 9a/07, 9b/15, 14b/07, 15b/04, 27a/12, 31a/05, 31a/08, 31a/12, 31b/03, 36a/13
T. tebārek ve taʿālâ 2b/14, 5b/14, 38b/03
T.+de 39a/06
T.+din 5b/07, 11a/06, 20a/02, 26a/05, 40a/01, 46b/14
T.+din ʿazze vü celle 10b/12, 30b/09, 48a/03
T.+din ʿazze vü cellege 27a/05
T.+ġa 66b/10
T.+ge 32a/15, 33a/04, 33a/14, 38b/02, 43a/13, 44b/06, 45b/12, 59a/02, 66a/06, 66b/12
T.+ge ʿazze vü celle 39a/11, 44a/09
T.+ge celle celāle 47b/11
T.+ge vü sübhāne ve taʿālaġa 5b/10
T.+ge vü sübhāne ve taʿālaḳa 25b/10
T.+ḳa 20b/08, 40b/01
T.+ḳa ʿazze vü celle 49a/10
T.+m 45b/07
T.+n̂g 18b/05, 43a/07, 45b/06, 46b/10, 46b/12, 48a/10, 49b/01
T.+n̂ge 45b/09, 49b/07
T.+n̂giz 23a/06, 23b/02, 40a/15
T.+ni ʿazze vü celle 43b/07
T.+nin̂g 22a/03, 59a/11
T.+nin̂g ʿazze vü celle 19b/08, 22a/06, 42a/14, 49b/09
T.+si 47a/11
T+sini 38a/05
[=204]

Tevrît Hz. Musa'ya indirilen kutsal kitap
T. 17a/05, 21b/04, 62b/07, 66a/04
T.+din 17a/06
[=5]

Ṭūr-ı Sīnā Sina çölü
Ṭ.+dın 64b/05
[=1]

Türkçe Türkçe
T. 1b/04, 1b/13
[=2]

Uġan Tanrı, Allah
U. 61a/15
U. iẕi ʿazze ve celle 60b/08
[=2]

ʿUrniyā yedinci kat göğün adı
ʿU. 5b/03
[=1]

ʿÜzeyir 4.-5. yüzyıllarda yaşamış, İsrailoğullarından bir peygamber
ʿÜ. 62b/03, 62b/08, 62b/10, 63a/03, 63a/07, 63a/15
[=8]

Vehb ibn Münebbih Tâbiîn devrinde yaşamış İranlı büyük âlim ve veli
V. 15b/12
[=1]

Verīşa Kıssaya göre İsrailoğullarından bir âlim, oğlu Bulûkıya, Süleyman peygamberin yüzüğünü almaya çalışmıştır.
V. 68b/15
[=1]

Yūnus Musul yakınlarında Ninova eyaletine gönderilen bir peygamber
Y. 20b/07, 20b/12, 20b/14, 20b/15, 21a/01, 21a/06, 21a/06, 21a/11, 21b/02, 59a/08, 59a/08, 65a/03
Y.+ḳa ʿaleyhi's-selām 65a/05
[=13]

Yūşâʾ ibn Nūn Yusuf peygamberin soyundan olup Musa peygamberin öğrencisi
Y. 22a/05
[=1]

Zebūr < A. Hz. Davud'a nazil olan mukaddes kitap
Z. 50a/02
Z. ėrdi 17a/07
Z.+dın 17a/07

[=3]

Ẕū’l-ḳarneyn Kur’ân-ı Kerîm’de adı geçen, İskender’in lakabı

Ẕ. 57b/06, 57b/07, 58a/02, 58a/05, 58a/07, 63b/12, 63b/15

Ẕ.+nin̂g 57b/12

[=8]

Ẕū’l-kifl İsrailoğullarına gönderilen peygamberlerden

Ẕ. 63b/07, 63b/10, 64a/04, 64a/15

[=4]

SONUÇ

VIII. yüzyıldan itibaren dünya üzerinde hızla yayılan İslam dinine girmeye başlayan Türkler'in bu dini devlet dini olarak kabul etmesi X. yy'da Karahanlılar zamanında olmuştur.

Daha önceleri Budizm, Maniheizm ve Hıristiyanlık gibi dinlerin etkisinde Çinceden, Toharcadan, Sanskritçeden, Soğdcadan yapılan tercümelere dayanan bir edebiyat oluşturan Türklerin Müslüman olanları, X. yy'dan sonra Arapça ve Farsçadan dinî eserleri tercüme ederek hem İslâmiyet'in yayılmasına katkıda bulunmuş, hem de bu yeni dinin Türkler tarafından daha iyi anlaşılmasına vesile olmuştur.

Harezm Türkçesi Türkçenin Doğu koluna, Kuzey ve Batı Türkçelerinin tesiriyle ortaya çıkmış, İslâmiyet etkisinde gelişen Türk yazı dilinin ikinci safhasını oluşturmuş bir tarihî Türk şivesidir. Karahanlı Türkçesiyle Çağatayca arasında bir köprü vazifesini görmekle beraber içinde taşıdığı Kıpçak ve Oğuz Türkçesine ait unsurlar ile diğer Türk şivelerinden ayrılır.

Bu tarihî Türk şivesinin eserlerinin büyük bir kısmı tercüme eserlerdir. Bunlardan biri de Sirâcü'l-Kulûb'dur. Gerek Doğu Türkçesi gerekse Batı Türkçesiyle tercümeleri yapılmış birçok nüshası olan bu eserin, çalışmamıza konu olan nüshası Topkapı Sarayı Koğuşlar Bölümünde bulunup bu konuda yapılmış çalışmalarda "Çağatay Türkçesi ile yazılan Sirâcü'l-Kulûb" olarak isimlendirilir.

Bizim yaptığımız bu çalışma her şeyden evvel, dil özelliklerinden hareketle eserin dil tarihindeki yerini belirlemek gibi bir amaç hedeflemiştir. Yapılan bu çalışma ile ortaya konan dil özellikleri bu nüshanın diğer çalışmalarda zikredildiği gibi "Çağatay Türkçesi ile yazılan Sirâcü'l-Kulûb" olarak değil "Harezm Türkçesi ile yazılmış Sirâcü'l-Kulûb" şeklinde tanımlanması gerektiğini ortaya koymaktadır. Zira bu nüshanın dilsel yapısı Harezm Türkçesinin dilsel yapısıyla şu konularda örtüşmektedir:

- e/i yazımı sorununun bulunması
- Harezm Türkçesi için karakteristik bir durum olan düzlük yuvarlaklık uyumundaki karışıklığa sıkça rastlanması
- b sesinden dönüşen w'nin korunmakla beraber zaman zaman v'ye dönüşmesi
- d>z̲>y değişikliği gösteren kelimelerin beraber kullanılması
- kelime başında t ve d ünsüzlerinin beraber görülmesi

- /G/ sesinin hece başında korunduğu ve düştüğü örneklerin beraber bulunması

- birden fazla heceli kelimelerin sonunda /G/ sesinin düşmesi

- eski ve yeni şekillerin sıklıkla bir arada kullanılması

-InçA, –UçAk zarf-fiil eklerinin Batı Türkçesi özelliği göstermesi

Türkçeye tercüme edilmiş Sirâcü'l-Kulûb'ler içerisinde en eskisi olan bu çalışma ile eserin dil tarihi içindeki yeri tespit edilmiş ve yapılan gramer çalışması, metin neşri ve Türkiye Türkçesine çevirisi ile de eser bu konudaki çalışmaların istifadesine sunulmuştur

BİBLİYOGRAFYA

Akar, Ali: **Türk Dili Tarihi, Dönem-Eser-Bibliyografya**, İstanbul, Ötüken Neşriyat, 2006.

Arat, Reşit Rahmeti: **Kutadgu Bilig- III İndeks**, İndeksi neşre hazırlayanlar: Kemal Eraslan, Osman F. Sertkaya, Nuri Yüce, İstanbul, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları: 47, Seri: IV-Sayı: A 12, 565 s., 1979.

Argunşah, Mustafa- Yüksekkaya, Gülden Sağol- Tabaklar, Özcan: "Harezm Türkçesi" (Haz. Gülden Sağol Yüksekkaya), **Karahanlıca Harezmce Kıpçakça Dersleri**, Kesit Yayınları, Eylül 2010, s. 101.

Ata, Aysu: **Kısasü'l-Enbiyā (Peygamber Kıssaları): I-Giriş, Metin, Tıpkıbasım, II-Dizin**, Ankara, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu Yayınları. 681-1, 1997.

Ata, Aysu: **Harezm-Altınordu Türkçesi**, İstanbul, TDAD: 36, 2002.

Ata, Aysu: **Nehcü'l-Feradis. Uştmahlarnıñ Açuq Yolı (Cennetlerin Açık Yolu): II. Dizin-Sözlük**, Ankara, TDK Yayınları: 518, 1998.

Ata, Aysu: **Türkçe İlk Kuran Tercümesi-Karahanlı Türkçesi,** Ankara, TDK Yay., 2004.

Atalay, Besim: **Kâşgarlı Mahmud, Divanü Lügati't Türk I-IV**, Ankara, TDK Yayınları, 2006.

Battal, Aptullah: **İbnü Mühennâ Lûgati (İstanbul nüshasının Türkçe bölüğünün endeksidir.)**, Türk Dili Tetkik Cemiyeti, İstanbul Devlet Matbaası, 1934.

Birnbaum, Eleazar: "Burnt Books: A Catalogue of Some Turkish Manuscripts Destroyed in the 1992 War in Bosnia." **Şinasi Tekin Anısına Uygurlardan Osmanlıya**, İstanbul, Simurg Yayınları, 2005.

Bosworth, C. E.: "Khwārazm", **The Encyclopedia of Islam**, Second Edition. Edited by: P. Bearman, Th. Bianquis, C.E. Bosworth, E. van Donzel, W.P. Heinrichs.Vol IV, 1978.

Caferoğlu, Ahmet: Türk Dili Tarihi, İstanbul, Enderun Yayınevi, 3. baskı, 1984.

Cakan, Varis: Chagatai Turkish and Its Effects on Central Asian Culture, Osaka University Knowledge Archive (OUKA) http://ir.library.osaka-u.ac.jp/dspace/

Clauson, Sir Gerard: **An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish**, Oxford, At the Clarendon Press, 1972.

Clauson, Sir Gerard: "The Muhabbat-nâma of Xwârazmî", CAJ, VII, 1962, 241-255. (Çevirisi: Ayşe Gül Sertkaya, Hvarezmî'nin Muhabbet-nâme'si" **İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi**, XXXVII, 2007, s. 191-207.

Deveci, Selma: "Sirâce'l-Kulûb Üzerinde Sentaks Çalışması (Cümle Yapıları)", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Erzurum 1997.

Devellioğlu, Ferit: **Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, 19. baskı, Ankara, Aydın Kitabevi, 2002.

Duman, Musa: "Klâsik Osmanlı Türkçesi Döneminde i/e Meselesine Dair", **İlmî Araştırmalar** 7, İstanbul 1999, s. 65-104

Düren, Özcan: "Sirâcü'l-Kulûb'un Dil Hususiyetleri Üzerinde Bir Çalışma", İstanbul 1953-1964, Mezuniyet Tezi, Türkiyat Enstitüsü, No. 636.

Eckmann, János: **Çağatayca El Kitabı**, Çev. Günay Karaağaç, Ankara, Akçağ Yay., 2005.

Eckmann, János: "Das Chwarezmtürkische", **Philologiae Turcicae Fundamenta I**, Wiesbaden 1959, s. 113-137. (Çevirisi: M. Akalın, "Harezm Türkçesi", **Tarihî Türk Şiveleri**,

Ankara, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları: 73, Seri: IV, S.A.21, 1988, s.173-210).

Eckmann, János: "Eastern Turkic Translations of the Koran" **Studia Turcica**, XVII, Budapest 1971.

Eckmann, János: **Harezm, Kıpçak ve Çağatay Türkçesi Üzerine Araştırmalar**, Yayıma hazırlayan: Osman Fikri Sertkaya, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları/Araştırmalar Dizisi, 2003.

Eckmann, János: **Nehcü'l-Feradis: Uştmahlarnıñ Açuq Yolı (Cennetlerin Açık Yolu): I Metin**, (Yayınlayanlar: S. Tezcan, H. Zülfikar), TDK Yayınları, Ankara 1983.

Eker, Süer: "Özbekistan'da Oğuzca Bir Diyalekt: Güney-Harezm Oğuzcası", Türkiyat Araştırmaları, Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Sayı: 5 Güz 2006, s. 113-128.

Eraslan, Kemal: "Doğu Türkçesinde Ek Uyumsuzluğuna Dair", **Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi**, C. XVIII, İstanbul 1970, s. 113-124.

Ercilasun, Ahmet Bican: **Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi**, Ankara, Akçağ Yayınları, 6. baskı, 2008.

Eren, Hasan: **Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü**, Ankara 1999.

Ergin, Muharrem: **Türk Dil Bilgisi**, İstanbul, Bayrak Yayınları, 2000.

Ertaylan, İsmail Hikmet: Türk Edebiyatı Örnekleri VII, **Ahmed-i Dâ'î, Hayatı ve Eserleri**, İstanbul 1952, s. 177-180.

Fazılov, Ergaş İsmailoviç: "Eine neue Quelle zur choresmtürkischen Sprache", **Journal of Turkish Studies**, 13, Harvard, 1989, s. 47-80: Turcologica, I, Taşkent, 2008, s. 282-325.

Fazılov, Ergaş İsmailoviç: "Novıy istoçnik po starotyurkskomu yazıka", **Rocznik Orientalisticzni, 40**, Warszawa, 1979, s.29-38: Turcologica, I, Taşkent, 2008, s. 326-341.

Gabain, A. von: **Eski Türkçenin Grameri**, Çev. Mehmet Akalın, Ankara, TDK Yay., 2007.

Hacıeminoğlu, Necmettin: **Harezm Türkesi ve Grameri**, Ankara, İÜ Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1997.

Hacıeminoğlu, Necmettin: **Karahanlı Türkçesi Grameri**, Ankara, TDK Yay., 2003.

Hacıeminoğlu, Necmettin: **Kutb'un Hüsrev ü Şirin'i ve Dil Hususiyetleri**, İstanbul Üniversitesi Yayınları 1378, İstanbul, 1968.

Hazar, Mehmet: "Çağatay Türkçesinde Oğuzca Özellikler ve Benzerlikler", **The Journal Academic Social Science Studies-International Journal of Social Science**, volume 4, issue 1, p. 31-63, Summer 2011.

İnan, Abdülkadir: "Çağatay Yazı Dilinin Kuruluşu Tarihine Dair Düşünceler", "Çağatay Edebiyatı Üzerine Bir Konferans", **Makaleler ve İncelemeler, C. II**, Ankara, TTK Yay., 1998, s. 1-35.

İslam Âlimleri Ansiklopedisi, Türkiye Gazetesi Yayınları, Hicrî 3. Asır, İstanbul.

Kanar, Mehmet: **Örnekli Etimolojik Osmanlı Türkçesi Sözlüğü**, Derin Yayınları 2003, İstanbul, 1673 s.

Karamanlıoğlu, Ali Fehmi: **Seyf-i Sarayî, Gülistan Tercümesi**, Ankara, TDK Yayınları, 1989.

Karasoy, Yakup: **Sirâcü'l-Kulûb:Gönüllerin Işığı**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları: 1054, 2013.

Karasoy, Yakup: "Sirâcü'l-Kulûb ve Eserdeki Hayvan Tespihleri", **Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 19**, 2006, s. 27-52.

Karatay, Fehmi Edhem: **Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu I-II**, İstanbul 1961.

Köprülü, Mehmet Fuad: "Çağatay Edebiyatı", **İslam Ansiklopedisi**, C. III, İstanbul, TDV Yay., 1945, s. 270-323.

Kúnos, Ignaz: **Şeyh Suleyman Efendi's Çagatay-Osmanisches Wörterbuch, Verkürzte und mit deutscher Übersetzung versehene Ausgäbe**, Budapest, Mit

Unterstützung der Ungarischen Akademie der Wissenschaften, 1902.

Kut, Günay: "Ahmed-i Dâî", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, C. 2, İstanbul, Diyanet Vakfı Yayınları, s. 56-58.

Mevlânâ Firâkî: **Kırk Sual**, Hazırlayan: Hâce Emine Âdil Kıbrısî, İstanbul, Sebil Yayınevi, 1983.

M. Mevlânâ-i Firâkî**:** **Hz. Resulullah'ın Nurlu Sözleri ve Kıymetli Öğütleri: Kırk Sual-Kırk Cevap**, Türkçeleştiren: Mustafa Varlı, İstanbul, Esma Yayınları, t.y.

Muhammed Mehdî Han: **Senglah: A Persian Guide to the Turkish Language**, Ed. by G. Clauson, London 1960.

Mütercim Asım: **Burhan-ı Katı**, İstanbul, TDK Yay., 2009.

Nadalyaev, M., v.d. : **Drevnetyurkskiy Slovar**, Leningrad 1969.

Ölmez, Zuhal: "Çağatay Edebiyatı ve Çağatay Edebiyatı Üzerine Araştırmalar", **Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi**, C. 5, S. 9, 2007, s. 173-219.

Önen, Yücel: "Kırk Su'al (İnceleme-Metin-Sözlük)", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, TC Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Eski Türk Edebiyatı, Kütahya 2009.

Özaydın, Abdülkerim: "Harizm", **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, c. 5, s. 217-220.

Rieu, Charles: **Catalogue of the Turkish Manuscripts**, London 1888.

Röhrborn, Klaus: **Uigurisches Wörterbuch**, Wiesbaden 1977-1994.

Sağol, Gülden: :"Harezm Türkçesi ve Harezm Türkçesi İle Yazılan Eserler" **Türkler**, 5. Cilt Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s. 804-813.

Sağol, Gülden: **An Inter-linear Translation of the Qur'an Into Khwarazm Turkish= Harezm Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi: Introduction and Text**. I, Sources of Oriental Languages and Literatures 21, Turkish Sources XIX, Harvard University The

Department of Near Eastern Languages and Civilizations, 1993.

Sağol, Gülden: Glossary. **An Inter-linear Translation of the Qur'an Into Khwarazm Turkish= Harezm Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi:**II, Sources of Oriental Languages and Literatures 26, Turkish Sources XIX, Harvard University The Department of Near Eastern Languages and Civilizations, 1995.

Sağol, Gülden: **An Inter-linear Translation of the Qur'an Into Khwarazm Turkish= Harezm Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi: Facsimile Section One: 1^{b}-300^{b}**. III, Sources of Oriental Languages and Literatures 36, Turkish Sources XIX, Harvard University The Department of Near Eastern Languages and Civilizations, 1996; Section Two: 301^{a}-587^{b}. III, Sources of Oriental Languages and Literatures 46, Turkish Sources XXXIX. Harvard University, 1999.

Sait, Mehmetrahim: "Kitâb-ı Kırk Suâl, Metin ve İndeks", Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1990.

Schinkewitsch, Jakob: "Rabguzi's Syntax", **MSOS II**, XXIX, 1926, 130-172. XXX, 1927, 1-57. Türkçeye çeviren: Sabit Paylı, **Türk Dili Belleten** III, 8-11, 1947.

Sertkaya, Ayşe Gül: "Horezm-Altınordu Türkçesi ile Yazılan Sirâcü'l-Kulûb ve Dil Özellikleri", **IV. Uluslararası Türk Dili Kurultayı**, 20-25 Ekim 2008, Ankara.

Sertkaya, Ayşegül: **Horezm Türkçesi ile Yazılan Sirâcü'l-Kulûb: Giriş-Transkripsiyonlu Metin-Çeviri-Tıpkıbasım**, İstanbul, Çantay Kitabevi, 2010.

Sertkaya, Osman Fikri: "Horezmî'nin Muhabbet-nâme'sinin İki Yeni Yazma Nüshası Üzerine", **Türkiyat Mecmuası**, XVII, 1972, s. 185-207.

Sertkaya, Osman Fikri: "Hayvanlar Konuştuklarında Ne Söylerler?" **Prof. Dr. Saim Sakaoğlu'na 55. Yıl Armağanı**, Kayseri 1994, s. 35-40.

Sertkaya, Osman Fikri: "İslâmî Devrenin Uygur Harfli Eserlerinden Sirâcü'l-Kulûb – transkripsiyon ve indeks", İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eski Türk Filolojisi Kürsüsü, Doktora Tezi, 1975, s.25+LVIII+93 s.

Sertkaya, Osman Fikri: "Mirâcnâme, Metin, İndeks", İÜ Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Mezuniyet Tezi, İstanbul, 1968.

Sertkaya, Osman Fikri: "Uygur Harfleriyle Yazılmış Bazı Mensur Parçalar-I", (Mes'ele Kitabı), **Türkiyat Mecmuası**, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1973-1975, c. 18, s. 245-280.

Steingass, F.: **A Comprehensive Persian-English Dictionary**, İstanbul, Çağrı Yay., 2005.

Şçerbak, A. M.: "British Museum Or. 8193'de Kayıtlı Uygur Harfli Elyazma Mecmua ve Bunun Özbek Filolojisi İçin Önemi", **TDAY Belleten** 1982-1983, Ankara 1986, s. 133-140

Şemseddin Sami: **Kâmûs-ı Türkî**, İstanbul 1317.

Togan, Z.V. : "Über Die Sprache und Kultur der Alter Chwarezmier", ZDMG 90 (1936), s. 27-30.

Togan, Z.V. : "Yeseviliğe Dair Bazı Yeni Malumat", **60. Doğum Yılı Münasebetiyle Fuad Köprülü Armağanı,** İstanbul 1953, s. 522-529.

Toparlı, Recep: **Harezmli Hafız'ın Divanı (İnceleme-Metin Tıpkıbasım**), Ankara, TDK Yay., 1998.

Toparlı, Recep, Argunşah, Mustafa: **Muinü'l-Mürid**, Ankara, TDK Yay., 2008.

Türk Dil Kurumu: **Türkçe Sözlük**, Ankara 1955.

Türk Dil Kurumu Kütüphanesi Yazma Eserler Kataloğu, Ankara 1999, Nu. 373.

Ünlü, Suat: **Çağatay Türkçesi Sözlüğü**, Konya, Eğitim Kitabevi Yayınları, 2013.

Ünlü, Suat: **Harezm Altınordu Türkçesi Sözlüğü**, Konya, Eğitim Kitabevi Yayınları, 1. baskı, 2012.

A. Zeki Velidi: "Harezm'de Yazılmış Eski Türkçe Eserler**", Türkiyat Mecmuası**, II, 1926 İstanbul, 315-345.

Yazıcı, Kasım: "Sirâcü'l-Kulûb ve Dil Özellikleri. Metin-Gramer-Lugat", Konya Selçuk Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Konya 2002, XIII+205s. +tıpkıbasım.

Yılmaz, Emine: "Doğu Türkçesi", **Edebiyat Terimleri Ansiklopedisi**, Ankara, 2002.

Yüce, Nuri: "Harezm Türkçesi", **Türkler Ansiklopedisi**, 5. cilt, s. 793-8031514.

Yüce, Nuri: **Mukaddimetü'l-Edeb (Giriş, Dil Özellikleri, Metin, İndeks)**, Ankara, TDK Yay., 1988.

https://www.yazmalar.gov.tr/detay_goster.php?k=153662 (10.01.2015)

https://www.yazmalar.gov.tr/detay_goster.php?k=153618 (10.01.2015)

https://www.yazmalar.gov.tr/detay_goster.php?k=98220 (10.01.2015)

http://mushaf.diyanet.gov.tr/

https://www.yazmalar.gov.tr/detay_goster.php?k=120521

TIPKIBASIM

1b-2a

2b-3a

3b-4a

4b-5a

5b-6a

6b-7a

7b-9a

9b-10a

10b-11a

11b-12a

12b-13a

13b-14a

14b-15a

15b-16a

16b-17a

17b-18a

18b-19a

19b-20a

20b-21a

21b-22a

22b-23a

23b-24a

24b-25a

25b-26a

26b-27a

27b-28a

28b-29a

29b-30a

30b-31a

31b-32a

32b-33a

33b-34a

34b-35a

35b-36a

36b-37a

37b-38a

38b-39a

39b-40a

40b-41a

41b-42a

42b-43a

43b-44a

44b-45a

45b-46a

46b-47a

47b-48a

48b-49a

49b-50a

50b-51a

51b-52a

53b-54a

54b-55a

55b-56a

56b-57a

57b-58a

58b-59a

59b-60a

60b-61a

61b-62a

62b-63a

63b-64a

بو اوچنجی سوال قبلای لار اول نبی تاش اردی کیم اول ایکی یول حینی رسول
علیه السلام جواب بیردی عالملار اول تاش ایچیدا اختلاف تورور لار
بعضی لار ایدی لار او چاغ دین ابتدای تیب اول ایکی یول اعتقاد
اردی اول ایکی یولکا تیار اردی وهم اردنار اردی تیکما یولکا
ایدیکل بیتکل کیچ اردی بعضی لار ایدی لار طور سینا دین ابتدا دیمیش
اردی سعید بن جبیر ایتور رضی الله عنه اول تاش اردی کیم موسی
پیغامبر بیتکل تونینی ایچیب ختنی موسی قومی ایدیلار موسی پیغامبر
بیتکل علیه السلام تنی الا تورور بتدای لار ایدسا موسی سف قیلیونغا
کیروکی تونینی اول تاش اوزرا اوردی ایدسا تاش تونینی ایچیب ختنی
موسی پیغامبر علیه السلام بالیتکل حقی تونینی ازدایو بارادی
جمله کافرلار کیم سون تیب الله تعالی بیتکل رسولی عیب سیز
اردوکی جبرئیل ایدی یا موسی بو تاشنی کوتوکیل سنکا بیرمغای
تیدی بو اول تاش تورور قدر حال بیتی یا باندا موسی پیغامبر قومی
قدر حال جمله سف اول تاش حین اجتی لار اردی سوال قبلای
لار دخی پیغامبر اولوب تا بیر بللای تیب رسول علیه السلام جواب

بیردی

الی پیغامبر اولوب تیو بلای اول لار بین پیغامبر ایکنچی عیسی
پیغامبر اوچنچی هارون پیغامبر تورتنچی عزیز پیغامبر
بیشنچی جرجیس پیغامبر التنچی یونس پیغامبر اولدای لار
انا سچ یقلاق پیغمبر ای لار سموی عز وجل رحم قیلیب تیکدی
پیغامبر دین سوردی یونس تا علیه السلام سوال قبلای لار اعما قیلیب
الواس کیم لار تورور تیب رسول علیه السلام جواب بیردی انطاکیه
بوذوبی اردی بحان عیسی پیغامبر نی کوکا اشوردی لار
ایرکا کونی ایدی اول ایدوق لار نی ایمان قا اوندا کیل تیو بعضی لار
ایدی لار موسی بن پیغامبر اردی لار دیلی یو تورور کلای بحند
یولغار از ارسلنا الیهم اثنین تیب سوی ابی صدین سوی بیتکل
ابی صادق تورور بعضی لار ایدی سوی بیتکل ابی شمون سوی بیتکل
ابی لخان بو لار نی انطاکیه کا ایدیبتلار فرعون لعین خیلی لار
بیر ابطحی اتلیغ ملیکل بار اردی کوی لار دا بیر کون اطلانیب حقار
اردی کورار اکه سکیت لار سموی دی لار کی لار سیز بو لار ایدی لار
موسی دین بلا فخ تکیت تورور بیز سوی ایمانغا اندا کای حلیفه ال لار

65b-66a

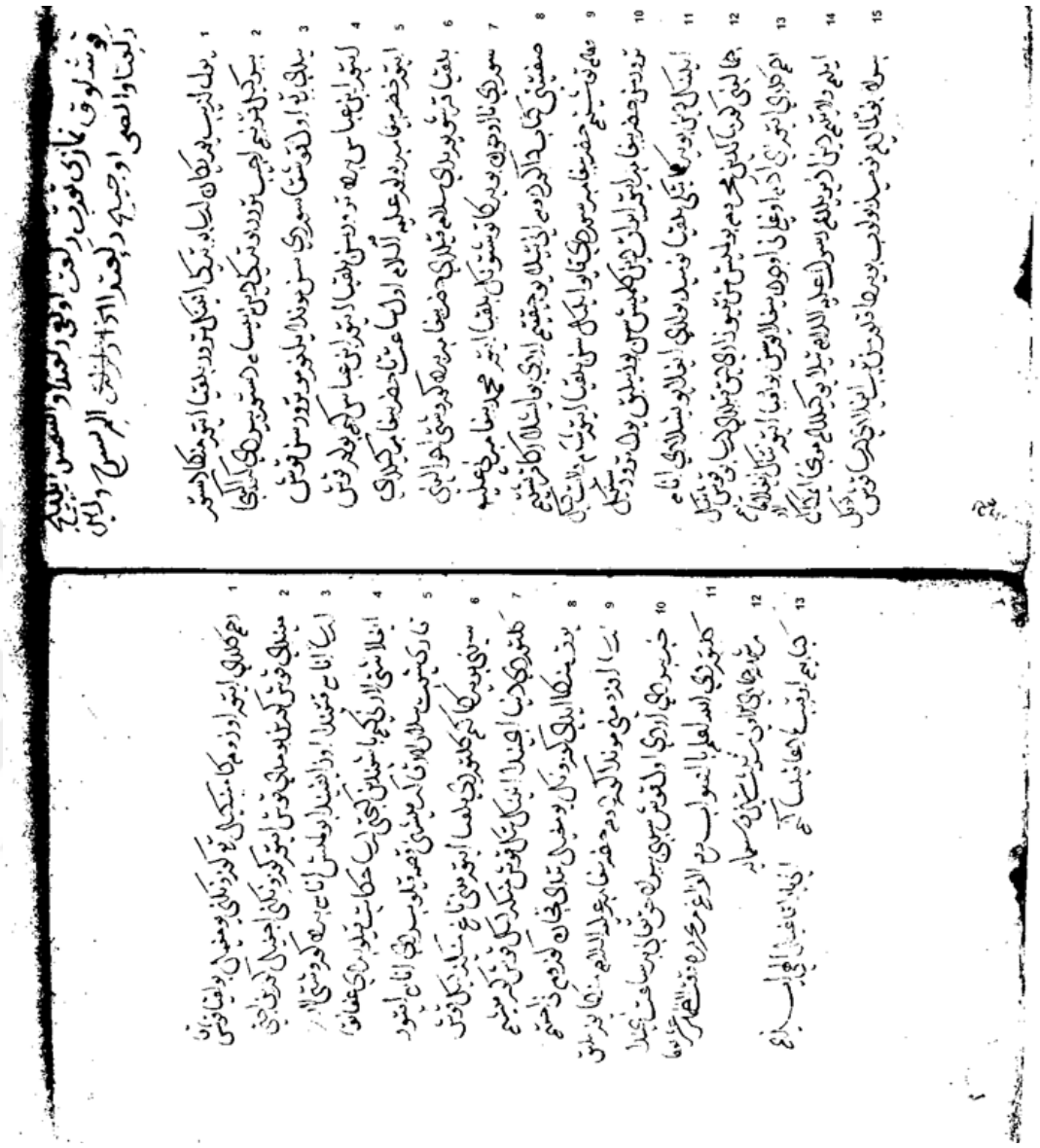
66b-67a

67b-68a

68b-69a

69b-70a

70b-71a

71b-72a

ÖZGEÇMİŞ

1983 yılında İstanbul'da doğdu. İlk ve ortaöğrenimini İstanbul'da tamamladıktan sonra, 2000 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde lisans eğitimine başladı. 2004 yılında bu bölümden mezun oldu. Aynı yıl İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Türk Dili ve

Edebiyatı Alan Öğretmenliği Tezsiz Yüksek Lisans Programı'na kaydoldu. Bir yandan da özel bir kurumda Türkçe öğretmenliği yapmaya devam etti. 2006 yılında İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında Yüksek Lisans Programına girmeye hak kazandı. 2008 yılında Yüksek Lisansını tamamlamasının ardından aynı Anabilim Dalında Doktora öğrenimine başladı. 2006 yılının Aralık ayından beri, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Eski Türk Dili Bilim Dalında Araştırma Görevlisi olarak çalışmaktadır. Evli ve bir çocuk annesidir.